Föld-reform 1945

TÖRÖLVE

FÖLDREFORM 1945

LEVÉLTÁRAK ORSZÁGOS KÖZPONTJA
ÉS AZ MTA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETE

FÖLDREFORM 1945

TANULMÁNY ÉS DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY

STUDIUM GENERALE
Zugló Egyesület
1143 Budapest, Ilka u. 32.
943.9 / 259

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ
1965

M. SOMLYAI MAGDA

AZ 1945-ÖS FÖLDREFORM

LEKTORÁLTA:

SZUHAY MIKLÓS

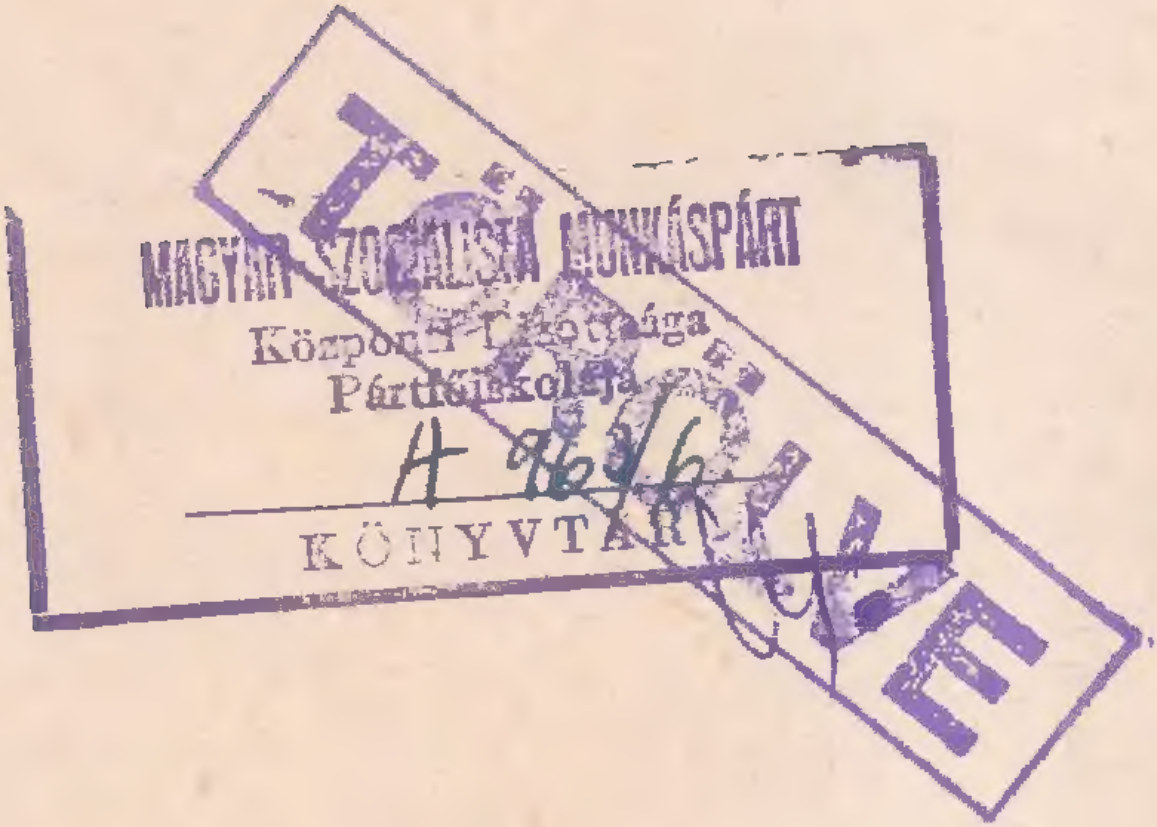

BEVEZETÉS

Az újabb hazai és külföldi kutatások nyomán elég világosan áll előttünk, hogy Kelet-Európa relatív elmaradottságát alapvetően a nyugat-európaitól eltérő agrárfejlődése határozta meg. Amíg a gyarmatosító, tőkehalmozó, iparosodó nyugati országokban a polgári tulajdonviszonyok, a tőkés bérleti rendszer, illetve még a feudális viszonyok között is a pénzjáradék forma, addig Kelet-Európában a roboton alapuló majorsági gazdálkodás, a primitívebb és kötöttebb munka- és terményjáradék forma: a „jobbágyság második kiadása" vált uralkodóvá a XVI–XVIII. században. A Nyugat- és Kelet-Európa közötti – az utóbbira nézve fölöttébb előnytelen – munkamegosztás mintegy második lépcsőfokon megismétlődött a Habsburg-monarchia keretei között; az iparosodottabb osztrák–cseh tartományok és az agrár-Magyarország viszonylatában. A Habsburg-monarchia gazdasági struktúrája és államrendszere kedvezett a magyarországi feudális nagybirtok fennmaradásának, illetve a mezőgazdasági árutermelésen alapuló lassú, vontatott kapitalizálódásnak. Ugyanezek a viszonyok egyúttal erősen gátolták a jobbágyság antifeudális harcát, felszabadulását, polgárosodását még a XIX. század derekán is, amikor a kapitalizmus ellenállhatatlan fejlődése napirendre tűzte a polgári átalakulás megvalósítását.

Az 1848-as polgári forradalom megszüntette Magyarországon a jobbágyföldesúri viszonyt, földtulajdonhoz juttatta a jobbágyokat, eltörölte az úrbéres terheket, a robotot, a dézsmát. Mivel azonban hazánkban ezt a polgári forradalmat számottevő polgárság híján a gazdasági átalakulásban ugyan érdekelt, de feudális osztály, a – feudális földbirtok, a feudális szolgáltatások és kiváltságok megőrzésében érdekelt – középnemesség vezette, a forradalom csak lebontotta a feudális kereteket, de nem söpörte azt el minden tartozékával együtt. Így az egész jobbágyságot felszabadította ugyan a foldesúri függés alól, de földet csak a volt telkes jobbágyoknak adott. A zsellérek tömegei, akik föld nélkül szabadultak, így csak jogilag váltak szabaddá, gazdasági helyzetük mit sem javult.

A forradalom első, sokat ígérő – de az ígéretből csak nagyon keveset beváltó – időszaka után a parasztság országszerte önálló, demokratikus követelésekkel lépett fel: a még érvényben maradt feudális szolgáltatások eltörléséért,

a majorsági zsellérek felszabadításáért, a földesurak által vitássá tett földekért. A földbirtokosok és a parasztok között feszülő ellentét, amely egyúttal a nemzeti szabadságharcnak is súlyos tehertétele volt, a vezető osztályt ugyan kisebb módosításokra, engedményekre késztette, de a történetileg kialakult társadalmi erőviszonyok – elsősorban a városi polgárság és munkásság fejletlensége – lehetetlenné tették, hogy a parasztság áttorhesse az 1848-as rendezés korlátait, új irányba terelhesse annak menetét.

A szabadságharc veresége, a Habsburgok ellenforradalmi abszolutizmusának felülkerekedése meghatározta a polgári átalakulás sorsát. A nagybirtokos arisztokrácia s általában a konzervatív erőkre támaszkodó új abszolutizmus, a szabadságharc alatti engedményeket megtagadva, a márciusi elképzeléseknél is szűkkeblűbben hajtotta végre a forradalom örökségét. Az 1853. évi császári pátenssel szabályozott úrbérrendezés nemcsak a nagybirtokrendszer fennmaradását biztosította, hanem konzerválta az egy gazdasági közösségben együtt élő egykori földesúr és jobbágy viszonylatában a régi feudális kötöttség számos maradványát is. Így Magyarország mezőgazdasága a tőkés fejlődés „porosz" útján haladt előre, a birtokos parasztság a nagybirtok és úri középbirtok árnyékában; a földtelenek milliói pedig a nagybirtokhoz kötözötten indultak meg a polgárosodás keserves útján.

Az a megelőző mostoha századoktól determinált tény, hogy az 1848-as forradalom s a forradalmi korszakot lezáró 1867. évi kiegyezés nem oldotta meg a magyarországi agrárkérdést, hogy a „porosz" típusú agrárfejlődés szűkhatárú falvakba, bizonytalan agrárproletársorba kényszerítette a parasztságot s deformálta polgárosodását, újkori történelmunknek egy évszázadán végighúzódó, hol lappangva gyulemlő, hol robbanva feltorő fő ellentmondása, a magyar demokrácia sorsdontő kérdése volt. Az volt a kezdetén is; az úrbérrendezés korul folyó tomérdek per, harc, mozgalom során, amikor a földért, a feudális maradványok korulbastyázásáért vagy eltorléséért folyó tomeges osztályharc nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a földbirtokos uralkodó osztály Ausztriával kiegyezve, e reakciós nagyhatalommal társulva keresse birtokainak védelmét, antidemokratikus uralma folytatásának biztosítékát. És az maradt a magyarországi imperializmus korszakának végéig, amikor éppen a földkérdés – habár megkésett – radikális rendezése vetette meg egy új korszak, szocializmusba torkolló demokráciánk alapjait.

E két határkő kozott az agrárkérdés változó intenzitással feszítette a nagybirtokos-nagytőkés rendszer kereteit. A parasztság sokféle formában kereste a polgárosodás, a szabadulás útját. Az 1860-as években, a kiegyezés időszakában, az antifeudális paraszti osztályharc mintegy negyedszázadig elcsendesedett. Az úrbérrendezés nyomán nemcsak a telkes jobbágyoknak, de az egykori házas zselléreknek is jutott a felosztott kozlegelőkből, erdőkből néhány holdnyi parcella, a nincsteleneknek is viszonylag kedvező bérlet a munkaerőben, tőkében szűkolkodó földbirtokosoknál; és munkaalkalom a nagy iramban

épülő vasutaknál, vízszabályozásoknál, egyéb földmunkáknál. A birtokosokat a tulajdonosi lét gondjai, a hatvanas-hetvenes években virágzó agrárkonjunktúra számukra is csurranó lehetőségei, a legelő, az ugar feltörése, a határ meghódítása kotorte le.

A konjunktúrától támogatott konszolidációnak a nyolcvanas években jött meg a bőjtje. Az olcsó tengerentúli gabona versenye a század végén súlyos válságba sodorta Európa mezőgazdaságát. A Nyugat- és Kelet-Európa közötti évszázados munkamegosztás egyensúlya felborult. A válság választót elé állította a kelet-európai agrárországokat. A „porosz" típusú fejlődésben vezető szerepet játszó földbirtokos uralkodó osztályok – Magyarországon is – a védővámos elzárkózásban, a belterjesebb művelésben, s ennek következtében a belső piacon folyó éles versenyben és fokozott kizsákmányolásban keresték a kiutat.

Az agrárválság súlyos csapást mért a magas önköltséggel és alacsony produktivitással termelő, alapjában kulterjes magyarországi mezőgazdaságra, felborította az előző évtizedek konszolidációját. A rosszul gazdálkodó földbirtokosok és az elmaradott, nehezen kuszkodó kisparaszti gazdaságok tömegesen mentek tönkre. A korszerű talajművelésre, gépesítésre, állattenyésztésre képtelen gazdaságok lemaradtak a versenyben. Ehhez a gazdasági feltételhez párosult egy társadalmi-demográfiai folyamat: a parasztság viszonylag gyors szaporodása következtében tömegessé váló földaprózódás, a sullyedés és proletarizálódás. A csaknem 50 millió hold területű, nagyrészt jó termőföldű Magyarországon növekvő paraszti nyomorúság, relatív föld- és munkaalkalomhiány, latens munkanélküliség, folos munkaerő-kínálat alakult ki. A válságtól kiélezett gazdasági elmaradottság és a demográfiai tényezőkkel tetézett proletarizálódás egybetorkolló áradata óriási erővel zúdult a gátra, a nagybirtokrendszerre.

A századvégi Magyarország szélsőségesen egyenlőtlen birtokmegoszlását az 1895. évi mezőgazdasági üzemstatisztika adatai szemléltetik.[1] (Táblázatot lásd kov. old.)

A 20 kat. hold alatti gazdaságok területi részesedése 29,4% volt, messze elmaradva a gazdaságok számarányától, a 88,9%-tól. Ha ehhez hozzávesszuk, hogy ezeknek a gazdaságoknak a technikai színvonala is igen elmaradott volt, akkor teljesen világos, hogy ezeknek a kisgazdaságoknak a fejlődési tendenciája nem is lehetett más, mint az állandó keserves munkával folytatott kuzdelem a létért, a fennmaradásért vagy a lassú elporladás.

A nincstelen mezőgazdasági munkások, cselédek helyzete vált a legelviselhetetlenebbé a XIX. század végére. Bármennyire nehéz sorsot jelentett is korábban, pl. talicskát tolva maguk előtt járni be az ország ezer és ezer kilométereit, ez mégis munkát, kenyeret, még elviselhető életet biztosított. E

[1] *Simon Péter:* A kiegyezes utáni mezogazdasagi tokés fejlődés és a század végi agrárszocialista mozgalmak Foldmunkas es szegenyparaszt mozgalmak Magyarorszagon 1848-1948. I. kot 3. fej. Medosz 1962. (Továbbiakban Foldmunkás mozgalmak)

*Gazdaságok nagysága**	*Gazdaságok száma***		*Gazdaságok területe*	
	összesen	*%-ban*	*kat. holdban*	*%-ban*
1 holdon alul	562 949	23,6	232 011	0,6
1–5 holdig	716 769	30,0	1 923 157	5,2
5–10 holdig	458 535	19,2	3 317 079	9,0
10–20 holdig	385 381	16,1	5 396 130	14,6
20–50 holdig	205 181	8,6	6 012 080	16,3
50–100 holdig	36 032	1,5	2 411 667	6,6
100–200 holdig	10 275	0,4	1 403 452	3,8
200–500 holdig	6 448	0,3	2 021 432	5,5
500–1000 holdig	3 144	0,1	2 238 905	6,1
1000 holdon felul	3 768	0,2	11 901 380	32,3
	2 388 482	*100,0*	*36 857 293*	*100,0*

* Tiszta erdő- és legelőbirtok nélkul.

** Az uzemstatisztika az onálló gazdaságok szerint készult, ami nem felel meg a birtokosok számának. [Vo. Népszámlálás. 1900.]

munkaalkalom megszűnésével azonban elviselhetetlenné vált az élet. Visszakényszerülve a falu szűk határába, a szűkösnél is szűkösebb kenyérért, meg kellett először küzdeniök sorstársaikkal, majd az egész úri világgal. A sorstársakkal való küzdelem volt talán a legkeservesebb. Erős licitálás folyt itt a munkaerőre, a munkabérre, s a licitálás itt soha nem felfelé, hanem mindig lefelé igazíttatott; s ezerszer vesztes volt az is, aki az utolsót tette.

A foldmunkásság ebben a helyzetben csakhamar rádöbbent, hogy nincs sok választása: vagy elmenekül, vagy felveszi a harcot a jegyzővel, csendőrrel, ispánnal, foldesúrral, kormánnyal s mindenkivel, aki felette volt, aki az ő bőrén akart, néha már nem is meggazdagodni, csak megélni. A hivatalos Magyarország előtt sem volt ismeretlen, hogy a szegényparasztság helyzete kibírhatatlanná vált. Az sem volt kétséges, hogy jó lesz minél gyorsabban levezetni a felgyűlt feszültséget. Kivándorlóhajók százai jelezték az úri Magyarország eme „megértő" politikáját. Megadta a menekülés jogát a nincsteleneknek, hogy ne kelljen kiváltságaiból adni. Az ország belső problémáit azonban nem lehetett a tengeren túl megoldani.

A kis- és középbirtokost, valamint a mezőgazdasági munkásságot elviselhetetlenül nehéz helyzete lassan rávezette arra, hogy szervezkedéssel, a bajok kiküszöbölésének nyílt követelésével próbáljon meg sorsán könnyíteni. A XIX. század utolsó évtizede Szabolcstól–Baranyáig és Bihartól–Csongrádig paraszti

megmozdulásoktól lett hangos. A követelések tartalma és hangja vidékenként és évenként változott, sőt egészen lényeges eltérést is mutatott. Felületes vizsgálat azt a benyomást kelti, hogy ahány év, ahány megye, annyiféle elképzeléssel, követeléssel találkozunk. Közelebbről megvizsgálva azonban nyilvánvalóvá válik, hogy a követelések perspektíváját tekintve a megmozdulásokban két alaptendencia érvényesült.

A követelések egyik iránya szerint a magyarországi mezőgazdaság elmaradottságát és a parasztkérdést a nagybirtokrendszer felszámolásával, a nagybirtokok földjének kisparaszti gazdaságokra való felosztásával – vagyis földreformmal – lehet és kell felszámolni. Ez a követelés egyenes fejlődési úton kívánta befejezni, teljessé tenni azt, amit 1848 elkezdett.

A másik, ugyancsak a XIX. század utolsó évtizedében erősen jelentkező elképzelés szerint az agrárkérdés Magyarországon a nagybirtokok társadalmi tulajdonná, szocialista nagyüzemmé való átalakítása útján oldható meg.

Míg az előbbi elképzelés csak radikalizmusával tűnik fel, egyébként egybeesik a kor gazdasági, társadalmi viszonyaival – s így különösebb indokolásra nem szorul – addig ez utóbbi, a magyarországi elmaradottabb viszonyokat ismerve, mindenképpen meghökkentő és feltétlenül magyarázatra szorul.

Magyarországon a szocializálási törekvések korai jelentkezése mögött a nincstelen mezőgazdasági munkások *milliós* tömegeit kell látnunk, a mezőgazdaság kapitalista fejlődését. Erre az összefüggésre utalt Engels, mikor a Magyarországi Szociáldemokrata Párt III. kongresszusához írt levelében hangsúlyozza, hogy a tőke „a földművelést is aláveti magának, átalakítja ősrégi eljárását, tönkreteszi a független földművest, a mezei népességet nagy földbirtokosok, kapitalista bérlők kis csoportjára és vagyontalan proletárok tömegére választja szét. Hogy milyen haladást tett már a tőke ezen forradalma Magyarországon, azt nemrég láttuk Hódmezővásárhelyen".[2] A tőkés fejlődés következtében egyre szaporodó mezőgazdasági munkásság számára a saját tulajdon már nem olyan szentség, egyedül üdvözítő valami, mint a – bármilyen csekély, de – tulajdont bíróknak. Az agrárproletariátus hajlandó elfogadni már a bérmunkás sorsot állandó állapotnak, ha az biztos megélhetést nyújt. Az ő kollektívan végzett munkájuk is – hiszen itt mint magról, mindenekelőtt a kubikosokról van szó – természetesen hozza magával a lemondást az individualista kisparaszti gazdaságról, mint eszményről. A XIX. század végére a magyarországi mezőgazdasági munkásság óriási tömege, az ország társadalmi rendjében neki juttatott nyomasztó helyzete miatt kitűnő talajt jelentett a szocialista tanok befogadására. Csak közvetítőre, terjesztőre volt szükség. Ezt a feladatot a Magyarországi Szociáldemokrata Párt töltötte be.

Az MSZDP – bármilyen kevés gondot fordított is a parasztság szervezésére –

[2] A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 2. köt. Szikra 1954. 278. old.

nem tudott olyan keveset foglalkozni velük, hogy ne ragadja meg eszméi számára a parasztság útkereső nincstelenjeit.

Az MSZDP Marx és Engels tanítása alapján hirdette, hogy a parasztság problémái csak a szocialista nagyüzemi gazdálkodás útján oldhatók meg véglegesen. Marx és Engels ezt az utat mindenekelőtt a mezőgazdasági kapitalizálódás már fejlettebb fokán álló országok parasztjainak javasolták. „A vidéken mindenütt, ahol a közép- és nagybirtok uralkodik – írja Engels –, legnagyobb számú osztály a *mezőgazdasági napszámosok* osztálya . . . Ahogy a tőkés az ipari munkással, úgy áll szemben a földbirtokos vagy nagybérlő a mezőgazdasági napszámossal. Azoknak a rendszabályoknak, amelyek az egyiken segítenek, a másikon is segíteniük kell. Az ipari munkások csak úgy szabadulhatnak fel, ha a burzsoák tőkéjét, azaz a termeléshez szükséges nyerstermékeket, gépeket, szerszámokat és létfenntartási eszközöket a társadalom tulajdonává, azaz sajátjukká, általuk közösen használttá változtatják át. Ugyanúgy a mezőgazdasági munkásokat is csak az válthatja meg borzalmas nyomoruktól, ha mindenekelőtt fő munkatárgyukat, magát a földet kivonják a nagyparasztok és a még nagyobb feudális urak magántulajdonából, társadalmi tulajdonná változtatják át, és mezőgazdasági munkások szövetkezetei művelik meg azt, közös számlára."[3]

Az MSZDP feladata lett volna ezt az elméletileg feltétlenül, egyedül érvényes, de Magyarországon gyakorlatilag csak távolabbi perspektívában megvalósítható tanítást alkalmazni az adott időszakban a sajátos magyar viszonyokra. Nem ezt tette az MSZDP: a szocializálásról szóló tanítást minden különösebb elemzés és magyarázat nélkül továbbította a parasztokhoz. Nem az MSZDP szervező munkájának, és meg kell mondani, hogy még csak nem is az elméleti igazság vitathatatlanságának – Magyarország elmaradottabb viszonyai között ez nem is dominálhatott igazán – tudható be elsődlegesen e tanítás magyarországi kezdeti sikere, hanem a mezőgazdasági munkásság magárautaltságának, kiútkeresésének, mely rendkívül termékeny, hálás talaj volt minden, a helyzetén javítani akaró törekvés számára. Így történt, hogy a század végén nem egy olyan heves agrárszocialista megmozdulásra került sor hazánkban, amilyenre az ideig sehol Európában nem volt példa, s amely természetesen joggal töltötte el félelemmel az uralkodó osztályokat.

Azt is meg kell azonban mondanunk, hogy a XIX. század végi agrárszocialista mozgalmak célkitűzéseinek megvalósítása nemcsak az uralkodó osztályok ellenállása miatt hiúsult meg, ehhez időszerűtlenségük is hozzájárult.

A magyarországi agrárkérdés megoldásának e két változata azonban nem valami egymással élesen szemben álló irányzat volt a század végén, sőt még csak nem is különült el élesen egymástól. Az elkülönítés, a szembeállítás csak az MSZDP hivatalos vezetésében jelentkezett, a mozgalomban egyáltalán

[3] *Marx–Engels:* Válogatott művek. I. köt. Kossuth Könyvkiadó 1963. 634. old.

nem. A változás szükségességében érzett egyetértés hozta magával, hogy bármilyen jó szándékú elképzelés nyitott fülekre talált. Hogy hazánkban először a szocialisztikus elképzelés hódított, oka – mint már említettük – ennek kidolgozott elmélete volt, s jól szervezhető, forradalmi érzelmű tömegbázisra támaszkodhatott. Az is természetes azonban, hogy ezek a hangok elég gyorsan elhalkultak, és a földbirtokrendezés polgári demokratikus jellegű reformját követelő hangok erősödtek fel és váltak általánossá a parasztságon belül. Ez volt a fejlődés természetes iránya, ez volt az a célkitűzés, amelyre az egész parasztság mozgósítható volt, míg az előbbire csak a mezőgazdasági munkásság és gazdasági cselédség öntudatosabb része. A kis- és középparasztság, míg más megoldást is lát, a szocialista úttól, a tulajdon feladásától húzódozik. A birtokos parasztság pedig természetesen ellenségesen áll szembe a szocialista úttal. Szabadulni akarván azonban a nagybirtok nyomása alól, világos, hogy támogat minden, annak felosztására irányuló törekvést. Annál is inkább, mert ez őt nemcsak a versenytárstól való megszabadulással, de még felvásárolható föld megjelenésével is kecsegteti. A mezőgazdasági munkásság természetesen eljutott annak felismeréséhez, hogy a földbirtokok felosztásával is jól jár. Érthető hát, hogy az a torekvés erősödött meg, mely a parasztság valamennyi rétegének egyetértését, támogatását ki tudta vívni magának.

Hogy a parasztság mozgalma az MSZDP szocializálási célkitűzéseinek elfogadásától hogyan tért át fokozatosan a polgári demokratikus útra, nyomon követhető. Ez sem jelenti azonban azt, hogy az első világháború előtt a mozgalomnak lett volna olyan, akármilyen rövid korszaka is, amikor vagy az egyik, vagy a másik célkitűzés kizárólagosan érvényesült volna. E fejlődési vonal felvázolásával is inkább azt akarjuk demonstrálni, hogy a parasztság harckészsége hogyan keresi, kutatja a megoldás módozatait.

Szántó Kovács János, a századvégi parasztmozgalmak első kiemelkedő egyénisége, a bíróság előtt 1895-ben még tagadta, hogy földet akartak volna osztani, a szociáldemokrácia *közösíteni* akar – mondotta. S hasonlóképpen vallottak a mozgalom céljáról perbe fogott társai, az orosházi földmunkások is.[4] Két évvel később Várkonyi István – akkor már ő a legerősebb alakja a parasztmozgalmaknak – már nem ilyen tiszta szocialisztikus eszméket hirdetett. Nála a „fold kozos birtokká változtatásának" hangoztatása mellett egyre erősebben jelentkezett a *földosztás* követelése, a harc a kisparasztság napi gazdasági érdekeiért. Mikor szocializmust mondott, az alatt valójában polgári demokratikus viszonyokat értett. Várkonyi követői már nem csak a mezőgazdasági munkásság soraiból kerültek ki, hanem egyre szaporodó számban a kisparasztságból is. A XX. század elején már csak az MSZDP hivatalos vezetése ragaszkodott gorcsösen a szocializáláshoz, mint egyedül lehetséges úthoz. A parasztság tömegei által támogatott Áchim András viszont már világosan

[4] *Simon Péter:* Id. mű. Foldmunkás mozgalmak. I. kot. 3. fej. 221. old.

és egyértelműen a *földreform* követelésében jelölte meg a célt. Politikai követelései is a polgári demokratikus jogok kiterjesztésére irányultak. Ezzel a célkitűzéssel megnyerte mozgalma számára a birtokos parasztság egy részét is, de nem riasztotta el attól a másik két paraszti réteget sem. Az igaz, hogy nem is tudta azt teljesen elvonni a szociáldemokrata mozgalomtól sem.

Az uralkodó osztályok terrorja a XIX. század végén, a XX. század elején elnyomta, vérbe fojtotta mind az agrárszocialista, mind a polgári demokratikus úton járó megmozdulásokat. A kivándorlások, s még inkább a XX. század első évtizedében lassan ismét meginduló konjunktúra is segített leszerelni a parasztság mozgalmait. Mindez azonban nem jelentette azt, hogy a földkérdés megoldásának szükségessége bármit is veszített volna erejéből, csak elodázódott. Még ezekben, az első világháború előtti, a parasztság forradalmi megmozdulásától jórészt csendes években sem lehetett Magyarországon semmilyen politikai platform alapján lényeges gazdasági vagy társadalmi kérdést még csak megkozelíteni sem úgy, hogy a földkérdés problematikájába bele ne utkozzenek. S ha az első világháború kirobbanását kísérő nagy „hazafias" fellobbanás egy-két évre háttérbe szorította is az agrárkérdést, később annál hevesebben, bonyolultabban tort utat magának. A nép a háborúval tetézett nyomorból most már a forradalom útját járva kereste a megoldást, s ebben elsők kozott kovetelte a nagybirtokrendszer felszámolását.

Magyarországon az őszirózsás forradalom, 1918 őszén, nyomban programjába vette egy földreform végrehajtását. Ezzel akkor meg is szerezte a szegényparasztok százezreinek hitét, bizalmát, támogatását. De ugyanúgy el is veszítette azt, s ezzel nem kismértékben siettette a forradalom kifulladását, mikor nem engedélyezte, sőt egyenesen fegyverrel akadályozta azt a radikalizmust, amelyet a szegényparasztság a földkérdés megoldásában joggal elvárt, megkovetelt és esetenként – spontán földosztó mozgalmak formájában – megpróbált már érvényesíteni is.

A Károlyi-kormány által, 1919 februárjában elfogadott úgynevezett Buza Barna-féle földreform-törvény messze elmaradt attól, amit a parasztság várt, amit 1918 novemberében, decemberében, forradalmi megmozdulásaival maga is készítgetett. Nemcsak a megtartható birtokhatárt – 500 kat. holdat – sérelmezte a parasztság, hanem azt a számtalan lehetőséget is, amelynek alapján mentesítést kaphatott a nagybirtok a kisajátítás alól. Rendkívul igazságtalan s politikailag igen káros intézkedése volt a törvénynek, hogy kizárta az igényjogosultak sorából mindazokat, akik a novemberi spontán földosztó mozgalmakban részt vettek. Csalódás érte a szegényparasztokat abban is, hogy a földet csak orökös haszonbérletbe kapták, amit ugyan pénzért megválthattak, a törlesztés ideje alatt azonban 5%-os kamat fizetését is vállalniok kellett.[5] Mindez messze esett a szegényparasztság azonnali, ingyen földreformot köve-

[5] Az 1919. évi torvények gyűjteménye. Magyar torvények. Grill kiadás. Budapest 1919. Idézi *Mészáros Károly:* Foldmunkás mozgalmak. II. kot. VI. fej. 540. old.

telő hangulatától. De nem tetszett a földreform a birtokos parasztságnak sem.

A földreform-törvény megjelenése tehát a társadalom nem egy rétegének elégedetlenségét, illetve nemtetszését váltotta ki. Ezért küzdöttek ellene. A tulajdonosok úgy, hogy a legkülönbözőbb jogcímeken igyekeztek elkerülni a kisajátítást, a módos parasztok a földreform-törvény útvesztőit kihasználva birtokaik növelésével próbálkoztak; a szegényparasztok pedig küzdöttek azért, hogy minél tobb földhöz minél olcsóbban jussanak hozzá.

Míg a polgári forradalom a szükséges radikalizmus hiányával taszította el magától a parasztságot, addig a helyébe lépő Tanácsköztársaság az azonnali szocializálás elsietett megvalósításával, mely 1919-ben még a parasztság többségétől idegen, távolálló követelés volt. Így a nagybirtokrendszer felszámolása és szocialista átalakítása bármennyire jószándékú, perspektívában egyedul célravezető intézkedés volt is, nem a várt megoldást eredményezte, hanem indulatokat kavart, s kölcsönös megnemértésből szembeállította a parasztságot azzal a rendszerrel, mely valójában egyedül lehetett hivatott kivezető utat mutatni a feudális maradványokkal terhelt Magyarország útvesztőiből. Hogy Magyarország első szocialista kormánya ezt az utat a parasztság számára nem találta meg, illetve kezdetben rossz helyen kereste, az nem szándékain, hanem tapasztalatlanságán múlott. Mire pedig megszerezte a szükséges tapasztalatot, már nem volt módja alkalmazni.

A Tanácskoztársaság agrárpolitikájában jórészt még a szociáldemokrata elképzelés érvényesult. Lenin agrárelmélete, az a módszer, ahogyan a bolsevikok rendezték a foldkérdést 1917-ben, a forradalom győzelme után, még nem vált uralkodóvá a munkásmozgalom gyakorlatában. Lenin pedig már 1917-ben rendkívül világosan jelolte meg a szocialista forradalom tennivalóit a parasztkérdés megoldására. „A legnagyobb hiba volna azonban ezt a szabályt (hogy az előrehaladottabb kapitalista országokban a mezőgazdasági nagyüzemek túlnyomó részben megmaradjanak mint szocializált nagyüzemek. – *S. M.)* túlozni vagy sablonosan alkalmazni – írta Lenin –, és soha sem engedni meg, hogy a kisajátított kisajátítók földjeinek egy részét ingyenesen átadják a környékbeli kisparasztságnak, de olykor a középparasztságnak is ... az a szokásos ellenvetés e rendszabály ellen, amely szerint a mezőgazdasági nagyüzem technikai fölényben van, gyakran nem egyéb, mint egy elvitathatatlan elméleti igazság felcserélése a legveszedelmesebb opportunizmussal és a forradalom elárulásával. E forradalom sikere érdekében a proletariátusnak nincs joga a termelés ideiglenes csökkenésétől visszariadnia."[6]

A Magyar Tanácsköztársaság a maga keserű, drágán szerzett tapasztalatával már csak igazolni tudta Lenin tételét, mivel alkalmazni nem maradt ideje. A kommunisták számára mindenesetre nagy tanulság lett. Nyilvánvalóvá

[6] *Lenin:* Az agrárkérdésről. II. kot. Szikra 1950. 597. old.

tette, hogy ha a történelem ismét megadja majd a lehetőséget Magyarországon a földkérdés rendezésére, milyen célkitűzésekkel kell azt végrehajtani.

Hogy a parasztkérdés mekkora súllyal nehezedett a magyar társadalomra, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy még a Tanácsköztársaságot követő *ellenforradalom* is – melynek legsajátabb lényege a forradalmi vívmányok megsemmisítése – kénytelen volt a földkérdés megoldását napirenden tartani. Legújabb kori történetünk egyik súlyos tehertétele lett, hogy társadalmunknak ezt a mélységesen mély, csakis demokratikusan megoldható problémáját először egy, a nagybirtokosok, nagytőkések hatalmát restauráló ellenforradalmi, fasiszta jellegű rendszer próbálta *földreformmal* megoldani. Megoldásról, annak még csak valamelyest számottevő kísérletéről egy ilyen rendszer részéről persze szó sem lehetett, mivel nem a megoldás valódi igénye, hanem csak a társadalmi helyzet kényszerítő erejének nyomása alatt cselekedett. A földreform jelszava, annak imitálása csak arra kellett az ellenforradalmi rendszernek, hogy takargassa vele antidemokratizmusát, népellenességét, s hazug eszközökkel, a nép becsapásával megpróbáljon magának bázist teremteni a reakció konszolidációjához.

Az 1920-ban végrehajtott úgynevezett Nagyatádi-féle földreform 189 000 kat. hold földet juttatott 185 000 földnélkülinek, vagyis a falusi nincstelenek alig $^1/_5$-ének. A juttatás átlaga az egy kat. holdat érte el csupán. Ezen felül 114 000 törpe- és kisbirtokos összesen 116 000 kat. holddal egészíthette ki földjét. További 110 000 igénylő: 59 000 hadirokkant és hadiözvegy, 41 000 iparos, 6000 közalkalmazott és továbbszolgáló katona stb. kapott együttesen 389 000 holdat. Ebből 1200 igénylő kapott 60 000 holdat; ebben van 910 átlag 39 kat. holdas „vitézi telek", a többi „mintagazdaság" és középbirtok.

A nagybirtokból megváltott terület nagysága 632 000 kat. hold volt. A földreform után a 100 holdon felüli földbirtok részaránya az összes művelt földterület 53%-áról csupán 48%-ára csökkent.[7] A nagybirtokrendszer tehát könnyen átvészelte a földreformot. Azt a kevés, silány minőségű földet is, amit átengedett a földreform céljaira, jól megfizettette a parasztokkal. De a kiosztott földért cserébe nemcsak jó árat, nemcsak a szegényparasztok verejtékesen szerzett pénzét, hanem a jobb birtokmegosztás lehetőségébe vetett hitét is elvette ez a rendszer. Csak így történhetett – hozzávéve a Tanácsköztársaság utáni terrorhadjáratot –, hogy az a szegényparasztság, mely 20–30 évvel korábban a rendszer alapjait rázta meg állandó forrongásaival, a világháború utáni első évtizedben néhány erőtlen kísérlettől eltekintve, majdhogy nem némán, önmagát szinte pusztulásra szánva tűrte egy embertelen rendnek minden súlyát; lázadás helyett „hol lehet altiszt, azt kutatta", egykézett vagy szektába menekült.

A Nagyatádi-féle elvetélt földreform után a parasztság béklyós nyugalmát

[7] Lásd *Nemes Dezső:* Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921. Akadémiai Kiadó 1962. 295. old.

először komolyabban az 1929-ben kezdődő nagy világgazdasági válság kezdte ki. A munkásságnak ezekben az években magasra csapó forradalmi lendülete magával ragadta a szegényparasztság egy részét is. 1930 tavaszán, mindenekelőtt a forradalmi múltú Tiszántúlon, a parasztság számos tüntetésen adott hangot elégedetlenségének.

A parasztság minden rétegét érintette a válság; a gazdagabbakat, a tehetősebbeket úgy, hogy nem tudták értékesíteni termelvényeiket, s pénzhez csak drága hitel útján jutottak. Gazdasági életük lassú vegetálássá vált. A kevésbé tehetősebbek, a középparasztok számára viszont az esetek nagyobb részében a nélkülözhetetlen kölcsönök felvétele egyenlő volt a teljes gazdasági pusztulással, gazdasági javaik elvesztésével. „Az alacsony búzaárak következtében előállott gazdasági krízis folytán, bármennyire leszállították is a gazdák igényeiket, hitelhez voltak kénytelenek fordulni, hogy a közterheket fizetni és legelemibb szükségleteiket kielégíteni tudják. Már a legkisebb hitelt igénybe vevő gazdát is feltartóztathatatlanul sodorták azonban az örvény felé a túlságosan megnövekedett kamatterhek . . . Így jutottak és jutnak el gyors iramban gazdáink az ügyvédi, per- és végrehajtási költségekkel sokszorosan megszaporodott követeléseken keresztül a dobig és az árverési hiénák kezei közé."[8] A Csongrád megyei főispán e helyzetjelentéséhez nincs sok hozzáfűzni való. Ha a tehetős nagygazdákat gazdasági vegetációra, a kevésbé módos parasztokat ingóságaik elvesztésére kényszerítette a válság, akkor a nincstelen mezőgazdasági munkások számára, akiknek nem volt sem gazdasági kitartásuk, sem vesztegetni való javaik, a válság csak a nyomor újabb fokozatait jelenthette, amit természetesen óriási politikai feszültség kísért.

A kormány az uralkodó osztályok számára biztonságos megoldás után kutatott. Elsőnek a kérdés nyílt felvetésének szabadságával kísérletezett. Beszélt és beszélni engedett, azt a hitet keltve, mintha szándékában állana a helyzet megjavítása. Így történt, hogy 1930-ban és az azt követő években a baloldali haladó erők mellett – akik sohasem szűntek meg legális és illegális lehetőségeiket kihasználva hirdetni a változás szükségességét – a kormánytól, annak többé vagy kevésbé lojális ellenzékétől a szélsőjobboldali pártokig bezáróan mindenki a magyar falu, a parasztság problémáinak megoldásáról cikkezett, erre készített programtervezetet.

A hivatalos politikai élet színterén szereplőket vizsgálva megállapíthatjuk, hogy elsőként a Szociáldemokrata Párt dolgozott ki 1930 őszén – először a párt történetében – átfogó agrárprogramot. Majd még ugyanez évben az ország különböző vidékein feltörő ellenzéki kisgazdamozgalmak összefogására megalakult új Kisgazdapárt – teljes nevén Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt – ad ki az agrárkérdést is felölelő tervezetet.

A Szociáldemokrata Párt programja polgári demokratikus agrárátalakulást

[8] Horthy Miklós titkos iratai. Kossuth Könyvkiadó 1963. 96. old.

STUDIUM GENERALE
Zuglói Egyesület
1143 Budapest, Ilka 1. 32.
943.9/2 35.
TÖRÖLVE

kovetelt. Ez az agrártervezet mind a Szociáldemokrata Párt korábbi – a szocialista nagyuzemi mezőgazdaságot követelő elképzelésével –, mind más, ez időben működő legális ellenzéki pártok követeléseivel összemérve, kétségtelenul helyes célkitűzéseket, elveket tartalmazott. Így a foldkérdést illetően a program például arra az álláspontra helyezkedett, hogy minden hitbizományi és egyházi birtok teljes egészében kártérítés nélkul, minden magántulajdonban levő egyéb nagybirtok 200 holdat meghaladó része pedig kártérítés ellenében kisajátítandó.[9] Az a tény azonban, hogy a Szociáldemokrata Párt a nagybirtokok eltuntetését, az új agrárstruktúra megteremtését csak egy felulről végrehajtott *reform* útján vélte megvalósíthatónak, s egyáltalán meg sem kísérelte, hogy a parasztság mozgósításával nyomást gyakoroljon a kormány politikájára, erősen csokkentette a programban hangoztatott elvek értékét. A Szociáldemokrata Párt, bár vezetői tobbségének más volt az elképzelése, tomegeinek követelésére az agrártervezet megjelentetése után is napirenden tartotta a foldkérdést. Az 1936. március 22-én tartott foldmunkás kuldottkozgyűlés célkitűzéseiben ezt meg is fogalmazták. „Első és legfontosabb követelésunk – hangzott – a foldkérdés rendezése. Amíg mi foldhoz nem jutunk, az ország nyomorúságos helyzetén nem tudnak segíteni . . . a foldmunkáskérdés elsősorban foldkérdés, ez pedig politikai kérdés."[10]

A Kisgazdapárt, annak ellenére, hogy a paraszttomegek elégedetlensége hívta újra életre, tagjává fogadott bárkit – minden szervezeti keret mellőzésével – a magyar társadalom szinte valamennyi rétegéből. Mivel tomegeinek nagyobb felét a birtokos parasztság, vezetőségét pedig majdnem teljes egészében úri középbirtokosok adták, természetszerű, hogy nem voltak radikális tervei a társadalom átalakítására nézve.

Bethlent gyűlolték ebben a pártban, neki tulajdonították mindazt a rosszat, ami a rendszerből fakadt, őt igyekeztek megbuktatni, de Horthyval – bár szintén megvetették – már nem akarták ugyenezt tenni. Ez is azt mutatja, hogy gyokeres fordulatot nem akartak. A párt megalakulását jelző, a jovő feladatait felrajzoló békési program értékelésére találóbb megfogalmazást nem adhatunk Dobi Istvánénál. Annak az embernek a megfogalmazásánál, aki mint a paraszti nyomorúságból kiutat kereső szegényparaszt állt ott a párt bolcsőjénél, s aki rátermettsége, szarmazása révén mint egyik vezető – ne legyen csupa „úr" a vezetőség – kísérte végig, alakította vagy legalábbis próbálta alakítani, parasztibbá tenni e párt tevékenységét. „A békési program – írja – a tőkés társadalmi és gazdasági rend, sőt a nagybirtokrendszer tudomásulvételéből indult ki. Homályos foldreform-igényt hangoztat – évek múltán Matolcsy Mátyás ki fog dolgozni egy tervezetet, 500 holdas birtokmaximummal, mert családjának éppen 500 hold foldje van . . . – természetesen kártalanítással. Meg akarja rend-

[9] A Magyarorszagi Szocialdemokrata Párt agrárprogramja Népszava, 1930. szeptember 12.
[10] *Szakacs Kalman*· A szegénvparasztság gazdasagi helyzete es mozgalmai a gazdasági válsag után . . . Foldmunkás mozgalmak. II. kot. 10. fej. 899. old.

szabályozni a kapitalizmus funkcióját és intézményeit, de az alapokhoz a világért sem nyúlna hozzá, mert ez sértené a magántulajdont, és abba a gyanúba keverné a pártot, hogy a kommunistákkal cimborál, ettől pedig isten óvjon minden jótét lelket. A szabadságjogokra, az általános és titkos választójogra vonatkozó követelések határozottak, és ezek ígérik a népnek a legtobbet. Úgy gondolják, ha egyszer sikerulne létrehozni egy országgyűlést, amely híven tukrozné a tomegek akaratát, annak a parlamentnek a kezében rendkívuli lehetőségek volnának."[11]

A Kisgazdapárt óvatos programján csak akkor hokkenünk meg, ha – figyelembe véve a mogotte álló jelentős szegényparaszti tomegeket, az ő indulataikat – forradalmi pártnak hisszuk. Ha azonban a vezetők által képviselt és alkalmazott politikai irányvonalnak megfelelően liberális burzsoá pártnak tekintjuk, akkor e programadáson nincs semmi csodálkozni valónk. Legkevésbé annak agrárvonatkozásait illetően. A liberális burzsoá pártok agrárprogramjaiban a lényeg: foldreform megváltással, de csak olyan mélységben, mely a középbirtokos gazdaságok és kiváltságok megmaradását még nem veszélyezteti. Vagyis tűnjenek el a latifundiumok, és adják át helyuket a középbirtokoknak, nagyparaszti gazdaságoknak, váljék lehetővé számukra a teljesen szabad polgári fejlődés.

Az adott helyzetben azonban a Kisgazdapártnak ez a homályos, igen mérsékelt kovetelése is szolgálhatta volna mint kezdet valamiféle változás, fejlődés megindulását, ha programját nemcsak nyilatkozatnak, hanem egyben harci feladatnak szánja. Ez azonban távol állott a Kisgazdapárttól. Sőt, 1938 decemberében, a párt akkori vezérének, Eckhardt Tibornak fogalmazásában megjelent foldreform-javaslat – melyet minden valószínűség szerint Imrédy miniszterelnok foldreformot ígérő demagógiája nyomán támadt kozhangulat préselt ki a pártból – már nemhogy nem demokratikus, de alapkoncepciójában egyenesen reakciós volt, engedmény a fasiszta kozszellemnek. Ebből a tervezetből már félreérthetetlenul kitűnik, hogy a foldkérdést, a foldreformot nem a nincstelen paraszti milliók legsajátabb ugyeként kezeli a Kisgazdapárt, hanem csupán a zsidó ipari tőke és a magyar agrártőke kozotti ellentmondás megoldásának módjaként. „A politikai és gazdasági túlhatalmat jelentő zsidó részvényvagyon kotvényekkel való méltányos kártalanítás ellenében – hangzik Eckhardt javaslata – átengedi helyét a nagybirtokban heverő és onnan most részben kivonuló magyar nagytőkének. A magyar nagybirtokos társadalom ingatlanai teljes értékét fejlődőképes és virágzó részvénytársaságok részvényeiben hagyhatja meg . . . Nemcsak nem ellenszenves, de oromunnepe volna az országnak, ha az Eszterházy-család 400 000 holdjának legalább egy részét a fold felszínéről levinné a fold alá, és például a Magyar Ált. Kőszénbánya részvényeivel cserélné

[11] *Dobi Istvan:* Vallomás és tortenelem. II kot Kossuth Konyvkiadó 1962. 20. old. – Értékeli még Dobi Istvan az 1930-as kisgazda-programot a Kisgazdapart balatonkenesei megbeszélésén 1948-ban [A masodik balatonkenesei értekezlet. Budapest 1948 8 old]

fel... A mágnás, az egyház és egyéb kozuletek birtokaiba pedig bevonul a paraszt, akinek a fold nemcsak vagyon és jovedelem, hanem valósággal maga az élet. A paraszt fogja megfizetni annak a kotvénynek a kamatát és torlesztését, amely a zsidó részvény- és banktőke jelenlegi urainak méltányos kártérítés fejében jár. Ha ki lehet sajátítani a foldet, ki lehet sajátítani a részvényt is."[12] Ki lehet, de még mennyire ki lehet, sőt ki kell, de ez a tervezet ezt nem vette programjába, csak a nagybirtoknak igyekszik valami fájdalommentes átállást biztosítani. Érthető, hogy a szegényparasztság korében nem is volt semmi komolyabb visszhangja. Annál nagyobb izgalmat keltett az ipari tőkések és foldbirtokos mágnásaink korében. Hogy egyes tőkések adják át helyuket a foldbirtokosoknak, mondjanak le – még akár busás kártérítés fejében is – a mindig biztos profitról, ennél nagyobb képtelenségnek csak a magyar mágnások tartották azt, hogy ők megváljanak „őseiktől orokolt" birtokaiktól. Inkább ne jusson nekik a kétségtelenül konnyebben elérhető ipari profit, mint ilyen történelmi „képtelenség" árán. A magyar foldbirtokosok válasza határozott *nem* volt.

A kormány nem akart komolyan foglalkozni a foldkérdéssel. Bármilyen komolyabb kísérlete azt jelentette volna, hogy az amúgy is korhadt colopoket, amelyen hatalma nyugodott, maga alatt fűrészeli el.

A válság alatt elsoport Bethlen István helyét csakhamar elfoglaló Gombos Gyula „kormányprogrammá" tette ugyan a foldkérdést, parasztfogó demagógiával hitbizományi reformot és telepítést ígért, célja azonban csupán az volt vele, hogy illúziót ébresztve a kormány terveit illetően, leszerelje a forradalmi hangulatot s a kormány túljusson a válság nyomán előállott nehéz gazdasági és politikai helyzeten. Sőt ezen túlmenően e demagóg ígéretekkel a hiszékenyebbeket a totális fasizmust bevezető terveihez is meg akarta nyerni. Gombos agrárdemagógiája azonban, ha kezdetben volt is sikere, gyorsan lelepleződott. Kiderult, hogy a hitbizományi reform alatt korántsem annak a szegények közötti felosztását kell érteni, hanem – bizonyítandó, hogy a program a fasiszta eszme jegyében fogant – a „nagy történelmi családok" védelmét. S aki még ezután is várt valamit, azt az 1936-ban becikkelyezett telepítési torvény ábrándította ki. Ez bebizonyította, hogy a magyar uralkodó osztályok legfeljebb csak ott hajlandók telepítési célokra valamit engedni, ahol van szabad terulet, de semmiféle „magasztos eszmeiségű" telepítés érdekében nem hajlandók soha komolyan hozzányúlni a latifundiumokhoz. Kulonbozó politikai és parlamenti manőverezések után újabb torvénnyel is biztosították magukat. Ez az 1940: VI. tc., mely „A kishaszonbérletek alakításának, kisbirtokok és házhelyek szerzésének előmozdításáról és más foldbirtok-politikai rendezésekről" címen vált ismeretessé. Ez a torvény koncot vetett az éheseknek, hogy mikozben azok annak megszerzésén marakodnak, megfeledkezzenek arról, hogy miért is kell igazán marakodniuk.

[12] Horthy Miklós titkos iratai. 199–200. old.

A válság bomlasztó hatása, az ellenzéki pártok félelme a cselekvéstől, a kormány lelepleződött hitegetései kedvező talajt teremtettek a nagy agrárdemagogiával fellépő jobboldali pártoknak. Nem a mi tobbszorosen félrevezetett, becsapott szegényparasztságunkat terheli elsősorban a felelősség azért, hogy vonzotta őket a szélsőjobboldali pártok felelőtlen demagógiája, hogy hangoskodásukat – legalábbis kezdetben – az elszántság jelének vették, és nem látták meg, hogy veszélyes politikai kalandorok uszályába kerultek. Ha figyelembe vesszuk a szegényparasztság politikailag, gazdaságilag egyaránt kiszolgáltatott helyzetét, be kell látnunk, hogy sokkal kevesebben estek áldozatul e nagyhangú ígérgetőknek, mint amennyit nyomorúságos helyzetuk indokolt volna. S még ezeknél is rendkívul gyorsan ment végbe a kiábrándulás, hamar felismerték, hogy a tetszetős szavak mogott nincs tartalom, nincs fedezet.

A kormány, a háború kényszerítő hatása alatt – mikor az uralkodó osztályok is már csak szavakban hittek a fasiszta Németország győzelmében –, ismét elővette a földkérdést. Azonban most sem jutottak tovább annál a megállapításnál, hogy a meglevő társadalmi, gazdasági rendszerhez nem szabad hozzányúlni; ez pedig egyértelmű elvetését jelentette a földreformnak. Kállay miniszterelnok mindezt így osszegezi a kormányzó számára: „Tény az – ezt magam is, régebben is, most is megállapítottam –, hogy a rendszeresség foldbirtok-politikánkban nincsen meg . . . Azt lehet mondani, hogy bizonyos vérszegény konstrukciókat létesítettunk a fold elvételére, de a megfelelő juttatásra, a telepítésre egészséges, gazdaságilag és nemzeti szempontból értékes egyedek kialakítására sem irányelveket nem adtunk, még kevésbé pedig eszkozoket nem bocsátottunk rendelkezésre . . . Ami a főméltóságod által említett tobbi kérdéseket illeti, meg kell jegyeznem, hogy az első foldbirtokreform lezajlása óta, vagyis az 1936-ban megindult újabb foldbirtok-politikai akció óta torpebirtokok, szalagbirtokok csak elkerulhetetlenul kivételes esetekben lettek juttatva . . .” A kritikán és a tetszetős elvek hangoztatásán azonban a hivatalos magyar politikai korok ekkor sem jutottak túl. Nem is juthattak, mert jól tudták, hogy a szükséges méretű foldreformot végrehajtani és az adott politikai rendszert fenntartani merő képtelenség. Ezért javasolta Kállay is az azonnali cselekvés helyett a kivárást, illetőleg valami szembekotősdi akciót. „. . . csak egy lassan vezetett foldbirtok-politikai akció vihető keresztul úgy, hogy az ország gazdasági, társadalmi és politikai struktúráját meg ne bontsa . . .”[13]

Ha már az uralkodó osztályok részéről is elhangzik bármily csekély kritikája is a fennálló birtokviszonyoknak, a kovetett foldbirtok-politikának, akkor az azt jelenti, hogy olyan átfogó gazdasági és társadalmi problémával állunk szemben, melynek a meglétével nem számolni egyszerűen lehetetlenség. Hogy miért vált nálunk az agrárkérdés az első világháborút kovető évtizedekben ilyen súlyos tehertétellé, azt Révai József: „Marxizmus és népiesség” című tanulmányában

[13] Ugyanott, 356., 358. old.

vitathatatlan tisztasággal határozta meg. Megfogalmazását hadd idézzuk szó szerint, mely tomor és világos, pontos és egyértelmű. „A magyar agrárkapitalizmus porosz útja a háború előtt keserves, nyomorúságos, kínos és lassú fejlődés volt – agrárvámok formájában az egész társadalom finanszírozta –, de úgy-ahogy mégis valamelyes *fejlődés* volt. A parasztság felbomlása a háború előtt is tele volt elfajulásokkal, beteges tunetekkel, de ezeket úgy-ahogy paralizálta részben az, hogy a nagybirtok végeredményben mégiscsak novelte a mezőgazdaság termelőerőit, részben az, hogy a magyar ipar viszonylag eléggé gyorsan fejlődött. A milliós paraszti kivándorlást, a menekulést a faluból stb. az egész magyar gazdasági és társadalmi élet általános fejlődése kozepette, alig vették észre. Ma abban van a nagy változás – írja 1938-ban Révai József –, hogy a kapitalizmus általános válsága a magyar mezőgazdaság porosz útja okozta krónikus betegségeket, melyekkel úgy-ahogy mégis valahogy vegetálni lehetett, akut, halálos nyavalyákká változtatta. Az új keletű magyar iparosodás alig noveli a munkásság létszámát (még ha a válságoktól és régi iparágak pusztulásától el is tekintunk), a kivándorlás biztosítószelepe szinte teljesen bezárult, ugyanakkor pedig a mezőgazdasági termelés stagnál, és a nagybirtokot még ezen a stagnáló színvonalon is csak a társadalom (nemcsak a városi fogyasztó, hanem még az ipari termelés bizonyos szektorainak) rovására fizetett óriási szubvenciókkal lehet fenntartani. A magyar nagybirtok tehermentesítése kedvéért a társadalom tobb adót fizet, a magyar nagybirtok fenntartása érdekében a társadalomnak fizetnie kell a belső és a világpiaci búzaárak kulonbozetét – és ugyanakkor ez a nagybirtokrendszer csődot mond a termelőerők fejlesztése tekintetében is, és az agrárnépesség egy tekintélyes részét nem tudja eltartani. Ez tobbé nem az a nagybirtok, mely a mezőgazdaság kapitalista *fejlődésének* – ha a maga módján is –, de az élén haladt, hanem az a nagybirtok, mely a mezőgazdaság mindenfajta fejlődését eltorlaszolja. Nem a porosz út egyszerű folytatásáról van ma szó, hanem arról, hogy ez a porosz út zsákutcába jutott. A nagybirtok semmi egyéb ma már, mint gazdaságilag teljesen felesleges parazita a magyar társadalom testén."[14]

Nem kétséges, hogy a háború csak még inkább nyilvánvalóvá tette a nagybirtokrendszer tarthatatlanságát, s hogy a háború évei alatt a foldreform ugye, annak kovetkezménye rendkívul világosan, egyértelműen, félre nem érthetően vetődott fel. Vagy a politikailag, gazdaságilag elkerulhetetlen foldreform; vállalva az ország adott gazdasági, társadalmi rendjéről való lemondást; vagy megtartani a régi gazdasági, társadalmi kereteket, de akkor nincs foldreform. (Ez utóbbi viszont – s ez koztudott volt – a politikai feszultséget viszi majd úgyis szukségszerűen a robbanásig. (A magyar uralkodó osztályok ez utóbbit választották.' Egy százalék esély, egy-két év halogatási lehetőség elég volt a nagybirtokosoknak ahhoz, hogy semmit ne tegyenek az agrárkérdés megoldására, sőt

[14] *Révai József* Marxizmus, nepiesseg, magyarsag Szikra 1955 308–309 old

mindent megakadályozzanak. A magyar nagybirtokosok 1943-ban, amikor nem utolsósorban éppen a feudális maradványok terhe miatt is összeomolni készult Magyarország korhadt társadalmi rendje, amikor már az uralkodó osztályok egyes józanabb tagjai előtt is kezdett megvilágosodni, hogy *átmentésével* kell törődni, a magyar nagybirtokosok még akkor is „ellenálltak". Megszerkesztik és eljuttatják a kormánynak „Indokok a háború tartama alatti földbirtok-igénybevétel ellen" címen nézetuket a földreformról. Fő érvuk a földreform ellen az azzal egyuttjáró termeléscsokkenés; ennél komolyabbat nem tudtak felhozni.

Ezek után kétségtelenné vált, hogy a kormánytól, a magyar uralkodó osztályoktól nem lehet várni semmit. Magyarország birtokmegoszlása maradt, amilyen volt; Közép- és Kelet-Európában a feudális eredetű nagybirtokokat legjobban őrző, a kis- és torpebirtokosok százezreinek csupán maradékokat juttató, a nincstelenek tömegeinek csak a reménytelenséget nyújtó rendszer. Hogy ez mennyire igaz, az alábbi három kimutatás a számok erejével igazolja.

Első táblázatunk bemutatja, hogy Magyarországon, Romániában, Jugoszláviában, Bulgáriában milyen mérvű, milyen mértékű földreformot hajtottak végre a két világháború kozott.[15]

Ország	*Év*	*A kiosztott földterulet (ha.-ban)*	*A mg.-i művelés alatt álló összes terulet %-ában*
Magyarország	1920	415 000	5
Magyarország	1942	400 000*	2
Románia	1918–1921	3 630 000	21
Jugoszlávia	1919–1933	1 623 000	12
Bulgária	1921–1922	333 000	6

* A zsidó birtokokról van szó, amelyek valójában nem is felosztásra, hanem csak kishaszonbérbe-adásra kerultek.

E kimutatás tanúsága szerint is Magyarországon érintette legkevésbé a két világháború kozott lezajlott földreform a fennállott viszonyokat. Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy az előbb ismertetett országokkal összevetve, Magyarországon maradt a nagybirtokok aránya a legjelentősebb.

A földterulet megoszlása birtokkategóriák szerint a kovetkezőképpen alakult a két világháború kozotti Délkelet-Európában, százalékban kifejezve:[16]

[15] The agricultural economy of the Danubian countries 1935–45 Stanford 1955 113–115. old.

[16] Ugyanott, 48–49 old.

Ország	Birtokkategóriák (ha.-ban)					
	0–3	3–5	5–50	50–100	100–500	500–1000
Magyarország	10,9	9,2	33,5	5,5	17,2	23,7
Románia	12,8	15,2	39,8	9,5	10,6	17,1
Jugoszlávia	6,5	21,5	62,4	3,2	2,8	3,6
Bulgária	5,3	24,7	68,4	1,6	–	–

E táblázatból szembetűnő, hogy Magyarországon a nagybirtokok uralma mennyivel jelentősebb volt, mint az ismertetett másik három országban. Ahol a nagybirtokok ilyen hatalmas arányban részesednek az ország földterületéből – különosen egy agrárország vonatkozásában –, ott óriásira ugrik a mezőgazdasági nincstelenek, a torpebirtokokon tengődők száma. Erről nyújt szemléltető képet az alábbi táblázat.

A mezőgazdasági proletariátus létszáma Délkelet-Európában a két világháború között:[17]

Ország	Mezőgazd. munkaerő összesen (100 000-ben)	Mezőgazd. száma összesen (1000-ben)	Bérmunkásság %-a, az összes mg.-i munkaerőből	Parasztok 1 ha-nál kisebb földterülettel (100 000-ben)	Földnélküli és torpebirt. munkaerő, szám szerint	A mezőgazd.-i munkásság (egészében, %-ban)
Magyarország	2031	787	38,5	552	1339	65,9
Románia	8170	731	8,9	610	1341	16,4
				550*	1281*	15,7*
Jugoszlávia	5082	475	9,3	334	809	15,9
				300*	775*	15,2*
Bulgária	2745	140	5,1	120	260	9,5
				110*	250*	9,1*

* Az egész szám ennyire csokken az iparban is dolgozók nélkul.

Magyarországon volt – az előbb ismertetett tényekből, adatokból ez természetesen kovetkezik – a mezőgazdasági munkásság létszáma a legtelítettebb. Csoda-e, ha évről évre százezrek maradtak munka nélkul, nem tudván biztosítani családjuk számára a megélhetéshez szukséges létminimumot sem.

[17] Ugyanott, 50. old.

Ijesztő a kép, amely ezekből a statisztikákból, ezekből a józan számokból összeáll. Ezek vizsgálata után csak egyetlen kovetkeztetést lehet levonni: a magyarországi agrárstruktúra tarthatatlan volt. Mint láttuk, az uralkodó osztályok is tudták ezt. Hatalomhoz való gorcsos ragaszkodásuk miatt viszont nem voltak hajlandók elhatározó lépést tenni. De hát volt-e egyáltalán olyan erő az országban, mely igazán kereste, látta az agrárkérdés útvesztőiből a kivezető utat, és harcolni is képes volt azért, hogy rákeruljunk arra az útra?

Magyarország társadalmi, politikai viszonyaiból kovetkezett, hogy a parasztság problémáinak megoldására – az egész ország valódi, igaz érdekeit keresve, e kozben magát is számtalan buktatón átverekedve – a kommunista mozgalom tudott egyedul átfogó választ adni, s az illegalitás kereteit is szétfeszítve harcolni érte. Ez a harc azonban, a résztvevők bármilyen áldozatos erőfeszítése volt is benne, az illegalitás rendkívul szűk kerete miatt, elmaradt a helyzet által kovetelt tennivalóktól.

Jó fegyvertárs volt a parasztság valódi helyzetének feltárásában, elemzésében és a tennivalók megjelolésében a parasztságból kiemelkedett ún. népi értelmiség, a népi írók mozgalma, mely a kommunisták mellett egyedul tudott még komoly programot adni, és megvalósításáért a parasztságot harcba hívni. A parasztkérdésnek az ország egyéb problémáival való osszevetésében, az ország további fejlődési irányának megjelolésében azonban a népies mozgalom sokat tévedett, alapvető kérdésekben nem látott tisztán.

A népies mozgalom gazdag szociográfiai irodalma eleven mozgásában, a maga valóságában mutatta meg a magyar falut. Elvitathatatlan tényekkel tárta fel a parasztság differenciálódását, rétegződését. „Ez a szociográfiai irodalom egyértelmű állásfoglalás volt a nagybirtok ellen, egy új, általános foldreform mellett, mely a kisbirtokrendszer alapján szervezi át a mezőgazdaságot."[18] A mozgalom fő kovetelése tehát radikális foldreform volt. A népiesek irodalmi munkássága, a legapróbb részleteket feltáró társadalomrajz a magyar faluról – még ha „a gazdasági fejlődés torvényszerűségeinek, irányának felderítésére nem torekedtek"[19] is, azáltal, hogy a falu életét a maga nyers valóságában rajzolta meg, osszefoglaló számadatok nélkul is megfellebbezhetetlenné tette az agrárkérdés megoldásának elodázhatatlan szukségességét. Meggyőző erővel bizonyította, hogy a megoldásnak egy demokratikus, radikális agrárreform formájában kell bekovetkeznie.

A népi írók irodalmi munkássága a haladó értelmiség jelentős tomegeire komoly befolyást gyakorolt, tobb-kevesebb szállal hozzákototte a mozgalomhoz. Az 1939 nyarán megalakult Nemzeti Parasztpárton keresztul pedig – mely lényegében a „Szabad Szó", a népi írók lapja koré tomorult 37–40 ezres paraszti előfizető tábort jelentette – a parasztság viszonylag nagy tomegeihez jutott el a népi írók eszméje. A népies mozgalomra azonban – a munkásosztaly vezető

[18] *Revai József* Marxizmus, nepiesség, magyarsag. 303 old.
[19] Ugyanott, 300. old.

szerepének meg nem értése és számos más kérdésben megmutatkozó elvi tisztázatlanság miatt – a reakció erősen hatott. Még a mozgalom megosztását is sikerült elérnie. A népi írók egy csoportja – a követők egy részét is magával sodorva – a zavaros parasztromantika, a nacionalista, faji ideológia útján eljutott egészen a fasizmusig. Elkülönítette magát ettől az úttól a mozgalom egy másik szárnya, melynek tagjai – ha voltak is téves elméleti nézeteik – megmaradtak a haladásért vívott harc oldalán, egyre jobban közeledve a marxizmus igazságaihoz. Ők végig fontos szerepet töltöttek be a szegényparasztság érdekeinek védelmében, a parasztkérdés rendezéséért folytatott küzdelemben. Az ő tevékenységük adta az alapot ahhoz, hogy a parasztkérdés rendezésére irányuló törekvésükben s még néhány ezzel szorosan összefuggő, az egész magyar társadalmat érintő elvi és gyakorlati kérdésben a kommunista mozgalom összefoghatott a népiesek táborával. Összefoghatott annak ellenére, hogy néhány alapvető – s itt mindenekelőtt a népiesek harmadikutas koncepciójáról van szó – szemléletbeli eltérés nehezítette ezt az összefogást. A népfrontpolitika eszmei talaján létrejött összefogás, szoros kapcsolat a kommunisták és népiesek között, kedvezően hatott magára a népies mozgalom további fejlődésére is. Meggyorsította és elmélyítette belső ellentmondásait, véglegessé tette a jobb és balszárny elválását. A népies mozgalom balszárnyának és a kommunistáknak az összefogása – még ha maradtak is közöttük tisztázatlan kérdések – biztosította, hogy a magyar társadalom egyik legdöntőbb kérdésében, az agrárkérdésben egységes, küzdőképes tábor alakult ki.

A Kommunista Pártnak – melyről azt mondottuk, hogy a legátfogóbb programot tudta adni a magyar társadalmi, politikai élet kibontakoztatására – ugyancsak meg kellett járnia a maga küzdelmes útját, míg eljutott az elméletileg, történetileg, gyakorlatilag egyedül helyes, egyedül követendő célkitűzéshez.

Már a párt I. kongresszusa 1925-ben vizsgálat alá vette agrárpolitikai nézeteit, mindenekelőtt az 1919-es gyakorlatot, s Lenin útmutatásai alapján kidolgozta a párt új, az ország sajátos gazdasági, társadalmi viszonyaira épülő agrárprogramját. A program fő követelése: a nagybirtokrendszer felszámolása volt, földosztás formájában. Ez helyes, tömegeket mozgósító program volt. A Kommunista Párt, hogy áttörje az illegalitás által köréje emelt korlátokat, életre hívta a legálisan dolgozó Magyar Szocialista Munkáspártot, melynek paraszti programja, lényegét tekintve, a Kommunista Párt kongresszusán elfogadott elvekre épült. Az MSZMP-nek a parasztság körében szerzett népszerűsége nem utolsósorban járult hozzá ahhoz, hogy a kormány, megrettenve a párt sikereitől, további működését lehetetlenné tette.

A Kommunista Párt az 1920-as évek elején helyesen ismerte fel, hogy Magyarországon a történelem földosztás formájában tűzte napirendre a nagybirtokrendszer felszámolását. Azonban csak több mint egy évtizeddel később jutott arra az ugyancsak fontos – még ha az egésznek csak részkérdése is – felismerésre, hogy az adott helyzetben le kell mondania – az egyébként helyes lenini elv – a

kártalanítás nélküli kisajátítás követeléséről. Az országban ugyanis nem volt meg a kártalanítás nélküli kisajátításhoz szükséges forradalmi helyzet, ezért ennek merev hangoztatásával csak elszigetelte magát a Kommunista Párt azoktól az erőktől, amelyek ugyancsak követelték a nagybirtokrendszer felszámolását, de kártalanítással. A földreformért küzdő erők ilyen megosztottsága végső soron csak a nagybirtokoknak kedvezett, az ő fennmaradásukat segítette volna.

A Kommunista Párt annak megértéséhez, hogy engednie kell a kártalanítás kérdésében, a Komintern VII. kongresszusának a fasizmusról – a fasiszta, illetőleg fasizálódó országokban a kommunista pártok feladatairól – adott elemzése után jutott el.

A párt előtt nyilvánvalóvá lett, hogy a fasizmus előretörése miatt az elsőrendű és kozponti feladat hazánkban is a fasizmus térhódításának megakadályozása, mivel az ország demokratikus átalakítása csak a fasizmus gyökeres kiirtása után tűzhető napirendre. Ehhez a küzdelemhez viszont szükséges az ország valamennyi demokratikus erőinek összefogása; azoké is, akik például csak kártalanítással akarnak földreformot. A fasiszta veszély kötelezővé tette a Kommunista Párt számára, hogy az erők összetartása érdekében engedjen forradalmi jellegű követeléseiből, bizonyosabbá téve így a demokratikus harc győzelmét. Révai József „Marxizmus és népiesség" című munkájában ezt így fogalmazta meg: „A magyar agrárkérdést nem lehet és nem szabad elválasztani a magyar nép mai életének mind fontosabb, mind életbevágóbb kérdésétől, a nemzeti függetlenség megvédésének ügyétől a kívülről és belülről fenyegető fasiszta hódítókkal és ügynökeikkel szemben. Az agrárkérdés megoldását is a nemzeti önvédelmi front, a széles nemzeti egység érdekeinek kell alárendelni."[20]

A népfrontpolitika alapot teremtett egy széles demokratikus összefogáshoz. Ez az összefogás, a polgári, paraszti mozgalmak, illetőleg pártok szovjetellenessége miatt sokat késett és sajnos, nem is volt elegendő egy széles sodrású, aktív harc kibontakozásához. Néhány lényeges kérdésben azonban a fasiszta veszély mélyülése, majd a háború esztelenségének leleplezése nyomán létrejött a – ha nem is a legszilárdabb – nemzeti egység. Ez módot teremtett ahhoz, hogy az országban a kibontakozás útját keresők közösen dolgozzák ki azokat az alapelveket, amelyek szerint a fasizmus leverése után rendezni lehet az ország további fejlődését.

*

A reakciós magyar uralkodó osztályok a legutolsó pillanatban sem voltak képesek a foldkérdés rendezésének valamennyire is elfogadható programját adni. Tragikomikus végkifejlése volt ennek az útnak, hogy a nyilas fortelembe torkollott rendszer már a 24. óra után földet ígért a Hunyadi-páncélos egysé-

[20] Ugyanott, 337. old.

gekben harcoló parasztkatonáknak. Földet a hullajelölteknek, mert a Hunyadi-páncélosok sorsa az volt. Az elégedetlenkedő élőknek viszont börtön és csendőrsortűz jutott – sokkal inkább, mint valaha. A magyar uralkodó osztályok bonyolult történeti útjának, a magyar forradalmak, forradalmi megmozdulások sorozatos bukása, illetve veresége ismeretében lehet csak megérteni azt a nemzetkozileg is kirívó, népellenes politikát, mely a magyar helyzetet, a hivatalos politikát még a háború végén is jellemezte.

Az 1944-es év utolsó hónapjaiban azonban az ország keleti felében eljött a demokratikus erők számára az összefogás megteremtésének, a jövendő építés megalapozásának ideje. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés december 21–22-i ülése már csak a záróakkordot jelentette ebben. Lezárta a készülődés idejét, s megnyitotta a tettek korszakát, hogy ami tíz, húsz, ötven, száz évvel korábban eszme volt, papírra vetett program, most valósággá lehessen. Nézzük meg, hogy e nagy lehetőségek idején hogyan került megvalósításra – a sok súlyos, megoldandó kérdés között is talán a legsúlyosabb, a legtöbbet vitatott – a földkérdés.

A FÖLDREFORM-RENDELET MEGALKOTÁSA

1944 őszén, amikor a háború már negyedik éve szedte konyortelen adóját, Magyarország is a hadműveletek színtere lett. A háború, természete szerint, rombolt, pusztított. Ahonnan azonban a szovjet hadsereg véres harcok után elűzte az emberiség legádázabb ellenségét: a fasizmust, ott surgető teendőkkel és messzelátó tervekkel kezdetét vehette az új élet. Az újjáéledés legapróbb lépése is harc volt a letűnő szolgarend ellen, torlesztés a fasiszta terrorral szemben, hozzájárulás a háború mielőbbi befejezéséhez. Hazánk felszabadított részein már 1944 végén megindult a kuzdelem a háború pusztításainak eltuntetéséért, az élet új formáinak kialakításáért. Nem volt konnyű ez a kuzdelem. Mindenutt a háború romjai éktelenkedtek. A városokban és a falvakban, az ipartelepeken és a foldeken szinte mérhetetlen volt a pusztulás.

A gyárak munkáshadserege előtt világosabban állott a jovő. Kozuluk jó néhányan, a munkásmozgalom harcosai, már a háború legreménytelenebbnek tetsző éveiben is ezt a végkifejlést sejtették, várták, ebben bíztak. A felszabadulás után pedig egyre jobban értették, hogy kemény harcok árán ugyan, de kizsákmányolástól mentes világ kovetkezik. A bizonytalankodókat is vitte magával a tudatosabbak hite, akarata, vagy ha nem más, az a mindenki számára világos, kényszerű valóság, hogy ha a gyár – megélhetésuk forrása – nem működik, másnap már nem lesz mit enniok. Ezért haladéktalanul hozzáláttak a termelés feltételeinek megteremtéséhez, az uzemek, a kozlekedés helyreállításához.

A falvakban minden bonyolultabban jelentkezett. Az őszi tarlókat tankok, páncélosok szántották, a hadsereg vonulása megakasztotta az évszázadok során beidegződott munkaritmust. A hadszíntér továbbhúzódása után, a kedvező időjárás ellenére sem lehetett még a legfontosabb őszi mezőgazdasági műveletet, a betakarítást sem elvégezni. Nem lehetett, mert a háború elpusztította a művelés eszkozeit, mert megbénította az emberi akaratot. A háború kizokkentette az embereket a megszokott kerékvágásból. A régi, gyűlolt hatalom összeomlott, s ezzel a társadalom megszokott kotelékei is lazulóban, bomlóban voltak. A szegényparasztok, cselédek, napszámosok, sommások nem tudtak, nem akartak tobbé az elmenekult foldbirtokos foldjének termővé tételén gornyedni. A megalázó múlt, az ígéretes, de még homályosan mutatkozó jovő, s a háború által szétzilált jelen kísértett ezekben a napokban, hetekben.

Mindez azonban gyorsan megváltozott. A zavarodottság nem tartott sokáig. Minden katonai és politikai hír a régi világ bukásának tényét s az új csírázását erősítette. A magyar falvakban a szovjet hadsereg előrenyomulása után, a szovjet katonáknak az új életről szóló biztató szavai nyomán s az azonnal dologhoz látó volt 19-esek, az illegális Kommunista Párttal kapcsolatban állók tevékenységének hatására a falvak lakói megértették, hogy nemcsak a háborúnak, de a szolgarendet rájuk kényszerítő elnyomó rendszernek is mindörökre vége. S ha nagy-nagy fölszabadulni akaró indulatukat össze is szorította még néha a bizalmatlanság páncélja, kezdték hinni, hogy valami új kezdődik.

Mit várt a magyar paraszt a német és magyar fasizmus háborús veresége után, a szovjet fegyverek győzelme nyomán születő új világtól? Többségük eleinte – mint történelmi sorsfordulóknál általában a kortársak – csak az életüket közvetlenül érintő, pillanatnyi változásokat áhították, s későbbi igényeik is ebből nőttek ki. A parasztság egyik napról a másikra megértette azt, hogy a szovjet fegyverek győzelme megszabadította őket a fasiszta érdekek fegyveres szolgálatától. Megértette, hogy nem kell harcolnia többé abban a háborúban, amelyben véráldozata csupán arra volt jó, hogy a parasztságot évszázadok óta elnyomatásban tartó urak önmagát túlélt hatalmát még ideig-óráig alátámassza. Az egész parasztság látta, hogy a magyar fasizmus fegyveres szétzúzása megszünteti a háború éveinek esztelen kizsákmányolását.

A szegényparasztok vágyai és reményei azonban messzebbre mutattak. Tudták, várták, sejtették, hogy hazánkban a szocialista ország katonáinak megjelenése egyben a demokrácia születését is jelenti. A magyar parasztság legszámosabb rétege: a csak félig embersorban tengődő cselédek, sommások, kubikosok, napszámosok, a nincstelen agrárproletárok tömege várta, hogy felszabaduljanak a gazdasági és erkölcsi kiszolgáltatottság béklyójából, s a nagybirtokosok uradalmai, mely addig szolgaságuk földje volt, most az ő jólétüket fogja szolgálni. A szegényparasztokban, ha homályosan, ha bizonytalanul is, ilyen jövő képe formálódott, s tudatosan vagy öntudatlanul ezt értették felszabaduláson, amikor ez az új politikai fogalom a visszatérő élettel együtt kezdett tudatukba véződni.

A háborús feszültség, a félelem oldódása után a hosszú téli estéken a földről beszélgettek a legkorábban felszabadult tiszántúli falvak nincstelenjei. S az egyre bizonyosabbá váló felismerése annak, hogy mindaz valóra válhat, amiért apáik annyit küzdöttek, az első napok, hetek dermedtsége után cselekvésre ösztönözte nemcsak a legöntudatosabbakat, hanem már a szegényparasztság széles tömegeit is. A legkorábban felszabadult Tiszántúlon, a Duna–Tisza közén, az ország északi megyéiben széles népi tömegmozgalom bontakozott ki. A felszabadulás után azonnal létrejöttek a magukat – 1919 mintájára – munkás- és paraszttanácsoknak nevező első népi szervek. Ezek azzal a célkitűzéssel alakultak, hogy nem várva a lassabban szerveződő felső irányításra, helyileg megkezdik a rend helyreállítását, a demokratikus átalakulás munkáját. Ezek a célok

százezrek vágyait tükrözték, s a népi szervek egyre nagyobb és egyre aktívabb tomegekre támaszkodhattak.

A tomegek meginduló aktivitásának határozott célt és lenduletet adott a Magyar Kommunista Párt szervezkedése városokban, uzemekben és a legeldugottabb falvakban is. A Magyar Kommunista Párt adott először messzire néző programot az ország gazdasági és politikai helyreállítására. Már 1944. november 30-án megjelent a sajtóban „Magyarország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programja" című javaslata. Ebben a Kommunista Párt felvázolta a háborúban elpusztult ország romjain felépítendő demokratikus jovendő képét. Felmérve az ország helyzetét, megjelolte a tennivalókat, a fasiszta múlt eltuntetése, az ország gazdasági talpraállítása és demokratizálódása érdekében. A parasztság sorsának alakítására tervbe vette mindazt, ami a parasztság elképzelése szerint is a felszabadulást, a demokráciát jelentette számára. Ez így hangzott:

1. „A mezőgazdasági munkások és cselédek, a torpe- és kisbirtokosok, a magyar nép e legszámosabb és legszegényebb rétegének felemelésére, a magyar demokrácia alapjainak megszilárdítására a legrovidebb határidőn belul, a foldigénylők kozreműkodésével széles korű foldreformot kell végrehajtani, mely sok százezer foldnélkulit és szegényparasztot tesz életképes kisgazdaság tulajdonosává.

2. A foldreform céljaira igénybe kell venni a hazaárulók, a háborús bűnosok, a Volksbund-tagok, a német hadseregben szolgáltak birtokait, és teljes egészukben, minden felszereléssel egyutt el kell kobozni.

3. El kell torolni a parasztságot kiszipolyozó Jurcsek-tervet, és fokozatosan szabaddá kell tenni a mezőgazdasági termékek piaci forgalmát. Olyan állat- és terményárakat kell biztosítani, melyek jovedelmezővé teszik a mezőgazdasági termelést, és előmozdítják a kisbirtokosok gazdasági megerősodését."[1]

A Kommunista Párt programjavaslata, a párt legjobbjainak áldozatkész, fáradságot nem ismerő munkája révén – a tonkrement hírkozlési berendezések, a legmostohább kozlekedési viszonyok ellenére is – eljutott a felszabadított országrészek legeldugottabb sarkaiba is, s ezzel szilárd alapot adott a demokratikus szervezkedéseknek.

A Kommunista Párt programjavaslatát magukévá tették a Magyar Nemzeti Fuggetlenségi Front pártjai, s meginduló demokratikus életunk legfelsőbb állami szerve, az Ideiglenes Nemzetgyűlés is. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés az ország talpraállítására irányuló szándékát, e szándéknak vezérlő elveit 1944. december 21-én elhangzott emlékezetes Szózatában hozta a magyar nép tudomására. Ebben a parasztság jovőjét így határozta meg: „Foldreformot akarunk! Földhoz juttatunk sok százezer földnélküli és szegényparasztot, hogy gyarapítsuk

[1] Felszabadulás. Dokumentumok hazank felszabadulásának es a magyar népi demokrácia megszuletesenek történetebol. Szikra 1955. 172. old. (Továbbiakban Felszabadulás)

a magyar nemzeti erőt és évszázadokra megszilárdítsuk a demokratikus magyar államrendet."[2]

Sem az Ideiglenes Nemzetgyűlés Szózata, sem az Ideiglenes Nemzeti Kormány – másnap, hasonló céllal és tartalommal kiadott – Nyilatkozata nem utal a földreform végrehajtásának időpontjára. 1944 decemberében, 1945 januárjában még sem a pártoknak – beleértve a Kommunista Pártot is – sem a kormánynak nem volt határozott elképzelése a földreform megvalósításának időpontjára nézve. Voltak hangok, amelyek, különböző gazdasági meggondolásból 1945 őszét az 1944/45-ös gazdasági év befejezése utáni, s az új gazdasági év megkezdése előtti időpontot – vélték erre a legalkalmasabbnak. Nehezítette a földreform megkezdését, hogy a nemzetgyűlés tagjai 1944 végén, az első ülések befejeztével hazamentek, a nemzetgyűlés politikai bizottságában pedig az a nézet alakult ki, hogy a földreformot nem lehet kormányrendelettel elindítani, ahhoz törvényre van szükség. Ezért a nemzetgyűlés újabb összehívását szorgalmazták, ahol dönthetnek a pártok földreform-javaslatai felett. A nemzetgyűlés összehívásának időpontját 1945. április 1-ében jelölték meg.[3]

A politikai és gazdasági helyzet alakulása azonban nyilvánvalóvá tette, hogy a földreformmal nem lehet sokáig várni, már 1945 koratavaszán végre kell hajtani. Ha nincs mód a nemzetgyűlést gyorsan összehívni – a földreform-törvény megtárgyalásához, illetve megszavazásához – akkor kormányrendelettel kell azt haladéktalanul megoldani.

A földreform gyors végrehajtását mindenekelőtt a politikai erőviszonyok kedvező alakulása tette lehetővé, egyben sürgetővé is. Azért, hogy a szükséges demokratikus vívmányok megvalósulásával, a szegényparasztság megnyerésével, aktivizálásával tovább fokozódjanak, illetve megszilárduljanak a demokrácia erői. 1945 elején, a fasizmus elleni háború győzelmes előrehaladása következtében ugyanis a kommunista pártok vezetésével Európában széles demokratikus fellendülés bontakozott ki, mely számos országban – nálunk is – visszaszorította nemcsak a nyílt fasiszta erőket, hanem a nagybirtokosokat, nagytőkéseket is. Sőt nemcsak a politikai élet porondjáról vonultak vissza, hanem legelszántabb, legreakciósabb elemei egyenesen határainkon túlra menekültek egyrészt félelmükben, hogy számot kell adni múltjukról, másrészt az új rendszer iránti gyűlöletükben. A demokratikus erők tömörülését jelentős mértékben segítette a Szovjetunió hadseregének jelenléte is. Ilyen körülmények között 1945 tavaszán a vagyonos osztályok nem gondolhattak komolyabb ellenállásra. Jelenthette-e azonban ez végleges beletörődésüket politikai és gazdasági hatalmuk elvesztésébe? Semmiképpen! Támadásuk egy, a reakció

[2] Az 1944. évi december hó 21-ére Debrecenben összegyűlt, majd később Budapestre összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlés Naplója. Budapest 1946. 10. old. (Továbbiakban: Ideiglenes Nemzetgyűlés Naplója.)

[3] Az Országház Irattára. A minisztertanács bizalmas iratai. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés politikai bizottságának 1945. március 12-i jegyzőkönyve. Rendezetlen.

számára kedvezőbb időpontban várható volt. Erre a demokrácia erőinek fel kellett készulniok; a legjobb felkészülést pedig a volt uralkodó osztályok gazdasági és politikai bázisának minél következetesebb szétzúzása jelentette. Egy azonnali, következetes agrárreform ezért is elengedhetetlen volt.

Sürgette a földreform gyors végrehajtását az ország gazdasági helyzete, közelebbről a mezőgazdasági termelés megindításának a követelménye is. A kormány legelső utasításai, intézkedései között már szerepelt a mezőgazdasági munkálatok, a termelés megindítására való felhívás. E felhívás végrehajtására tett lépések azonban megmutatták, hogy a mezőgazdasági termelés megindításának is egyik döntő előfeltétele a földreform végrehajtása volt.

A Magyar Kommunista Párt, felismerve a földreformot sürgető politikai és gazdasági okokat, látva a szegényparasztság törekvéseit, igyekezett a földreformról szóló elvi kijelentéseket a minél gyorsabb gyakorlati megvalósulás felé terelni. Ezen az úton első lépésként a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjainak kellett kidolgozniuk földreform-tervezeteiket: javaslataikat a földreform méreteire, végrehajtásának miként jére, időpontjára nézve.

Részletes földreform-tervezettel[4] 1945. január 14-én a szegényparasztság fiatal pártja, a Nemzeti Parasztpárt jelentkezett először. A Nemzeti Parasztpárt földreform-tervezetét a népi írók gazdag faluismeretére és a kommunistákkal együttműködve, a marxizmus–leninizmus agrárelméletére támaszkodva állította össze, s így helyesen jelölte meg az elkövetkezendő földreform irányát. A népiesek földreform-elképzelései a kommunisták – mindenekelőtt Révai József már többször idézett művében – marxista–leninista eszmeiségű magyarázata, illetve kritikája nyomán kapta meg azt a támaszt, azt a biztonságot, amely 1945 politikailag rendkívül terhes levegőjében szükséges volt e nagy jelentőségű kérdés megoldásához. Ezt csak fokozta az a tény, hogy a Nemzeti Parasztpárt 1945-ös földreform-tervezetének közvetlen kezdeményezője, tanácsadója is volt a Magyar Kommunista Párt. Ezért a Kommunista Párt nem is jelentetett meg külön földreform-tervezetet, hanem csatlakozott a Nemzeti Parasztpártéhoz, megvitatásra ajánlva azt.[5]

Nézzük meg röviden e tervezet főbb célkitűzéseit. Mindenekelőtt leszögezte, hogy a földreformnak a birtokviszonyok gyökeres és teljes újjárendezését kell biztosítani. A földreform céljára el kell kobozni a hazaárulók, nyilasvezérek, Volksbund-tagok birtokát, és igénybe kell venni minden 100 holdon felüli úri birtokot. A parasztbirtokok megtartható földterületének felső határát 200 holdban állapította meg.

A tervezet leszögezte, hogy az igénybe veendő földekből elsősorban a teljesen birtoktalan és törpebirtokos parasztságot kell földhöz juttatni. A megváltási összeget a kataszteri tiszta jövedelem hússzorosában szabta meg a javaslat. A földreform végrehajtását mindenekelőtt az igényjogosultak kezébe kívánta

[4] Néplap (Debrecen), 1945. január 14.
[5] Ugyanott, 1945. január 21.

letenni, amikor kimondotta: „Községenként földreform-bizottságokat kell szervezni az igénylők képviselőiből és helyi szakemberekből, és az igénylők összeírását ezekre a bizottságokra kell bízni."[6] A tervezet, ha nem is érintette a várható földreform valamennyi részletkérdését, a lényeget illetően világos állásfoglalás volt. Alkalmas arra, hogy a földreform, a koalíciós partnerek vitája, illetőleg megegyezése után végrehajtásra kerüljön. A Kommunista Párt azzal, hogy vitára ajánlotta a Nemzeti Parasztpárt tervezetét, sürgetni akarta a földreformról szóló különböző nézetek mielőbbi megvitatását, összehangolását, jól tudva, hogy „minél gyorsabb lesz a földreform végrehajtása, annál kisebb lesz az elkerülhetetlen gazdasági megrázkódtatás".[7]

A Függetlenségi Front másik két pártja azonban hetekig válasz nélkül hagyta a megjelent földreform-tervezetet, s csak február végén, a Kommunista Párt kifejezett sürgetésére nyilatkoztak. A Független Kisgazda Párt azonban, amellett, hogy egyetértését fejezte ki *általában* a foldreformmal, a megvalósítás időpontjára, módszerére vonatkozóan sok homályos, bizonytalan, félreérthető utalást tett. Ez arra engedett következtetni, hogy – a legjobb esetben – nem volt kialakult véleménye még, de esetleg arra is, hogy mást akart, mint ami készülőben volt. Sőt a Kisgazdapárt első nyilatkozatai azt mutatják, hogy a foldreform ügyét politikai zavarkeltésre akarták kihasználni. Erre mutatnak az alábbi sorok is. „A mai körülmények között folytatható egyéni gazdálkodásra – írják például a párt egyik vezető lapjában – nincs felkészülve ez a sok mezőgazdasági cseléd . . . de azt, hogy kollektív gazdálkodásra nem volna felkészülve, azt cáfolja az egész magyar mezőgazdasági élet. A nagybirtok nem más, mint kollektív művelés. Úgy látszik tehát, erre igenis be van állítva a magyar parasztság egy része, ez volna járható útja a foldreformnak."[8] Másnap ugyanebben a szellemben cikkeztek tovább. „. . . Nincs semmi szükség arra, hogy most bármilyen tiszteletre méltó okból, saját magunk kísérleteket folytassunk . . . kérdezzük meg, milyen úton jártak az oroszok. Kövessük őket a foldreform terén, ne küzdjünk gyermekbetegségekkel, hanem menjünk rögtön a végére a dolognak, nézzünk szembe nyíltan a nehézségekkel és az orosz tapasztalatok alapján valósítsuk meg a magyar foldbirtokreformot."[9]

A kollektív gazdálkodásra való áttérés gondolatával nem foglalkozhatott komolyan a Kisgazdapárt, amelynek tömegbázisát mindenekelőtt a falusi és városi kisárutermelők képezték, és soha nem is mulasztotta el a magántulajdon szentségének hirdetését. A Kisgazdapárt azt is jól tudta, hogy a szegényparasztok – a legöntudatosabbak egészen szűk rétegét leszámítva – értetlenül, bizalmatlanul, elutasítóan fogadnák a kollektív gazdálkodás gondolatát. 1919-ben a közös gazdálkodás jó szándékú, de elhibázott kísérlete, s az ellenforradalmi

[6] Ugyanott, 1945. január 14.
[7] Ugyanott, 1945. január 21.
[8] Debrecen, 1945. február 23.
[9] Ugyanott, 1945. február 24.

korszak ellenséges, gyalázkodó hírverése a „kolhozokról", erős nyomokat hagyott a parasztság tudatában. (Arról nem is beszélve, hogy a háború utáni katasztrofális gazdasági helyzet eleve bukásra ítélte volna a kollektív gazdálkodás bármilyen kísérletét.) Ezért a Kisgazdapártnak, illetve egyes vezetőinek, mikor teret engedtek az idézett, s ahhoz hasonló cikkeknek, ezzel nem lehetett más céljuk, mint politikai zavarkeltés. Mindemögött ott volt a Kisgazdapárt soraiban eluralkodott zűrzavar is. Erre mutat, hogy Tildy Zoltánnak ugyanezen napokban megjelent cikke pontosan az ellenkezőjét mondja az előbb idézetteknek. „A párt – írja – a mammutbirtokok és a nagybirtokok megszüntetését és a középbirtokok meghagyása mellett a kisbirtokrendszerre való teljes áttérést tartja szükségesnek."[10]

A Kisgazdapárt nem dolgozott ki konkrét földreform-javaslatot és érdemben nem szólt hozzá a Nemzeti Parasztpárt tervezetéhez sem. Ez önmagában is jellemzi passzivitásukat ebben a kérdésben. Ezen túl azonban negatív magatartásuk két dologban különosen megmutatkozott. Egyrészt a már ismertetett provokatív jellegű „kolhozjavaslatban", másrészt a földreform halogatására irányuló torekvéseikben. Ez utóbbi magatartás még azokra a reálisabban gondolkodó demokrata érzelmű vezetőikre is jellemző volt, akik őszintén egyetértettek a földreform szükségességével. Így pl. Tildy Zoltán előbb említett cikkében várja a teljessé váló nemzetgyűlés összeülését, hogy az alkossa meg előbb a végrehajtási törvényt. Önmagában még ez sem lett volna hiba, hiszen először a Kommunista Párt is úgy vélte, hogy meg lehet várni a földreformmal a nemzetgyűlés összehívását, de a Kisgazdapárt addig nem is kívánt a kérdéssel érdemben, komolyan foglalkozni, s ez már a kérdés elodázására mutat. „A párt a kérdés nemzetgyűlési tárgyalása során – írja – részletekig kidolgozott szakszerű tervvel kíván hozzájárulni a földreform minél eredményesebb végrehajtásához." „Szabad és szenvedélymentes tárgyalást" javasolt.[11]

Mit akart a Kisgazdapárt valójában elérni a „megfontolás", az „alaposság", a „szenvedélymentesség" – ha az adott helyzettől teljesen elvonatkoztatunk, akkor elvileg elfogadható – felvetésével? Időt nyerni! A Kisgazdapárt számára túlságosan radikális elveket hangoztatott a Nemzeti Parasztpárt földreformtervezete. Mind a megtartható 100–200 holdas birtokhatár maximumokat, mind a juttatható földek felső határára – 15 hold – tett javaslatot alacsonynak tartották. A Kisgazdapárt azt szerette volna, ha a földreform után is minél nagyobb számban megmaradnak a 300–500 holdas középbirtokok, s a földreform 25–50 holdas „életképes" gazdaságokat hoz létre. Ez a kettős célkitűzés felelt meg a párt alapvetően burzsoá irányelveinek. Ilyen célkitűzéssel azonban 1945 elején nem állhatott elő nyíltan a Kisgazdapárt, nem védelmezhetett ilyen elveket, mert ezzel elvesztette volna a nincstelen szegényparasztok és a kisparasztok százezreinek bizalmát, márpedig a Kisgazdapárt jól tudta, hogy a

[10] Szabadság, 1945. február 24.
[11] Ugyanott.

hatalomért előbb vagy utóbb kiéleződő harcban neki még nagy szüksége lesz erre a bizalomra. Ezért a jobboldali vezetők inkább nem mondták el igazi elképzeléseiket a földreformról. A megvalósítás időpontját viszont igyekeztek késleltetni abban a reményben, hogy az erőviszonyok közben úgy alakulnak, hogy az ő mérsékeltebb, polgáribb elképzelésük érvényesülni tud.

Néhány évvel ezelőtt az az állítás, hogy a Kisgazdapárt elodázni igyekezett a földreform időpontját és igazi nézeteinek kifejtésére egy számára kedvezőbb politikai alakulást várt, még csupán a Kisgazdapárt elszórt megnyilatkozásaiból kikövetkeztetett feltevés volt. Mióta azonban 1962-ben előkerült a Kisgazdapárt 1945 februárjában írt, de soha sehol nem publikált, nem ismertetett földreform-javaslata, ez a feltevés bizonyítást is nyert.[12]

A tervezet ismeretében most már határozottabb választ lehet adni arra, hogy miért nem lépett a nyilvánosság elé a Kisgazdapárt a maga földreform elképzelésével, illetve a tervezet tételei megerősítik azt az állításunkat, hogy a tömegek bizalmának elvesztésétől, a szegényparasztság Kisgazdapártba vetett hitének megingásától való félelem tartotta vissza ezt a paraszti-polgári pártot valódi célkitűzéseinek közlésétől. A Kisgazdapárt tervezete a nagybirtokrendszer szétverését illetően elvben nem mutat lényeges különbséget a Parasztpárt által közzétett, a Kommunista Párt által támogatott javaslattól. Ez is az úri birtok 100 kat. holdas és a parasztbirtok 200 kat. holdas maximumát állítja fel. Ennek a leszögezése után azonban több módon igyekszik lehetőséget teremteni a birtokosoknak további holdak megmentésére. Ezek esetenként, ha nem is jelentettek sokat, országos méretekben nézve már több százezer holddal rövidítették volna meg a földreform céljaira felhasználható földterületet. Így pl. a Kisgazdapárt tervezete az úri birtokosok által megtartható 100 holdat az 1000 kat. holdnál nagyobb földterülettel rendelkező birtokosoknak is meghagyásra javasolta. Továbbá: minden úri birtokos meghagyott 100 holdját – családvédelem címén –, ha egynél több „önálló gazdálkodásra felkészült gyermek van", gyermekenként újabb 50–50 holddal kívánta megtoldani. Ezenkívül járásonként létesíteni kívánt a Kisgazdapárt tervezete egy-egy 400–500 kat. holdas állami kezelésű birtokot a mezőgazdaság újjáépítése és fejlesztése címén. Ha ehhez még hozzávesszük a tervezetnek a juttatások mértékéről vallott elképzelését – azt ugyanis, hogy a juttatandó birtokminimumot egy nyolctagú család ellátását és egész évi foglalkoztatását biztosító birtoktestben jelölte meg –, akkor nyilvánvaló, hogy mindez egyet jelentett a nincstelenek százezreinek kizárásával a földreformból. A kisgazda tervezet magasabban állapította meg a föld megváltási árát is a már ismert tervezetnél.

A kisgazdapárti elképzelés mégsem a megtartható, illetve kioszthatő birtokhatárok kérdésében mutatja a döntő, a lényegbevágó eltérést, hanem a végrehajtás módozatait illetően. A Kisgazdapárt a földreform végrehajtását ugyanis

[12] Az „Agrártörténeti Szemle" 1962. évi 1–2. számában tette közzé Donáth Ferenc. 283–291. old.

nem az érdekeltekre akarta bízni, hanem az igényjogosultak látszólagos bevonása mellett, minél „pártatlanabb" testületre. Helyi, községenkénti bizottság működését egyáltalán nem javasolta. Járási szintűre tervezte a legalsóbb bizottságot. Tagjaiul a járás területéről két érdektelen kisgazdát, három igénylőt és a járásbíróság egy munkatársát mint jogi tanácsadót vette tervbe. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy ez a három, falujától távoli földigénylő, gazdák és jogászok tekintélyétől befolyásolva, nemigen tudott volna bármiféle különvéleményt is képviselni, védelmezni.

Mindebből nyilvánvaló: a Kisgazdapárt, polgári liberális jellegéből következően, a forradalmi helyzet viszonyai között is csak egy, a polgári tőkés társadalmat stabilizáló, elkésett földreformot tudott elképzelni. Így érthető, hogy a Kisgazdapárt 1945 tavaszán, a felszabadulás nyomán támadt nagy demokratikus hullám tetején nem sietett elképzeléseivel a nyilvánosság elé lépni. Ez azonban nem jelentett terveiről való végleges lemondást. Visszatér azzal néhány hónap múlva, a megvalósult földreform kritikájaként, elindítva ezzel egy nehéz, tobb hónapos harcot, mely kemény próbára tette fiatal demokráciánk erejét. Erről a harcról a későbbiekben még bőven lesz szó. Itt elöljáróban is le kell szogeznünk azonban azt – ami e fejezet problematikájához szorosan kapcsolódik –, hogy ez a harc a szegényparasztság, a radikálisabb földreformirányzat győzelmével végződhetett, abban dontő szerepe volt éppen a végrehajtás korai időpontjának.

A Szociáldemokrata Párt a nemzetgyűlésben 1944. december 21-én általánosságban leszögezte egyetértését a foldreform szükségességével kapcsolatban, mondván: „A Szociáldemokrata Párt hosszas viták után, 1930-ban a foldkérdésben részletes, alapos programot dolgozott ki. Ma is ennek a programnak az alapján állunk. Sem elvenni, sem hozzátenni ehhez nem akarunk. A fold azoké legyen, akik verejtékükkel öntözik. Ez a lényege, legfontosabb része a mi programunknak."[13] Ezután a nemzetgyűlésben tett nyilatkozat után azonban a Szociáldemokrata Párt sokáig hallgatott. Nem szólt bele a leendő földreformrendelet kialakításáért folytatott vitába, nem tett konkrét javaslatokat. Hallgatását a földművelésügyi miniszternek 1945. január 25-én, a Nemzeti Parasztpárt gyűlésén elhangzott bejelentése törte meg. Ebből ugyanis megtudták, hogy két politikai párt programja alapján már elkészült a foldreform-törvény javaslata, s rövidesen a minisztertanács elé kerül megvitatásra. Ezután a Szociáldemokrata Párt is szükségesnek tartotta, hogy hallassa szavát a földreformmal kapcsolatban. De ahelyett, hogy kidolgozott javaslatot terjesztett volna elő, még ekkor is csak azt sérelmezte, hogy a miniszter nem hivatkozott a Szociáldemokrata Párt 1930-ban elkészített agrárprogramjára. „Ezt a programot – írták – és a szociáldemokrata parasztmozgalmak történetét ismerik a Nemzeti Parasztpártnak azok a tagjai, akik a Szociáldemokrata Pártból mentek át a Nemzeti

[13] Ideiglenes Nemzetgyűlés Naplója, 16. old.

Parasztpártba, és jelen voltak a vasárnapi népgyűlés dobogóján is... Ez a program megvalósításra vár, időszerű ma is. Nekünk tehát nem volt okunk arra, hogy most új földreform-programmal álljunk elő."[14]

A Szociáldemokrata Párt 1930-as agrárprogramja – mint már erről beszéltünk – valóban tartalmazott hasznosítható elvi megállapítást. De az a tény, hogy a Szociáldemokrata Párt a program egészét minden módosítás, minden kiegészítés nélkül – pl. a végrehajtás módozataira vonatkozóan – 1945-ben is maradék nélkül érvényes földreform-javaslatként kezelte, arra enged következtetni, hogy 1945 nagy történelmi fordulóján sem értették meg a parasztkérdés döntő jelentőségét. Nem értették meg, hogy a parasztkérdés megoldása a hatalmat megragadni igyekvő munkásosztály legdöntőbb feladata, amelyet sem hangos szavakkal, sem félmegoldásokkal elintézni nem lehet. Egyébként a Szociáldemokrata Párt a későbbiekben, ha nem is lett kezdeményezőbb – hiszen ez a passzivitás végül is természetesen következett a párt jellegéből, vidéki tagságának kisiparos, alkalmazotti összetételéből – támogatta a Kommunista Párt célkitűzéseit.

Inkább érdekességként említjük meg, nem mint az események sodrában itt még különösebben szerepet játszót, hogy a katolikus egyház korántsem volt olyan tartózkodó, olyan óvatos, mint a koalíció eme két pártja. Az egyház felelős fórumai hivatalosan ugyan szintén nem nyilatkoztak, de egy-egy egyházi birtok helyi vezetőit nem akadályozták meg nézeteik terjesztésében. Az egyház szigorú fegyelmét ismerve, helytelen lenne ezekben az egyéni megnyilatkozásokban egyéni véleményt, egyéni kezdeményezést látni. Kevésbé tévedünk, ha ezekben inkább az egyház vezetőitől titokban támogatott akciókat keresünk. Nagyon tanulságos az egyházi köröknek a várható földreformról alkotott véleményét illetően pl. a csanádi püspöki uradalom vezetőjének – egyben főiskolai tanár – még 1945 januárjában a megye főispánjához intézett beadványa. Mivel az egyház földreform-ellenességéről e korai időszakban csak közvetve tudunk, ismert írásos bizonyítékaink későbbi keltezésűek, talán nem lesz érdektelen e beadvány szövegét itt csaknem teljes egészében ismertetni. „A születő új világ szele – hangzik az első tétel – semmiképpen sem sodorhatja el a nemzeti lét biztosításához szükséges természeti jogon és tételen alapuló etikai és gazdasági, politikai szempontokat. Mikor tehát magyar vonatkozásban e roppant kényes kérdés megoldását sürgetjük, nem szabad csupán egyetlen, elnyomás miatt panaszkodó népréteg érdekeit szem előtt tartani, hanem az összes vonatkozó szempontok egyidejűleg figyelembe veendők. Nem elég például túlzó napszámemeléssel előállni, hanem egyszersmind a termények ára is arányosan emelendő, a megadóztatás pedig egyképp kiterjesztendő az iparra, kereskedelmi bankokra. Az igazságosság azt sem engedi meg, hogy a progresszív adó célja a nagybirtok kizárólagos megrendítése legyen... Már most a nagybirtokrend-

[14] Tiszántúli Népszava, 1945. február 27.

szer megroppanása esetén, a mostani értékesítési és beszerzési lehetőségek szűk keretein belül fönnáll a kisbirtok eladósodásának komoly veszélye is. Az általános eladósodás pedig az egészségtelen államkapitalizmus marxi megvalósítását jelenthetné mezőgazdasági vonatkozásban. *Nem szabad tehát engedni, hogy kidolgozatlan gondolattombok kerüljenek a koztudatba, és kellő szellemi vezetés híján forrongásba hozzák a néptömegeket.* (Kiemelés tőlem. – *S. M.*) A csanádi püspoki uradalom célvagyon: fontos intézmények fonntartása a feladata. Éppen ezért meggondolás tárgyát képezze, lehet-e, szabad-e nemzeti érdekeket tartva szem előtt, az egyházi célvagyon kérdését egy nevezőre hozni egyéb nagybirtokával... Ha azonban a sors úgy hozná, hogy az egyházi célvagyon jellegével bíró püspöklelei birtok is felosztásra kerülne, eleve is az a kikötésünk, hogy csakis rászoruló, megművelni tudó és az uradalomnál érdemes egyének kezére kerüljön a felosztandó terület az igazságosság és méltányosság mértéke szerint, az egyház pedig tisztességes ellenértékhez jusson, a hozzáértők jogos kívánalmai szerint..." [15]

A nemzetgazdasági érdek zavaros okfejtése mogul meglehetősen áttetszik ebben a levélben is mindaz, ami az egyházat igazán bántotta; birtokainak, vagyonának elvesztése, félelme a tömegek forradalmasodásától, öntudatra ébredésétől. Ennek megjóslásában viszont nem tévedett.

A katolikus egyház dunántúli szervezetei ilyen korai időpontban még nem hallathatták véleményüket az egyházi birtokok sorsát illetően, de felszabadulásuk után ők is nyomban kinyilvánították. Érdekes, hogy noha ekkor – április elején – már megvolt a földreformról szóló rendelet, az ő taktikájuk a rendelet megkerülése volt, úgy próbálták azt tekinteni, mint ami rájuk nem vonatkozik. A zirci apátság pl. azon az alapon helytelenítette és vitatta 1900 kat. holdas simontornyai birtokának felosztását, hogy a földreform-rendelet végrehajtási utasítása még nem jelent meg.[16] A pannonhalmi főapát pedig olyan értelmű utasítást akart a Somogy megyei Foldbirtokrendező Tanácsnál kieszközölni, hogy a községi földigénylő bizottság ne oszthassa fel az egyházi célvagyonokat, a Szt. Benedek-rend apátsági földbirtokait mindaddig, míg egy *illetékes háromtagú tárcaközi bizottság* (Kiemelés tőlem. – *S. M.*) nem dönt ezek sorsáról.[17] Az egyháznak azonban 1945 tavaszán már semmilyen elméleti és taktikai ugyeskedése nem volt elegendő ahhoz, hogy megállítsa, sőt visszaforgassa a történelem kerekét.

A földreform végrehajtásának időpontjáról és radikalizmusáról szóló vitába belekapcsolódtak a felszabadult vidékek szegényparasztjai is. Ők természetesen azonnali, széles körű foldreformot követeltek. Határozott fellépésük hozzájárult ahhoz, hogy a foldreform ügye nem fulladt meddő vitákba. A Kommunista Párt programjának, valamint az Ideiglenes Nemzetgyűlés Szózatának

[15] ÁL Szeged. Csanád m. Főispáni iratok. 404/946.
[16] ÁL Szekszárd. Tolna m. Foldhivatali iratok. 851/945.
[17] AL Kaposvár. Somogy m. Foldhivatali iratok. 839/945.

nyilvánosságra hozatala után a szegényparasztok nyíltan, felelős fórumok előtt is jelentkeztek az addig csak egymás között tárgyalt nézeteikkel, kívánságaikkal.

1945. január 11-én Hódmezővásárhely népe rokonszenvtüntetést rendezett az Ideiglenes Nemzetgyűlés, a kormány programja mellett. A tüntető menet hatalmas táblákat vitt: „Éljen az Ideiglenes Kormány", „Földet a parasztnak" feliratokkal.[18] A földreform-tervezet megjelenése után különösen megélénkült a politikai élet a falvakban. Már január 19-én Szeged, Orosháza, Csongrád, Makó környékén falugyűléseket hívtak egybe, ahol ismertették a tervezetet, amely egyhangú lelkesedést váltott ki. Ezeken a gyűléseken percek alatt felengedett a paraszti bizalmatlanság, s a jelenlevők átalakultak a földigénylők közösségeivé. Földigénylő bizottságokat szerveztek, vezetőket választottak.[19]

A földreform-tervezet megjelenése után két-három héttel a felszabadított országrészeken nemigen akadt falu, ahol ne foglaltak volna állást a földreform-tervezet mellett, ne kezdtek volna valahogyan készülni a tennivalókra. Január végén, februárban paraszti küldöttségek hosszú sora kereste fel Debrecenben a kormány tagjait, mindenekelőtt a földművelésügyi minisztert, valamint a Magyar Kommunista Párt, a Nemzeti Parasztpárt vezetőit, és sürgették a földreformot. 1945. január 20-án – Szolnok megye szegényparasztjainak képviselői nyitják meg a sort. A 12 tagú küldöttségben képviseltették magukat: Kenderes, Karcag, Kunhegyes, Kunmadaras, Turkeve, Kisújszállás nagykunvárosok, a Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült pártok: a Független Kisgazda Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Kommunista Párt. A küldöttek emlékiratban követelték a kormánytól a 100 holdig terjedő földreformot, a népbíróság felállítását. Követelték mindazoknak bíróság elé állítását, akik felelősek azért, hogy nemzetünk Európa leigázóival együtt harcolt a világ szabadságszerető népei ellen.[20]

1945 január 30-án Balmazújváros szegényparasztjai jelentek meg a földművelésügyi miniszternél, hogy intézkedést kérjenek a város határában elhagyottan maradt 1600 kat. holdas gróf Semsey-féle birtok ügyében, mondván: „egyik oldalon ott áll a művelés nélkül hagyott nagybirtok, másik oldalt a létbizonytalanságban élő szegényparasztság, amelyik a tavaszi munkák megkezdésének idejéig tudni szeretné, mi lesz". Kérik a földművelésügyi minisztert, hogy „addig is, amíg a földbirtokreform megtörténik, kisbérletbe szétoszthassuk az elhagyott földeket".[21]

1945. február 4-én a Viharsarok parasztsága járt a miniszterelnöknél. Kifejezték bizalmukat a kormány iránt, és kérték a földosztás mielőbbi megvalósítását. „Tudják..., hogy a magyar demokrácia központi kérdése a

[18] Délmagyarország, 1945. január 11.
[19] Ugyanott, 1945. január 19.
[20] Lásd Felszabadulás. 417. old.
[21] Ugyanott, 419. old.

foldkérdés; tudják, hogy mindaddig nincs és nem is lehet tartós demokrácia Magyarországon, míg a fold nem jut a foldnélkulıek tulajdonába, míg a fold nem azoké, akik megművelik."[22] Február 5-én Hajdú megyéből: Kısmarja, Pocsaj, Esztár, Monostorpályi kuldi el képviselőit az Ideiglenes Kormányhoz. 1945. február 6-án Hajdúhadház, Téglás adott be a Foldművelésugyi Minisztériumba tobb száz alaírással ellátott memorandumot, amelyben kérték a foldreform surgós lebonyolítását.[23]

Amellett, hogy január-február hónapban a paraszti kuldottségek szinte mindennapos vendégei voltak az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak, otthon is egyre szervezettebben, egyre célratorőbben foglalkoztak a szegényparasztok a fold sorsával. A Kommunista Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Foldmunkás Szakszervezet falusi szervezetei – melyet a foldmunkás mozgalom régi harcosai nyomban felszabadulásuk után mindenutt életre hívtak – magalakulásuk pillanatától kezdve elsórendű feladatuknak tekintették a foldreform szorgalmazását. A Bács–Kiskun megyei Tasson 1945. január 9-én a Magyar Kommunısta Párt alakulo ulésén a felszólalók mınd érıntették a foldreform ugyét, surgették annak megındítását, mert „a foldkérdés megoldását tekintették a legfontosabb problémának".[24]

A Nemzeti Parasztpárt Kunszentmártonban 1945. január 28-án, helyi szervezetének megalakulásakor ugyancsak a foldreformmal foglalkozott. A megválasztott titkár mindjárt ısmertette a Nemzeti Parasztpárt foldreform-tervezetét, amelyet a jelenlevők megvitattak és elfogadtak.[25] A Kommunista Párt pétervásári (Heves megye) taggyűlésén február 10-e korul már tobb mint ezer ember kovetelte a foldosztást, kovetelésuket támogatták az egercsehi bányászok is.[26] A Magyar Kommunista Párt hajdúboszorményi szervezete 1945. január 15-én kérvényt írt a nemzeti bizottsághoz, és ebben kérte programjába venni „a foldreform minél surgősebb megoldását és végrehajtását".[27]

A Foldmunkás Szakszervezet orosházi keruleti kongresszusa február 18-án foglalkozott a leendő foldreformmal. Határozati javaslatba foglalták elképzeléseiket a nagybirtokok felosztásának méreteiről, a kiosztott fold védelméről, a termelés biztosításáról stb.[28] Szegeden február 25-én a parasztfiatalok tartottak gyűlést. Kijelentették: foldreformot akarnak, hogy a parasztság „végre lerázhassa magáról azt a láncot, amellyel nemcsak a nyomorhoz, hanem egyúttal a testi és szellemi elnyomottsághoz is odakotozték . . . A gyűlés kovetelte, hogy október 1-ig valósítsák meg az NPP foldreform-tervezetét."[29]

[22] Ugyanott, 420. old
[23] Neplap (Debrecen), 1945 februar 7.
[24] PI Arch K/5 30 cs 1
[25] ÁL Szolnok. Alıspanı ıratok 1912/1945
[26] AL Eger Nemzeti bızottsag ıratai A/1b/1945
[27] ÁL Debrecen, Hajduboszormeny. Nemzeti bizottság ıratai 1945 januar 15-i jegyzokonyv
[28] ÁL Debrecen Nemzeti bizottsag ıratai. sz n.
[29] Delmagyarorszag, 1945 februar 28.

A foldreform mielőbbi végrehajtásának érdekében tartott tomeggyűlések hangulatát időnként megszakítja egy-egy, a Kisgazdapárt által összehívott gyűlés. A Kisgazdapárt egyes vezetői ugyanis megpróbálták időhúzó, taktikázó magatartásukat helyi pártszervezeteik munkájában is érvényre juttatni. A Szolnok megyei Besenyszog községben pl. 1945. február 1-én, a Kisgazdapárt megalakulásakor sok szó esett a „magyar nemzet megmentéséről", „lelkiismeretességről", „közös sorsról", de egy szó sem esett a foldreform szükségességéről.[30] Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a Kisgazdapárt egyszerű tagjai vagy felelős vezetői kozott ne lettek volna számosan olyanok, akik hívei voltak a foldreform mielőbbi végrehajtásának.

A szegényparasztok foldet akaró indulata februárban nem egy helyen eljutott már oda, hogy hivatalos rendelkezések bevárása nélkul foldosztó bizottságokat alakítottak, felosztási tervezetet készítettek, sőt már osztani is kezdték a foldet.

Csanád megyében a demokratikus pártok képviselőinek február 20-án tartott értekezlete kérelemmel fordult a megyei nemzeti bizottsághoz, hogy utasítsa a pártokat, hogy a foldigénylőkből alakítsanak foldreform-bizottságokat, amelyek számba veszik az igénylőket és a rendelkezésre álló kiosztandó foldeket, és általában foglalkoznak a helyi előkészítő munkálatokkal.[31]

A hajdúsámsoniak február 20-án, a kozség határának megoszlását is figyelembevéve, már részletes, radikális 100 holdas birtokmaximummal felosztási tervezetet készítettek.[32]

Biharnagybajomban a Magyar Kommunista Párt és a Foldmunkások Szakszervezete által február 20-án megtartott népgyűlés résztvevői még tovább mentek: osszeírták a foldigénylőket, foldigénylő bizottságot választottak, s ennek tagjait felszólították, hogy a foldek kiosztása érdekében tegyenek azonnali lépéseket.[33]

A Mátraderecskei Nemzeti Bizottság meghokkentő természetességgel egyszerűen arról értesítette a megyei nemzeti bizottságot, hogy a kozség határában levő Károlyi-uradalmat felosztja a kozség nincstelen lakossága kozott.[34] Balmazújvároson pedig anélkul, hogy sok szót vesztegettek volna a dologra, 1945. márciusáig 3400 kat. hold foldet már szét is osztottak.[35]

A szegényparasztok mindenekelőtt azokban a falvakban kezdték – felső intézkedés bevárása nélkul – szervezni a foldreformot, ahol a foldmunkásmozgalom, az 1919-es Tanácskoztársaság forradalmi szellemű régi harcosai vagy olyan szegényparasztok éltek, akik a két világháború kozott kapcsolatban álltak az illegális Kommunista Párttal. Ők a Kommunista Párt egyetlen szavá-

[30] ÁL Szolnok. Alispáni iratok. 1912/1945
[31] ÁL Szeged. Csanad megyei Nemzeti Bizottság iratai 66/1945
[32] ÁL Debrecen. Bihar megyei foldhivatali iratok 1945. Rendezetlen
[33] ÁL Debrecen. Bihar megyei foldhivatali iratok 1945 Rendezetlen.
[34] ÁL Eger. Nemzeti bizottsag iratai. A/1b/1945.
[35] Neplap (Debrecen), 1945 március 8

ból is megértették, hogy mi készülődik, és ezért bátran élére álltak a szegényparasztság mozgolódásainak, sőt gyorsították is az eseményeket.

Szembetűnő például, hogy Baranya megyében – mely lényegében egyidőben szabadult fel a Tiszántúllal – nem volt komoly szervezkedés, nem volt korai földosztás. Jóllehet pedig az Ideiglenes Nemzetgyűlésben Baranya megye is képviseltette magát, s a képviselők megvitték a készülő földreform hírét. Ennek ellenére ez a megye csendben várt a földreformra a kormányrendelet megjelenéséig.[36] Ezt a passzivitást mindenekelőtt azzal lehet magyarázni, hogy ebben a megyében hiányzott vagy jóval kisebb volt az a harcokban edzett agrárproletár mag, amely Tiszántúlon, a maga forradalmi múltjának tudatában, tapasztalatában bátran mert cselekedni.

A szegényparasztság földet követelő magatartása a földreform végrehajtásának időpontját illető vitában kimondotta a végső szót. Az ország felelős vezetői ezekből a jelenségekből megállapították, hogy a földreformot haladéktalanul, a már megkezdett 1944/45-ös gazdasági évben, 1945 kora tavaszán végre kell hajtani, ezt követeli nemcsak a szegényparasztság, hanem az ország gazdasági helyzete, érdeke is.

A Kommunista Párt mindezt jól látva és megértve, surgette a rendelet megjelenését: „Egy demokratikus kormányzatnak legfontosabb kotelessége – hangoztatta február 22-én – éberen figyelni és számba venni azt, ami a népben végbemegy. A magyar dolgozó népben ma tagadhatatlanul turelmetlenség és nyugtalanság észlelhető. Mind általánosabb a hangulat, hogy a szavakra tetteknek kell kovetkezniok. A tomegek a programok végrehajtását kovetelik. Vonatkozik ez elsősorban a földkérdésre. Nem elég általánosságban azt mondani, hogy a „fold azé lesz, aki megműveli"... Várni tovább azonban nem lehet. Nem szabad, hogy a fold népe megint azt higgye, a foldreform ugye azért húzódik, mert húzzák. A foldreform ugye surgős azért is, mert szervesen osszefugg a tavaszi mezőgazdasági munkák kérdésével. A mezőgazdasági munkások, napszámosok, torpebirtokosok akkor fogják készséggel megmunkálni az elhagyott nagybirtokokat, ha tudják, hogy nemcsak az aratás lesz az ovék, hanem a fold is. Életérdeke az országnak, hogy a magyar foldművelő nép foldéhségét felhasználják a tavaszi munkák előbbre vitelére. Ehhez két dolog kell. Mindenekelőtt *meg kell alakítani azonnal, minden késedelem nélkul a foldigénylők bizottságait.* Újra a nép termelő erejére, kezdeményezésére kell apellálni: a foldigénylők bizottságainak megalakításával nem kell várni se felső utasításra, se hatósági jóváhagyásra."[37]

Ezekben a napokban a „Délmagyarország", a Magyar Nemzeti Fuggetlenségi Front lapja, hangot ad a kormány elképzeléséről a foldreform időpontját illetően. „Az ugy surgőssége miatt – írja – a kormány nem kívánja megvárni

[36] *Kopasz Gabor.* Az 1945. évi foldbirtokreform végrehajtasa Pécsett és Baranya megyében. Tanulmanyok Baranya és Pecs tortenetehez 1944–1960 Pecs 1961 173. old.

[37] Felszabadulas. 414 old

az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívását, hanem már azt megelőzően intézkedéseket tesz kormányrendelet végrehajtására nézve".[38]

Ilyen előzmények után kerult megtárgyalásra az elkészult rendelettervezet, melyet március 15-én pártkozi értekezlet és március 17-én a minisztertanács is elfogadott.

Ezt meg nem másíthatta ezután már Teleki Géza vallás- és kozoktatásugyi miniszternek a minisztertanács jegyzőkonyvére tett utólagos megjegyzése sem. „A foldreform szukségét és feltétlen érdekét magam is szukségesnek tartom – hangzik a bejegyzés –, de nem alkotmányellenes formában, mint ahogy keresztul lett víve. Torvényjavaslatnak készult és torvénybe iktatással kellett volna keresztulvinni. A nemzetgyűlés elé vinni, mert a kormánynyilatkozat nem jogforrás. Balogh államtitkár úrnak[39] semmiféle felhatalmazást nem adtam erre a hozzájárulásra. A rendeletet rossznak és keresztulvitelét torvényellenesnek tartom. Teleki."[40]

Teleki Géza foldbirtokos volt, horthysta politikus, szakított a fasisztákkal és tagja lett annak a kuldottségnek, amelyet Horthyék 1944 szeptemberében fegyverszuneti kérelemmel Moszkvába kuldtek, tagja lett az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak. Teleki Géza nem vett részt azon a minisztertanácsi ulésen, amelyiken a rendeletet megszavazták. Nagyon valószínű, hogy szándékosan nem akart ott lenni de legalább a jegyzőkonyvre írt sorain keresztul azért hallatni akarta szavát. Hogy nem ment el az ulésre, azzal nyilván a kommunisták előtt akart jó pontot szerezni, meg nem jelenésével dokumentálva, hogy hajlandó nem ellenezni egy mégolyan radikális intézkedést sem – egyben megkímélni akarta magát egy számára mindenképpen kellemetlen szituációtól. A jegyzőkonyvre írott utólagos bejegyzésével viszont arra az eshetőségre kívánta magát lefedezni, ha netán mégis egyszer osztályostársai visszakerulnének a hatalomba, legyen dokumentuma arról, hogy ő nem akarta a foldreformot.

A foldreform ugye azonban, ha a kulisszák mogott le is játszódtak még ilyen és ehhez hasonló jelenetek, feltartóztathatatlanul, sőt egyre gyorsuló utemben haladt előre a maga útján. Március 18-án megjelent a sajtóban „A nagybirtokrendszer megszuntetéséről és a foldművesnép foldhozjuttatásáról szóló 600/1945. Me. sz. rendelet".

A 600/1945. Me. sz. rendelet a szegényparasztok számára nem egy rendelet volt a sok kozul, hanem *a r e n d e l e t*. Nemcsak a számát tanulták meg, hanem egyes paragrafusait is, annyira, hogy később – mikor a szukség úgy hozta – még hadakozni is igen jól tudtak vele. Ez első pillanatban talán meglepő – figyelembe véve, hogy olyan emberekről van szó, akiktól a jogászi munka

[38] Délmagyarország, 1945. február 20.

[39] Balogh István, a VKM államtitkára képviselte Teleki Géza grófot azon a minisztertanácsi értekezleten, mely elfogadta a foldreformról szóló torvenyjavaslatot.

[40] Az Orszagház Irattara. A minisztertanács iratai Minisztertanácsi jkv. 1945 március 17.

eddig igen messze volt – mégis így természetes. Ez a rendelet a nincstelen agrárproletárok, a kis parcellákon tengődő torpebirtokosok érdekében szuletett, az ő tobb száz éves harcuk végére kívánt pontot tenni, paragrafusai az ő gondolataikat, kívánságaikat tukrozte.

Érthető tehát, hogy a szegényparasztok csakhamar betéve tudták a rendelet legfontosabb tételeit. Ez elengedhetetlen volt számukra, már csak azért is, mert a rendelet a foldreform végrehajtását az érdekelt szegényparasztokra bízta: „Községi foldigénylő bizottság létesítendő minden kozségben, ahol foldigénylók vannak – hangzik a paragrafus. – A bizottság tagjait a foldigénylók maguk kozul választják... A községi foldigényló bizottságok feladata az igénylők nyilvántartásba vétele és a kozség határában levo elkobzás vagy megváltás alá kerulő foldbirtok osszeírása. Felosztási tervet készít és kozreműkodik a foldbirtok felosztásában."[41]

A rendelet elvileg szabályozta a nagybirtokrendszer megszuntetésének, a fold felosztásának legfontosabb módozatait. Tisztázta, hogy kinek a foldjét kell elkobozni, megváltani, kik kaphatnak foldet és mennyit.

Néhány jellemző paragrafust nézzunk meg kozelebbről. A bevezető rendelkezések után a II. és III. fejezet a foldbirtokok elkobzásáról, megváltásáról szól. „Teljes egészében és nagyságra való tekintet nélkul el kell kobozni a hazaárulók, a nyilas, a nemzeti szocialista és egyéb fasiszta vezetők, a Volksbund-tagok, továbbá a háborús és népellenes bűnosok foldbirtokait."[42]

„Teljes egészében igénybe kell venni az 1000 kat. holdat meghaladó minden mezőgazdasági foldbirtokot."[43]

„Foldhozjuttatás céljára, megváltás ellenében igénybe kell venni a 100 kat. holdon felulı, illetve a székesfóváros határától számított 30 km-es korzetben 50 kat. holdon feluli foldbirtokot."[44]

„A megváltás alá kerulő ingatlanhoz tartozó élő és holt felszerelést, gazdasági épuleteket stb. is igénybe kell venni, tekintet nélkul arra, hogy a megváltást szenvedőnek vagy másnak a tulajdona."[45]

Természetesen az elkobzás és megváltás vonatkozott az egyházi nagybirtokokra is.

Ez a négy paragrafus világosan tukrozi, hogy a rendelet a leghatározottabban igyekezett biztosítani a nagybirtokrendszer széttorésének maradéktalan megvalósulását.

A rendelet IV. fejezete a foldhozjuttatás módozatait határozta meg, további fejezetei pedig szabályozták a foldreform végrehajtásával kapcsolatos egyéb teendőket.

[41] 600/1945 Me sz rendelet Magyar Kozlony, 1945. március 18. 48. § (Tovabbiakban. Rendelet)
[42] Ugyanott, 4 §.
[43] Ugyanott, 11. §.
[44] Ugyanott, 10 §
[45] Ugyanott, 25. §.

„A kiosztásra kerülő földekből kisgazdaságok létesítésére földhözjuttatandók a gazdasági cselédek és mezőgazdasági munkások, birtokuk kiegészítésére a törpebirtokosok."[46]

„Az igényjogosultaknak juttatott szántóföldet, kertet, szőlőt, rétet és az ezek közé beékelt kisebb területű legelőt, nádast a juttatottaknak egyéni és telekkönyvileg bekebelezett tehermentes tulajdonába kell adni. A juttatott ingatlant részükre ki kell mérni, és birtokba helyezésükkel egyidejűleg az erről szóló okiratot részükre ki kell adni."[47]

A szűk határú községek nincstelenjeinek földhözjuttatása érdekében a rendelet a telepítés megindítását vette tervbe.

Meghatározta a juttatható föld felső határát is: „Nem lehet nagyobb olyan birtokegységnél – mondja ki –, amelyet egy földművelő család a maga erejével meg tud művelni. Ennek megállapításánál figyelembe kell venni a felosztásra kerülő birtok fekvését, minőségét és művelési ágát."[48] Az így juttatott szántóföld és rét együttvéve 15 holdat, kert és szőlő együttvéve három holdat, az előnyben részesítendő igényjogosultaknál pedig 25 holdat, illetve öt holdat nem haladhatott meg. Ez az intézkedés, azon túl, hogy alacsony juttatás mellett több nincstelen kaphatott földet, kiegészítve a juttatott föld adásvételének tilalmával, a mezőgazdaságban a kapitalizmus erőteljesebb kifejlődésének megakadályozását szolgálta.

A rendelet helyesen juttatta érvényre azt, az adott történelmi helyzetben rendkívül fontos elvi szempontot, hogy a földreformot – amellett, hogy mindenekelőtt a nincstelen zsellérek és szegényparasztok földhözjuttatását szolgálja – úgy kell végrehajtani, hogy azt az egész parasztság, a már erőteljes rétegződés ellenére, el tudja fogadni. Nem lehetett megkockáztatni, hogy bármelyik paraszti réteg – itt természetesen elsősorban a kulákokról volt szó – szembeforduljon a földreformmal, s ezzel veszélyeztesse annak sikerét.

A rendelet földhözjuttatandónak jelentette ki – birtokuk kiegészítésére – a törpebirtokosokat és olyan nagycsaládú kisbirtokosok nős fiúgyermekeit, akiknek földbirtoka várható örökrészükkel együtt nem volt több öt kat. holdnál.[49] Ez a kis- és középparasztság érdekeit szolgálta. Azzal, hogy a megtartható birtokmaximumot illetően különbséget tett úri és paraszti birtok között – „200 kat. holdig mentesül az igénybevétel alól annak a földbirtokos családból származó birtokosnak az ingatlana, akinek a mezőgazdasági termelés az élethivatása"[50] –, a parasztság legfelső rétegének, a kulákságnak az érdekeit vette figyelembe. Előreláthatóan ez volt a biztosíték ahhoz, hogy a kulákok legalábbis semleges magatartást tanúsítsanak, annak ellenére, hogy a földreform több pontjával nem érthettek egyet.

[46] Ugyanott, 35. §.
[47] Ugyanott, 28. §.
[48] Ugyanott, 33. §.
[49] Ugyanott, 35. §.
[50] Ugyanott, 14. §.

Amikor kimondotta a háborús bűnosok, volksbundisták, nyilasok stb. földjeinek elkobzását, vagy elrendelte a háborús szerzeményként 1939. szeptember 1-e utáni időben adásvételi ugylettel szerzett ot kat. holdon feluli földek igénybevételét, a fasizmus elleni harc fontosságát emelte ki a rendelet. Ezt támogatta azzal is, hogy a földhozjuttatásnál előnyben kívánta részesíteni a partizánharcokban résztvevőket és azokat, akik jelentkeztek az új, demokratikus hadseregbe, továbbá a nemzeti ellenállásban és németellenes szabadságharcban kimagasló érdemeket szerzett földtulajdonosok 300 kat. holdjának mentesítését a megváltás alól.[51]

A nemzetgazdaság érdekeit is igyekezett messzemenően figyelembe venni, és érvényre juttatni a rendelet. Ezért kimondotta az erdők állami kezelésbevételét, nem engedte felosztás céljára igénybe venni az állami mintagazdaságokat, sőt ilyenek létesítésére, ahol erre mód volt, további teruletek biztosítását rendelte el. Ezt szolgálta az a rendelkezés is, hogy a földosztásnál előnyben kívánták részesíteni azokat, akik az 1945-os évben példamutatóan végzik a gazdasági munkálatokat, valamint az a paragrafus, mely kimondja, hogy el kell venni a juttatott földet azoktól, akik két gazdasági éven keresztul elhanyagolják vagy elmulasztják művelését.

A rendelet 39. paragrafusa egyrészt arról határozott, hogy az igénybe vett földbirtokok tulajdonosainak kártalanítás jár, aminek kifizetése – a teherbíróképesség szerint – az állam feladata, másrészt, hogy a földhozjuttatottak megváltási árat tartoznak fizetni, amely osszegből földbirtokrendező alapot kell létesíteni a szukséges kiadások fedezésére.[52]

A kártalanítás vállalása szukségszerű velejárója volt annak, hogy hazánkban a földreformot egy olyan demokratikus államhatalom hajtotta végre, amelyikben még szerepe volt a tőkéseknek és a falusi burzsoáziának. A politikai erőviszonyok nem engedték meg, hogy a Kommunista Párt ebben a kérdésben, a rendelet megalkotása idején vitát kezdjen, ezért hozzájárult a kártalanítás elvének kimondásához. Bízva abban, hogy mire a kártalanítás kifizetésére sor kerul, a munkásosztály vezető szerepe a hatalomban – éppen mindenekelőtt a végrehajtott demokratikus vívmányok természetes kovetkezményeképpen – annyira megerősodik, hogy a kártalanítás kérdése forradalmi módon lesz rendezhető. (Az események igazolták e taktika helyességét. A kártalanításból mindossze annyi lett, hogy arra rászoruló, főleg idősebb földbirtokosok kaptak bizonyos, inkább segély jellegű kisebb osszeget.)

A háborúban tonkrement ország azonban nem vállalhatta magára a földosztással járó egyéb pénzugyi terheket sem. Ezért intézkedett a rendelet úgy, hogy a földhozjuttatottaknak méltányosan megállapított megváltási árat kell fizetni: a kataszteri tiszta jovedelem hússzoros osszegét. Ezt minden újgazda –

[51] Ugyanott, 15. §.
[52] Ugyanott, 39. §.

a rendelet utasítása szerint – húsz, és minden foldhoz juttatott volt torpebirtokos tíz év alatt tartozott egyenlő részletekben kifizetni.

A földreform végrehajtását a rendelet a felállítandó Országos Földbirtokrendező Tanácsra (OFT), a megyei földbirtokrendező tanácsokra (mft), továbbá a községi földigénylő bizottságokra (kfb) bízta. Az adminisztrációs és műszaki feladatok lebonyolítására mondta ki az Országos Földhivatal, illetve a megyei földhivatalok felállítását. Az OFT feladatává tette a rendelet az ingatlanok elkobzásának, megváltásának keresztulvitelét, illetve mentesítését, végrehajtó szervének jelolte meg az mft-ket, amelyeknek feladata az OFT rendelkezéseinek foganatosítása, illetve a végrehajtás ellenőrzése, a földbirtokrendezés általános szempontjainak alkalmazása és védelme volt. Az OFT-nek, illetve az mft-knek a kfb-k javaslata alapján kell donteniok – mondotta ki a rendelet – a földbirtokok felosztásáról, a földbirtokoknak az igényjogosultak tulajdonába adásáról.[53] A rendeletnek ezek a legfőbb paragrafusai elvileg megszabták a földreform sorsát.

Már tíz nappal a rendelet kihirdetése után megjelent a sajtóban „A Magyar Kommunista Párt irányelvei szervezetei számára a földreform végrehajtásáért folytatott harcban" című párthatározat azzal a – címében is világosan kifejezésre juttatott – céllal, hogy segítséget nyújtson a szegényparasztoknak a rendelet helyes értelmezéséhez. A határozat ugyanis abból indult ki: *„Súlyos hiba volna azt hinni, hogy most, miután a rendelet megjelent, minden további magától fog menni, hogy a rendelet végrehajtása kizárólag a kormány, a Földművelésügyi Minisztérium dolga."*[54] A határozat részletesen elemezte a földreform végrehajtása során várható politikai és gyakorlati problémákat, nehézségeket, és útmutatást adott ezek megelőzésére, illetve elhárítására. Felhívta pl. a figyelmet a földigénylő bizottságok összetételének – nincstelenek, agrárproletárok, törpebirtokosok, kisparasztok arányos képviseletének – rendkívuli fontosságára. Óvott a földek szétosztásánál a pártszempontok érvényesítésétől. Az elkobzás, a megváltás határozott, erős kezű végrehajtására biztatott, de óva intett minden szélsőségtől, túlkapástól. Részletes tanácsokat adott a földek szétosztásának megkezdésére, a földek szétparcellázására vonatkozóan. Az előre látható nehézségek kozul nemigen volt olyan, amelyre nézve a határozat ne adott volna hasznos tanácsot. Ez a határozat ugyanakkor valóban csak tanács, irányelv maradt, nem kotötte meg a végrehajtók kezét, hanem egyenesen megkovetelte az egyéni mérlegelést és az egyéni cselekvést.

Ekkor már március vége volt. Az ország nyugati felében még dorogtek az ágyúk, még pusztultak az ország javai, még a jogtalanság sodort pusztulásba életeket, de az ország nagyobbik részén, mely kozelebb esett Kelethez, a romok kozott már megkezdődött a történelem nagy igazságszolgáltatása. A földkérdésben, népünk egyik legnagyobb perében, megtortént az ítélethirdetés.

[53] Ugyanott, 40. §.
[54] Felszabadulás. 432. old.

A FÖLDOSZTÁS VÉGREHAJTÁSA

A foldreform, a rendelet megjelenését követő első, még tétova lépések után megindult, és gyorsan haladt a megvalósulás útján. A rendelet megjelenését követően az ország legeldugottabb falvaiban is megperdült a falusi kisbíró dobja, hogy „közhírré tétessék" az a gyűlés, ahol a falu – addig csak az „embervasár" megalázó, keserű tomóruléséhez szokott – nincstelenjei szabadon szólhattak a foldről. Ezeken az első gyűléseken – amelyet általában mindenütt a helyi nemzeti bizottság hívott egybe – kellett megszavazni a kfb-k felállítását, megválasztani a bizottságok tagjait is. E gyűlések hangulata – amennyire ezt a szűkszavú jegyzőkönyvek megőrizték – azt bizonyítja, hogy a szegényparasztok jól tudták, miről határoznak, s ezért jól vigyáztak arra, hogyan és kiket választanak meg maguk közül a földigénylő bizottságok tagjaivá, és milyen észrevételeket tesznek a földreform végrehajtására vonatkozóan. A bizottságok tagjaivá rendszerint azokat jelölték, akik már a rendelet megjelenése előtt is foglalkoztak a várható foldreform ügyével. Mindenütt nagy gondot fordítottak arra, hogy a bizottság tagjai – mint ezt a rendelet előírta, de maguk is átérezve ennek a végrehajtás szempontjából rendkívüli jelentőségét – igényjogosult szegényparasztok legyenek. A rendelet szerint minden húsz igénylő után választottak egy tagot. Harmincnál több, ötnél kevesebb tagja azonban nem lehetett a községi bizottságoknak. Ha tíznél tobb volt a bizottsági tagok száma, akkor az ügyek intézésére ottagú választmányt alakítottak. A bizottság tagjainak megválasztásakor, a Kommunista Párt intenciójának megfelelően, párthovátartozandóság nem volt szempont: csak az igényjogosultság, rátermettség és a foldreform ugye iránti forradalmi odaadás. Természetes, hogy mivel ezekkel a tulajdonságokkal elsősorban a harcos múlttal rendelkező szegényparasztok bírtak, a bizottságok tagjainak többsége a Kommunista Párt, illetve a Nemzeti Parasztpárt tagja volt. Híven tükrozi ezt pl., ahogyan Egerszalókon létrejott a bizottság. „A bizottságba a párt személy szerint senkit nem javasolt – írja egy szemtanú –, de olyan hangulatot teremtettünk, hogy természetesnek tartották a kommunisták megválasztását. Így valósult meg az az elv, hogy azok intézzék a foldosztást, akikben a nép bízik. Mert ez nagy dolog. A választás teljesen szabadon, közfelkiáltással történt. A megválasztottak azelőtt cseléd-, sommás-, napszámosemberek voltak, egy kivételével az MKP

tagjai."[1] Az egész országban 3200 földigénylő bizottság működött 32 000 taggal.

Az első gyűlések után a választott bizottsági tagok nyomban munkához láttak. Mindenekelőtt esküt tettek a földreform ügyének tisztakezű, önzetlen szolgálatára. „Mi, a községi földigénylő bizottság tagjai, becsületünkre és lelkiismeretünkre fogadjuk, hogy tisztünkben legjobb tudásunk és lelkiismeretünk szerint, kedvezés és részrehajlás nélkul járunk el, tisztünkkel összeférhetetlen tevékenységtől tartózkodunk, és a hivatali titkot megőrizzük..." – hangzott minden községben az esküdözéshez nem szokott, éppen ezért azt nagyon komolyan vevő szegényparasztok fogadalma. Ezek után percnyi késedelem nélkül munkához láttak. Hosszú előkészületekre nem volt szükségük. A földhöz való juss tudatát évszázadok formálták, érlelték bennük, és a közvetlen gyakorlati teendőket is alaposan meghányták-vetették a hosszú téli hónapok alatt. Mindenekelőtt számba vették a falu határában feloszthatő földeket, összeírták a földet igénylőket, elkészítették a földosztás tervezetét.

A kfb-kkel egy időben megszerveződtek a földreform végrehajtásának felsőbb szintű szervezetei is. Az mft-k hét tagból álltak. Tagja volt egy mérnök, egy bíró, egy gazdasági szakember, akiket a földművelésügyi miniszter nevezett ki. A másik négy tagot a szegényparasztság közvetlen képviseletére a megyei nemzeti bizottság, illetve a Földmunkás Szakszervezet megyei csoportjai megosztva delegálták. Az elv a megyei tanácsok tagjainak kijelölésénél sem a párthovátartozandóság, hanem a földreform becsületes szolgálatának igénye volt. Meg kell azonban mondani, hogy itt az elv gyakran csak elv maradt. A Kisgazdapárt azt az objektíve adott igényt, hogy a Földmunkás Szakszervezet útján főként kommunista, illetve parasztpárti tagok kerüljenek be a tanácsokba – ez természetesen következett a szakszervezet hivatásából –, ellensúlyozni igyekezett a nemzeti bizottságok útján bekerülőkkel. Ezzel gyakran megsértette a földreform ügye iránti odaadás követelményét. A megyei tanácsok politikai arculata ennek következtében gyakran eltért a földreformban érdekelt paraszti tomegekétől, mely később éles összecsapásokat eredményezett az mft-k és a kfb-k között.

Az mft hagyta jóvá a kfb elkobzási és igénybevételi javaslatát, felosztási tervezetét, szerzett érvényt az OFT elvi döntéseinek. Feladata rendkívül sokrétű és szerteágazó volt. Az mft-k az ügyek sokasodásával párhuzamosan külön ún. tárgyaló tanácsokat állítottak fel – ugyanolyan összetétellel, mint amilyen a központi tanács volt. A megyei tanácsok két hét alatt kötelesek voltak dönteni a földigénylő bizottságok megkereséseiben.

A földreform végrehajtásának legfelső irányító szerve az Országos Földbirtokrendező Tanács volt. Egyidejűleg az egy tanács – nevezzük első vagy központi tanácsnak – mellett több tárgyaló tanács működött. Valamennyinek kilenc

[1] *Tanner József:* Egerszalók. Gondolat Konyvkiadó 1961. 263. old.

tagja volt: mérnök, bíró, gazdasági szakember és a földigénylők képviselői, akikből kettőt a Földmunkások Országos Szövetsége küldött be. Az OFT elnökét, elnökhelyettesét a földművelésügyi miniszter nevezte ki a tanács tagjai közül. Elnöke Veres Péter lett, a Parasztpárt elnöke. Az OFT feladata volt a földreform végrehajtásának elvi irányítása. A végrehajtás mikéntjére vonatkozó elvi döntései jogszabály erejével bírtak. Vitás ügyekben végső soron az OFT döntött. Az OFT összetételében is jelentkezett az a probléma, amit a megyei tanácsoknál említettünk. Itt azonban, ez országos szintű intéző szervben, ha voltak is elvi, politikai viták, mindig haladó, előremutató döntések születtek.

Megszerveződött, az előbbieknél valamivel később – különösen megyei szinten –, az Országos Foldhivatal is, mely a megyei földhivatalokon keresztül végezte az egész ország területén a földreform műszaki munkálatainak lebonyolítását. Az Országos Földhivatal ügyvezető igazgatója Kerék Mihály lett, aki ebben a tisztségében tagja volt az OFT-nek is.[2]

A kfb-k megalakulása után kezdetét vette a jelentkezés a földért. A foldigénylők jelentkezése nem mutat egységes képet. Volt ahol azonnal tomegméretűvé vált. Így a debreceniről azt jegyezte fel egy szemtanú, hogy „már ezen az első napon olyan nagy volt a jelentkezés, hogy 30, papírral, ceruzával dolgozó ember is alig győzte a munkát".[3] De általánosabb volt az, ahol a bizottságnak meglepetéssel kellett tapasztalnia, hogy az első tucatnyi igénylő – az ontudatosabbak, bátrabbak vagy akárcsak az ínségtől jobban szorongatottak – után, ha rövid időre is, megakadt a jelentkezés. A többiek, a félénkebbek, a kétkedve vágyók néhány napig még haboztak, kínlódva még megtorpantak a hirtelen jott alkalom nyitott kapuja előtt. Valahogyan nehéz volt elhinniok, hogy az a föld, amelyből apáik, nagyapáik hosszú élete minden verejtéke árán sem mondhattak magukénak egy kapavágásnyit sem, most egyszerre az ovék lesz. Micsoda félelmek öröklődtek itt nemzedékről nemzedékre, micsoda gátlások nyomták el a természetes ösztönöket és vágyakat, ha csak napokra is, a félelem erősebb volt bennük az éhségnél. Alig van a paraszti sorsnak megrázóbb – s a földesúri rend ellen beszédesebb – bizonyítéka ennél, hogy a földből és földért élő nincstelenek egy része egy ideig nem merte kinyújtani a kezét, hogy elvegye azt, ami az övé.

Dehát sok volt itt a múlt: „rabszolgatörvény" és „kakastoll", ellenforradalom és Nagyatádi, meg Bethlen; ígéretek és csalódások, zúzott fejjel és tört gerinccel megfizetett nagy felbuzdulások vezettek el odáig, hogy: „fortélyos félelem" igazgatta őket s nem „csalóka remény". S ez a „fortélyos félelem", mert évszázadok félelme volt, nem szűnt meg egyik napról a másikra. S az évszázadok

[2] A foldreform ugyeivel foglalkozó kulonbozó szintű tanácsok és hivatalok jogállására és feladatkorére nézve lásd *Krizsán László:* A Pest megyei foldbirtokrendező tanácsok és foldhivatalok szervezetę; *Kanyar József:* Foldosztó szervek és működésuk Somogy megyében (Levéltári Kozlemények, 1960.); *Soós Imre:* Községi foldigénylő bizottságok iratai Heves megyében; *Oltvai Ferenc–Szabó Ferenc:* A Csanád megyei Foldhivatal története és irataink rendezése (Levéltári Szemle, 1962. 2. sz.) című tanulmányokat.

[3] Az ezeréves jussért. Szikra 1955. 142–143. old.

félelmét nehezítette a jelen terhe is. A háborúnak még nem volt vége; a fasiszta német katonák, az urak visszajovetelének réme, a kegyetlen megtorlás félelme kísértett az 1919-et kovető ellenforradalmi terrort végigélt nincstelenek tudatában. Ezért „lesték" csak sokan, hogy mit tesz a bátrabb szomszéd, és bármilyen gyotrődve irigyelték is juttatott foldjéért, még jó néhány álmatlan éjszakát áttoprengtek, míg maguk is le tudták dobni az évszázados megfélemlítettség jármát, és oda mertek állni a bizottság elé, hogy bediktálják foldigényuket. Aztán megindult az áradat, s ekkor már csak egyetlen probléma volt: legyen elég fold a jogos igények kielégítésére.

Az igenyjogosultság eldontése a nagyarányú jelentkezés miatt nem volt kis feladat. A foldigénylő bizottságok a felosztási tervezetet minden kozségben kifuggesztették nyolc napi kozszemlére. Ez alatt az idő alatt fel lehetett szólalni a dontések ellen.

A foldreform gyakorlati végrehajtására a kormány a Pusztaszeren március 25-én megrendezett unnepélyes foldosztással adta meg a jelt. A hely megválasztása nem volt véletlen. Ezer év után új honfoglalásra indult a fold népe, hogy birtokába vegye a foldet, amely az ové volt, amelyet hazájának vallott, amelyhez két keze munkájával orok jussot szerzett. A nemzeti bizottság elnoke az unnepi gyűlésen ezt a gondolatot így foglalta szavakba:

„Kezdjuk meg a foldosztást. Verjuk le a covekeket, melynek mindegyike egy-egy koporsószeg a nagybirtok ravatalán, de ugyanakkor a magyar fold robotosai számára új világ, új élet bekoszontését jelzi, amely a szabad és fuggetlen demokratikus Magyarországban olt testet."[4]

A pusztaszeri jeladás után mozgalmassá vált valamennyi kozség határa. A foldek „vármányosai", a kopott gúnyájú, de szívukben új reményeket hordozó szegénypárasztok négy-négy covekkel a hónuk alatt kisereglettek a természet rendje szerint is megújuló mezőkre, és várták a sorshúzást. A sorshúzást, mely most nem arról dontott, mint egykoron, a foldkozosség idején, hogy a foldesuraság foldjéből ki melyik részt kapja megmunkálásra, hanem arról, hogy a megszuntetett foldesúri foldből melyik tag kinek a tulajdonába jusson. Az első táblák jelolése, az első karók leverése soha el nem felejthető pillanat volt. Sok helyütt a szónokláshoz nem szokott szegényparasztok meghatóan kifejező szavakkal adtak hangot érzéseiknek. A Szabolcsveresmarti Foldigénylő Bizottság elnokéből így tort fel a szó: „Legyen emlékezetes mindenki előtt, hogy én, Csire Bertalan tettem rá az olest erre a birtokra, mégpedig azért, hogy kiosszuk a szegényemberek kozott. Ha valamikor arra kerulne a sor, hogy felelni kell ezért, felelek érte."[5]

Dunántúl nehezebben indult a jelentkezés, a foldosztás. Hogy ott így alakult, annak sok osszetevője volt: a Tiszántúlétól lényegesen eltérő birtokmegoszlása, az ottani parasztság rétegződésének más arányai, a sváb kérdés csakúgy bele-

[4] Délmagyarország, 1945. április 1.
[5] Az ezeréves jussert. 63 old.

játszottak ebbe, mint felszabadulásának későbbi időpontjai. Pedig, hogy a múlt itt – ahol a nincstelenek többsége uradalmi cseléd volt – talán jobban is kísértett, mint az alföldi megyékben, mutatja, hogy nemcsak a jelentkezés, de még a földigénylő bizottságok megalakulása sem ment simán. Számos községben ezért, az alispánok felszólítására a járási főszolgabírák adták ki az utasítást a földreform végrehajtásának megkezdésére, illetve kezdték azt maguk lebonyolítani. Különösen jellemző volt ez Tolna megyében. Így történt ez például Bonyhádon is. Itt a főszolgabíró rendeletére létrejött földigénylő bizottság három hét alatt mindössze 41 jelentkezőt írt össze. Ennek az igen gyér jelentkezésnek az oka itt mindenekelőtt a svábok jelentős száma volt, akik csak fokozták a cselédsors, a háború okozta bizonytalanságot.[6] Ezt a kezdeti magatartásbeli különbséget az alföldi és a dunántúli szegényparasztság között nem akarjuk részletesen ábrázolni, mivelhogy nem a dunántúliak valamiféle elmarasztalása a célunk. Ez, a tények ellenére is, igazságtalan és történetietlen lenne. Ezért ezt a különbséget csupán érzékeltetni akarjuk annak az ismételt leszögezésével, hogy ennek eredője sokrétű és bonyolult, és a dunántúliak tartósabb tétovázása semmiképpen nem azt jelenti, hogy ők nem akarták a változást, az újat, a jobbat. Önként kínálja magát e különbség felvillantására, idézése – az előbbi, tiszántúli Csire Bertalan szavai után – egy dunántúli földosztó parasztnak. A Somogy megyei Ádánd község földigénylő bizottságának egyik tagja lényegében ugyanazokkal a gondolatokkal indította útjára a földreformot, mint előbb idézett tiszántúli sorstársa. Csakhogy míg emezt forradalmi pátosz, elszántság, amazt csupán a józan számvetés sugallta. „Félelem nélkül el lehet fogadni a nemzet ajándékát – biztatta az ádándi igénylőket –, azért semmi gáncs nem érhet senkit. Bármely kormány jönne, nem a földet becsületesen művelő munkásságot akasztják fel, hanem a fosztogatókat s rablókat."[7] A két idézet és az alkalmazott gyakorlat alapján a különbséget így lehet megfogalmazni, a dunántúliak elfogadták a földreformot, a tiszántúliak megverekedtek érte.

A földek kimérése általában békességgel folyt le. A falusi nagygazdák ugyan elképedtek azon, hogy a mérést is maguk a parasztok és nem mérnökök végzik, és nem kevés gúnnyal és irigységgel hangoztatták, úgy sem lesz abból semmi, nem tudják azt „gatyás mérnökök" megcsinálni. A nincstelen parasztok azonban nem törődtek velük, az ilyenfajta megnyilatkozásokat úgy kezelték, mint azok okoskodását, akiknek nem tetszik a földreform, de ezt nem akarják bevallani, s ezért megjátsszák a „szakember", a „hozzáértő" aggodalmait. Egy nádudvari parasztember az ilyen okvetetlenkedőknek így adta meg a választ: „Bízzák azt csak miránk, nagyobb szakemberek vagyunk mi önáluk. Sokat mértük eddig a másét, amikor kaszáltunk meg kapáltunk, majd csak ki tudjuk mérni a sajátunkat is."[8] Igaza volt. A gyakorlat megmutatta, hogy minden falu-

[6] ÁL Szekszárd. Tolna m. Foldhivatali iratok. Bonyhád.
[7] ÁL Kaposvár. Somogy m. Foldhivatali iratok. Ádánd. Kfb jkv. 1945. április 23.
[8] Néplap (Debrecen), 1945. március 27.

ban akadt elég parasztember, aki – ha nem is mérnöki pontossággal, de – ki tudta mérni a földet. De hiszen akkor nem is a „kicentizés" volt a lényeg, hanem az, hogy minél előbb gazdája legyen a határ minden darabjának.

A földigénylők a föld szétosztása után birtoklevelet kaptak, mely „ünnepélyesen tanúsítja a birtokszerző azon jogát, hogy a nemzet által adott ingatlant háborítatlanul birtokolja. Köteles azon a maga és az egész nemzet felemelkedését szolgáló módon gazdálkodni és a rendeletben előírt feltételeket betartani. A birtoklevél a juttatott ingatlan telekkönyvi tulajdonjogának a megszerzésére szolgál."

A föld felosztását, a birtoklevél átadását a legtöbb helyen vidám népünnepélyl fejezték be. Majd mindenütt volt ünnepi ebéd, tánc, dal, vidámság. Hogy teljes legyen az elégtétel, sok helyen az ünnepségeket az elhagyott földesúri kastélyokban tartották, ahová régen szegényparasztok még a lábukat sem tehették be.

Az Eszterházy-hitbizomány felosztása alkalmából díszebédet rendeztek a kastélyban. Itt nyújtotta át a főispán a birtokleveleket az új földbirtokosoknak. Az ünnepélyen ott volt a járás orosz katonai parancsnoka is.[9] Sárospatakon 600 földigénylő rezesbandával az élen vonult ki a földekre. A csorvási dolgozók 1945. április 17-én zeneszó mellett vonultak fel a főutcán, hogy ünnepélyesen vegyék át a kiosztott földek birtokleveleit.[10] A Csongrád megyei Nagymágócson gr. Károlyi Viktor kastélya volt hangos a földosztó nép énekétől, táncától.[11] Tégláson ünneplő jókedvükben még azt is megtették az újgazdák, hogy „megidézték" a grófot, töltsön velük néhány órát. A megidézés természetesen az alkalomhoz illő formában történt. Előkeresték a kastély szertárából a nem is olyan régen még sokat használt derest és ráültettek egy, a grófot jelképező szalmabábut.[12]

A birtoklás első napjainak öröme sem feledtette azonban a földhözjuttatással járó kötelességeket. A főváros közvetlen szomszédságában, a fóti kastélyban, ahol egy másik Károlyi-uradalom ezer holdjának felosztását ünnepelték az egykori cselédek, törpebirtokosok, a birtoklevelek átadásakor erre figyelmeztette őket Szabó Pál író. „Barátaim! – mondotta. – Ítéletet hirdetni jöttünk ide, és ez az ítélet megfellebbezhetetlen. Eljöttünk, hogy pecsétet tegyünk egy évszázados per aktáira, és a magunk részéről a hivatalos részt ezzel befejezettnek nyilvánítjuk . . . Ne gondoljuk azért, hogy a birtoklevél átvételével befejeződött a munkánk. Nem! Nagy munka vár ránk, hatalmas verseny, mely eldönti, méltók vagyunk-e a jussra."[13] A szegényparasztok, a volt nincstelen földhözjuttatottak tudták ezt, és vállalták a versenyt.

*

[9] Új Sopron, 1945. május 4.
[10] *Dr. Maday Pál:* Békés megye története. Békéscsaba 1960. 124. old.
[11] Néplap (Debrecen), 1945. április 8.
[12] Ugyanott.
[13] Szabad Szó, 1945. április 10.

A földreform első napjainak, heteinek e rovid krónikájában a sok egyediből általánosítható képet igyekeztunk megrajzolni. Alapjaiban így történt mindenutt, de sehol sem pontosan így. A helyi sajátosságok: a földbirtokmegoszlás, a paraszti rétegződés arányai, a történelmi hagyományok ezt az általánosan érvényes, tipikus osszképet mindenutt tovább színezték. Ezért van az, hogy a földreform végrehajtásának látszólag csiszolt felulete kozelről nézve nagyon is egyenetlen. A földreform végrehajtását, ha helyileg vizsgáljuk, sok kisebb-nagyobb eltérést találunk. Mégis, a különbségek ellenére, a jelentkező problémákban, a megoldás módjában az *azonosság* is olyan mértékben dominál, hogy – legalábbis a kérdésfeltevéseket illetően – nyugodtan általánosíthatunk. Nem mondva le természetesen ezzel annak az igényéről, hogy a történészek vállalkozzanak a földreform történetének kozségi, járási, megyei szintű feldolgozására, mely egyeduli biztosíték arra, hogy egyszer megszulethessen a földreform történetének a legapróbb részleteket is átfogó országos szintézise.

Nézzuk meg már most kozelebbről a földreform végrehajtásának menetét. Vizsgaljuk meg, hogy a kikarózás s a birtoklevél átvételének unnepi órái mogott milyen nehézségek, milyen munka, milyen kuzdelem állott.

Kezdjuk talán azzal, milyen nehézségekkel járt, milyen buktatókat rejtett magában a földreform gyors végrehajtásának szukségessége.

A földreform gyors végrehajtásának elvi jelentőségét, fontosságát nem kellett sokáig magyarázni a szegényparasztoknak. A gyorsaság kovetelménye – ha annak osszes miértjeire nem is tudtak volna válaszolni – egy volt veluk. Ők is ezt akarták. De a gyorsaságot átvinni a gyakorlatba, a megvalósítás munkájába, ez már nehezebb volt, ebben már segíteni kellett őket.

A földreform végrehajtásával járó nehézségek megoldásában a szegényparasztok mindenkor számíthattak a Magyar Kommunista Pártra és a Nemzeti Parasztpártra, illetve a két párt helyi szervezeteire. A Kommunista Párt által kiadott „Irányelvek", mind az elvek, mind a végrehajtás módját illetően megfelelő útmutatást adtak az egyes pártszervezeteknek. A pártszervezetek taggyűléseken ismertették a tagsággal a földreform jelentőségét, amelyeken mindjárt ki is dolgozták saját tennivalóikat a földreform végrehajtásában. A földosztás ideje alatt a falusi pártszervezetek kommunistái is legfőbb feladatuknak a földreform munkálataiban való aktív részvételt tekintették. A jászberényi járás kozségi párttitkárainak április 4-én tartott értekezletén a földreform gyors végrehajtásának szukségességét, a kommunisták részvételének fontosságát a megvalósítás munkálataiban így fogalmazta meg a járás párttitkára: „A földosztás jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. A földbirtokosok és reakciósok minden eszkozzel igyekeznek a rendeletet kijátszani és a végrehajtást megakadályozni. Szukséges tehát a gyorsaság, hogy kirántsuk a talajt a földbirtokosok lába alól. Minden vezetőségi tagnak, főleg a titkároknak, át kell tanulmányozni a rendeletet". A földreform végrehajtásának sikere érdekében a pártszervezetek titkárai határozatba hozták ezen a megbeszélésukon, hogy a pártszervezetek

legfőbb erejuket a földosztás meggyorsítására összpontosítják.[14] A Kommunista Párt azonban amellett, hogy párttagjait felkészítette és nagy számmal állította munkába a földreform mielőbbi megvalósítása érdekében, azt is határozottan leszögezte, hogy: *„A kommunistáknak a földreform végrehajtásánál együtt kell működniük a többi demokratikus párttal . . . Közös gyűléseket kell tartani velük, mindent el kell követni, hogy tagjaik és szervezeteik cselekvően kivegyék részüket a földreform végrehajtásából.* Ezzel gyorsítjuk a föld parasztkézre jutását, és a közös harcban szorosabbra kovácsoljuk a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front egységét. A Magyar Kommunista Párt vezető szerepének a földreform megvalósításánál nem abban kell állnia, hogy a kommunisták minden munkát maguk végeznek és másokat igyekezzenek kizárni a munkából, hanem abban, hogy bevonják a közös munkába a többieket, aktivizálják a demokratikus pártok vezetőit és híveit."[15]

A Kommunista Pártnak ez a kétirányú célkitűzése döntő jelentőségű volt a földreform sikeres lebonyolítása szempontjából. Azzal, hogy legjobb párttagjait állította be a földreform megvalósításáért folytatott harcba, biztosította a következetes, megalkuvás nélküli végrehajtást, a forradalmi lendületet, szervezettséget. Azzal pedig, hogy szorgalmazta valamennyi demokratikus párt és szervezet együttes munkáját, elvágta a lehetőségét annak, hogy a földreformot – az egyes pártok saját eredményuknek tuntetve fel – pártversengés céljaira próbálják felhasználni, s az ezzel járó vetélkedések gyengítsék a földreform bázisát, nehezítsék a végrehajtást. A gyakorlat be is bizonyította, hogy ott ment a leggyorsabban, a legeredményesebben a munka, ahol a kommunisták vezetésével a különböző pártállású földigénylő bizottsági tagok és földigénylők megtalálták az összhangot.[16]

A szegényparasztoknak jó segítőtársai voltak a minisztertanács által kikuldott kormánybiztosok. Az ő szerepuk mindenekelőtt a földreform kezdeti szakaszában volt döntő. Munkások, haladó gondolkozású fiatal értelmiségiek toltották be ezt az igen jelentős funkciót. Tevékenységuk azzal kezdődött, hogy szinte egyenesen a nyomdászok kezéből vették át a földreform-rendelet nyomtatvá-

[14] PI Arch. K/5 cs 6.

[15] Felszabadulas. 438. old.

[16] Hogy a Kommunista Párt milyen aktivitással kapcsolódott be a földreform végrehajtásának munkálataiba, arra nézve tájékoztatásul kozlunk részleteket az MKP Kozponti Vezetősége Debrecenben mukodo részenek 1945. április 1-i jelentéséből a földreform végrehajtásával kapcsolatban végzett munkáról.

„1. Instruáltunk es kikuldtunk videkre 71 elvtársat . . .
2. Készítettunk 12 fele plakátot à 5000, összesen 60 000 példányban . . .
3. A pártszervezetek számara instrukciót állitottunk ossze a földreform végrehajtásával kapcsolatos teendók megvilágítására . . .
4. Április 2-re és 8-ra 16 nagygyulest szerveztunk az ország nagybirtok jellegu gócpontjaiban, a Nemzeti Fuggetlensegi Frontban tomorult pártok kozremukodésével.
5. A földreform végrehajtasaval kapcsolatban tartandó gyulesek helyi szónokainak számára sillabuszt állitottunk ossze . . .
6. Beállitottuk a „Néplap"-ot a földreform végrehajtási kampányának szolgálatába . . .
7. Összegyujtjuk es feldolgozzuk a vidékrol befutó jelentéseket . . ." [Felszabadulas. 447. old.]

nyait, s aztán azon nyomban – ahogy lehetett, vonat tetején, szekéren, kerékpáron vagy éppen gyalog is – eljuttatták a gondjukra bízott terulet legeldugottabb falvaiba is. Eljuttatták, magyarázták, s adták az első végrehajtási tanácsokat. Állandóan úton voltak, járták a hozzájuk tartozó községeket: itt a földigénylők gyűlését szervezték, ott a jelentkező igénylok összeírását szorgalmazták, amott az igénybe vehető földek koruli vitákban teremtettek nyugalmat. Mindenutt ott voltak, ahol segíteni kellett, elhárítani valami akadályt a földreform gyors végrehajtásának útjából.

Sajátos szerep jutott a földreform végrehajtásának segítésében a szovjet hadseregnek. A szovjet hadseregnek, mely a Szovetséges Ellenőrző Bizottság jogait gyakorolva tartózkodott Magyarországon, joga és kotelessége volt biztosítani a fasiszta maradványok felszámolását, a demokratikus átalakulás feltételeinek minél maradéktalanabb biztosítását. Túl azonban jogon és kotelességen, a szovjet hadsereg forradalmi hadsereg, s lényegéhez tartozik a demokrácia szolgálata, irtása mindannak, ami reakciós, ami visszahúzó Érthető tehát, hogy jól tudta, mit jelent Magyarországon a földreform sikere, s mindent el is kovetett annak minél kovetkezetesebb megvalósítása érdekében.

A szovjet hadsereg szerepe a földreformban már ott kezdődott, hogy surgette a kormánynál a rendelet mielőbbi megjelenését. Történelmi tapasztalatból jól tudta, hogy a parasztság tudatában a demokrácia csak egy sikeres földreform után nyer hitelt. Természetes, hogy ezután rajta tartotta szemét a végrehajtás munkálatain is. A szovjet hadsereg Magyarországon állomásozó alakulatainak vezetői mindenekelőtt azt szorgalmazták, hogy a földreform tempója ne lassuljon le. A lassúság az egész földreform sikerét veszélyeztette volna, ezért ez megengedhetetlen volt. Tudták ugyan, hogy a gyorsaság hibákat szulhet, de csak a földreform lényegét nem érintő hibákat, amelyeket ki lehet majd javítani akkor, amikor a földreform tényét – éppen a gyors végrehajtás kovetkeztében – már nem lehet kétségessé tenni. Ezért ők a gyorsaságot szorgalmazták még az így elkerulhetetlen hibákkal egyutt is. A szovjet hadsereg vidéken állomásozó alakulatainak tisztjei ezért azonnal megjelentek ott, ahol nem haladt elég gyorsan a munka, s szép szóval – de ha a szukség úgy kívánta, hatalmi tekintélyuket is latba vetve – igyekeztek meggyorsítani a földek kiosztását. A szovjet katonák eme magatartását a megyei földbirtokrendező tanácsok, illetve kozségi földigénylő bizottságok nem egy jegyzőkonyve őrzi. Például a Tolna megyei Földbirtokrendező Tanács feljegyzi, hogy a dombóvári járásban április 3-án este megjelent a főszolgabírói hivatalban Szekszárdról egy orosz alezredes, és elrendelte, hogy hosszas adminisztrálás helyett a földigénylő bizottságok azonnal lassanak hozzá a földek kiosztásához, és két nap múlva tegyenek jelentést arról, hogy mit végeztek.[17] A Szolnok megyei tiszapuspokiek részletesen lejegyezték, hogyan kísérték figyelemmel a szov-

[17] ÁL Szekszard Tolna megyei Foldbirtokrendezo Tanács iratai 70/1945

jet katonák a munkájukat. „A birtokívekről az adatok összeállításán és a vázrajz elkészítésén dolgoztunk – írják április 5-én kelt jegyzőkönyvükben –, mikor megjelent a bizottságnál Szolnokról az orosz katonai parancsnok a Szolnok megyei bizottság kiküldötteinek kíséretében. Az addigi munka eredményeiről kértek felvilágosítást és sürgették a földosztás mielőbbi befejezését." Másnap ismét ellenőrizték őket szovjet katonák. Már reggel 7 órakor ott volt náluk – mint feljegyezték – a törökszentmiklósi orosz katonai parancsnok, és megrótta a bizottságot, „mert nézete szerint nem megy elég tempóban a földosztás". Követelte a bizottságtól, hogy este nyolc órára küldje be hozzá a kész felosztási ívet. „A bizottság lázas munkával az ívek átbírálása nélkül eleget tett feladatának, és este 6 órakor az iratokat küldönccel beküldte az orosz katonai parancsnokságra."[18] Természetes, hogy a szovjet katonai parancsnokságok nemcsak községi, hanem magasabb szinten is figyelemmel kísérték a földreform menetét, s nyilvánvaló, hogy ott sem jártak el kisebb szigorral, mint a falvakban. Somogy megye alispánja például május 18-án azért rendeli el a főszolgabíróknak, hogy erélyesen szorgalmazzák a földreform mielőbbi befejezését, mert a Kaposváron állomásozó szovjet katonai parancsnokságtól bírálatot kapott, hogy „a földreform végrehajtása lassan és késedelmesen halad" a megyében.[19] A Borsod megyei Földbirtokrendező Tanács 1945 augusztus havi, az Országos Tanácshoz intézett jelentése így vall a szovjet katonai parancsnokok figyelméről, törődéséről a földreform lefolyását illetően. „Folyó hó 6-án a délelőtti órákban a miskolci orosz városparancsnok úr előbb a Gazdasági Felügyelőség vezetőjét, majd a vármegyei földbirtokrendező tanács elnökét és a földhivatalok ügyvezetőjét és helyettesét rendelte magához kihallgatásra, mely alkalommal az orosz ellenőrző bizottság nevében igen élesen mutatott rá arra, hogy egyrészt a földreform végrehajtásával megbízott szervek, másrészt a Gazdasági Felügyelőség adatszolgáltatása nem egyezik, másrészt igen lassúnak tartotta azt az ütemet, amellyel a lebonyolító szervek a földreformot végrehajtják. Ezzel a megállapítással kapcsolatban kilátásba helyezte, hogy a Kozponti Nemzetkozi Ellenőrző Bizottság útján jelentést tesz az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak. Az orosz városparancsnok úr a tárgyalás folyamán magához kérette még Borsod vármegye főispánját, akinek szintén tudomására hozta a fentieket, és felkérte őt, saját hatáskörében is szorgalmazza a földreform lebonyolítását, és ezen a téren ellenőrizze a lebonyolító szervek működését."[20]

A szegényparasztokat kezdetben néha-néha bizony megrettentette a szovjet katonák határozott, erélyes hangja. Később azonban, látva jó szándékukat, hogy az erélyes hangot is az ő érdekükben használják, félelmük elmúlt, és jó barátságba kerültek a földreform ügyeit rendszeresen szemmel tartó szovjet katonákkal.

[18] ÁL Szolnok. Földhivatali iratok. Tiszapuspöki kfb.
[19] ÁL Kaposvár. Somogy m. Alispáni iratok. G. F. 14 019/945.
[20] OL Országos Földbirtokrendező Tanács iratai. Alapszám: 9/1945. (Továbbiakban: OFT iratai.)

Két három héttel a rendelet megjelenése után, április hónap első napjaiban már komoly földreform-sikerekről számolt be a sajtó. A „Szabad Nép" írta április 1-én: „A nagybirtok megszüntetéséről, a földművesnép földhözjuttatásáról szóló törvény futótűzként terjedt el . . . a végrehajtásban egyelőre Szabolcs megye jár az élen majdnem 200 000 felosztásra előkészített holddal, Csongrád jön utána 150 000-rel, utána Bihar következik 130 000-rel, Békés 120 000-rel . . . A földigénylés terén Békés megye jár elől, itt majdnem 100%-ig jelentkezett mindenki, akinek a földhöz joga van." Ugyancsak az április 1-i „Szabad Nép"-ben van a következő híradás is: „Kiskunfélegyházán pár nappal azelőtt (tehát még márciusban. – *S. M.)* kiadták már az első birtokleveleket."[21] A „Néplap" április 4-én Karcagról már a foldreform befejezését adta hírül:

„Örommel udvözoljük a földművelésügyi miniszter elvtársat abból az alkalomból – idézi az újság a karcagiak levelét –, hogy a foldreform-rendeletet Karcagon végrehajtottuk. Ígérjuk, hogy a földreform által biztosított foldmunkát minden erőnkkel és minden körülmények között elvégezzük. A földigénylő bizottság."[22]

Borsod megyében április 6-án a felosztásra kerülő fold 40%-át kiosztották, s a „Szabad Nép" április 20-án azt írja: „Minden foldet szétosztottunk a Tiszántúlon."

Nemcsak Tiszántúlra, a Duna–Tisza közére s az ország északi vidékére – ahol a legkorábban következett be a felszabadulás – jellemző a foldreform gyors végrehajtása. Figyelemre méltó a „Szabad Szó" április 11-i jelentése a dunántúli Tápiságról. „A 3500 lakosú Tápióság kozség – írja – példaadó módon és gyorsasággal oldotta meg a földosztás problémáját. A kozség őstermelő lakosságának helyzetét ősidők óta megnehezítette az elmúlt rezsim gyászos emlékű volt földművelésügyi minisztere, gróf Teleki Mihály feleségének kétezer holdas birtoka. Az ún. Szirmay-birtok körülolelte a falut és valósággal megfojtotta. A községi nemzeti bizottság L. J. vezetésével azonnal hozzáfogott a foldosztáshoz, és ma már ott tartunk, hogy három holdanként felosztották a kastély körüli kétezer holdat, ugyancsak felosztásra került 40 hold szőlő, amelyből a kozség fejenként 400 négyszögolet osztott házhelynek. Így a szőlőben, amely most a kisbirtokosság kezére került, új falu körvonala bontakozik ki."

Győr és Sopron megyében is, ahol nem egy községben a rendelet kihirdetésének napján, de később is még ágyúdörgés hallatszott és nem a rendeletet „közhírré tevő" kisbíró dobpergése, április második felében már megalakultak a földigénylő bizottságok, amelyek május hónapban már a földek felosztásáról küldtek jelentést. A Somogy megyei Földhivatal ügyvezetője május 18-án például a következő, meglehetősen nagy számokkal rogzítette a földreform állását a főispánhoz küldött jelentésében: 276 községben kezdték meg a földosztást,

[21] Néplap (Debrecen), 1945. április 4.
[22] Felszabadulás. 455–456. old.

234 003 kat. holdat osztottak szét 30 544 igénylő kozott.[23] Zala megyében is, ahol a kozigazgatás április 23-ig alig kapott valami tájékoztatást az Ideiglenes Nemzeti Kormánytól, Csomódéren április 21-én már jegyzőkönyvbe vesznek néhány birtokba juttatást, Andráshidán április 30-i keltezéssel birtoklevelet állítanak ki, Gyulakeszin április 27-én keltezik a földigénylők összeírási ívét, amely már juttatási javaslatot is tartalmazott. A balatonfüredi járásban április 24-ig 682 igénylő között kiosztottak 17 137 kat. holdat, Nagykanizsán a földigénylő bizottság április 22-én igénybe veszi a Batthyány-uradalmat.[24]

Július végéig az újgazdák többsége országszerte megkapta a telekkönyvi bejegyzést helyettesítő birtoklevelet is. Ezzel a földreform első szakasza lezárult: a nagybirtokrendszer megszüntetése, a földművesnép földhözjuttatása ténnyé lett. Ez természetesen nem jelentette azt, hogy ezzel minden végleges formában bevégződött. Ilyen méretű átalakulásnál, ennyire rövid végrehajtási idő alatt, ez egyenesen elképzelhetetlen lett volna.

A gyors végrehajtásból és egyéb okokból jelentkező hibákat, fogyatékosságokat természetesen ki kellett küszöbölni. Mindezt azonban már birtokon belül lehetett megtenni, úgy, hogy a földreform – a foldek radikális szétosztása következtében – egy pillanatig nem válhatott vitatottá.

A foldreform gyors, sürgető végrehajtása mindenekelőtt abban éreztette hatását – az előzetes eredmények megszuletése után még hónapokig –, hogy állandóan számolni kellett az újabban és újabban jelentkező igényjogosultakkal. Azokkal, akiknek ijedt tétovázása tovább tartott, mint a foldek szétparcellázásának megkezdése és gyors lebonyolítása, akiket a körülmények sürgetése miatt nem lehetett megvárni. Semmiképpen sem lehetett azonban végleg elütni őket a foldtől csupán azért, mert bennük a múlt félelme jobban kísértett, mint társaikban. Jelentkezésüket tudomásul véve részükre földről kellett gondoskodni. Nekik földet adni azonban már csak a kiosztott földek továbbparcellázásával volt lehetséges. Mindez természetesen húzta-halasztotta a földreform végleges lezárásának lehetőségét. Az első felosztási tervezetek elkészülte, sőt a földek szétosztása utáni további jelentkezés az ország minden táján általános jelenség volt, a dunántúli megyékben éppúgy találkozunk vele, mint a tiszántúliakban. A késői jelentkezések miatt számtalan községben szeptember, október hónapban szinte teljesen új foldosztást kellett rendezni. Az új jelentkezők láncolata azonban csak nem akart megszakadni, s e jelentkezések kezdték elbizonytalanítani a már osztott foldjeiket művelő újgazdákat, akik végül is egyre határozottabb formában tiltakoztak a foldek újabb és újabb felosztása ellen.

A földek újrafelosztása elleni hangulatot tomörítve tárja elénk a nyírbátori újgazdák alábbi, későbbi keltezésű, az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz intézett levele.

[23] ÁL Kaposvár. Somogy m. Foldhivatali iratok 61/945.

[24] *Degré Alajos:* A kozigazgatás megindulása Zala megyében a felszabadulás után. Levéltári Kozlemények, 1960. 13. old.

„Alulírottak a Nyírbátorban 1945 tavaszán több mint 600 földhözjuttatott nevében is tisztelettel kérjük – írják –, hogy az 1945. évben családonként 2–10 kat. hold földjuttatásunkban változatlanul meghagyni szíveskedjenek. Az a nagyfokú állandó bizonytalanság, ami azáltal keletkezik, hogy a megyei tanács állandóan újabb kiosztási tervezetekre ad utasítást a községi földigénylő bizottságnak, csak arra jó, hogy a termelés folytonosságát zavarja, és mi, földhözjuttatottak, akik most már a juttatásunk óta harmadszor vetjük be a nekünk birtoklevéllel is juttatott földet, állandó izgalomban élünk, mert minden percben más és más, illetve újabb és újabb elosztási terv merül fel. Tisztelettel bejelentjük, hogy mi, akik 1945 tavaszán, tehát a földreform megkezdése előtt igényeltük és jogerősen meg is kaptuk birtoklevéllel együtt a földet, harmadik gazdasági évben műveljük már azt, nem vagyunk hajlandók a földet kezeinkből kiadni vagy abból egy jottányit is leadni, mert mikor igényelni kellett, azok, akik most akarnak belőle kapni, nem voltak sehol, akkor nem mertek jelentkezni, féltek, hogy a németek visszajönnek, de most, mikor látják, hogy biztos a talaj a lábunk alatt, most alólunk akarják kihúzni, hogy ők is kaphassanak. Megjegyezni kívánjuk, hogy a hazatérő foglyok és katonák részére fenn volt tartva tartalék, amiből ezek kielégíthetők voltak, de arra nem vagyunk hajlandók: hogy olyanoknak adjunk a mienkből, akik később, legtöbbje 1946. évben igényelt. Ezeknek, ha az Országos Tanács megállapítja jogosultságát, úgy a sváb földekből telepítés útján adjanak földet, de ne minket csorbítsanak meg, akik vállaltuk első perctől kezdve. Tisztelettel kérjük a t. Országos Tanácsot, hogy az ügyet sürgősen kivizsgálni szíveskedjenek, mert a megyei tanács egész rosszindulatúan kezeli és olyanoknak is akar juttatni a mienkből, akik nem is jogosultak. Várjuk a t. tanács sürgető intézkedését, mert a bizonytalanság miatt a trágyát sem merjük kihordani a nekünk juttatott földünkre.

Nyírbátor, 1946. november 30. (89 aláírás)"[25]

Az Országos Földbirtokrendező Tanács az új jelentkezések egyre tömegesebbé válása miatt október 1-ével lezárta a jelentkezéseket. Kimondotta: „1945. évi október hó 1. napja után a községi földigénylő bizottságok csak azoknak a jogosult földigénylőknek jelentkezését fogadhatják el és vehetik igénylését figyelembe, akik a megjelölt időpontig, rajtuk kívül fekvő okokból (önhibájukon kívul, katonai szolgálat, deportálás, fogság, súlyos betegségek stb.) nem jelentkezhettek személyesen és nem jelenthették be földhözjuttatási kérésüket. Nem vonatkozik ez az intézkedés az áttelepülőkre. A fenti rendelkezés alól az Országos Földbirtokrendező Tanács indokolt esetben kivételt tesz."[26]

Mint az előbb idézett levélből láttuk, az Országos Földbirtokrendező Tanács határozatának nem sikerült maradéktalanul érvényt szerezni. Az újonnan jelentkezők még hosszú ideig problémát jelentettek, nehezítették a földreform végleges lezárását. Az Országos Földbirtokrendező Tanács határozatának nem a végre-

[25] ÁL Nyíregyháza. Földhivatali iratok. Nyírbátor kfb.
[26] ÁL Szolnok. Földhivatali iratok. Kozponti anyag.

hajtó szervek gyengesége miatt nem sikerült érvényt szerezni, nem is azért, mintha a rendelkezés elvileg helytelen lett volna. E mögött a huzavona mögött, ha nem is mindenütt, de az ország nagyobb részében a *kevés felosztható föld*, a földreform legsúlyosabb problémája húzódik meg. Ezért volt az, hogy a földosztás kezdetén, amikor a földigénylő bizottságok első felosztási tervezeteiket készítették, amikor még az igényjogosultaknak csak egy része iratkozott fel, hogy földet akar; jóllehet senkinek sem adtak többet a megengedettnél, mégsem maradt felesleg. A földigénylő bizottságok nem féltékenységből vagy meg nem értésből nem számoltak eleve a késői „meggondolásokkal". Nekik kötelességük volt a jelentkezőket, igényjogosultságuk mértéke szerint, kielégíteni. Többet nem adhattak annál, ami járt, de a rendeletben meghatározott juttatást mindenki megkovetelhette a maga számára. A juttatható föld maximumát – egy-két kirívó visszaéléstől eltekintve – nem is lépték túl. Ennek ellenére mégis az volt a jellemző a legtöbb községben, hogy a felosztható föld nem fedezte még az időben jelentkezettek szükségletét sem teljesen, nemhogy tartalékolni tudtak volna. Kivétel ez alól csupán a Dunántúl néhány kifejezetten nagybirtokos községe volt. A későn jelentkezettek miatt támadt gondokon túl a felosztható föld elégtelensége még számos nehezen vagy egyáltalán meg nem oldható problémát okozott. Vizsgáljuk meg csak a jelentősebbeket.

Már a felosztás első heteiben vita támadt a kevés osztható föld miatt egy-egy uradalom gazdasági cselédei és a falubeli nincstelenek között.

A rendelet ugyanis elsőként földhöz juttatandónak jelölte meg az uradalmak földjéből a volt gazdaság cselédeit. A rendelet szellemének megfelelően az általános gyakorlat az volt, hogy elismerték a gazdasági cselédek előjogait, s mindenekelőtt őket elégítették ki igényeiknek és jogosultságuknak megfelelően. Akadt azonban olyan község is, ahol a – főként falubeliekből álló – földigénylő bizottság nemhogy előnyben részesítette volna, hanem hellyel-közzel még hátrányosabb helyzetbe is juttatta őket a faluban élő igénylőkkel szemben. Az uradalmak gazdasági cselédei ebbe természetesen nem nyugodtak bele, hanem követelték a kiosztott földek azonnali felülvizsgálatát, a javukra történő módosítást. A pusztatenyői gazdaság cselédei ennek így adtak hangot:

„Tekintetes megyei földbirtokrendező tanács!

Tisztelettel alulírottak, a volt gr. Croy Chanel Péterné pusztatenyői gazdaságának volt gazdasági cselédei, illetve gépészkovácsa, ismételten sürgető panasszal vagyunk kénytelenek a tekintetes tanácshoz fordulni a Törökszentmiklósi Földigénylő Bizottság azon eljárása ellen, hogy nekünk a családtagjaink után járó földet megadni nem akarja. Folyó évi október 2-án előterjesztett panaszunkra a tekintetes tanács illetékes előadója felszólította a Törökszentmiklósi Földigénylő Bizottságot, hogy – ha csak föld áll rendelkezésre – a mi jogos igényeinket elégítse ki. Nem tudjuk, mit válaszolt a földigénylő bizottság a tekintetes tanácsnak, nekünk azt válaszolta: értsük meg, nincs elegendő fold. Ezzel szemben mit tapasztaltunk a gazdaságnak f. hó 12–14-én történt mérnöki szét-

mérésekor? Minden tenyőfalusi igénylő megkapta, az öt kat. hold alapjárandóságon felül a háztartásban élő minden gyermek után a további egy-egy kat. holdat. Még olyan is van, aki a felesége nővérének két törvénytelen gyermekére kapott két kat. hold földet, olyan is van, aki özvegyasszony létére földet kapott, bár nagykorú gyermekei külön is kaptak, és régebbi kisbirtoka az idén is műveletlenül állott, csak minket, volt gazdasági alkalmazottakat elégítettek ki egyformán öt-öt kat. hold folddel, bármekkora is a családunk. Ha a tekintetes vármegyei tanács ezt helyben hagyja, akkor mi a földreformmal csak rosszul járunk: nyilvánvaló, hogy egy gazdasági cseléd járandóságát ot kat. hold föld, több év átlagában, nem termi meg tisztán (beleértve a földjárandóságot és a jószágtartást is), de olyan is van köztünk, aki harmadmagával szolgált, ilyeneknél az ot kat. hold a legjobb esetben is csak töredékét teszi annak, mint amit cselédjárandóságként kapott. A földreform intézőinek bizonyára nem ez volt az akarata! Elhisszük, hogy nincs elegendő fold minden igény kielégítésére, de nem hisszük, hogy éppen a volt gazdasági cselédeken kell megtakarítani a másoknak bőkezűen osztott foldet."[27]

A Győr megyei Győrszentmárton uradalom gazdasági cselédei hasonló panaszt tettek; kevés és terméketlen földterületet kaptak. Illetve először jó föld jutott nekik, de azt visszaperelte tőluk volt tulajdonosa, s akkor őket már csak a határ legrosszabb földjéből elégítették ki, de abból sem adtak eleget.[28]

Az ugyancsak Győr megyei Táp község gazdasági cselédei azt panaszolták, hogy a községi földosztó bizottság nekik, teljesen indokolatlanul, a majortól távolabb fekvő, rosszabb minőségű földet osztott ki, míg a falubelieknek a határ jobb földjeit adta. A megyei tanács helyt is adott a gazdasági cselédek panaszának, és elrendelte a kiosztás módosítását.[29]

A Tolna megyei Ozsák-puszta volt gazdasági cselédei a szekszárdi nincstelenekkel, Nagydorog uradalmi cselédei a paksi földigénylőkkel álltak vitában – és ki tudja, meddig lehetne még folytatni a sort – azért, mert úgy tapasztalták, hátrányosabb helyzetbe kerültek a faluban lakó nincstelenekkel szemben.[30]

A gazdasági cselédek valóban nemegyszer részesültek kedvezőtlenebb elbírálásban mint a falubeliek, akiknek megpróbáltak – a lehetőségen belul – kedvezni a községi földigénylő bizottságok. Ez a kedvezés azonban nem öltött olyan mértéket, mint amilyent a pusztatenyőiek hoztak fel példának. A falubelieknek szóló „kedvezés" – kevés elhanyagolható kivételtől eltekintve – semmiképpen sem torkollott a teljesen érdemtelen juttatások rendszerébe. A gazdasági cselédek jogos vagy vélt sérelmét sem elsősorban az ügyintéző szegényparasztok esetleges emberi gyengesége okozta, hanem egyszerűen az, hogy kevés volt a föld.

[27] ÁL Szolnok. Foldhivatali iratok. Torokszentmiklós kfb.
[28] ÁL Győr. Foldhivatali iratok. Győrszentmárton. 964/945. kfb.
[29] ÁL Győr. Foldhivatali iratok. Táp. 1245/945. kfb.
[30] ÁL Szekszárd. Tolna m. Foldhivatali iratok. Szekszárd. 762/945.; Paks. 188/945.

A megyei tanács természetesen szigorúan figyelmeztette az ilyen hibákat elkövető községi bizottságokat a gazdasági cselédek elsőbbségi jogának betartására, s ez, ha a szűk határ miatt nem is jelenthetett számukra több földet, annyit mindenképpen, amennyit a faluban élő igénylők kaptak. Amelyik földigénylő bizottság ezt nem volt hajlandó tudomásul venni, annak visszautasította felosztási tervezetét a megyei tanács. Sőt, arra is volt példa, így a Tolna megyei Bölcske községben, hogy a volt gazdasági cselédek kisemmizése miatt számukra önálló bizottság felállítását rendelte el a megyei tanács.

A földreform végrehajtása során a szűk határ s a tengernyi nincstelen kibékíthetetlen ellentéte miatt gyakran támadt vita két szomszédos község igényjogosultjai között is. Ezek a viták különösen akadályozták a földreform végleges lezárását. A vita természetesen mindig akörül folyt, hogy egy-egy birtok melyik falu szegényei között kerüljön szétosztásra. Az egyik község a közigazgatási odatartozás címén követelte magának a földet, a másik azért, mert ha a kérdéses birtokot közigazgatásilag nem is az ő falujukban könyvelték el, az földrajzilag hozzájuk esett közelebb, s ezért jobbára az ő falujuk művelte azt emberemlékezet óta. Természetes észjárással úgy gondolkodtak, hogy az a föld, mely a földreform előtt megélhetésük forrása volt, a földreformban az ő tulajdonukká kell hogy váljon. Olyan megyében, ahol a földhiány nem volt általános, ez könnyebben áthidalható problémát jelentett. A két szomszédos, kevés osztható földdel rendelkező község vitáját ugyanis fel lehetett oldani a harmadik vagy negyedik község gazdagabb határából osztott földdel. Azokban a megyékben azonban, ahol község község után következett anélkül, hogy valamelyikben is lett volna elegendő föld az igények kielégítésére, ott megyeszerte késhegyre menő harc folyt egy darab rét, egy tábla szántó hovátartozandósága miatt. Hetekre, hónapokra szóló pereskedésbe kezdtek egymással a községek, s bizony, az esetek többségében a legfelsőbb fórum, az Országos Földbirtokrendező Tanács döntése kellett ahhoz, hogy – Arany János „A hamis tanú" című balladájának, egy darab földért hamisan esküdni kényszerülők nyomasztó légkörét árasztó – viták nyugvópontra jussanak. Nézzünk a szomszédos községek vitájára néhány példát. Nagymágócs, Orosháza, Szentetornya, Gádoros községek esetében négy községet és két megyét (Csongrád, Békés) érintett a vita. Nagymágócson 10–15–20 kat. holdakat tudtak osztani, míg Gádoros, Szentetornya, Orosháza nincstelenjei közül százaknak üres kézzel kellett nézni, mint válik a nagy lehetőség számukra egyre elérhetetlenebbé. Érthető hát, ha azzal kezdték ostromolni a megyei tanácsokat, hogy szállítsák le a nagymágócsiak juttatási kulcsát, akkor nekik is jut még valami osztható föld.[31] Ilyen vita folyt le Szolnok megyében, Kunhegyes és Abádszalók között. „Kunhegyes község földigénylő bizottsága bejelentette – olvashatjuk egyik beterjesztésükről –, hogy mintegy 700 földigénylő kielégítésére a községben alig 1000 kat. hold áll rendelkezésre, úgy hogy

[31] ÁL Szekszárd. Tolna m. Foldhivatali iratok. Madocsa. 700/125. kfb.

ez idő szerint mindössze 190 igénylőt tudtak kielégíteni."[32] Az Abádszalókhoz tartozó Tomaj, Aranyos és László-major elnevezésű birtokrészek Kunhegyeshez alig 2,5 km távolságra fekszenek, ugyanakkor Abádszalók földigénylő bizottsága bejelenti, hogy mintegy 1000 igénylő kielégítésére 6181 kat. hold kiosztható szántó áll rendelkezésre. A kiosztás meg is történt, s a mérnöki munkálatok folyamatban vannak. Ezért Kunhegyesnek a kért birtokrészeket átengedni nem hajlandók.[33]

Még a felosztható földdel talán legjobban ellátott Somogy és Tolna megyében is találhatunk több szomszédos község vitáját őrző dokumentumot. Itt a jobb termőföld megszerzésének vágya az, ami miatt pereskednek az egyes községek egymással. A Somogy megyei Ádánd község földigénylői így kerültek vitába a Som kozségbeliekkel. A somiak, a magukat határrészét, mivel azt nem tartották elég jó minőségűnek, átengedték más kozségnek, ők pedig az Ádándhoz tartozó Pösszepusztát akarták maguknak megszerezni. Az ádándiak azonban kijelentették: „A föld nem gyereklabda, sem babaruha, amit át lehet dobni vagy visszakérni. A föld kiosztatott, az igényjogosultak abba belehelyezkedtek, a munka folyik, nekünk feleslegünk nincs, amit kaptunk, abból nem engedjük magunkat kitúrni, azt meg is védelmezzük.[34] Az ádándiak erélyes hangja s vitathatatlan igazsága megakadályozta egy hosszú pereskedés kialakulását. A Tolna megyei Fajsz és Fadd község vitája Várszeg-pusztáért viszont olyan méreteket öltött, hogy még a rendőrségnek is be kellett avatkoznia.[35]

Négy községet érintő heves vita zajlott le ugyancsak Tolna megyében: Mezőszilas, Ozora, Pincehely és Tolnanémedi között. A vitát az Országos Földbirtokrendező Tanács egy helyszínre kiküldött tanácstagja vizsgálta felül. A tapasztalatokról így számolt be: „... a területi vita legfőbb okozója Mezőszilas község földigénylő bizottságának makacssága volt, amely minden lehető megegyezést meggátolt." Felemlíti, hogy „... nevezett község még a kataszteri birtokíveket és a térképet sem volt hajlandó rendelkezésre bocsátani, majd a tárgyalás után a jegyzőkönyvek aláírását is megtagadta, noha a jegyzőkonyv mindazokat a kérelmeket tartalmazza, amelyeket a községi földigénylő bizottság jegyzőkönyvbe foglalni kért". A kiküldött tanácstag részletesen ismertette ezután az Országos Földbirtokrendező Tanács előtt a vitázó községek földbirtokpolitikai adatait. Hány kat. hold kiterjedésű az egyes községek határa, mennyi a földigénylők száma, mennyi abból a teljesen nincstelen, illetve torpebirtokos, mennyi felosztható földterület áll egy-egy község rendelkezésére, hol van a felosztandó birtokon valamilyen mezőgazdasági üzem, szeszgyár stb. Mindennek ismeretében hozta meg aztán az Országos Földbirtokrendező Tanács alábbi határozatát:

[32] OL OFT iratai. III. sz. tárgyaló tanácsának jkv. 1945. november 23.
[33] ÁL Szolnok. Foldhivatali iratok. Abádszalók kfb.
[34] ÁL Kaposvár. Kfb iratok. Ádánd. 12/1945.
[35] ÁL Szekszárd. Földbirtokrendező Tanács iratai. Fajsz. 409/945.

„... Mezőszilas községi földigénylő bizottságát feloszlatja és kimondja, hogy az új foldigénylő bizottságban minden kategória megfelelően képviselve legyen. Juttatási alapul öt kat. holdat jelöl meg a tanács, amely családtagonként egy holddal emelkedjék... Utasítja végül az Országos Tanács Mezőszilas község földigénylő bizottságát, hogy az Ozora részére átadandó kijelölt 1149 kat. hold kiterjedésű ingatlan pótlásául adjanak még át további 132 kat. hold kiterjedésű ingatlant, amely ingatlannal nevezett község részére átadott ingatlan összterülete 1281 kat. holdat fog kitenni. Ozora ezzel szemben a 40 kat. hold tartalékterületét és még ezen felül annyi területet, hogy összesen 172 holdat köteles átadni Pincehelynek és ezen felül mindazokat a területeket, amelyeket a juttatások felülvizsgálatát esetleg követő kimozdítások következtében a földbirtokreform céljára nyer."[36] Még így folyik tovább egy-két oldalon részletes elemzése annak, hogy e négy község vitájában melyiknek mit kell adnia és mit kell kapnia ahhoz, hogy a hónapokig tartó vita nyugvópontra jusson.

A Csanád megyei Makó–Földeák, a Tolna megyei Fajsz és Fadd, illetve Mezőszilas, Pincehely–Ozora–Tolnanémedi, a Győr megyei Töltéstava–Győrság, Mérges és Rábapatona, a Somogy megyei Ádánd és Som vitája csak kiragadott példák, még folytathatnánk hosszan a sort. Az egyes községek között a kevés osztható föld miatt keletkezett vita, pereskedés országos jelenség volt.[37] Egy-egy ilyen vita megnyugtató lezárása sok türelmet, körültekintést igényelt, sok időt elrabolt.

Hosszú hetek, hónapok teltek el, amíg a Tolna megyei négy község példáján ismertetett részletes elemzésig eljutott az Országos Földbirtokrendező Tanács. A részletes elemzés ezekben az esetekben elengedhetetlen volt; így vált például világossá Kunhegyes és Abádszalók esetében, hogy jól lehet Kunhegyesnek kevesebb volt ugyan a feloszthatő földje, de volt állami gazdasága: rizstelepe, ahol sokan munkaalkalomhoz s egyben megélhetéshez juthattak, míg Abádszalókon ilyen nem volt, ott csak a föld nyújthatott megélhetési lehetőséget, de csak a vitatott föld birtokában tudtak elég földet kiosztani. E viták, huzavonák azonban igen megnehezítették a földosztás munkáját, s természetesen a földreform végleges lezárását is hátráltatták.

A relatív földhiány miatt vált különösen vitatottá a falusi és uradalmi iparosok igénylése is. A rendelet szerint ők nem voltak igényjogosultak. De az uradalmak iparosai (gépész, kovács, bognár stb.), a gazdaságok megszűnése miatt, s a falubeli iparosok közül is sokan a háború következtében előállott nyersanyaghiány, piacszűkülés stb. következtében elvesztették megélhetési forrásukat. Egyébként a falusi iparosok jó része már korábban is – a nagy

[36] OL OFT iratai. jkv. 1945 október.

[37] ÁL Szeged. Csanád m. Földhivatali iratok. 14 448/1947.; OL OFT jkv. 1945. április 23.; ugyanott, 1945. június 28.; ÁL Győr. Földhivatali iratok. Mérges. 4608/946. kfb.; vo.: pl. *Nagy József:* Az 1945-os földreform Heves megyében. Eger 1961. Kulónlenyomat a főiskola évkonyvének VII. kotetéből. 500. old.

mezőgazdasági munkák idején – paraszti munkák vállalásával pótolta iparának gyéren hozó jövedelmét. Érthető tehát, hogy a háború utáni válságos helyzetben a számukra legközelebb eső megoldást keresték, amikor földet igényeltek. A Szolnok megyei pusztaecsegiek így írják le nehéz helyzetüket: „Mi, akik a földigénylés és annak jogosultságából lettünk kizárva, mely egyenlő kivégzésünkkel, mi pusztaecsegi falusi iparos, szatócs, kereskedő, ez nekünk a múltban is elenyésző csekély részben nyújtott kereseti lehetőséget, azt is a téli hónapokban. Amikor a tavasz megindult, késő őszig kis parasztoknál vállaltunk részes munkát terményekért. Mint sommások biztosítottunk úgy magunknak, mint családunknak megélhetési lehetőséget. Tehát a gazdasági cselédek után mi is jogosultnak éreztük magunkat, a létminimum fenntartása erejéig öt kat. hold földet a demokratikus szellem értelmében követelünk."[38]

Az uradalmi konvenciós iparosok, valamint a falusi kisiparosok mellett gyakran jelentkeztek mint földigénylők, gyári munkások is. Az esetek többségében főleg olyanok, akik falun laktak s onnan jártak el gyárba dolgozni, és szabadságukat mezőgazdasági munkavállalásra fordították. Nemegyszer egy-egy üzem munkásai testületileg jelentették be földigényüket. Az ózdi Vas- és Acélgyár üzemi bizottsága pl. a Putnok határában elterülő gr. Serényi-féle 3300 kat. hold kiterjedésű ingatlant kérte a vasgyár alkalmazottai részére.[39] A Diósgyőri Vasgyár munkásai küldöttséggel keresték fel az Országos Tanácsot és kérték, hogy a vasgyár munkásai közül 100–120-nak tegyék lehetővé házhely juttatását, mondván, hogy ezek a munkások csak a háborús konjunktúra következtében váltak ipari munkássá, egyébként a békeévben földműveléssel foglalkoztak.[40]

A gyári munkások földigénye mögött semmiképpen nem szabad valami meggazdagodási vágyat látni. Ennek egyetlen magyarázata csupán az, hogy a gyári munkások élelmiszer-ellátottsága kétségbeejtően gyenge volt. Az volt már – egyre romló tendenciával – a háború évei alatt is, de az országon végigvonult hadműveletek után katasztrofálissá vált. Amit a szűkös állami készletből kaptak a gyári munkások, az rendkívül csekély volt, a feketepiac árait pedig a munkások, az egyre romló pengővel, meg nem fizethették, s természetesen nem rendelkeztek élelemre becserélhető ruhaneművel sem. Így érthető, hogy egy néhány üzem a munkások egyre elviselhetetlenebbé váló élelmezési gondjain földhözjuttatással s az ott termelt javak elosztásával próbált segíteni.

Mind az iparosok, mind a gyári munkások földigénylése szerte az országban olyan mértékben jelentkezett, hogy az Országos Földbirtokrendező Tanács kénytelen volt külön elvi döntést hozni ezekre vonatkozóan. Az iparosok földigénylésével kapcsolatban leszögezte: „Földigénylők lehetnek a korábbi gyakor-

[38] ÁL Szolnok. Foldhivatali iratok. Dévaványa kfb.
[39] OL OFT iratai. jkv. 1945. április 25.
[40] Ugyanott, 1945. július 5.

lattól eltérően a felosztott gazdaságok konvenciós iparosai és általában a községbeli lakosok közül azok a kisiparosok, akiknek megélhetését iparuk nem biztosítja, s ezért emellett mezőgazdasági munkával már eddig is foglalkoztak. Részükre azonban aránylagosan csak kisebb birtok juttatható. A három kat. holdas birtokminimum azonban itt is irányadó.[41]

A gyári munkások földhöz jutását illetően viszont a következőképpen határozott az Országos Foldbirtokrendező Tanács. „Az érvényben levő rendeletek értelmében nincs lehetőség arra, hogy ipari üzemek foldhözjuttatásban részesüljenek. A tanács azonban nem zárkózik el az elől, hogy az ipari üzemek, alkalmazottaik élelmezése biztosítása végett, ideiglenesen földet béreljenek. Természetesen ez csak akkor lehetséges, ha a helybeli földszükséglettel összhangba hozható."[42] Ez az utolsó megszorítás gyakorlatilag természetesen azt jelentette, hogy gyári munkások testületileg nem kaphattak földet sem tulajdonba, sem bérbe. Ahol egyéni igénylés alapján mégis bekerültek a juttatottak közé, ott a földosztás első felülvizsgálatakor visszavették tőlük. Persze, azért annak megértetése, hogy a földreform-rendelet nem általánosságban a szegénynép, hanem a földműves-szegénység földhöz juttatását szolgálja, nem ment egészen simán. Akadtak, akik a földhöz nem jutott munkások elégedetlenségét demagóg hangulatkeltésre használták fel, tovább nehezítve ezzel az amúgy sem könnyű gazdasági és politikai helyzetet. A Borsod megyei Bodvaszilas község bányászai pl. még 1946. augusztus 4-én is tüntető felvonuláson követelték, hogy a földmunkásokkal egyenlő juttatásban részesülhessenek.[43] A Kommunista Párt, a szovjet katonai parancsnokságok határozott utasítása, az érvényes rendelkezések szigorú betartása azonban mindenütt úrrá lett a felelőtlen hangulatkeltésen.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács mindkét döntése mind a munkások, mind a konvenciós iparosok földigényét illetően helyes, elvileg megalapozott volt.

A községi földigénylő bizottságok azonban a rendelkezés ellenére sem igen adtak helyt iparosok foldigénylésének. Csak elvétve találkozunk olyan magatartással, mint a győrszentivániaké, akik a konvenciós iparosokat egyenlő juttatásban részesítették a mezőgazdasági munkásokkal, s emellett ki is tartottak, azzal az indokolással, hogy „azok mint részaratók dolgoznak, ipari szerszámuk alig van, s iparuk megélhetésüket nem szolgálja".[44] Az általános gyakorlat az volt, hogy elutasították az iparosok kérelmét. Azzal érveltek, hogy az iparosok mesterségbeli tudása, melyet előbb vagy utóbb módjukban lesz hasznosítani, számukra mégis csak megélhetési alapot biztosít, a szegényparasztok számára viszont egyetlen lehetőség van: a föld.

Az iparosok földügye, csakúgy mint a községek közötti huzakodás, hosszú,

[41] ÁL Szolnok. Foldhivatali iratok. Kozponti anyag.
[42] OL OFT iratai. jkv. 1945. április 25.
[43] ÁL Miskolc. Borsod m. Foldhivatali iratok. 62/946.
[44] OL Foldhivatali iratok. Alapszám: 9/945.

kínos vitákon ment keresztul – melyre, ha van elegendő felosztható föld, soha nem kerult volna sor –, amelyben helyes és helytelen dontések szulettek, s hosszú időbe kerult, míg valamennyire is megfelelő formában elintézést nyertek.

Az iparosok foldigénylésének elbírálása országosan a felosztható fold mennyiségétől fuggott. A statisztika bizonyítja, hogy azokban a megyékben, amelyekben viszonylag tobb volt a felosztható nagybirtok, jóval nagyobb a foldhóz juttatott iparosok száma és területi részesedésuk, mint a nagybirtokkal kevésbé rendelkező megyékben. Így például míg Hajdú megyében 270 iparos kapott mindossze 485 kat. hold földet, Békésben 310 iparos 376 kat. holdat és Csongrádban 300-an 386 kat. holdat, addig az ugyancsak tiszántúli Szabolcs megyében, ahol aránylag tobb volt a felosztható fold, már jóval tobb – 925 – iparos részesult foldjuttatásban 2399 kat. holddal. Az már természetes, hogy a foldhiánnyal nem küzdő dunántúli megyékben, ahol a kiosztásra kerulő foldek kielégíthették a jogos foldigényléseket – sőt más vidékről jovő nincsteleneket is képesek voltak felszívni – a foldhoz juttatott iparosok száma is lényegesen nagyobb volt. Mint szélsőséges esetet említjuk meg, hogy például a Tolna megyei Tengelic kozség foldigénylő bizottságát azért részesítette figyelmeztetésben a megyei földbirtokrendező tanács, azért utasította vissza átjavításra felosztási tervezetét, mert – amellett, hogy hiányosan volt összeállítva – iparosokat is nagymértékben számításba vett a juttatásnál.[45] Fejér megyében pl. 938-an kaptak 2738 kat. holdat. Veszprémben 912-en 2334 kat. holdat és Somogyban 1870 iparos kapott osszesen 4787 kat. hold foldet. Nézzuk meg mindezt az alábbi országos vetuletben.[46]

Anélkul, hogy e kimutatás további, részletes elemzésébe bocsátkoznánk, szembetűnő, hogy Dunántúlon kozel kétszer annyi iparos kapott foldet, mint az Alfoldon, a holdak számát tekintve is tobb mint a kétszeresét kapták az alfoldi juttatásnak. Ez természetes bizonyítéka annak, hogy az iparosok földhoz juttatása az elveken túl mennyire a felosztható foldeknek volt alárendelve. Ezért tudták Dunántúlon az uradalmakban dolgozó iparosoknak a Tiszántúlon élőknél lényegesen nagyobb számát is kielégíteni.

A foldhiány sok gondot okozott a hazatérő katonák miatt is. A földreformrendelet végrehajtási utasítása – mindenekelőtt éppen a hazatérő katonákra gondolva – elrendelte a felosztandó foldek 10–15 %-ának tartalékolását. Azonban sok kozség földigénylő bizottsága – vagy mert későn kapta a rendelkezést, vagy mert nem tudott ellenállni az otthon levők szakadatlan igénylésének – egyáltalán nem vagy nem elegendő foldet tartalékolt.[47]

A hazatérő katonák viszont nem kerulhettek hátrányos helyzetbe. Kulonosen azok nem, akik a fasizmus elleni harcra jelentkeztek, s éppen mint az új demokratikus hadsereg tagjai voltak távol a foldosztáskor. A honvéd parancsnokságok

[45] ÁL Szekszárd. Tolna m. Földhivatali iratok. Tengelic.
[46] Lasd az 1 sz tablazatot – A tablázatokban előforduló számhibák az eredeti statisztikai kimutatasok tevedései.
[47] Vo. pl. *Szantó Imre* Egy dunantuli falu Tankonyvkiadó 1960 247 old.

1. sz. táblázat

*Mezőgazdasági iparosok és kisiparosok földhöz juttatása**

Dunántúl			*Alföld*			*Észak*		
megye	*száma*	*területe (kat. hold.)*	*megye*	*száma*	*területe (kat. hold.)*	*megye*	*száma*	*területe (kat. hold.)*
Baranya	958	1 983	Bács-Bodrog	323	954	Abaúj	313	775
Fejér	938	2 738	Békés	310	376	Borsod-Gömör	461	938
Győr-Moson	789	2 330	Bihar	444	989	Heves	439	543
Komárom-Esztergom	382	1 015	Csanád	215	585	Nógrád-Hont	1 129	1 875
Somogy	1 870	4 787	Csongrád	300	386	Zemplén	702	1 610
Sopron	1 096	2 347	Hajdú	270	485			
Tolna	865	2 712	Jász-Nk-Szolnok	402	1 487			
Vas	720	1 277	Pest-P-S-Kiskun	1 189	2 039			
Veszprém	912	2 334	Szabolcs	925	2 399			
Zala	377	700	Szatmár	505	1 252			
Összesen:	*8 907*	*22 223*	*Összesen:*	*4 883*	*10 952*	*Összesen:*	*3 044*	*5 741*

Magyarországon összesen: A foldhöz jutott iparosok száma: 16 834
A közöttük kiosztott terület (kat. hold): 38 916

* Az új földreform előzétes eredményei. A juttatások részletezése című táblázat alapján. Budapest 1945. szeptember 26-án. A földhivatal belső használatára összeállította: Tekál László. Gazdaságkutató Intézet. Arch. (Továbbiakban: A foldhivatal statisztikai felmérése.)

ezért rendkívül szigorúan megkövetelték a földigénylő bizottságoktól, hogy a távollevő katonák számára földet tartalékoljanak, különösen a fasizmus ellen fegyverrel harcoló katonák részére.

Ha nem is merítettük még ki a földhiányból eredő problémák tárházát, bizonnyal eleget mondtunk ahhoz, hogy érezhető legyen az egész földreformra nehezedő terhe. Lássuk most már azokat a módozatokat vagy inkább csak lehetőségeket, amellyel kísérletet lehetett tenni a földhiány valamelyes enyhítésére. Csak kísérletről és igen gyenge eredményről számolhatunk be. Sokkal szerteágazóbb és igen-igen sokféle ellenhatásoktól szaggatottabb volt ez a probléma annál, semhogy eleve bármilyen kézenfekvő és nyilvánvaló megoldás kínálkozott volna.

A kormány egyes vidékek rendkívüli földínségének levezetésére az áttelepítésben látott bizonyos fokú megoldást, s erre már a földreform-rendeletben a következő intézkedést tette: „Azokat az igényjogosultakat, akik lakóhelyukon földhöz nem jutottak, az ország más részén lehetőleg csoportosan kell földhöz juttatni. Az igénybe vett földekből erre a célra megfelelő területeket kell fenntartani, amelyet az Országos Földbirtokrendező Tanács jelöl ki."[48] Azonban a telepítés – ez a viszonylag legkézenfekvőbb, ugyan korántsem a teljes megoldás ígéretével kecsegtető, de mégis a lehető legtöbbet nyújtó forma – nem várt bonyodalmakkal, nehézségekkel járt. A szegényparasztok, különösen az első hetekben, nemigen éltek a kitelepülés lehetőségével. Alig akadt egy-két jelentkező. Mindenki csak otthon, a megszokott határban akart földet kapni. Jellemzően példázza ezt a kezdeti húzódozást a Szabolcs megyei Dombrád és Kisvárda, a Hajdú megyei Kaba példája. Kisvárdán, egy 1945. április 3-i jelentés szerint, 150 földigénylőnek nem jutott föld. Kozuluk a jelentés időpontjáig egy sem vállalkozott áttelepülésre.[49] Dombrádon 1945. április 2-án 120 olyan földigénylővel számoltak, akiknek nem jut föld. S ebből a 120-ból nem volt hajlandó ekkor még egy sem áttelepulni.[50] Kabáról május 6-án egy – a földreform megvalósulását ellenőrző – bizottság az alábbiakat jelentette: „Kaba község határában a kisajátítandó és elkobzandó terulet az igénylők számához mérten oly kevés volt, hogy három-négy kat. hold földnél egy családnak tobbet juttatni nem tudtunk. Más község határába való áttelepítésre senki sem jelentkezett . . ."[51]

Az áttelepuléssel szemben megpróbáltak a szegényparasztok egy ideig azzal érvelni, hogy inkább osszák ki kozottuk a 200 holdas parasztbirtokokat is, és azoknak tulajdonosait telepítsék át, mert – mondották – konnyebb egy néhány birtokosnak koltozni más vidékre, mint a parasztcsaládok százainak. Ez az elképzelésuk azonban nem talált pártfogókra. Aligha férhet kétség ahhoz, hogy igaza volt az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak, amikor az ilyen irányú

[48] Rendelet 32. §.
[49] ÁL Nyíregyháza. Szabolcs-Szatmár m. Földhivatali iratok. Kisvárda kfb.
[50] Ugyanott, Dombrád kfb.
[51] ÁL Debrecen. Hajdú m. Földhivatali iratok. Kaba. 1945–46.

próbálkozásokat így utasította vissza. „Nemzetpolitikai érdekből sokkal kívánatosabb az, hogy a dunántúli nagy latifundiumokra és meguresedett sváb községekbe nagyobb népi tomegek telepuljenek, mintsem az, hogy azok ilyen 100 kat. holdas birtokosok kártalanítására használtassanak fel."[52]

A szegényparasztok húzódozása az áttelepüléstől érthető, ha meggondoljuk, hogy többségukben olyan emberekről van szó, akik addig tartósan nemigen hagyták el még szulőfalujuk határát sem. Azt is jól tudták, hogy újgazdává lenni a megszokott helyen sem lesz könnyű feladat, s azért vonakodtak a kezdet amúgyis sok nehézségét az új hely, a szokatlan korulmények, viszonyok kozti újrakezdés nehézségeivel tetézni. Hogy mennyire a távolság, az idegen környezettől való félelem tartotta vissza a szegényparasztokat kezdetben az áttelepulés vállalásától, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy azokban a megyékben – Somogy, Tolna, Veszprém –, ahol a megye határain belul vagy a szomszédos megyébe való telepuléssel meg lehetett oldani a foldhiányt, gyorsan ment a jelentkezés. Győr megyében például mindossze három kozségből adtak olyan jelentést, hogy az osztásból kimaradottak – számuk elenyésző – nem hajlandók áttelepulésre jelentkezni. A nagy tobbség azonban itt vállalta az áttelepulést, azzal a tudattal, hogy a megye határain belul, illetve a szomszédos Veszprém megyében jut foldhoz.[53] Május végére már kész listája volt az áttelepulni szándékozókról a Győr megyei Foldbirtokrendező Tanácsnak. Az a 30–40 vagy akár 60–70 km – semmiképpen nem tobb – nem is jelentett valóban távolságot, nem jelentett más szokást, más tájszólást, más tájat számukra, mint jelentett az például a békésieknek, ha nekik kellett akár Baranya, akár Fejér, akár Somogy megyébe átkoltozni.

Telepítési célokra, eredetét tekintve, kétféle földterulet szolgált: egyrészt a nagybirtokosok földjei, másrészt a kitelepített svábok birtokai. A volt nagybirtokok foldjén, telepítési tevékenység eredményeképpen, 1948 márciusáig 19 onálló telepes község és 15 csoportos telep, illetve tanyabokor létesult. A felhasznált foldterulet tobb mint 100 000 kat. hold volt, a rajta foldhoz juttatott telepes családok száma 9849.[54]

A nagybirtokok foldjéből telepítési célokra felhasznált teruletnek tobb mint háromszorosát adta telepítési célokra a kitelepített svábok foldje. A svábok kezében több mint 600 000 kat. hold termőterulet volt. Ebből 510 000 hold szántó, 10 000 hold gyumolcsos és 36 000 hold szőlő. E foldterulet az ország legjobb termőföldjéhez tartozott.[55]

Ebből a teruletből a foldreform végrehajtása során – elkobzással, illetve megváltással – 350 000 kat. holdat vettek igénybe. E sváb ingatlanokon telephelyhez jutott – 1948 márciusáig – 35 157 telepes család.[56]

[52] OL Foldhivatali iratok. Alapszám 676/1945
[53] ÁL Gyor. Foldhivatali iratok. Gyor. 150/1945.
[54] PI Arch K/S
[55] Szabad Fold, 1945. augusztus 29
[56] PI Arch K/8.

Július, augusztus hónapokban, amikor már teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a faluban lezárulóban van a földhöz jutás lehetősége, kezdték mind többen, ha fájó szívvel is, vállalni az idegen vidékre vándorlást. Ez időben már számos tiszántúli falu kérvényezte az áttelepülés engedélyezését. Az egészen szűk határú, nyomorúságos sommásfalvak eddig sem tétováztak. A Borsod megyei alispán már április 30-án arról küld jelentést a földművelésügyi miniszternek, hogy Mezőkövesden 3000 sommáscsalád maradt föld nélkul, akik tudják, hogy számukra egyetlen megoldás a telepítés.[57]

Augusztus, szeptember, október hónapban nem egy áttelepülőket szállító vonat indult el az ország keleti feléből a nyugatiba. Az áttelepítés azonban, a lebonyolítást végző Népgondozó Hivatal nem elég lelkiismeretes munkája miatt, csakhamar megakadt. Nemcsak a koltozkodés rendes megszervezésével nem törődott megfelelően a Népgondozó Hivatal, de a letelepedés legminimálisabb gazdasági és politikai feltételeit sem biztosította az érkező telepeseknek.

A svábok Magyarországról való kitelepítésére a potsdami határozatok értelmében került sor. Nem akarjuk itt a kitelepítés kérdését politikailag elemezni. E munkának nem feladata értékelni sem e nemzetkozileg érvényes határozat politikai hátterét, sem helyességét, még csak magyarországi végrehajtását sem. A sváb kitelepítés problémáját csakis annyiban érintjuk, amennyiben ez felszabaduló földet jelentett a földreform számára. A svábok magatartását is csak a földreformhoz és a telepesekhez való viszonyuk alapján tárgyaljuk. Ezt viszont a telepesek nagy száma, a korulottuk hosszú ideig kavargó erős politikai hullámverés miatt nem hagyhatjuk szó nélkul.

A sváb falvakban is éppen úgy alakultak 1945 tavaszán földigénylő bizottságok, mint máshol. Működésuk azonban igen káros volt. Még a vegyes lakosságú községekben is a bizottságok túlnyomórészt sváb tagokból állottak, sőt bejutottak abba volt volksbundisták is, akik a cselédsorban élő magyar földigénylők kizárásával akarták végrehajtani a földosztást. Ezzel olyan áldatlan állapotot teremtettek ezekben a falvakban, már a földreform első hónapjaiban, hogy az Országos Földbirtokrendező Tanács kénytelen volt minden olyan községben, ahol a bizottságban vagy az igénylők kozott svábok szerepeltek, felfuggeszteni a földigénylő bizottságok működését és az addig hozott dontéseiket érvényteleníteni.[58] Gyorkony kozségben (Tolna megye) pl. 1945 szeptemberében került sor a földigénylő bizottság feloszlatására, azért, mert az még mindig kizárólag svábokból tevődott ossze, és nem képviselte a telepesek igényeit.[59] A sváb községekben új földigénylő bizottságok ezután csak az Országos Földbirtokrendező Tanács engedélyével alakulhattak.[60]

Tovább súlyosbodott a helyzet 1945 nyarán, az áttelepítések megindulásával.

[57] AL Miskolc Alispáni iratok 6970/945
[58] Delmagyarorszag, 1945. majus 5
[59] AL Szekszard Tolna m Foldhivatali iratok Gyorkony 700/142
[60] OL Foldhivatali iratok OFT jkv. 1945. majus 18

A sváb községekbe áttelepülő első csoportok helyzete rendkívül nehéz volt. Ők már ott voltak, de a svábok kitelepítése még nem indult meg. Az előzetes rendelkezés erre nézve úgy intézkedett, hogy a kitelepítésre kerülő svábok – a Volksbund, az SS volt tagjai és mindazok, akik az utolsó népszámlálásnál németnek vallották magukat – költözzenek átmenetileg azokhoz, akiknek nem kell majd kitelepülniök. Ezt az intézkedést viszont igen nehéz volt végrehajtani. Először is azért, mert a svábok erősen összetartottak, igazolták egymást, és nem voltak hajlandók kiadni a Volksbund tagjainak névsorát. Ezért rendkívül vontatottan haladt már a kitelepítendők megjelölése is. Másodszor nehezen ment az összeköltöztetés, mert senki nem volt hajlandó otthagyni a házát. Annál kevésbé, mert az esetek többségében a visszamaradók jelentették a kisebbséget, s természetesen nehezen tudták volna még átmenetileg is befogadni a kitelepítésre kötelezett többséget. A főváros közvetlen szomszédságában például sok olyan község volt, ahol a lakosságnak több mint 75%-a vallotta németnek magát. Ezeken a helyeken tehát a lakosság $^1/_3$-ának kellett helyet biztosítania a lakosság $^2/_3$ részének.[61] Érthető, ha ez nem ment egykönnyen. Viszont mindent elkövetett a visszamaradó német ajkú lakosság, hogy a kitelepítésre ítéltek ingatlanait maguk között szétoszthassák, akadályozva ezzel a telepítés munkáját.[62] Így természetes, hogy 1945 nyarán a sváb falvakba áttelepülő szegényparasztokat elvadult viszonyok fogadták. Eléggé általános, elterjedt jelenség volt ezekben a sváb falvakban, hogy a kitelepülésre kötelezett svábok kiszedték a földosztási cövekeket, elhordták a terményeket. Dévaványáról kitelepülő szegényparasztok panaszolták például, hogy számukra nem volt elég ház biztosítva, magukhak kellett a házakból kirakni az egykori volksbundistákat, miközben a falu német elöljárósága nyíltan támadta őket.[63]

Így érthető, hogy az áttelepülésre jelentkezett szegényparasztok nagy része – az első csoportok által tapasztalt, felelőtlenül szervezett, rossz utazási viszonyok, az új faluban talált lehetetlen feltételek miatt – visszalépett az áttelepüléstől.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1945 szeptemberi ülésszaka kénytelen volt foglalkozni a kitelepítések ügyével. Az elhangzott hozzászólásokból nyilvánvalóvá lett, hogy a telepítések első problémája, hogy 1945 nyarán alkalomszerűen történt, s nem egy előre átgondolt nagyvonalú telepítési politika részeként. Ebből sok kapkodás keletkezett, ami módot adott arra is, hogy a telepítést végző Népgondozó Hivatal, amelyben sok volt amúgy is a régi reakciós tisztviselő, felelőtlenül végezze az áttelepítés sok gondot, törődést, figyelmet igénylő munkáját.[64]

Ha nem is szüntette meg egycsapásra a nehézségeket, de könnyített a helyze-

[61] ÁL Budapest. Pest m. Alispáni jelentés. 1945. április 1–június 30.
[62] ÁL Kaposvár. Somogy m. Foldhivatali iratok. 61/945.
[63] ÁL Szolnok. Foldhivatali kozponti iratok.
[64] Ideiglenes Nemzetgyűlés Naplója. 81–86. old.

ten, hogy 1946 januárjában megindult a svábok kitelepítése (1946 szeptemberéig lényegében be is fejeződött), és 1946 áprilisában megjelent az 1946 : IX. tc., az úgynevezett telepítési törvény.[65] A törvény értelmében 1946 tavaszán ismét megindulhatott s egyben átgondoltabbá, tervszerűbbé vált a telepítés rendkívül sok gondot, körültekintést igénylő munkája. Jelentős mértékben javította a helyzetet, hogy a törvény értelmében a Népgondozó Hivatal helyett a telepítés munkálatait is átvette az Országos Földbirtokrendező Tanács.

A sváb községekbe települt újgazdák helyzete még jó néhány évig azonban igen küzdelmes volt. Éveket vett igénybe, míg gazdaságilag, politikailag, társadalmilag gyökeret tudtak ereszteni az új környezetben. De erőt adott nekik az a tudat, hogy földhöz jutásuknak ez volt az egyetlen lehetséges útja. Elenyészően kevés azoknak a száma, akik nem vállalták a küzdelmet, inkább lemondtak a földről, és visszaköltöztek régi falujukba.

A település azonban, bár kétségtelenül a legkomolyabb hozzájárulás volt a földhiány leküzdéséhez, nem tudta azt maradéktalanul megszüntetni. Az alföldi, az északi megyék községeinek gondján csak könnyített a telepítés, de nem oldotta meg. Nincstelen családok ezrei vártak még mindig a földre.

A földhiány áthidalására a földigénylő bizottságok sok mindent megpróbáltak a maguk hatáskörén belül is. Nagy érdemük, hogy a megoldást nem a juttatott földek túlságos elaprózásában keresték. Ilyen törekvéssel csak igen elvétve találkozunk, s jellemző, hogy ezt a gondolatot általában ott sem a szegényparasztok képviselték, s mögötte mindig valami más, s nem a földreform érdeke húzódott meg. Csanádapácán például 1945-ben nagy izgatás folyt a föld további felosztása miatt. Néhányan személyi és pártérdekből helytelenítették a kiosztást és nagy demagógiával követelték az újrarendezést. A helyi SZDP-elnök hangoztatta mindenekelőtt: „a földet újra fel kell osztani, ha 200 négyszogol jut is egy embernek".[66] Az ilyen fajta megnyilatkozás azonban országosan igen ritka jelenség volt. A jellemző az volt, hogy a szegényparasztok az ilyen irányú, esetleg felülről jövő kezdeményezéssel szemben is a leghatározottabban felléptek. Törökszentmiklóson például a földigénylő bizottság – összefogva a nemzeti bizottsággal – 1945. július 21-én a következő határozatot hozta ebben az ügyben: „Elnök javasolja, hogy a nemzeti bizottság határozatilag mondja ki azt, hogy a földet úgy politikai, mint helyi okokból semmi körülmények között sem szabad újra osztani. Annak idején a földigénylő bizottságnak az volt az intenciója, hogy öt holdnál kezdi házaspáronként a földek kiosztását, s ez családtagonként egy-egy holddal növekszik. 15 kat. hold földet a mintegy 1700 igénylő közül csak kb. 40-en kaptak. A nagy átlag hat–tíz kat. hold között kapott földet. A bizottságot ezen mérték megállapításánál az vezette, hogy a mi vidékünkön a háromholdas minimum semmi körülmények között sem elégséges életképes, egészséges kisbirtok alakítására, és inkább maradjon néhány száz

[65] Magyar Torvénytár. 1946. évi torvénycikkek. 1946 : IX. tc.
[66] ÁL Szeged. Foldhivatali iratok. Csanádapáca 8672/946.

igényjogosult itt föld nélkul – akiknek egy része részben az ország más részében kaphat foldet, részben pedig az iparban konnyebben elhelyezkedhet –, minthogy olyan torpebirtokokat létesítsunk, amelyek tulajdonosai foldjukon nem tudnak megélni, s így bérmunkát kénytelenek vállalni. Minél tobb ilyen birtokos lenne, azok a munkavállaláskor saját maguk szorítanák le a munkabéreket. Szukségesnek látja azonban a foldosztás revízióját olyan értelemben, hogy a 15 holdas maximumot vegyék le az újólag megállapított 12 holdra, ha hamis adatok vagy tévedés folytán nem jogosultak jutottak foldhoz, azoktól vegyék el, s így, számítás szerint, a rendelkezésre álló adatok alapján, anélkul, hogy a foldosztást újra kezdenénk, még kb. 550 igénylő kaphatna foldet, s kb. 150 maradna csak kielégítetlenul."[67]

Hasonlóan vélekedtek a foldek túlságos felaprózásáról a Békés megyeiek is. Az UFOSZ Békés megyei csoportja 1946. december 12-i ulésén – azt a földbirtokrendező tanácsi határozatot tárgyalva, amely kimondta, hogy a már foldhozjuttatottaknak vissza kell adniuk bizonyos teruleteket az újonnan jelentkezők számára – kijelentette, hogy „semmit sem adnak vissza, mert senkinek sem jutott tobb annál, mint amiből éppen meg lehet élni. Márpedig – hangsúlyozzák – Nagyatádi-féle foldreformot még egyszer nem akarunk."[68] A Csongrád megyei Nagymágócs kozség foldigénylő bizottsága is a fold túlságos felaprózásának helytelenségével érvelt a szomszédos kozséggel folytatott vitájában. Ők azért elégítették ki mindenekelőtt a helyi igénylőket és azért nem csokkentették azok juttatását, hogy „a juttatottakból ne csináljunk koldusokat".[69]

Túrkevén, ahol a gyors jelentkezés és osztás kovetkeztében hamar nyilvánvalóvá vált, hogy kevés az oszthato fold az igények kielégítésére, a foldigénylő bizottság már április 27-i ulésén tárgyalt erről, és 30-án tervezetet nyújtott át a megyei földbirtokrendező tanácsnak arról: hogyan lehetne a szukségszerűen elaprózódó földeken egy-egy parasztcsalád megélhetését mégis biztosítani. „Turkeve megyei város foldigénylő bizottsága a foldigénylők és az igénybe vehető foldteruletek osszeírása után – írják – arra a megállapításra jutott, hogy az igénybe vehető foldek mennyisége, terulete nem fedezi az igényelt foldmennyiséget – legalábbis a rendelet értelmében létesítendő, életképes kisbirtok nem juttatható minden igénylőnek. A foldigénylő bizottság teljes egészében magáévá teszi a rendelet azon szellemét, mely az életképességet hangsúlyozza, de miután erre elegendő terulet nem áll rendelkezésre, *a művelési ág megváltoztatásával* (kiemelés tőlem. – *S. M.*) tartja a kérdést megoldhatónak."[70]

Tervezetuk lényege az volt, hogy a kisebb teruletű osztásokat Túrkeve gyumolcs termelésére alkalmas teruletén végezzék, és ott csakis olyanok kapjanak foldet, akik vállalják, hogy néhány éven belul valóban termő gyumolcsost léte-

[67] ÁL Szolnok Foldhivatali iratok Torokszentmiklos kfb
[68] ÁL Gyula R II 30 26/1947–4/53
[69] AL Szentes Csongrad m Foldhivatali iratok Nagymágocs 3716–1945 (31 n.)
[70] ÁL Szolnok Foldhivatali iratok Turkeve kfb

sítenek. Ez a tervezet értékes dokumentuma a szegényparasztság vállalkozó kedvének, földhöz való ragaszkodásának. Nem a túrkevieken múlott, hogy mindez csak tervezet maradt, hanem mindenekelőtt azon, hogy a háború utáni nehéz gazdasági helyzetben az állam e terv megvalósításához nem tudott támogatást adni.

Azokon a vidékeken, ahol nagy volt az erdőterület, a földigénylő bizottságok elrendelték, hogy a földigénylők saját részükre erdőterületet irtsanak ki.[71] Volt, ahol a földhiányon a legelőterületek feltörésével próbáltak segíteni.[72] (Átmenetileg, a csökkent jószágállomány miatt ez megengedhető is volt, de a legelőterületeket természetesen nem lehetett végleg és egészen felszámolni, és az erdőterületek irtását sem volt szabad általánossá tenni.)

Egyes bizottságok megpróbáltak a földhiányon állami gazdaságok, mintagazdaságok – ha volt ilyen a község határában – felosztásával könnyíteni. (Ezeket a gazdaságokat ugyanis a rendelet kivonta a felosztható földek közül.) Indokolt esetekben, s ha nem túlságosan értékes gazdaságról volt szó, engedélyt is adott állami gazdaságok vagy azok egy részének felosztására is az Országos Földbirtokrendező Tanács. Az esetek többségében azonban természetesen megakadályozta az ilyen irányú törekvéseket.

A kevés felosztható föld és az igénylők nagy tömege között feszülő aránytalanság megszüntetésének vágya természetesen vezette el a szegényparasztokat az elkobzási paragrafus – amelyet a háborús és népellenes bűnösök birtokaira mondott ki a rendelet – gyakori alkalmazásához. Ezen a címen a szegényparasztok felosztottak részben vagy egészen 50–200 kat. holdas kulák- és 100 kat. holdnál kisebb úri birtokokat is. Ezt a rendeletnek csak a saját forradalmi érdekeiknek megfelelő értelmezésével tehették meg, de módot is adott erre a rendelet azáltal, hogy csupán általánosságban határozta meg, ki tekinthető hazaárulónak, népellenesnek: „Hazaáruló, háborús és népellenes bűnös az a magyar állampolgár, aki a német fasizmus politikai, gazdasági és katonai érdekeit a magyar nép rovására támogatta, aki önkéntes jelentkezéssel német fasiszta katonai vagy rendfenntartó alakulatba belépett, aki valamilyen német katonai vagy rendfenntartó alakulatnak Magyarország érdekeit sértő adatokat szolgáltatott vagy mint besúgó működött, aki ismét felvette német hangzású családi nevét."[73]

A nép ösztönös jogérzete ezt az általános megfogalmazást két irányban is kiszélesítette: népellenesnek nyilvánította azt a birtokost, aki mindig embertelenül bánt cselédeivel, és hazaárulónak azt is, aki 1944–1945-ben Nyugatra menekült, és nem sietett visszatérni. Ha az elkobzást kimondó paragrafus ilyen értelmezését esetenként lehetett is vitatni, a bővítés elvi jogossága nem lehetett kétséges, az mélyen benne gyökerezett a magyar viszonyokban.

[71] OL Földhivatali iratok. Országos Földbirtokrendező Tanács jkv. 1945. április 12.
[72] ÁL Debrecen. Bihar m. Földhivatali iratok.
[73] Rendelet. 5. §.

A földreform-rendelet *igénybe vehetőnek* mondotta ki úri birtokosok száz, a parasztbirtokosok kétszáz kat. holdon felüli földterületét és *elkobozhatónak* ítélt – nagyságra való tekintet nélkül – minden olyan birtokot, amelynek tulajdonosa hazaárulás vagy népellenes bűnösség vádjával elmarasztalható volt. Az elkobzási elv radikálisabb vagy liberálisabb alkalmazása, az 50–200 kat. holdas birtokok esetében bizonyos mértékig összefüggésben állott a birtokmegoszlással; nem véletlen, hogy a radikális megoldás gyakoribb volt a Tiszántúlon, ahol nagy termőterületet tartottak lekötve éppen ezek a birtokok. Az idetartozó úri, illetve parasztbirtokosok többsége bőséges okot szolgáltatott korábbi – s különösen a háború alatti – magatartásával ahhoz, hogy a földosztó bizottságok saját hatáskörükben jogos szigorral, bátran kimondják rájuk a népellenesség, a hazaárulás ítéletét, s földjeiket ezen alapon elkobzás alá vonják. Hogy a szegényparasztok nem tartották túlságosan nagy tiszteletben egyes „parasztbirtokosok" 200 holdas birtokhatárát, annak magyarázata maguknál a parasztbirtokosoknál, az ő magatartásukban keresendő. Ezek a birtokosok 1945 előtt – néhány kivételtől eltekintve – mélységesen meg lettek volna sértve, ha őket *parasztoknak* nézik. Minden törekvésük, zsugori, kizsákmányoló életmódjuk célja az volt, hogy bekerüljenek az „igazi" úri birtokosok közé. A szegényparasztok tudták ezt a legjobban, akik ezek úrhatnámságát a saját bőrükön érezték. Nem a népi „túlkapás" hát, hanem saját múltjuk, életmódjuk volt az oka, ha 1945-ben cselédeik nem voltak hajlandók egyszerre tudomásul venni parasztbirtokossá való visszavedlésüket, hanem éppen úgy úri birtokosként kezelték őket, mint ahogy ezt megszokták még abban az időben, amikor napszámra jártak hozzájuk. Így természetes, hogy az ilyen álparaszti birtokosok bírható földjeinek határát leszállították az úri birtokosokat megillető 100 holdra vagy elkobozták tőlük is az egészet, ha erre politikai magatartásukkal okot szolgáltattak.

A földreform által érintettek – a kisajátított nagybirtokosok, úri birtokosok, korábbi gőgjükért földjükkel fizető kulákok – rövid, döbbent hallgatás után elkezdtek tiltakozni, elkezdték tagadni háborús és népellenes bűnösségüket, sőt közülük nem egy még a demokratikus jelzőt sem átallotta önmagára akasztani. Már április végén megindult a panaszok, fellebbezések, önigazolások áradata. Ebben a korai időpontban elsősorban az el nem menekült nagygazdák s a hivatali, a jogászi mesterkedésekben jártas úri birtokosok hozakodtak elő a maguk sérelmeivel és a „jog" alapján rendkívül magabiztos hangon követelték a földjük elkobzását kimondó határozatok megsemmisítését; vagy éppen parasztbirtokosi mivoltjukat bizonygatva követelték „a nekik ehhez járó" 200 kat. hold meghagyását.

A szegényparasztok azonban nem ijedtek meg, hanem készek voltak végigvinni a harcot. Harcos hangú gyűlések jegyzőkönyvei, paraszti levelek százai, az elkobzott földek tulajdonosai ellen tett tanúvallomások jelzik már 1945 májusától a szegényparasztok földtől való tántoríthatatlanságát. Ismerjünk

meg néhányat, ha kivonatosan is, a sok-sok ezer jegyzőkönyvből, beadványból, levélből.

A földigénylő bizottságok elkobzást kimondó határozataikat forradalmi lendülettel, igazukba vetett mélységes hittel védelmezték. A beadványok olvasása közben megértjük, hogy évszázadokon át halmozódott sérelmek, vágyak kerestek utat a földreformban, s ha az esetek egy részében a paragrafus betűi nem is álltak a hátuk mögött: a történelem mindig. Hallgassuk meg először a kisújszállásiak beadványát, melyet az ottani bizottság a földigénylőkből egybehívott gyűlésen elhangzottak alapján állított össze és terjesztett fel jóváhagyásra a megyei földbirtokrendező tanácshoz.

Kisújszállás megyei város hatszáz földigénylője nevében a megválasztott községi foldigénylő bizottság a következő egyhangú határozati javaslatot hozta: „az alább felsorolt földbirtokosok földbirtokait, gazdasági felszereléseit és gazdasági épületeit kártalanítás nélkül sajátítsa ki az állam, kisújszállási földigénylők kielégítése céljából: (Ezután következik 24 név az elkobzás megindoklásával, németbarát, fasiszta, 1920-ban Héjjas-csoportbeli botozó, Sztójay Döme kiszolgálója stb.) ... Általános indokok a fenti javaslathoz: eltekintve az egyes tulajdonosok külön népellenes cselekedeteitől, kivétel nélkül olyan birtokosokról van szó, akik a földjüket csupán kihasználási szempontból tekintették élethivatásként szolgáló tulajdonuknak. Ezek a gazdák ... voltak azok is, akik, amikor 1920-ban a város tanácstermében Horthy Miklós kijelentette: »A vörös láng az ország bármely sarkán csap fel, vérbe fojtom«, akkor szűnni nem akaró tapsviharral juttatták kifejezésre lelkivilágukat, népellenességüket ... Ezek a birtokosok voltak azok, akik Kisújszállás polgári középosztályának a gerincét képezték; akik a választások idején azzal hoztak kényszerhelyzetbe embereket, hogy megfenyegették: nem kapsz nálam aratást, dézsmát, tengeri földet vagy nem lakhatsz nálam, ha nem szavazol oda, ahová én ... A bizottság világosan látja, hogy megnevezett birtokosok nem tudnak beleilleszkedni a demokratikus munkaközösségbe ... ezért kívánjuk, hogy az ország és városunk szempontjából is létkérdést jelentő gazdálkodással járó termelésből ki legyenek zárva; legyen tőlük elvéve az a föld, amit a rajta dolgozókkal együtt csak kiuzsoráztak."[74]

Ha e felterjesztés sommázott ítéletébe formailag bele is lehetett kapaszkodni, az vitathatatlan volt, hogy évtizedeken át gyűlt súlyos érvek állottak a szegényparasztok által hozott határozatok mögött, hogy a felsoroltak népellenessége vitathatatlan volt.

A túrkevei földigénylők május 24-én tartott gyűlésükön a következőket szögezték le: „Az igénybe vett, elkobzott és kiosztásra javasolt cca. 7400 kat. hold földből cca. 2100 kat. holdat a megyei földbirtokrendező tanács nem hagyott jóvá. A gyűlésen megállapítást nyert, hogy ezeken a földeken mindig a földmunkásnép verejtékezett... míg tulajdonosaik csak a termésből tobzód-

[74] ÁL Szolnok. Foldhivatali iratok. Kisújszállás kfb.

tak, a munkásoknak morzsákat is alig juttattak ... A nagygyűlés elhatározza, hogy a kiosztott föld minket illet, nekunk kell, és azt a foldigénylő bizottság fellebbezze meg a megyei foldbirtokrendező tanácson keresztul az Orszagos Foldbirtokrendező Tanácshoz, teljes megokolással minél elobb, a legrovidebb úton belul, hogy időt ne veszítsunk, sem pedig foldet. De egyben elhatározza a nagygyűlés, hogyha mégis lenne volt érdemtelen, aki visszakapná a foldjét, akkor munkálja meg onmaga. Ne számítson arra, hogy azt neki valaki bemunkálja vagy learatja."[75]

Az endrődiek alábbi levelében, a praktikusan hangzó indokok mogott is ott van a falu súlyos oroksége, melyet nekik kell jóra fordítani. S az olvasó nem tudja elvitatni tóluk, hogy jól kezdtek hozzá.

„A fent nevezett birtokok tulajdonosai annak idején, tudomásunk szerint, elmenekultek voltak – hangzik a felterjesztésük –, birtokukon vagy községunk teruletén nem tartózkodtak sem ők, sem egyetlen családtagjuk sem, személyes nyomozás utánuk az akkori viszonyok kozott lehetetlen volt, írásbeli megkeresésunkre, a vélt illetőségi helyekről csak hosszú hetek múltán vagy egyáltalán nem kaptunk választ, kozben nekunk rovid tíz nap alatt végre kellett hajtani a negyven kilométeren szétszórt birtoktestek folmérését és szétosztását, mérlegelésre, megfontolásra nem volt idő és mód, kozben meg kellett kuzdeni a 956 földigénylő sokszor ellentétes és túlzó kívánságával, követelésével is. Erősen hangsúlyozzuk még, hogy működésunk első napjaiban a 600-as rendelet ismeretlen volt, amikor pedig megjelent a 600/1945. Me. rendelet, akkor már nem volt mód munkánknak a rendelet alapján való bővebb megbeszélésére, minden második napon kaptunk surgetést felulről a foldosztás és birtoklevél-kiadás mielőbbi végrehajtására. Ezért is, meg a földigénylők számához mérten kevés kiosztható föld miatt is bizottságunk a megyei tanács ismételt kifogásaink megvitatása után is ragaszkodik az igénybe vett és kiosztott foldekhez, leszogezzuk még azt, hogy senki olyantól nem vettunk földet, aki azt maga megmunkálja, viszont olyanoknak adtunk, akik maguk munkálják foldjuket.

Endrőd, 1945. július 11."[76]

A kabaiak levele megint más, mindenekelőtt a fold szeretete csendul ki belőle, de olyan fokon, hogy ha a kozségháza kertjét akarták volna felosztani, talán még azt is megszavazzuk nekik, nemhogy azokét, akiknek sohasem volt „élethivatása a földművelés".

„Tisztelettel bejelentjuk – írják minden kertelés nélkul –, hogy a kabai osszes foldosztás nem ér 20 pengőt, nem, kat. holdanként. Mert a repulőbizottság által jóváhagyott 1686 kat. holdból 118 kat. hold lett jóváhagyva. Ebből a vármegyei tanács április 20-tól kulonböző időszakban 625 kat. holdat mentesített, és még ki tudná megmondani, mennyi lesz mentesítve, míg rendezettnek lehet

[75] ÁL Szolnok. Foldhivatali iratok. Turkeve kfb
[76] OL Foldhivatali iratok. Alapszám 603/1945

majd tekinteni a földosztást. Ilyen körülmények között tervezetet készíteni és halasztás nélkül bizonytalanért mérnöki díjat fizetni nem vagyunk hajlandók. Lassanként minden föld visszaszivárog régi tulajdonosához. Azt azonban bejelentjük, hogy a földet most felfogtuk, bármilyen nehezen is, de elvetettük, a termést ez évben belőle kivesszük, bármilyen nehezen esik is az a régi tulajdonosának, mert ha mi el nem vetjük, a határ fele vetetlen marad. Szomorú, hogy most mindenkinek élethivatása a mezőgazdálkodás, és mégis mással munkáltatta eddig is, mind valamennyi, kik a kisajátítás vagy elkobzás alól mentesultek. Nem ezt a földbirtokreformot vártuk; az Ideiglenes Kormány jelszava (azé a föld, aki azt munkálja), sajnos, meg kell mondanunk, a gyakorlat mást mutat... Ma is nyíltan mondják, az, ami most történik, csak átmeneti dolog, jönnek még ők is. Már sajnos nem jönnek, itt vannak. Folytathatják eddig is folytatott bűnös uzelmeiket, és élni fognak vele. Csatoltan kuldjuk azoknak névsorát, akik mentesítve lettek a megváltás és elkobzás alól. E sorokban foglalt jogos panaszaink orvoslásra várnak. Azokat az utasításokat, melyeket a vármegyei tanácstol adnak ki, betartani csak a sorainkban foglaltak alkalmazásával lehet. Ha nem lehetunk szálfák e földon, leszunk cserjék, tarackok vagy legalább gyomok. Úgy kapaszkodunk mi szeretett földunkbe, mint a tarack, melyet mindig irtani kell. Tesszuk ezt azért, mert szeretjuk a földet. Nemcsak azért, mert nekunk adta a most fennálló rendelkezés, hanem munkánk után ebből élunk. Mi megértettuk a hívó szót, azé a föld, aki azt megmunkálja! Semmi más vágya a kabai földigénylőknek nincsen, csak a már idézett jelszót a gyakorlatban is hajtsák végre, kik arra hivatva vannak. A kabai földigénylők javaslata a Hajdú vármegyei Földosztó Tanácshoz kuldendő. A benne foglaltak megszívlelését remélve maradunk teljes tisztelettel:

Kaba, 1945. április 14. Földigénylők"[77]

A kisújszállásiak „elismerik", hogy az elkobzásba becsúszott egy-egy „hiba" is, de csak azért, hogy bebizonyítsák, mennyire kár, hogy korábban nem volt alkalmuk hasonló hibákat elkovetni, s bebizonyítsák, hogy megfelelő osztályalapról nézve ez a hiba valójában nem is hiba, hanem történelmi szükségszerűség volt. „Mint más kozségekben, úgy Kisújszálláson is hibákat kovettunk el, és még talán kovetunk is – írják. – Örulunk, hogy hibázhattunk, mert fájdalmasan nagy hiba volt az a múltban, hogy nekunk, parasztmunkásoknak ilyen hibákat nem volt módunkban elkovetni. Elkovettuk azt a hibát, hogy elosztottunk olyan földbirtokokat, amihez torvényes jogunk nem volt. Igénybe vettuk 10 birtokos 100–100 hold földjét, amit kicserélésre terjesztettunk fel az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz. Mielőtt akár a megyei tanács, akár az Országos Tanács ezt a kérelmet jóváhagyta volna, mi elosztottuk ugyanazzal a meghatározással, mint az elkobzott és kisajátított földeket. Ebből a tényből lehet kovetkeztetni hozzá nem értésre is és rosszakaratúságra is...

[77] ÁL Debrecen. Hajdú m. Földhivatali iratok. Kaba kfb. 1945–46.

Ez a hiba szükségszerűségből és kötelességből származott. Mi volt ez a szükségszerűség? Kisújszállás nagy kiterjedésű határában jóval több a rossz minőségű, mint a jó minőségű föld, ami nemcsak azért rossz, mert nehéz megmunkálni, hanem mert nem is terem, vagy alig-alig annyit, ami a termelési költséget megadja. Nyugodtan mondhatjuk azt, hogy Kisújszálláson nem tudtunk volna jó földet adni az igénylőknek, ha ezt a kérdéses 1000 holdat igénybe nem vesszük... De még más okon kívül, az elkövetett hiba legfőbb oka a kötelességtudat volt, hogy azt a földet, amelynek a mindenkori megtermékenyítői a kisújszállási földtelen tömegek voltak, és amely föld ez évben is parlagon heverne, ha a kisújszállási földmunkásság ezeket meg nem művelte volna. Így azt érezzük, megbocsáthatatlan bűnt követtünk volna el Kisújszállás dolgozó társadalmával szemben, ha nem így járunk el, mint ahogy eljártunk, annál is inkább, mert e szükségszerű hiba elkövetése nemcsak találkozik városunk munkástömegeinek akaratával, hanem azoknak a parancsára történt meg: többszöri párt- és szakszervezeti gyűlés megnyilatkozása folytán."[78]

A jászberényiek, a kisújszállásiaktól eltérően, még csak szónoki fogásként sem beszéltek saját „hibáikról", hanem – nevén nevezték a gyereket – a háborús bűnösség kérdéséről polemizáltak.

„Ez idő szerint sokat vitatkoznak afölött – írják –, kik a bűnösök a háború elindításáért. Véleményünk szerint kevesebb vitával el lehet dönteni, mert meggyőződésünk és tapasztalatból tudjuk, hogy nemcsak azok a felelősek a felmérhetetlen pusztításokért, akik egyénileg is felelősek ... ugyanolyan bűnösöknek mondhatók azon száz vagy kevesebb úri földbirtok-tulajdonosok is (akik ugyan mint egyének gyávaságuk folytán nem pofozkodtak, még hasba sem rúgtak, de felelősek azok is), akiknek éppen abban merült ki ténykedésük, hogy semmit sem tettek annak megakadályozására... Az idecsatolt jegyzőkönyv szerint feltüntetett egyéneket többé-kevésbé, de mind elég súlyos felelősség terheli... Egyébként ezen földtulajdonosok földjét igénybe vettük, és a birtokba helyezés is megtörtént. Így a birtokba helyezés nem akkor lesz károsabb, ha a kis földnélküli jánosokat hagyjuk a birtokban, ellenkezőleg, akkor lesz nagyobb hatása, ha a régi tulajdonos tulajdonában hagyjuk. Hogy félre ne értsük, meg kell említeni, hogy éppen az itt szóban levő urak azon személyek, akik több mint 20 éve folytatták városunkban romboló tevékenységüket..."[79]

A Békés megyei Mezőberény község földigénylő bizottsága minden különösebb elemzés és magyarázat nélkül már április végén bejelentette tiltakozását az ellen, hogy a megyei földbirtokrendező tanács mentesíti a kiosztás alól „módos és politikailag exponált emberek" birtokait. Nyomatékosan aláhúzta, hogy amennyiben a tanács nem fogadja el az elkobzásra tett javaslataikat, a bizottság lemond tisztségéről.[80]

[78] ÁL Szolnok. Alispáni iratok. 9074/1945.
[79] OL Foldhivatali iratok. Alapszám: 696/1945.
[80] ÁL Gyula. Békés m. Foldhivatali iratok. R. 2. D. 6. sz. n.

A szegényparasztságnak itt vázolt, a megváltandó vagy elkobzandó földek kijelölésében, illetve a már kiosztott földek védelmében megmutatkozó radikalizmusa mindenekelőtt a Tiszántúlon volt jellemző. A dunántúli szegényparasztság magatartása ettől némileg eltér. Hogy a radikalizmus, a harcos magatartás – kulonösen kezdetben – mindenekelőtt a Tiszántúlra volt jellemző, az természetesen következett egyrészt abból, hogy ott kevesebb volt az osztható földterület, így a szegényparasztok jobban rá voltak kényszerulve arra, hogy igényt tartsanak minden, a felosztás szempontjából számba johető földterületre. Hogy a tiszántúliak számára nem volt más választás, mint a földreform lehető legradikálisabb végrehajtása, azt népességstatisztikai adatokkal is alátámasztjuk. Nézzuk meg néhány jellemző tiszántúli, illetve dunántúli megye népsűrűségét 1941-es adatok alapján km²-enként:

Tiszántúlon

Békés megye	83,2
Bihar megye	68,4
Csanád megye	88,2
Csongrád megye	82,6
Hajdú megye	78,4
Szolnok megye	80,6
Szabolcs megye	78,1

Dunántúlon

Baranya megye	63,9
Fejér megye	59,0
Somogy megye	54,9
Tolna megye	74,8
Vas megye	72,1
Veszprém megye	65,2

A számok világosan mutatják, hogy a felsorolt tiszántúli, teljesen mezőgazdasági jellegű megyékben jóval magasabb volt a népsűrűség, mint a dunántúli megyékben. Természetes, hogy ez a magas népsűrűség is mint komoly feszítőerő jelentkezett a földreform végrehajtásakor. Másrészt a tiszántúli szegényparasztság mögott egy tobb mint fél évszázados harcos múlt állott, amikor is jól megtanulhatták, hogy az „urakkal" kuzdeni kell, s megtanulták a küzdelem módját is. A dunántúli szegényparasztság múltja ugyan szintén nem nélkulozi a harcos megmozdulásokat, de ezek egyedibbek, esetlegesebbek voltak a tiszántúliakénál. Az is természetes, hogy Dunántúlon, a nagybirtokok hazájában, ahol az uradalmi cselédség alkotta a szegényparasztság zomét, a földbirtokosok állandó szolgálata más, szolgaibb lelkületet alakított ki, mint amilyen a tiszántúli mezőgaz-

dasági munkásságé, a tiszántúli kubikosoké volt. Ezek azok az okok – valamint felszabadulásuk későbbi időpontja –, amelyek következtében a dunántúliak harciassága, radikalizmusa kezdetben elmaradt a tiszántúliakétól.

A földreformot pedig Dunántúlon sem igen akarták tudomásul venni a földjeik kisajátításában, elkobozásában érintettek. A földreform végrehajtásának megkezdésével mintegy egy időben megindították ellenforradalmi propagandájukat. Somogy megye gazdasági felügyelője már április 4-én a megyei földbirtokrendező tanácshoz és a nemzeti bizottsághoz intézett beadványában afölötti aggodalmának adott kifejezést, hogy a „gyors és rapid földosztás illetéktelenek kezére juttatja a földet".[81] A szegényparasztságot a földosztás ideiglenességével ijesztgették. Siófokon a jegyző odáig merészkedett a reakciós hírverésben, hogy egyszerűen a földreform „lefújását" jelentette be; azt hirdette, hogy a kormány visszavonta a földreform végrehajtását kimondó rendeletet, és tilos a földosztás.[82] Ez a reakciós rémhírterjesztés, közvetlenül a háború után, a földbirtokosok mindenhatóságának árnyékában felnőtt dunántúli cselédségre nem maradt hatástalan; sokan még a kapott földjeiket is visszaadták, úgy számolva, hogy még mindig jobb a szűkös, de viszonylag biztos cselédkenyér, mint a semmi, mert tudták, hogy ha visszatér a földbirtokos, akkor a földigénylőkre csak a megtorlás vár. Dunántúlon különösen merész ellenforradalmi propagandát fejtettek ki a volt volksbundisták, akik tudva, hogy a kitelepítést el nem kerülhetik, úgy érezték, nincs sok vesztenivalójuk. A földreform lebonyolítását – összefogva más földreformellenes elemekkel, ahol csak módjuk nyílt rá, gátolták: az újgazdák földjéből kidobálták a jelzőcövekeket, még attól sem riadtak vissza, hogy megverjék a földigénylő bizottság tagjait.[83] A túlnyomóan katolikus Dunántúlon a klérus is nagyobb szerepet játszott a földreform elleni támadásban, mint az inkább protestáns Tiszántúlon. Mindezek hatásaképpen érthető jelenség, hogy Dunántúlon jórészt, különösen kezdetben, pontosan visszahagyták a szegényparasztok a volt tulajdonosnak a rendeletben megszabott holdakat, sőt néha még többet is annál, ami járt nekik. A Tolna megyei tanács ezért figyelmezteti Tamási és Fadd községek bizottságait.[84] Zala megyében is nem kevesebb, mint kilenc egyházi intézménynek a legkülönbözőbb ürügyekkel 100–100 holdat meghagytak, sőt egy szerzetes intézménynek kegyúri teher megváltása címén 100 hold földet újonnan juttattak.[85]

Érdekes az is – s ez megint csak a birtokviszonyokban megmutatkozó különbségből adódik –, hogy míg Tiszántúlon a peres iratoknak nagy többségét a kulákföldek vagy más kisbirtokos földje körüli huzavona alkotta, addig Dunántúlon meglehetősen gyakoriak a peres iratokban az „ismert történelmi" nevek:

[81] ÁL Kaposvár. Somogy m. Foldhivatali iratok. 74/1945. április 4.
[82] Szabad Szó, 1945. április 21.
[83] ÁL Győr. Foldhivatali iratok.
[84] ÁL Szekszárd. Tolna m. Foldhivatali iratok. 185/945.; 469/945.
[85] *Degré Alajos:* A közigazgatás megindulása Zala megyében a felszabadulás után. Levéltári Közlemények, 1960. 13. old.

hg. Esterházyak, gr. Khuen-Héderváryak, gr. Andrássyak, gr. Grassalkovichok stb., akik vagy azt bizonyították, hogy „ellenállók" voltak, és így 300 kat. hold illeti őket az „ősi" földből, vagy parasztbirtokossá minősítésuket szerették volna elérni.[86] Gr. Khuen-Héderváry Károly nem átallotta például azt sem, hogy pert indítson a Győr megyei Darnózseli község azon földhozjuttatottai ellen, akik az ő földjéből kapták telkeiket. Kártérítést követelt a már bevetett földek után. A megyei tanács ezt megítélte, és a kfb tudomásul is vette. A földigénylők egy része fizetett, más része szerény hangú – fizetésképtelenséget hangoztató – levélben tiltakozott a fizetési kötelezettség ellen.[87] Azt hisszük, nem túlzás azt állítani, hogy a tiszántúliak ezt másképpen intézték volna el. Biztosan kapott volna Khuen-Héderváry egy levelet, „történelmi leckét" arról, hogy mit érdemel a demokráciában Khuen-Héderváry és az összes hozzá hasonló. Van azonban annak is valami jó történelmi zamata, ahogyan végül is a Győr megyei tanács zárta le Khuen-Héderváry és a szegényparasztok ügyét: külön egyezségre szólította fel a volt földbirtokost és az újgazdákat.[88] Egyezkedni egyezkedett már korábban is földbirtokos és nincstelen, de úgy, hogy a politikai hatalmat a szegényparasztok érezhették a hátuk mögött, még soha!

Ha az óvatosság, a földbirtokosok jogainak figyelembevétele volt is elsőrendűen jellemző a dunántúli szegényparasztokra, azért ott sem volt ismeretlen jelenség a vita a volt tulajdonos és az újgazdák között, egy-egy felosztott vagy elkobzott birtok elvételének jogos vagy jogtalan volta fölött. A Tolna megyei Tamási község földigénylő bizottsága pl., mikor egy általa teljesen kiosztott 260 kat. holdas birtokból a megyei tanács 190 kat. holdat visszajuttatott a volt tulajdonosnak, levélben arról értesítette azt, hogy az ő kiosztásukat vegye véglegesnek, és csak a kiosztott birtokon kívül fellebbezhet.[89] Somogy megye egyik községe is tiltakozott a Megyei Tanácsnál, mikor az mentesített a megváltás alól egy általa kiosztott birtokot. Tiltakozását azzal indokolta, hogy az érintett birtokost a falu egész közvéleménye német érzelműnek vallja, el is menekült, s csak akkor jött vissza, mikor volt cselédei már megművelték a földjét.[90] Ez már egészen az a hang, amelyet a tiszántúli szegényparasztok használtak. Az elkobzási, illetve megváltási birtokívek tanúsága szerint a dunántúliak is kíméletlenül elkobozták a hazaárulók, nyilasok birtokait, és ők is különösen szigorúan alkalmazták az elkobzási elvet ott, ahol nem volt elég osztható föld. Elsősorban azok esetében, akiknek nem volt élethivatása a földművelés. Például a Tolna megyei Madocsa községből is azt jelentették, hogy mivel nem volt elegendő nagybirtok, és ugyanakkor azért mindenkit

[86] Vö. pl. *Lengyel Alfréd* A nemzeti bizottságok szerepe az élet megindulásában Győr-Moson megyében. Levéltári Közlemények, 1962. 2. sz. 26. old.
[87] AL Győr. Földhivatali iratok. Győr. 2393/945.
[88] Ugyanott.
[89] AL Szekszárd. Tolna m. Földhivatali iratok. Tamási kfb.
[90] AL Kaposvár. Somogy m. Földhivatali iratok. 7/945.

földhoz akartak juttatni, igénybe vette a foldigénylő bizottság egyébként a felosztás alól mentes birtokrészeket is.[91] A kulákok földjéhez kevésbé nyúltak vagy legalábbis 40–80 holdat általában visszahagytak nekik. Sárszentlőrincen például (Tolna megye) a megyei földbirtokrendező tanács egy parasztbirtokos 200 kat. holdas tulajdonát – az Országos Földbirtokrendező Tanács ítéletével szemben – azzal az indokolással kívánta visszahagyni, hogy az lenne az egyetlen igénybe vett parasztbirtok és az úri birtokosok is mind megkapták a 100–100 holdat.[92] Hogy Dunántúlon másként ítélkeztek a parasztbirtokok sorsáról a földosztás idején, mint Tiszántúlon, abba a más birtokmegoszláson túl az is belejátszott, hogy ott más volt a kulákság történelmi szerepe is. Amíg Tiszántúlon, ahol a nagybirtokosok híján gyakran azoknak a szerepét játszotta el, addig Dunántúlon, ahol a nagybirtokosok mellett nemigen juthattak fórumhoz, életformájukban, gondolkodásukban inkább parasztok maradtak.

Mivel az elkobzott és megváltott birtokok száma sokat árul el az egyes vidékek, az egyes megyék földbirtokviszonyaiból vagy az ebből eredő, a földreformban alkalmazott radikalizmusból, nem lesz érdektelen megismerkednunk részletesebben az elkobzott és megváltott földbirtokok országos adataival.[93]

Az első, ami szembetűnő e táblázatból, hogy az Alföld megyéiben lényegesen több a hazaárulóktól, nyilasoktól stb. elkobzott birtokok száma, mint a Dunántúlon. Az előbb említett vonást, a kulákbirtokok nagyobb tiszteletben tartását a Dunántúlon tukrozi az is, hogy amíg az Alföldon egy elkobzott birtokra átlag 61 kat. hold, a Dunántúlon 103 kat. hold jutott. De több a háborús szerzemény címén a házhelyek száma és a 100 kat. holdnál kisebb földbirtokok száma is a Tiszántúlon, mint a Dunántúlon. Mindebben kétségtelenul a nagyobb földszűkét s e földszűke miatt kialakult szükségszerűen radikálisabb magatartást kell látnunk. Lényegesen több viszont Dunántúlon a Volksbund-tagoktól elkobzott birtokok száma, mint az Alföldon. Tudjuk azonban, hogy Dunántúlon a Volksbund-tagok birtokainak elkobzása ossze volt kotve a svábok kitelepítésének kérdésével. Ezért ezt a viszonylag magas számot itt semmiképpen sem foghatjuk úgy fel, mint a földszűkéből kényszerítően előállott helyzetet.

A szegényparasztok, a foldigénylő bizottságok tagjai azonban úgy látták, hogy az elkobzásra vonatkozó paragrafusoknak csak helyileg és egyes estekben alkalmazott radikalizmusa még nem jelent végleges megoldást. Ezért átfogó, a birtokhatárok általános leszállítására vonatkozó javaslatokkal fordultak felsőbb fórumokhoz.

A torokszentmiklósi foldigénylő bizottság április 23-án az Országos Föld-

[91] ÁL Szekszárd Tolna m. Foldhivatali iratok. Madocsa 700/125 kfb ; vo. pl. *Lengyel Alfréd*· A nemzeti bizottságok szerepe az elet megindulásaban Győr–Moson megyében Levéltári Kozlemények, 1962. 2. sz. 261. old.

[92] ÁL Szekszárd Tolna m. Foldhivatali iratok. Sárszentlőrinc kfb.

[93] Lásd 2. és 3 sz. táblázatot.

birtokrendező Tanácshoz írt beadványában kérte, hogy szállítsák le a 100 kat. holdas birtokhatárt annyira, amennyit ki-ki a saját családjával megművelhet.[93] A Békés megyei Földbirtokrendező Tanács április 30-án a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz küldött jelentésében leírja, hogy a megye községi földigénylő bizottságai kérik a 100, illetve 200 holdas birtokok felosztását is.[94] A Zemplén megyei Mád község földigénylő bizottsága ugyanis „a nagy földhiányra való tekintettel kéri a rendelet alapján egyébként visszahagyandó 100 kat. hold kiosztásának engedélyezését".[95]

A fegyverneki Földmunkások és Kisbirtokosok Szabad Szakszervezetének vezetősége körlevélben szólította fel a szomszédos községek hasonló szakszervezeteit, hogy csatlakozzanak ahhoz az indítványhoz, melyet a Földművelésügyi Minisztériumhoz kívánnak eljuttatni. Ebben „a 600/1945. Me. sz. rendelet módosítását oly formában kérjük – írják –, hogy azokat a birtokokat, amelyek akár 100 holdon alul vagy 100 holdon felül vannak, de amelyben a múltban és jelenben nem maguk gazdálkodnak, azokat a birtokokat bocsássák a földigénylők rendelkezésére".[96]

Az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz május 1-én „Kisújszállás földigénylő bizottsága, figyelemmel a helyi földhiányra, előterjesztéssel élt a tekintetben, hogy a tulajdonosoknak visszamaradó 100 kat. holdakat is máshol kiadandó cserebirtok ellenében igénybe vehesse".[97] A felosztható földek kiterjesztését követelték a Szolnok megyei földigénylő bizottságok elnökei is 1945 szeptemberében tartott értekezletükön. Határozatba hozták, hogy az addig kimért földet, akár jól van kimérve, akár nem, vissza nem adják, továbbá javasolják, hogy mindazoknak a földjét, akik nem maguk gazdálkodnak, el kell venni, és végül a parasztbirtok határát 50 kat. holdban kívánták megállapítani.[98] Hasonló szellemű felterjesztést küldött az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz Gyula város földigénylő bizottsága. Ők is kérték, hogy minden birtok 50 holdon felüli, sőt, a nem élethivatásszerű földbirtokosok öt holdon felüli birtokrészét igénybe vehessék.[99]

A felsorolt példákból kitűnik, hogy a parasztság, a felosztható föld elégtelenségét érezve, olyan javaslatokat tett, amelyek enyhítettek volna a relatív földhiányon. Elvileg azonban itt többről volt szó. Egyrészt egy olyan törekvésről, amelyik szerette volna a demokratikus viszonyok között törvényesíteni a kulák- és úri birtokos földek megnyirbálásánál alkalmazott gyakorlatot. Ennél lényegesebb azonban az, hogy ezekben a javaslatokban tükröződött: a szegényparasztság egy része nehezen látta összeegyeztethetőnek a demokratikus fejlő-

[93] ÁL Szolnok. Földhivatali iratok. Torokszentmiklós kfb.
[94] ÁL Gyula. Békés megyei Földbirtokrendező Tanács iratai. 40/1945–3.
[95] OL Földhivatali iratok. OFT.
[96] ÁL Szolnok. Földhivatali iratok. Kunhegyes kfb.
[97] ÁL Szolnok. Földhivatali iratok. Kisújszállás kfb.
[98] ÁL Szolnok. Földhivatali iratok. Túrkeve kfb.
[99] ÁL Gyula. Békés megyei Földbirtokrendező Tanács iratai. 2/1945–175. XIII. n. csomó.

Az új földreform előzetes eredményei

I. Az igénybevétel részletezése

Megyei összesítés)

Sorszám	Vármegye	A községek (városok) összes száma	A adatjelentő községek (városok) száma	[illegible] földbirtokok						A gyümölcsösökkel és gyümölcsösökkel		A [illegible] megvallott erdők		[illegible] földbirtokok					
				száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.
1.	Baranya	304	255	321	2 903	9 115	44 366	233	123 113	58	1 977	11	79	4	190	128	100	21	232	9 891	172 960
2.	Fejér	101	100	71	17 701	1 108	4 096	332	306 439	111	4 669	1	103	1	77	732	1 659	265	2 718	3 621	337 462
3.	Győr-Moson	93	94	86	2 859	2 317	19 143	172	100 915	72	2 622	2	11	6	143	499	557	168	2 118	3 322	128 368
4.	Komárom-Eszt.	68	68	37	9 422	1 331	5 004	126	102 657	21	1 004	3	25	2	125	73	201	11	427	1 674	118 865
5.	Somogy	302	286	81	30 956	803	6 148	513	417 758	62	2 581	4	98	13	407	746	905	254	2 059	2 476	460 912
6.	Sopron	111	111	36	6 082	1 412	3 480	146	106 677	24	323	—	—	2	41	86	148	55	1 117	1 761	117 868
7.	Tolna	108	103	74	1 089	8 157	37 771	176	154 914	48	1 416	1	100	7	164	171	371	46	961	8 680	196 786
8.	Vas	248	229	112	12 250	175	878	511	129 916	80	2 150	22	528	132	2 168	283	862	265	3 328	1 580	152 080
9.	Veszprém	176	147	53	10 955	824	5 293	225	157 551	46	1 798	23	340	139	3 040	640	748	539	2 408	2 489	182 133
10.	Zala	372	177	81	6 186	5	636	216	93 687	28	984	13	94	9	271	56	76	118	1 359	526	103 293
11.	Bács-Bodrog	27	27	23	610	4 755	33 106	108	71 387	21	478	3	37	34	171	124	145	204	805	5 272	106 739
12.	Békés	31	31	124	2 882	153	1 939	222	134 092	274	4 921	1	5	—	—	303	986	118	2 318	1 195	147 143
13.	Bihar	60	60	36	3 530	—	—	207	108 326	92	3 843	5	176	5	60	228	553	155	2 232	728	118 720
14.	Csanád	43	43	218	19 417	798	8 221	148	51 541	65	748	—	—	11	48	237	251	130	2 579	1 607	82 805
15.	Csongrád	22	21	122	7 779	—	—	135	138 543	106	1 421	2	146	2	88	186	110	47	1 187	600	149 274
16.	Hajdú	20	20	225	42 809	1	16	142	73 154	93	2 788	12	22	—	—	3	69	62	1 294	538	120 152
17.	Jász-N.-Sz.	53	53	463	40 511	24	80	401	161 603	351	11 838	44	550	2	28	559	1 526	265	7 693	2 109	223 829
18.	Pest-P.-S.	232	174	1 318	30 667	1 911	4 857	690	314 071	239	6 324	52	780	28	689	1 430	1 814	1 141	4 619	6 809	363 824
19.	Szabolcs	129	111	144	14 800	—	—	531	226 412	120	3 903	46	907	6	271	902	1 563	202	7 956	1 951	255 812
20.	Szatmár	116	116	37	7 174	2	437	303	81 145	40	1 246	30	537	6	114	654	1 130	543	4 373	1 615	96 156
21.	Abaúj	126	125	4	519	—	—	188	75 370	13	551	4	36	45	1 377	92	62	53	1 570	399	79 485
22.	Borsod-Gomor	192	184	47	4 631	—	—	320	139 934	102	3 534	20	227	142	3 725	1 454	1 026	819	4 043	2 904	157 120
23.	Heves	115	115	58	7 514	1	50	355	181 863	114	6 212	25	852	22	686	116	515	230	4 383	921	202 075
24.	Nógrád-Hont	153	149	25	3 836	330	1 116	418	171 502	43	928	27	60	23	988	820	737	169	3 243	1 890	187 810
25.	Zemplén	73	73	22	367	6	144	196	103 945	22	575	3	332	9	277	5	64	73	1 275	341	107 329
	Magyarország összesen:	*3 280*	*2 877*	*3 838*	*287 699*	*33 308*	*176 781*	*7 014*	*3 726 818*	*2 250*	*73 834*	*379*	*6 215*	*650*	*15 148*	*10 527*	*16 228*	*5 933*	*66 297*	*64 899*	*4 369 020*

Budapest, 1945. évi szeptember hó 26-án.

3. sz. táblázat

Az új földreform előzetes eredményei

I. Az igénybevétel részletezése

(Országos összesítés)

Sorszám	Országrész	A községek (városok) összes száma	Az [illegible] községek (városok) száma	A hazaruló[illegible]tól, nyilasoktól stb. [illegible] földbirtokok		A Volksbund-tagoktól [illegible]		[illegible]		A háborus szerződményekből [illegible]		A megtelepítésre gyümölcsösökkel		A 100 kh-nál kisebb [illegible] földbirtokokból megvallott erdők		A 2400/1945. FM sz. rendelet alapján [illegible] igénybe vett		A 100 kh-nal [illegible]		Az összes igénybe vett (elkobzott [illegible])	
				[illegible]	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	száma	területe kat. h.	[illegible]	területe kat. h.	[illegible]	területe kat. h.	[illegible]	területe kat. h.
1.	D[illegible]	1 [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	215	[illegible]	1 41[illegible]	[illegible] 27	[illegible] 74[illegible]	16 727	35 029	1 970 727
2.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	2 719	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	94	1 [illegible]	[illegible] 25	[illegible] 147	2 [illegible]	35 [illegible]	22 424	1 [illegible] 451
3.	Észak	659	646	156	17 117	367	1 310	1 477	672 914	299	16 800	104	1 677	241	7 053	2 487	2 454	1 324	14 514	6 455	733 839
	Magyarország összesen:	*3 280*	*2 877*	*3 838*	*287 699*	*33 308*	*176 781*	*7 014*	*3 726 818*	*2 250*	*73 834*	*379*	*6 215*	*650*	*15 148*	*10 527*	*16 228*	*5 933*	*66 297*	*63 899*	*4 369 02[illegible]*

Budapest, 1945. évi szeptember hó 26-án.

dést azzal, hogy 100–200 holdas birtokokat hagynak meg. Ez a radikalizmus érthető volt, és nem lehet a szegényparasztokat elítélni azért, mert nem látták át teljesen a helyzet bonyolultságát. Nem látták a nemzeti függetlenségi harc és a demokratikus átalakulás minden összefüggését, és nem tudták pontosan megérteni azokat az indokolt engedményeket, amelyeket a kommunisták, a forradalmi erők a nemzeti összefogás érdekében tettek a földreform-rendelet megalkotásánál. Az azonban, hogy ez a népi radikalizmus a fentiekhez hasonló javaslatokban is tükröződött, egyben azt is mutatja, hogy a parasztság forradalmi erői hamar élni tudtak politikai jogaikkal, és a népi demokratikus átalakulást egyre inkább hajtották előre a forradalmi fejlődés útján.

A demokratikus erők összefogása, a szegényparasztság határozott forradalmi magatartása a felszabadulást követő néhány hónap alatt egyre közelebb vitte a végső lezáráshoz a demokratikus átalakulás egyik legdöntőbb kérdésének, a foldreformnak az ügyét. Ez a fejlődés azonban természetesen élesen beleütközött a volt uralkodó osztályok érdekébe, amiből nyilvánvalóan következett, hogy soraik rendezése után támadást indítanak e nagy demokratikus vívmány ellen. A szegényparasztok válasza azonban egyértelmű és határozott volt: „Foldet vissza nem adunk!"

E jelszóvá lett tiltakozástól majd egy évig visszhangzott az ország. Óriási küzdelem volt ez, kimenetelén fordult meg az egész foldreform sikere. Itt már nem azon folyt a vita, hogy a kiosztott föld egyik vagy másik falu szegényparasztjainak jusson-e, nem is azon, hogy hazatérő katonákat, gazdasági cselédeket vagy iparosokat illet-e elsősorban, hanem azon, hogy egyáltalán kiosztva marad-e a fold? A tét nagy volt, a küzdelem erős. Érdemes vele bővebben foglalkozni. Egyrészt politikai jelentősége, másrészt a benne megmutatkozó paraszti magatartás miatt. Azt azonban már itt le lehet szögezni: ha egy időre a kiosztott földek elég jelentős része a politikai küzdelem gyújtópontjába került is, s ha újra meg is kellett küzdeni azért, hogy ezek a foldek új gazdáik kezén maradjanak, a földreformnak nem ok nélkül surgetett, jól megválasztott korai időpontja – ebben az igen hevesen folyó küzdelemben – a szegényparasztoknak juttatta a birtokon belüliség előnyeit. A foldreform eredményei zárt keretet képeztek, amelyen belül lehetett itt-ott módosítani, de a kereteket széttörni már nem: védte a szegényparasztság és a munkásosztály szorosra záródott rendje, a fiatal népi demokrácia ereje.

KÜZDELEM A KIOSZTOTT FÖLD MEGVÉDÉSÉÉRT

A földreform-rendelet kibocsátása – 1945 kora tavasza – és a már megvalósult földreform elleni reakciós támadás – 1945 ősze – között eltelt időben változások következtek be hazánk politikai életében.

1945 tavaszán a fasizmus teljes szétzúzása, a nemzeti függetlenség megteremtése, az emberi szabadságjogok biztosítása és a feudális örökség felszámolása volt napirenden. E célkitűzések a legszélesebb tömegek egyetértésével találkoztak, így megvalósításuk gyorsan haladhatott előre. A fejlődést segítette, hogy mindazok az erők, amelyek ezzel a történelmi átalakulással nem értettek egyet, teljesen dezorganizálódtak. A tőkés és földbirtokos osztályok politikusai, németbarát, népellenes tagjai a szovjet hadsereg és a népi felelősségre vonás elől Nyugatra szöktek. Az országban maradt reakciós erők pedig az általános demokratikus fellendülés közepette nem tudtak eredményesen szervezkedni. A reakciós erők 1945 nyaráig sorozatos vereséget szenvedtek, mindenekelőtt azzal, hogy miután a Szovjetunió hadserege szétzúzta a magyar uralkodó osztályok hadseregét s államgépezetük legfontosabb részeit, a Kommunista Párt vezetésével a munkásosztály és a parasztság az államhatalomban és a különböző népi-politikai szervekben jelentős hatalmi pozíciókhoz jutott, politikailag igen megerősödött. A felszabadulás után kialakuló új államhatalomban a fő erőt a munkásság és a parasztság képezte, jóllehet a hatalomban részt vettek a burzsoázia németellenes, antifasiszta csoportjai is.

A reakció számára nemcsak az ország belső fejlődése volt kedvezőtlen, hanem a nemzetközi helyzet is. A német fasizmus legyőzése, a népi demokratikus erők, a kommunista és munkáspártok általános előretörése következtében Európa-szerte kedvezőtlen volt a talaj a nyílt reakciós szervezkedésre.

A magyarországi reakcióra mért egyik legnagyobb csapás a felszabadulás utáni első hónapokban – az új államhatalom létrejötte után – az agrárreform volt, amely a reakció legtekintélyesebb oszlopát, a nagybirtokos osztályt fosztotta meg anyagi bázisától.

A földreform végrehajtásának első két szakasza – a földreform-rendelet életbeléptetése és a földek szétosztásának hónapjai – az általános demokratikus fellendülés, a reakciós erők dezorganizáltságának idejére esett. Ez nemcsak a földosztás zavartalan menetét biztosította, hanem megengedte, hogy a föld-

reform a lehető legkövetkezetesebben, a lehető legradikálisabb módon, egyes részleteiben agrárforradalmi módszerekkel menjen végbe. A magyarországi földreform már célkitűzésében jóval több volt egyszerű agrárreformnál, bizonyos forradalmi jegyeket is tartalmazott. Ez a vonása – mind célkitűzéseit, mind a végrehajtás módszereit illetően – a megvalósulás során, a kedvező politikai viszonyok következtében tovább erősödött. Ez mutatkozik meg mindenekelőtt a rendeletben megállapított birtokhatárok önkényes leszállításában és az elkobzási paragrafus rendkívül radikális alkalmazásában. Mindez természetesen a demokratikus és a reakciós erők közötti éles harcban zajlott le.

A népi demokratikus átalakulás fokozatos erősödése, ezen belül a földreform forradalmi jellegében bekövetkezett eltolódás eredményeként 1945 nyarán szükségképpen felmerült: merre halad tovább az ország társadalmi fejlődése? A megkezdett népi demokratikus úton, a szocialista forradalom előkészítése felé, vagy megáll a demokratikus átalakulás elért fokán.

A két lehetőség kibontakozása nemcsak a felszabadulással bekövetkezett forradalmi fejlődés már elért eredményeinek volt a következménye, hanem a nemzetközi erőviszonyok átrendeződésének is.

A nemzetközi reakció számára – élükön az angol-amerikai imperialistákkal – 1945 őszére nyugtalanítóvá vált a Szovjetunió megnövekedett politikai súlya, a demokratikus és munkásmozgalmak általános előretörése. Ezért – jóllehet a teheráni, jaltai, potsdami értekezleteken kénytelenek voltak megegyezni a Szovjetunióval a háború utáni nemzetközi együttműködést illetően – 1945 őszén elérkezettnek látták az időt a korábbi egyezmények szellemétől eltérő offenzíva megindítására, hogy visszaszorítsák a tőkés rendszert fenyegető népi demokratikus, forradalmi mozgalmakat. Egyre többet kezdtek beszélni a nyugati tömb megalakításának szükségességéről, lépéseket tettek a nemzetközi kérdések Szovjetunió kizárásával történő megtárgyalására. Nagyarányú zsarolási politika indult az „atomtitok" körül. Az angol–amerikai imperialisták atommal fenyegetőzve akarták „meghátrálásra" kényszeríteni a Szovjetuniót. A nemzetközi helyzet éleződése – amely 1946 legelején bontakozott ki teljesen – nagy megelégedéssel töltötte el a tőkés világot, és új reményeket ébresztett a magyar reakcióban is.

A magyar burzsoáziának a német és magyar fasizmussal szemben álló része, amely a felszabadulás után bekerült a Függetlenségi Frontba és a Kisgazdapárt körül csoportosult, a háború befejezése, a fasizmus szétzúzása és néhány alapvető demokratikus feladat megoldása után – mikor napirendre került a forradalom továbbfejlődése – szembefordult a továbbhaladás gondolatával. Céljaik elérésére, a további demokratizálódás megakadályozására összefogtak a korábban a Függetlenségi Fronton kívül levő volt földbirtokos, finánctőkés, fasiszta és egyéb reakciós burzsoá elemekkel, akiket a Nyugatról egyre nagyobb számban visszatérők is erősítettek. Ezzel a módszerrel a reakció elérte, hogy 1945

őszére egységesen tudott fellépni úgy, hogy hazug demagógiájuk eredményeképpen mogottuk még valóban demokratikus tomegek is állottak. Ennek elcresere az egyszerűbb emberek vallásos érzését, ragaszkodását a magántulajdonhoz csakúgy felhasználták, mint a huszonot éves ellenforradalmi rendszer kommunista és szovjetellenes demagógiája nyomán keletkezett félelmet a „kommunista diktatúrától", a „kolhozoktól". A reakciós erőknek 1945 őszén még jelentős befolyásuk volt a parasztság és a városi kispolgárság kozott.

A reakciós erők tomorulésével szemben azonban ott állott a demokratikus átalakulás kovetkezetes végrehajtását kívánók hatalmas tábora: a Kommunista Párt vezette munkások, dolgozó parasztok, haladó értelmiségiek, városi kispolgárok – ha nem is minden részletkérdésben, de a demokratikus vívmányok megőrzésében és kiterjesztésében, a reakciós kovetelésekkel való leszámolásban egyetértők tomege.

A haladás és a reakció tábora kozott az őszi választások alatt és után éleződött ki a küzdelem. Akkor, amikor a Kisgazdapárt – megtévesztő politikájával, a reakciósok szavazata mellé megszerezve a demokrácia őszinte híveinek, mindenekelőtt a parasztság százezreinek a szavazatát is – parlamenti tobbségre tett szert. A Kisgazdapártba befészkelődott reakció ekkor elérkezettnek látta az idót arra, hogy széles fronton támadást indítson a további demokratizálódás megakadályozására, sőt a már elért sikerek felszámolása érdekében: megpróbálja kiszorítani a munkásokat és parasztokat a hatalomból, megpróbálja visszaállítani a tőkés világot.

A reakció támadásának egyik fő terulete a gazdasági téren folytatott népellenes politika volt. A reakció erői jól tudták, hogy a háború utáni nehéz viszonyok kozott milyen nagy politikai fontossága van a normális gazdasági vérkeringés helyreállításának. Népellenes gazdasági tevékenységük mindenekelőtt abban mutatkozott meg, hogy akadályozták az ipari és a mezőgazdasági termelés fokozását, az újjáépítést. A termelés fellendítése ugyanis az adott viszonyok kozott nem biztosított minden esetben profitot. A tőkések sokkal nagyobb haszonhoz juthattak bank- és egyéb spekulációk révén, az infláció kihasználása, fokozása által. Szabotálták az adófizetést, az államtól felvett kolcsonok visszafizetését. A tőkések és ugynokeik fokozták az élelmezési nehézségeket. Nagyarányú feketézést folytattak az élelmi cikkekkel. A nagyvárosi piacokról, főleg Budapesten, sokszor napok alatt eltűnt az élelmiszer. A Kisgazdapárt reakciós képviselői ugyanakkor még népgyűléseiken is agitáltak az állami beszolgáltatás ellen. Az államapparátusban levő reakciós elemek is a gazdasagi nehézségek fokozására torekedtek. A reakciós kozhivatalnokok pl. uszították a gazdákat, hogy ne adják be az államnak a szukséges terményeket, hátráltatták a begyűjtott élelem elszállítását stb.

A reakció – a tőkések és ugynokeik – támadása azt a kozvetlen gazdasági célt szolgálta, hogy a dolgozók vállára hárítsák az infláció, a súlyos gazdasági helyzet terheit, hogy a gazdasági élet nehézségeinek fokozásával noveljék a

dolgozók kizsákmányolását, kifosztását, a tőkések profitját. De a reakció gazdasági támadása nemcsak kozvetlenul gazdasági érdekeket szolgált, hanem ennek elsősorban politikai céljai voltak. A reakció arra számított, hogy a gazdasági nehézségek fokozásával zavart, csuggedést és elkeseredést idéz elő a dolgozók soraiban, s az kedvező talaj lesz a Kommunista Párt befolyásának csokkentésére. Úgy gondolták, hogy a gazdasági nehézségekre hivatkozva kieszkozolhetik a kulfoldi kolcsonok felvételét, s ezáltal szorosabb kapcsolatot teremthetnek a nyugati kapitalista országokkal.

A reakció támadásában kozponti helyet kapott a foldreform elleni harc. Nem véletlenul! A foldreform ugyanis egyszerre két irányból is rendkívul erősítően hatott demokratikus fejlődésunkre. Egyrészt úgy, hogy a politikai hatalmat vesztett foldbirtokos osztályt megfosztotta legfőbb gazdasági bázisától, másrészt azáltal, hogy száz- meg százezrek erejét, támogatását, hitét biztosította a demokrácia számára. Ha a foldreform megmarad, erős fegyver a demokrácia kezében, viszont ha sikerul erősen megnyirbálni, a reakciónak komoly esélye támad a demokratikus átalakulás megakadályozására, olyan politikai zűrzavar keltésére, amit majd ki tud használni saját érdekében. Ezért a foldreform 1945 őszén, a foldek szétosztása után, a kiéleződott politikai helyzetben nem jutott nyugvópontra, nem fejeződott be. A foldreform menetének első két szakaszát kovette még egy harmadik szakasz: a foldreform addig elért eredményeinek megvédése. Ennek sikere természetesen alá volt rendelve a nemzetkozi és hazai reakció visszaszorításáért folytatott kuzdelem kimenetelének. Ugyanakkor azonban a foldreform eredményeinek megvédéséért kibontakozott harc szilárd pillére volt a reakció általános visszaszorítására irányulo torekvésnek.

Egy pillanatig sem szabad hinnunk, hogy a foldreform eredményeinek megnyirbálásáért, illetve megvédéséért folytatott kuzdelem a kisajátított foldbirtokosok, illetve újgazdák világosan elhatárolható frontvonalán zajlott volna. Még a reakcio bizonyos feléledése után is sokkal erősebb volt 1945-ben a népi hatalom annál, hogysem a reakció a foldreform-rendelet intézkedéseit nyíltan bírálni, végrehajtását akadályozni, esetleg visszacsinálását kovetelni merte volna. Nem, erről sem 1945-ben, sem 1946-ban, sem később szó sem lehetett. A reakció nyíltan nem támadhatta a foldreformot. A foldreformot, annak eredményeit ezért a reakció azzal igyekezett megtámadni, hogy azt nem a rendelet szerint hajtották végre, s ennek során elkovetett túlkapásokról cikkezett. Ezen a vonalon, mint majd látni fogjuk, eljutott a végrehajtott foldreform teljes revíziójának kovetéléséig. A fő vád, amivel a reakció támadását megindította, az volt, hogy végrehajtásakor a foldosztó parasztok nem tartották tiszteletben a rendelet által megtartható maximális birtokhatárokat, hanem igénybe vették részben vagy egészében az úri birtokok száz, a paraszti birtokok kétszáz holdjait is. Természetes volt, hogy a kisebb földbirtokosok, úri birtokosok, kulákok a rendelet paragrafusaiba kapaszkodva tiltakoztak foldjuk el-

kobzása ellen, megindítva ezzel a pereskedések hosszú láncolatát. Azután már politikailag világos és megszokott fejlődési folyamat, hogy a pereskedések hátterében meghúzódtak és titkon táplálták olyanok is, akik számára a rendelet semmi kibúvót nem hagyott. Olyanok, akik soha nem léphettek volna fel nyíltan foldjuk visszakovetelésével, de az elkobzások tomeges visszaperlése nyomán úgy vélték, hogy számunkra is „érik az idő". Számításuk nem volt alaptalan. A történelem nem egy példát szolgáltatott már arra, hogy a reakció a legkisebb résen befurakodva is sikerrel tereli az eseményeket balról jobbra. Ilyen manőverezéshez a magyar foldbirtokos osztálynak kulonosen fejlett politikai érzéke és nagy történelmi tapasztalata volt. Reakciós igyekezetuk nem lebecsulendő veszélyt hordott magában, mert jóllehet ugyan a lakosságnak csak kis részét alkották ahhoz, hogy önálló harcot kezdjenek a demokratikus kormány ellen, de mogottuk állt az ország minden reakciós ereje is Mogottuk alltak mindenekelőtt a varosi nagytőkések, akikkel ipari, kereskedelmi, pénzugyi vállalatokban való részvételukon keresztul gazdasági érdekközösségben és állandó kapcsolatban voltak. Erős volt az osszefonódásuk a városi tokésekkel családi vonalon is. A tóke támogatására már csak azért is számíthattak, mert ahhoz, hogy a tőke a maga nagyobb politikai befolyását visszaszerezze, biztosítsa, szuksége volt a birtokos osztály erejére is.

A foldreform ellen támadást a reakció a Kisgazdapárton keresztul próbálta megszervezni. Bizton támaszkodhatott ebben a kulákságra. A kulákság egy része kész volt csatlakozni a meginduló reakciós támadáshoz. E táborban ott találjuk a katolikus egyházat is. A foldreform ellen intézett támadás egyik első nyílt jelentkezése Mindszenty 1945. október 18-án kelt pásztorlevele volt, amelyet még a novemberi választások előtt, de már az október 7-i budapesti kozségi valasztasok utan írt, amikor a fővárosi választás eredményei már elorevetítették a Kisgazdapárt várható győzelmét. Ez adta a bátorságot a „főpásztornak" eme levél megírásához, de ugyanakkor pásztorlevelének jezsuita, szemforgató fogalmazasa még jol jott a választási harcban ahhoz, hogy elhomályosítsa a tömegek tisztánlátását.

„Nem a foldbirtokreformot tesszuk itt bírálat tárgyává – mondja Mindszenty –, hanem a benne megnyilvánuló bosszúálló szellemet, mely ígéri ugyan a vagyonukból kiforgatott tulajdonosoknak a jóvátételt, de az ígéretekből aligha lehet valami. Magára a reformra is kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy végrehajtásában nélkulozte a megfontoltságot és méltányosságot, s ennek az elsietett, szenvedélytől fűtott munkának gazdasági kovetkezményeit sínyli és ki tudja mily hosszú ideig sínyleni fogja az egész lakosság, főleg a városi dolgozok." Természetes, hogy Magyarország egyik leggazdagabb foldbirtokosának, a római katolikus egyháznak és legreakciósabb vezetőjének a foldreformról az volt a véleménye, hogy az „bosszúálló szellem" műve. Arra sem érdemes sok szót vesztegetni – hiszen erről bőven szólottunk már –, hogy ha „bosszúállás" lett volna, akkor is csak halvány torlesztés csupán abból a szenvedésből, amit

„urak s papok dolyfe" hosszú évszázadok során okozott a szegényparasztoknak. Mindszenty azonban nem átallotta a gazdasági bajokért, a háború utáni nehézségekért is a földreformot tenni felelőssé. Mindszenty szavaiból eléggé leplezetlenul kiderul célja: ha sikerul elhitetni a tomegekkel, hogy a foldreform miatt lesz nehéz az életuk, akkor szembefordulnak a foldreformmal. Mindszentyt társai semmi mulasztással nem vádolhatták, felhasználta az egyház adta kereteket, jól választotta meg az időpontot, s amit írt és papjaival felolvastatott, az a foldreform elleni nyílt támadás volt. Hogy Mindszenty „elvi" kritikája mogott mennyire a katolikus egyház birtokait ért sérelem húzódott meg, az az alábbi levéltoredékból is kitűnik. A levelet 1945. július 24-én írta Mindszenty Balogh István páternek. Mindszenty „ellenálló" érdemeire való hivatkozással puspokségének 300 kat. hold földjét mentesíteni akarta a felosztás alol. Az Országos Foldbirtokrendező Tanács helyt is adott a kérelemnek, de ez kevés volt 1945-ben ahhoz, hogy egy reakciós puspok foldet birtokoljon. Ezt panaszolta el levelében Mindszenty. „Úgy látszik, igaza lesz – írja – a sárkeresztúri nemzeti tanács parasztpárti elnokének, egy pesti nyugalmazott villamosellenőrnek, aki, mikor felmutattam a nemzetgyűlés politikai bizottságának rendeletét, a maga módján azt mondotta: »A nemzetgyűlés politikai bizottsága elkésett. Majd mi azt Pesten elintézzuk, hogy itt nem kaphat foldet a puspók«."[1]

Mindszenty azonban elszámította magát november 1-én felolvastatott pásztorlevelével. Erősen reakciós kijelentései, foldreformellenes hangja felháborították a demokratikus kozvéleményt. A pártok pártkozi értekezleten, kozosen fogalmazták meg válaszukat. Ezt aláírta még a Kisgazdapárt is, amely 1945 őszére már maga is támadta a foldreformot, de Mindszenty hangjával, Mindszenty koveteléseivel ő sem azonosíthatta magát – legalábbis nyíltan nem –, ha nem akarta elveszíteni jelentős szegényparaszti tomegbázisát. A pártok kozos válasza a kovetkezőképpen hangzott: „A hercegprímás pásztorlevele példátlan beavatkozás a pártok életébe. A magyar demokrácia legnagyobb vívmánya: a foldreform, a magyar nép évszázados vágyát valósította meg. Ezzel szemben a hercegprímás avval vádolja a pártokat, hogy a foldreformot a volt nagybirtokosok elleni bosszúvágyból hajtották végre. A pásztorlevél a reakcio torekvéseit támasztja alá, és a magyar demokrácia elleni nyílt támadásnak kell tekinteni A hercegprímás nem veszi figyelembe a demokratikus pártok erőfeszítéseit, azokat az erőfeszítéseket, amelyeknek koszonhető az ország helyzetének javulása A háború és a fasiszta bűnok által okozott zűrzavarbol a demokratikus pártok emelték ki az országot. A demokratikus pártok nem vonjak ketsegbe az egyhaznak azt a jogát, hogy a magyar kozélet megnyilvánulásaival szemben állást foglaljon, de veszedelmesnek tartják, ha a napi politika kérdéseibe avatkozik bele, mert ez csak arra alkalmas, hogy a kulonbozó demokratikus pártokhoz tartozó hívek lelkében zavart keltsen. A hercegprímás nem járt el méltá-

[1] A Parlament Irattára. A minisztertanacs titkarsaganak bizalmas iratai Rendezetlen

nyosan a demokratikus pártokkal, és zavart vitt abba a féltő gonddal ápolt viszonyba, amely az egyház és az állam kozott fennáll. Ez nem szolgálja sem az ország, sem a katolikus egyház érdekeit."[2]

A reakció támogatásra talált a kozigazgatási apparátusban is. A községi jegyzők jelentős része tudatosan akadályozta a foldigénylő bizottságok munkáját. Nem engedték dolgozni őket a kozségházán, megakadályozták, hogy a foldreformmal kapcsolatos kozérdekű tudnivalókat dobolás útján tudassák a lakossággal, nem egy esetben a foldigénylő bizottságok onkényes feloszlatását is megtették.[3] Egyes reakciós jegyzők foldreformot szabotáló tevékenysége olyan méreteket öltött, hogy a megyei foldbirtokrendező tanácsok korlevélben voltak kénytelenek figyelmeztetni őket a kozségben folyó foldreformmal kapcsolatos jogkorukre és kotelességukre. Figyelmeztették őket, hogy a kozségi foldigénylő bizottságokat a földigénylők választották, ebbe beleszólása másnak nincs. A bizottságoknak onálló intézkedési joguk van, tagjaik kozhivatalnokoknak tekintendok, a 33 000/1945. FM sz. rendelet 3. §-a értelmében a bizottságok megkereséseit a hatóságok soron kívul kotelesek elintézni. Ha valaki sérelmesnek találja a bizottságok munkáját, jogorvoslásért csak felettes hatóságaikhoz, a megyei, illetve az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz fordulhat. A kozségi jegyzók kotelessége elősegíteni a bizottságok jó munkáját, mindenekelőtt a munkájukhoz szukséges feltételek megteremtésével, de nem avatkozhatnak a bizottságok munkájába.[4]

A volt foldbirtokosok és kulákok elkobzott, felosztott foldjeik visszaszerzését jogászi útra igyekeztek terelni. Tudva, ha a szegényparasztok hagyják magukat a pereskedések útvesztőibe becsalogatni, a győzelem az ovék lehet. Az ugyvédek számára ugyanis a volt birtokosok védelme rendkívul busás uzletet jelentett. A volt tulajdonosok nem sajnáltak áldozni valami keveset nem csekély ingo vagyonukból. értékpapírjaikból, ékszereikből, képgyűjteményeikből a veszendőben levő ingatlan megtartása érdekében. Ezzel a szegényparasztok nem versenyezhettek.

A foldreform ellen indított támadás kimenetele szempontjából nehéz helyzetet teremtett, hogy a foldreform ugyeit intéző felsőbb szervek, az Országos Foldbirtokrendező Tanács és a megyei foldbirtokrendező tanácsok, az általános reakciós támadás hatása alatt, maguk is bizonytalanná váltak. A kozségi foldosztó bizottságok eme felettes szervei, mindenekelőtt a megyei foldbirtokrendező tanácsok, a foldreform kezdeti időszakában szerte az országban meghajoltak a népítélet, az első parasztı dontések előtt. Az esetek tobbségében elfogadták elkobzást kimondó indokként a szegényparasztok érveit. Később azonban, osszefuggésben a politikai helyzet alakulásával, mindezt visszájára fordították.

[2] Delmagyarorszag, 1945. november 4

[3] Vo pl *Nagy József* Az 1945-os foldreform Heves megveben Eger 1961 Kulonlenyomat a főiskola évkonyvének VII. kotetéből.

[4] ÁL Nyiregyhaza Szatmar m Foldhivatalı iratok. Vegyes anyag, AL Debrecen Bihar m. Foldhivatalı iratok 27–28. csomó.

A vitás ugyek eldontésére hivatott megyei foldbirtokrendező tanácsok – esetenként vonatkoztatható még az Országos Foldbirtokrendező Tanácsra is – nem folytattak elvileg szilárd, kovetkezetes politikát. Kulonosen a megyei tanácsok ítéletét befolyásolta a politikai erőviszonyok pillanatnyi alakulása. A reakció legkisebb politikai nyeresége elég volt ahhoz, hogy hitelt adjanak az alaptalan elkobzás meséjének, kifogásolni valót találjanak a kozségi foldigénylő bizottságok munkájában, s újabb dontéseiket a birtokosok érdekeben hozzák meg.

Az Országos Foldbirtokrendező Tanácsban, annak néhány tagja részéről, jelentkeztek olyan hangok is, amelyek már a foldreform végrehajtásának legfőbb elvi tételeit tették bírálat tárgyává. Június 9-én arról folytattak vitát, hogy az elkobzasok „ritkítása" érdekében nem kellene-e korlevéllel fordulni a kozségi foldigénylő bizottságokhoz. Az Országos Foldbirtokrendezo Tanacs egyik kommunista párti tagja tiltakozott ez ellen, mondván: „Kétségtelen, hogy az elkobzásokkal kapcsolatban panaszok vannak, azonban korrendelet-tervezet újrafelvetelt jelentene, amely az eddig készített kiosztási tervek felborítását okozná." A kisgazdapárti Kerék Mihálynak, az Országos Foldhivatal ugyvezető igazgatójának a felszólalása ebben a vitában már előre vetítette, hogy egy fél év mulva az egész foldreform revízióját fogja kovetelni a birtokosok érdekében. Kerék úgy vélte, hogy „az elkobzások eseteiben teljes zűrzavar uralkodik... A korrendelet célja a bizonytalanság megszuntetése... ezzel a preventív eljárással nemcsak az igazságot szolgálná a tanács, hanem az adminisztráció munkáját is megkonnyítené. Igen súlyos hibának tartja azt, hogy elkobzások alkalmával mellőzik az elkobzást szenvedő fél kihallgatását Felfogása szerint mindenkinek alkalmat kell adni arra, hogy védekezhessek. A népítelet, kulonosen ha az néhány, nem mindig érdektelen foldigenylo bizottsági tag egyéni szándékát tukrozi csupán, nem minden esetben nyújt biztos alapot az igazság eldontésére." Arra a válaszra, hogy ezeket az elkobzásra ítélt ingatlanok tulajdonosait az esetek tobbségében már csak azért sem lehet kihallgatni, mert elmenekültek, Kerék Mihály azt javasolta, hogy „akkor várják meg, amíg visszatérnek, a távollét ugyanis – jelentette ki – egymagában nem lehet bizonyíték amellett, hogy az elmenekult fasiszta vagy nyilas érzelmű lett volna" [5] Egymagában valóban nem bizonyíték, de Kerék Mihálynak ez az „objektivitása" is folottébb egyoldalú volt, hiszen a szegényparasztok helyzetének megítélésére nem sok figyelmet fordított. A foldbirtokosok érdekében konnyen hajlandó volt kijelenteni, hogy az elmenekulés még nem bizonyíték, de az a feltételezés, hogy esetleg a szegényparasztnak is igaza lehet. távol állott tőle.

Ha az Országos Tanács munkájában, Kerék Mihályon keresztul, bizonytalanság uralkodott az elkobzások megítélését illetően, sőt kifejezetten bizalmatlanság mutatkozott a szegényparasztok végzései iránt, akkor nem csoda,

[5] OL Foldhivatali iratok. OFT jkv. 1945. június 9

hogy a kevésbé demokratikus összetételű megyei földbirtokrendező tanácsok, a kezdeti egy-két hónap után, már szinte minden vitás ügyben húzták-halasztották a döntést, vagy egyszerűen visszautasították a földigénylő bizottságok elkobzási javaslatait, s az újrafelosztás nehéz problémája elé állították a bizottságokat. A megyei földbirtokrendező tanácsok nyomatékosan felszólították a községi földigénylő bizottságokat, hogy a kiosztásokat újból vizsgálják felul, és készítsenek új felhasználási tervet, s e munka elkészítésénél csak azokat az ingatlanokat és olyan kiterjedésben vegyék figyelembe, amelynek az igénybevételéhez az Országos Földbirtokrendező Tanács hozzájárult. Figyelmeztettek a megyei tanácsok, hogy semmiképpen nem lehet kiosztás céljára felhasználni a 100 kat. holdnál nagyobb kiterjedésű ingatlanoknál azokat a 100 kat. holdakat, amelyeknek az igénybevételéhez a megyei tanács nem járult hozzá. S a megyei tanácsok ezeket a hozzájárulásokat egyre szűkmarkúbban adták.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács néhány tagja és a megyei tanácsok nagy része nem értette, a választások után pedig meg sem akarta érteni, hogy azt a földreformot, mely felnyitotta az évszázadok óta lezárt zsilipeket, nem lehet többé szűk mederbe terelni, végrehajtását nem lehet egyszerűen mint gazdasági kérdést, mint bürokratikus feladatot kezelni. Ha jó szándékúan a legjobbakat tételezzük is fel, nevezetesen azt, hogy a szegényparasztok „önkényes" eljárását, „túlkapásait" bírálók az osztályszovetségre épült koalíció szétesésének veszélyétől tartottak, akkor sem adhatunk igazat végkovetkeztetéseiknek. Nem lehetett még a koalíciós politika érdekében sem elfogadni azt az érvelést, mely szerint nem lett volna szabad elvenni a földet azoktól a kulákoktól, akik politikai, emberi magatartásukkal erre sokszorosan rászolgáltak. Sánta politikai okoskodás volt ez! Néhány úri birtokos, módos paraszt legjobb esetben politikai semlegességének elvesztésétől féltek az ilyen „politikusok". De nem féltek a demokráciához osztályhelyzetuknél fogva is valóban sokkal inkább ragaszkodó szegényparasztok tízezreinek kiábrándulásától. Pedig a kérdést a történelem rendkívul élesen, világosan, kovetelően tette fel! Hogyan lehetett volna elvárni azt, hogy a szegényparasztok, a nincstelenek tízezrei, régi ellenségeik által utve el az újonnan szerzett földtól, higgyenek az új, a szebb, a demokratikus jovendőben. Amennyire helyes és szukséges volt általában a demokrácia érdekében óvni a földreform végrehajtását a túlkapásoktól, annyira káros és politikailag veszélyes lett volna a széles szegényparaszti tomegek jogos földigényének elutasításával szerezni meg néhány úri birtokos és gazdagparaszt nagyon is bizonytalan politikai semlegességét. Amit a szegényparasztok a földreform végrehajtásakor tettek – ha egy-egy folddarab felosztását talán nem is lehetett a rendelet paragrafusaival megfelelően alátámasztani –, nem mondott ellent a rendelet szellemének, mely a nagybirtokrendszer felszámolását, a nincstelenek földhozjuttatását, demokratikus társadalom megalapozását kívánta szolgálni. Ennek megvalósulását kívánatos lett volna talán előre, rendelettel szabályozni, de a földreform sokkal nagyobb, sokkal bonyolul-

tabb volt annál, hogysem a végrehajtás valamennyi problémája előre látható s felulről szabályozható lett volna. Ezeknél menet kozben kellett az elóállott helyzetnek leginkább megfelelő megoldást megtalálni, felhasználva azt a politikai tapasztalatot, hogy az osztályok nagy osszecsapásával végrehajtott forradalmi átalakulásoknál a kitűzott célnak egy bizonyos túlhajtása szukséges annak maradéktalan megvalósításához. Hogy a foldbirtokreform végrehajtásánál előforduló hibák, tévedések a feladat nagyságából, a helyzet bonyolultságából természetszerűen kovetkeztek, azt még Dálnoki Miklós Béla miniszterelnok is elismerte, akit pedig semmiképpen nem lehet egy, a parasztok irányában megmutatkozó elfogultsággal „vádolni". Az Ideiglenes Nemzetgyűlés szeptember 5-i ülésén a kovetkező kijelentést tette: „Elképzelhetetlen volna, hogy a foldreform végrehajtásával kapcsolatban hibák, tévedések elő ne forduljanak. Ennek oka részben az alaprendelet és a végrehajtási utasítás közötti látszólagos ellentét, melyet azért mondok látszólagosnak, mert a végrehajtási utasítás nem kerulhet ellentétbe az alaprendelettel, részben pedig a feladat nagysága, melyet a legsurgósebben kellett megoldanunk, tobb jóhiszeműséggel és jószándékkal, mint szakszerűséggel. Állítom, hogy tobb hibája mellett alig lehetett volna az adott korulmények kozott a foldbirtokreform végrehajtását kevesebb tévedéssel lebonyolítani."[6] Ha Dálnoki Miklós Béla elismert ennyit, akkor az igazság még sokkal messzebb volt, valahol ott, ahol a szegényparasztok keresték.

A reakció befolyása alá kerult kozépszintű bizottságok, illetve az Országos Tanács egyes tagjai, burokratikus szemléletukben azt sem vették észre, hogyan vezetnek át az elkobzások elleni tiltakozások és perek a foldreform elleni általános támadásba, minden kiosztott fold visszaszerzéséért indított rohamba. Pedig ezt a támadást már jogilag is igyekeztek formába onteni. A reakció foldreformellenes terve az Országos Foldhivatal ugyvezető igazgatója, az Országos Foldbirtokrendező Tanács tagja, Kerék Mihály által nyert hivatalos megfogalmazast.

Kerék Mihály már szeptemberben készítgette a talajt. „Túl korai volna – írja – a foldreform befejezéséről beszélni . . . A foldreformot sok helyen előbb elkezdték, mint ahogy a szukséges kormányrendeletek megjelentek . . . és rengeteg olyan birtokot is szétosztottak, melyekhez a rendelet értelmében nem lett volna szabad hozzányúlni . . ." Megtámadta a jogkorukkel visszaélo foldigénylő bizottságokat és kijelentette, hogy „. . . a foldreformot revízió alá kell venni . . . ezer meg ezer jóhiszemű foldhoz juttatottat érintő helyzetben kell mindkét felet kielégítő megoldást létrehozni".[7]

A végrehajtás modszereire akkor még nem adott választ. De az év végén, a választások utan, amikor ő úgy látta, hogy Magyarországon a demokráciának a polgári vagy népi demokratikus úton való fejlődéséért vívott harcából a pol-

[6] Ideiglenes Nemzetgyules Naploja. 40. old.
[7] Kis Ujsag, 1945 szeptember 15

gári vonal kerul ki győztesen, már elkészítette a polgári követelményeknek megfelelő saját javaslatát a földreform revíziójára. Így természetes, hogy nemcsak a végrehajtás radikalizmusából igyekezett lefaragni, hanem az alaprendelet korrekcióját is követelte. Javaslatában szükségesnek tartotta, hogy minden úri birtokos – politikai magatartására való tekintet nélkül – 100 kat. hold földet megtarthasson. Javasolta az elkobzási eljárás megszorítását, de ezen túl a fasiszták már elkobzott birtokainak jelentős részét is a feleség, a gyermek jogán vissza kívánta juttatni. Javasolta továbbra, hogy mivel a földreformba „sok hiba csuszott", felul kell vizsgálni minden kiosztást, s míg a vizsgálat tart, az összes kiosztott földeket kishaszonbérletnek kell tekinteni. Kerék Mihály e javaslata szerint kb 600–700 000 kat. holdnyi úri birtok jutott volna vissza a régi tulajdonosok kezére, sok középbirtok visszaállott volna és ugyanakkor kb. 100 000 újgazda, földhözjuttatott lett volna ismét nincstelen zsellér.[8] Kerek Mihaly, nehogy földreform-elképzelése a megvalósításon bukjon el, javasolta a községi földigénylő bizottságok hatáskorének szűkítését, elrendelését annak, hogy a bizottsag tagjai egyenként bírói úton is felelősségre vonhatók legyenek. A kozségi földigénylő bizottságok hatáskorének szűkítésével Kerék Mihály azt akarta elérni, hogy a földreform ugyeinek érdemi intézése a földhivatalok kezébe kerüljon. A földhivatalok, a földbirtokrendező tanácsok mellett, a földreform műszaki – földmérés, telekkonyvezés stb. – teendőit látták el. Ha a megyei tanácsokról azt mondtuk előbb, hogy 1945 őszére politikailag teljesen elbizonytalanodtak, a megyei földhivatalokról nyugodtan mondhatjuk, hogy reakciósak voltak.

Kerék Mihály revíziós érvelésében komoly helyet foglalt el a termelés érdekének hangoztatása. Szerinte a középbirtokosok, a kulákbirtokok szétosztása, kiesése a termelésből komolyan veszélyeztette volna az ország gazdasági helyzetét. Ez az érvelés azonban az adott történelmi helyzetben hamis volt.

Természetes, hogy aki a földreform radikalizmusát eleve túlzottnak tartotta, az a peres ugyeket sem tudta a szegényparasztság szemével nézni, s ítéleteivel a birtokosok érdekeit támogatta.

Mi volt a lényege Kerék Mihály említett javaslatainak? Ezek a javaslatok látszólag nem kívánták nagyon megbolygatni például a birtokhatárokat, a rendelet egészét. Mégis, az adott helyzetben, a földreform elleni támadás platformját próbálták megfogalmazni. A javaslatok lényege a kovetkező: eloszor: mivel – indoklása szerint – sok hiba csúszott a földreform végrehajtásába, felul kell vizsgálni az egészet, és ennek befejeztéig a kiosztott földeket kishaszonbérletnek kell tekinteni. Egy ilyen javaslat elfogadása azt jelentette volna, hogy lényegében az egész földreformot semmisnek, átmenetinek, ideiglenesnek tekintik. Elképzelhető, hogy egy, a reakció számára kedvezőnek látszó politikai helyzetben mit eredményezett volna az egész földosztás felulvizsgálata. A reform

[8] Szabad Nép, 1946 március 19

visszacsinálásának megindítását, esetleg számukra kedvező poltikai szituációban, nemzetkozi támogatással az egész földreform felszámolását. Másodszor: Kerék javaslatainak a lényege abban állott, hogy mindebből a felulvizsgálatból s egyáltalán a földreform további intézéséből hagyják ki a népet. Ezt jelentette volna a községi foldigénylő bizottságok hatáskörének szűkítése, a szegényparasztok eltávolítása a fold ügyeinek intézéséből. Végul nem szabad persze lebecsulni a birtokhatárok megváltoztatására vonatkozó konkrét javaslatait, hiszen azok az első pillantásra jelentős foldmennyiség visszaítélését követelték volna. Kerék Mihály eme „javaslatai" ilyen módon kétségkívul a foldreform elleni támadás „törvényes" platformját kívánták megteremteni. Elfogadásuk óriási csapás lett volna a demokrácia erőire, s nyilvánvaló, hogy éles összetűzésekre vezetett volna akkor, amikor a demokratikus tábor, a Kommunista Párt befolyása még nem volt elég erős ahhoz, hogy ilyen kiélezett helyzetben, a győzelem biztos reményében vegye fel a kuzdelmet. Arra azonban már volt elég ereje, hogy a szegényparasztságra támaszkodva visszaverje a reakció – Kerék Mihály javaslataiba burkolt – mesterkedéseit.

Egy pillanatig sem szabad azt gondolnunk, hogy Kerék Mihály – bármilyen régi, ismert foldreform-szakember volt is, bármilyen fontos funkciót toltott is be a foldreform lebonyolításánál – egyedul, valami saját, kulon, senki által nem ismert, nem támogatott elképzeléssel, hogy úgy mondjuk, saját szakállára dolgozott volna, mikor előállott a maga új tervezetével. Az ő elképzelései mogott a Kisgazdapárt állott. Javaslatát olvasva lehetetlen észre nem venni a hasonlóságot e javaslat és a Kisgazdapárt – általunk az előzőekben ismertetett – nyilvánosságra nem hozott foldreform-tervezete kozott. Így igazoltnak látjuk azt az állításunkat, hogy a Kisgazdapárt azért nem hozta azt 1945 tavaszán nyilvánosságra, mert ehhez az erőviszonyokat nem tartotta kedvezőnek, de nem is mondott le annak érvényesítéséről. Csak kivárta a számára kedvezőbbnek látszó politikai helyzetet. Az 1945 őszi választások után kialakult politikai szituáció ilyennek mutatkozott. A Kisgazdapárt azonban választási győzelmének birtokában sem tudta meghátrálásra kényszeríteni a demokratikus erőket. Az Országos Földbirtokrendező Tanácsban dolgozó kommunisták és parasztpártiak meg tudták akadályozni, hogy Kerék Mihály nézetei megvalósuljanak. Az Országos Foldbirtokrendező Tanács bizalmatlanságot szavazott Kerék Mihálynak.[9]

Annak ellenére, hogy Kerék Mihály javaslatait visszautasították, a foldreformot ért támadás tovább gyűrűzott. 1945 november–decemberben egyre szaporodtak a földek visszakövetelésére indított perek. Sok megyében a foldbirtokrendező tanácsok kulon tárgyaló tanácsokat voltak kénytelenek létrehozni a peres ügyek intézésére. A foldbirtokosok is egyre nyíltabban jelentkeztek foldjeikért. A foldbirtokrendező tanácsok sok foldet vissza is ítéltek, például Csanád

[9] Szabad Nep, 1946. januar 19.

megyében 1946 végén néhány hét alatt 46 birtokosnak tobb mint 2000 holdját ítélték vissza [10] S a foldeknek egyre gyakoribb visszaítélése felbátorította a nyílt reakciós erőket, és egyre inkább kezdték kétségbevonni más demokratikus intézkedések jogosságát is, és végrehajtásukat megpróbálták szabotálni. Az újgazdák, a szegényparasztok egy része ebben a helyzetben kezdte reményét veszíteni, és akarva-akaratlanul megfordult fejukben, hogy talán megint minden hiaba tortent. Elbizonytalanodásuk a foldért folytatott harcban ugyan még nem érződött, de megmutatkozott termelési kedvukben. Az újgazdák kozul néhányan – főleg azok, akiknek kapott foldje vitatott birtokon fekudt, félve attól, hogy a termést már nem ő fogja betakarítani, és mivel nem egyet meg is fenyegetett a régi gazda, hogy várják csak meg, mi lesz, ha foldjére merik tenni lábukat – elhanyagolták a fold őszi megmunkálását. Ez az állapot így tarthatatlan volt. Minden talpalatnyi megművelhető fold kiesése veszélyeztette az orszag elelemmel való ellátását. Ezért az Országos Foldbirtokrendező Tanács a vitas ugyek lezarasa érdekében októberben úgy határozott, hogy az 1945/46-os gazdasagi evre az ingatlant az munkálja meg, aki jelenleg az ingatlan birtokában van, és az az ingatlant háborítatlanul használhatja egészen a gazdasági év végéig [11]

Ez az intézkedés azonban az adott politikai helyzetben már elkésett, még átmeneti megnyugvást sem hozott. Az 1945. évi őszi választások után, amikor a reakció a Kisgazdapárt választási győzelmének bástyái mogül széles fronton tamadásba lendult, már nem lehetett félmegoldásokkal dolgozni. Ebben a helyzetben egyetlen módon lehetett eredményhez jutni: végigvinni a politikai kuzdelmet a dontésig. Minden más intézkedés sikere a politikai harc kimenetelének volt alávetve.

A szegényparasztok tobbsége is tudta ezt. Tudták, hogy számukra ebben a kuzdelemben egyetlen lehetséges módszer: kiállani a kapott fold sarkára, és kiabalni: „Márpedig élő ember mitőlunk foldet vissza nem vesz!" Vagy: „Mi már a foldet nem vagyunk hajlandók tobbé visszaadni, és nem fogunk az orszagúton végig koldusbottal járni, de dolgozni és termelni akarunk, amit meg is tudunk mutatni!"[12] A szegényparasztok azonban azt is jól tudták, hogy szervezett politikai támogatás nélkul nemcsak a foldosztás általuk diktált radikalizmusát, de magát a földet sem tudják védeni sokáig az általános rohammal szemben. – Ezt a szervezett politikai támogatást a Kommunista Párttól kapták meg.

Az 1945 őszére kialakult politikai helyzet nagyon bonyolult volt. A reakciós erők átmeneti megerősodése, a Kisgazdapárt választási győzelme s az a tény, hogy a reakció megőrizte, sőt megerősítette egységét, nehéz helyzetbe hozta a

[10] *Oltvai–Szabo* A Csanád megyei Foldhivatal története és irataimak rendezése Levéltári Szemle, 1962. 2. sz. 18. old. – A tanulmany szamos adatot kozol még erre nézve.
[11] ÁL Szolnok. Foldhivatali iratok Kozponti anyag.
[12] ÁL Szolnok Foldhivatali iratok. Szolnok kfb.

kommunistákat, általában a demokratikus erőket. A forradalom továbbfejlesztése ebben a helyzetben attól fuggott, hogy tovább tudják-e erősíteni tomegbázisukat, képesek-e novelni a paraszt- és munkástomegek akciokészségét. Ehhez azonban bizonyos időre volt szukség. Ezt az átmeneti időszakot viszont a reakció, a foldreform ellen támadást vezető nagybirtokosok és a hozzájuk csatlakozó kulákság kihasználta, urugyul hozva fel az elkobzásokat és a megtartható birtokhatárok leszállítására irányuló paraszti torekvéseket

A Kommunista Párt hivatalosan sokáig nem vethette fel az elkobzásokat, a birtokvitákat. A Kommunista Párt őszintén és komolyan vette a Nemzeti Fuggetlenségi Front keretében meghirdetett szovetségi politikát. Őszinten egyutt akart működni az ország talpraállítása, a fasizmus elleni harc érdekében a városi és a falusi kis- és középburzsoáziával s pártjukkal, a Fuggetlen Kisgazda Párttal. A Kommunista Párt vezetői előtt világosan állott, hogy a kulákfoldek, az elkobzások koruli huzavona egyszeri elvágása – a szegényparaszti kovetelések teljes kielégítése alapján – a szovetségi politika megrendulését eredményezhetné. Ezért a Kommunista Párt hónapokon át a rendelet megtartására intette a szegényparasztokat, s a vitás esetek egyenkénti megvizsgálását és eldontését kovetelte. Ez 1945 első felében helyes politikának bizonyult. A földreform, s kulonosen az elkobzások végrehajtása kényes politikai feladat volt. Megkovetelte, hogy az elkobzásokat lehetőleg úgy hajtsák végre, hogy a reakcio számára ne adjanak támadási feluletet. Vagyis alkalmazni kellett az elkobzást és leszállítani a birtokhatárt minden indokolt esetben, de sohase indokolatlanul, mert ez zavart keltett volna a demokrácia szovetségeseiben. A foldreform végrehajtása során ezért kellett nagyon vigyázni arra is, hogy át ne csússzon az a kulákság elleni frontális támadás vonalára, még akkor sem, ha a foldreform – rendkívül megkésett időpontja miatt – a parasztságot már a teljes felbomlas es a módos és szegényparasztság kozotti osztályellentét kiéleződésének állapotában találta is. A hazánkban – a 25 éves fasiszta uralom, a négyéves háború, a hadszíntér elvonulta után – megindult demokratizálódás nem nélkülözhetett egyetlen lehetséges szovetségest sem.

A kulákokkal szembeni óvatos politika szukségét indokolttá tette a középparasztsag szemlélete, gondolkodásmódja. A középparasztság a kulákokat ért sérelmet konnyen úgy foghatta fel, mint a reá is váró jovendőt. Ez zavart kelthetett volna a középparasztság soraiban, ami a burzsoá reakció befolyásának kiterjesztését eredményezhette. A középparasztság százezreinek megingása pedig egyenlő lett volna a demokrácia súlyos meggyengülésével.

A Magyar Kommunista Párt előre számolt azzal, hogy a foldreform végrehajtása során nehéz problémaként fog jelentkezni a parasztságon beluli ellentét. Ezért – a már ismertetett – Irányelvekben idejekorán felhívta rá a figyelmet, s útbaigazítást adott a tennivalókra nézve. „*A kommunisták kötelessége megmagyarázni a falu szegénységének* – olvashatjuk az Irányelvekben –, *hogy a gazdag parasztság elleni támadás a foldesúri reakció malmára hajtaná a vizet*, és a közép-

parasztságot is szembeállítaná a mezőgazdasági munkásokkal és torpebirtokosokkal, valamint a magyar demokráciával. Meg kell magyarázniuk, a 200 holdas birtokhatár a parasztbirtokra nézve szükséges a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front egységének fenntartására és a németellenes magyar szabadságharc érdeke szempontjából is . . . A földigénylő bizottság számára a földreformról szóló kormányrendelet igen fontos jogot biztosít. Az ő feladata megállapítani, hogy milyen birtokokat kell mint hazaárulók, háborús és népellenes bűnösök földjét elkobozni minden kártalanítás nélkul. Ez azt jelenti, hogy a földigénylo bizottságok az elkobzandó birtokokról szóló határozataikban nincsenek kötve népbírósági ítéletekhez vagy igazoló bizottsági dontésekhez, hanem kizárólag *saját belátásukra és jogérzetükre támaszkodva kimondhatják, hogy a községben kit tekintenek hazaárulónak, háborús vagy népellenes bűnösnek.* A földigénylő bizottságoknak anélkul, hogy az onkényeskedés hibájába esnének, bátran élniok kell a földreform-rendelet által számukra biztosított jogokkal. Sokkal bátrabban és erélyesebben mondhatják ki, mint más állami szervek, hogy az elmenekultek, a régi rendszer népellenes elemei, a reakció támaszai, a vitézek stb. bűnösok, a rendelet értelmében földjuk tehát elkobzandó. A földreform végrehajtását tehat ily módon összekapcsolhatják a reakció elleni harc kiszélesítésével és az állami, közigazgatási szervezet megtisztításának munkájával. Vigyázni kell azonban arra, hogy a földigénylő bizottságok ezzel a rendeletben biztosított jogokkal ne lőjenek túl a célon, és ne keruljenek ellentétbe a földreform alapvető rendelkezéseivel. Nem szabad a gazdagparasztot »népellenessé« nyilvánítani csak azért, mert például rosszul bánt a béresével stb. Itt is érvényes az, amit fent kifejtettunk: nem szabad a gazdagparasztságot és vele egyutt a középparasztok tömegeit a feudális reakció karjaiba kergetni."[13]

Az Irányelvek instrukciója világos: kíméletlenül elvenni, elkobozni minden olyan földet, amelyre a rendelet szigorú alkalmazása módot ad, de egy négyszogollel sem többet, a földéhség ellenére sem, a rendeletben megengedettnél. A Kommunista Párt még a szeptemberi újgazda-kongresszuson is – ahol a szegényparasztok a földreform további kiterjesztése mellett foglaltak állást – mértéktartásra intett, és a földreform mielőbbi befejezését tűzte ki célul.[14]

A Kommunista Párt természetesen tudta, hogy a földreform végrehajtásának radikalizmusa, a megvalósítás során a szegényparasztok javára tett kiigazítások véglegesítése, az osztályharc, az erőviszonyok alakulásától, a forradalom előrehaladásától fuggnek. Ennek fő feltétele az volt, hogyan erősodik a párt tömegbefolyása mindenekelőtt a szegényparasztok kozott.

A Kommunista Párt eme magatartása – bármennyire indokoltnak tetszik is a szovetségi politika szempontjából – valójában kissé lemaradt az események sodra mogott. A földreform végrehajtásának néhány hónapja után – 1945 nyarán – már sokkal kiélezettebb, egész politikai életünkre sokkal erősebben

[13] Felszabadulás. 434–435. old.
[14] Szabad Fold, 1945. szeptember 16.

kiható volt ez a probléma, hogysem – a helyzet alapos újrafelmérése nélkul – a korábban, a kezdeti szakaszában érvényes elvek alapján állást lehetett volna foglalni az osztályharc új jelenségeiben. Hogy a Kommunista Pártnak ez az álláspontja nem okozott zavart a szegényparasztok kozott, az annak koszonhető, hogy a konkrét dontéseknél a Kommunista Párt helyi szervezetei kezdettől a radikális megoldások mellett állottak.

A Magyar Kommunista Párt helyi vezetői egyutt éltek, egyutt dolgoztak a szegényparasztokkal – sőt gyakran kozuluk kerultek a hivatásos forradalmárok soraiba. Hamar felismerték a birtokhatárok kérdésében meginduló viták rendkívul nagy politikai jelentőségét, e vitákban a tomegek által hozott dontések hatását egész demokratikus továbbfejlődésunkre. A jászberényi járás párttitkárainak értekezlete már 1945 áprilisában leszogezte: „Ha a tulajdonosnak más foglalkozása is van, még 20–20 holdas birtokot is el lehet venni, ha szukséges. Ilyen esetekben a megyei biztos felterjeszti az ugyet a Földművelésugyi Minisztériumhoz, és ha három napon belul nem érkezik válasz, akkor ez a határozat jogerőre emelkedett. Ez annyit jelent, hogy a megyei biztosnak joga van bármilyen rendelkezést hozni."[15] Igaz, hogy tintával áthúzták a jegyzőkonyvnek ezen sorait, nyilván abból a helyes meggondolásbol, hogy ez a határozat túlsagos radikalizmusával még időszerűtlen. Ez azonban mit sem vesz el abból a tényből, hogy a kommunisták hamar felfigyeltek erre a jelenségre, felismerték ennek nagy horderejét, és hozott határozatuk is megfelelt a később már tobb tapasztalat alapján kialakult állásfoglalásnak.

A helyi pártszervezetek támogatása elegendő volt a szegényparasztságnak ahhoz, hogy tartani tudja magát – s ne engedjen semmiféle reakciós nyomásnak – mindaddig, míg a Kommunista Párt felső vezetői érettnek találják a helyzetet a vitás ugyek gyors eldontésére. Ez az idő nem váratott magára sokáig.

Ezt az új helyzetet 1945 ősze, a reakciónak a választások utáni támadása teremtette meg. A Kisgazdapárt által támogatott reakciónak a demokratikus vívmányok, koztuk a földreform ellen indított támadása azt jelentette, hogy az osztalyszovetség a régi formájában nem tartható tovább. Ezzel a támadással a varosi és falusi burzsoázia mondta fel a szovetséget, mikor kimutatta, hogy nem hajlandó a demokrácia elért eredményeinek a megszilárdítására, továbbfejlesztésére. Ezek után a demokratikus erők számára világos volt a tennivaló: az elért eredmények megvédésével sőt továbbfejlesztésével csapást mérni az éledő reakcióra. Ezen az úton megvédeni mindenekelőtt a földreformot, megakadályozni, hogy a földvisszaperlések útján a reakció falun megakadályozza a demokratikus fejlődést, biztosítani kellett a szegényparasztsággal való tartós szovetség feltételeit. Erre a szovetségre 1945 végén a szegényparasztság jó része már készen állott, mert ha a választáskor még kozuluk is sokan – birtokosi illúzióiktól csalogatva – a Kisgazdapártban látták azt az erőt, mely őket a jobb

[15] PI Arch. K/5. 30. cs. 6.

jövő felé vezeti; a Kisgazdapártnak éppen a választások utáni leplezetlenebb, reakciósabb politikája, a kulákság egyre ellenségesebb, kovetelőzőbb magatartása megértette veluk igazi hovatartozandóságukat. A munkásosztály és a szegenyparasztság tartós szovetségének biztosításához az 1945-os év végén egyetlen feltétel hiányzott: biztosíték a szegényparasztoknak, hogy kapott földjeiket senki sem veheti el tőluk.

A Kommunista Párt az általa indított ellentámadásban fontos szerepet szánt a birtokhatárok leszállítása és az elkobzások korul kiéleződott helyzet tisztázásának. Összefogva e kérdésben megbízható szovetségesével, a Nemzeti Parasztparttal, a nemzetgyűlés elé vitte az elkobzások sokat vitatott kérdését, és a nemzetgyűlés feladatává tette, hogy hozzon dontést az elkobzott vagy megváltott kisebb úri birtokok, illetve parasztbirtokok vitájában, hogy ezáltal nyugvópontra keruljon ez a mind politikailag, mind gazdaságilag rendkívul káros huzavona. Megszakításokkal 1945 őszétől egészen 1946 májusáig vitatták ezt a minisztertanacsban, a nemzetgyűlésben és a nemzetgyűlés politikai bizottságában. A Kisgazdapárt e viták során, a kisparasztok védelmének urugyén tulajdonképpen takargatta, védte a foldreformot támadó reakciót. A torvény betűire apellálva be akarta bizonyítani, hogy „torvényellenesen" ment végbe a földreform, ezért újra kell rendezni, akár az egész foldreform felulvizsgalata árán is.

A minisztertanács 1945. augusztus 1-én tartott ulésén Nagy Ferenc kisgazdapárti miniszterelnok szóvátette a foldreform-rendelet végrehajtásával kapcsolatosan, hogy 100, illetve 200 holdas ingatlanokat is megváltás vagy elkobzás alá vontak. Az érintett birtokosok ellen emelt népellenesség vádját – amelynek alapján az elkobzást eszkozolték a szegényparasztok – ó csupán az egyéni bosszú megnyilvánulásának fogta fel, és kérte a kormányzatot, védje meg ezeket a birtokosokat – ő kisbirtokosoknak nevezte őket – a kisajátítástól. A kommunista és parasztpárti képviselők a megindult vitában leszogezték, hogy vannak ugyan kilengések, de korántsem olyan mérvűek, hogy csorbíthatnák a foldreform értékét, s még e kilengések sem alaptalanok, és nem igaz, hogy csak az egyéni bosszúra épulnek. Figyelmeztették, hogy a kevés osztható fold miatt számolni kellett és számolni kell a a parasztság nyugtalanságával, azzal, hogy hellyelkozzel áttori a foldreform-rendelet szűk kereteit. Mint érdekességet említjuk meg, hogy Teleki gróf most sem vett részt a minisztertanács ulésén, de újból utólagos megjegyzésével látta el az ulésről készult jegyzőkonyvet. Bejegyzésében koveteli, hogy a foldreform végrehajtása mindenkor a rendelet betartása mellett történjék, mert ezért felelős a kormány.[16] Nem lehet elvitatni Telekitől, hogy márciustól augusztusig „fejlődott" valamit. Hiszen márciusban még azellen tiltakozott, hogy a foldreformot a rendelet alapján hajtsák végre, augusztusban pedig már a rendelet szerinti földreformhoz ragaszkodott.

[16] Parlament irattára. Minisztertanács iratai. Minisztertanácsi jkv. 1945 augusztus

Az igazi nagy vita azonban a földreform radikalizmusa fölött a parlamentben bontakozott ki. Nagy Ferenc kisgazdapárti miniszter ezeket mondotta az ott folyó vitában. „Ez a földreform, amelynek alapintézkedéseit mi még Debrecenben tettuk meg, az átalakulás mértékéhez igazodik. Minden tekintetben figyelembe veszi a demokrácia gazdasági és társadalmi érdekeit, és éppen ezért meg kell mondanom azok felé, akik a törvényen túlmenő követeléseket állítanak fel, hogy a kormány az eddigi földreform-törvényen túlmenni semmi esetre sem fog."[17] Ezután a kijelentése után hiába erősítgette, hogy ugyanúgy a törvény szigorával fogja védeni a kormány a jogosan kiosztott földet is. A földreform eredményeit – éppen az adott gazdasági, társadalmi feltételek mellett – csak a szegényparasztok által felállított mérce elfogadásával lehetett megvédeni. Másképpen – minden esetleges jó szándék ellenére – a reakciót segítettük volna.

A vitában a Kommunista Párt részéről Rajk László határozottan szembeszegezte a Kisgazdapárttal, hogy ő a „törvényellenességet" egészen máshol látja, mint ahol ők keresik. „Mi, kommunisták – mondotta –, szintén a földreform pontos végrehajtását követeljük, annál is inkább, mert tudvalevő, hogy igen jelentékeny része volt pártunknak e törvény megalkotásában és végrehajtásában. Ki kell jelentenünk azonban, hogy a földreform veszélyeztetését nem azokban a kivételes túlkapásokban látjuk, amikor helyenként a földigénylők, a földéhségtől vezetve, a megkímélt 100 vagy 200 hold alá mentek, hanem elsősorban azokban a kilengésekben, amikor furfangos ügyvédek és paragrafuscsavarók segítségével, a földreform-törvény világos rendelkezései dacára, nemegyszer sikerrel kísérlik meg kiforgatni a földhözjuttatottakat azokból a kisbirtokokból, amelyeket a magyar demokrácia juttatott nekik."[18]

Ebben a szellemben szólt hozzá a Nemzeti Parasztpárt szónoka, Erdei Ferenc is. Meghatározta a nemzetgyűlés feladatát a további huzavona elkerülése érdekében. „Miről van itt szó a földreform körül? Egyfelől a törvény betűibe kapaszkodva – válaszolja – ügyvédek és földesurak csűrik-csavarják a paragrafusokat. A másik oldalon igenis ott áll a földhöz juttatott parasztság úgy, hogy körömszakadtáig védi a földet, és nem hajlandó belőle visszaadni . . . A törvényről eleget beszélnek és eleget hangoztatják, ámde úgy vetünk-e véget helyesen ennek a huzavonának, ha a törvény betűit vesszük alapul, és visszaadunk minden földet, amit csak ki lehet találni, vagy pedig úgy, hogy teljesítjük a törvény szellemét, és ha kell, változtatunk a törvénynek azokon a félreérthető vagy nem világos betűin, amelyek eddig lehetővé tették ezt a huzavonát."[19] A Szociáldemokrata Párt a parlamenti vitában szintén azt követelte, hogy a kiosztott földek az újgazdák tulajdonában maradjanak.

[17] Az 1945. évi november 29-ére összehívott Nemzetgyűlés Naplója. Budapest 1946. I. köt. 510. old.
[18] Ugyanott.
[19] Ugyanott, 466. old.

Amíg a vita a nemzetgyűlésben, tehát a legmagasabb politikai szinten folyt, a szegényparasztok sem nyugodtak, nem ultek tétlenul: vitatkoztak, fellebbeztek, bírósági tárgyalásokra jártak, tanúvallomásokat tettek, ahogyan éppen az ugyek állása megkívánta. Nem egy esetben kuldottséggel keresték fel a sorsukról tárgyaló nemzetgyűlést. Erdei Ferenc pl. említett felszólalását, a nagyobb nyomaték kedvéért az alábbiakkal vezette be: „E pillanatban otszáz szabolcsi parasztember áll a parlament előtt, Szabolcs megye minden falujából, pártállásra való tekintet nélkul, akik feljottek azért, hogy tuntessenek a foldreform mielőbbi végrehajtása mellett, és véget vessenek a huzavonának, amely most is tapasztalható." (Egy a kisgazdapárti sorokból jovő epés kérdésre: „Ki hozta fel őket?" A Kommunista Párt padsoraiból így hangzott a válasz: „A nép kuldottei. Nézze meg őket, kisgazdapártiak is vannak koztuk, azokat alıgha mı hoztuk fel."[20]) Itt meg kell jegyezni, hogy a Kisgazdapárt szegényparaszti szárnya sem a párt felső, sem alsó vezetésében nem értett egyet azzal, hogy pártjuk termelési érdekekre és torvénysértésre való képmutató apellálással tulajdonképpen elárulja a szegényparasztság, az újgazdák érdekeit. Így természetes, hogy a kuldottségekben ott voltak a kisgazdapárti szegényparasztok is, és természetes, hogy a Kisgazdapárt szegényparaszti csoportjának vezetője, Dobı István így nyilatkozott a birtokviták kérdéséről a nemzetgyűlésben: „A torvényjavaslat feletti általános vita során igen sokszor magam előtt láttam és éreztem is annak a társadalmi rétegnek sorsát, amelyet a demokrácia a nyomorúságból felemelt és onálló egzisztenciához juttatott azzal, hogy foldet adott neki . . . azok, akiktől jogtalannak mondott formában paraszti birtokokat vettek el, legtobb esetben kiszolgálták a régi rendszert, kiszolgálták a nyilasokat, és ha ez így van, ha ez megállapítható, szerintem ezt jogtalanságnak feltuntetni a paraszti birtok esetében sem lehet."[21]

A Kommunista Párt természetesen nem a parlamentben folyó vitától várta elsősorban ennek a kérdésnek az eldontését, a reakció visszaszorítását, hanem a munkásság és szegényparasztság harcától. A szegényparasztok a választások után kiéleződott harcban sem rettentek meg. Tobbséguket – mindenekelőtt az ország keleti felében – a kapott fold, a Kisgazdapárt választási ígérgetései sem vitte a „birtokosi illúziók" vakvágányára. A választásokon is hűek maradtak múltjukhoz, bebizonyították, hogy tudják, hol a helyuk. Révai József, megvonva a választások mérlegét, ennek hangot is adott: „A választások azt is megmutatták – írja –, hogy a Kommunista Párt nemcsak a városi dolgozók, nemcsak az ipari munkásság pártja. Nyolcszázezer szavazónknak kb. a fele paraszt. És itt súlyosan esik latba az, hogy elsősorban a régi, demokratikus ontudatú, 48-as, szocialista mozgalmi hagyományokkal rendelkező parasztság szavazott ránk: a Tiszántúl, a Viharsarok, Jász-Nagy-Kun-Szolnok, Csongrád,

[20] Ugyanott, 460. old.
[21] Ugyanott, 861. old.

Csanád, Békés szegényparasztsága, földmunkásai és kubikosai."[22] Így érthető, hogy az a szegényparasztság, amely nem olvadt össze a birtokos parasztsággal a választások előtt – amikor a Kisgazdapárt jobbszárnya mindent elkövetett, hogy zászlaja alatt „parasztegységet" hozzon létre –, a választások után, a reakció nyíltabb fellépése idején még határozottabb, még harcosabb magatartást tanúsított, különösen, amikor a Kommunista Párt a felső vezetésben is megindította a harcot a földreform eredményeinek védelméért.

A karcagi szegényparasztok például 1946. február 21-én a kiosztott földek megvédése érdekében nagy tömegtüntetést rendeztek, amelyről a „Karcagi Napló" így számolt be: „Karcag város történelmének legnagyobb megmozdulását láthatták kortársaink az elmúlt vasárnapon. 3–4000 fonyi tömeg, tehát a lakosság majd 20%-a tüntetett az elv mellett, amely a jelszóban összpontosult: »Földet vissza nem adunk!« Nézzük meg közelebbről, mi váltotta ki e nyugalmas, szélsőségekre sohasem hajlamos dolgozó népből e megmozdulást . . . A földreformnak tehát be kellett következnie, melynek során eddig 23 000 kat. hold területet osztottak szét. A felszabadulás utáni földreformot össze kellett kötni a fasizmus és a reakció elleni harccal. Így következett be az, hogy a fasisztak és a népellenesek ingatlanainak elkobzása nemcsak a nagybirtoktól szabadította meg a magyar földet, hanem megtisztította azoktól a népellenes elemektől is, amelyek a múltban ilyen vagy olyan formában a földesúri reakció kiszolgálói, a népellenes rendszer támaszai voltak . . . A reakció felébredése azonban új színt hozott. Ők nem elégszenek meg a demokratikus szervekkel, hanem a parasztnyúzó Verbőczy által hozott törvénykönyv útvesztőire akarják csalni a földreformot. Itt van aztán az éles határ, amelyen túl nem megyünk A parasztság és a vele együtt tartó ipari munkásság, haladó értelmiség álljt kialt. Álljt kialt, mert nem engedi ősi jussát, nem engedi, hogy a törvények jogot és nem igazságot szolgáltató gorbe paragrafusaiba kapaszkodjon a reakció, és beugratott ügyvédek kihúzzák a földet a verejtékével megtermékenyítő parasztság talpa alól."[23] Természetesen arra is volt példa, hogy a tulajdonosoknak fenyegetéssel vagy ígérgetéssel sikerült rávenni egyes szegényparasztokat arra, hogy tanúskodjanak az ő „jóságuk", „demokratizmusuk" mellett – így próbálva meg elhárítani kisajátításukat. Ilyen esetekben a földigénylő bizottságok különösen nehéz helyzetbe kerültek. Nemcsak a tulajdonosokkal, bürokratikus hivatalokkal, hanem még egyes szegényparasztok szűklátókörűségével, politikai vakságával is meg kellett küzdeniök. Örök érdeme a bizottságoknak, hogy nem rettentek meg a nehézségektől, hanem vállalták a mind több irányú harcot.

A szegényparasztoknak ez a meg nem alkuvó, következetes harca a föld megtartásáért segítette és mind újabb „bizonyító anyaggal" látta el a nemzetgyűlésben folyó vitát.

[22] *Révai József.* Élni tudtunk a szabadsággal 34 old
[23] Karcagi Napló, 1946 február 23

A választások után meginduló reakciós támadás nem hagyott semmi kétséget aziránt, hogy itt már nemcsak a demokrácia egyes vívmányai kerultek veszélybe, hanem egész demokratikus fejlődésunk. Ekkor már semmilyen elvi-politikai meggondolásból nem lehetett tovább várni. Fel kellett venni a harcot a támadó reakcióval. 1946 januárjában a Kommunista Párt élére állott az addig országosan kibontakozott széles korű reakcióellenes spontán népmozgalmaknak. A továbbiakban szervezettebbé, céltudatosabbá tette ezeket. A földreform eredményeinek megvédése mellett ez a reakció elleni általános támadás programjába vette valamennyi, demokratikus életunket fenyegető veszély elleni küzdelmet. A reakciós közigazgatás megtisztítása, az infláció megfékezése, meghatározott nagyuzemek államosítása s a Kisgazdapárt jobbszárnyának leválasztása képezte a reakció elleni támadás legfőbb célkitűzéseit. A Kommunista Párt irányítása alatt a reakció elleni népi megmozdulások, tüntetések még határozottabban fellángoltak. A népmozgalmak február közepétől kezdve országos méretűvé váltak. Az ország falvainak tobbségében voltak ilyen népmozgalmak, népítéletek, tüntetések vagy a kulonbozó népi bizottságok tiltakozó ülései. Gyakran helyi pártkozi értekezletek fogalmazták meg a tomegek koveteléseit, máshol nagygyűléseken, a tomegek aktív fellépése kozben fogalmazták meg az egyes koveteléseket.[24]

Csupán tájékoztatásul – hiszen valamennyit felsorolni képtelenség, de szükségtelen is – idézzunk fel néhányat e tuntetések, nagygyűlések kozul. Február 1-én Sárbogárdon, 2-án Hajdúszoboszlón a reakciós tisztviselők eltávolítását követelték. A FÉKOSZ Veszprém megyei szervezete megyei nagygyűlésen tiltakozott ugyanekkor a foldreformot ért támadás ellen. Február 16-án Battonyan a Kommunista Párt által összehívott nyilvános tomeggyűlés úgy határozott, hogy a három legreakciósabb foldbirtokost eltanácsolják a faluból. A határozatot nyomban végre is hajtották. A három embert kikísérték a falu határáig, és figyelmeztették, hogy tobbé vissza ne térjenek. Február 17-én Kőszegen a nemzeti bizottság rendezett tiltakozó nagygyűlést a reakció ellen. Követelték a fold megvédését, a kozigazgatási reakció felszámolását, az élelemkészletek ellenőrzését, a malmok kozségesítését, a bankok állami ellenőrzését, a Gazdasági Főtanács hatáskorének kiszélesítését, valamint azt, hogy az egyház ne politizáljon. Március 26-án az újgazdák rendeztek Miskolcon nagygyűlést. Követelték a megyei foldbirtokrendező tanács és a foldhivatal vezetőinek leváltását, és határozatilag kimondták: „Foldet vissza nem adunk!"

Ez így ment egész február és március hónapban. A vidék forrongó, reakcióellenes hangulatát kiegészítette, megkoronázta a budapesti munkassag magatartása. A vidék szétszórt mozgalma itt sűrítve jelentkezett Budapest 300–400 000 harcrakész ipari munkása végul is meghátrálásra kényszerítette a reakciós

[24] Vo *Molnár Janos* A munkás- és parasztmegek harca a KP vezetesevel a reakcio ellen (1945 oktober–1946 marcius) cimu tanulmannyal Tanulmanyok a magyar népi demokrácia történetéből Akadémiai Kiado 1955

erőket. A Kisgazdapárt a nagy tomegmozgalmak, de saját baloldali tömegeinek nyomására is belátta, hogy engednie kell, és elfogadta a tomegek kívánságát, mely a Baloldali Blokk követelésében oltott formát. Nagy Ferenc vállalta a Kisgazdapárt nevében a nehézipar legfontosabb uzemeinek állami kezelésbevételét, a bankok ugyvitelének állami ellenőrzését. Beleegyezett, hogy a kozigazgatás megtisztítására létrehozott bizottságokban a szakszervezet delegáltjai is részt vegyenek. Leszogezte, hogy egyetért a foldreform megvédésével is. Végül a Kisgazdapárt kizárta tagjai sorából 20 legreakciósabb parlamenti képviselőjét is.[25]

Miután a Kommunista Párt a tomegek erejével győzott a reakció felett az „utcán", nem volt tobbé akadálya annak, hogy ezt a győzelmet a parlamentben hozott torvény erejével is alátámassza. Így szuletett meg a szegényparasztság védelmére 1946. május 13-án „a telepítésről és a foldreform befejezésének előmozdításáról szóló IX. tc., amely a foldvisszaperlésekkel kapcsolatban a kovetkezőket mondotta ki: „Az 1946. évi január hó 1. napja elott a foldreform céljára igénybe vett és kiosztott ingatlant – az alábbi kivételtol eltekintve – *a tulajdonosoknak visszaadni nem lehet.* (Kiemelés tőlem. – *S. M.)* Ilyen kivétel volt az 50 kat. holdnál kisebb parasztbirtokosi tulajdon, ha azt az érvényben levő jogszabályok ellenére vették igénybe. Ezekről úgy határozott a torvény, hogy a volt tulajdonosoknak vissza kell adni. Az 50 kat. holdon felul igénybe vett paraszt-, illetve úri birtok esetében a jogtalanul kiosztott holdakért, ha lehetséges volt, csereingatlan juttatását, ha nem, a valóságos becsértéknek megfelelő vételár kifizetését mondta ki a torvény.[26]

Az új torvény természetesen nem szüntette meg egy csapásra a vitákat, de nagy segítséget adott a szegényparasztoknak a kuzdelem fólytatásához, mivel félreérthetetlenul dontott. Az újgazdák gyorsan megértették, hogy mit jelent számukra az új torvény, és egy-kettőre élni is tudtak az általa biztosított jogokkal. Az 1946/47-es gazdasági évet – ha volt is még torzsalkodás a felosztott foldek korul – nem zavarta már foldbirtokvita. A foldhözjuttatottak, az új torvény védelme alatt, minden erejuket a termelőmunkának szentelhették.

[25] Lasd ugyanott.
[26] Magyar Torvenytar. 1946. evi torvenycikkek. 1946 · IX tc 19 §.

A foldre jogosult szegényparasztok összeírása, a felosztási tervezetek elkészítése, a földek kimérése, majd megvédése nagy politikai és szervező munkát igényelt, mindenekelőtt a községi földigénylő bizottságok tagjaitól. De aktív részvételt követelt a földreformban érdekelt nincstelen szegényparasztok részéről is. Mindez azonban csak egy része volt a földreform sikeréért folytatott küzdelemnek. A földreform sikerét vagy sikertelenségét végül is az dontotte el, hogy az ujgazdak tudnak-e a tulajdonukba adott földeken eredményesen gazdálkodni vagy sem.

A termelés biztosítása a birtokviszonyok lényegbevágó strukturális átalakulása után még békés viszonyok, a legjobb technikai feltételek mellett sem lett volna könnyű feladat. Természetes, hogy sokszorosan nehéz volt ez egy, a háborúban erősen megrongálódott mezőgazdaság feltételei kozott; amikor a mezőgazdasági gépeknek, a jószágállománynak kozel fele megsemmisult, s a hadműveletek miatt egész országrészek maradtak vetetlenul. Így érthető, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány halaszthatatlan feladatának tekintette a termelés azonnali megindítását. Ennek érdekében megalakulása után nyomban felhívással fordult a parasztsághoz. „A magyar földon a háború szornyű vihara szantott végig – hangzik a felhívas. – A pusztítás a föld népét s a magyar mezőgazdaságot sújtotta legjobban. Ez a pusztítás azonban nemcsak pusztítást és gyászt hozott szamunkra, hanem szabadságot és reményt sorsunk jobbrafordulására. Politikai szabadsagunk lehetové teszi számunkra, hogy a jovőben magunk dontsunk sorsunk felett. Évszázados álmunk, a földreform, a megvalósulás kuszobén áll. A magyar újjászuletés egyetlen feltétele a munka. Tobb és jobb munkával újjáépíthetjuk mindazt, ami elpusztult, és biztosíthatjuk a jovőt... Hazánk sorsa, politikai és gazdasági életunk egyaránt attól fugg, termelunk-e az elkovetkező évben eleget. Ne várjon senki biztatást vagy kényszert a termelőmunkára, hanem saját maga, családja és a nemzet érdekében szívvel-lélekkel, min den ereje megfeszítésével végezze a termelőmunkát... Azok a munkások, akik a múltban bármilyen szegődményes munkát vállaltak, igyekezzenek a folyó évre is elszegődni, és a szolgálati helyukon a munkát becsulettel végezni. A munkaadók a múltban is foglalkoztatott munkásaiknak biztosítsanak ez évben is munkalehetőséget, és szegődményes munkásaikat ne bocsássák el."[1] Ez a fel-

[1] ÁL Szolnok Alispani iratok. 1944.

hívás, bár utalt a várható foldreformra, de a termelés beindítását, a csonka gazdasági év befejezését – ahogyan erre a felhívásnak a termelés megszervezésére adott instrukcióból világosan következtetni lehet – még enélkül képzelte el. A termelés beindítása azonban, a termelési eszközökben végbement katasztrofális pusztulás miatt, rendkívüli nehézségekbe ütközött.

Hogy a német és a magyar fasiszták rablása, a végigvonult hadszíntér milyen körülmények közé juttatta az ország mezőgazdaságát, arra nézve van egynéhány korabeli jelentésünk, újságközleményünk és statisztikai adatunk. Sem a pusztulás mélységének ábrázolásában, sem az országos áttekintést illetően nem tudnak ezek a dokumentumok átfogó képet adni, de érzékeltetni tudják azt a – csak katasztrofálisnak nevezhető – rombolást, amelyet a második világháború végbevitt a magyar mezőgazdaságban.

Érdekes és – szubjektív alaphangja ellenére – sokat mondó az a jelentés, mely Szolnok megye mezőgazdaságának helyzetét próbálja jellemezni az 1944-es év végén. A jelentést tevők Szolnok és Törökszentmiklós között megfordultak több községben, tanyában, uradalomban, kifejezetten azzal a céllal, hogy felmérjék a megye mezőgazdaságában uralkodó állapotokat. A kép kb. ugyanaz lett volna, a megyének bármely sarkában járnak is. Jelentésük lényege így hangzik: „Magukban a gazdaságokban általában mindenütt ugyanaz a kép fogadott bennünket. A gazdasági alkalmazottak, azzal a felkiáltással, hogy »most nem azt az időt éljük«, nem dolgoztak, illetve nem dolgoznak semmit. Munkájuk, amennyiben ez a szó ilyen értelemben használható, mindössze abból áll, hogy saját családjuk szükségletét minden módon biztosítsák. Ahol az orosz hatóságok a munkaerőt igénybe nem vették, csak a legteljesebb semmittevést tapasztaltuk. Rendkívül fájdalmasan érintett bennünket, hogy dacára a mezőgazdasági munkálatok elvégzésére és főleg a vetésre igen alkalmas időnek, hiszen a fagy csak f. hó 22-én állt be, jóformán még csak gondolatban sem kezdtek munkához. A tengerik mindenütt száron vannak, a cukorrépa a földben. Legtöbb helyen a jószágot legeltették úgy a répában, mint a tengeriben. A dohány igen nagy részét, amit még az orosz hatóságok igénybe nem vettek, a kertészek értékesítették, illetve saját padlásukon tárolják. Általában az a helyzet, hogy az orosz hatóságok mellé került tolmácsok intézkednek, illetve nem intézkednek. Ezek jó vagy rossz hatása látszik meg a gazdaságokon, annál is inkább, mert tapasztalatunk szerint az orosz kozegek az általuk lefoglalt készleteken és munkásszükségleten kívül a gazdaságok vitelébe nem szólnak bele. A gazdaságokban igen kevés az igásállat. A falvakban ezzel szemben nagyon sok olyan embernek van lova és kocsija, akiknek azelőtt soha életében nem volt. Ezek fogataikat főleg „beszerzésre" használják. Nem riadnak még attól sem vissza, hogy saját kisgazdatársaik elhagyott tanyáit fosztogassák (Rákóczifalva). Hasznos állat a gazdaságok tulajdonában jóformán egyáltalában nincs. A gazdasági alkalmazottak állománya ezzel szemben örvendetes módon, majdnem teljes egészében megmaradt. Ez igen fontos körülmény, mivel az ország

állományát talán ezen a réven lehet majd újra kiépíteni. A tavaszi vetőmagvak kozul a zabot és az árpát az orosz hatóságok lefoglalták, illetve már el is szállították. A borsó és tengeri azonban ez idő szerint még megfelelő mennyiségben áll rendelkezésre."[2]

A jelentés – mint látjuk – az igaerő-, a vetőmaghiány, a gazdasági romlás mellett a parasztság munkafegyelmének lazulásával is foglalkozott. Nyilván a jelentés készítőinek politikai, társadalmi felfogásából kovetkezett, hogy a munkafegyelem lazulását pusztán mint morális kérdést tárgyalták és fel sem vetették, hogy e mogott a négyéves háború romboló hatását, a megoldatlan társadalmi problémákat kell keresni. Nyilván szemléletukből kovetkezett az is, hogy fel sem merult bennuk: az általuk vázolt kedvezőtlen helyzetben a kibontakozás kulcsa – a foldosztás. Mindenesetre a jelentés hűen tukrozte az adott allapotot, ha annak okát és a tennivalókat nem is tudta helyesen meghatározni. Szolnok megyéhez hasonlóan például Baranya megyében is nemcsak a talajmuvelo munkák maradtak el, hanem egyes helyeken elmaradt a termés betakarítasa is. Nem torték le a kukoricát, nem szedték fel a cukor- és takarmányrépát, kulonosen az elmenekult svábok és nagybirtokosok foldjén.[3] A csurgói járás (Somogy megye) főszolgabírája március 19-én még a Nagykanizsára menekult nyilas főispánnak jelenti, hogy a járás teruletén a mezőgazdasági munkálatokat elvégeztetni nem tudta, mert az emberi munkaerőt, az állati igaerőt, uzemanyagot stb. a német katonai parancsnokság igénybe vette.[4] Puspokladánynak (Hajdú megye) 1944 őszén mindossze 110 hold búzavetése volt.[5] Csanád megyében az 1944-es év végéig a rozsvetésnek mintegy felét, a búzavetésnek pedig csupán egynegyedét sikerult elvégezni.[6] A Somogy megyeiek jelentése így osszegez: a megye igaerejének 84%-a megsemmisult, az állatállomány nagy részét elhurcoltak, a géppark 25%-a elpusztult, a termőtalajt tonkretette a háborús rablogazdálkodás.[7]

Hajdú megyétől Baranya megyéig és a gazdag somogyi tájaktól a nyomorral terhelt Szabolcs megyéig országos volt a pusztulás 1944 őszén, 1945 tavaszán. A statisztika józan számai is erről vallanak.

Nézzunk egy összesítő jelentést a mezőgazdaságban keletkezett háborús károkról.[8] (Táblázatot lásd kov. old.)

A mezőgazdaságot ért károsodás az ország osszes háborús károinak 16,8%-át tette ki. Osszehasonlításként megemlítjuk, hogy ugyanilyen mérvű pusztulás

[2] AL Szolnok Foispani iratok 291/1944.
[3] *Kopasz Gabor* Az 1945 evi foldbirtokreform vegrehajtasa Pécsett és Baranya megyeben. Tanulmanyok Baranya es Pecs tortenetehez 1944–1960 212 old.
[4] *Kanyar Jozsef.* Elsikkasztott foldreform, megvalósult foldosztás Somogy megyében 1921, 1945 Akademiai Kiado 1964.
[5] *Dorogi Marton:* Puspokladanyi foldosztas. Valasz 1948. 58–59 old.
[6] Delmagyarorszag, 1945. januar 18.
[7] *Kanyar Jozsef:* Id. mu.
[8] Magyar statisztikai zsebkonyv. XIV. évf. 1947. 227. old.

Károk részletezése	*Összes kár 1938. évi millió P-ben*	*Az összes kár %-ában*
Termények	1320,0	6,0
Állatállomány	1507,1	6,9
Erdőgazdaság	200,4	0,9
Gépek és eszkozok	162,4	0,7
Kocsik és szekerek	185,1	0,8
Egyéb mezőgazdasági kár	89,7	0,5
Épuletek	217,6	1,0
Összesen:	*3682,3*	*16,8*

– ugyancsak 16,8%-a az osszes károknak – érte kozlekedésünket, a gyáripar vesztesége 9,3%-át, a kereskedelemé 6,2%-át tette ki a teljes háborús károsodásnak.[9] A mezőgazdaságot ért pusztuláson belül legnagyobb volt az állatállomány vesztesége. Nézzük meg kozelebbről ezeket a dobbenetes számokat.[10]

Állatfaj	*Állomany 1942. II. 28.*	*Összes kár*	
		db	*1938. évi 1000 P-ben*
Szarvasmarha és bivaly	2 376 475	1 249 978	565 021
Ló és lófelszerelés	900 434	531 117	536 555
Sertés	4 669 922	2 168 224	282 871
Juh	1 708 464	1 412 880	49 070
Kecske	70 975	9 638	575
Öszvér	6 733	494	105
Baromfi	—	18 347 934	72 950
Összesen·			*1 507 147*

Az állatállományt ért károsodásnál valamivel kisebb mérvű, de ugyancsak igen jelentős volt a vesztesége a mezőgazdasági gépparknak. Ezt szemlélteti az alábbi táblázat.[11] (Táblázatot lásd köv. old.)

Abszolút számokban nézve, 9812-vel lett kevesebb a magyar mezőgazdaság amúgy is szegényes gépparkja. A korábbi állománynak kozel egyharmada semmisult meg; s mint a számok mutatják, a megmaradtak jelentős része is javításra szorult.

[9] Ugyanott.
[10] Ugyanott.
[11] Magyar statisztikai zsebkonyv. XIII. évf. 1946. 209. old.

Megnevezés	*1942. II. 28.*	*1945. V. 31.*
Szántógépszerelvények, összesen	415	303
Ebből uzemképes állapotban	adat nincs	186
javítható		117
Traktorok, összesen	10 544	9 137
Ebből uzemképes állapotban	adat nincs	6 681
javítható		2 456
Cséplógépek, összesen	23 759	15 502

Hogy az 1944 szeptembertől 1945 áprilisáig Magyarországon átvonuló hadszíntér hogyan gátolta az őszi mezőgazdasági munkálatok elvégzését, arra nézve nincsenek kozvetlen adataink. 1945 tavaszán – erre majd még bővebben kitérunk – az elmaradást jórészt sikerult is pótolni. Az 1945. évi összesítő adatokból tehát ez már nem tűnik ki. Ha közvetett formában is, de szemléltetően illusztrálja a termelés megszokott utemében 1944 őszén beállt katasztrofális szunetet a főként ősszel vetendő búza és rozs vetésteruletének alakulása.[12]

Év	*Búza*	*Rozs*
	vetésterulete (kat. hold)	
1943/44	2 674 682	940 384
1944/45	1 318 396	658 001

Ha e számoknál figyelembe vesszuk, hogy a tavaszi vetésű búza és rozs is nyilván tobb volt az 1944/45-os évben a szokásosnál – az őszi vetés elmaradasát pótlandóan –, akkor nyugodtan állíthatjuk, hogy 1944 őszén országosan a felét sem vetették be az 1943 őszi és az általában szokásos vetésteruletnek.

E statisztikai adatok után – melyek a számok erejével mutatták be a jószágállományban, a mezőgazdasági gépekben végbement háborús pusztítást, a mezőgazdasági munkavégzésben való lemaradást – láthatjuk, hogy a valóságot egy cseppet sem torzították az előbb ismertetett jelentések, újságcikkek, amikor a kétségbeejtő pusztulás képét rajzolták meg.

A nehézségek ellenére azonban a kormány felhívását kovetően a kozségi, városi kozigazgatási szervek és mindenekelőtt a nemzeti bizottságok – a felszabadulást kovető hónapok e legaktívabb politikai testuletei – késedelem nélkul kezükbe vették a termelés beindításának és a folyamatos mezőgazdasági munka feltételei megteremtésének ugyét. Megértették – és ennek hangot is adtak –,

hogyha nem sikerul a termelés biztosítása, akkor az országot az éhínség, meginduló demokratikus életunket a bukás fenyegeti. A falu hivatalos vezetői és a nemzeti bizottságok egyaránt jól tudták, hogy a termelés megindulásának nagy feladàtához a kormány minden lehető támogatást megad, de az ország súlyos gazdasági viszonyai kozott sokat nem várhatnak tőle. Mindenekelőtt a nép ontevekenysegere, erofeszítésére, áldozatkészségére kell alapítanunk ennek az óriási feladatnak a megoldását. Ezért a nemzeti bizottságok már 1945 januárjában – megfeleloen a kormány utasításának – létrehozták a helyi termelési bizottságokat Ezek feladata volt számba venni az épségben maradt termeloeroket; realis tervet készíteni leggazdaságosabb felhasználásukról; s gondoskodni arról, hogy a kozség termóteruletéből a lehető legkevesebb maradjon vetetlen A termelő bizottságok, nyomban megalakulásuk után, intézkedéseket hoztak e problémák megoldasára. Munkájuk hatékonysága kozségenként eltérő képet mutat Volt néhány olyan kozség, ahol a termelési bizottságok egyszeri felhívása elég volt ahhoz, hogy a munka – az ekkor egyedul lehetséges módon – a kolcsonos segítség elve alapján meginduljon. Így pl. Hajdúboszorményben a foldeken maradt tengerit kozmunkában takarították be. A termés felét a nemzeti bizottság a tulajdonosoknak juttatta, felét pedig munkadíj fejeben visszatartotta.[13] Hodmezovasarhelyen – a „Délmagyarország" jelentése szerint – úgy segítettek a nehézségeken, hogy oten-hatan osszefogtak, s kozosen, néhány lóval és tehénnel végezték el a szántást, vetést.[14] Az esetek tobbségében azonban keményebb intézkedésekre volt szukség ahhoz, hogy a fogattal rendelkező nagyobb gazdák segítsék az iga nélkulieket. E keményebb intézkedések foganatosításához a nemzeti bizottságok nyújtották a szukséges politikai támogatást. Gyomán például a nemzeti bizottságban – az 1945. február 28-i jegyzokonyv szerint – arrol targyaltak, hogy a tavaszi munkák sikere érdekében minden eszkozt felhasználhat a termelési bizottság; a szabotálókkal szemben még erőszakot is alkalmazhat. A nemzeti bizottság kijelentette: gondja lesz arra, hogy a szabotálók népbíróság elé keruljenek.[15] A Somogy megyei Nemzeti Bizottsag februar 23-an annak biztosítasára, hogy a megyében levő, amúgy is csekély igaerőt valóban bekapcsolják a termelőmunkába, megváltoztatta azt az alispan altal korabban kiadott rendelkezést, hogy csak a régi lótartó gazdáknak ad lovat, és az oroszoktól visszakapott igásállatokat a nincstelenek kozott osztotta szét.[16]

A meglevő igaerő maximális, gazdaságos kihasználásának biztosítása azonban – minden nehézség ellenére – a konnyebbik feladata volt a termelési bizottságoknak; a nagyobb gond, a nehezebben megoldható feladat a gazdátlanul

[12] Ugyanott, XIV evf 1947 86 old.
[13] *Balazs Bela.* A nemzeti bizottságok szerepe nepi demokraciank létrejotteben. Tanulmányok a magyar nepi demokracia tortenetebol. Akadémiai Kiado 1955 202 old.
[14] Delmagyarorszag, 1944. december 3.
[15] Lasd *Balazs Bela* Id mu, 202 old.
[16] ÁL Kaposvar Somogy m Nemzeti Bizottság iratai.

maradt, megműveletlenül heverő földek bevonása volt a termelésbe. Az ilyen földek megmunkálása érdekében az egyes bizottságok sokféle megoldással kísérleteztek.

Általában minden bizottságnak első elgondolása az volt, hogy az elhagyott földeket az igával rendelkező gazdákkal, bérleti úton műveltetik meg. Szolnok termelő bizottságának 1945. február 26-án közzétett hirdetménye például a következőket hangsúlyozta: „Először csak a jó földet kell megművelni. A gyengébbeket csak akkor, ha a vetőmagkészlet, igaerő és időjárás megengedi. Minden gazda köteles bejelenteni, hogy a rendelkezésére álló termelési eszközeivel menynyi földet képes megmunkálni, és mennyi a vetőmagkészlete. Akinek kevés a földje, mindenekelőtt azok, akik igával és vetőmaggal rendelkeznek, berletre igényelhetnek földet. Iga- és mezőgazdasági gépállományát mindenki köteles bejelenteni."[17]

Az, hogy a szolnoki és többi termelési bizottság a gazdátlanul maradt birtokok termelését az igaerővel, gazdasági felszereléssel rendelkező parasztokkal bérleti úton próbálták megindítani, más körülmények között, pusztán a termelés érdekeit tekintve helyes, indokolt intézkedés lett volna. 1945 kora tavaszán azonban, közvetlenül a háborús pusztulás után, amikor még a politikai rendszer gyökeres megváltozása is bonyolította a helyzetet, nem lehetett eredményes. Ennek hatásaképpen ugyanis az igaerővel rendelkező módosabb parasztság sokkal inkább féltette megmaradt gazdasági javait, hogysem bármilyen előnyös, de – az ő gondolatmenete szerint – kimenetelét tekintve bizonytalan bérleti munkába bocsátkozzék. A birtokos parasztság jelentős része saját házi szükségletének megtermelésére gondolt csupán, és még saját földjének termelési kapacitását sem akarta kihasználni. Egyébként megmaradt termelőereje sem igen volt elegendő bérleti munka vállalására. Ezért ez az elképzelés nem hozta meg a várt eredményt – az elhagyott földek bevonása a termelésbe nem folyt a szükséges lendülettel.

A szolnokiaknál határozottabb hangot ütött meg az elmenekültek birtokainak megmunkálása érdekében február 6-án a Csorvási Nemzeti Bizottság, amikor intézkedett e birtokok termelőerejének felméréséről, gazdatisztjeinek elbocsátásáról és a községhez közelebb eső uradalmi földeknek veteményföldek céljaira való igénybevételéről.[18]

A Kondorosi Nemzeti Bizottság február 1-én hozott határozata pedig, ha a *földreform* szót nem is ejti ki, lényegében már annak a szellemében, annak az irányában cselekszik, amikor az elhagyott földek megműveléséről intézkedik: „A nagygazdaságok vezetésére üzemi bizottság alakíttassék nyolc tagból, és ezek az uradalmi személyzetből választassanak egy helyi kikuldottet az élükön. A földeket pedig egy gazdasági évre megmunkálás végett parcellázzák fel az önként jelentkezők között. Erre háromtagú bizottságot válasszanak. Ezek alla-

[17] ÁL Szolnok Főispáni iratok 48/1945
[18] Lásd *Balázs Béla:* Id. mű, 203 old.

pítsák meg kinek-kinek a foldmennyiségét, és azt hirdessék meg. Írják össze és vegyék leltárba a gazdaságban levő szerszámokat. A fold megmunkálására ezeket osszák ki, igazságos és demokratikus szellemben."[19]

A Csanád megyei Nemzeti Bizottság a foldreform előrelátható radikalizmusa miatt aggályoskodó kisgazdapárti hangokra határozottan kijelentette, hogy a fő cél a termelés biztosítása, és a foldet oda kell adni – haszonbér fizetése nélkul is – azoknak, akik ezt vállalják.[20] Az Egerszalóki Nemzeti Bizottság február végén abból kiindulva, hogy a tavaszi vetéssel nem lehet várni, népgyűlést hívott ossze, ahol a szegényparasztok elhatározták, hogy a helyi káptalani foldeket kishaszonbérletbe osztják szét azok kozott, akik a várható foldreformban igényjogosultak lesznek. Egyben azt is elhatározták azonban, hogy bérleti díjat nem fizetnek.[21]

Puspokladányon, ahol – mint már említettuk – mindössze 110 hold volt az őszi búzavetés, egyetlen megoldásnak látták, hogy a „... termelő bizottság vegye számba a foldigénylőket, azoknak gazdasági erejét, állataikat, szerszámaikat, vetőmaggal való ellátottságukat. Az igénylők számbavétele után állapítsa meg, hogy milyen nagy foldteruletre van szukség, és ehhez mérten vegye igénybe a határ legjobb alapítványi, illetve az elhagyott gazda nélkuli területeket."[22] A borsodszemerei Foldmunkás Szakszervezet mintegy száz aláírással ellátott levélben kérte február 18-án a megye főispánját, hogy még a tavaszi munkák megkezdése előtt osszák ki számukra a foldet.[23]

E felsorolt helyi példák – és felsorolásukat még sokáig lehetne folytatni – bizonyítják: hogy az a *törekvés*, hogy az elhagyott vagy nem elhagyott, de a szukséges iga-, gépi- és kézierővel nem rendelkező nagybirtokok foldje se essen ki a termelésből, szinte akaratlanul elvezette a szegényparasztokat az azonnali földreform követeléséhez. Február végén, március elején, hetekkel a földreformról szóló hivatalos rendelet megjelenése előtt, a felszabadított országrészeken, de mindenekelőtt Tiszántúlon, számtalan kozségben nem utolsósorban a termelés érdekében hozták a földek felosztásáról szóló határozatot a szegényparasztok. Az óvatosabbak kezdetben csak kishaszonbérletbe adását követelték a nagybirtokoknak, de a forradalmi múltú kozségek szegényparasztjai nem féltek az orok tulajdonba juttatás igényével sem fellépni. Ilyen alapon nem egy kozségben, hivatalos intézkedések bevárása előtt felosztották és művelni kezdték a nagybirtokok foldjeit. Csak utalni akarunk rá – részletes elemzéshez nincs elegendő anyag a birtokunkban –, hogy a később szabadult, más agrárstruktúrájú,

[19] Ugyanott.
[20] ÁL Szeged Csanád m
[21] *Tanner Jozsef* Egerszalók. Gondolat Konyvkiadó 1961. 262–264 old Lásd még Bihar megyére nézve *Fehér Tamás*. A Bihar megyei nemzeti bizottságok szerepe a nepi demokratikus forradalomban Acta Universitatis Debreceniensis ... VII/1. 1961., valamint *dr Maday Pál*. Békés megye tortenete. Bekescsaba 1960.
[22] *Dorogi Márton* A puspokladányi foldosztás. Válasz 1948. 58–59. old.
[23] ÁL Miskolc. Főispáni iratok. 246/945.

más történelmi múltú Dunántúlon találkozunk olyan véleménnyel, olyan gyakorlattal, hogy a földreform végrehajtását, mivel az – mondották – veszélyezteti a termelés érdekeit, 1945 őszre kell halasztani.[24] Dunántúlnak azon a részein, ahol az őszi vetést el tudták végezni, indokolt az elképzelésük. A probléma ott jelentkezett, ahol reakciós megmozdulásként teljesen megműveletlenul álló földeken is halasztani akarták a földosztást.

Az elért eredmények igazolták, hogy a mezőgazdaságot ért óriási veszteségek, melyek kozgazdasági szempontból nézve kétségtelenul nem teremtettek elónyos helyzetet a földreform számára, mégis, még a termelés oldaláról vizsgálva is, sokkal inkább szóltak az adott helyzetben a földreform gyors végrehajtása, mint annak halogatása mellett. Még akkor is surgették a földreformot, ha előrelátható volt, hogy a termelési év lezárásakor az eredményt nem lehet majd tetszetős számokkal igazolni, hanem „csak" azzal, hogy a földreform gyors vegrehajtása, ha a nélkulozésektől nem is, de az éhínségtől megmentette az országot. Földreform és termelés, ennek a sorrendnek a jogosultságát, gazdasági realitását a józanul gondolkodó, politizáló emberek nem vonhatták kétségbe. A gyakorlat a szegényparasztok által óhajtott sorrendet igazolta. A földreform és termelés szoros osszefuggéséről, arról, hogy a földreform végrehajtása hogyan járult hozzá a termelési gondok enyhuléséhez, a Békés megyei Földbirtokrendező Tanács áprilisban a kovetkezőképpen nyilatkozott: „Általánosságban a nagybirtok-rendszer megszuntetését, roviden a földreformot a parasztság orommel fogadta, a kiosztás tényét megnyugvással vette tudomásul, eltekintve egyes személyi, vélt sérelmektől. Kisebb-nagyobb hibák természetesen előfordulnak és a jovőben is elő fognak fordulni, ezek azonban az általános szempontokat lényegében nem érintik. A kiosztással kapcsolatosan a munkakedv feltűnően megnövekedett, és az eddigi bizonvos tespedtséget felváltotta a birtoklással járó megelegedés érzete. Az eddigi megmozdíthatatlan munkaerő, melynek kulonbozo okai voltak, a saját földjén onként mozgásba jott, és termelotevékenységet folytatott."[25] A termelés és földreform viszonyáról szól a Csanád megyei főispán 1945. julius 30-án a belugyminiszterhez kuldott jelentése is: „A megye lakossága az őszi mezőgazdasági munkákat a háborús viszonyok miatt elvégezni nem tudta. A tavaszi mezógazdasági munkálatok elvégzése pedig igaerő- és munkaerőhiány miatt nagy nehézségekkel volt lehetséges. A községi termelési bizottságok e téren igen nagy és eredményes munkát végeztek, úgy hogy a mezőgazdasági teruletek majdnem kivétel nélkul bemunkálást nyertek . . . Kozérdekű volt az, hogy a földreform a megye teruletén a lehető leggyorsabb utemben befejezést nyerjen, mert csak ettől volt várható a kedvező terméseredmény."[26] S ezt nemcsak Békés, valamint Csanád megyei tapasztalatok bizonyították.

[24] ÁL Kaposvár. Fóbírói iratok. 544/945 , ÁL Kaposvár Somogy m. Foldhivatali iratok Darány kfb 4/1945

[25] OL Foldhivatali iratok 1945/3

[26] ÁL Szeged. Csanád megye. Foispáni iratok. 2205/1945

1945 tavaszán ugyanis *éppen a mezőgazdaságot ért óriási veszteségek miatt a kisparcellákon folytatott egyéni gazdaság lehetett* a mezőgazdasági munkálatok megindulásának egyetlen lehetséges módja. Nemcsak azért, mert demokratikus rendszerben a szegényparasztok nem hajlandók tovább a földbirtokosok földjén mint cselédek dolgozni és surgetik a földeknek az ő tulajdonukba juttatását, hanem azért is, mert a kisgazdaságok termelési feltételeit sokkal konnyebben lehetett biztosítani, mint a nagybirtokokét. Nyilvánvaló, hogy egy szegényparaszt a maga ot-hat holdját, ha szukséges – minden erejét megfeszítve –, képes a maga és a családja kézi erejével, legfeljebb még egy mustra lóval vagy egy tehénnel megmunkálni. Ugyanez a lehetőség azonban nem áll fenn egy tobb száz vagy ezer holdas birtok megműveléséné. Vagy az is természetes jelenség, hogy az a szegényparaszt, akinek földje van, de nincs elegendő vetőmagja – már pedig 1945 tavaszán honnan lett volna –, inkább lemond a kenyérről és kukoricamálét vagy krumplit eszik, de elveti a gabonát. Miért tegye azonban ezt meg olyan földért, amelynek csupán sommása és nem tulajdonosa! A házi szukséglet kielégítésére szánt gabonából a nagybirtok fennmaradása mellett soha nem lett volna vetőmag, s természetesen a szovjet hadsereg által lefoglalt készletekből sem lehetett volna visszakérni gabonát a földbirtokosok földjének bevetésére, annál inkább lehetett – s mint látni fogjuk nem eredménytelenul – a szegényparasztok számára. Ilyen okok játszottak kozre abban, hogy a rendkívul nehéz termelési feltételek végul is nemhogy nehezítették volna a nagybirtokok szétosztását, hanem inkább surgették azt. Az, hogy a felosztás előnyei már az első gazdasági évben érvényesultek, az az újgazdák hallatlan erőfeszítésének s ontudatosan végzett munkájának volt a kovetkezménye. Ha ők akkor nem vállalják a folddel egyutt a nehézségeket, sőt a nélkulozést is, ha nem dolgoznak szinte erejukon felul, ha nem rendezkednek be a legteljesebb igénytelenségre, akkor az országra az éhség, a földreformra pedig a bukás várt volna.

A földreformban lehetőséghez jutott parasztok azonban vállalták a folddel egyutt a mostoha termelési feltételekkel járó kockázatot és áldozatot is. Számukra nagy volt a tét: a termés mellett a föld. Az újgazdák tokéletesen tisztában voltak azzal, hogy a földreform sikere, végső győzelme szorosan osszefugg a termelés biztosításával. Ez adott számukra erőt, kedvet a mindenáron való munkához.

A szegényparasztok termelési kedve onmagában természetesen nem szuntethette meg a gondokat. A termelés legszukségesebb feltételeinek biztosítása probléma maradt továbbra is, de egyrészt a földreform hatása volt olyan átutő erejű, hogy szinte anyagi erővé vált, másrészt a földreform végrehajtása nyomán a segítségadásnak olyan forrásai nyíltak meg, melyek a földreform nélkul zárva maradtak volna.

A termelés ügyét, azt, hogy a szegényparasztság erőfeszítéseit siker koronázza, magáénak érezte az egész demokratikus kozvélemény.

Az első segítséget a szovjet hadsereg adta. Amíg a harcok folytak, természetes,

hogy első a hadsereg érdeke, a hadsereg élelmezése volt. Ha ez úgy kívánta, igénybe vették a polgári lakosság jószágait, a nagygazdaságok terményeit is – már ahol a német fasiszták után egyáltalán maradt mit igénybe venni –, de a termelés beindítása érdekében 1945 tavaszán a szovjet hadsereg visszaadott belőle az újgazdáknak annyit, amennyit nélkülözni tudott, amennyire 1945 tavaszán vetőmagként okvetlenül szukség volt. A vetőmagjuttatás azonban csak egy része volt a szovjet hadsereg segítségének. Tőle kapott a magyar mezőgazdaság 1945 tavaszán üzemanyagot a traktorok megindításához és igásállatokat a szántás-vetés minél gyorsabb elvégzéséhez. A „Szabad Nép" 1945. április 5-én arról számolt be, hogy az orosz katonai parancsnokság tízezer tonna petróleumot, azonkívül jelentős mennyiségű kenőolajat, benzint bocsátott rendelkezésunkre traktoraink tavaszi uzemanyagszükségletének fedezésére. Ez az üzemanyag-mennyiség közel egymillió hold, az egész tavasszal megmunkált földterület egyharmadának megmunkálását tette lehetővé. A szovjet kormánynak állatállományunk feljavítása érdekében hozott határozatáról Hajdú megye főispánja a debreceni „Néplap"-ban a kovetkező hírt tette kozzé. „A Szovetséges Szocialista Szovjet Koztársaságok kormánya a magyar Kozellátási Minisztérium útján Debrecen város és Hajdú vármegye részére 400 tonna színhús súlynak megfelelő szarvasmarhát, sertést és juhot bocsát rendelkezésre. Ezeket az állatokat részint igázásra, részint feljavításra, a vemhes állatokat pedig szaporulatra az arra érdemes gazdák kozott fogom kiosztani. Igásállatra igényjogosultak azok, akik igásállat nélkul maradtak vagy azzal rendelkeznek, de megművelendő földjük van..." Természetesen más megyék is kaptak hasonló támogatást.

A foldművelésugyi miniszter április 15-én arról értesítette például a Békés megyei főispánt,[27] hogy a Szovjetunió kormánya átengedett húsnak élőállat formájában Békéscsabán 400, Orosházán 75, Békésen 252, Szeghalmon 75 és Mezőhegyesen 423 tonnát. A Heves megyei Ludas községben április kozepén 300 lovat osztott szét a parasztok kozott a szovjet hadsereg parancsnoksága, és május 1-én még további 600-at engedtek át használatra. Emellett permetező és más növényvédőszert is kapott a megye parasztsága.[28]

A szovjet kormánynak üzemanyagban, igásállatban kozpontilag nyújtott támogatásához hozzájárult még az a segítség, amelyet a szovjet hadsereg egyes alakulatai kozvetlenul nyújtottak az egyes falvak szegényparasztjainak. Somogy megyében például több ezer hold elaknásított teruletet aknamentesítettek a a szovjet katonák.[29] Nyugodtan elmondhatjuk a szovjet hadseregről, hogy jóllehet győztes hadseregként jött az országba és természetesen élelmezését biztosítanunk kellett, mégis sokat tettek a magyar mezőgazdaság talpraállítása érdekében. Segítséguk az igásállatok kolcsonzésétől az egyszerű szovjet katonák kétkezi mun-

[27] ÁL Gyula. Főispáni iratok. 670/945.

[28] *Nagy József.* Az 1945-os foldreform Heves megyében. Eger 1961. Kulonlenyomat a főiskola évkonyvenek VII kotetéből. 505 old

[29] ÁL Kaposvar. Somogy megye. Nemzeti bizottsági iratok. 2354/1946.

kájáig mindenre kiterjedt, ami csak támogatást jelenthetett, mindenekelőtt a rendkívül nehéz feltételek között dolgozó újgazdáknak.

A termelés feltételeinek megteremtése érdekében nagy segítséget adtak a munkások is, akik a kommunisták felhívására még vasárnapjaikat is feláldozták a harcok alatt megrongálódott mezőgazdasági gépek kijavítása érdekében. A csepeli Weiss Manfréd-gyár, a Magyar Fogaskerékgyár, a MÁVAG, a debreceni MÁV Járműjavító munkásairól gyakran olvashatjuk a korabeli sajtóban – és még hányan voltak, akik nem kerültek a sajtó nyilvánossága elé –, hogy tavasztól késő őszig hogyan igyekeztek minden módon segítséget adni a mezőgazdasági munkálatok minél zavartalanabb biztosításához. A társadalmi erők összefogásán túl a kormány is megadott minden támogatást, amelyet az ország nehéz gazdasági helyzete megengedett. A traktorok üzemben tartásának biztosítására megszervezte az Országos Mezőgazdasági Gépszolgálatot. Akciót indított a mezőgazdasági gépek üzemanyaggal való ellátására. De a parasztságnak nyújtottak segítséget a mezőgazdasági termények – főleg gyumolcs – értékesítésére létrehozott kozpontok, nem utolsósorban a földművesszovetkezeti hálózat életre hívása is. Ide tartozik nem egy, a földreform kovetkeztében jelentkező, az újgazdák termelőmunkáját erősen hátráltató probléma gyors kiküszöbölése is. Így például az Országos Földbirtokrendező Tanács megszüntette a régi birtokosok, illetve haszonbérlők és az újgazdák között az élő és holt felszerelések elosztása körül dúló vitákat. A földreform-rendelet értelmében ugyanis a régi tulajdonos megtarthatott 100, illetve 200 hold – vagyis a számára visszamaradt fold – megműveléséhez elegendő mezőgazdasági gép-, illetve jószágállományt.[30] A háború következtében azonban a legtöbb gazdaság felszerelése annyira elpusztult, hogy ami megmaradt, azt régi tulajdonosa, az említett paragrafusra való hivatkozással, teljes egészében megtarthatta magának. Így az újgazdák felszerelés nélkul maradtak. Az Országos Földbirtokrendező Tanács ezért úgy rendelkezett, hogy a megmaradt felszerelést a régi tulajdonos a birtoklás arányában koteles volt megosztani az újgazdákkal.[31]

A társadalmi összefogás megkönnyítette a parasztság munkáját, de természetesen nem vette le a válláról a nehéz helyzetből adódó összes gondokat.

Az 1945-os év terméseredménye – minden erőfeszítés ellenére is – a háborús pusztulás kovetkezményeit mutatta. A rossz terméseredményeket csak fokozta az egész országot sújtó aszály. A földreform gyors végrehajtásával, az adott helyzetben lehetséges legnagyobb segítség nyújtásával elkerulhető volt ugyan, hogy a határok teljesen megműveletlenül maradjanak, de a terméseredmények az adott feltételek mellett még így is messze mogotte maradtak a békeévek eredményeinek. A csokkent terméshozam azonban nem az újgazdák, hanem a háborús rombolás, a katasztrofális időjárás számlájára volt írható.

[30] Ideiglenes Nemzetgyűlés Naplója. 40–41. old.
[31] ÁL Szolnok. Foldhivatali iratok. Kozponti anyag.

Nézzuk meg most kozelebbről, a statisztikai adatok tukrében az 1945-os év eredményeit, osszevetve az 1938-as és 1943-as adatokkal.[32]

Év	Összes szántóföld	Ugar	Bevetett	Elemi csapások által elpusztított	Learatott
		terulet (kat. holdban)			
1938	9 750 606	181 082	9 569 524	13 583	9 555 941
1943	9 738 090	120 401	9 617 689	348 746	9 268 943
1945	9 681 745	1 346 789	8 334 866	401 881	7 932 985

A táblázat azt bizonyítja, hogy mindannak a sok nehézségnek, pusztulásnak ellenére, amelyet a háború okozott, az 1944 őszi kényszerű munkaszünet után, 1945 tavaszán a dolgozó parasztság keményen munkához látott. Csakis így lehetett elérni, hogy a bevetett foldterulet igen jelentősen megnovekedett 1944 őszéhez viszonyítva, s végül is a bevetett földterulet 1 282 823 kat. holddal volt kevesebb az 1943. évinél. Ez a szám ugyan – ha úgy tekintjuk, hogy ennyi esett ki a termelésből – igen tekintélyes és óriási veszteséget jelentett, de ha úgy nézzuk, hogy honnan indult el 1944 őszén 1945 kora tavaszán a magyar mezőgazdaság, akkor elismeréssel kell megállni e szám mellett, hogy csak ennyi és nem nagyobb volt a bevetetlenül maradt foldterulet. Az elért eredmény értékét noveli, ha figyelembe vesszuk – amit már korábban illusztráltunk –, hogy a mezőgazdasági munkálatoknak a szokásosnál jóval nagyobb részét – az őszi kiesés miatt – tavasszal végezték el. Ezt bizonyítja – kozvetett úton – az alábbi táblázat. Ebből megfigyelhető, hogy az elmaradt őszi vetést hogyan pótolták a tavasszal vetheto árpával, zabbal, kukoricával, burgonyával, cukorrépával, takarmányrépával. Ezeknek a vetésterulete ugyanis jóformán alig maradt el az 1943-as évtől vagy egyenesen tobb volt annál.[33]

A legfontosabb mezőgazdasagi termények bevetett területe

Év	Búza	Rozs	Árpa	Zab	Kukorica	Burgonya	Cukorrépa	Takarmányrépa
	bevetett terulete (1000 kat. holdban)							
1938	2817	1100	789	390	2042	506	76	243
1943	2731	964	767	422	1850	463	96	249
1945	1318	658	952	390	2255	549	34	220

[32] Magyar statisztikai zsebkonyv XV évf. 1947. 83. old
[33] Ugyanott, 86–87 old

Mint a táblázat mutatja: árpából, kukoricából, burgonyából nagyobb volt a vetésterulet 1945-ben, mint 1943-ban. S ez csak a dolgozó parasztság termelési kedvével, kitartásával volt elérhető. Nézzük meg még végül, hogy milyen terméseredményt sikerult elérni 1945-ben.

A legfontosabb mezőgazdasági termények terméseredménye[34]

Év	Búza	Rozs	Árpa	Zab	Kukorica	Burgonya	Cukorrépa	Takarmányrépa
	termésmennyiség (1000 q-ban)							
1938	26 883	8046	7240	3104	26 620	21 406	9694	35 210
1943	22 785	6692	7053	3516	12 462	18 212	7259	19 951
1945	6 578	3036	4421	1709	18 711	16 908	1775	16 372

Tagadhatatlan tény, de teljesen érthető, hogy az 1945-ös év terméseredménye mélyen alatta maradt a korábbi évek eredményének, még azokban a terményekben is – a burgonya kivételével –, amelyeknek terméterülete nagyobb volt a korábbinál. Ennek oka a tavaszi munkálatok, a vetés megkésett időpontjában, az igaerőhiány miatt rosszabbul megművelt foldekben, a gyenge minőségű vetőmagvakban s a rendkívül aszályos időjárásban keresendő.

Sem a bevetett teruletek, sem a terméseredmények csokkenésére nem akarjuk azt mondani, mintha ebben egyáltalán nem játszott volna szerepet a foldreform okozta óriási átalakulási folyamat. Természetes, hogy ez is nehezítette bizonyos vonatkozásban a termelés folyamatát. Ez azonban semmiképpen sem jelenti azt, hogy az osszes adott objektív és szubjektív feltételek figyelembevételével elképzelhető lett volna egy bármilyen célravezetőbb megoldás. Ez az eredmény is csak a gyorsan végrehajtott földreformnak volt köszonhető.

Mindent el kellett azonban kovetni, hogy az 1945/46-os gazdasági év jobb feltételekkel induljon, még akkor is, ha – ami a termelőerők színvonalát illeti – gyors ugrásról szó sem lehetett. Jó szervezéssel, az erők jobb kihasználásával sokat lehetett azonban tenni a kovetkező évi termés sikere érdekében. Fokozott szervezésre, az erők hathatósabb számontartására már csak azért is szükség volt, mert a foldbirtokosoknak foldjük visszaszerzéséért indított támadása rendkívul kiélezett politikai helyzetet teremtett, és ez károsan hatott vissza a termelésre. Az újgazdák, akik nem lehettek biztosak abban, hogy az általuk bevetett földet ők fogják learatni, nem tudtak a szükséges munkalendülettel dolgozni. A módosabb gazdák pedig, akik egyre inkább a reakció, a foldbirtokosok hatása alá kerültek, még ha aktívan nem is léptek fel a foldreform vagy az őszi mező-

[34] Ugyanott, 90–91. old.

gazdasági munkálatok elvégzése ellen, csendben szabotálták mind az újgazdák igásállattal való megsegítését, mind a saját foldjuk megművelését.

A Somogy megyei Foldbirtokrendező Tanács már 1945 augusztusában azzal a kéréssel fordult a nemzeti bizottsághoz, hogy a termelés érdekében biztosítsa, hogy az újgazdák méltányos ellenszolgáltatásért valóban igénybe vehessék a régi gazdák igavonó állatait, gépeit, és szűnjon meg az a gyakorlat, hogy egy napi fuvarért tizenkét napszámot kelljen teljesíteni.[35]

A nagygazdák 1945 őszén már nem csináltak nagy titkot abból, hogy ők az egyéni szükségleteiknél nem akarnak tobbet vetni. Hajdúboszorményben például nem szerzodtettek munkásokat kukoricatorésre, s ezzel kettős célt akartak elérni, elégedetlenséget szítani a nincstelenek korében, és a termelés szabotálását. Tengódon (Tolna megye) egy 150 kat. holdas kulák három holdat vetett be. Rakamazon jellemző volt, hogy rendes felszereléssel silányan szántottak. A termelest szabotáló kulákok ellen a 22 500/945. sz. FM rendeletet alkalmazni – mely ilyen esetekben a kényszerbérbeadást írta elő – veszélyes volt politikailag, mert a tiszántúli megyékben ez konnyen átcsaphatott volna valamennyi kulákbirtok bérbevételének kovetelésébe. Ez pedig a középparasztság hangulatát minden valószínűség szerint szembefordította volna a népi demokráciával. A szukséges mezőgazdasági munkálatok elvégzését 1945 őszén nemcsak a termelést irányító szervek határozott, erélyes – a kulonbozó buntetésektől sem visszariadó – fellépése biztosíthatta.

A Foldművelésugyi Minisztérium, hogy idejekorán biztosítsa az 1945/46-os év mezőgazdasági munkáinak szervezettségét, már augusztusban kiadta a maga határozott utasításait. A legfontosabb feladatként a megyénkénti termelési tervek osszeállítását jelolte meg. „A termelési tervnek – mondotta az utasítás – előre kell vetítenie az 1945/46-os termelési év alakulását, vagyis azt, hogy a vármegye vetésterulete az egyes őszi és tavaszi novények kozott előreláthatólag hogyan fog alakulni. Ismételten hangsúlyozni kívánom, hogy a termelési év értékét annak realitása adja meg. Nem jelenti ez azonban azt, hogy a helyzettel egyszerűen le kell számolni, hanem a terv osszeállításánál a lehetőségekre kell elsősorban figyelemmel lenni. Vagyis a realitásba azok a célok legyenek benn, amelyek – ha bármilyen nehézségekkel, munkával és fáradsággal is de – megvalósíthatók. A földreform erőpróbája az 1945/46-os gazdasági év lesz. Alapfeltétele a sikernek, hogy a termelési tervvel pontosan meghatározzuk a feladatokat és lehetőségeket, s egyben megállapítsuk a kozponti irányításnak és segítségnek a szukségességét is. Ha a termelési terv osszeállítása nem reálisan és lelkiismeretesen történik, úgy a belőle levont konzekvenciák is helytelenek lesznek, de eredménytelen lesz a kormányzatnak az ezek alapján kiadásra kerulő minden intézkedése is."[36]

[35] ÁL Kaposvar. Somogy m. Foldhivatali iratok. 5429/945.
[36] PI Arch K/8/7/60.

A tervek elkészítése megmutatta, hogy a mezőgazdasági munkák elvégzésének változatlanul egyik legfőbb akadálya az igásállatok, illetve a mezőgazdasági gépek óriási hiánya. Nagy segítséget jelentettek ugyan az év folyamán kiosztott igásállatok, azonban – mivel a veszteségnek csak elenyésző toredékét pótolták – a probléma változatlanul megoldatlan maradt.

A kormány jól látta ezt, ezért szigorú intézkedéseket hozott az őszi szántási munkálatok idejére az igásállatok és a gépek kihasználására vonatkozóan. A végrehajtás ellenőrzését a főispánokra bízta: „A kérdés nagy fontosságára tekintettel felhívom főispán urat, hogy a termelési bizottságoknak és a termelési biztosoknak ezirányú munkájában legyen segítségére. Szükségesnek tartom, hogy a rendőrhatóságok utasíttassanak arra, hogy az utakat ellenőrizzék és mindazokat az igásállat- s traktortulajdonosokat (birtokosokat), akik nem tudják igazolni azt, hogy a kotelező szántást elvégezték"[37], vonják felelősségre.

Mivel azonban a rendelkezés időpontja – 1945 ősze – már a kiéleződött politikai küzdelmek idejére esett, az igásállatok kihasználására vonatkozó rendelet végrehajtása komoly ellenállásra talált a módos parasztoknál. Elszórt eseteket kivéve nem voltak hajlandók segíteni az újgazdákat. Naponta találkozhattunk olyan esetekkel – az előző fejezetben ezzel bővebben foglalkoztunk –, amikor a volt tulajdonosok, torvényes határozat nélkul, ismét birtokba vették volt foldjeiket, illetve nem engedték meg, hogy azon az újgazdák elvégezzék a szükséges őszi munkálatokat. Sokan erőszakos úton visszaszerezték kiosztott állataikat, gépeiket.

A nagygazdák ellenállása, reakciós nekibátorodása azonban még ezen a ponton sem állott meg. Sokan kozuluk igyekeztek elperelni még a szovjet hadsereg által szétosztott állatokat is. Azzal „érveltek", hogy az újgazdáknak, a „rongyosoknak" sohasem volt igásállatuk, csak nekik, de azt tőluk elvették a „front alatt", tehát „kárpótlásul" nekik jár a szovjet hadseregtől kapott állatállomány. Az e kérdés korul keletkezett zűrzavarban végül is a szovjet hadsereg parancsnoka volt kénytelen rendet teremteni. Természetesen megvédte az újgazdák érdekeit, mint ezt 1945. november 15-én a miniszterelnokhoz intézett alábbi átirata bizonyítja:

„A Magyarország teruletén folyó hadműveletek idején zsákmányolt haszonállatok és lovak egy részét a hadműveleti csapatok és katonai parancsnokságok atadták az ínséges parasztoknak, azok gazdálkodása számára. Jelenleg, mint a Szovetséges Ellenőrző Bizottság meghatalmazottai jelentik, a helyi bíróságok a régi torvények alapján elveszik a parasztoktól a fent említett állatokat, és átadják azokat a németektol visszatért régi tulajdonosoknak, ami erős ellenségeskedést szül a parasztok és régebben a németeket támogató személyek és nyilas hazaárulók kozott. Hasonló cselekedeteket igen károsnak és helytelennek kell tartanunk. Kérem ont, miniszterelnok úr, adjon ki megfelelő rendeleteket,

[37] Megtalalható a megyék 1945 évi főispáni irataiban, pl ÁL Szolnok Főispáni iratok 1172/1945

amelyek megtiltják a bíróságoknak és a volt tulajdonosoknak, hogy az állatállományt a parasztoktól elvegyék. További félreértések elkerülése végett tulajdonjogi igazolványokat kellene kiadni azoknak a parasztoknak, akik az állatokat a Vörös Hadsereg alakulataitól és katonai parancsnokságaitól kapták.

Őszinte tisztelettel on iránt

K. Vorosilov s. k."[38]

A szovjet hadsereg nemcsak arról gondoskodott, hogy a már kiosztott igásállatok az újgazdák kezén maradjanak, hanem 1945 őszén, 1946 tavaszán még további igásállatok juttatásával is igyekezett segíteni a szegényparasztokat a termelés biztosításáért folytatott erőfeszítéseiben.

1945 őszén nehezítette a helyzetet az is, hogy a termeléssel kapcsolatosan kiéleződött politikai kérdésekben a termelési bizottságok egy része nem tudott hivatása magaslatára emelkedni. Ennek magyarázata a bizottságok összetételében keresendő.

A termelési bizottságok feladatából, megalakulásuk korai időpontjából természetesen kovetkezett ugyanis, hogy tagjainak tobbsége régi birtokos paraszt volt, akiket gazdálkodási szakértelmuk kovetkeztében választott meg ebbe a tisztségbe a kozség bizalma. 1945 tavaszán a nagy demokratikus fellendülés, a reakció meghúzódása idején ez az osszetétel még nem is okozott különösebb problémát. Az év őszétől azonban, amikor a reakció felerősodott, s bizonyos demokratikus vívmányokat, például a foldreformot megpróbálta kérdésessé tenni s ez különösen kiélezte a parasztságon beluli ellentmondásokat, a termelési bizottságokban a módos parasztok többsége nem egy helyen a termelés érdekét osztályuk és pártjuk szempontjainak vetette alá. Gazdasági szakértelmuk kihangsúlyozásával – vitatva azt, mintha rajtuk kívul másnak is lehetne hozzáértése a mezőgazdasági munkához – minden politikai és gazdasági hatalmat magukhoz igyekeztek ragadni a faluban. Meghokkentő őszinteséggel tárja fel ezt a torekvését a módos parasztságnak a Kunhegyesi Termelési Bizottságnak egy, a megye (Szolnok) egyébként kisgazdapárti főispánjához felterjesztett beadványa. A jelentés zárósorai, melyek az egész levél summáját adják, így hangzanak: „A termelési bizottság, annak kisgazdapárti szakemberei útján, felelősséget vállal azért, hogy a kunhegyesi határban netán megmunkálás nélkul maradt foldeket a foldosztás után saját hatáskörében és kebelében megmunkaltatja. Természetes tehát, hogy mikor egy ily nagy horderejű és felelősséget jelentő terhet vállal magára a termelési bizottság, akkor, hogy ezen kötelezettségének eleget tudjon tenni, szukséges volna az, hogy . . . *a)* a foldosztást csak a termelési bizottság intézze, *b)* az osztásnál a politikai érdek, pártérdek a termelés menetére káros formában ne érvényesuljon, *c)* azért szukséges volna annak megállapítása, hogy a termelési bizottságban, de annak kulonosen foldosztással foglalkozó részében csak kisgazdák vagy hasonló szaktudású emberek

[38] Parlament iraltára. Minisztertanacs titkárságának iratai. 10 937/1945 VII

foglaljanak helyet."[39] Vajon mi ez az utolsó követelés, ha nem pártérdek érvényesítésének leplezetlen igyekezete. A termelési bizottságok egy részének ilyenfajta magatartása természetesen a termelési morál terén is súlyosan éreztette hatását.

A termelés szempontjait elhanyagoló, azt egyenesen sértő, felelőtlenül szított politikai zűrzavarért mindenekelőtt a kisgazdapárti reakció felelős. Az egyes termelési bizottságokban meglevő ellenséges magatartást ők szították. A Kisgazdapárt egyes reakciós vezetői a Kommunista Párt irányvonalától eltérő politikai koncepcióiknak érvényesítése érdekében még a termelés szabotálására való nyílt, demagóg bujtogatással sem átallottak kísérletet tenni.

Míg a Kommunista Párt azért harcolt, hogy a rendkívül nehéz körülmények kozott is biztosítsa a termelés anyagi és erkölcsi feltételeit, addig ők felelőtlen hangulatkeltéssel gátolták a lehetőségek megteremtését. Míg a Kommunista Párt ezekkel a szavakkal fordult a parasztokhoz „Parasztok! Földművesek! A fold azé lett, aki megműveli! Műveljétek hát meg! Ne maradjon felszántatlan, bevetetlen egy talpalatnyi fold sem! Vessétek be a foldeket! Immár a magatokét vetitek be! A haszon a tiétek lesz! Az fog aratni, aki idejében vetett! A nemzet földet adott – adjatok kenyeret a nemzetnek!" – addig a Kisgazdapárt nagyválasztmánya 1945. augusztus 20-án a parasztság sztrájkjogát vette határozati javaslatba. „Kinyilvánítja a Független Kisgazda Párt parasztsága – hangzik a nagyválasztmány határozatának 13. §-a –, hogy gazdasági érdekeink hatályosabb védelme érdekében szervezetein keresztül bevezeti a parasztság gazdasági érdekvédelmét, sztrájkjogát is, melynek értékét és formáit később, alkalmasabb időben határozza meg."[40] „A parasztsztrájk – írta Révai József – tehát a mezőgazdasági termékek eladásának vagy beszolgáltatásának szervezett vagy spontán megtagadasa, ellentétben a munkássztrájkkal, nem az egyes tőkés, hanem az egész társadalom, az állami rend ellen kell hogy irányuljon. És miután ma az állami rend a demokrácia rendje, a parasztsztrájk: nem más, mint haduzenet a demokráciának."[41] Még ha el is hisszük a Kisgazdapártnak, amit e határozat napvilágra kerulése után kirobbant vitában állított, hogy a sztrájkjogot ők csak elvben vetették fel, s hogy a gyakorlatban e joggal a parasztság élni nem akart,[42] még akkor is, csupán a sztrájk gondolata is 1945 őszén, annak feszult politikai, gazdasági légkorében nagyon is kétélű játszma volt. A parasztsztrájk gondolatának nyílt felvetésével az volt a céljuk, hogy a munkásságot és a parasztságot szembeállítsák. A kisgazdapárti reakció arra is számított és joggal, hogy a parasztsztrájk jelszavának állandó hangoztatása majd bátorságot ad a kulákságnak egészen nyílt szabotáló tevékenységet folytatni. Ez így is történt, sőt, esetenként még a középparasztság is kovette ezen az úton. Annál

[39] ÁL Szolnok. Főispáni iratok. 197/1945.
[40] Kis Ujság, 1945. augusztus 22.
[41] *Révai József:* Élni tudtunk a szabadsággal. 24. old.
[42] Kis Újság, 1945. szeptember 19.

is inkább sikerülhetett ez a folyamat, mivel a Kisgazdapárt vezetősége – jóllehet a fővárosi sajtóban abbahagyta a nyílt uszítást – vidéki újságjaiban, szervezeteiben, népgyűlésein sokáig napirenden tartotta a parasztsztrájk, a parasztegység gondolatát. A Kisgazdapárt egyik jobboldali képviselőjének még 1946 februárjában, közvetlenül a tavaszi munkálatok megindulása előtt, egy Hatvanban tartott gyűlésen sem volt más, fontosabb témája, mint a sztrájk.[43]

A parasztság szegényparaszti rétege, annak legalábbis harcosabb, radikálisabb fele, szerencsére 1945 őszéig elég komoly politikai iskolát járt már ki ahhoz, hogy demagógiával ne lehessen őket letéríteni a helyes útról. Tisztában voltak a termelés vagy nem termelés politikai jelentőségével, s a módos gazdák húzódozását a szántás-vetési munkálatok megsegítésétől korántsem úgy üdvözölték, mint az új paraszti egység megteremtésének hordozóját, hanem mint ennek akadályozóját. Ha korábban netán voltak is egyesekben még illúziók „paraszti egységről", „paraszti összefogásról", akkor ezt éppen a termelés körüli huzavona is segített felszámolni.

Az őszi munkálatok nem kellő végzése tehát nemcsak és nem elsősorban a ténylegesen meglevő igaerőhiányon múlott, hanem a reakció, a Kisgazdapárt jobboldali vezetőinek ellenséges tevékenységén. A Szolnoki Termelési Bizottság, mikor 1946 januárjában elkészítette az őszi munkálatok mérlegét, világosan látta ezt, és ilyen értelmű álláspontját így szögezte le: „. . . a meglevő 450 pár lóval 20 munkanap alatt kényelmesen elvégezhettük volna az őszi vetési munkálatokat, 40 nap alatt pedig a tavasziak alá az őszi mélyszántást. Ennek dacára még a 19 traktor bevonásával sem voltunk képesek az őszi vetéseket sem elvégezni, pedig az idő is a legkedvezőbb volt. Ennek oka csak a rosszindulatú szabotálók és feketefuvarokon meggazdagodott, lelkiismeretlen, kapzsi lótulajdonosok merészsége. Mert ha szigorú büntetésben részesítenének a hatóságok vagy a pártok egy néhány kötelességmulasztó traktortulajdonost vagy lóval rendelkező gazdálkodót, nem harapózna el közöttük a nyerészkedési vágy, amely aztán határt sem ismer. A lótulajdonosok közül sokan azt mondják: miért szántsak én másnak. Annyit szántok, vetek, ami magamnak elég. Vagy azt mondogatják, aki földet igényelt, az művelje is meg, vagy igényeljen lovat is, és munkálja meg a földjét ő maga. Ezek a rétegek nem tudják azt megérteni, hogy nekik is kötelességük a köznek segíteni, nem tudják, jobban mondva nem akarják megérteni azt, hogy ha egy újonnan földhözjuttatottnak segítenek, azzal elsősorban hazájuknak, minden honfitársuknak, és csak azután az újonnan földhözjuttatottaknak segítenek."[44] A Szolnoki Termelési Bizottság bejelentését megvizsgálta a megye alispánja, de ő sem tudott mást tenni, mint elismerni a termelési bizottság panaszainak jogosságát. „A termelési bizottságnak a mellékelt előterjesztésében – írja – sok igazsága van, mégpedig főképpen az, hogy a termelési bizottság rendeleteinek megszegői ellen semmi megtorlás nem történt. A bizottság állító-

[43] Szabad Nép, 1946. február 23.
[44] ÁL. Szolnok. Főispáni iratok. 24/1946.

lag tobb ízben fordult kozvetlenul a termelési miniszteri biztoshoz a rendeletmegszegők megrendszabályozása céljából, de feljelentésének semmi eredménye nem volt."[45]

Az igával rendelkezők visszaélései, a rájuk vonatkozó rendelet szabotálása olyan méreteket oltott, hogy a Kommunista Párt kénytelen volt a problémát a nemzetgyűlés elé vinni. Rajk László kommunista képviselő határozott intézkedések megtételére hívta fel a földművelésugyi minisztert: „Nem egy helyről halljuk – mondotta –, hogy az új birtokosok egy része már helyi uzsorások karmaiban vergődik, hogy az iga nélkul foldhozjuttatottak nem egy helyen hat, sőt tobb napi gyalognapszámot dolgoznak egynapi kolcsonkapott igáért. Valóságos uj szolgaság rendszere van kialakúlóban a falun. Ennek megakadályozására kérjuk a földművelésugyi miniszter urat, hogy szerezzen érvényt azoknak a rendeleteknek, amelyek a termelési bizottságokat felhatalmazták a traktorok és igaerők igénybevételére, és gondoskodjék arrol, hogy az igával és traktorral űzott visszaelések, amelyek elsősorban az újgazdát sújtják, gyorsan megszunjenek."[46] Veres Péter a Nemzeti Parasztpárt képviseletében hasonló szellemben szolalt fel: „Néhol – nem tudom, politikai vagy egyéb okokbol – elvadult viszonyok vannak, és a nagygazdák jószágai az udvaron állnak akkor, amikor a falu határában ezer holdnyi felszántatlan birtok van. Kérjük a kormányt, nézzen bele a termelési bizottságok és a termelési biztosok működésébe, hogy végre a magyar fold minden része megműveltessék, és ne kényszerrel műveltessék meg."[47]

A nemzetgyűlési vitát kovetően az 1945. évi őszi mezőgazdasági munkálatok biztosítására hivatott szervek munkája megélénkult. A termelés miniszteri biztosai szigorú utasítást adtak ki a korábbi rendeletek pontos végrehajtására. Eszerint a traktorok, igásállatok, sőt igázásra alkalmas tehenek is csak szantast végezhettek. Azokkal sem személy, se árufuvarozást nem volt szabad végezni. Kulon intézkedés történt az újgazdák foldjeinek megmunkálásáról. Az intézkedés kimondotta, hogy a traktorok államtól kapott uzemanyaggal csak újgazdáknak szánthatnak, a fuvarosok 25 hold szántási kotelezettségüknek csak újgazdak foldjén tehetnek eleget. Végul a fogattartó gazdák 110 holdnyi szántáskötelezettségét 30 holdra mérsékelte ez az utasítás, ha azt újgazdák foldjén vegeztek.

Természetes azonban, hogy megfelelő politikai alátámasztás és buntető rendelkezések nélkul a legcélravezetőbb utasítások ellenére is akadozva ment a munka A termelési bizottságok állásfoglalásán sok minden múlott.

A termelésre károsan ható, azt egyenesen akadályozo politikai súrlodasoknak azonban ugyancsak a már más vonatkozásban ismertetett 1946. évi IX tc vetett véget. Véget vetett azzal, hogy pontot tett – minden probléma végso eredojére – a kiosztott foldek korul folyó huzavonára. Ez megteremtette a

[45] Ugyanott.
[46] Ideiglenes Nemzetgyules Naploja 76 old.
[47] Ugyanott.

nyugodt termelés-politikai feltételeit is. A földreform eredményeit védte a törvény, megszűnt az újgazdák birtoklási bizonytalansága. Segítséget ugyan a nagygazdáktól ezután még kevésbé várhattak, mint eddig; de a kapott földjeiken, az állam által nyújtott segítség okos felhasználásával, legalább nyugodtan gazdálkodhattak. Biztosak lehettek abban, hogy amit ők vetnek, ők is aratják.

Az újgazdáknak nagy szükségük volt arra, hogy legalább földjeik birtoklását illetően biztonságban legyenek, mert amúgy is számtalan gonddal, nehézséggel kellett megbirkózniuk. Ilyen volt a művelési problémák mellett például a megváltási ár évenként esedékes részletének törlesztése és a beszolgáltatás.

A megváltási árról a 600/1945. Me. sz. rendelet a következőképpen intézkedett „A földhözjuttatott a föld ára fejében a kataszteri tiszta jövedelem húszszoros összegét fizeti . . . A földhozjuttatott törpebirtokos vagy kisbirtokos köteles a föld megváltási árának 10%-át birtokba helyezés alkalmával befizetni – a hátralékot 10 évi egyenlő részletekben kell kiegyenlíteni. A földnélküli gazdasági cseléd vagy mezőgazdasági munkás a föld megváltási árát 20 évi egyenlő részletben törlesztheti le. Az első részlet kifizetésére a birtokba lépéstől számított legfeljebb három évre halasztás engedélyezhető. A halasztás iránti kérelem felett a megyei földbirtokrendező tanács határoz . . . A megváltási árhoz kell számítani a föld felmérésével és szétosztásával felmerülő összes műszaki költségeknek a kiosztott birtokegységre eső részét is."[48]

A földreformot követő években az újgazdák fizetőképessége messze alatta maradt a kívánalmaknak, ezért 1945–1947-ben, e rendkívül rossz termésű években a föld árából nem sokat tudtak törleszteni a földhozjuttatottak. Országszerte éltek a haroméves fizetési halasztás lehetőségével.

1946-ig lényegében csak a műszaki költséget fizették be. 1946-ban mérséklést kaptak az újgazdák még a földadóra és a beszolgáltatásra is. Akinek a kataszteri tiszta jövedelme 40 korona alatt volt, annak egészen elengedték a földadóját, akinek 40–60 korona közott volt, 50%-át kellett befizetnie. Akiknek ot kat. holdnál kevesebb földje volt, azoknak elengedték a beszolgáltatást, csak az 1945. évi földadójukat kellett terményben leróni. E kedvezmények igen súlyosan érintették az államháztartást, de sokat segítettek, bár korántsem eleget, a parasztság helyzetén.[49] Ekkor állapították meg hivatalosan és vetették ki adó formájában kinek-kinek fizetési kötelezettségét. Évenként fizetni kellett minden hold föld egy-egy aranykoronájáért két forintot. Tehát pl. egy olyan föld után, melynek 10 aranykorona volt az értéke, évi fizetési kötelezettsége 20 forint volt. Ezt az összeget kellett 10 egymást követő éven át befizetni az újgazdáknak, illetve ahány hold földet kapott, annyiszor 20 forintot.

Gyakorlatilag azonban a szegényparasztok a földért nem fizettek. A Kommunista Párt már a rendelet elfogadása idején is bízott abban, hogy a kártalaní-

[48] Rendelet. 17. §.
[49] Lásd *Erdei Ferenc:* A földhozjuttatott parasztság sorsa 8. old.

tást a parasztok válláról levészi majd a forradalom, s így az államot sem éri lényeges veszteség majd akkor, ha a parasztok nem fizetnek a földért. A forradalom előrehaladása meg is hozta ezt az eredményt. S 1950 után a mezőgazdaság szocialista átalakulásának kibontakozása lényegében levette napirendről a kártalanítás kérdését.

Az állam, ha áldozatok árán is, azt még csak tudta vállalni, hogy lemond a föld árának törlesztéséről néhány évig, de a beszolgáltatási kötelezettség progresszíven megállapított terhei alól teljesen nem mentesíthette az újgazdákat. Ez veszélyeztette volna az ország élelemmel való ellátását. A földhozjuttatottak ezt meg is értették, és becsülettel vállalták a rájuk eső terheket.

Mindez igen kemény harcot igényelt. Harcot a földdel a termésért, a munkaeszközök hiánya és a mostoha időjárás okozta károk leküzdését. Harcot a volt tulajdonosok és gazdag parasztok gáncsoskodása, irígysége, rosszindulata, de harcot a saját hibáik, emberi gyengeségeik ellen is. Nem csoda, ha voltak olyanok, akik kihullottak ebből a küzdelemből, s lemondtak a kapott földről. Különösen szaporodott az ilyenek száma 1946 őszén, a már második rosszul sikerült gazdasági év után. De ha az igavonóhiány – az aszályos évre való hivatkozással –, a földről lemondók száma szaporodott is, mégannyi volt a helyükre jelentkezőké. A földosztásból kimaradottak szünteleníül igényelték a földet, nem ijesztette el attól őket az elbátortalanodottak csüggedt lemondása sem.

Az 1945/46-os termelési év eredményei, minden politikai és gazdasági nehézség ellenére, ha nem is érték el a háború előtti színvonalat, már fejlődést mutatnak. A termelés nagyobb méretű fejlődését erősen akadályozta – az általános gazdasági és társadalmi problémák mellett – az is, hogy 1946-ban, még az 1945-ös évnél is súlyosabb aszály pusztított. Míg 1945-ben 401 881 kat. hold vetése pusztult el elemi csapások által, addig 1946-ban 617 752 – tehát több mint 200 000 kat. holddal több az előző évnél – esett ki ilyen módon a termelésből.[50]

Ha összevetjük az 1946-os év néhány jellemző számadatát az 1945-ös évivel, a növekedés nyilvánvaló. Míg 1945-ben a bevetett földterület a statisztika adatai szerint 8 334 866 kat. hold volt, addig ez a szám 1946-ban 9 058 769 kat. holdra emelkedett. Az ugaron maradt 1945-ös évi 1 346 879 kat. holddal szemben az 1946-os évi ugar már csupán 588 786 kat. hold volt. Ez ugyan közel ötszöröse az 1943-as évinek, de az 1941–1942-es ugaron maradt földterület több volt ennél.

A legfontosabb mezőgazdasági termények vetésterülete és terméseredménye a következőképpen alakult.[51] (Táblázatot lásd kov. old.)

Érdekes megfigyelni, hogy bár sokat emelkedett 1945-hoz viszonyítva a búza és rozs vetésterülete, még mindig jelentősen elmaradt a korábbi évekétől. Viszont árpából, kukoricából, burgonyából még 1946-ban is nagyobb volt a

[50] Magyar statisztikai zsebkönyv. XIV. évf. 1947. 83 old.
[51] Ugyanott.

Év	Búza	Rozs	Árpa	Zab	Kukorica	Burgonya	Cukorrépa	Takarmányrépa
	Bevetett földterulet (1000 kat. holdban)							
1945	1318	658	952	390	2255	549	34	220
1946	2016	820	869	385	2196	487	104	232
1943	2713	964	767	422	1850	463	96	249
	Terméseredmény (1000 q-ban)							
1945	6 578	3036	4421	1709	18 711	16 908	1775	16 372
1946	11 267	4242	4413	1980	13 635	11 432	5159	13 585
1943	32 875	6692	7053	3516	12 462	18 212	7259	19 951

vetésterulet, mint 1943-ban. Ez ismét arra mutat, hogy 1945 őszén még mindig nem volt meg a lehetősége az őszi munkálatok zavartalan lebonyolításának, s az emiatt keletkezett hiányt még mindig tavaszi vetésű növényekkel kellett pótolni. Az 1945 őszi lemaradásban, a már ismertetett politikai tényezők, igaerőhiány stb. mellett szerepe volt annak is, amit már elemeztünk, hogy jóval nagyobb volt a kukoricával, burgonyával vetett terulet, amelynek torése, szedése 1945 őszén a szokásosnál is jobban elhúzódva, már későn adta át a helyet az őszi búzának, rozsnak. Hogy a gabona vetésterulete még 1946-ban sem érte el a kívánt szintet, természetesen egész népgazdaságunkra károsan hatott, annál is inkább, mert nemcsak a bevetett terület volt kevesebb, hanem a terméseredmény, illetve az átlagtermés is jelentősen alatta maradt az 1943. évinek, de nemcsak gabonában, hanem valamennyi terményben. Bizonyos javulásként konyvelhetjuk el ugyanakkor, hogy búzából, rozsból, árpából 1945-hoz viszonyítva novekedett az egy holdra eső átlagtermés, erősen csokkent viszont az aszály miatt kukoricából és burgonyából.

Ha 1946-ban gyenge is volt még a termés, ha messze is állott még a magyar mezőgazdaság háború előtti színvonalától, a felszabadulás utáni két év eredménye mégis jogot adott az ország dolgozó népének, elsősorban az újgazdáknak a bizakodásra.

Azok, akik 1947-ig sikeresen művelték juttatott foldjuket, s azt tőluk sem a politikai élet hullámverése, sem a gazdasági problémák ózone nem tudta elszakítani, azok néhány év alatt összeszedték magukat gazdaságilag. A foldhoz-

juttatottak tobbsége megindult a fejlődés, a gyarapodás, az emberibb élet útján. A foldreformért folytatott harc eredményesen zárult.

Az előbbi gondolattal – ismertetve még a foldreform eredményeit mutató statisztikát – nyugodtan zárhatnánk is tanulmányunkat. Zárhatnánk, ha a foldreform véglegesen lezárta volna Magyarországon az agrárkérdést. Kozismert azonban, hogy nem így történt. Annak ellenére, hogy a foldreform 1945-ben egyetlen lehetőségként johetett számba a foldkérdés rendezésére, és jelentosegét semmi nem csorbíthatja, csakhamar jelentkeztek – végrehajtásának történelmileg elkésett időpontjából eredő – korlátai is.

Csakhamar nyilvánvalóvá lett, hogy amennyire nem lehetett 1945-ben más úton elindulni, annyira nem lehetett egyedul ettől várni a végleges kibontakozást. Tovább kellett lépni a megkezdett úton. Erról a gyokeresen új elrendezésrol – a kollektív nagyuzemi gazdálkodásra való áttérésrol – már nem feladata beszélni jelen tanulmánynak. Mivel azonban a két esemény időpontja annyira kozel esik egymáshoz – amiből természetszerűleg belső osszefuggésre is lehet gondolni, amint hogy van is, kotelessége e munkának elemezni a foldreform jellegét, eredményeit, a parasztság életében s az egész magyar népi demokrácia gazdasági, politikai fejlődésében betoltott szerepét. Ebből érthetőbbé válik, hogy miért vetódott fel már néhány év után a továbbhaladás szuksegessége.

A FÖLDREFORM EREDMÉNYEI, JELLEGE

Nem könnyű feladat a földreformot számokban bemutatni, mivel a földreform végleges eredményeit feltáró, részletes, megbízható statisztikáink nincsenek. Hogy nincsenek, az a földreform végrehajtásának sajátos körülményeiből, abból a már ismertetett tényből következik, hogy a földreform számos gazdasági, politikai, társadalmi probléma miatt sem 1945-ben – végrehajtásának évében –, sem az utána következő egy-két év alatt nem tudott véglegesen nyugvópontra jutni. Természetes azonban, hogy eredményeit a statisztikai fogyatékosságok ellenére is ki akarjuk mutatni. Ehhez viszont egyrészt csak egészen korai időpontban készült előzetes vagy későbbi, de a földreform eredményeit már bizonyos vonatkozásban csak közvetve mutató statisztikák állnak rendelkezésünkre. A földreform eredményeinek feltárása szempontjából így ezek mindegyikének megvan a maguk fogyatékossága, s belőluk következtetésre jutni csak gondos mérlegelés és összevetés után szabad.

A földreform országos eredményeiről az első statisztikai felmérés 1945 szeptemberében készült. Az Országos Földbirtokrendező Tanács kívánta összegezni – nem tudományos céllal, inkább további munkájának könnyítésére – az addig elért eredményeket. Ez az összeállítás, ha adatai nem is voltak véglegesek, igen figyelemreméltó, mert a földreform eredményeiben történt későbbi módosulások döntően már nem változtatták meg az 1945 szeptemberére kialakult állapotot. Ezért ez a korai felmérés, minden előzetessége ellenére alkalmas arra, hogy tájékoztatást adjon a földreform méreteiről, irányáról. Nagy értéke, hogy a földreformnak több olyan részletkérdését vizsgálja, amelyre a későbbi évek különböző statisztikái többé nem tértek ki. Gondolunk mindenekelőtt az 1949-es népszámlálás anyagára – még ebből tudhatunk meg legtöbbet a földreform eredményeiről –, amely kitűzött célja szerint, népességstatisztikai kérdésekkel foglalkozva, jó képet nyújt az agrárnépesség rétegződésének megváltozásáról, de természetesen nem érinti a földreform számos, egyéb problémáját.

Külön emeli az 1945-ös szeptemberi statisztika értékét, hogy ebben az időpontban a parasztság viszonyaiban végbement változás, amelyet a statisztika tükröz, még valóban mind a földreform hatásának tudható be. Ugyanez a későbbi években készült statisztikákról, így az 1949. évi népszámlálás adatairól – amikor a tulajdonviszonyokban a földreform okozta és a spontán átalakulás

mellett a kulákkorlátozás, a szovetkezeti mozgalom lassú megindulása is kezdte éreztetni hatását –, már nem mondható el.

Az 1945. évi szeptemberi statisztikai összeállításnak viszont gyengéje, hogy adatai nem a végleges állapotot mutatják, továbbá, hogy a földreform eredményeit természetesen nem tudta még úgy elemezni, hogy az egyben tukrozze a földreform kovetkeztében, a birtokmegoszlásban, a mezőgazdasági népesség rétegződésében bekovetkezett változásokat is.

A továbbiakban ezért a földreform eredményeinek ismertetéséhez használni fogjuk mind az 1945. évi szeptemberi előzetes, részletes felmérés, mind az 1949-es népszámlálás ugyancsak részletes eredményeit, és segítségul hívjuk néha az 1948-ban „Az 1945. évi földreform előzetes eredményei" címmel kozzétett néhány szempontra kiterjedő adatokat, melyek azonban sajnos csak orszagos összcírást tartalmaznak, megyei adatokat nem kozolnek. E kulonböző eredetű, celkitűzesű statisztikák egyuttes használata mégis módot nyújt arra, hogy a földreform eredményeiről elfogadhatóan hiteles osszképet kapjunk.

Az 1945. évi szeptemberi előzetes statisztika felmérése alapján mindenekelőtt képet kapunk arról, hogy a földreform során milyen jellegű földek milyen címen, mekkora földterulettel kerultek igénybevételre.[1]

Az igénybevétel legfőbb mondanivalójáról – hogyan tukrozi vissza az adott vidék, megye birtokstruktúráját, szegényparasztságának ebből fakadó magatartasát – már a IV. fejezetben említés történt. Amire itt most még fel kell figyelnünk, az a földreformnak az igénybevétel adataiban is megmutatkozó hatalmas mérete. Az alábbi táblázattal – mely megmutatja, hogy az igénybe vett földterulet hány százalékát érinti a megyék összes földteruletének – a földreformnak ezt a hatalmas arányát szeretnénk még szemléletesebbé tenni. Ez a kimutatás, tekintve, hogy 1948-as adatokkal dolgozik, módot ad arra is, hogy az első összegezés utáni módosulásokat is megfigyeljuk. Ezeket az adatokat – tekintettel arra, hogy a földreform eredményeiről *végleges* felmérés soha nem készult, bármennyire „előzetes" megjeloléssel látják is el a statisztikák – használjuk általában a földreform eredményeinek rogzítésére.[2]

Az ország összes teruletének 34,6%-át, tobb mint egyharmadát mozdította meg tehát a földreform. A táblázat jól érzékelteti a felosztható földek mérete szerinti kulonbséget a Dunántúl és az Alföld közott. A dunántúli átlag az összterulet 40,3%-a, szemben az alföldi 29,3%-kal. Az 1948. évi statisztika szerint 1 230 625 kat. holddal tobb az igénybe vett földterulet annál, amit az 1945-ös kimutatás adatai mutatnak. Nem tudjuk pontos okát adni annak, hogy mibol keletkezett két év alatt ez az elég jelentős eltolódás, de semmiképpen sem tekinthetjük ezt a kulonbozetet olyan földteruletnek, mint amelyet felosztható sága ellenére sem osztottak szét 1945-ben. A földreform végrehajtásának módozatait

[1] Lasd a 2., 3. sz. tablazatot.
[2] Lásd a 4 sz tablazatot Magyar statisztikai zsebkony. XV. évf. 1948. 101. old.

4. sz. táblázat

Sorszám	Országrész, megye	A megye területe (kat. hold)	Az igénybe vett terület (kat. hold)	Az igénybe vett terület a megye területének %-ában
	Dunántúl			
1.	Baranya	697 485	225 498	32,8
2.	Fejér	717 243	397 980	55,5
3.	Győr-Moson	414 614	151 096	36,4
4.	Komárom-Esztergom	344 437	137 803	40,0
5	Somogy	1 163 465	561 331	48,2
6.	Sopron	337 066	137 323	40,7
7.	Tolna	625 685	224 223	35,8
8.	Vas	574 682	190 896	33,2
9.	Veszprem	689 113	239 975	34,8
10	Zala	845 530	315 340	37,8
	Osszesen:	*6 409 320*	*2 581 465*	*39,5*
	Alfold			
11	Bács-Bodrog	325 916	119 470	36,7
12.	Békés	639 658	172 103	26,9
13.	Bihar	481 573	139 070	28,9
14.	Csanád	348 008	94 850	27,2
15.	Csongrád	601 616	175 279	29,1
16.	Hajdú	580 909	137 869	23,7
17.	Jasz-Nagykun-Szolnok	913 038	259 716	28,4
18.	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	2 252 670	583 870	25,9
19.	Szabolcs	811 203	353 934	48,6
20.	Szatmár-Bereg	367 782	112 444	30,6
	Osszesen:	*7 322 373*	*2 148 605*	*29,3*
	Észak			
21.	Abaúj	291 730	93 244	32,0
22	Borsod-Gömör	687 256	190 370	27,7
23	Heves	651 867	236 566	36,3
24.	Nógrád-Hont	503 111	223 406	44,4
25.	Zemplén	306 806	125 920	41,0
	Osszesen:	*2 440 770*	*869 506*	*35,6*
				36,3
	Magyarország mindössze:	*16 172 463*	*5 599 576*	*35,4*

ismerve, a rendkívüli gyorsaságot, az adminisztrálás gyengeségét stb., helyesebb, ha az adatok eltolódása mogott egyszerűen az 1945-os év adatkozlési fogyatékosságát látjuk. Ezt látszik igazolni az a tény is, hogy mind az elkobzott, mind a megváltott birtokok száma és terulete *arányos* emelkedést mutat az 1945. évi adatokhoz képest.

Az igénybe vett földbirtokok száma és terulete[3]

Megnevezés	*Dunántúl*	*Alfold*	*Észak*	*Összesen*	*Összesen 1945*
Elkobzott földbirtokok szama	29 726	13 040	479	43 345	37 146
terulete, kat. hold	262 922	254 451	21 798	539 171	464 480
Megváltott földbirtokok száma	10 889	14 759	6 612	32 260	26 753
terulete, kat. hold	2 318 603	1 894 163	847 708	5 060 474	3 904 540

Ha akár a megváltott, akár az elkobzott birtokok száma, illetve terulete ugrásszerű eltolódást mutatna a korábbi adatokhoz viszonyítva, bátrabban gondolhatnánk arra, hogy a két adat eltérése mogott tartalmi ok húzodik meg. Így helyesebb, ha az előbbi feltevésnél maradunk.

Az elkobzott és megváltott foldekből országszerte foldhoz juttatták mindenekelőtt a nincstelen szegényparasztokat, gazdasági cselédeket, napszámosokat, a törpebirtokosokat és a nagycsaládú kisbirtokosokat. De foldet juttatott a reform a felosztásra került nagybirtokok olyan alkalmazottainak is – okl. mezőgazdászoknak, erdészeknek, iparosoknak –, akik a foldreform kovetkeztében megélhetés nélkul maradtak.[4]

Elsőnek vegyuk szemugyre e táblázatból az igénylők, az igényjogosultaknak ténylegesen elismert és a valóban foldhoz is juttatott természetes személyek számát, illetve arányát. Azonnal szembetűnik, hogy a számok egyre csokkennek (Mindossze két megye van – Hajdú és Abaúj –, ahol megmagyarázhatatlan módon magasabb a foldhozjuttatottak száma az igényjogosultaknak elismert személyek számánál. Ennek annyira nem lehet okát találni, hogy feltehetően itt is statisztikai elírásról, illetve rossz adatfelvételről van szó.) Hozzávetolegesen százezerrel – tehát megyénként átlag négy ezerrel – kevesebb az igényjogosultaknak elismertek száma az igénylőknél, és ismét kozel százezerrel kevesebb a ténylegesen foldhozjuttatottak száma. Érdekes megfigyelni azonban, hogy míg a

[3] Magyar statisztikai zsebkonyv XV évf 1948 102. old.

[4] Lásd az 5, 6 sz táblázatokat A foldhivatal statisztikai felmérése. Gazdasagkutato Intezet. Arch.

több felosztható földdel rendelkező Dunántúlon 33 356 igénylőt nem ismernek el igényjogosultnak, addig az Alföldön 50 614-et, míg a Dunántúlon 20 871-gyel kevesebb a földhöz juttatott természetes személyek száma az igényjogosultakénál, addig az Alföldön 42 251-gyel. Semmiképpen nem kell arra gondolnunk, hogy az Alföldön több volt az indokolatlanul jelentkezők száma (ez a birtokstruktúrából következtetve fordítva még elképzelhető lenne, de így egyáltalán nem), helyesebb, ha azt feltételezzük, hogy a kevesebb felosztásra kerülő föld miatt az elbírálás volt itt szigorúbb. A földdel való ellátottság szerint nőtt vagy csökkent megyénként a földhözjuttatott törpebirtokosok, különösen a kisbirtokosok száma (akárcsak, mint erre munkánk más fejezetében már utaltunk, a mezőgazdasági iparosok, kisiparosok száma). Fejér, Somogy, Tolna, Veszprém, Szabolcs megyékben, ahol általában több volt a felosztásra kerülő nagybirtok, mint az ország más megyéiben, több kisbirtokos kapott kiegészítést meglevő földjéhez, mint pl. Szolnok, Hajdú, Bihar, Csanád megyékben.

Talán nem lesz érdektelen ezen adatok alapján egy pillantást vetnünk az átlagjuttatás alakulására is. Az ismertetett 1945. évi szeptemberi kimutatás alapján országosan 4,6 kat. hold volt az átlagjuttatás. Megyénként vizsgálva nemigen lehet valamiféle rendszert találni abban, hogy mely megyékben emelkedett az átlagjuttatás az országos fölé és hol volt kisebb annál. Talán nem érdektelen viszont arra felhívni a figyelmet, hogy az átlagjuttatás szintje nem volt egyszerű függvénye a több vagy kevesebb osztható földterületnek. Ugyanis míg például a kifejezetten nagybirtokos Somogy, Veszprém megyében 5,3 kat. hold az átlagjuttatás, addig a kevesebb felosztható földdel rendelkező Szolnok megyében 6,6, Békésben 6,1 kat. hold volt. De a fordított arány sem tipikus, mert az ugyancsak kevés felosztható földterülettel rendelkező Csongrád megyében csak 4,1 kat. hold volt a juttatás átlaga, a nagybirtokos Fejér megyéé pedig 6,4 kat. hold. E táblázatból egyetlen magyarázat kínálja magát – ami valamennyi megyére érvényes – az átlageredményeket befolyásoló tényezőként: a földhözjuttatott kis- és törpebirtokosok, valamint a szegődményesek és kisiparosok száma!

A kis- és törpebirtokosok, valamint az iparosok juttatott földje ugyanis – tekintve, hogy ők csupán kiegészítést kaptak meglevő földjeikhez – *mindenütt kevesebb* a gazdasági cselédek, a mezőgazdasági munkások juttatásánál. Így a kis- és törpebirtokosoknak juttatott lényegesen kisebb földterület természetesen rontja az összesített juttatási átlagot, s aszerint rontja többé vagy kevésbé, hogy többen vagy kevesebben voltak-e a földhözjuttatott kis- és törpebirtokos parasztok, illetve iparosok. Mivel például Szolnok megyében az összes földhozjuttatottnak csak 25,30%-a kis- és törpebirtokos, Somogyban viszont 40,76%-a, Szabolcsban 34,25%-a, természetes, hogy Szolnok megyében rontják le legkevésbé az átlagot.

Az 1948. évi statisztikai adatok, sajnos, csak országos kimutatásban közlik, hogy a földreform során kiosztott földterület hogyan oszlik meg az egyes paraszti rétegek között, ezért a megyénkénti változást, módosulást nem tudjuk

Baranya	16 226	13 392	2 301	20 464	3 035	17 100	3 293	15 380	1 066	4 413	958	1 983	49	1 141	67	251	10 770	60 732
Fejér	32 825	27 651	7 281	62 049	9 938	62 802	6 589	32 363	1 869	10 871	948	2 758	193	834	48	191	26 766	171 848
Győr-Moson	18 652	15 560	2 574	22 375	4 894	22 707	4 702	14 779	419	1 610	709	2 330	43	611	18	99	13 439	64 511
Komárom-Eszt.	12 817	9 918	1 661	13 227	2 862	13 184	1 791	6 625	510	2 225	382	1 015	11	164	15	46	7 232	36 486
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Sopron	19 084	15 670	2 422	18 616	3 446	12 585	5 543	16 268	1 343	3 040	1 096	2 347	56	230	36	136	13 952	53 222
Tolna	25 726	22 153	3 849	36 993	6 279	35 253	5 618	23 509	1 484	8 700	865	2 712	69	754	64	402	18 228	108 323
Vas	19 781	16 751	3 363	26 147	4 015	16 627	6 366	21 308	1 530	4 665	720	1 277	44	620	55	304	16 093	70 948
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Zala	13 937	12 695	1 666	10 719	2 916	7 660	5 427	12 739	770	1 815	377	700	17	137	22	114	11 195	33 834
Bács-Bodrog	15 913	14 780	1 787	11 807	6 794	36 258	2 062	10 260	244	931	323	954	13	127	6	68	11 829	62 905
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Jász-N.-Sz.	33 857	29 804	4 185	34 978	13 516	95 055	5 299	24 302	845	4 852	402	1 487	40	400	2	18	24 289	161 092
Pest-P.-S.-K.	59 841	47 414	5 690	42 961	20 365	92 912	11 681	39 680	1 246	4 781	1 189	2 039	56	459	105	316	40 332	182 148
Szabolcs	42 737	38 605	8 235	50 040	15 919	69 149	10 402	40 907	2 293	7 826	925	2 399	49	353	35	187	37 858	170 861
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Szatmár	24 075	19 102	2 500	14 150	6 150	30 690	5 436	16 204	515	1 557	505	1 252	17	116	15	55	17 452	64 566
Abaúj	9 811	8 776	1 379	7 913	6 680	13 073	1 689	5 839	384	1 363	313	775	17	120	75	200	10 537	29 283
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Magyarország összesen	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Budapest, 1945. évi szeptember hó 26-án.

6. sz. tábla

Az uj földreform előzetes eredményei

II. A juttatások részletezése

(Országos összesítés)

	Az összes	*Az*	*A juttatásban részesült*															
			gazdasági cselédek		*mezőgazdasági munkások*		*törpebirtokosok*		*kisbirtokosok*		*mezőgazdasági iparosok és kisiparosok*		*okl. gazdák*		*erdészeti alkalmazottak*		*természetes személyek*	
		száma	*száma*	*részére juttatott*	*száma*	*részére juttatott*	*száma*	*részére juttatott*	*száma*	*részére juttatott*	*száma*	*részére juttatott*	*száma*	*részére juttatott*	*száma*	*részére juttatott*	*száma*	*terület kat. hold*
Dunántúl	221 999	188 643	37 980	315 291	51 183	258 824	35 744	201 013	12 768	49 815	8 907	22 223	599	6 847	591	3 392	167 772	857 405
Alföld	309 617	259 003	32 533	217 930	104 903	518 911	64 133	236 193	9 840	44 502	4 883	10 952	253	1 691	207	889	216 752	1 031 068
Észak	124 328	101 807	11 742	69 490	35 843	118 884	27 443	78 639	2 679	9 195	3 044	5 741	214	875	204	713	82 170	283 537
Magyarország összesen	*655 944*	*549 453*	*82 255*	*602 711*	*192 929*	*896 619*	*147 320*	*515 845*	*25 287*	*103 512*	*16 834*	*38 916*	*1 066*	*9 413*	*1 002*	*4 994*	*466 694*	

Budapest, 1945. évi szeptember hó 26-án.

nyomon kovetni. Mégis meg kell e kimutatással – mint véglegesként használatossal – ismerkednunk.

A juttatásban részesult természetes személyek[5]

Foglalkozás	*Személyek száma*	*Kiosztott terulet (kat holdban)*	
		Összesen	*Egy fore %-ban*
Gazdasagi cseled	109 875	922 255	8,4
Mezogazdasagi munkás	261 088	1 288 463	4,9
Torpebirtokos	213 930	829 477	3,9
Kisbirtokos	32 865	143 131	4,4
Szegodmenyes es kisiparos	22 164	53 866	2,4
Képesített (okleveles) gazda	1 256	14 548	11,6
Erdeszeti alkalmazott	1 164	6 998	6,0
Osszesen.	642 342	3 258 738	5,9

A foldosztás során nemcsak természetes személyek részesultek foldhoz juttatasban. A foldreformnak a szegényparaszti foldet várók igényeinek kielégítésén túl gondoskodnia kellett nem egy, kozosségi célokat szolgáló juttatasrol is. Az alábbi táblázat az ilyen kozcélú juttatott foldek megoszlását mutatja.[6]

Az 1945-ös földreformot kiegészítette egy jelentős házhelyjuttatási akció, melyben a földre jogosult szegényparasztság mellett részesulhettek a városi és falusi lakosság egyéb föld-, illetve házingatlannal nem rendelkező szegényrétegei is. Az alábbi táblázat képet ad a házhelyjuttatás állásáról 1945 szeptemberében [7]

1945 szeptemberéig a házhelyek osztásánál surgetőbb volt a foldek szetosztása Ezért az e táblázatban kozolt adatok még jelentősen emelkedtek. Az 1949-es népszámlálás 191 725-ben jelolte meg a házhelyek és 59 542-ben a hazat kapottak számát.[8] A foldreformról alkotott statisztikai ismereteinket tovább bővíti néhány vonatkozásban az 1949-es népszámlálás adatfelvételezese. Mindenekelőtt a foldhózjuttatottakról kozol újabb tényeket, adatokat Megtudhatjuk a népszámlálás statisztikáiból, hogy a megyék ossznépességenek hany százaléka részesult foldhoz juttatásban, s a foldhozjuttatottak száma hogyan oszlik meg a juttatott fold mértéke szerint.[9]

A népszámlálás adatfelvételezése alapján képet kapunk arról is, hogy a foldreform milyen átalakulást eredményezett a megyék agrárstruktúrájában, fold-

[5] Magyar statisztikai zsebkonyv XV. évf. 1948 162 old

[6] Lasd a 7 , 8 sz tablázatokat. A foldhivatal statisztikai felmerese Gazdaságkutató Intézet. Arch.

[7] Lásd a 9 sz táblázatot Ugyanott.

[8] 1949. évi népszamlalas 2 Mezogazdasági eredmenyek

[9] Lásd a 10 sz táblázatot – A foldhivatal statisztikai felmérése Gazdaságkutató Intezet. Arch.

Sorszám	Megye	Egyházi, szociálpolitikai célokra		Kegyúri jog megszűnése címén		Közlegelők céljára		Mintagazdaságok stb. céljára	A közös	A hozzátartozó	Az állam	Települési célokra	Házhelyek céljára	Házhely-szerezhetőség céljára	Közutakra	Visszatérő katonák részére stb.	Igénybe vett, de még ki nem osztott terület kat. hold
		Kijelölt terület							tulajdonába került erdők területe kat. hold			tartalékolt terület kat. hold					
		száma	területe kat. hold	száma	területe kat. hold	száma	területe kat. hold	száma	területe kat. hold								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.	Baranya	74	1 122	14	403	5	5 623	9	1 723	1 359	1 099	45 923	3 798	631	2 429	686	4 203	45 229
2.	Fejér	63	667	4	168	144	28 176	9	2 215	3 983	208	49 551	19 179	6 427	2 183	4 681	12 485	35 411
3.	Győr-Moson	26	526	19	565	50	6 382	7	1 140	2 080	311	13 658	9 529	1 393	881	216	4 218	22 958
4.	Komárom-Eszt.	8	151	8	487	28	2 921	4	1 812	2 411	2 750	46 772	1 099	1 266	554	504	1 522	20 127
5.	Somogy	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
6.	Sopron	32	394	8	171	53	4 274	14	3 009	2 940	–	31 171	968	1 188	917	1 172	2 048	16 394
7.	Tolna	30	410	5	178	51	8 925	6	1 946	1 872	–	23 280	6 187	2 250	1 553	1 207	3 215	37 440
8.	Vas	49	468	23	477	153	5 312	8	123	4 725	252	47 278	18	1 317	809	523	2 706	17 124
9.	Veszprém	58	1 509	21	983	69	10 284	13	1 327	6 602	397	47 479	4 853	1 039	742	890	4 816	26 399
10.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
11.	Bács-Bodrog	20	779	5	384	9	4 223	3	1 205	695	–	21 579	810	782	164	1 853	2 170	9 190
12.	Békés	2	25	–	–	33	14 709	10	1 414	1 384	1 434	8 007	100	2 833	1 694	1 087	5 869	14 517
13.	Bihar	–	–	–		98	10 690	9	616	615	–	5 409	162	1 533	1 122	197	2 203	16 920
14.	Csanád	12	67	–	–	13	1 859	3	97	259	150	400	–	598	1 110	67	3 277	20 750
15.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
16.	Hajdú	–	–	–	–	10	26 882	7	2 787	140	–	3 239	165	68	877	23	3 440	6 644
17.	Jász-N.-Sz.	8	439	–	–	42	14 342	12	1 657	2 046	–	920	–	2 469	3 184	1 677	9 944	26 071
18.	Pest-P.-S.-K.	24	591	5	127	75	27 517	16	1 738	5 298	579	56 911	11 465	6 896	2 988	6 550	11 889	41 217
19.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
20.	Szatmár	15	140	–	–	88	8 845	1	25	1 566	16	9 148	250	1 561	1 157	745	3 531	4 864
21.	Abauj	22	394	8	226	145	4 892	2	8	2 413	220	37 762	–	310	427	148	738	2 664
22.	Borsod-Gömör	7	90	8	230	903	12 488	3	952	4 310	637	46 866	–	2 281	1 726	214	4 289	18 404
23.	Heves	11	316	9	279	203	13 486	4	87	2 885	902	68 473	88	1 589	1 969	1 070	4 288	31 653
24.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	12	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
25.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	Magyarország összesen:	674	11 869	225	10 622	2 975	285 196	222	33 944	67 669	16 635	871 489	64 137	48 175	31 750	36 781	126 818	591 925

Budapest, 1945. évi szeptember hó 27-én.

8. sz. táblázat

Az új földreform előkészítő eredményei

II. A juttatások részletezése

(Országos összesítés)

		Egyházi, szociálpolitikai célokra		Kegyúri jog		Közlegelők céljára		Mintagazdaságok stb.	A	A	Az	Települési	Házhelyek	Házhely-szerezhetőség	Közutakra	Visszatérő katonák	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2.	Alföld	138	2 505	39	3 511	469	133 944	95	11 330	15 520	3 035	147 269	13 912	19 410	15 603	13 440	54 902	199 005
3.	Észak	102	2 614	41	1 406	1 657	42 041	26	4 505	16 015	7 360	239 165	322	7 267	6 319	3 288	17 453	102 547
	Magyarország összesen:	674	11 869	225	10 622	2 975	285 196	222	33 944	67 669	16 635	871 489	64 137	48 175	31 750	36 781	126 818	591 925

Budapest, 1945. évi szeptember hó 26-án.

Az új földreform előzetes eredményei

Házhely-eredmények

Sorszám	*Megye*	*Házhelyigénylők*	*Házhelyjuttatásban részesültek*	*A már kiosztott házhelyek területe kat. holdban*
1.	Baranya	5 542	3 329	671
2.	Fejér	17 286	10 846	4 041
3.	Gyor-Moson	9 263	4 075	1 482
4.	Komárom-Esztergom	7 671	2 080	528
5.	Somogy	22 366	17 754	6 713
6.	Sopron	6 614	1 912	550
7.	Tolna	10 642	2 801	796
8.	Vas	9 838	3 981	1 271
9.	Veszprém	9 961	4 314	1 387
10.	Zala	4 391	2 180	762
11.	Bács-Bodrog	2 632	411	131
12.	Békés	14 367	–	–
13.	Bihar	12 509	5 717	1 987
14.	Csanád	7 527	1 042	169
15.	Csongrád	14 280	3 616	565
16	Hajdú	10 040	546	175
17.	Jász-N-Sz.	15 480	2 706	260
18	Pest-P-S-K.	36 689	14 433	4 284
19	Szabolcs	20 396	12 618	4 558
20.	Szatmár	11 206	7 400	3 143
21.	Abaúj	4 746	2 141	668
22.	Borsod-Gomor	20 521	8 192	1 228
23.	Heves	19 178	5 303	1 501
24.	Nógrád-Hont	18 255	7 984	2 357
25.	Zemplén	7 114	5 248	992
	Magyarország összesen:	*318 514*	*130 629*	*40 219*

I. Dunántúl	103 574	53 272	18 201
II. Alfold	145 126	48 489	15 272
III. Észak	69 814	28 868	6 746
Magyarország összesen:	*318 514*	*130 629*	*40 219*

	A népesség száma	Szám földbirtokosságban részesülő összesen		0–1	1–2	2–3	3–4	4–5	5–6	6–8	8–10	10–13	15	0–1	1–2	2–3	3–4	4–5	5–6	6–8	8–10	10–15	15–	Földbirtokosságok közül gazdasággal		nem őstermelő	őstermelő	nem őstermelő
				kat. hold földet kapott																				nem önálló	önálló	foglalkozású		
		szám szerint	% -ában	szám szerint										% -ában										szám szerint				% -ában
Dunántúl																												
Baranya vm.																												
Fejér vm.	269 685	28 315	10,5	1 287	2 945	3 160	2 290	4 842	3 010	4 422	3 741	2 575	44	4,5	10,4	11,2	8,1	17,1	10,6	15,6	13,2	9,1	0,2	1 780	26 536	3 524	23 012	13,3
Győr-Moson vm.	213 120	16 445	7,7	2 817	3 496	2 277	1 557	1 473	983	1 261	844	1 590	147	17,1	21,2	13,8	9,5	9,0	6,0	7,7	5,1	9,7	0,9	977	15 468	2 957	12 511	19,1
Komárom-Esztergom vm.	207 431	8 456	4,1	1 103	1 311	1 406	701	840	696	938	775	667	19	13,1	15,5	16,6	8,3	9,9	8,2	11,1	9,2	7,9	0,2	662	7 794	1 691	6 103	21,7
Somogy vm.																												
Sopron vm.																												
Tolna vm.																												
Vas vm.	276 040	20 390	7,4	4 170	4 300	2 995	2 037	2 037	1 507	1 891	888	549	16	20,4	21,1	14,7	10,0	10,0	7,4	9,3	4,3	2,7	0,1	2 397	17 993	2 562	15 431	14,2
Veszprém vm.																												
Zala vm.																												
Összesen.	2 770 812	229 389	8,3	34 423	39 783	31 981	21 370	23 706	17 348	25 821	17 921	16 158	878	15,0	17,3	14,0	9,3	10,3	7,6	11,3	7,8	7,0	0,4	21 965	207 424	30 017	177 407	14,5
11. Bács-Bodrog vm.																												
12. Békés vm.																												
13. Bihar vm.																												
14. Csanád vm.																												
15. [illegible]	348 647	19 111	5,5	2 663	2 895	2 940	2 267	2 677	1 578	1 715	1 255	850	271	13,9	15,1	15,4	11,9	14,0	8,3	9,0	6,6	4,4	1,4	1 294	17 817	1 990	15 827	11,2
16. Hajdú vm.																												
117. Jász-Nagykun-Szolnok vm.																												
198. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.																												
2. Szabolcs	430 053	46 417	10,8	6 159	7 970	8 454	6 294	5 690	3 792	4 493	2 350	1 182	33	13,3	17,2	18,2	13,6	12,2	8,2	9,7	5,0	2,5	0,1	4 083	42 334	3 867	38 467	9,1
[illegible]																												
Összesen:	5 240 627	283 533	5,4	33 958	46 965	54 435	36 870	38 310	22 472	25 574	14 766	9 235	948	12,0	16,6	19,2	13,0	13,5	7,9	9,0	5,2	3,3	0,3	25 446	258 087	33 528	224 559	13,0
Észak																												
Abaúj vm.	94 095	9 056	9,6	1 762	2 425	1 744	1 010	682	506	510	282	128	7	19,5	26,8	19,3	11,1	7,5	5,6	5,6	3,1	1,4	0,1	989	8 067	1 385	6 682	17,2
210. [illegible]	187 138	19 170	5,0	3 568	4 614	4 347	2 313	1 694	971	929	421	320	13	19,6	24,1	22,7	12,1	8,8	5,3	4,8	2,2	1,0	0,1	1 278	17 122	1 221	12 901	9,5
223. Heves vm.	330 061	29 858	8,9	9 216	7 403	5 393	2 715	1 850	1 147	1 074	348	200	12	31,4	25,2	18,4	9,2	6,3	3,9	3,7	1,2	0,7	0,0	2 932	26 426	5 487	20 939	20,8
224. Nógrád-Hont vm.																												
25. Zemplén vm.																												
Összesen:																												
Mindösszesen	9 204 799	607 762	6,6	92 760	109 870	104 440	68 583	69 480	44 330	55 553	34 451	26 392	1873	15,3	18,1	17,2	11,3	11,4	7,3	9,1	5,7	4,3	0,3	57 088	550 674	82 889	467 785	15,1
Ebből																												
Budapest főv.	1 057 912	3 110	0,3	765	809	596	290	258	134	111	63	52	32	24,6	26,0	19,2	9,3	8,3	4,3	3,6	2,0	1,7	1,0	804	2 306	1 990	316	86,3
[illegible]																												
28. Békéscsaba tjv.	45 892	778	1,7	35	52	85	80	164	89	146	99	28		4,5	6,7	10,9	10,3	21,1	11,4	18,8	12,7	3,6	–	52	726	105	621	14,5
Debrecen tjv.	119 623	2 713	2,3	214	188	227	314	221	325	421	401	396	6	7,9	6,9	8,4	11,6	8,1	12,0	15,5	11,8	14,6	0,2	137	2 576	423	2 153	16,4
Győr tjv.	55 143	321	0,6	106	66	47	29	29	11	18	7	8	–	33,0	20,6	14,7	9,0	9,0	3,4	5,0	2,2	2,5	–	44	277	177	100	63,9
Hódmezővásárhely tjv.	59 326	1 428	2,4	225	97	186	103	294	183	190	112	35	3	15,8	6,8	13,0	7,2	20,6	12,8	13,3	7,8	2,5	0,2	116	1 312	141	1 171	10,7
Kaposvár tjv.	33 063	286	0,9	87	51	40	28	12	19	35	5	9	–	30,4	17,8	14,0	9,8	4,2	6,6	12,2	1,8	3,2	–	54	232	121	111	52,2
Kecskemét tjv.	88 369	3 431	3,9	367	629	442	270	487	206	304	320	340	66	10,7	18,3	12,9	7,9	14,2	6,0	8,9	9,3	9,9	1,9	293	3 141	273	2 868	8,7
[illegible]	103 690	364	0,4	106	85	77	38	23	13	9	8	4	1	29,1	23,3	21,2	10,4	6,3	3,6	2,5	2,2	1,1	0,3	83	281	233	43	84,7
Pécs tjv.	78 199	477	0,6	226	86	45	28	21	19	21	13	15	3	47,4	18,0	9,4	5,9	4,4	4,0	4,4	2,7	3,2	0,6	67	410	329	81	80,2
Sopron tjv.	32 726	484	1,5	182	51	40	25	40	30	61	45	10		37,6	10,5	8,3	5,1	8,3	6,2	12,6	9,3	2,1	–	40	444	229	215	51,6
Szeged tjv.	132 607	6 869	5,2	1 321	1 072	725	494	749	365	558	716	639	250	19,1	15,6	10,5	7,2	10,9	5,3	8,1	10,4	9,3	3,6	649	6 220	775	5 465	12,4
Székesfehérvár tjv.	41 534	783	1,9	41	169	57	129	127	90	100	48	21	1	5,2	21,6	7,3	16,5	16,2	11,5	12,8	6,1	2,7	0,1	66	717	215	502	30,0
Szombathely tjv.	40 134	202	0,5	48	33	25	14	18	12	15	10	5	–	23,8	27,2	12,4	6,9	8,9	5,9	7,4	5,9	2,5	–	28	174	73	101	42,0

birtokviszonyaiban. A birtokviszonyok, a mezőgazdasági népesség rétegződésének megváltozásáról az 1935. évi mezőgazdasági összeírás adataival való összehasonlítás ad tájékoztatást. Ezt az összevetést, néhány alapvető probléma vonatkozásában, az 1949-es népszámlalás adatainak feldolgozása során a Statisztikai Hivatal végezte el. Mivel ezzel az elemzéssel egyetértünk – alátámasztja a történeti képet, folyamatot –, a tényekkel, statisztikai adatokkal együtt átvettük idevonatkozó szövegszerű magyarázataikat is.

Ha a birtokviszonyokban végbement változást az 1935-ös, illetve az 1949-es adatok alapján ki akarjuk mutatni, az egybevetésnél figyelembe kell venni, hogy az 1945 évi összeírásnál a gazdaságok számában a jogi személyek is szerepelnek, míg 1949-ben csak a természetes személyek. Helyesebb képet ad ezért a 0–50 holdas gazdaságok összehasonlítása. Ebben a nagyságcsoportban ugyanis az 1949 évi népszámlálás által számba nem vett jogi személyek nagy része 1935-ben sem szerepelt.

Az 50 holdnál kisebb gazdaságok száma és területe 1935-ben és 1949-ben gazdaság-nagysági csoportok szerint[10]

Gazdaság-nagyságcsoport	*Gazdaságok száma*		
	1935	*1949*	*Szaporodás (+) vagy fogyás (–) 1935-től 1949-ig %-ban*
0– 1 kat. holdas gazdaságok	558 090	185 333	– 66,8
1– 5 kat. holdas gazdaságok	484 430	561 209	+ 15,8
5–10 kat. holdas gazdaságok	198 645	385 655	+ 94,1
10–20 kat. holdas gazdaságok	160 339	203 026	+ 26,6
20–50 kat. holdas gazdaságok	86 464	57 703	– 33,3

Gazdaság-nagyságcsoport	*Gazdaságok területe*		
	1935	*1949*	*Szaporodás (+) vagy fogyás (—) 1935 től 1949-ig %-ban*
	kat. hold		
0– 1 kat. holdas gazdaságok	198 294	111 200	+ 43,9
1– 5 kat. holdas gazdaságok	1 225 009	1 746 310	– 42,6
5–10 kat. holdas gazdaságok	1 433 510	2 969 514	– 107,2
10–20 kat. holdas gazdaságok	2 266 451	2 800 715	– 23,6
20–50 kat. holdas gazdaságok	2 548 457	1 655 409	+ 35,0

[10] Az 1949 évi népszamlalas 2 Mezogazdasagi eredmenyek

A táblázatból látható, hogy a földreform kovetkeztében a kis- és középparaszti gazdaságok száma és terulete erőteljesen megnőtt.

A foldtulajdonosok számának megoszlását foldtulajdon-nagyságcsoportok szerint az alábbi kimutatás mutatja:

A földtulajdonok száma és terulete foldtulajdon-nagyságcsoportok szerint 1949-ben[11]

Foldtulajdon-nagysagcsoport	*Foldtulajdonok*		*Foldtulajdonok*	
	szama	*terulete (kat. holdban)*	*szamanak*	*teruletének*
			%-os megoszlasa	
0– 1 kat. holdas foldtulajdonok	194 937	116 962	13,8	1,2
1– 3 kat. holdas foldtulajdonok	328 979	723 755	23,4	7,6
3– 5 kat. holdas foldtulajdonok	272 004	1 142 416	19,3	12,1
5–10 kat holdas foldtulajdonok	379 913	2 925 330	27,0	30,8
10–15 kat holdas foldtulajdonok	129 989	1 624 862	9,2	17,1
15–20 kat. holdas foldtulajdonok	43 567	762 423	3,1	8,0
20–25 kat holdas foldtulajdonok	21 355	480 487	1,5	5,1
25–35 kat holdas foldtulajdonok	18 632	558 960	1,3	5,9
35–50 kat. holdas foldtulajdonok	10 692	454 410	0,8	4,8
50–100 kat holdas foldtulajdonok	7 423	519 610	0,5	5,5
100 kat holdnal nagyobb foldtulajdonok	1 434	179 250	0,1	1,9
Összesen:	*1 408 925*	*9 488 465*	*100,0*	*100,0*

A tablazatbol látható, hogy a foldtulajdonosok kozott a kisparasztságnak (1–5 és 5–10 hold foldtulajdonnal) van dontő súlya.

Arrol, hogy a foldtulajdonosok számában és tulajdonnagyság szerinti megoszlásában a földreform mekkora változást okozott, az „összes" foldtulajdonosok szamára vonatkozó 1930. és 1949. évi adatok osszehasonlítása nem nyújt elég pontos tájékoztatást. A kimutatott „összes" foldtulajdonosok kozott 1930-ban sok családtag szerepelt, 1949-ben pedig a kovetkezetesebb osszevonas folytán sokkal kevesebb. Ezért a „kereső" foldtulajdonosok számának alakulását feltunteto adatok helyesebben tukrozik azt a változást, amelyet a foldreform okozott. A „kereső" foldtulajdonosok kozott ugyanis mindkét évben a családtagok kózul csak a segítő családtag foldtulajdonosok szerepelnek, akiknek száma kevés.

[11] Ugyanott

Kereső földtulajdonosok száma földtulajdon-nagyságcsoportok szerint 1930-ban és 1949-ben[12]

Földtulajdon-nagyságcsoport	*Kereső földtulajdonosok száma*		*Kereső földtulajdonosok %-os megoszlása*	
	1930	*1949*	*1930*	*1949*
0– 1 kat. holdas földtulajdonnal rendelkező keresők	260 554	192 315	23,9	13,7
1– 5 kat holdas földtulajdonnal rendelkező keresők	464 249	596 467	42,6	42,6
5–10 kat holdas földtulajdonnal rendelkező keresők	171 208	378 585	15,7	27,1
10–20 kat holdas földtulajdonnal rendelkező keresők	115 950	172 768	10,7	12,4
20–50 kat. holdas földtulajdonnal rendelkező keresők	59 056	50 207	5,4	3,6
50–100 kat holdas földtulajdonnal rendelkező keresők	11 217	7 286	1,0	0,5
100 kat. holdnál nagyobb földtulajdonnal rendelkező keresők	7 127	1 243	0,7	0,1
Összesen:	*1 089 361*	*1 398 871*	*100,0*	*100,0*

A táblázatból kitűnik, hogy az 1930. évi állapothoz viszonyítva 1949-ben mintegy 310 000 új földtulajdonos jelentkezik. Az 1949. évi népszámlálás elvi eltéréseit is figyelembe véve (így például 1930-ban jóval több segítő családtag szerepel a kereső földtulajdonosok között, mint 1949-ben), az új földtulajdonosok száma kereken 340 000-re becsülhető. Az egy holdon aluli földtulajdont – mely kicsinységénél fogva megélhetési alapnak nem tekinthető –, mind a két év adataiból figyelmen kívül hagyva, a többlet meghaladja a 370 000-et.

A földreformmal együtt járó, egész társadalmunkra kihatő strukturális átalakulás demokratikus fejlődésünk alapjait vetette meg, amikor azon túl, hogy a szegényparasztok kezébe adta a földet, elhozta számukra a társadalmi egyenjogúság tudatát is. A politikai életből korábban kirekesztett vagy nyomorúságán keresztül nemegyszer az úri politika érdekébe befogott szegényparasztság a földreformban kézzelfogható bizonyítékát kapta, hogy a születendő új, magyar demokratikus államrend egyaránt számít rá az ország javainak elosztásában, és az ország gondjainak megosztásában.

Mindaz, amit a mezőgazdaság átalakulásáról eddig elmondottunk, szükségképpen vonja maga után a kérdést: miért, hogyan tudott a földreform Magyarországon 1945-ben ilyen mélyreható változásokat eredményezni, felvetődik a földreform jellege meghatározásának szükségessége.

[12] Ugyanott

Hazánkban az agrárkérdés megoldásának jellegét csak a népi demokratikus forradalom keretén belul lehet megérteni. Tekintettel arra, hogy a legkulonbozőbb értelmezésekkel találkoztunk már ezt az alapkérdést illetően is, szukséges néhány szót ejteni a népi demokratikus forradalom jellegéről. Valamennyi problémájára természetesen nem szukséges kitérni, csupán azokra a vonásaira, amelyek meghatározóak voltak az agrárkérdés jellegét illetően.

A magyarországi népi demokratikus forradalom jellege meghatározásánál sok mindent kell számba venni, de legdontőbb itt is – mint minden forradalomnál – a hatalom osztálytartalmának vizsgálata. Lenin ezt félreérthetetlenul hangsúlyozza. „Az államhatalom átmenete az egyik *osztály* kezéből a másik *osztály* kezébe, a *forradalom* első, fő és alapvető ismertető jele, e fogalomnak mind szigorúan tudományos, mind gyakorlati politikai értelmében."[13]

Magyarországon a hatalom 1945-ben a dolgozó nép, a munkások és parasztok kezébe kerult. A munkásosztálynak kezdettől fogva döntő és egyre erősödő befolyása volt a hatalomban. A munkásosztály azonban, a korábbi kovetkezetlen polgári demokratikus átalakulás, a tobb évtizedes fasiszta múlt miatt nem gondolhatott – a társadalmi fejlődés klasszikus útja szerint – azonnali proletárdiktatúrára, a szocialista forradalom gyors végrehajtására. Előbb az elmaradt polgári demokratikus vívmányok kovetkezetes megvalósításával – mind a tömegek tudatában, mind a gazdasági feltételeket tekintve – meg kellett ehhez teremteni az alapokat. Be kellett vonni a hatalom gyakorlásába a parasztságot és a burzsoázia fasizmusellenes elemeit.

Történelmi múltunk ha nem is engedélyezte objektív és szubjektív körülmények folytán az azonnali szocialista forradalmat, mégis túl voltunk már a polgári forradalmak szakaszán. Ezért nyilvánvaló, hogy a feladat sem egyszerűen a polgári forradalomnak valami második, javított kiadása volt, hanem egyidejűleg jelentkeztek megoldásra már olyan feladatok is, melyeket a történelmi helyzet tett szukségessé, nevezetesen az, hogy erre a forradalomra nálunk az imperializmus szakaszában, a monopolkapitalizmus idején került sor, a szocialista forradalmak korszakában. Ezért visszanyúlhattunk, hogy pótoljuk a történelem mulasztásait, de kozben éltek és hatottak az új történelmi viszonyok torvényszerűségei is. Ezért a feudális maradványok eltuntetésével egyidejűleg bizonyos teruleteken már a szocialista forradalom keretébe tartozó megoldások is szulettek. Az elmaradt polgári demokratikus vívmányok végrehajtásának kovetelménye, a szocialista forradalom, a szocialista átalakulás korszakában teremtette meg a népi demokratikus forradalmat, a szocialista átalakulás népi demokratikus útját. Vagyis a forradalomnak azt a formáját, mely kezdettől fogva más, lényegesen tobb mint polgári demokratikus, és kevesebb, mint szocialista forradalom.

Ha népi demokratikus forradalmunk vonatkozásában elismerjuk, hogy kezdet-

[13] *Lenin* Művei 24 kot. Szikra 1952. 26. old.

től fogva – ha az elmaradt polgári demokratikus vívmányok pótlásának igényével indult is – tobb volt mint polgári demokratikus forradalom, ekkor ez a tény természetszerűen jelentkezett és hatott a felszabadulás utáni időszak egyik legelső, legátfogóbb intézkedése, az agrárkérdés megoldásánál is.

Az agrárkérdés megoldásának a történelem folyamán általában – ha a jobb áttekinthetőség kedvéért leegyszerűsítve nézzuk a kérdést – két alapvető formája – a reformista és a forradalmi – alakult ki. A reformista lassú, evolucios folyamat, amelyet felülről irányítanak, amikor a hatalmat gyakorló burzsoázia a foldkérdés megoldásával is a burzsoá érdekeket akarja kielégíteni, megkísérelve, hogy kirekessze annak hasznából a dolgozó parasztságot. Emellett a burzsoázia, bármennyire érdekelt a belső piac fejlődését gátló feudális maradványok felszámolásában, politikai meggondolásból – a magántulajdon sérthetetlenségének „szent" elve miatt – kompromisszumot kot a feudalis erőkkel. Megelégszik a foldbirtokosok politikai és gazdasági kiváltságait korlátozó intézkedésekkel, de nem torekszik annak mint osztálynak a felszámolására.

Ezzel szemben az agrárkérdés megoldásának forradalmi útja a nagybirtokok teljes kisajátítását, a foldbirtokos osztály gazdasági és politikai hatalmának teljes megszuntetését, mint osztálynak a felszámolását jelenti. Mindez a dolgozó parasztság, kozvetve valamennyi dolgozó osztály érdekében történik.

Eltekintve most azoktól a kísérletektől, amelyeket az uralkodó osztályok a tomegek nyomására tesznek, s amelyek ily módon természetesen nem sorolhatok az agrárkérdés tényleges megoldásának formái kozé; az agrárproblémák rendezésének jellege mindenekelőtt a hatalom jellegétől fugg. Ez a legdontőbb meghatározoja annak, mennyire a reform vagy a forradalom jegyében megy végbe az agrárkérdés megoldása. Ez természetesen osszefuggésben van azzal a másik meghatározó tényezővel, hogy milyen típusú forradalom keretében tűzik napirendre az agrárproblémák megoldását. E két tényezőnek az alakulása a tarsadalom adott fejlettségi fokától társadalmi-gazdasági struktúrájatol és mindenekelőtt a munkásosztály erejétől fugg. Az agrárkérdés forradalmi rendezése elképzelhetetlen anélkul, hogy a munkásosztály legalább részese ne legyen a hatalomnak, s megkoveteli széles néptomegek bekapcsolódását a végrehajtás munkájába. Viszont ennek érvényes a fordítottja is; ha a munkásosztály részese a hatalomnak, akkor a széles néptomegek aktivitására támaszkodva forradalmi módon vet véget az agrárkérdés rendezetlenségének.

Magyarországon a foldkérdés megoldása népi demokratikus forradalom során, kedvező nemzetkozi és belső politikai erőviszonyok kozepette kerult napirendre, amikor a hatalomban dontő szava már a munkásosztálynak volt, amelyet a Szovjetunió felszabadító szerepe eszmeileg, a Voros Hadsereg jelenléte pedig konkrétan is támogatott. Igaz, a burzsoázia még részt vett ebben a hatalomban, de ez a szerepe a forradalom továbbfejlesztéséért vívott harcok során, párhuzamosan a demokratikus erők, a Kommunista Párt tömegbefolyásának növekedésével, egyre csokkent.

Ez az államhatalom természetesen azzal a nem is titkolt céllal hozta meg a földreform-rendeletet, hogy a földművesnép földhöz juttatásával együtt a földbirtokos osztályt is felszámolja. A fasizmus maradványainak felszámolása, a politikailag kompromittált vezető réteg félreállítása és a forradalmi földosztás ténye gyakorlatilag egyet jelentett a nagybirtokos osztály likvidálásával, a nagybirtok-rendszer felszámolásával.

A népi demokratikus forradalom során, annak egyik alapvető részeként végrehajtott földreform természetes, hogy forradalmi eszközökkel, forradalmi módon, a népi tömegek aktív részvételével történt, és az egész magyar földbirtok-struktúrát gyökerében megváltoztatta. Nyugodtan kimondhatjuk tehát, hogy Magyarországon a felszabadulás után lényegében agrárforradalom ment végbe. Természetes dolog, hogy a földreform végrehajtása a forradalom előrehaladásának függvénye volt. Ahogy erősödött a munkásosztály befolyása és pozíciója, ahogyan egyre jobban kiteljesedett a népi demokratikus forradalom, úgy vált egyre radikálisabbá a földosztás végrehajtása, úgy tűntek el a földreform-rendelet idején még szükséges reformjegyek. Természetesen a földosztás radikális végrehajtása kedvezően hatott vissza a forradalom egészének fejlődésére.

Szokásos ellenvetésként – hogy 1945-ben nem agrárforradalom ment végbe nálunk – felmerül az az indok, hogy a parasztoknak megváltást kellett fizetniük a földért, a földbirtokosok kártérítést kaptak.

A megváltást és a kártérítést illetően valóban van még kutatnivaló probléma. Sok anyagfeltáró munkára van szükség még ahhoz, hogy minden részletproblémája tisztázható legyen. Egy, a földreform jellege meghatározásával kapcsolatos fontos vonatkozására azonban máris rá lehet mutatni. A teljes megváltási összeg is úgy volt megállapítva, hogy mélyen alatta maradt az osztott föld tényleges becsértékének; és a kártalanítás eleve megállapított összege is csupán töredékét képezte a felosztásra kerülő földek hivatalos értékének. Mindez sokkal több, mint egyszerű polgári demokratikus rendezés. A földreform-rendelet reformjegyei a lényeget, hogy végül is nálunk *agrárforradalom* ment végbe, nem érintik, mindenekelőtt azért nem, mert ezek a reformra emlékeztető jegyek a végrehajtás során eltűntek, másrészt – s ezt világosan látni kell – a radikális elkobzás azonnali kimondása valójában álforradalmi lépés lett volna, nehezítője a földreform végrehajtásához – az adott helyzetben elengedhetetlenül – szükséges demokratikus összefogás létrehozásának. Itt természetesen nem a nagybirtokos osztály megnyeréséről van szó, hanem arról, hogy egy ilyen intézkedés zavart keltett volna a koalícióban, az összefogás szempontjából fontos rétegek – a burzsoázia egy része, a kulákság, sőt a középparasztok között is.

A földreform mint terminológia megmaradt szóhasználatunkban. Kár lenne azt onnan erőszakkal irtani ki. Ez egyáltalán nem homályosítja el és nem változtatja meg az agrárforradalom tényét.

A foldreformnak nagy hatása volt az ország társadalmi-gazdasági és politikai fejlődésére. Már a végrehajtás idején, de később is sok tekintetben befolyásolta az ország új arculatának kialakulását. Legkozvetlenebb hatása abban a nagy politikai eredményben tukröződött, hogy megerősodott a munkás-paraszt szovetség.

A munkás-paraszt osszefogás már az Ideiglenes Nemzeti Kormány programja kialakításának, a foldreform-rendelet megalkotásának alapvető tényezője volt. Azok a kiélezett politikai harcok, amelyek a foldreform radikalis végrehajtásáért folytak, nagy politikai iskolát jelentettek a parasztság – kulonosen a szegényparasztság – számára. Mindez a politikai fejlődés, a munkás-paraszt szövetség alakulása természetesen kihatott a pártok tomegbázisának alakulására is. A Kommunista Párt paraszti, kulonosen szegényparaszti bázisa az 1945-os választásokhoz képest kiszélesedett. Erősodott a Nemzeti Parasztpárt befolyasa is. A Kisgazdapárt viszont tovább gyengult, és szegényparaszti tomegeinek nagy részét elvesztette. Sőt, a középparasztok bizalma is megingott a Kisgazdapártban, a kulákság egy része pedig a kialakult koalíción kívuli jobboldalhoz csatlakozott.

Természetesen a foldreform nem jelenthette a foldkérdés végleges megoldását. A kisparaszti parcella még a népi demokratikus rendszer politikai viszonyai kozött sem kiút a paraszt számára, és nem jelent lényeges gazdasági, tarsadalmi előrelépést a kapitalizmussal szemben, csak a feudális maradványok eltorlésében. A magyarországi agrárforradalom sem nyújthatott a parasztoknak ennél tobbet.

A foldreform végrehajtása után, annak agrárforradalmi méretei ellenére, sokat vitatott probléma volt, hogy 1945-ben vajon a foldreform volt-e az egyeduli és a leghelyesebb megoldási módja a paraszti problémák rendezésének, s nem lett volna-e helyesebb azonnal a nagybirtokok kollektivizalásának útját járni. Akik ezt tartották volna célravezetőbbnek, a termelés érdekeivel, a nagybirtokok nagyobb termelékenységével, a XX. században az agrárfejlődésnek világméretekben a koncentráció, a nagyuzemek felé haladó fejlődési tendenciájával érveltek. Ez a nézet azonban, az elméletileg megcáfolhatatlan érvek ellenére, nem volt helyes. Történetietlen, és az 1945-ben adott gazdasági, társadalmi viszonyoktól teljesen elszakadt elméleti okoskodas a földreformot anakronisztikus lépésnek értékelni, és létjogosultságát legfeljebb csupán helyes és szukséges politikai „fogásként" ismerni el. Az előző fejezetben kifejtettuk, hogy a háború utáni rendkívul nehéz termelési feltételek kozott a földreform hogyan szolgálta a termelés érdekét is, jóllehet ez korántsem jelenti azt, hogy ezzel rácáfolt volna a nagyuzemek nagyobb termelékenységéről szoló tanításra. Ennél nem kisebb jelentőséggel szólt a foldkérdésnek foldosztás formájában történő felosztása mellett a parasztságban élő vágy a föld birtoklásának megszerzésére.

Ez a tudat oroklődott nemzedékről nemzedékre, ez képezett osszefuggő

láncolatot Dózsa Gyorgy parasztjaitól Latinka Sándorig, aki 1919-ben a földet követelő Somogy megyei szegényparasztok szószólója volt. A történelem, a termelési eszkozok fejlődése túlhaladhatott ezen a követelésen, de ki nem irthatta a szegényparasztság nagy tobbségének tudatából. Erről csak saját tapasztalata győzhette meg. A termelés csak rovid időre diktált érdeke mellett, a szegényparasztságban megfellebbezhetetlenul élő igény miatt kellett szétosztani a foldet 1945-ben, még akkor is, ha elmélet és tapasztalat egyaránt a foldosztás túlhaladott voltát bizonyította. Időt kellett adni ahhoz, hogy erről a parasztság maga győződjék meg. E nélkul az engedmény nélkül a demokráciát sem érezte volna soha a magáénak, nem tudott volna felszabadult szívvel mellé állni, harcolni érte. A foldek szétosztása után lehetett vizsgálni, lehetett vitatni, hogy a földreform mit és mennyit volt képes megoldani a mezőgazdaság, a parasztság problémáiból. Sőt, ez akkor már nemcsak lehetséges, hanem szukséges feladat is volt, annál is inkább, mert a foldreform végrehajtása után, annak ellenére, hogy az ország adott gazdasági és politikai feltételei közötti mas modon, mint foldreformmal, nem lehetett hozzákezdeni a parasztság problémáinak megoldásához – gyorsan jelentkeztek a foldreform korlátai is. Hamarosan nyilvánvalóvá lett, hogy megkésett időpontja miatt nálunk egy még olyan radikális foldreform sem képes már biztosítani a parasztság egészének gazdasági megerősodését, politikai nyugalmát, biztonságát, nem képes megoldani a mezőgazdasági termelés szukséges, fokozatosan gyorsuló fejlődését. Bizonyossá vált, hogy amennyire nem lehetett 1945 tavaszán más úton, csak a földreform útján elindulni a parasztság, a mezőgazdaság problémáinak megoldásában, úgyannyira nem lehetett a további fejlődést már csak ezen az úton keresni.

Melyek voltak a földreformnak azok a legfőbb korlátai, amelyek szukségessé tették a kivezető út keresését? Mindenekelőtt az, hogy nem tudott földet adni valamennyi nincstelen szegényparasztnak, azoknak, akik a birtokok felosztásáig is mezőgazdasági munkával keresték kenyeruket, akiket, ha mostohán is, de a fold tartott el.

A földreform a földhozjuttatottak sorsát, azok kozul is mindenekelőtt a legszívósabbakét – igaz, hogy óriási erőfeszítést kovetelve tőlük és átmeneti időre szólóan, de –, biztos alapokra helyezte. Mi történt azonban a foldosztásból kimaradt, teljesen nincstelen kubikosokkal, mezőgazdasági munkásokkal, a nadrágszíjparcellákon tengődő torpebirtokosokkal? Természetes, hogy a földreform végrehajtása után az első problémát ők okozták. Az ő helyzetük a földreform után átmenetileg tovább romlott, mivel kozvetlenul a háború után a nagybirtok megszűnése, a lerombolt ipar rendkívul csokkentette a munkaalkalmat. Ez óriási gazdasági és politikai feszultséget eredményezett, főként abban a helyzetben, amikor idegen munkaerőt szinte egyedul csak a kulákgazdaságok igényeltek. A kulákok természetesen jól kihasználták azt a helyzetet, hogy a munkabéreket a sok munkanélkuli maga szorította mind lejjebb.

Gyakran a megállapított munkabérek 50%-áért dolgoztattak. Ez az állapot azonban nem maradhatott így tartósan. Nemcsak azért, mert családok ezreinek a legkétségbeejtőbb mindennapi gondokkal kellett megküzdeniük, hanem azért sem, mert politikailag rendkívul káros hatású volt. A munkanélküliek tobbsége a demokráciának régi harcos híve volt. Nem lehetett engedni, hogy tartósan ilyen, a demokráciát megcsúfoló viszonyok között éljenek. Természetesen maguk is keresték gondjaik megoldását, és számon kérték a demokráciától sorsuk megjavítását.

Hogy a földreform nem tudott a paraszti problémák végleges megoldója lenni, azt a foldosztásból kimaradottak vagy a kapott foldon sokat verejtékező, de kevés hasznot látó újgazdák legokosabbjai, a politikailag tisztán látók korán felismerték.

Az első, a foldreform korlátaira utaló paraszti hangok 1947 őszén jelentkeztek. Előbb egyrészt a kapott fold oróme elhomályosította a nehézségeket, másrészt az újgazdák minden figyelme, ereje a nekik osztott föld védelmére és a termelésre osszpontosult. Az első évek rossz terméséért még kárpótlást nyújtott az újgazdáknak, hogy a tulajdonjogot sikerült megvédeniuk. Így vált csak a harmadik-negyedik évben nyilvánvalóvá előttuk, hogy a foldosztás nem végleges megoldás. Ettől kezdve a földreform után gondokkal kuzdő újgazdák és a fold nélkul maradottak kozosen keresték boldogulásuk új útjait.

Ha nem is tudták pontosan meghatározni, hogy ez az út milyen legyen, hová vezessen, ha szulettek is éretlen elképzelések, jó irányban keresték a kibontakozást.

Az újgazdák, a fold nélkul maradt nincstelenek egyéni gondja kiegészült az országos termelési gondokkal is. A magyar mezőgazdaság fejlettségi színvonala már a háború előtt is elmaradott volt. A háborús pusztulás ezt tovább fokozta. Mezőgazdaságunk elmaradottságának megszüntetése kozvetlen napirenden levő feladattá vált. A mezőgazdasági termelés termelékenységének fokozása nélkül lehetetlen lett volna a demokrácia elsőrendű kovetelményét, a dolgozó tomegek életszínvonalának emelését valóra váltani. A mezőgazdasági termelés színvonalának emelését igényelte az országban meginduló iparosodás is.

A foldreform után fennmaradó, illetve frissen jelentkező paraszti gondok, s a mezőgazdasági termelés fokozásának megoldása egy úton volt lehetséges: a szövetkezeti nagyuzemi gazdálkodásra való áttérés útján.

A Magyar Kommunista Párt 1947 őszén elérkezettnek látta az időt arra, hogy egy lépést tegyunk előre. Elérkezett az idő, amit Lenin előre megjósolt: „A földosztás csak kezdetnek volt jó. Azt kellett megmutatni, hogy a földet elveszik a földbirtokosoktól, hogy a parasztok kapják meg. Ez azonban nem elég. A kivezető út csakis a fold társas megművelése lehet ... az artelben történő megművelés, a parasztszövetkezetek – ez ment meg a kisüzemi gazdaság hátrányaitól, ez az eszköze a gazdaság fellendítésének és megjavításának, az erővel való takarékoskodásnak és a kulákság, a herék és a kizsákmá-

nyolás elleni harcnak... Jól tudtuk, hogy a parasztok szinte hozzánőttek a foldhoz; a parasztok félnek az újításoktól, konokul ragaszkodnak a régihez. Tudtuk, hogy a parasztok csak akkor hisznek majd egyik vagy másik rendszabály hasznosságában, amikor saját eszukkel jutnak el odáig, hogy felismerjék, belássák ennek hasznát. Ezért elősegítettuk a foldosztást, noha tudtuk, hogy nem ez a kivezető út. Most azonban a szegényparasztok maguk kezdenek velunk egyetérteni. Az élet rávezette őket arra, hogy ott, ahol mondjuk 10 ekére van szukség, mert a fold 10 parcellára van felosztva, kommuna gazdaság mellett kevesebb eke is elég, mert a fold nincs annyira felaprozva. A kommuna lehetové teszi az egész artelnek, az egész szovetkezetnek, hogy olyan javításokat hajtson végre a gazdaságban, amelyek egyes kistulajdonosok számara hozzáférhetetlenek stb. Természetesen nem sikerul majd mindenhol egy csapásra áttérni a fold társas művelésére. A kulákok mindenfélképpen ellenállnak majd ennek, de gyakran maguk a parasztok is csokonyosen ellenezni fogjak azt, hogy a mezógazdaságban megvalósítsák a társasgazdálkodás elvét De minél huzamosabb ideig és minél alaposabban tapasztalja a parasztság a peldak, sajat gyakorlata alapján a kommuna előnyeit, annál sikeresebben fog menni a dolog."[14]

Nem mondhatjuk, hogy a foldreform után még mindig nehéz gazdasági korulmények kozott élő szegényparasztok tobbségének óhaja lett volna a szovetkezés, de tudnunk kell azt is, hogy számosan voltak, akik gondoltak rá, akik spontán módon már szervezkedni is kezdtek. Erre kulonben már 1945-bol volt példa, de ezek az 1945-os szovetkezeti szervezkedések még nem voltak eletkepesek.

A Magyar Kommunista Párt, Lenin tanítása és saját tapasztalata alapján jol tudta, hogy a regibol valo kiábrándulás, annak tagadása és az új elfogadása, gyakorlása kozott hosszú az út. Ezért a kezdeti években vigyázott arra, hogy se a formát, se a tempót ne suigesse, hanem az egybeessék a parasztok tudatanak eresevel. A hiba az otvenes évek elején éppen azzal kezdődott, hogy túl gyors lett a „surgetés", gyorsabb, mint amilyen tempóban a változás szukségességének belátása érlelodott a szegényparasztok tudatában. Gyakran még azok is megriadva álltak az eddigi sorsuktól gyokeresen eltérő átalakulással szemben, akik eszukkel felfogták a változás szukségességét. A bazis, azoknak a tábora, akik szívukkel és értelmukkel egyszerre és gyorsan felfogták, hogy új útra kell lépni, még szűk volt. Szűkebb annál, hogysem a fejlesztés utemében képes legyen a félőket, a kozombosoket, sőt itt-ott még ellenségeket is meggyozni az új út helyességéről, elkerulhetetlenségéről. Azonban mind a kisparaszti illúziókkal még le nem számolt szegényparasztok húzódozása a szovetkezéstől, mind a szovetkezetfejlesztés hibái szubjektív tényezők voltak, és nem másíthatják meg azt az objektív igazságot, hogy a foldreform a maga óriási

[14] *Lenin:* A munkasosztaly és a parasztsag szovetsege Szikra 1955 449-450 old

pozitívumai mellett sem volt már képes megoldani a parasztság gondjait, s hogy a megoldás útja a szovetkezés volt.

Az első lépést a nagyuzemi szovetkezeti gazdálkodásra valo áttérés útján helyesen határozta meg a párt egy kezdetleges szovetkezés, a földbérlő-szovetkezetek létrehozásával. A megalakításukról szoló rendelkezés elvi bevezetője világosan leszogezte, hogy a földbérlő-szovetkezetek célja a munkanélkuliség levezetese: földhoz, illetve munkaalkalom juttatása azoknak, akik a földreform idején kimaradtak a juttatásból, illetve megélhetésukhoz kevés volt a kapott fold A rendelkezés földbérló-szovetkezetek alapításához igénybe vehetonek mondta ki azon tulajdonosok 30 kat holdnál nagyobb bérleti teruletet, akiknek élethivatása a földművelés volt, és ot kat holdnál nagyobb bérleti teruletét azoknak, akiknek a földművelés nem volt élethivatásuk. A rendelkezés instrukciokat adott a bérlószovetkezetek – illetóleg, ha kisebb teruletrol volt szó –, bérlócsoportok működésére nézve is A nagyobb teruletű csoportoktól valamivel fejlettebb szovetkezeti elvek szerinti gazdálkodást kívánt, mint a kèvés földteruletű csoportoktól.

Azoknak a csoportoknak, akik csupán 50 kat holdon aluli, nem osszefuggő földterulettel rendelkeztek, csak a vetési tervet kellett kozosen osszeallitani, es az ertekesitest a földművesszovetkezeteken keresztul kozosen lebonyolitani. A 100 kat holdnál nagyobb, osszefuggó terulettel rendelkezo bérloszovetkezeteknek azonban már tervszerű táblás művelést kellett folytatni szovetkezeti jellegű munkaszervezéssel, és a hasznot a munka arányában kellett szétosztaniuk [15]

A földbérló-szovetkezetek, illetve csoportok létrehozási és működési elve nemcsak arra vigyázott, hogy a szegényparasztokat ne kényszerítse hirtelen egy toluk még idegen forma kozé, hanem arra is, hogy szovetkezésuk feltételeit ugy teremtse meg, hogy azzal ne sértse meg a dolgozó parasztі rétegeket, sőt még a kulákságot se tegye ellenségévé, hiszen az ő földjukhoz sem nyúlt, csak berleteiket vette el

Az elsó földbérlő-szovetkezetek és csoportok 1947 őszén kezdtek megalakulni Szervezódésuk meglehetósen gyors tempóban haladt. Egy, a Magyar Dolgozók Pártja számára 1948. szeptember 29-én készult jelentés szerint az ország 197 kòzségében alakult földbérlő-szovetkezet és csoport. Összes földteruletuk 182 276 kat. hold volt.

A földbérlő-szovetkezetek terulete a legnagyobb Szolnok megyében volt 15 302 kat. hold. Utana kovetkezett Hajdú megye 13 871 kat. holddal, majd Csongrad megye 9120 kat holddal A tobbi megyében atlagosan 2–3000 kat hold volt a földberlo-szovetkezetek formájában megművelésre kerult terulet Ugyanez volt a helyzet a földbérlo-csoportok esetében is

Ezek a kezdeti szovetkezeti formák nemcsak gazdaságilag hatottak kedve-

[15] PI Arch. K/8. 7. cs 106

zően a szegényparasztok életére, hanem tudatukat is előkészítette az új paraszti jovendő· a nagyuzemi kollektív gazdálkodás megértésére, elfogadására.

Ha az új útkereséssel szukségszerűen egyutt járó buktatók, az építésben elkovetett súlyos hibák miatt éles vitákra adott is alkalmat, a termelőszovetkezeti mozgalom mégis a paraszti jovendő egyeduli útja történelmunk jelen szakaszában, és hogy a parasztság tudata elfogadta és magáévá is tette ezt az utat, azt már a történelem igazolta.

Az ellenforradalom alatt a termelőszovetkezeteket fegyverrel – tobbnyire csak az ősi paraszti fegyverekkel: kaszával, kapával, vasvillával – vedelmezo parasztok, nem egynek kiomlő vére, megkínzása: megfellebbezhetetlen tortenelmi dokumentumok. Megvédték a termelőszovetkezeteket a reakció legvadabb támadásával szemben, megvédték a mozgalmat terhelo, belulrol gyengítő hibák ellenére. Kell egy mozgalom életképességének igazolasahoz ennél nagyobb bizonyíték? Ezt a bizonyító erőt nem gyengíti, nem tagadja még a felbomlott szovetkezetek sora sem. A felbomlás tényének helyes értékelése nem a társas gazdálkodás útjáról való letérés, hanem a szovetkezetek szervezésének nagyobb felelősségét kovetelte meg. A Magyar Szocialista Munkáspártnak az ellenforradalom óta kovetett parasztpolitikája – ha az óriási változások elkerulhetetlen nehézségeivel kuszkodve alakult is ki – bizonyíték arra, hogy megértette a történelem intését, tanítását, s a lehető legkisebb megrázkódtatással vezeti át a parasztság egészét az 1945-ben megnyitott uj történelmi korszakba.

IRATOK A FÖLDREFORMRÓL

Szerkesztette:

JENEI KÁROLY

SZABÓ FERENC

HÁRSFALVI PÉTER

Szakmai tanácsadó:

KARSAI ELEK

A Művelődésügyi Minisztérium Levéltári Osztálya 1960. április 16-án az osztály keretében működő módszertani kollégium kiadványbizottságát megbízta, hogy az 1945-os földreform levéltári forrásanyagának feldolgozását szervezze meg, és a legfontosabb dokumentumok sajtó alá rendezését a felszabadulás huszadik évfordulójára készítse elő. A kutatómunka 1960 őszén indult meg. Ennek eredményességét nagymértékben nehezítette az a körülmény, hogy az 1945-ös földosztás legfontosabb forrásanyagát: a megyei földbirtokrendező tanácsok, megyei földhivatalok és községi földigénylő bizottságok iratanyagát a legtöbb területi levéltár omlesztett állapotban vette át, vagy pedig az még a tanácsi szervek kezelésében maradt. Így tehát az iratanyag rendezése, részben annak levéltári őrizetbe vétele, a fondok szétválasztása és az eredeti irattári rend helyreállítása után, 1961-ben indult meg a számba jöhető iratanyag tematikai feldolgozása. A 23 területi levéltárban és az Országos Levéltárban folyó kutatómunkát a módszertani kollégium kiadványbizottsága irányította.

A tematikai feltárás a megyei földbirtokrendező tanácsok, a megyei földhivatalok, községi földigénylő bizottságok, megyei, városi, járási és községi nemzeti bizottságok, a közigazgatási szervek (főispán, alispán, főszolgabíró, illetve járási főjegyző, polgármester, gazdasági felügyelők), a Népgondozó Hivatal kirendeltségei, a Földművelésügyi Minisztérium, az Országos Földbirtokrendező Tanács és az Országos Földhivatal iratanyagára terjedt ki.

Az agrárproletariátusnak a földosztást megelőző mozgalmai dokumentálása szempontjából komoly veszteség a Földművelésügyi Minisztérium debreceni működése idejéből származó iratanyagának megsemmisülése. Sajnálatos az is, hogy nem sikerult megtalálni a Borsod-Abaúj megyei földbirtokrendező tanácsok és földhivatalok iratait sem.

Az 1963. év tavaszán lezárult kutatás több mint 10 000 tematikai cédulát eredményezett. Az eddig az időpontig feltárt legfontosabb forrásértékű iratanyagnak a filmre vétele is megtörtént az Országos Levéltárban.

A tematikai feltárás befejezése után a szerkesztő bizottság meglehetősen nehéz feladat elé került, mert a hatalmas forrásanyagból másfél száznál valamivel több dokumentumot tudott csak a tervezett kiadvány megszabott terjedelme miatt kiválasztani, közlésre előkészíteni és jegyzetekkel ellátni.

A közlésre kiválasztott 171 dokumentum kozul: 15 általános jellegű, 77 a tiszántúli, 15 a Tiszán inneni, 20 a Duna–Tisza közi és 44 a dunántúli földosztással foglalkozik. Az arány kb. kifejezi azt a szerepet, melyet az említett

országrészek a földreform végrehajtásában betöltöttek. A dunántúli országrészen még dúlt a fasiszta német haderő és nyilas segédcsapatai ellen a véres harc, amikor a Tiszántúlon a nagybirtokrendszer szétzúzása már kezdetét vette. A Dunántúl felszabadulásakor pedig a tiszántúli részeken a földosztás jóformán már befejeződött. A földreform tiszántúli és dunántúli végrehajtását illetően ezért – amint azt a közölt iratok is jellemzően szemléltetik – felismerhetők bizonyos eltérő és sajátos vonások. Ennek bemutatására a forrásanyag összeállítása alkalmával tudatosan törekedtünk is.

A dokumentumok közlésénél egyébként a más, hasonló jellegű legújabbkori forráskiadványok gyakorlatát vettük alapul. A közlésre alkalmasnak ítélt dokumentumok döntő többsége iratjellegű, nyomtatásban már megjelent anyagot csak ott és csak akkor közlünk, ha arra a tárgyra megfelelő iratunk nem volt; így felhasználtuk a korabeli sajtót pl. az 1945. március 17-i minisztertanácsi ülés lefolyásának ismertetésére, a hivatalos lapot a földreformról szóló rendelet, továbbá a végrehajtási utasítás közlésére stb.

Minden dokumentum sorszámot és címet kapott, a dokumentum szövege után találja az olvasó a dokumentum jellegét, lelőhelyét, továbbá arab számok alatt a formális és tartalmi kritikai jegyzeteket.

A dokumentumokat – kevés kivételt nem tekintve – teljes szöveggel közöljük, ellenkező esetben jegyzettel utalunk a kihagyott rész tartalmára.

Általában az a törekvés vezetett bennünket, hogy minden közölt dokumentum lezárt, egész legyen: az olvasó a jegyzetekben nyomon kovethesse az ugy további fejleményeit, lehetőleg az ügy végleges elintézéséig.

A kötet használhatóságát helynév-, név- és jogszabálymutató segíti elő.

Jenei Károly–Karsai Elek

FÖLDOSZTÁST!

1944. október 23–1945. március 16

I

Szeged, 1944. október 23

„Szegedi Népakarat": „A föld... azok kezébe kerül, akik ősi jogon érdemlik"

Szeged és környéke parasztsága az új időknek megfelelően várja sorsának átalakulását és bekapcsolódását Szeged és az egész nemzet gazdasági életébe.

Hogy nemzetünk életének mennyire fontos szereplője a parasztság, következik abból, hogy agrárállam vagyunk. Országunk mindig úgy volt berendezkedve, hogy a mezőgazdasági termények minősége és mennyisége határozta meg bel- és kulorszàgi jelentőségét. Minőségre törekvés volt tehát parasztságunk célja. Célját azonban még meg sem közelíthette, először: mert régi óhajtása, a földreform kérdése csak kérdés maradt, másodszor: mert a parasztság nevelését és életszínvonal-emelését igyekeztek háttérbe szorítani az elmúlt idők felelős vezetői.

Az új idők beálltával a parasztság részéről természetszerűen vetődik fel az a kérdés, mi lesz velük, mik a teendőik és milyen lesz szereplésük az új rendszerben?

Legelőször is a földkérdést akarjuk megvalósítani gyorsan és olyanképpen, hogy minden 1000 holdon felüli birtok a parasztságnak jusson. A föld ilyenformán azok kezébe kerül, akik ősi jogon érdemlik, akiknek becsületes munkája bére csak így lesz megfizetve, és akik biztosítani fogják az ország kiegyensúlyozott gazdasági jövőjét. Megszüntetjük tehát a nagybirtokokat és a hitbizományi birtokokat. Biztosítjuk számukra azokat az eszközöket, amelyek a termelést meggyorsítják és minőségi emelkedését is előmozdítják.

Felkérjuk a parasztságot, Szeged és környéke parasztságát is, hogy kapcsolódjon bele a nagy magyar építőmunkába. A most birtokukban levő eszközeiket és állományukat ápolják, védjék az időtől és minden rossz szándéktól, hogy haladéktalanul a nemzet szolgálatába állíthassák. Igyekezzenek önmaguk és nemzetünk érdekében egymás közt olyan segítő viszonyt fenntartani, amely kitölti a háború okozta hézagokat. Igyekezzenek a megfogyatkozott ló-, kocsi-, takarmányállományaikat a földműves közösség szolgálatába állítani.

Szegedi Népakarat, 1944. október 23.

Az 1944. október 18-án megindult „Szegedi Népakarat" a Kommunisták Magyarországi Pártja szegedi szervezetének volt a napilapja, a felszabadult országrészek második újságja. Az itt közölt írást vezércikk formájában jelentette meg.

A kornyéken igen fontos szerepet játszó szegedi demokratikus sajtó ettől kezdve tobbszor cikkezett a foldreform kerdeserol. Kiemelkedik ezek kozul *Erdei Ferenc* irása [„A foldreform történelmi szuksége". Délmagyarország, 1944. november 26], melyben a foldosztás Horthy-korszakbeli elodazásának okait, az új rendben való politikai és gazdasági fontosságát hangoztatta, *Somogyi Imre*, a nepi irok korében hangoztatott „kert-Magyarország" gondolatának egyik fő szószólója, a dán mintára kialakítando, belterjes kisbirtokkultúra érdekében surgette a foldreform mielőbbi vegrehajtását. [„Foldreform es nemzeti felemelkedés." Delmagyarorszag, 1944. december 17. – Ezt a cikket átvette és kozolte az „Oroshazi Hirek" 1944. december 29-i száma is.]

2

Hajdúhadház, 1944. december 28

Jegyzőkonyv a Nagyerdő és Csereerdő kozbirtokosságok[1] *választmányainak uleseről: egyhangú határozattal tiltakoznak a foldbirtokosok tulajdonjogát fenyegető mozgalmak ellen*

Miután tudomására jutott a választmánynak, hogy egyes politikai pártok részéről a birtokosok tulajdonjogát veszélyeztető mozgalom indult meg, egyhangúlag kimondja, hogy feltétlenul ragaszkodik a birtokosok tulajdonjogának fenntartásához, annyival is inkább, mivel az ideiglenes nemzetgyűlés és az ideiglenes nemzeti kormány kiáltványa szerint is az új, demokratikus társadalmi rendet a magántulajdon elvén kívánják felépiteni.

Továbbá, mivel a tobb ezer kisbirtokos részben oroklés, részben vétel útján szerezte erdőbirtokát, s mivel annak hozamára a birtokosoknak és családtagjaiknak tuzelő, szőlőkaró, kerítésoszlop stb. céljára szuksége van, és sok erdőbirtokosnak egyéb jovedelme nincs, mint kis erdőbirtokának hozama.

Méltányolni kívánja azonban a választmány az ellátatlanok helyzetét is, és ezert onkent is hajlandó a fahozam egy bizonyos részét hatósagilag megallapított térítési ár ellenében kozfogyasztás céljára átadni.

Végezetul kimondja a választmány, hogy az erdőtestek mikénti kezelésére nézve továbbra is a felugyeleti hatóságok utasítását tartja magára nézve kotelezőnek.

E határozatot teljes egészében felterjesztení rendeli:

Foldművelésugyi miniszter úr útján az Ideiglenes Nemzeti Kormányhoz, Hajdú vármegye alispán urához és Erdőfelugyelőséghez.

A kivonat hiteles!

Dr. Szilva s. k.
elnok

Egyoldalas, géppel irt, hiteles masolat – Debreceni ÁL Hajdu m alisp 1945–49.

[1] A kozbirtokosságok eredetenek alapja a vérsegi leszarmazas vagy a kozos adomany. A birtokok kozos kezelése a kozosségben reszes felek tulajdonjogat nem erintette A kozbirtokosságból a „birtokilletoseg" kivonása megengedett volt, kiveve az erdobirtokossagokat, melyekből a kilépést az 1908. évi XXXIX tc korlátozta A kozbirtokossag jogi személy, melynek élén az elnok es a valasztmany all

3

Kisújszállás, 1945. január 9

A polgármester átirata Karcag polgármesteréhez: a nemzeti bizottság határozata alapján a földreform haladéktalan végrehajtását követelve a Nagykunság nevében küldöttség megy Debrecenbe

A Kisújszállási Nemzeti Bizottság a mai napon tartott ülésén egyhangúlag elhatározta, hogy a kebeléből választandó küldöttség útján memorandumot juttat el az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnökéhez, melyben kéri a földreform haladéktalan és radikális keresztülvitelét minden 100 kat. holdat meghaladó birtokra kiterjedő hatállyal. Kéri továbbá a népellenes és fasiszta magatartású személyek legsürgősebb felelősségre vonását és e célból a népbíróságok legsürgősebb felállítását.

E küldöttség a fenti memorandumot a Nagykunság nevében nyújtaná át, miért is tisztelettel kérem t. Címet, hogy a küldöttségbe az ottani nemzeti bizottságból legalább egy tagot kijelölni és azt városunkba oly módon elküldeni szíveskedjék, hogy legkésőbb e hó 14-én, vasárnap du. ideérkezzék. Itt a kiküldött elszállásolásáról gondoskodni fogunk, és hétfőn innen indulunk Debrecenbe.

Herpai
polgármester

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szolnoki ÁL Karcag. 1945–127.

A Karcagi Nemzeti Bizottság 1945. január 14-i ülésén Kisújszállás polgármesterének átiratát helyeslőleg tudomásul vette, és a küldöttségbe Tüdős Imre bizottsági tagot delegálta. [Ugyanott.]

Kenderes, Karcag, Kunhegyes, Túrkeve, Kunmadaras és Kisújszállás 12 tagú kuldottsége a Nagykunság memorandumát 1945. január 17-én adta át a miniszterelnöknek. [Népújság, Kisújszállás, 1945. január 20.] A memorandum nem található az iratok kozott.

4

Foldeák, 1945. január 11

A Magyar Földmunkás Szakszervezet helyi csoportjának jelentése Csanád megye alispánjához az elmenekült birtokosok földjeinek átvételéről, munkásokból és szakemberekből álló gazdasági tanács alakításáról

16742/1944. al. sz. határozatra[1] válaszolva tisztelettel közöljük, hogy az elhagyott birtokokat a Magyar Földmunkás Szakszervezet foldeáki csoportja

[1] Az említett alispáni határozat a földeáki foldmunkás szakszervezet első, 1944. december 10-i beadványára nézve részletesebb felvilágosítást kér. A beadványban a szakszervezet bejelentette, hogy 12 birtokos 3870 kat. hold foldjét átvette a termelés biztosítása érdekében. Az alispán az esetről jogi véleményt kért a megyei főügyésztől, aki a bejelentés elutasítását javasolta és „megfelelő szakképzettségű, kellő gazdasági felszereléssel bíró" birtokkezelők hatósági kirendelését ajánlotta. [Ugyanott.]

– mint azt már bejelentésünkben is érintettük – „összes felépítményeivel, teljes felszerelésével és értékeivel" együtt vette át.

Nemzeti érdek, de elsősorban a földmunkásság érdeke, hogy a földek műveletlenül ne maradjanak, a rajta levő üzemek üzembe helyeztessenek. Bár nyilvánvaló, hogy a földjükről elmenekült régi tulajdonosok minden megmozdítható értékeiktől megfosztották a birtokokat, mégis a földmunkásság – szervezetein keresztül – új életet vitt az elhagyott üzemekbe és birtokokba.

Addig is, amíg a megalakított új magyar kormány ez irányban intézkedéseket nem tesz, a földmunkásság elsőrendű gondját képezi a birtokokon a termelés folytonosságának biztosítása. Evégből munkások és szakemberekből álló gazdasági tanácsot hívott életre, amely a birtok élén áll. Az adminisztrációt pedig a demokratikus ellenőrzés mellett egy központi iroda látja el.

A munkásság ismeri az eléje tornyosuló nehézségeket, de tudja, hogy a bűnös háborút – ami a bajok fő forrása – nem ő idézte fel. A nehézségeket pedig le fogja küzdeni, és a feldúlt birtokokon virágzó, új életet fog teremteni.

Magyar Földmunkás Szakszervezet
földcáki csoportja:

Bajusz János
Rajki Antal

Eredeti, egyoldalas, géppel írt tisztázat. – Szegedi ÁL Csanád m. alisp. 1945–242.

A beadványt 1945. január 20-án iktatták az alispáni hivatalban.

Az alispán 1945. január 22-i határozatával tudomásul vette a bejelentést, azzal, hogy szükségesnek tartja a földek bérbeadását kis parcellákban olyan kisembereknek, akik megművelésére képesek.

5

Szeged, 1945. január 14

A „Délmagyarország" közli a Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslatát[1]

A magyar parasztság még a jobbágyság idején kiszorult a magyar föld birtokából, és ezen nem változtatott a jobbágyság fölszabadítása sem. A jobbágyfelszabadítás levette az úrbéri terheket a parasztság kezén levő úrbéres birtokokról, de nem adott ennél több földet a parasztságnak. A magyar föld leg-

[1] A Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslatát a Hódmezővásárhelyen 1945. január 8-án tartott nagygyűlésen ismertette. A „Vásárhely Népe" 1945. január 13-i tudósítása szerint. „Általában a gyulés kozonsége túlságosan enyhének találta a 200 holdas parasztbirtokok nagyságát, valamint a 100 holdas úri és kozuleti birtoknagyságot. A hallgatóság egy része sokkal radikálisabb földreformot kovetel, és itt látszik meg először, hogy a magyar társadalom legégetőbb kérdését és legnehezebben megoldható problémáját a magyar fold jelenti." 1945. január 13-án a párt Orosházán is nagygyűlést tartott, ahol ismertette a földreform-tervezetet. [Orosházi Hírük, 1945. január 16.]

nagyobb része továbbra is földesúri kézben, a parasztság zöme pedig továbbra is birtoktalan maradt.

A jobbágyság eltörlése százezer régi szabad parasztcsalád mellett csak hatszázezer telkes jobbágycsaládot tett a föld szabad birtokosává, míg a zsellérek és az uradalmi földön dolgozó parasztok közel kétmilliós tömegéből csak egy töredéket juttatott földhöz. A jobbágyfölszabadítás azt eredményezte, hogy az ország területéből csak 30% lett parasztfold, míg 70%-a megmaradt földesúri birtoknak.

Ezen aránytalan birtokmegoszláson, a parasztság kisemmizésén nem változtatott lényegesen a következő évtizedek birtokpolitikája sem. A szegődményes földek megváltása, a telepítési akciók, a magánparcellázások, az 1920-as földreform és az újabb telepítési akciók együttvéve sem juttattak annyi földet a parasztságnak, hogy a birtokába került föld legalább megkétszereződött volna. 1935-ben is az ország mezőgazdasági területének csak 52%-a volt parasztkézen levő kisbirtok, míg 48%-a a nagybirtokos földesurak és közületek birtokában maradt vagy kereskedelmi vállalatok és földesúrrá lett nagygazdák birtokába került.

Ez a birtokmegoszlás volt a magyar nemzeti fejlődésnek mindent meggátló akadálya, és végeredményben ez juttatta a nemzetet mai katasztrófájába is. A nagybirtokosok és uradalmak fennmaradása biztosította a népellenes úri–feudális uralom folytonosságát, és a parasztságnak a földből való kiszorulása tette tehetetlenné és öntudatlanná a magyar nép millióit.

Ennek a végzetes aránytalanságnak és állandó nemzeti szerencsétlenségnek megszüntetése nélkül nincs nemzeti talpraállás, nincs demokratikus fejlődés és nincs népi megerősödés. Éppen ezért a földreform megvalósítása nem lehet kisebb-nagyobb mértékű földhöz juttatás, hanem gyökeres és teljes újjárendezése kell hogy legyen a magyar fold birtokviszonyainak. A magyar földnek a magyar parasztság birtokába kell kerülnie. Ez a történelmi jóvátétel az alapfeltétele az országvesztő reakció gyökeres felszámolásának, a parasztság népi felemelkedésének és a nemzeti újjászületésnek.

A foldreform megvalósítása az egyetlen útja a magyar mezőgazdaság talpraállításának és újjáépítésének is. A németek és magyar bérenceik által földünkre zúdított háború irtózatos rombolásait csak úgy hozhatja helyre a magyar termelőmunka, ha a parasztság a maga földjén és a maga javára dolgozhat. A jószágállomány és a mezőgazdasági felszerelés katasztrofális pusztulása után nincs más, ami újjáteremtheti a magyar mezőgazdaságot, mint a parasztságnak a maga földjén kifejtett emberfeletti munkája.

A foldreform megvalósításának mértékére, módjára és lebonyolítására nézve a Nemzeti Parasztpárt a kovetkező javaslatot terjeszti elő:

I

1. A földreform céljaira mindenekelőtt el kell kobozni a hazaárulók, nyilasvezérek, Volksbund-tagok és a magyar nép egyéb ellenségeinek minden birtokát.

2. A földreform céljaira igénybe kell venni minden úri nagybirtokot, általában véve 100 holdon felül.

3. Igénybe kell venni általában 100 holdon felül a közületi, állami, egyházi, községi, alapítványi, valamint vállalati birtokokat is, kivéve azokat, amelyek közvetlenül és elkülonítve valamilyen különleges kulturális, gazdasági, népjóléti stb. közcélt szolgálnak.

4. Igénybe veendők a földreform céljaira a nagy parasztbirtokok is, általában 200 holdon felul.

5. Házhelyeknek és közcélokra, szükség esetén, más birtokokat is igénybe lehessen venni, azonban ezeknek birtokosait másutt igénybe vett földdel kell megfelelő értékben kárpótolni.

II

I. A földreform céljaira igénybe veendő földekből:

a) a szántót, rétet és kertet az igénylőknek szabad, egyéni és telekkönyvileg bejegyzett birtokába kell adni;

b) a legelőt a szükséglethez és lehetőséghez képest osztatlanul kell hagyni, ahol szukséges, ott újabb területet kiszakítani és községi birtokba adni, a lakosság közos használatára;

c) az erdőt és az erdősítésre való terméketlen területet vagy állami birtokba kell venni és országosan egységes állami erdőgazdaság kezelésébe venni, vagy kozségi birtokba adni, illetve meghagyni és az állami erdőgazdaság ellenőrzése alá helyezni.

2. Az igénybe vett birtokokon levő állatállományi és gazdasági felszerelést az új birtokosok közt arányosan szét kell osztani és tulajdonukba adni. Ezen felül az államnak a lehetőséghez képest állatokkal és felszereléssel kell segíteni a földhozjuttatottakat. Tekintettel azonban az állatállomány rendkívüli lecsokkenésére és a mezőgazdasági gépek óriási hiányára, szövetkezeti vagy községi formában meg kell szervezni az igaerő és a gépek közos használatát, valamint a tenyészállatok tartását.

3. Az igénybe veendő földekből vidékenként megállapítandó gazdaságtípusokat kell alakítani, és ezek nagyságát vidékenként és típusonként kell meghatározni.

4. A földreform során az úthálózat kiegészítését, a közcélokat szolgáló területek elhelyezését és a kisgazdaságok kimérését, valamint a házhelyek kijelolését vidékenként megállapítandó terv szerint kell végrehajtani.

5. A földreform során különös tekintettel kell lennunk kisebb-nagyobb telkű házhelyek juttatására. Ezeket szorosan a régi település korul kell kiutalni vagy onálló új telepekké alakítani.

6. Azon vidékek földigénylői számára, ahol nincs elegendő igénybe vehető föld, más vidéken kell földet juttatni, ott, ahol igénybe vehető földek rendelkezésre állnak.

III

1. Az igénybe veendő földekből elsősorban a teljesen birtoktalan és törpebirtokos parasztságot kell földhöz juttatni. Csak a dolgozó parasztság kaphasson földet.

2. Előnyben részesítendők a földhöz juttatásnál azok, akik a Németország elleni harcban kitüntették magukat, akik elöljártak az ellenállásban a reakciós rendszerrel szemben és szabadságvesztés büntetést vagy internálást szenvedtek, végül a sokgyermekes családok.

3 A megváltás összegét az illető birtokokra koronában kivetett kataszteri tiszta jövedelem hússzorosában, pengőben kell megállapítani.

4. A megváltási összeg a földreform végrehajtási költségeinek levonása után a régi birtokosok kártalanítására fordíttassék.

5 A földreform során juttatott birtokokat 10 évig csak a földművelésügyi miniszter engedélyével lehessen elidegeníteni.

IV

1. A földreform végrehajtására a Földművelésügyi Minisztérium külön osztályt állítson fel, és a földhöz juttatandók képviselőinek bevonásával alakítson előkészítő bizottságot.

2. Biztosítani kell a végrehajtás decentralizálását és a földhöz juttatandók helyi képviseletét a végrehajtó szervekben. Községenként földreform-bizottságokat kell szervezni az igénylők képviselőiből és helyi szakemberekből, s az igénylők összeírását ezekre a bizottságokra kell bízni.

3. A földreform végrehajtásának 1945. október 1-ig meg kell történnie, hogy a földhozjuttatandók az 1945/46. gazdasági év kezdetén már birtokukba vehessék földjüket.

A Nemzeti Parasztpárt felhívja az összes demokratikus pártokat, a szakszervezeteket, a mezőgazdasági érdekképviseleteket és az érdekelt szakembereket, hogy előterjesztett javaslata mellett foglaljanak állást, részleteit vitassák meg, ezzel könnyítsék meg az Ideiglenes Nemzeti Kormány munkáját és elősegítsék a magyar nemzet e létkérdésének sürgős megoldását, a magyar parasztság évszázados vágyának beteljesülését.[1]

A Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslatát többek között a debreceni „Néplap" 1945. január 14-i, a „Vasárhely Népe" 1945 január 21-i és a „Makói Népujság" 1945 január 31-i száma is közölte

A Nemzeti Parasztpárt tervezetének nyilvánosságra hozatala után a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front többi pártja is nyilatkozott a földreformról.

A pártok általában elismerték, hogy a demokratikus átalakulás alapvető kérdése a földreform radikális és azonnali végrehajtása, de különbségek, főként a reform mértékét és ütemét illetően, már ekkor is mutatkoztak. A Független Kisgazda Párt álláspontja a mérték és az ütem kérdésében különösen eltért a többi pártétól.

1 A Magyar Kommunista Párt állásfoglalását e kötet 6 sz. irata közli.

A Kisgazdapárt orgánuma, a „Debrecen" című lap 1945. február 13-i számának vezércikke megállapítja, hogy a párt már régen (a felszabadulás előtt. – *Szerk.)* nyilatkozott a foldreform ügyében. A demokratikus kormány megalakulása óta nem sietett hangsúlyozni a radikális foldreform szükségességét azért sem, mivel a debreceni ideiglenes országos vezetőség nem tartja magát erre illetékesnek. Később, 1945. február 28-án jelent meg *Tildy Zoltán* cikke ugyancsak a debreceni „Néplap"-ban, „A földreform kérdése" címmel. Tildy mint a párt elnöke hangsúlyozta, hogy a párt álláspontja 15 éves programjából és azóta folytatott politikájából világosan következik. Kijelentette, hogy „a párt a maga egészében az azonnali végrehajtás mellett foglal állást", 1945. október 1-re be kell fejezni a foldreformot. A foldreform mértékével kapcsolatban leszögezte, hogy a párt a mammutbirtok s a nagybirtokok megszüntetését s a középbirtokok meghagyása mellett a kisbirtokrendszerre való teljes áttérést tartja szükségesnek. Nem döntő kérdés, hogy a középbirtok 200, 300 vagy 400–500 holdas legyen. Felfogása szerint járásonként maradjon meg egy-egy 400–500 holdas középbirtok kiválóan képzett birtokos tulajdonában, ezen túl a maximális birtokhatár lehet akár 100, 200 vagy 300 hold. Ennél a kérdésnél figyelembe kell venni a fold minőségét. Nem ellenzi az egyházi, a célvagyonok, a tőkés foldbirtokok felosztását, a háborús bűnösök földbirtokát elkobzandónak tartja. Végül hangsúlyozza, hogy a kártérítés degresszív legyen. A „Néplap" 1945. március 8-i számában kozolte, hogy a Kisgazdapárt 1945. március 6-án értekezletet tartott, ahol Tildy Zoltán mondott beszédet. Hangsúlyozta, hogy a pártnak állást kell foglalnia a radikális és azonnali foldreform mellett. „Ne mondja Magyarországon senki, hogy a mi pártunk, amely 15 keserves éven keresztül verekedett a földreformért, még csak meg is akarná lassítani a földreform végrehajtását." [A Kisgazdapárt álláspontjával kapcsolatban lásd *Donáth Ferenc:* Egy elkésett program. Agrártörténeti Szemle, 1962. IV. sz. 279–292. old.]

A Szociáldemokrata Párt is támogatta a Nemzeti Parasztpárt javaslatát s a rovidesen kidolgozott törvényjavaslatot is. 1945. március 9-én a Szociáldemokrata és a Magyar Kommunista Párt tanácskozó bizottsága ülést tartott, ahol tobbek kozott megvitatták a foldreform kérdését is. A két párt vezetősége külon-külon már korábban is tárgyalt a foldreform-javaslatról, most a tanácskozó bizottság is elfogadta azt, azzal, hogy az esetleges módosításokat a javaslat tárgyalása során kozosen terjesztik majd elő. [Néplap, 1945. március 11.] A „Tiszántúli Népszava" 1945. március 17-i vezércikkében hangsúlyozza, hogy a párt „lenduletet adott a magyar politikai élet gyújtópontjában levő földosztás végrehajtásának". „1945 földreformja nem látszattörvény lesz, a föld valóban a parasztok kezébe kerül." *Marosán György* ugyanebben a lapban március 18-án hangsúlyozta, hogy a földreform-torvényben a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjainak akarata érvényesul. „Ez az első alkalom, amikor a kimondott szó tetté is válik . . ."

A Polgári Demokrata Párt véleménye a „Délmagyarország" 1945. március 4-i számában jelent meg. Az állásfoglalás kifejti, hogy a Polgári Demokrata Párt „a reform szükségességében teljesen egyetért a Nemzeti Parasztpárttal", mégis „néhány észrevételét szeretné megtenni, nehogy egy esetleg rosszul végrehajtott foldbirtokreform Magyarország mezőgazdaságát s ezzel egyben az egész országot válságba sodorja".

Az igénybevétel határának kijelöléséhez nem lehet eléggé mérvadó a területnagyság vagy a holdak száma, a legjobb alap az adott birtok „népesség-eltartó képessége" lenne. A javaslat sarkalatos tényezője, hogy a juttatandók részére házépítéshez, felszerelés beszerzéséhez a szükséges hitelt biztosítani lehet-e. A mezőgazdasági szakoktatás fejlesztését, a dániai kisbirtokok példáját említi ezután az

állásfoglalás, azzal, hogy a gazdasági iskolát végzetteket előnyben kell részesíteni. A belterjes gyumolcstermesztés és baromfitenyésztés fellendítése érdekében az egészséges kisbirtokok létesítésére kell torekedni. Átmeneti megoldásként „a mostani abnormális méretű nagybirtokokon ideiglenesen létesítsünk munkáscsoportokat, akik a gazdaság jovedelméből részesedjenek, s később a fold tulajdonosaivá válnának. Így a gazdálkodás tervszerűvé tehető . . ."

6

Debrecen, 1945. január 18

A „Néplap" kozli a Magyar Kommunista Párt állásfoglalását a foldreformról

Az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek a magyar néphez intézett szózata, valamint az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozata oly foldreform haladéktalan megvalósítását ígérte, mely sok százezer földnélkulit és kisparasztot tesz életképes gazdaság tulajdonosává. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés egész lefolyása kétségtelenul megmutatta, hogy a nemzetgyűlés dontő többsége a gyökeres és széles körű foldreform gyors megvalósítását kívánja.

A Magyar Kommunista Párt ezért üdvozli, hogy a Nemzeti Parasztpárt foldreform-javaslatával a nyilvánosság elé lépett. A Magyar Kommunista Párt nézete szerint a Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslata alkalmas arra, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány ünnepélyes ígéretét a foldreformról a gyakorlati megvalósítás újtára vigye.

A Magyar Kommunista Párt el akarja kerülni, hogy a demokratikus pártok álláspontja a foldreform kérdésében elaprózódjék, hogy minden párt kulon javaslattal lépjen fel. Éppen ezért csatlakozik a Nemzeti Parasztpárt foldreform-javaslatához, és alapjában magáévá teszi, fenntartva jogát arra, hogy a részletekre vonatkozóan megtegye a maga módosító és kiegészítő javaslatait.

A Magyar Kommunista Párt külon hangsúlyozza, hogy egyetért a Nemzeti Parasztpárt foldreform-javaslatának kovetkező sarkalatos pontjaival:

1. „A földreform céljaira mindenekelőtt el kell kobozni a hazaárulók, nyilasvezérek, Volksbund-tagok és a magyar nép egyéb ellenségeinek minden-birtokát.

A foldreform céljaira igénybe kell venni minden úri nagybirtokot, általában véve 100 holdon felül."

A 100 holdas birtokmaximumot szükségessé teszi, hogy százezreket kell földhoz juttatni. A 100 holdas birtokhatár felemelése azt jelentené, hogy tízezreket, százezreket utnénk el a foldtől. A 100 holdas birtokhatártól eltérni csak kivételes esetekben szabad. A Magyar Kommunista Párt véleménye az, hogy azok a földbirtokosok, akik a nemzeti ellenállásban és a németellenes magyar szabadságharcban érdemeket szereztek, 300 holdig megtarthassák birtokaikat.

2. „A foldreform céljaira való igénybevétel alól mentesulnek a parasztbirtokok 200 holdon alul."

A Magyar Kommunista Párt helyesli, hogy a Nemzeti Parasztpárt foldreform-

javaslata megkülönbözteti az úri nagybirtokot a parasztbirtoktól. A földreform célja a feudális reakció megsemmisítése, nem pedig a jómódú parasztságé.

3. „Tekintettel az állatállomány rendkívüli lecsökkenésére és a mezőgazdasági gépek óriási hiányára, szövetkezeti vagy községi formában meg kell szervezni az igaerő és a gépek közös használatát, valamint a tenyészállatok tartását."

A rendkívüli helyzet rendkívüli rendszabályokat követel. Csak a meglevő állatállomány és a gépek közös használatával lehet biztosítani a föld megművelését az új kisbirtokokon. A Magyar Kommunista Párt azonban hangsúlyozza, hogy az igaerő és a mezőgazdasági gépek közös használatának a magántulajdon tiszteletben tartásával kell történnie.

4. „Az igénybe veendő földekből elsősorban a teljesen birtoktalan és törpebirtokos parasztságot kell földhöz juttatni." „Előnyben részesítendők a földhöz juttatásnál azok, akik a Németország elleni harcban kitüntették magukat, akik élől jártak az ellenállásban a reakciós rendszerrel szemben és szabadságvesztés büntetést vagy internálást szenvedtek . . ."

5. „Községenként földreform-bizottságokat kell szervezni az igénylők képviselőiből . . ."

A Magyar Kommunista Párt nézete szerint a földreformot csak maguknak a parasztttömegeknek tevékeny részvételével lehet végrehajtani.

6. „A földreform végrehajtásának 1945. október 1-ig meg kell történnie, hogy a földhozjuttatandók az 1945/46-os gazdasági év kezdetén már birtokukba vehessék földjüket."

A Magyar Kommunista Párt nézete szerint minél gyorsabb a földreform végrehajtása, annál kisebb lesz az elkerülhetetlen gazdasági megrázkódtatás.

Magáévá téve a Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslatának alapelveit, a Magyar Kommunista Párt ezzel is útját egyengeti a munkásság és a parasztság szövetségének. A történelmi tapasztalat azt bizonyítja, hogy a munkásosztály támogatása nélkül a parasztság nem tudja törekvéseit megvalósítani. A munkásság és a parasztság szövetsége a magyar demokrácia szilárdságának biztosítéka.

A Magyar Kommunista Párt hangsúlyozza, hogy a földreform gyors végrehajtása a magyar demokrácia megvalósításának és megszilárdításának előfeltétele. A földreform haladéktalan végrehajtása biztosítja az új magyar nemzeti hadsereg harcképességét. A földreform végrehajtása nélkül az ország nem tud kilábolni a gazdasági nehézségekből, nem tudja meggyógyítani a magyar mezőgazdaságon ütött súlyos háborús sebeket.

A Magyar Kommunista Párt ezért felhívja a magyar népet, elsősorban az érdekelt földmunkás- és parasztttömegeket, hogy foglaljanak állást a Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslata mellett, és juttassák kifejezésre azt a kívánságukat, hogy a földreformról szóló törvényt az Ideiglenes Nemzetgyűlés legközelebbi ülésén megtárgyalja és elfogadja.

A Magyar Kommunista Párt
Központi Vezetősége

Néplap, 1945. január 21.

Az MKP fenti állásfoglalását a „Délmagyarország" 1945. január 21-i sz. is közölte.

Szeged, 1945. január 21

A Magyar Kommunista Párt dél-magyarországi titkárságának[1] *körirata a pártszervezetekhez: szervezzenek gyűléseket a földreform ügyében, memorandumban kérjék a földosztást a kormánytól, indítsanak küldöttségeket Debrecenbe*

Tisztelt Elvtársak!

A „Délmagyarország" folyó hó 21-én megjelent számában megtalálják a Magyar Kommunista Párt állásfoglalását a foldreform kérdésében[2], amely irányvonalat mutat ahhoz az agitációhoz, amelyet a foldkérdésben tanúsítanunk kell.

Az elvtársak a keruletükben minden helységben gyűléseket tartsanak, melynek napirendje:

1. A foldreform surgős végrehajtása és a Nemzeti Parasztpárt javaslatának támogatása.
2. A Németország elleni háborúban való részvételünk fontossága.
3. A Nemzeti Segély szervezet megalakítása elpusztított teruleteink lakosságának segélyezésére.

A gyűléseken minden helységben a foldreform sürgős végrehajtásának követelését alá kell támasztani azzal, hogy ezt emlékiratba foglalva a gyűlés elfogadja, a gyűlés után pedig a helység lakosai aláírásukkal látják el. Az összegyűlt sok ezer aláírást csatolják az emlékirathoz, és beszállítják a járási székhelyre, ahol megalakul a járás minden helységének képviseletével a küldöttség, és azután elindulnak Debrecenbe lovas kocsikon, hogy a magyar nép követelését a kormánynak átnyújtsák. A küldottség vezetői lehetőleg nemzetgyűlési képviselők legyenek.

A küldöttségek január hó 30-ig bezárólag induljanak el. A lovas kocsikhoz az igazolványt az orosz katonai parancsnokságnál szerezzék meg, a biztonság okáért. Az akció végrehajtásánál a párt minden tagját mozgósítani kell. A párt elvárja, hogy minden tagja e munkánál is a legtöbbet és a legjobbat adja.

Keresztes Mihály[3]

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a Magyar Kommunista Párt dél-magyarországi titkarsaganak körbélyegzőjével – Gyulai ÁL Vésztői NB 1945–24.

1 Az MKP del-magyarországi keruleti titkárságát a Kozponti Vezetőség 1944 december 23-i határozata alapján szervezték meg. Hatáskore Békés, Csanád es Csongrád megyekre terjedt ki *[Szabó Éva:* Adalekok a Magyar Kommunista Párt szervezeteinek létrejottéhez 1944 október–1945 május Párttorténeti Kozlemények, 1960. 1–2. sz. 95. old.]

2 Az MKP állásfoglalását e kotet 6. sz. irata kozli.

3 Keresztes Mihály az oroshazi MKP szervezet titkára volt 1944. október 14-től, a szervezet megalakulásától kezdve. A dél-magyarországi titkárság megalakulásakor annak titkára lett, majd 1945. október 20-án Békés megye főispánjává nevezte ki a belugyminiszter. Ezt a tisztet 1947. december 8-ig toltotte be, majd földművelésugyi államtitkár, illetve miniszterhelyettes lett.

8

Békéscsaba, 1945. január 21

Jegyzőkönyv a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjainak a Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslatáról tartott kozos nagygyűléséről

Jegyzőkonyv

Készult Békéscsabán, 1945. január 21-én, a Nemzeti Frontba tomorult pártok által a Vigadóban tartott nagygyűlés alkalmával . . .[1]

Blahut János a földreform és a hadsereg újjászervezésének kérdését ismertette a nagygyűléssel.

Először a magyar földbirtokkérdés történetét ismertette nagy vonásokban, és megjegyezte, hogy végre egy ezeréves per került a végső megoldás stádiumába. Roviden rávilágított arra, hogy milyen okokból sikkadt el a Habsburg-monarchiában ez, a nemzet sorsára szinte dontő probléma, és hogy az utolsó 25 évben hány beváltatlan ígéret jelezte egyrészt a kérdés egyre égetőbb fontosságát, másrészt a fennálló rendszer szűkkeblűségét. Most végre itt az alkalom a radikális és fenntartás nélküli földreform végrehajtására. A földreform megvalósításával végre lezárul a magyar parasztság ama korszaka, mely fájdalommal volt tele. Új korszak kezdődik. Megfordult végre a sorskerék, és az, ami eddig csak ígéret volt, végre megvalósul. Eddig a vezetők csak ígérték a földek szétosztását, de földet nem adtak, végül is idegen érdekekért kivitték a magyar parasztokat a doni kanyarba, ott véreztették őket, hogy védjék az itteni nagybirtokosokat, ezzel az országot katasztrófába dontötték. Az elmúlt XIX. században Európa-szerte felszabadították a jobbágyságot, de Magyarországon ez is csak névleg történt meg, mert földet nem kaptak. A polgári forradalmak lényege is a földkérdés meg nem oldása volt. Az anyagi jólétéhez ragaszkodó középosztály a történelem folyamán állandóan kiszolgáltatta a magyar parasztságot azért, hogy földjét megtarthassa. Jott az 1914–1918-as világháború, amikor is a monarchia darabokra hullott szét. A háború végével a visszaozonlő, elkeseredett magyar katonák magukkal hozták a forradalmi hangulatot, megoldották volna a földreformot, de az onálló nemzeti életet élő középosztály hamarabb lábra kapott és csúnyán megfizettette a forradalmat, de ettől kezdve az uralkodó osztály maga előtt tartotta a földkérdést, igaz, hogy egyik kezében akasztófát tartogatott azok számára, akik komolyan követelték annak megoldását, a másik kezével komolyan hirdette a megvalósítás szukségességét. A mostani uralkodók is komolyan vették a földreformot, mert a háborúba kivitt ifjaknak minden kilőtt tank után ot kat. holdat ígértek[2], de itt nem jól számítottak. Amit eddig elodáztak, tűzzel-vassal harcoltak ellene, ma záros határ-

[1] A gyűlés első részében Szobek András főispán általános politikai tájékoztatót tartott, többi kozott a fegyverszuneti szerződés megkotéséről, a németek Borsod megyei vérengzéséről beszélt.

[2] A minisztertanács 1944. szeptember 27-i ulésén elfogadta és rendeletben kozzétette a honvédelmi miniszter javaslatát, hogy minden „ellenséges harckocsi egyéni megsemmisítőjének" minden egyes kilőtt harckocsi után ot kat. hold földet kell lakóhelye teruletén soron kívül juttatni. [OL Mt. jkv. 137. cs 1944. szeptember 27-i jkv. 5. pont.]

időn belül megoldódik a földreform-kérdés. A Nemzeti Parasztpárt által a kormányhoz benyújtott földreform-javaslatot teljes egészében felolvassa.

Az ismertetett javaslat a parasztbirtokok felső határát 200, az úri, egyházi és közületi birtokok felső határát 100 holdban állapítja meg. Gondoskodik arról, hogy a mezőgazdasági géphiány és az állatállomány rendkívüli lecsökkenése következtében milyen módszerekkel történjék a szétosztott föld megművelése. Rendkívül fontos a javaslatban a rövid határidő, 1945. október 1, amikorra a földreformot végrehajtanák, mert így remény van arra, hogy az elkövetkezendő gazdasági évben minden magyar paraszt a saját földjén dolgozhat. Az ismertetett javaslatot a népgyűlés közönsége örömmel üdvözölte.

Háromoldalas, géppel írt másolat. – Gyulai ÁL Békéscsabai VNB 1945. sz. n.

9

Püspöklele, 1945 január[1]

A csanádi püspöki uradalom beadványa a megye főispánjához: a készülő földreform ne érintse az egyházi célvagyonokat

Méltóságos Főispán Úr![2]

Az erősen változott helyzettel kapcsolatosan Magyarország berendezése is új átalakulások küszöbén áll. A megoldásra váró kérdések között ismét fölmerült a nagybirtok problémája. A Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslata gyors megoldást helyez kilátásba. Köztudomású, hogy e kérdés hosszú idő óta vajúdik. A magyar kormánynak elvileg van is már megoldási tervezete, amelynek keresztülvitelét a fölfordult európai körülményekre és a háborús többtermelés szükségességére való tekintettel felelős szakemberek nem tartották időszerűnek.[3]

Mivel a csanádi püspöki uradalom érdekelt fél e kérdés elbírálásában, legyen szabad a következő elvi és gyakorlati meggondolásokra fölhívni főispán úr szíves figyelmét:

I. A születő új világ szele semmiképpen sem sodorhatja el a nemzeti lét biztosításához szükséges, természetjogon és tételes jogon alapuló etikai és gazdaságpolitikai szempontokat. Amikor tehát magyar vonatkozásban roppant kényes kérdés megoldását sürgetjük, nem szabad csupán egyetlen, elnyomás miatt panaszkodó népréteg érdekeit szem előtt tartani, hanem az összes vonatkozó szempontok egyidejűleg figyelembe veendők. Nem elég pl. progresszív adó szükségességének hangoztatásával és túlzó napszámemeléssel előállni, hanem egyszersmind a termények ára is arányosan emelendő; a megadóztatás pedig egyképp kiterjesztendő az iparra, kereskedelemre és bankokra. Az igazságosság azt sem engedi meg, hogy a progresszív adó célja a nagybirtok kizárólagos meg-

1 A beadvány nincs keltezve, a beérkezés dátuma 1945. január 23.
2 A „Méltóságos" címet gondosan, tobbszorosen áthúzták.
3 A beadvány írója valószínűleg a Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslatára gondol.

rendítése legyen. Az adó arányosan kiterjesztendő a kisbirtokra is. Mármost a nagybirtokrendszer megroppanása, a mostani értékesítési és beszerzési lehetőség szűk keretein belül fonnáll a kisbirtok eladósodásának komoly veszélye is. Az általános eladósodás pedig az egészségtelen államkapitalizmus marxi megvalósulását jelenthetné mezőgazdasági vonatkozásban. Nem szabad tehát engedni, hogy kidolgozatlan gondolattombok kerüljenek a koztudatba, és kellő szellemi vezetés híján forrongásba hozzák a néptomeget. A nagybirtokreform kérdésében tehát hozzáértő és felelős egyének munkájára kell támaszkodni, éppúgy, mint egyéb gazdasági tomorulések (Földmunkás Szakszervezet stb.) tekintetében.

A csanádi püspoki uradalom célvagyon: fontos intézmények fonntartása a földadata (puspoki hivatal, papnevelő intézet, részben Szent Imre-kollégium, puspoki tanoncotthon, újszegedi tanítóképző intézet, kegyúri templomok, kisebb kegyúri intézmények). Éppen azért meggondolás tárgyát kell képezze, lehet-e, szabad-e nemzeti érdeket tartva szem előtt, az egyházi célvagyon kérdését egy nevezőre hozni egyéb nagybirtokokéval. A nagybirtok egyidejű teljes felosztása tetemes adókiesést eredményez. Bírni fogja-e az államháztartás a kisbirtokok elengedhetetlen beruházásával együtt e nagybirtok által fonntartott kulturális intézmények kellő ellatását?

Ha azonban a sors úgy hozná, hogy az egyházi célvagyon jellegével bíró puspoklelei birtok is felosztásra kerülne, eleve is az a kikotésünk, hogy csakis rászoruló, megművelni tudó és az uradalomnál érdemes egyének kezére keruljon a felosztandó terület, az igazságosság és méltányosság mértéke szerint; az egyház pedig tisztességes ellenértékhez jusson, a hozzáértők jogos kívánalmai szerint (pénz, ipari részvények stb.) . . .[1]

Ezek előrebocsátásával komoly meggondolás tárgyává kell tenni, kifizetődő-e e célvagyon elhamarkodott foldarabolása, és nem volna-e megfelelőbb az uradalom vezetőségének elgondolása, hogy további 800–1000 holdat ad bérbe kisembereknek, akik az uradalom árnyékában és irányítása alatt boldogulni tudnának? Amennyiben e birtok felosztásra kerül, a kisemberek kellő beruházás nélkul foldjeiket elparlagosodás veszélyének tehetnék ki.

Észrevételeink és tájékoztatónk szíves tudomásul vételét és a reá vonatkozó írásbeli érdemi választ tisztelettel kérve, maradunk

mély tisztelettel:
csanádi püspoki uradalom vezetősége

Balogh Sándor
főiskolai tanár, uradalmi intéző

Négyoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat – Szegedi ÁL Csanád m. fősp 1946–404.

Hátoldalon feljegyzés Nagy Zoltán főispán kézjegyével: „Udvarias levélben felkérni az aláírót, hogy alkalomadtán személyesen keressen fel. 945. jan. 23. *N. Z.*" – Alatta: „Megtörtént. Makó, 1945. jan. 24." [Olvashatatlan kézjegy, nem a főispáné.]

1 A kihagyott rész az 5016 kat holdas uradalom gazdasági helyzetét, háborús veszteségeit ismerteti.

Gyula, 1945. január 25

A nemzeti bizottsag ülésének jegyzőkonyve: 100 holdas birtokmaximum legyen, népgyűléseket kell rendezni, kuldottséget kell menesztem Debrecenbe

Jegyzőkönyv

a Gyulai Nemzeti Bizottság Gyulán, a városházán 1945. január hó 25. napján tartott rendkívuli üléséről.

Jelen voltak: dr. Blanár László elnok és a bizottság osszes tagja, de a fuggetlen kisgazdapárti Molnár István tag helyett Góg János póttag, továbbá: Hollósi Mihály id nemzetgyűlési képviselő és dr. Hraskó Gyula mint jogi szakértő s egyben jegyzokonyvvezető.

I Dr Blanár László elnok a megjelentek udvozlése után a foldreform kérdésének fontos és surgős voltát fejtegette, majd ismertette az első idevonatkozó kezdemenyezest, nevezetesen a Nemzeti Parasztpárt radikális foldreform-javaslatát

A targyhoz tobben hozzászóltak.

Steiner Karoly foleg a foldreform lebonyolításának pénzugyi nehézségeit fejtegette, valamint – elvi szempontból – azon aggályának is kifejezést adott, hogy – szerinte – a foldbirtokok elaprózása a minőségi termelést igen hátrányosan fogja befolyásolni, sót a minőségi termelés teljes kiesésével kell számolni.

Santa, Góg, Szabo, Pettner s dr. Blanár, nemkulonben Incédi bizottsági tagok egyontetűen azt az álláspontot szogezték le, hogy a Nemzeti Parasztpárt javaslatában helytelen a parasztbirtokokra vonatkozó 200 holdas maximum, mert a helyes, igazságos szabály csak az egységes birtokmaximum statuálása lehet (Incédi), illetőleg teljesen elegendő s megfelelő általánosságban a 100 holdas birtokmaximum.

Hollósi Mihály a pénzugyi kérdést illetőleg a szovetkezeti tomorulés szukségét s célszerűségét hangsúlyozta, valamint oly torvényes rendelkezés fontosságát, miszerint a földhozjutottak az első egy-két évben ne legyenek kötelesek még semmit se torleszteni, és egy ideig azután is csak a kamatnak megfelelő csekélyebb torlesztési részletekkel terheltessenek meg.

Dr. Blanár az elhangzottakat osszefoglalva kifejezésre juttatta azon elvi álláspontját, mely szerint az egész dologban nem kell azon toprengeni s nem az a lenyeges es fontos, hogy a foldbirtokosok, akiktől a foldet elveszik, hogyan és mennyi ellenértéket kapnak, mert hiszen társadalmilag megfelelő, igazságos megoldás volna az is, ha a nagybirtokosoktól minden fizetés, kárpótlás nélkul – ingyen – vennék el a földeket.

Kozben ilyen értelemben javasolták is olyan határozat hozatalát, hogy az igénybevételt szenvedő földbirtokosok részére ne kelljen fizetni semmi ellenértéket, hanem a foldhözjuttatottak a kapott földek vételárát az államnak fizessék, s az állam az így osszegyűlt összeget a háborús jóvátételre fordítsa. Steiner Károly és főleg dr. Hraskó Gyula ezt ellenző jogi észrevételei után azonban a bizottság a kérdés ez irányú tárgyalásától elállt.

Végül is a bizottság határozatilag kimondotta:

A Gyulai Nemzeti Bizottság a földreform törvényhozási megoldását és végrehajtását egyik legfontosabb és legsürgősebb kormányzati feladatnak tekinti. Ilyen értelemben a Nemzeti Parasztpárt vonatkozó javaslatát, mint közérdekű kezdeményező lépést feltétlenül helyesli és pártolja, azzal, hogy a részleteket illetőleg fenntartandó mindegyik párt számára a kulon állásfoglalás és külön indítványtételi jog, és hogy a bizottság meggyőződése szerint általánosságban és egységesen a 100 holdas birtokmaximum volna a legmegfelelőbb.

2. Dr. Blanár László elnök ezután előterjeszti, hogy célszerű volna a földreform-kérdésben sürgősen népgyűléseket is rendezni, s ekként a népet magát is megszólaltatni, főleg a dolog sürgősségére vonatkozólag. Indítványozza, hogy a legközelebbi napokban rendezzen a nemzeti bizottság ilyen nagygyűléseket úgy Gyulán, mint a gyulai járáshoz tartozó községekben, és ezekre a gyűlésekre jelöltessenek ki előadók (szónokok) mindegyik párt részéről, a gyűléseken pedig hozattassanak külön-külön – határozati javaslatok a tekintetben, hogy a nagygyűlések kozérdekűnek és szükségesnek tartják a foldreform ügyének a nemzetgyűlés általi lehető legsürgősebb elintézését és végrehajtását; majd az ekként szóló határozati javaslatokat s az azokhoz csatolt ajánlásokat a járás székhelyéről a községek s Gyula megyei város egy-egy megbízottjából álló és lehetőleg valamelyik id. nemzetgyűlési képviselő által vezetett küldöttség vigye fel – lófogatos szekereken – Debrecenbe, az Ideiglenes Nemzetgyűléshez.

A nemzeti bizottság többek hozzászólása után magáévá tette dr. Blanár László elnök indítványát és egyhangúlag a következő határozatot hozta:

A Gyulai Nemzeti Bizottság a földreform sürgősségének kérdésében Gyula városban, valamint a gyulai járás községeiben 1945. január 28-án (vasárnap) nagygyűléseket rendez. E nagygyűlések célja a földreform-kérdés ismertetése után határozati javaslatot kieszközölni arra nézve, hogy a nagygyűlés a foldreform törvényhozási elintézését és teljes végrehajtását feltétlen szükségesnek tartja, s az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek ajánlja. E határozati javaslatokat azután egy járási küldöttség vigye el szekereken, egy id. nemzetgyűlési képviselő vezetésével f. hó 31-én Debrecenbe az Ideiglenes Nemzetgyűléshez.

A nagygyűlések szónokaiul a következők jelöltetnek ki:

Gyulára:

a városházán, dr. Blanár László, dr. Somodi József, dr. Marik Dénes és Juhász László;

a Galbácskertben: Szikes Antal, Horváth Péter, Nyíri Sándor és D. Kis Gábor;

Máriafalván: Tarkó Mihály, Gerebenics János, Pipicz Sándor, Szilágyi János és Salamon Ferenc.

Gyulaváriba:

Csiszér Ferenc, Csonka Péter és Szabó János.

Dobozra:

Róth Sándor, ifj. Molnár István és Puskás István.

Kétegyházára és Elekre:
Pálinkás Gábor, id. Molnár István, dr. Sal István, Kurunczi Jenő és Hollósi Mihály.
Újkígyósra:
Ludvig Mátyás, Enyedi Sándor és Petner András.
Tobb tárgy nem lévén, dr. Blanár László elnök az ulést berekesztette.

Dr. Hraskó Gyula
jegyzokonyvvezető

Dr. Blanár László
elnok

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Gyulai ÁL Gyulai VNB. V. sz. jkv.

11

Tótkomlós, 1945. január 27

Jegyzőkönyv a nemzeti bizottság üléséről: memorandumot intéznek a debreceni kormányhoz az elmenekült, fasiszta nagybirtokosok földjeinek kiigénylése érdekében

A tótkomlósi munkásság jogos földreform igényének kielégítése végett a bizottság szükségesnek látja a kozséggel határos és más községektől távol fekvő Haász Antal-féle Melindamajor, valamint gr. Zichy Aladárné-féle szöllőspusztai kis- és nagymajornak a foldreform végrehajtásáig a művelésre való kiigénylését. Ebből a célból a nemzeti bizottság a tótkomlósi Foldmunkások és Törpebirtokosok Szabad Szakszervezete útján benyújtandó memorandumot a foldművelésügyi miniszterhez, Debrecenbe juttatja el, azzal indokolva a művelésre való jogosultságát, hogy évtizedek óta tótkomlósi munkások dolgoztak mindig ezen a földön, fasiszta tulajdonosaik elmenekültek, és jelenleg ezek a földek megműveletlenül állnak. Minthogy a község határában schol nagybirtok nem létezik, csak foldreform alá nem eső kisbirtokok, melyekből a földjuttatás útján az igényjogosultak nem kaphatnak foldet, a nemzeti bizottság úgy véli, hogy foldreform végrehajtása folytán ez a földterület az arra érdemes tótkomlósi mezőgazdasági és foldnélkuli munkásságot illeti meg.

Eredeti, géppel írt tisztázat, Boldoczki János és Dankó László bizottsagi tagok sajat kezű alairasával. – Gyulai ÁL Tótkomlósi NB 1945. január 27-i jkv. (5. pont.)

12

Makó, 1945. január 28

A „Makói Népújság" a Nemzeti Parasztpártnak a földreform ügyében tartott nagygyűléséről

Vasárnap délelőtt 11 órakor a Hagymaházban nagygyűlést tartottak, melynek tárgya a Nemzeti Parasztpárt foldreform-javaslatának mielőbbi elfogadása és megvalósítása.

A gyűlésen a Nemzeti Parasztpárt, a Kommunista Párt és a szakszervezetek álltak ki egységesen a földért.

Az ülést Diós István elnök nyitotta meg. „A ma nem csupán reform ideje, hanem a magyarság történelmi váltópontja, melyen az egész jovőnk fordul meg."

Tildi István szólt elsőnek a Nemzeti Parasztpárt részéről. „Sokat beszéltek a parasztság helyett, kevesebbet nevében. Amit mondtak, visszájáról mondták, félremagyarázva. Mikor azt kellett volna mondani: föld, azt mondták: lélek, nevelés! Mikor kenyérről, bérről volt szó, akkor erkolcsről, szellemről beszéltek. Mikor jogot követeltünk és a kényszer miatt panaszkodtunk, ők a történelemre hivatkoztak.

Többé nem lehet fonákul beszélni. Most nyíltan megmondhatjuk, hogy gonosz és bűnös volt a múlt. Igen – útvesztője volt az alsó- és felsőház labirintusa mindenféle kezdeményezésnek és egészséges kibontakozásnak.

Fojtogatott a nagybirtok. A kiszabott summák a létminimumot alig ütötték meg. Serdülő életek pusztultak el a rossz táplálkozástól tudőbajban, vagy korai megrokkanttá tette egy életre a fiatal gyermeket. Nyíltan szembe kell nézni a múlttal, ha jovőnket tisztán akarjuk látni.

A háború pusztító hullámai elsimultak, a politikai élet ziláltsága rendezodik, és az épités korszaka kezdődik.

Nem szociálpolitikát akarunk, nem alamizsnát, hanem foldet osztunk magunknak."

Ezután a Nemzeti Parasztpárt foldreform-javaslatát ismertette a szónok.

A foldreform nem lehet pártpolitika – mondotta tovább –, hiszen az egész dolgozó parasztság érdeke. Minél szélesebb megvitatás, alapos tárgyalás alá kell venni a javaslatot. Hálátlanság lenne bárkinek is kozonyosen viselkedni oly szent készülődés iránt, melyhez hasonló csak az áldott anyáé, aki ugyancsak kezdődő új életet szul.

Szabó János a Kommunista Párt részéről emelkedett szólásra. A mezőgazdasági proletariátussal – osztályhelyzeténél fogva is – sorskozösséget vállalt az ipari proletariátus.

Van elég [fold]? – kérdezik. Mi tudjuk, honnan jonnek az ilyen hangok! És azt is tudjuk, miért, milyen érdekekért hangzanak el. Fold bőven van.

A háború következménye az, hogy termelőszovetkezetek segítségével tudjuk biztosítani a kenyeret, a jovőt. Össze kell fognunk, ha élni akarunk. Ha a Nemzeti Parasztpárt a nemzetgyűlés elé terjeszti a foldreformot, mi dolgozók álljunk mellé, hogy minél hamarabb végrehajtására keruljon sor.

Diós Sándor a szakszervezetek részéről a kovetkezőket mondotta: Nem új ez a követelés, hanem évszázados por. Bortonnel, halállal és megfélemlítéssel uldozték azokat, akik kovetelni mertek.

Hogy mit féltettek azok, most már tudjuk. Beszéltek a földről, de csináltak háborút, új jelszavakat, a dolgozó népet pedig egymás ellen uszították, hogy konnyen uralkodhassanak folotte. Nevetséges ellenfelunk az az érve, hogy osztott földön nem tudunk megélni, hiszen osztatlanon is megéltünk. 1919-ben nagy hibánk volt, hogy nem valósítottuk meg teljesen a foldreformot. A reakció még azt a kis földet is visszavette, amit osztottunk.

Jellemző, hogy a hagymakertészek igényelt foldjét, a mezőhegyesi birtokot

„takarmánynak" tartották. Harminchétezer holdon négy fillér hasznot vettek, mikor mi kincseket varázsoltunk verejtékkel a földből, és mégis megtagadták tőlünk.

Mienk a „haza" volt. De ebből csak a védelmet értették a mienknek. Tudjuk már mit féltettek az urak, mikor a földosztás ellen érveltek. Azt féltették, hogy nem lesz többé bérmunkás, akit továbbra is kiuzsorázni lehet. Nekik minden túlkövetelés volt, ami kiváltságaikat veszélyeztette. Ők azt mondották, hogy kenyeret mi adunk nektek. Pedig mi bányásztuk elő a földből, hogy nekik fáradság nélkül is legyen busásan kenyér!

A végén Diós István elnök felolvasta a küldöttség névsorát, mely a kormánynál az igénylők nevében a földreform elfogadását és sürgős végrehajtását fogja kérni.

Makói Népújság, 1945. január 31.

A lap ugyanebben a számában teljes terjedelmében ismerteti a Nemzeti Parasztpárt foldreform-javaslatát.

Az e számban kozolt vezércikk a Nemzeti Parasztpárt támogatására és a földreform követelésére buzdít, s többek között az alábbiakat írja: „Az éhező és fázó parasztot nem lehet már ígéretekkel, szép szavakkal megtömni és felruházni. Az évszázadokon át meg nem hallgatott kérdések most könyörtelenül felvetődnek, becsületesen, nyíltan kell felelni, nem sunyin, félvállról, félmarokkal. Körülöttünk számonkéréstől forr a levegő. Mód van arra, hogy a parasztság jussát követelje az ősi földből, melyet ő és apái a szó szoros értelmében vérrel és verejtékkel ontoztek . . ."

A Debrecenben járt makói küldöttség útjáról Szabó János ideiglenes nemzetgyűlési képviselő később a „Makói Népújság"-ban megjelent cikkében számol be. [Makói Népújság, 1945. február 13. „A föld népe."]

A földreform követelése érdekében kibontakozó népmozgalomról, az e tárgyban tartott, lelkes hangulatú gyűlésekről a lapok számos tudósításban számoltak be. [Délmagyarország, 1945. január 25. *Érdei Sándor:* „Földet!" Ugyanezt átvette a Makói Népújság, 1945. január 28.] Hódmezővásárhelyen a Függetlenségi Front pártjai a város minden kerületében gyűléseket tartottak „a foldreform kérdésében teendő legközelebbi lépés tárgyában". [Vásárhely Népe, 1945. január 28. „Hírek."]

13

Orosháza, 1945. február 1

A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkönyve: a földreform előkészítésére földigénylőkből és kisbirtokosokból álló bizottságot kell alakítani

Szükségesnek tartja a nemzeti bizottság a földreform-bizottság megalakítását a földreform munkálatainak előkészítésére és a munkabérek megállapítására. Ez a bizottság a földigénylők és a munkaadók táborából alakul meg.

Eredeti, géppel írt tisztázat. – Gyulai ÁL Orosházi VNB jkv. 1945. február 1.

14

Kondoros, 1945. február 1

Jegyzőkönyv a nemzeti bizottság üléséről: az uradalmak vezetésére üzemi bizottságokat kell alakítani, a földeket a megmunkálás biztosítására fel kell parcellázni

A nagygazdaságok vezetésére üzemi bizottság alakíttassék 8 tagból, és ezek az uradalmi személyzetből választassanak egy helyi kiküldöttel az élukon. A földeket pedig a folyó gazdasági évre megmunkálás végett parcellázzák fel az önként jelentkezők között. Erre háromtagú bizottságot válasszanak, ezek állapítják meg a föld mennyiségét, azt hirdessék meg. Írják össze és vegyék leltárba a gazdaságban levő szerszámokat. A föld megmunkálására ezeket osszák ki, igazságos és demokratikus szellemben járjanak el. A gazdasági munkálatok megkezdését rendeljék el és azt ellenőrizzék.

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, Gulyás Mihály elnök, Hunya János titkár és Opauszki Mihály jegyző saját kezű aláírásával. – Gyulai ÁL Kondorosi NB 1945. sz. n.

15

Kisújszállás, 1945. február 10

A Nemzeti Parasztpárt kisújszállási szervezetének indítványa a városi képviselő-testülethez: szervezzék meg a földreform-bizottságot a földosztás mielőbbi lebonyolítására

Igen tisztelt Képviselő-testület!

A Nemzeti Parasztpárt kisújszállási szervezetének nevében azzal a kéréssel fordulunk a képviselő-testülethez, hogy mivel, nézetünk szerint, a dolgozó magyar parasztság és az egész magyarság jövője egy, a lehető legrövidebb idő alatt végrehajtott radikális földreformtól függ, minden segítséget meg kell ezért adnunk az ország demokratikus kormányának, hogy ezt a kérdést mielőbb sikerrel oldja meg.

Indítványozzuk ennélfogva, hogy a városi képviselő-testulet szervezze meg a városunkban működő demokratikus pártokból és a földmunkás szakszervezetekből a kisújszállási földreform-bizottságot. Ez a bizottság azonnal kezdje meg munkáját. Írja össze a földigénylőket és azokat a kisújszállási határban levő földeket, melyeknek felosztását szükségesnek tartja. Dolgozzon ki ez a bizottság a legrövidebb időn belül egy tervezetet arra vonatkozólag, hogy miképpen látja megoldhatónak Kisújszálláson a földreform mielőbbi lebonyolítását. Foglalkozni kell ennek a bizottságnak minden olyan kérdéssel, amely kapcsolatos a földreformmal.

A Nemzeti Parasztpárt helyi szervezete felismerte azt, hogy a magyar dolgozók jövőjében legfontosabb egy radikális földreform gyors kivívása és lebonyolítása, erre az ország kormányát is állandóan sarkallnia kell. Ezért tartja feltétlenül szükségesnek a helyi földreform-bizottság azonnali megszervezését.

Javasoljuk, hogy a bizottságba a három itt működő demokratikus párt négy-négy tagot, a Földműves Szovetség pedig hat tagot kuldjon ki, s a bizottság tagjai kizárólagosan foldmunkások és torpebirtokosok (ot kat. holdig) legyenek, de a bizottságnak joga legyen bárkit is meghívni egy vagy tobb értekezletre szakértőként.

Tisztelettel:
a Nemzeti Parasztpárt kisújszállási szervezete képviseletében

ifj. Palágyi Gábor
elnok

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat – Szolnoki ÁL Kisújszallás 1945–640

A városi képviselő-testület 1945. február 27-i kozgyűlésén az indítványt egyhangúlag elfogadta, és felhívta a városban működő három demokratikus pártot és a Földműves Szovetség kisújszállási szervezetét, hogy a javaslat szerint alakítsák meg a foldreform-bizottságot. [Ugyanott.]

16

Újkígyós, 1945. február 12.

A kozségi eloljáróság jelentése a gyulai járás főszolgabírájához: a haszonbéres foldekre vonatkozó igénylést a nép a foldosztás előkészítésének tartja és tömegesen jelentkezik

Fenti szám alatt vett rendeletére[1] jelentjuk, hogy Újkígyós kozség határában csupán egy uradalom van, gróf Wenckheim József 7950 kat. holdas uradalma. Ez uradalom területéből azonban mintegy 3950 kat. hold a szántó és mintegy 4000 kat. hold a rét, legelő, erdő, nádas stb. Ez ideig az eloljáróság nem adott semmit sem haszonbérbe az uradalom teruletéből.

Jelenleg az uradalmi teruletből 532 kat. hold van őszi búzával bevetve, és 3418 kat. hold a bevetetlen terulet.

Az uradalom 3 majorjában rendelkezésre áll még 290 jármosokor, ezenkívül 3 db 50–55 lóerős traktor és 2 garnitúra gőzeke. Amennyiben uzemanyagot kap az uradalom (amit már igényeltunk), úgy az uradalom házilag elvégzi a szántás-vetési munkálatokat, csupán további részes megmunkálókra lesz szukség, mint az elmúlt években.

Ettől fuggetlenul az eloljáróság – meghirdetés alapján – osszeírást végzett a haszonbéres foldre jelentkezőkről. Ezen osszeírásba – ez ideig – jelentkeztek 970-en, mintegy 5000 kat. hold szántóra. Ezek kozott azonban alig van oly kisgazda vagy torpebirtokos, akinek igavonó jószága van, de az eloljáróság nem kifogásolhatta vagy pláne nem hagyhatta ki az osszeírásból, mert a nép szentul

[1] A járási főszolgabíró 1945 január 30-án kelt és a kozséghez 1945 február 1-én érkezett rendelete a kozsegbeli uradalmak, valamint a haszonbérbe adott teruletről, az oszi vetés eredményéről kért jelentést Egyben utasította az eloljaróságot arra is, hogy allapitsa meg a haszonbérbe adható teruletet és a bérbevetelre alkalmas szemelyeket.

azt hiszi (minden hirdetés ellenére), hogy ez az igénylés vagy földmunkálás lesz a földreform alapja, s így bizony egyesek – minden igavonó jószág nélkül is – 10–15 kat. holdig is jegyeztettek. Ezért az eloljáróság nem is tehet javaslatot, mert menten félreértenék, és nem állhatna meg előtte senki, aki a jelentésben részes. Mindenesetre amennyi teruletet az uradalmi alkalmazottak nem tudnának bemunkálni, a területekre elegendő bérlő van a községben, akik azt meg is tudjak munkálni.

Egyoldalas, kézzel irt, eredeti fogalmazvany, a kozségi jegyző olvashatatlan kézjegyével. – Gyulai ÁL Újkigyós. 1945–83

17

Alsógod, 1945. február 14

A nemzeti bizottság jegyzőkonyve: elkatározzák a foldigénylők osszetrását és két szomszédos pusztának a kozséghez csatolását

Jegyzőkonyv

Felvétetett 1945. évi február hó 14-én az Alsógodi Nemzeti Bizottság gyűlésén. Jelen voltak: Kalmár Kálmán, Traum Péter, Szűcs Gábor, Termann József, dr. Tóth Károly, Wolentics Ferenc, Sz. Gál Ernő, Ádám Lajos, Joros Andor, Bilinszky Antal, Sarnai Kálmán bizottsági tagok.

Kalmár Kálmán megnyitja az ulést és előadja a kovetkezőket: Tisztelt nemzeti bizottság! Először is meg kell válasszuk a nemzeti bizottság elnokét. (A tagok egyhangúlag megválasztják elnoknek Kalmár Kálmánt.) Kalmár Kálmán: Tisztelt nemzeti bizottság! Koszonom a belém helyezett bizalmukat. Én igyekszem azon lenni, hogy az egész kozség megelégedésére dolgozzam.

Először is szeretném, ha a foldkérdés érdekében tárgyalnánk. Még nem tudjuk a rendes irányba terelni munkánkat, de máris azon kell gondolkoznunk, hogy miként termelünk, mi lesz a foldkérdéssel. Nagyon helyes lenne a Nemeskéri-gazdaságnak Alsógodhoz való csatolása. Foldosztás lesz, de hogy miképpen, azt még nem tudhatjuk, mert a kormány még nem jott meg.[1] Termelési láz folyik az egész vonalon. Az igénylőknek adnunk kellene egy-két hold földet, vagyis annyit, amennyit meg tud munkálni, hogy biztosítsa magát krumplival, babbal, kukoricával stb. Ezért volna fontos, hogy az uradalmat ide kapcsoljuk, hogy termelni tudjunk. Szeretném, ha e foldkérdés ügyében a legrovidebb időn belul intézkedni tudnánk. Kérem tehát a tagokat, szóljanak hozzá onok is.

„Termann József kér szót: Tisztelt nemzeti bizottság! Már az oroszok az ország $^3/_4$ részét elfoglalták. Sajnos, még $^1/_4$ része német kézen van. Ennek az elfoglalása rétestészta módjára vontatódik, húzódik. Ezért pedig nekunk, magyar munkásságnak, borzasztó árat kell fizetni. A kormány Pestre jonni még

1 Buda az Alsógodi Nemzeti Bizottsag ulése előtti napokban szabadult fel, Budapest és kornyéke azonban még hadmuveleti terulet volt. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány Debrecenből éppen ezért még nem tehette át székhelyét a fővárosba.

nem tud, munkát vezetni nem tud, s ők is ott ki vannak téve percről percre, óráról órára a megtámadásoknak, még jobban, mint mi. E borzasztó helyzetben kérem a tisztelt nemzeti bizottságot, hogy a földkérdés ügyében határozzon, hogy minden irányítástól eltekintve már most vegyük fel a jegyzőkönyvbe, s kérvényt adjunk be a főszolgabíróhoz s a Földművelésügyi Minisztériumhoz, hogy igenis szükségünk, nagy szükségünk van földre. Csatolják hozzánk a Nemeskéri pusztát. Ez közel van hozzánk. Alsógöd szívében fekszik, s minden alkalmazottja örülne annak, ha idecsatolnák, annál is inkább, mert az alsógödi községházához 15 perc alatt beszaladhatnak, míg Sződre jóval hosszabb idő alatt. Tehát így jóval könnyebb és előnyösebb lenne.

Bár még messze állunk a foldek kiosztásához, de én már előre is kérem a tisztelt nemzeti bizottságot, hogy a hadiözvegyekről és a hadiárvákról ne feledkezzenek meg. Elsősorban segítségbe ők részesüljenek.

Átveszi a szót Wolentics Ferenc, aki a következőket jegyzi meg: Igen tisztelt nemzeti bizottság! Már a múlt háború után is arról folyt a vita, hogy a Nemeskéri- és a Szálender-féle pusztát községünkhöz csatolják. Akkor ebből nem lett semmi. Most, 10 év után ismét erről beszélünk.[1] Ezt mindenesetre csak itt tudjuk tárgyalni, mert az ottani nép nem teheti saját maga, csak a legközelebbi hatóság. Vannak jelentkezők, akik egy-két hold földet kérnének, ezeket össze kell írni, és majd közöttük a földet kiosztani. Ők kapával és ásóval e kevés kis földet meg bírják munkálni, ellenben Nemeskérinek nem maradt annyi igavonója, amivel egész birtokát megmunkáltatni nem [így!] tudja. Ma pedig a fold parlagon nem heverhet, nagy szükségünk van rá. Tehát a földet ilyen formán egy-két holdanként volna helyes kiosztani. Ennyit kívántam hozzászólni a földkérdéshez.

(Most Szűcs Gábor nyilvánítja véleményét.) Igen tisztelt nemzeti bizottság! Úgy látom, hogy Wolentics nemzeti bizottsági tag is azt akarja, hogy a földre igénylőket írjuk ossze, és osszuk ki a földet közöttük. Ez helyes és jó lenne, de azt hiszem, hogy most is zárt ajtókon kopogunk, mert Nemeskéri és Szálender már talán a reakciósoknál tárgyaltak, hogy a földet ne tudják átutalni. Kalmár elnök! Tisztelt nemzeti bizottság! Az lehetetlen, hogy ismét a reakciósok üssék fel a fejüket, amikor már az egész ország demokratikus eszmék mellett áll.

Dr. Tóth Károly bizottsági tag kér szót, aki a kovetkezőket mondja: Igen tisztelt nemzeti bizottság! Részemről nagyon helyeslem Kalmár elnok programját. Mert ha nem vetünk, nem is eszünk. Belőlem az orvos beszél. Jól tudom, hogy egy hónapon belül lesz itt olyan éhínség, hogy az borzasztó. Tehát legrövidebb időn belul intézkednünk kell, mert a földre szükség van, és az idő drága. Már jó idők vannak, lehet palántázni, s e munkánk aranyat fog érni. Szerintem jó lenne, ha már a holnapi napon egy négy tagból álló bizottság intézkedne ez ügyben Nemeskérinél. Ez az én véleményem a földkérdéssel kapcsolatban.

Ádám Lajos bizottsági tag emelkedik szólásra: Igen tisztelt nemzeti bizottság!

1 Nemeskéri Kiss Géza, Nemeskéri Kiss Sándor és Szálender Béláné, sz. Nemeskéri Kiss Margit tulajdonában volt Godpusztát a kozség képviselő-testületének 1937. december 15-i rendkívüli közgyűlése Alsógödhöz csatolta. A képviselő-testuleti határozatot azonban a megyei torvényhatósági bizottság, illetve a Belugyminisztérium nem hagyta jóvá. [Pest-Nógrád m. ÁL Alsógod képviselő-testuletének jkv. 1930–1944.]

Kérem, én már a Nemeskéri földet $1^1/_2$ éve mint sződi tanító műveltem harmadában. Én tudom, mi a termelés, mi a vetőmag. Azt is tudom, hogy ott vetőmag nincs, arra pedig, hogy szerezzünk, talán késő lenne, ha szaladnánk is. Tudom, milyen nagy munkát igényel egy hold föld megmunkálása is. Ezért fel kell szólítsuk a népet, hogy csak annyi földet igényeljenek, amennyit meg tudnak munkálni. Én a napszámosokkal dolgoztam ott, hogy a megélhetésemet biztosítsam. Ismerem Nemeskérit is, hogy milyen nehéz ember, tehát én azt ajánlom, az ottani viszonyokat ismerve, hogy igen erélyes embereket kellene hozzá kuldeni megbeszélés végett. Ennyi volt a hozzászólásom a földkérdéshez.

Gál Ernő kér szót, és a következőket jegyzi meg: Igen tisztelt nemzeti bizottság! A Nemeskérihez küldött bizottságnak meg kellene kérdeznie Nemeskéritől, hogy ő hány hold foldet tud megmunkálni, és melyik részen van az a földmennyiség, amelyiket ide tudná adni? Nekünk mindenesetre az ide közel eső rész kell. Az igénylőket pedig rá kell szorítani, hogy ne túl sokat igényeljenek, tehát kisebb részletekkel tudjanak megelégedni. Erre könnyebben tudnak vetőmagot szerezni, és a megmunkálás is könnyebb. Most még ingyen formában kell hogy adja a földet, mert ő most úgy sem tudja legalább egy évig használni. Ez a nemzeti érdek is. Továbbra meg kell őt kérni, ha van traktorja, szántassa fel az egészet, ez ránk nézve óriási előny volna.

Tobb hozzászólás után a földkérdéshez az elnök a következőket mondja: Igen tisztelt nemzeti bizottság! Miután mindenki beleegyezett és jónak látja a Nemeskéri földügyet, felkérem Jörös, Wolentics, Gál és Szűcs bizottsági tagokat, hogy a holnapi napon ez ügyben intézkedjenek Nemeskérivel. Arra kérem Jörös mérnök bizottsági tagot, hogy mint mérnök, oly földet jelöljön ki, ami közel esik a községhez, hogy ne kelljen nekünk nagyon messze járnunk munkára.

Jörös bizottsági tag elfogadja a megbízást és a következőket mondja: Tisztelt nemzeti bizottság! A megbízást köszönettel elfogadom, és hiszem, hogy nem fognak csalódni bennem . . .[1]

Géppel írt másolat. – Pest–Nógrád m. ÁL Alsógodi NB jkv. 1945. február 14.

18

Szeged, 1945. február 18

A „Délmagyarország" beszámolója: parasztküldöttségek a földreform mielőbbi megvalósítását sürgették a Szegeden tartózkodó miniszterelnöknél

Dálnoki Miklós Béla miniszterelnököt vasárnap a déli órákban sok munkás- és parasztküldöttség kereste fel. A környező falvak és tanyák parasztküldöttei Sándorfalva, Röszke, Pusztaszer, Kistelek, Tápé, Alsótanya képviseletében kérték a kormányfőt, hogy a földreformot kormánya mielőbb valósítsa meg.

[1] Ezután megválasztották a községi közellátás vezetőjét, majd a kozségi mozingedélyt az MKP helyi szervezetére ruházták át. Végül a nyilasok által elidegenített zsidó ingatlanok bejelentésének kérdésével foglalkoztak.

Közölték, hogy a falu népe egységesen áll a kormány mögé, támogatja azt programja keresztülvitelében . . .[1]

Felkereste a miniszterelnököt a Földmunkás Szakszervezet küldöttsége is azonos kérésekkel. A miniszterelnök megnyugtató válaszokat adott, majd barátságosan elbeszélgetett a falusi és városi dolgozók küldötteivel, akik egyszerű, de meleg szavakkal köszönték meg a kormányfő segítőkészségét.

Délmagyarország, 1945. február 21.

A miniszterelnök a Függetlenségi Front szegedi gyűlésén mondott beszédében a földreformról így nyilatkozott: „. . . a reformot az az alapelv határozza meg, hogy a föld legyen azé, aki azt megműveli". A pártok állásfoglalásának ismeretében már elkészült a rendelettervezet, s hamarosan a minisztertanács elé kerul – jelentette be Dálnoki Miklós Béla –, s az ügy sürgőssége miatt az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívását sem várva meg, a rendeletet a kormány adja ki. „A kormány teljes mértékben tudatában van annak, hogy a földreform végrehajtása minden más kormányintézkedést megelőz sürgősségében. A honvédelemmel együtt az élen áll, mert a földreform egyenlő a honfoglalással" – állapította meg. [Ugyanott.]

19

Borsodszemere, 1945. február 18

A helyi földmunkások szakszervezetének felterjesztése a főispánhoz a földreform mielőbbi végrehajtásának szükségességéről

A borsodszemerei földmunkások szakszervezete útján az itteni földmunkásság azon kéréssel fordul a főispán úrhoz, hogy a helybeli földnélküli földmunkások és a három hold földnél kevesebb földdel rendelkező földművesek már most kapják meg az új kormány által hirdetett úri földbirtok felosztásából a rájuk eső föld fenti részét.

A földet még a tavaszi munkák megindulása előtt szeretné megkapni a nincstelen munkásság: a három holdon aluli földművesség. Ezt azért látja szükségesnek, mert ez a réteg a kenyerét aratási munkákkal szokta a múltban megkeresni, mi a jelenlegi helyzetben, mikor az országban az őszi vetések nagymértékben hiányoznak, nem lehetséges.

Ha a földmunkásság ezt a földet megkapja, ezen föld megmunkálásával s bevetésével biztosítva lenne a jövő évre kenyérrel.

Ez nemzetgazdasági szempontból is előnyös megoldás, mert így nagyobb munkateljesítmény érhető el, mintha napszámbérért kellene dolgozni a bérgazdaságnak.

Erre a célra a Mocsáry Károly elmenekult földbirtokos tulajdonát képező Jungreisz Adolf-féle helybeli bérgazdaságát lehetne igénybe venni. Ezen bér-

1 A cikk további részében beszámol arról, hogy munkáskuldottségek is felkeresték a miniszterelnököt üzemeltetési és élelmezési problémákkal.

gazdaságnak jelenleg a miskolci árvaszék által Rejtő Jenő van kinevezve gyámnak Jungreisz Adolf miskolci örökösei felett.

A fentieket kérve maradunk

tisztelői:

Juhász Sándor
jár. szaksz. titkár

Kovács Mihály
szaksz. titkár

Egyoldalas, géppel írt eredeti tisztázat, 116 földigénylő aláírásával és a Mezőkövesd és Vidéke Földmunkások Szakszervezetének bélyegzőjével. – Miskolci ÁL Borsod m. főisp. 1945–246.

A kozségi nemzeti bizottság 1945. február 19-én a földmunkások kérelme mellett foglalt állást határozatában, s azt felterjesztette a főispánhoz. A főispán 1945. február 21-én válaszolt a földmunkások szakszervezetének. Közölte, hogy kérésük a rövidesen megjelenő országos rendelkezés alapján és után teljesíthető. [Ugyanott.]

20

Hajdúsámson, 1945. február 20

A nemzeti bizottság előterjesztése a földművelésügyi miniszterhez a helybeli „radikális földreformra" vonatkozóan

Földreform-javaslat!

A nemzeti bizottság Hajdúsámson község területén jelenleg 733 család földigénylőt és 300 házhelyigénylőt tart nyilván. Ezeknek a figyelembevétele mellett radikális földreform-javaslatot kell hogy terjesszen elő. A fentiek figyelembevételével kimondja, hogy mindazon földbirtokokat, akiknek gazdája elmenekult vagy a tulajdonosoknak nem feltétlenül szükséges, mert más kereseti forrásuk következtében 100%-ig biztosítva van a megélhetése, s így az egyházak és községek tulajdonában levő ingatlanokat is 100%-ig igénybe óhajtják venni, tekintet nélkül a birtok nagyságára és minőségére. Ezeken kívül nagyobb földbirtokkal rendelkező földtulajdonosoknak minden 50 kat. hold hagyandó meg.

A község határa 12 080 kat. hold, amely művelési áganként a kovetkezőképpen oszlik meg:

szántófold	8079 kat. hold
kert	50 kat. hold
rét	946 kat. hold
szőlő	366 kat. hold
legelő	776 kat. hold
erdő	1367 kat. hold
beltelkek	– kat. hold
nádas	31 kat. hold
földadómentes	465 kat. hold
Összesen:	*12 080 kat. hold*

Mindezekből megállapítható, hogy a község határának mintegy 65%-a igen gyenge minőségű futóhomok. Tehát önként adódik, hogy az elkövetkezendő földreform radikálisan legyen végrehajtva, abból a célból, hogy a földigénylők 100%-a juttatásban részesüljön. Nem hagyandó figyelmen kívul az sem, hogy a házhelyigénylők 100%-ig juttatásban részesüljenek, annál is inkább, mert a háború után visszatérő fiatalság nősülése következtében is feltétlenül szükséges, hogy családjuk megalapítására házhelyjuttatásban részesuljenek, és a juttatott házhelyeken felépítsék leendő lakóházukat. A község továbbfejlesztésének figyelembevételével csak úgy lehet célszerű, ha a község belterületén a nagyobb házhelyeket és a még be nem épített telkeket is igénybe vesszük.

A nemzeti bizottság a földreform céljára igénybe vehető földbirtokok megállapítására egy 4 (négy) tagú bizottságot delegált. A legnagyobb gondosság és korultekintés mellett a radikális földreform szem előtt tartásával a következő földeket javasolja Hajdúsámson község határában igénybe venni:

szántó	1268 kat. hold
rét	167 kat. hold
szőlő	102 kat. hold
erdő	24 kat. hold
legelő	8 kat. hold
kert	9 kat. hold
foldadó alá nem eső	29 kat. hold
Összesen:	*1607 kat. hold*

A földreform során kívánja elsősorban azokat földhöz juttatni, akik a Vörös Hadseregbe, illetve az újonnan alakított hadseregbe onként jelentkeztek. A teljesen föld nélküli földműveléssel foglalkozó családokat. Mindazokat a nagycsaládú torpebirtokosokat, akiknek 5 holdnál kevesebb földjük van. Valamint azokat a földművescsaládokat, akiknek a férjei a jelenlegi háborúban szolgálatot teljesítenek. Mégpedig úgy, hogy a juttatandók legkésőbb 1945. évi szeptember hó 1-ig birtokukba helyeztessenek, és a legsurgősebben telekkönyvi tulajdonnal rendelkezzenek.

A földbirtokreform során igénybe veendő földbirtokokat minden kártalanítás nélkül kívánjuk, hogy csak igénybe vegyék, mert a fentieket figyelembe vesszük, hogy csak azokat az ingatlanokat vesszük igénybe, melyeknek a tulajdonosai elmenekültek vagy akiknek amúgy is 100%-ig biztosítva van a megélhetőségük, tehát kártalanításra nem szorulnak. Tekintettel arra, hogy a juttatásban javaslatra hozottak mind kivétel nélkül tőkével nem rendelkező nehéz anyagi körulmények között élő egyének, ezért javasolja, hogy a juttatott ingatlanok bekebelezése és felparcellázással járó költségek nélkül juttassék a juttatottak birtokába, vagy amennyiben ez nem lehetséges, a fenti költségek a legminimálisabb összegre szoríttassanak.

A nagy számú föld- (lásd a II. sz. mell.)[1] igénylőkre való tekintettel javasolja

1 A földigénylőkről készult kimutatás nincs az irat mellett.

a nemzeti bizottság (kéri), hogy Debrecen város határában és a város tulajdonát képező Tornyostanya, Dombostanya, Szikigyakor és Ároki-rét elnevezésű ingatlanok csatoltassanak Hajdúsámson község területéhez, és abból is hajdúsámsoni földigénylők legyenek kielégítve, mivel azokat az ingatlanokat évtizedek óta hajdúsámsoni lakosok művelik. Tekintettel arra, hogy Hajdúsámson községben igénybe vehető földbirtokok a Debrecen város határából ide csatolni kért fent felsorolt ingatlanokkal sem elégséges a hajdúsámsoni földigénylők kielégítésére, javasolja még a nemzeti bizottság, hogy jelenleg Nyíradony kozség határához tartozó Viczmándy-tanya, Kristontanya, Répási-rész és Nagypóka elnevezésű ingatlanok, melyek Hajdúsámson közvetlen határában fekusznek és azok közül a legtávolabb eső sincs öt kilométernél távolabb, míg Nyíradony községtől a legkozelebb eső is 13 kilométerre yan, csatoltassanak Hajdúsámson kozség határához. Fenti javaslatunkat azzal indokoljuk, hogy Nyíradony kozség lakossága s így a földigénylők száma is kevesebb, viszont az igénybe vehető földbirtokok száma jóval túlhaladja a Hajdúsámson kozségben igénybe vehető földbirtokok számát, s így az ottani földigénylők a fenti ingatlanok lecsatolásával is kielégíthetők. Továbbá javasolja (kéri) nemzeti bizottság, hogy Hajdúsámson község határában elfekvő Savosgut elnevezésű erdő a községhez csatoltassék, mivel az 1866. évig a község tulajdonát képezte.

Kéri a nemzeti bizottság az Országos Földrendező Bizottságot községünkre vonatkozólag a fenti javaslatunknak az elfogadására, és annak mielőbbi végrehajtását elrendelni.

A földreform végrehajtása után igen sürgősen meg kell indítani a tagosításokat is, mert a mezőgazdaságnak ehhez igen fontos magán- és közérdeke fűződik.

Olvashatatlan aláírás
a nemzeti bizottság jegyzője

Olvashatatlan aláírás
a nemzeti bizottság elnoke

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Debreceni ÁL FH 1945–210.

Mellékelve 2 db kimutatás az 50 holdon felüli és az elhagyott birtokokról. Az irat hátlapján: „Elintézve 353/1945. sz. véghatározattal." E véghatározat a Foldhivatal törcdékes iratanyagában nem található.

21

Makó, 1945. február 22

A Csanád megyei Nemzeti Bizottság ülésének jegyzőkönyve a földreformot előkészítő bizottság megalakításáról

Kivonat

a Csanád vármegyei Nemzeti Bizottság 1945. évi február hó 22-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

13. A pártok február hó 20-án tartott értekezlete 66/1945. ikt. sz. alatt kére-

lemmel fordult a nemzeti bizottsághoz aziránt, hogy utasítsa a nemzeti bizottság a pártokat, hogy a földigénylőkből alakítsanak foldreform-bizottságot, amely számba veszi az igénylőket és a rendelkezésre álló kiosztandó foldeket, és általában foglalkozzon a foldreform helyi előkészítő munkálataival.

A kérdéshez Szőnyi Imre szólal hozzá először, s hangsúlyozza, hogy a bizottság ne előzze meg az eseményeket, mert meddő munka lehet ennek a kérdésnek korai elintézése, hisz a kormány intézményesen akar ezzel a kérdéssel foglalkozni.

Gy. Varga Sándor helyesli az indítványt, szerinte igen nagy feladat e kérdés megoldása, s már a kormányrendelet megjelenése idején Makón kész terv állana rendelkezésre és a kérdés konnyen lenne lebonyolítható.

Elnok is helyesli az indítványt, sőt helyesnek találja azt is, hogy ennek a földreform-bizottságnak a város bocsássa rendelkezésére a kataszterből a megfelelő iratokat is.

Dr. Báron bizottsági tag felhívja a figyelmet arra, hogy a kormány a földreform során juttatni kívánt földeket a jövő gazdasági év kezdetekor az igénylők telekkonyvi tulajdonába akarja adni, ezért e nehéz feladat megvalósításáért a nemzeti bizottságnak ontevékenyen kell kozreműködnie. Javasolja, hogy minden párt küldjön két-két tagot ebbe a megalakítandó foldreform-bizottságba, és ennek létrehozása végett pártközi értekezletet kell tartani, melynek javaslata alapján a nemzeti bizottság megalakítaná a foldreform előkészítő bizottságot.

13. Bizottság ezt az indítványt elfogadja.

Kiss Imre jelenlevő bizottsági tag ezen szóbeli felhívást tudomásul veszi és bejelentette, hogy intézkedik a pártkozi értekezlet összehívásáról.

Kmf.

Jegyezte és kiadta:
Dr. Báron
titkár

Egyoldalas, géppel írt tisztazat. – Szegedi ÁL Csanád MNB 1945–66.

22

Tass, 1945. február 25

A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkönyve
a fasiszták birtokai és a földigénylők összetrásáról

Wohl Béla nemzeti bizottsági tag javasolja, hogy az idő előrehaladottságára való tekintettel sürgősen írják ossze a fasiszta birtokokat, valamint a földigénylőket, mert nem szabad egyetlen talpalatnyi földnek sem maradni megmunkálatlanul, s kéri az elnököt, hogy utasítsa az elöljáróságot ennek mielőbbi végrehajtására. A nemzeti bizottság a javaslatot egyhangúlag elfogadta.

Egyoldalas, géppel írt tisztázat, Gulácsi Sándor bizottsági elnok, Farkas István jegyzőkönyvvezető, Németh Sándor és Balázs Antal hitelesítők saját kezű aláírásával. – Kecskeméti ÁL Tassi NB 1945–2.

23

Nagykereki, 1945. február 26

A Magyar Kommunista Párt helyi vezetősége felterjesztésben bejelenti Bihar megye alispánjának a termelőszovetkezet megalakítását, traktor- és házhelyjuttatást kérnek

Folyó hó 21-én bent voltunk az alispán úrnál Nagykereki községből a termelőszovetkezet megalakulása tárgyában.

Azt az utasítást kaptuk az alispán úrtól, hogy a Magyar Kommunista Párt vezetősege írja ossze azokat, akik részt akarnak venni a szövetkezetben. Ez megvan.

Az alábbiakat jelentem:

A termeloszovetkezet megalakult, 70 család – 220 családtaggal. Ezek mind kimondottan kommunisták és földhoz ragadt szegény emberek.

Kérem az alispan urat, hogy a beígért traktort minél hamarabb leszállíttatni, hogy a munkát minél hamarabb megkezdjuk. A párt vezetősége határozata értelmében szamításba johetnek az alábbi birtokok:

Platı-féle birtok, gazdája elmenekult,
özv Laczori Imréné, elmenekult az orokos,
ozv. Sturman Gyorgyné, tulajdonos katona,
Bleier-féle birtok, zsidó birtok, tulajdonosát a magyar fasiszták internálták.
Alispán úr!

Tekintettel arra, hogy nálunk a házhelyekre nagy szukség van, ez a legnagyobb probléma, amit meg kell hogy oldjunk, mivel itt nagy szukség van rá.

Kérném az alıspán urat, hogy tájékoztasson, hogy mi ennek a menete, vagy hogy egyelőre van-e reá kilátás, hogy házhelyet kapjunk.

Kérem a szukséges felvılágosítást erre megadnı.

Tisztelettel:
Nagykereki Kommunista Párt
vezetősége

Molnár Imre
penztárnok

Kétoldalas, kézzel írt, eredeti tisztazat – Debrecen ÁL Bihar m alisp 1945–568.

Az alispán 1945. marcius 9-én kelt válaszában kozolte a pártvezetőseggel, hogy a földreform-torvény rovidesen megjelenik. Addig is művelják meg az elhagyott birtokokat, annál ıs ınkább, mivel a foldosztásnál azt is figyelembe fogják venni, hogy ki mennyi foldet munkalt meg. [Ugyanott.]

24

Hosszúpályi, 1945. március 1

A nemzeti bizottság jegyzőkönyve
a kozségi foldigénylő bizottság tagiainak kijelöléséről

Előado jegyző ismerteti az fm. miniszter úr szóbeli felhívását, hogy minden községben meg kell alakítani a foldfelosztó bizottságot.

Javasolja, hogy minden párt jeloljon ki 4–4 tagot, kik a földbirtokfelosztást fogják végrehajtani. Ezenkívul tagja lenne még a bizottságnak a kózségi főbíró, főjegyző és gazdasági eloljáró vagy helyetteseik.

A nemzeti bizottsag egyhangúlag kimondja, hogy a kovetkező egyéneket kuldi ki a foldbirtokfelosztó bizottságba.

Kommunista Párt részéről 4 tag:
Cseiztu Bertalan, Cs. Kiss József, Kiss Mihály és P. Nagy Lajos.

Szociáldemokrata Párt részéről 4 tag:
Répás József, Kovács Imre, Balog István és Vincze Gábor.

Nemzeti Parasztpárt részéről 4 tag:
Némethy Károly, Fényi Imre, Szegedi Gyula, Sarádi Sándor.

Kisgazdapárt részéről 4 tag:
Szabó Mihály, id. Gulyás József, Sz. Benyó Lajos, Gál János.

Ezenkívul tagjai a földbirtokfelosztó bizottságnak a kozségi főjegyző vagy helyettese, a kozségi főbíró és a gazdasági eloljáró.

Ezen határozatunk ellen, nyolc napon belul a főszolgabíró úrnál benyújtandó fellebbezéssel lehet élni.

Egyoldalas, kézzel írt, eredeti tisztázat. – Debreceni ÁL Hosszupalyi NB jkv 1944–48

25

Albertfalva, 1945. március 2

A nemzeti bizottság jegyzőkönyve:
a bizottság kollektiv művelésű kertgazdaság létesítéséhez alkalmas területről, gazdasági eszkozokről, munkaerőkről és hitelről gondoskodik

Jegyzőkonyv

Készült az Albertfalvai Nemzeti Bizottság 1945. évi március hó 2-án tartott ülésében.

Jelen vannak: dr. Csetle János elnok, Iszak Lajos, Keszthelyi Ferenc, Eredics Ferenc, Várszegi József, Muhari Mihály, Kovács Lajos, Friedl István, Németh János, Molnár József, vitéz Csia Lajos, Haid Henrik, Budai János, Kosokai Simon, Balogh János és Szántó Gergely, a nemzeti bizottság tagjai.

Elnök üdvözli a megjelent tagokat, az ülést megnyitja és a jegyzőkönyv vezetésével Kőhalmi Alfréd aljegyzőt bízza meg, hitelesítésére pedig Szántó Gergely és Kosokai Simon bizottsági tagokat kéri fel.

Az ötös bizottság javaslata kollektív művelésű kertgazdaság létesítése tárgyában.

A nemzeti bizottság az elnök előterjesztését egyhangúlag elfogadta, és a kollektív kertgazdaság létesítése tárgyában a következő határozatot hozta:

7/1945. NB

Határozat

1. Utasítja a nemzeti bizottság az ötös bizottságot, hogy a kertészet részére alkalmas területet, Farkas Ernő kertész közbenjöttével, lehetőleg összefüggő területen jelölje ki.

2. Utasítja az elöljáróságot, hogy a községben található összes földművelésre alkalmas gépeket és szerszámokat vegye nyilvántartásba. Ezeket a szerszámokat szukség esetén az otös bizottság a kertgazdaság földjeinek megműveléséhez kölcsönképpen vegye igénybe.

3. A községben levő osszes igásállatokat a földek megművelésére vegye igénybe, és ha az elegendő nem volna, a helybeli orosz katonai parancsnokságot kérje fel a szükséges igásállatok kölcsönzésére.

4. Az ötös bizottság és az elöljáróság gondoskodjon a megfelelő vetőmag beszerzéséről.

5. A szükséges költségek fedezésére a nemzeti bizottság az ötös bizottság rendelkezésére bocsát a község pénztára terhére kölcsönképpen 25 000 P-t, ami a kertgazdaság jövedelméből visszatérítendő.

6. Kotelezi a nemzeti bizottság az összes 14–55 éves férfiakat és 14–50 éves nőket, akik közérdekű munkát nem végeznek, hogy a kertgazdaság művelési munkálataiban részt vegyenek.

7. A termelés vezetője kozvetlenül a nemzeti bizottság otos bizottságának felugyelete alá tartozik, sürgős szükség esetén a nemzeti bizottság elnöke vagy helyettese intézkedik.

8. A termények méltányos áron való kiárusításáról annak idején a nemzeti bizottság esetleges utasításai szerint az ötös bizottság gondoskodik.

9. A község lakosságát és a kis kertek tulajdonosait a szükséges palántával, esetleg vetőmaggal a községi kertgazdaság látja el.

10. Kötelezi a nemzeti bizottság a ház- és telektulajdonosokat, hogy az udvarukon vagy telkükon osszegyűlt trágyát elsősorban a kertgazdaság céljaira engedjék át.

11. A kertgazdaság vezetője Farkas Ernő kertész, helyettese Arnold Sándor kertész. Felhatalmaztatik a kertészet vezetője, hogy előmunkásként Homonnai Imrét alkalmazza és szukség esetén politikailag teljesen megbízható egyének közul a nemzeti bizottság elnökének hozzájárulásával további előmunkásokat és esetleg irodai munkaerőt alkalmazzon. Kimondja a nemzeti bizottság, hogy a kertgazdaság állandó alkalmazottait elvesztett keresetükért a kertgazdaság

jövedelméből megfelelően kárpótolja, a munkásoknak és elárusítóknak pedig annak idején megfelelő munkabért fizet.

12. A kertgazdaság Albertfalva község kertgazdasága címet viseli. Egyebekben utasítja a nemzeti bizottság a kertgazdaság vezető kertészét, hogy a lehetőséghez képest korai és középkorai termények termelésére fektesse a fő súlyt, és csak ha még marad megfelelő művelhető föld és mag, akkor termeljen késői vagy szemes és gumos terményeket.

13. Utasítja még a nemzeti bizottság az eloljáróságot, hogy elsősorban a művelendő területet, de általában az egész község kul- és belteruletét kutassa át és esetleg található robbanó anyagok eltávolításáról és ártalmatlanná tételéről gondoskodjon . . .[1]

Kmf.

Dr. Csetle
elnok

Kőhalmi Alfréd
jegyzőkonyvvezető

Iszak Lajos
h elnok

Szántó Gergely

Kosokai Simon
hitelesitok

Geppel irt, eredeti tisztazat Pest–Nograd m ÁL Albertfalvai NB sz n

A kertészet vezetője a nemzeti bizottság 1945. március 23-i ülésén jelentette, hogy a kertgazdaság magszuksegletét beszerezte, a föld megművelése és a palántatermelés folyamatban van. A nemzeti bizottság a jelentés alapján elrendeli, hogy a kertészeti munkák elvegzéséhez a községi eloljáróság bocsássa rendelkezésre az osszes igásállatot és naponta 80 fő munkaerőt. [Pest–Nógrád m. ÁL Albertfalvai NB sz. n.]

26

Orosháza, 1945. március 2

A Kozgazdasági Hivatal[2] *jegyzőkonyve arról, hogy a kakasszéki uradalom cselédei a kiosztásra kerulő foldon szovetkezetszerű művelést akarnak folytatni*

Jegyzőkonyv

Felvétetett Orosházán 1945. évi március hó 2. napján, a Kozgazdasági Hivatal helyiségében.

1 A nemzeti bizottság ezt kovetoen elhatározta, hogy folytatja a megrongalódott épuletek helyreállíttatását. A kozsegi aljegyzo ellen, akivel szemben „kulonbozo vádak" merultek fel, fegyelmi vizsgálatot rendelt el A Kábelgyárnak megengedte, hogy a tulajdonat képező szántóföldet munkásai részére megmuveles vegett megtarthassa Vegul javasolta a Pest megyei nemzeti bizottságnak, hogy dr Csetle Janos albertfalvai fojegyzot, aki a Horthy-korszak alatt is baloldali erzelmu volt, allítsak a megyei kozigazgatas élere

2 A Kozgazdasagi Hivatalt 1944 november 16-an hivta eletre Oroshazan a helyi kozigazgatás, a gazdasagi, ellatási, kereskedelmi ugyek intezesére es iranyitasara, igen szeles jogkorrel (pl. Romaniaval onalló cserekereskedelmet folytatott). Vezetojet az MKP delegalta, megalakulása elott az MKP keretei kozott mukodott [Gyulai AL Oroshaza kepviselo-testuletenek jkv 1945–6]

Jelen vannak:

Közgazdasági Hivatal részéről: Rajki József és Dénes Magda

Kakasszéki uradalom munkásai részéről: Szenczi Géza gépész, Gáspár Pál, Vámos Ferenc, Göböly Péter, Fejes Imre

Az uradalom cselédei előadják, hogy az uradalom szántóföldjéből kiosztásra kerülő rájuk eső mennyiségre elsősorban tartanak igényt, ellentétben a Rákóczi-telepi Földmunkás Szakszervezet határozatával, mellyel őket a földigénylésből kizárni szándékoznak.

Előadják továbbá, hogy a tegnapi nap folyamán egy értekezletet tartottak, melyben az uradalom alkalmazottai egyértelműleg úgy dontottek, hogy hajlandók lennének a nekik családonként kiadandó foldteruletet szovetkezeti alapon is megművelni, amennyiben a Járási Földmunkás Szakszervezet ehhez hozzájárulását adja; hivatkozással a földművelésügyi miniszter idevonatkozó rendeletére, kérik, hogy részükre az uradalom leltárából a szükséges gazdasági eszközök rendelkezésükre bocsáttassanak.

Egyoldalas, géppel írt tisztázat, a jelenlevők saját kezű aláírásával és a Közgazdasági Hivatal bélyegzőjével. – Gyulai ÁL Orosházi kfb 1945–2.

A jegyzőkonyvet a Közgazdasági Hivatal még aznap áttette a foldigénylő bizottsághoz.

27

Csorvás, 1945. március 3

A Földmunkások Szabad Szakszervezete vezetőségének átirata a helyi nemzeti bizottsághoz: a földosztás előkészítése ellen lázító uradalmi számtartó eltávolítását javasolják

„Az utóbbi napokban Gelsy Sándor nagymajori számtartó úr, akit a nemzeti bizottságban a legmegbízhatóbbnak tartottunk, aminek alapján a jovőt illetően ő kapta volna meg az összes gazdaságok felett mint gazdasági szakértő a szellemi irányítást, szembehelyezkedett a nemzeti bizottság, a képviselő-testulet, az elöljáróság, valamint első helyen a szabad szakszervezetek összvezetőségének határozatával. Vagyis ténykedése arra enged következtetni, hogy a cselédségre vonatkozó folmondás után, ami elkerülhetetlen volt, mert a cselédek fizetését senki sem tudja jelenleg biztosítani a jövőben [így!].[1]

[1] A Csorváshoz tartozó Nagymajor a Csorvási Uradalom Rt.-é volt. A részvénytársaság 1932. január 12-én alakult Budapesten 400 000 pengő alaptőkével, melyet 1940-ben 700 000 pengőre emeltek fel. Mivel az 1786 kat. hold nagyságú uradalom és a Budapesten székelő részvénytársaság kozott a felszabadulás után a kapcsolat megszakadt, a Foldmunkás Szakszervezet csorvási csoportjának vezetősége a termelés folytonosságának biztosítása végett az uradalmat saját kezelésébe vette, és a szakirányítással a volt számtartót bízta meg. A Foldmunkás Szakszervezet értelmezése szerint a gazdasági cselédek jogviszonya megszűnt, viszont a volt számtartó azzal agitált, hogy a részvényesek jelentkezni fognak és mindent elintéznek. A részvénytársasági tulajdonban levő uradalom egyébként sem kerul felosztásra, ezért a gazdasági cselédek szerződése is érvényben marad. [A vonatkozó adatokat lásd: Magyarország foldbirtokosai és földbérlői Budapest 1937. és *Kallós J.*: Gazdasági, pénzügyi és tőzsdei kompasz. Budapest 1941. 120. old.]

Amikor már mi, a szabad szakszervezetek vezetői ezt a tényt megérttettuk kint élő szaktársainkkal, és azok abba bele is nyugodtak, akkor Gelsy Sándor számtartó úr azzal lázítja őket, hogy jelentkezett egy társtulajdonos, minek folytán a folmondás nem végleges. Rovidesen jelentkezik személyesen valamelyik társtulajdonos, és az majd mindent elintéz.

Nem kérdezte meg Gelsy Sándor számtartó úr felfogásának helyességéről sem a szabad szakszervezetek vezetőségét, sem az eloljáróságot. Sőt, még aljas rágalommal illette azokat az elv- és szaktársakat, akik hetenként agitációs előadásokra járnak ki a majorokba. Azt mondja lázításképpen, hogy a foldosztásból nagymajorban nem lesz semmi, mert az a kijáró agitátorok nevetséges propagandája. Illetve a nagymajori birtok 15 részvényes tulajdona, és ha minden egyes részvényesnek megmarad a 100 katasztrális hold, ami a Nemzeti Parasztpárt foldreform-programja értelmében őket megilleti, akkor osszesen megmarad 1500 katasztrális hold, az osztásra csak 200 katasztrális hold, és azt a vitézek fogjak kapni.

Megjegyzés

Gelsy Sándor számtartó úr a két háború kozott érvényre emelt torvényt vallja ebben a tekintetben magáénak, mivel a régi torvények értelmében a részvényes foldbirtok nem kerul kiosztásra, nem tartja figyelemre méltónak az új, demokratikus felfogást, hogy a torvények ugyan maradnak a régiek, csak azt a részét mellőzni kell, ami népellenes. Ilyen formán mi és a szabad szakszervezetek vezetősége részéről Gelsy Sándor számtartónak figyelmébe ajánljuk, hogy a népellenes törvények alkalmazása ellen határozottan tiltakozunk.

Határozati javaslat

A nagymajori számtartó úr, Gelsy Sándor elleni vizsgálat eredményeképpen a Foldmunkás Szabad Szakszervezet vezetősége javasolja: Amennyiben Gelsy Sándor magatartása továbbrą is úgy folytatódik a cselédséget illetően, ahogyan azt a kozelmúltban tette, akkor a Foldmunkás Szakszervezet tagjai egyetemlegesen koveteljuk, hogy Gelsy Sándor számtartó úr hagyja el a gazdaságot.

Balla Sándor
jegyző

Oszlács Mihály
elnok

Egyoldalas, geppel irt, eredeti tisztazat – Gyulai ÁL Csorvási NB 1945-34

A kozségi nemzeti bizottság 1945. márcjus 13-i ulése a javaslatot elfogadta.

28

Hajdúnánás, 1945. március 6

A községi földigénylő bizottság alakuló ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv

Felvétetett 1945. március 6-án, a hajdúnánási Földmunkás Szakszervezet és a hajdúnánási demokratikus pártok bevonásával megalakult földigénylő bizottság alakuló gyűléséről.

A megalakult földigénylő bizottság létszáma 30 fő.

Feladata:

1. A földigénylők összeírása, a kiosztásra alkalmas területek összeírása statisztika szerint.

2. Az igénybe vett foldek kiosztása, a megállapított igényjogosultság alapján.

3. Házhely igénylés összeírása és kiosztása, a juttatottak birtokba helyezése.

A bizottság székhelye a Foldmunkás Szakszervezet helyiségében.

A földigénylők összeírása f. hó 10-én veszi kezdetét előzetes kihirdetés után.

Kéri a bizottság a városban levő összes traktorokhoz a tavaszi munkák gyors elvégzésére üzemanyag kiutalását.

A bizottság a rendelet értelmében létszámához mérten 5 tagú választmányt választott.

A bizottság a megalakulás után letette a hivatalos fogadalmat. Fogadalom letétele után, jegyzőkonyv felolvasása után a bizottság megkezdte működését.

Kmf.

Fodor Sándor *Pálási Imre*
Kola Antal *Horváth Sándor*
Gaál Lajos

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Debreceni ÁL Hajdúnánási kfb jkv. 1945. március 6.

29

Mezőberény, 1945. március 8

A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkönyve a foldreform-bizottság megalakításáról

Tárgyaltatott a földreform-bizottság felállítása iránti javaslat.

A nemzeti bizottság a foldreform-bizottság taglétszámát 8 (nyolc)-ban állapítja meg, s felhívja a demokratikus pártok és a foldmunkás szakcsoport vezetőségét, hogy ezen bizottságba 2–2 tagot küldjenek ki.

Eredeti, géppel írt tisztazat, öt alaírással. – Gyulai ÁL Mezőberényi NB jkv. 1945 március 8

A foldreformról szóló kormányrendelet 1945. március 21-én érkezett meg Mezőberénybe. Ezt megelőzőleg a községi foldigénylő bizottság azt javasolta, hogy a község nagy népsűrűségére és a kiosztható fold csekély voltára tekintettel valamennyi parasztbirtokra nézve ki kell mondani: egy-egy házaspárnak 15 kat. holdnál tobb foldje nem lehet. A birtokmaximumot azonban nem tudták érvényesiteni.

A 600-as rendelet megérkezésekor egyébként már folyt a községben az igénybe vehető birtokok és az igénylők összeírása. [Gyulai ÁL Mezőberényi kfb jkv. 1945. március 21.]

30/a

Borsodszemere, 1945. március 9

A községi nemzeti bizottság és termelési bizottság határozata a Jungreisz-féle bérgazdaság kishaszonbérletbe adásáról

Határozat

A két helyi bizottság egyuttesen megállapította, hogy a kozség teruletén levő Jungreisz-féle bérgazdaság igavonó állat, gazdasági felszerelés és vetőmag hiányában a gazdasági munkálatokat megkezdeni nem tudja, s igy a termelést biztosítani teljesen képtelen.

A bérlet gondnokával tobb esetben tárgyaltunk, a kisbérletekre való felosztásra kértuk, azonban erre mindannyiszor nemleges választ kaptunk. Gondnok: Schwarc Adolf (képv. Frankfurter A. ugyvéd).

Mivel az idő surget, a gazdasági munkák már napokban megkezdődhetnek, s hogy a termelés hiányt ne szenvedjen, a nemzeti bizottság és a termelési bizottság elhatározta, hogy a bérgazdaságot a saját felelősségére kiosztja kishaszonbérletekre, a kiosztási munkákat, azaz előterjesztését március 10-én megkezdi.

A haszonbér megállapítását illetőleg a Foldművelésugyi Minisztérium utasítását vesszuk irányadóul, mely értesülésunk szerint a jovőben lesz kiadva.

Nemzeti bizottság
Csák Barnabás
elnok

Termelési bizottság
Bukta Bertalan
elnok

Eredeti, egyoldalas, géppel irt határozat a két bizottság elnökeinek aláírásával. – Miskolci ÁL Borsod m. alisp 1945–5433.

30/b

Miskolc, 1945. március 14

Borsod megye alispánja értesíti a Borsodszemerei Nemzeti Bizottságot és a termelő bizottságot, hogy a Jungreisz-féle bérgazdaság kishaszonbérletbe adását beleegyezőleg tudomásul veszi

Beleegyezőleg veszem tudomásul cím azon, 1945. március 9-én kelt határozatát, hogy a két bizottság egyetértően kishaszonbérletek céljára kiosztja

a Borsodszemere határában levő Jungreisz-féle bérgazdaság mindazon részeit, melyeknek a surgető tavaszi mezőgazdasági munkálatokban leendő beállításába a bérgazdaság, illetve annak gondnoka igavonó állat, munkaeszkoz, takarmány vagy uzemanyag hiányában ez idő szerint képtelen.

A nemzeti bizottság és a termelő bizottság jogkorében áll meghatározni azokat a teruleteket, amelyek ilyen szempontból figyelembe jonnek, tehát kishaszonbérletekké átalakítandók.

A kishaszonbérletek teruletnagyságának és a kishaszonbérlők személyének megállapítása ugyancsak a két bizottság kozos dontése szerint történik. Figyelemmel kell lenni azonban egyrészt a rászorultságra, másrészt a politikai megbízhatóságra, végül pedig arra, hogy a kijelolendő kishaszonbérlő mennyire rátermett a munkára, és milyen munkaeszkozokkel rendelkezik. Megvalósítandó az a legfőbb cél, hogy minél nagyobb vetésterulet a termelésbe és a közellátásba beallítható.

Feltétlenul kishaszonbérletekhez juttatandók a bérgazdaság cselédei és az arra rászorulók, a támogatást megérdemlő ellátatlanok.

A már bevetett területből aránylagosan annyi hagyandó meg a bérgazdaságnak, mint a fentiek szerint neki a szántóteruletből jut. Arányba állítando tehat a bevetett terület a bérgazdaságnak jutó meg nem művelt területtel és a most alakítandó kishaszonbérletek teruletével. Ugyanis aránylagosan kishaszonbérletek is részesítendők a már bevetett teruletből. Ezekből elsősorban is a gazdaság cselédsége részesítendő, hogy ezáltal hátralékos konvenciója kiegyenlítést nyerjen.

Ugyanez a szempont legyen az irányadó a lucernával bevetett teruletrész tekintetében is, amelyeknél a felosztás a takarmányozásra szoruló állatok szerint eszkozlendő.

Természetes, hogy olyan kishaszonbérlő, aki már rendelkezik bevetett területtel, a bérgazdaság bevetett teruletéből nem részesülhet. A kishaszonbérletek haszonbére tekintetében megállapodás hiányában a minisztérium dontései, illetve megállapításai lesznek irányadók.

A kishaszonbérlők névsorát és a kishaszonbérlemény teruletét kimutatásba foglalva nálam is be kell jelenteni.

Olvashatatlan aláírás s. k.
vm t főugyész

Bónis s. k.
alispán

Eredeti, egyoldalas, geppel irt fogalmazvany – Miskolci ÁL Borsod m alisp 1945–5433

Az alispán határozatáról értesítette a gazdaság gondnokát és az illetékes járási főszolgabírót is. A borsodszemereiek példáját a kozség megbízottja személyesen vette át.

31

Kismarja, 1945. március 9

A helyi földmunkásszövetség ülésének jegyzőkönyve a községi földigénylő bizottság megalakításáról

A munkásszovetség Kismarján, 1945. március hó 9-én tartott rendes gyűlésének jegyzőkonyvéből. Jelen vannak Ujlaki Kálmán mint elnök, Bartha András, Kozma Lajos és a munkásszövetség rendes tagjai. – Kozma Lajos ismerteti Révai József országgyűlési képviselő földreformmal kapcsolatos folyó hó 4-én Berettyóújfaluban tartott beszédét, mely szerint április 1-én veszi kezdetét és október 1-én kell hogy befejezést nyerjen a földreform. Éppen ezért mindenütt meg kell teremteni a foldigénylő bizottságot. Ismerteti a földigénylő bizottság munkáit és feladatait. Kéri a bizottságot, delegáljon a hadbavonultak, a nincstelenek, a törpebirtokosok és a jobb módúak osztályából 5–5 embert. Itt felvetődott az a kérdés, mi történik akkor, ha azok, akik még eddig életjelt nem adtak magukról, hozzátartozói földet nem igényelhetnek? Kozma Lajos azt a választ adja, hogy egészen természetes, hogy igényelhetnek, de akik már tudják, hogy hozzátartozói fogságban vannak, azok előnybe helyezendők. Ilyen értelemben a hadbavonultak: Tarcsi Károly, Pesti László, Barta Gyula, Sajó Gyuláné és Janó Gyula, a nincstelenek: ifj. Báthori István, Mázló Károly, Tóth Imre, Tóth Gyula, Gulyás Sándor, a törpebirtokosok: Kiss Lajos, Doktor Sándor, Cseke Károly, Szkapin József, Székely József, míg a jobb módúak: Darabont Sándor, Kovács Vince, G. Kun Lajos, Lukács József és B. Nagy Imre, értelmiségi szerzőnek Bartha András és Kozma Lajos bizottsági tagokat delegálja. A bizottság egyhangúlag elfogadta és megkérte a földigénylő bizottságot, hogy az ezzel kapcsolatos munkáját minél előbb kezdje meg.

A jegyzőkönyvi kivonat hiteles:

Olvashatatlan aláírás
vezető jegyző

Egyoldalas, géppel írt, hiteles másolat, a községi elöljáróság pecsétjével. – Debreceni ÁL Kismarjai kfb jkv. 1945. április 3.

32

Pátroha, 1945. március 10

Jegyzőkönyv a termelőszövetkezet megalakulásáról

Jegyzőkönyv

Amely felvétetett Pátrohán, 1945. év március 10. napján.
Jelen voltak alulírottak.
Tárgyak:
Pátrohai termelőszövetkezet alapítása.
A termelőszovetkezet címe.

A Pátrohai Termelőszövetkezet célja.

A szovetkezet tagjait az új rendszernek megfelelően jelenben haszonbérleti alapon, utóbb a foldreform alapján földhöz, illetve lehetőséghez juttatva úgy gazdasági ügyekben, mint jogi tekintetben a tagok érdekeit előmozdítani akként, hogy úgy mezőgazdasági, mint állattenyésztési és gyümölcskertészeti ügyeibe a tobbtermelést, illetve növénynemesítést a szövetkezetben rejlő [összefogás segítségével] minél eredményesebbé tehessék.

A termelőszövetkezet a magántulajdon elve alapján áll, és minden termelvényeivel onállóan rendelkezik, illetve a részére kiosztott földet önállóan műveli, a termelőszövetkezet megalapítására és a későbbeni ügyeinek vitelére intéző bizottságot és az intéző bizottság vezetőséget választ.

A vezetőség úgy a hatóságoknál, mint bárhol a termelőszövetkezetnek összes ügyeiben, így tagjainak a szövetkezettel kapcsolatos ügyeiben is köteles eljárni.

Az intéző bizottságot a tagok szótöbbséggel és a vezetőséget az intéző bizottság szintén szótöbbséggel választja, és ugyancsak szótöbbséggel mozdítja is el.

A vezetőség elnökből, titkárból, két tanácsosból és két kuldoncból áll, akik az elnökon keresztül az intéző bizottság határozatát felelősségre vonás terhe mellett végrehajtják.

Az intéző bizottsági tagok száma 10, intéző bizottsági tagoknál kevesebb lehet, de több nem.[1]

A termelőszövetkezet nem kifejezetten öncélú, tehát ha nem feltétlenül szükséges, szövetkezeti vagyon gyűjtésére ne törekedjék, hanem fő célja a szövetkezeti tagok érdekeinek minél eredményesebb felkarolása. Ennél fogva a termelőszövetkezetből a tagok bármelyike bármikor ki is léphet, mivel a kilépéssel egyidejűleg a termelőszövetkezettel szemben minden követelésükről és igényükről már előre is úgy anyagi, mint eszmei tekintetben lemondottaknak tekintendők.

A szövetkezet felosztását[2] a tagok szótöbbséggel elhatározhatják.

A termelőszövetkezet tagjaiként csak olyan egyének vehetők fel, akiknek főfoglalkozásuk a földművelés, egyébként csak kivételes esetben mintegy kitüntetésként vehetők fel más foglalkozásúak, ha arra érdemesekké válnak.

Mi, alulírottak, fentieket magunkra kötelezőnek elismerjük, és ezen határozatunkat nevünk aláírásával igazoljuk.

Az intéző bizottság tagjainak a következő tagokat választották.

Elnök:

Titkár:

Tanácsosok:

Küldöncök:[3]

Kétoldalas, részben géppel, részben kézzel írt másolat. – Nyíregyházi ÁL Szabolcs m. FH sz. n.

[1] Helyesen: Az intéző bizottsági tagok száma 10, ennél kevesebb lehet, de tobb nem.

[2] Helyesen: feloszlatását.

[3] A tisztségek megjelolésénél az iraton a nevek hiányoznak. A tervezett szövetkezet nem alakult meg. Mozga Lajos volt foldigénylő bizottsági tag visszaemlékezése szerint kb. 60 pátrohai lakos szovetkezet alapítási tervvel a határ legjobb részét le akarta foglalni a maga részére, amit a kozségi foldigénylő bizottság nem engedett meg.

Mezőnagymihály, 1945. március 11

A nemzeti bizottság felterjesztése Borsod megye főispánjához a földreform-törvény sürgős megalkotása és a földhaszonbérleti szerződések módosítása érdekében

A Mezőnagymihályi Nemzeti Bizottság határozata alapján két fontos közérdekű ügyben előterjesztéssel élünk, kérve, hogy a nemzeti kormánynál, illetve a Földművelésügyi Minisztériumnál eljárni, illetve szorgalmazni méltóztassék, hogy ezen ügyekben a demokratikus elveknek megfelelő döntés mielőbb megtörténjen.

Kérjük elsősorban is a földreform-törvény sürgős megalkotását. Községünk közismerten szorgalmas, munkás és törekvő népe ui. csaknem 100%-ban földműves foglalkozású, terjeszkedni azonban a környező nagy, illetve nagyobb birtokok miatt nem tud, s így a lakosság zöme törpe-, vagyis olyan birtokosokból áll, kik maguk földecskéjére támaszkodva nem életképesek, illetve megélhetésükben nem biztosítottak. Szükséges volna tehát a földreform-törvény megalkotására és annak mielőbbi végrehajtására, hogy ez a sok család eddigi hányatott élete nyugodt megélhetést találna.

A községünk területén átvonult hadműveletek és az ezzel járó nagymérvű károsodások folytán szükséges volna továbbá a földhaszonbérleti viszony rendeleti rendezése is. A helyzet ui. ma az, hogy a haszonbérleti szerződések érvényben vannak, tehát annak pontjai a bérlők által teljesítendők, holott a károsodás úgy igavonó jószágokban, mint gazdasági felszerelésben és vetőmagvakban éppen a dolgozó bérlőt érte, míg a bérbeadó, ki közvetlenül nem munkálkodott és ilyen károsodásnak sem volt kitéve, nyugodtan tekint a jövő elé, mert a szerződésileg biztosított bér követelési joga fennáll. Szükségét látnánk tehát rendezését annak, hogy a mostani nehéz körülmények között lehetőség adatnék arra – ha mindjárt csak a folyó gazdasági évre is –, hogy a földhaszonbérleti szerződések módosíthatók volnának, mégpedig úgy a fizetendő haszonbért illetően, mint az esetleges felmondhatóság kérdésében is.

Mély tisztelettel kérjük ezen minden kétséget kizáróan fontos közérdeket szolgáló ügyek jóindulatú támogatását s felkarolását, és az erre vonatkozó törvények és rendeletek tető alá hozásának a nemzeti kormánynál való szorgalmazását.

Kérelmünk megismétlése mellett maradunk

tisztelettel:

Szabó József *Farkas Márton*

Olvashatatlan aláírás *Cselényi Sándor* *Szabó Lajos*

közs. jegyző nemzeti bizottsági tagok

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a község bélyegzőjével. – OL OF 1945–3787.

A községi nemzeti bizottság előterjesztése a megyei földbirtokrendező tanácshoz 1945. április 16-án, a Földművelésügyi Minisztériumhoz pedig 1945. május 22-én érkezett, amikor mind a két kérdést már jogszabály rendezte.

Kiskunhalas, 1945. március 16

A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkönyve a földigénylő bizottság megalakításáról

J e g y z ő k ö n y v

Felvéve a nemzeti bizottság rendkívüli üléséről 1945. március 16-án du. 4 órakor a polgármesteri szobában.

Jelen voltak: dr. Borbás Imre, Babenyecz Dezső, Csányi János, Németh Ferenc, Bedő Károly, Bus Péter, Kannás Lajos, dr. Monszpart László, Gondán Imre, Bundzsák István, Bor Benő, Fazekas István, Dobó István.

Csányi János: Tisztelettel indítványozom, hogy a nemzeti bizottság alakítson egy földigénylő bizottságot, melynek irodája lenne a szakszervezetek székházában, és összegyűjtené és lajstromozná mindazokat, kiknek a kormányrendeletek értelmében földigénylésre joguk van.

H a t á r o z a t : A földigénylő bizottság megalakítandó úgy, hogy abba a pártok delegálnak két-két tagot, s az irodavezetéssel megbízzuk dr. Szabó Lajost. Helyisége, illetve állandó irodája legyen a szakszervezetek székházában.

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Kecskeméti ÁL Kiskunhalasi VNB jkv. XV. sz.

35

Debrecen, 1945. március 17

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendkívüli minisztertanácsa elfogadja a földreformot

A miniszterelnök beszéde:

Tisztelt minisztertanács! Rendkívüli minisztertanácsra gyűltünk össze a napirend tárgyának sürgőssége, még inkább fontossága miatt. A földbirtokreformra vonatkozó javaslatról van szó. Amit az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944. december 22-e óta tett, az nem volt más, mint nemes elhatározások, a múltnak felszámolása, és előkészület a demokrácia épületének sürgős felépítéséhez.

Ennek a kezdődő munkának, mely a független magyarság életének irányát évszázadokra szabja meg, a mai minisztertanács fogja alapkövét lerakni. Alapkövét, mely elég erős legyen, hogy a magyar nemzet demokratikusan felépített jövőjének megingathatatlanul szilárd bázist biztosítson.

A javaslattal nagyrészt ledönteni akarjuk mindazokat a bástyákat és védőfalakat, melyek egy osztály uralmát más osztályok rovására évszázadokon keresztül lehetővé tették.

E javaslat szétrombolja és összezúzza a reakciónak leghatalmasabb fellegvárát, és a nemzet demokratikus fejlődésének útjából a legmagasabb akadályokat is elhárítja.

A magyarság szabadságvágyának az elnyomatás évszázadai folyamán voltak jelentős fellobbanásai, de ezeknek hatása nem lehetett tartós, mert a földosztás problémájának megoldásáig sohasem jutottak el.

Az a szabadság, melyet a magyar nemzet most élvez, azért lesz nemcsak tartós, hanem örök életű, mert van ereje, hogy elbánjon a szabadság legnagyobb és leghatalmasabb ellenségével: a feudalizmussal. Azzal pedig, hogy a földet az azt eddig is vérével védelmező, verejtékével öntöző paraszt kezére juttatja, zálogát teremti meg a demokratikus berendezkedés állandóságának.

Nagy öröm nekem, e kabinet elnökének, és megnyugvás lehet mindannyiunknak, hogy e javaslat a pártok egyhangú lelkesedésével találkozott. A kritikai hang, amely az egyes pártok részéről elhangzott, mind oda irányult, hogy a javaslat minél szakszerűbben, minél tökéletesebb megoldással és minél sürgősebben emelkedjék törvényerőre. Teljes bizalommal fordulok a pártok országos vezetőihez ezzel a kéréssel, hogy ugyanolyan felelősséggel, melyet mostanáig tanúsítottak e fontos kérdésben, legyenek a kormány segítségére a földreform végrehajtásánál is, hogy az a lehető legsimábban, minél inkább biztosítva a termelés folyamatosságát és a külső rendet, valósuljon meg.

Nem mulaszthatom el, hogy ez alkalommal is ne mondjak köszönetet a szövetséges nagyhatalmak, elsősorban a Szovjetunió kormányának azért a segítségért, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés, illetőleg az Ideiglenes Kormány megalakulhatott, és a magyar nemzet életének e sorsdöntő reformját meghozhatta.

A német imperializmus halálos öleléséből nemzetünket a dicső Vörös Hadsereg szabadította ki. Ezzel visszanyertük szabadságunkat. Szabadságunkban első és legnagyobb elhatározásunk, hogy a szabad élet biztosítékait kiépítsük a napirenden levő javaslattal.

Kérem a földművelésügyi miniszter urat, hogy tervezetét ismertetni szíveskedjék.

Nagy Imre:

Mélyen tisztelt minisztertanács! Az Ideiglenes Nemzetgyűlés „Szózatá"-ban és az Ideiglenes Nemzeti Kormány „Nyilatkozatá"-ban lefektetett elvek és a megadott felhatalmazás alapján a Földművelésügyi Minisztérium elkészítette a földreform-rendelettervezetet, amelyet ezúttal van szerencsém az igen tisztelt minisztertanács elé terjeszteni.

A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról szóló rendelet célja, amint azt az 1. § tömören megállapítja, az, hogy valóra váltsa a magyar földművesnép évszázados álmát, és birtokába adja ősi jussát, a magyar földet.

A feudális nagybirtokrendszer megszüntetése biztosítja az ország demokratikus átalakulását, jövő fejlődését és felvirágzását, a földesúri birtokok parasztkézre adását, megnyitja a politikai, társadalmi, gazdasági és szellemi felemelkedés útját az évszázadok óta elnyomott magyar parasztság előtt.

A nyugati nagy gazdag demokratikus országokban a nagybirtok rég letűnt, és a demokrácia a körülöttünk levő kis szomszéd államokban is összezúzta a nagybirtokrendszert. Csak nálunk terpeszkedik még az országra. Pedig sehol sem volt a nagybirtoknak az a nemzetpusztító szerepe, mint Magyarországon. A nagybirtok legtöbbször hazaárulás jutalma, nép- és nemzetellenes cselekedet díja volt.

Amikor a magyar nemzet léte forgott kockán, a nemzeti függetlenségért vívott nagy szabadságharcok idején a végsőkig kitartó néppel szemben a nagybirtok hátba támadta és elbuktatta a nemzeti ügyet.

A mohácsi nagy katasztrófa a nagybirtok, a földesurak bűne. Rákóczi és Esze Tamás kurucainak szabadságharcát a némettel szövetkezett labancok, a hazaáruló magyar földesurak verték le. 1848–1849-ben a nagybirtok vetett gáncsot a szabadság és a nemzeti függetlenség ügyének.

Innen-onnan száz esztendő választ el bennünket a jobbágyfelszabadítás idejétől. És ma új jobbágyfelszabadítást kell elvégeznünk. Új honfoglalásra kell vezetni a magyar föld népét. Be kell fejeznünk azt, amit Kossuth, Petőfi, Táncsics, a nagy szabadságharc megkezdett, de amit a magyar nagybirtokosok árulása befejezni nem engedett.

A nagybirtok és a nemzet érdekei, mint a múltban, jelenleg is élesen szemben állnak egymással. Aki ma Magyarországon nemzeti és népi érdekekért küzd, annak elkerülhetetlenül szembe kell szállnia a nagybirtokrendszerrel. A magyar

szabadságért és függetlenségért folyó küzdelem sikerének előfeltétele a nagybirtokrendszer megszüntetése. Ezzel áll vagy bukik a magyar demokrácia.

A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról szóló jelen rendelet lezárja a magyar múltat, és új lapot nyit a nemzet történetében. Befejezi a nagy pert a magyar földművesnép javára. A magyar ugar robotosai mostantól fogva a maguk földjén saját maguknak fognak dolgozni.

A földművesnépnek lesz életcélja, mert hazára lel abban az országban, amelyben eddig kisemmizett, hontalan volt. A földreform a nagybirtok parasztkézre adásával véglegesen összezúzza a feudalizmust, kihúzza a talajt a reakció fő pillére, a nagybirtokrendszer alól. A nagybirtokok parasztkézre adásával megnyitja az ország gazdasági felvirágzásának útját azzal, hogy a magyar mezőgazdasági termelés alapjává az erős, egészséges és termelőképes kisbirtokrendszert teszi. Megszilárdítja a demokráciát, melynek a magyar parasztság megbízható, önfeláldozó, harcos támasza lesz.

De a rendeletnek, és a nyomában elinduló földreformnak más feladata is van. A harc a demokrácia és a fasizmus között még nem fejeződött be. Hazánk területén még folyik a háború, az ország jelentékeny részében a magyar lakosság még a német hordák és nyilas bérenceik rémuralma alatt szenved.

A földreform egyik döntő feladata, hogy bomlassza ellenségeink sorait, ugyanakkor a népi demokrácia minden erejét erre a felszabadító harcra mozgósítsa.

A fasizmus és a demokrácia harcában ezzel a rendelettel a demokrácia megnyeri az első nagy csatát. Történelmi érdeme ez a széles, nagy nemzeti egységnek és összefogásnak, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült és a kormányban képviselt demokratikus pártoknak, a Magyar Kommunista Pártnak, a Független Kisgazdapártnak, a Szociáldemokrata Pártnak és a Nemzeti Parasztpártnak, melyeknek vállvetett, közös harca volt és lesz a biztosítéka annak, hogy leküzdjük a demokrácia útján élénk tornyosuló akadályokat, és győzelemre vigyük a szabad, boldog Magyarország ügyét.

A most beterjesztett rendelettervezetet a kormányban helyet foglaló négy nagy demokratikus párt vezetői, egy minap megtartott pártértekezleten egyhangúlag magukévá tették. Javaslom, hogy a minisztertanács az ügyhöz méltó ünnepélyességgel ugyanilyen egyhangú határozattal fogadja el a rendeletet.

A minisztertanács az előterjesztett földreform-javaslatot egyhangú lelkesedéssel fogadta el.

Ezután az egyes miniszterek nyilatkoztak a földreform-javaslattal kapcsolatosan.

Molnár Erik: A Magyar Kommunista Párt a most beterjesztett rendeletben saját programjának megvalósítását látja, ezért a rendeletet és ezt a tervezetet egész terjedelmében, minden változás nélkül elfogadom.

Gyöngyösi János külügyminiszter a Független Kisgazdapárt nevében szólalt fel. – A most bekövetkezett katasztrófának – mondotta – egy óriási felbecsülhetetlen értéke az, hogy a népi erőket politikailag érvényesüléshez juttatja,

és ezeknek a népi erőknek a mostan tető alá jutó földreform megadja az anyagi lehetőséget ahhoz, hogy szilárd alapot nyújtsanak a további demokratikus fejlődéshez. A javaslatot elfogadja.

Valentiny Ágoston igazságügyminiszter: a Szociáldemokrata Párt nevében a javaslatot elfogadom. Ez az első lépés ahhoz, hogy a verejtékező földmunkásnép elindulhat az öntudatos, demokratikusan és szabadon fejlődő Magyarország útján.

Erdei Ferenc belügyminiszter: legnagyobb helyesléssel üdvözlöm a javaslatot, és elfogadom, annál is inkább, mert ezen előterjesztett javaslat főbb vonalaiban és összes lényegesebb pontjaiban annak a tervezetnek, illetve javaslatnak a megvalósítását jelenti, amelyet a Nemzeti Parasztpárt január elején az ország közvéleménye elé terjesztett. Ma nemcsak a távolabbi jövő az, ami szükségessé és elkerülhetetlenné teszi a földreformot, hanem az ország pillanatnyi életszükséglete is, mert más módon, mint a parasztcsaládok munkájával a mezőgazdasági termelést megkezdeni és az ország kenyérszükségletét biztosítani nem tudjuk. Minden okunk megvan arra, hogy ne csak elfogadjuk az előterjesztett földreform-javaslatot, hanem annak végrehajtását is szorgalmazzuk, hogy már az idei termés egy része legalább olyan földön történjék, amelyet a parasztság magáénak mondhat.

Vörös János honvédelmi miniszter: a földreformot örömmel üdvözlöm, és köszönettel adózom a földművelésügyi miniszter úrnak, hogy a fasizmus elleni háborúban kitüntetett harcosokra külön is gondolt. Ez a földreform-javaslat feltétlenül emelni fogja a magyar harcosok harci kedvét.

Gróf Teleki Géza kultuszminiszter nevében dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkár a javaslatot szintén elfogadja.

Dr. Vásáry István pénzügyminiszter, *Gábor József* kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter, *Faragho Gábor* közellátásügyi miniszter lelkes szavakkal jelentették be a javaslat elfogadását.

Dr. Balogh István a rendeletnek országhatárokon belül és kívül való közhírré tétele tárgyában tett javaslatot.

Végül *Nagy Imre* földművelésügyi miniszter javasolta, hogy a rendelet az április elejére összehívandó nemzetgyűlés által törvényerőre emeltessék.

A minisztertanács az összes javaslatokat elfogadta.

Néplap, 1945. március 18.

Debrecen, 1945. március 15

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 600/1945. Me. számú rendelete „a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról"

I. FEJEZET

Bevezető rendelkezések

1. §

A rendelet célja, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés „Szózatá"-ban és az Ideiglenes Nemzeti Kormány „Nyilatkozatá"-ban lefektetett elvek és a megadott felhatalmazás alapján, a nagybirtokrendszer megszüntetésével valóra váltsa a magyar földművesnép évszázados álmát, és birtokába adja ősi jussát, a földet.

A feudális nagybirtokrendszer megszüntetése biztosítja az ország demokratikus átalakulását és jövő fejlődését, a földesúri birtokok parasztkézre adása megnyitja a politikai, társadalmi, gazdasági és szellemi felemelkedés útját az évszázadok óta elnyomott magyar parasztság előtt.

A földreform végrehajtása életbe vágó nemzeti érdek és gazdasági szükségesség. A nagybirtokrendszer megszüntetése után Magyarország mezőgazdasága erős, egészséges és termelőképes kisbirtokokon fog nyugodni, melyek a birtokosok telekkönyvileg bejegyzett magántulajdonát képezik.

2. §

Az 1. §-ban körvonalazott célt a rendelet a következő módon valósítja meg: az állam földhöz juttatás céljára földalapot létesít, amely e rendelet alapján elkobzott, kártalanítás mellett igénybe vett (kisajátított), továbbá az államkincstár tulajdonát képező földbirtokokból áll.

3. §

E rendelet végrehajtását a földművelésügyi miniszter irányítása és vezetése alatt az Országos Földbirtokrendező Tanács, a megyei földbirtokrendező tanácsok és a községi földigénylő bizottságok végzik.

II. FEJEZET

Földbirtokok elkobzása

4. §

Teljes egészében és nagyságra való tekintet nélkül el kell kobozni a hazaárulók,

a nyilas, nemzetiszocialista és egyéb fasiszta vezetők,
a Volksbund-tagok, továbbá
a háborús és népellenes bűnösök földbirtokait.

5. §

Hazaáruló, háborús és népellenes bűnös az a magyar állampolgár,
aki a német fasizmus politikai, gazdasági és katonai érdekeit a magyar nép rovására támogatta,
aki önkéntes jelentkezéssel német fasiszta katonai vagy rendfenntartó alakulatba belépett,
aki valamilyen német katonai vagy rendfenntartó alakulatnak a magyarság érdekeit sértő adatokat szolgáltatott vagy mint besúgó működött,
aki ismét felvette német hangzású családi nevét.

6. §

Nyilas, nemzetiszocialista és egyéb fasiszta vezető az, aki bármilyen elnevezés alatt a nyilas vagy más hasonló mozgalom (Magyar Megújulás Pártja, az országgyűlés tagjaiból alakult Nemzeti Szövetség stb.) politikai programját valló tagja volt a kormánynak, az országgyűlés képviselő- vagy felsőházának, az országos, kerületi vagy a budapesti vezetőségben tag volt, vagy aki 1941. évi június 26. napja után a nyilaskeresztes vagy más fasiszta mozgalom politikai, társadalmi és gazdasági elveit szolgáló párt, egyesület vagy más szervezet helyi alakulataiban mint vezető, helyettes vezető, titkár, ügyész működött, avagy a nyilas- és egyéb fasiszta pártban a rendvédelmi alakulatnak tagja volt.

7. §

E rendelet 4–6. §-aiban említett cselekmények elkövetőinek tulajdonát képező földbirtokok, a megművelésre szolgáló összes eszközökkel, élő és holt gazdasági felszerelésével és a rajtuk levő épületekkel az államra szállnak át.

Ugyancsak az államra szállnak át a 4–6. §-okban felsorolt személyek belsőségei is. Méltányos esetben a lakóház és 600 négyszögölnél nem nagyobb telek a visszamaradt család számára meghagyható.

8. §

A községi földigénylő bizottságok előterjesztésére a megyei földbirtokrendező tanácsok állapítják meg, hogy a 4–5–6. §-ok értelmében kinek a földbirtokát kell elkobozni.

III. FEJEZET

Földbirtokok megváltása

9. §

A megváltásnál az 1944. évi január első napján fennállott tényleges birtokállapotot kell figyelembe venni azzal, hogy egy tulajdonost illető valamennyi mezőgazdasági művelés alatt álló ingatlant egybe kell számítani. Az erdők kisajátításáról a 19. § intézkedik.

10. §

Földhöz juttatás céljára megváltás ellenében igénybe kell venni a 100 kat. holdon felüli, illetve a székesfőváros határától számított 30 kilométeres körzetben az 50 kat. holdon felüli birtokokat.

11. §

Teljes egészében igénybe kell venni

az 1000 kat. holdat meghaladó minden mezőgazdasági földbirtokot,

a kereskedelmi törvény és más kereskedelmi vonatkozású törvények alapján létesült összes társas vállalatok, valamint az elismert vállalati nyugdíjpénztárak és a társadalombiztosító intézetek földbirtokait, terjedelmükre való tekintet nélkül.

12. §

A 100–1000 kat. holdig terjedő mezőgazdasági földbirtokoknál, továbbá terjedelmükre való tekintet nélkül a törvényhatóságok, községek és egyházak földbirtokainál, valamint a 17. §-ban körülírt eljárás eredményétől függően az alapítványi birtokoknál 100 kat. hold mezőgazdasági ingatlan mentes a megváltás alól.

Ha azonban valamely községben vagy felosztási csoportban az igényjogosultak számához képest kevés a felosztható föld, az Országos Földbirtokrendező Tanács elrendelheti a megváltást szenvedő természetes személy teljes földbirtokának igénybevételét. Ez esetben a megváltást szenvedőnek az ország más részében kell azonos minőségű 100 kat. hold ingatlant juttatni.

13. §

Mindazokat az öt kat. holdon felüli ingatlanokat, amelyeket a tulajdonos 1939. évi szeptember hó 1. napja utáni időben adásvételi jogügylettel szerzett meg – amennyiben a szerző félnek a gazdálkodás nem élethivatása vagy ingatlanszerzése nem létfenntartását szolgálta, öt kat. holdat meghaladó részükben igénybe kell venni.

14. §

200 kat. hold kiterjedésig mentesül az igénybevétel alól annak a földművescsaládból származó birtokosnak az ingatlana, akinek a mezőgazdasági termelés az élethivatása.

15. §

300 kat. holdig mentesül az igénybevétel alól annak az ingatlana, aki a nemzeti ellenállásban és a németellenes szabadságharcban kimagasló érdemeket szerzett. Ennek megállapítása a nemzetgyűlés politikai bizottságának feladata.

16. §

Nem vehető igénybe a gazdasági szakoktatás gyakorlóterületéül vagy állami mintagazdaság céljára szolgáló az a földbirtok, amely különálló birtoktestként rendeltetett a fenti célok egyikére.

Ez esetben is joga van a földművelésügyi miniszternek a birtok részleges megváltását elrendelni oly mértékben, hogy a mentesen hagyott ingatlan a védett cél megvalósítását biztosítsa.

Mintagazdaságok és kísérleti gazdaságok létesítésére a földreform során megfelelő területeket kell biztosítani.

17. §

A Földművelésügyi, Népjóléti, továbbá a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumok kiküldötteiből összeállított és szakértő igénybevételével eljáró háromtagú bizottság a különleges kulturális célra rendelt, továbbá a közalapítványi ügyigazgatóság felügyelete alá utalt valamennyi földbirtokban fekvő cél-vagyont felülvizsgálni köteles, annak megállapítása végett, hogy a kulturális vagy alapítványi cél közérdekű-e, annak megvalósításához milyen nagyságú földbirtokra van szükség, és van-e a kulturális intézménynek vagy alapítványnak olyan mértékű egyéb jövedelemforrása, amely a földbirtokot nélkülözhetővé teszi.

Amennyiben az előző bekezdésben írt bizottság a kulturális vagy alapítványi célt közérdekűnek nem találja, az alapítványi földbirtokot teljes egészében igénybe kell venni. A cél elérésére szükséges földbirtokterületet (amely 100 kat. holdnál nagyobb nem lehet) meghaladó földbirtokot – a célnak más jövedelemforrásból való kielégítése esetén a teljes földbirtokot – ugyancsak megváltás ellenében igénybe kell venni. Amennyiben az 1. bekezdésben írt bizottság az alapítványi célt közérdekűnek találja, és a meghagyott földbirtok a cél elérését nem biztosítja, a kormány más eszközökkel gondoskodik a cél eléréséről.

18. §

Megváltás ellenében igénybeveendő minden szőlőbirtoknak és gyümölcsöskertnek 20 kat. holdat meghaladó része azzal, hogy mind a megváltott, mind a megmaradó ingatlanrészek továbbra is szőlőműveléssel, illetve gyümölcstermeléssel hasznosítandók. Indokolt esetben a földművelésügyi miniszter engedélyezheti a művelési ág megváltoztatását.

19. §

A községi közbirtokossági és társulati legelők a megváltás alól mentesek. Ahol a községi legelőterület a szükségletet meghaladja, a meghaladó területet igénybe lehet venni.

Megváltás alá kerül minden 10 kat. holdnál nagyobb erdőterület. De amennyiben a megváltás alá kerülő erdő 100 kat. holdnál kisebb birtok tartozéka, a tulajdonost a földalapból megfelelő arányban máshol kell kártalanítani.

20. §

Az elkobzás és megváltás során igénybe vett földbirtokokból az erdők, az erdősítésre szolgáló terméketlen területek, valamint az Alföld fásítására kijelölt területek közül a 10–100 kat. hold kiterjedésű erdők állami ellenőrzés mellett községi tulajdonba, a 100 kat. holdon felüli kiterjedésűek pedig állami tulajdonba kerülnek. A földművelésügyi miniszter elrendelheti közbirtokossági erdő létesítését.

21. §

A megváltás alá kerülő és elkobzott ingatlanokon levő halastavak a község vagy az állam tulajdonába mennek át. A rizstelepek osztatlanul szövetkezeti vagy községi tulajdonba kerülnek.

22. §

A törvény alapján elkobzott vagy megváltott ingatlanokból az Országos Földbirtokrendező Tanács házhelyek és ezzel kapcsolatos konyhakertek céljára megfelelő területet tart fenn. A házhelyek igénylése és kiosztása lehetőség szerint már a földhöz juttatással egyidejűleg történik.

23. §

Ha osztatlan közös tulajdonban levő ingatlannak az egyik tulajdonostársat illető részét e rendelet 4–6. §-aiban meghatározott valamely okból el kell kobozni, úgy az ingatlant akként kell megosztani, hogy az elkobzott és megmaradó ingatlanrészek értéke arányban álljon a tulajdoni illetőségekkel.

Ilyen esetben, ha a gazdasági épületek, élő és holt felszerelés természetben meg nem osztható, ezek az elkobzott területen földhözjuttatottaknak ideiglenesen közös használatba adandók.

Ha osztatlan közös tulajdonban álló ingatlan kerül megváltásra, úgy minden

egyes tulajdonostársnak joga van az e rendeletben foglalt megkülönböztetés szerint őt illető területre mentességet igényelni.

A tulajdonostársak mentességének megállapítására az 1939. évi szeptember hó 1. napján fennállott telekkönyvi állapot az irányadó.

Házastársak tulajdona egy személy tulajdonaként tekintendő.

24. §

Ha megváltásra kerülő ingatlanok között szőlő vagy gyümölcsös is van, a tulajdonos kívánságára megfelelő területű szőlőt vagy gyümölcsöst kell részére meghagyni, úgy azonban, hogy a megmaradó összes ingatlan terjedelme ne haladja meg a rendeletben megengedett legnagyobb területet. Egy kat. hold szőlő vagy gyümölcsös öt kat. hold szántónak felel meg.

25. §

A megváltás alá kerülő ingatlanhoz tartozó élő és holt felszerelést, gazdasági épületeket stb. is igénybe kell venni, tekintet nélkül arra, hogy a megváltást szenvedőnek vagy másnak a tulajdona. Az élő és holt felszerelésből csak annyi mentesül az igénybevétel alól, amennyi a megmaradó saját tulajdon és haszonbérlet megműveléséhez szükséges. Ez azonban nem lehet több együttesen 200 kat. holdon való gazdálkodáshoz szükséges élő és hol felszerelésnél.

Az elkobzás vagy megváltás alá kerülő ingatlanon levő 100 kat. holdat meg nem haladó kishaszonbérletek élő és holt felszerelése minden esetben mentesül az igénybevétel alól. A szükséghez képest azonban a mezőgazdasági gépeket és felszerelést a tulajdonos méltányos ellenszolgáltatás ellenében köteles a földhözjuttatottaknak használatra átengedni.

26. §

Az igénybevételt nem akadályozza az, hogy az ingatlanra szolgalmi jog,[1] telki teherjog, haszonélvezeti jog, jelzálogjog vagy haszonbérleti jog van bekebelezve. A megváltásra kerülő ingatlanra vonatkozó haszonbérleti jogviszony a földreform végrehajtásával, de legkésőbb 1945. évi október hó 15. napján megszűnik.

27. §

A megváltásra kerülő ingatlanrészt a helyi földigénylő bizottság jelöli ki, lehetőleg a megváltást szenvedő meghallgatása után, mind a megváltandó, mind a tulajdonosnak visszamaradó ingatlanra vonatkozó termelési szempontoknak szem előtt tartásával.

[1] A szolgalom valamely ingatlant terhelő idegen jog, például valamely ingatlanon keresztülvezető út, melynek használatát az ingatlan tulajdonosa a szomszédos telek vagy telkek tulajdonosainak megengedi, illetve tűri.

IV. FEJEZET

A juttatás módozatai

28. §

Az igényjogosultaknak juttatott szántóföldet, kertet, szőlőt, rétet, az ezek közé beékelt kisebb területű legelőt, nádast, a juttatottaknak egyéni és telekkönyvileg bekebelezett tehermentes tulajdonába kell adni. A juttatott ingatlant részükre ki kell mérni, és birtokba helyezésükkel egyidejűleg az erről szóló okiratot ki kell adni.

Amennyiben a földhözjuttatott földjének megművelését két gazdasági éven keresztül elhanyagolja vagy indokolatlanul elmulasztja, s ezáltal az ország gazdasági érdekeit veszélyezteti, a községi földigénylő bizottság $^2/_3$ szótöbbséggel hozott véleményes javaslatára az Országos Földbirtokrendező Tanács a juttatott ingatlant elveheti és másnak adhatja.

29. §

Az igénybe vett legelőket osztatlanul a község tulajdonába kell adni.

A község legelőterületét, ahol szükséges és lehetséges, ki kell egészíteni.

Ahol a legelőterület a szükségletet meghaladja, és a művelési ág átalakítása lehetséges, továbbá az igényjogosultak nagy száma, valamint az igénybe vehető szántóföld elégtelensége indokolttá teszi, a szükségletet meghaladó legelőterületből az igényjogosultaknak lehet juttatni.

30. §

Az igénybe vett birtokokhoz tartozó kisajátított gazdasági felszerelést, gépeket és gazdasági épületeket, amennyiben azok szétosztása nem felel meg a termelés érdekének, a földhözjuttatottakból alakítandó földművesszövetkezet tulajdonába kell adni. A megváltást szenvedőnek a megmaradó ingatlana arányában kell a gazdasági eszközöket és épületeket visszahagyni.

A földművesszövetkezet célját, működésének szabályait a földművelésügyi miniszter a rendelet végrehajtása során külön rendelettel állapítja meg. Ilyen szövetkezet azonban a rendelet megjelenése előtt is megalakulhat.

31. §

Az igénybe vett ingatlanon levő mezőgazdasági ipari üzemek (malmok, szeszfőzők, kenderfeldolgozók és egyéb üzemek) is megváltás ellenében igénybevehetők, s ebben az esetben községi, állami, esetleg szövetkezeti tulajdonba mennek át.

32. §

Azokat az igényjogosultakat, akik lakhelyükön földhöz nem jutottak, az ország más részén, lehetőleg csoportosan kell földhöz juttatni. Az igénybe vett földekből erre a célra megfelelő területet kell fenntartani, amelyet az Országos Földbirtokrendező Tanács jelöl ki.

V. FEJEZET

Birtokegység

33. §

Egy igényjogosultnak juttatott föld nem lehet nagyobb olyan birtokegységnél, amelyet egy földművelő család a maga erejével meg tud művelni. Ennek megállapításánál figyelembe kell venni a felosztásra kerülő birtok fekvését, minőségét és művelési ágát.

34. §

Egy igényjogosultnak juttatott szántóföld és rét együttvéve 15 kat. holdat, kert és szőlő együttvéve három kat. holdat nem haladhat meg.

A 36. § 1. pontjában felsoroltaknak juttatható szántóföld és rét 25 kat. holdig, kert és szőlő öt kat. holdig terjedhet.

VI. FEJEZET

Igényjogosultság megállapítása

35. §

A kiosztásra kerülő földekből kisgazdaságok létesítésére földhöz juttatandók a gazdasági cselédek és mezőgazdasági munkások, birtokuk kiegészítésére a törpebirtokosok és olyan nagycsaládú kisbirtokosok nős fiúgyermekei, akiknek földbirtoka várható örökrészükkel együtt öt kat. holdnál nem több.

36. §

Előnyben részesítendő igényjogosult

1. Aki a Németország elleni harcban kiváló érdemeket szerzett, elesett vagy megrokkant, aki a partizánmozgalomban harcolt, aki a reakció és fasizmus elleni belső ellenállásban részt vett és ennek során halál-, szabadságvesztés-, büntetést, internálást szenvedett.

Az ebben a pontban meghatározott igényjogosultság átszáll a kivégzettnek vagy elhaltnak házastársára vagy gyermekeire, ezek nemlétében szüleire.

2. Aki az 1945. évi gazdasági munkák során munkájával példaadó módon elöljárt.

3. Akinek három vagy ennél több háztartásában élő gyermeke van.

1–3. pont alatt felsorolt igényjogosult helyett felesége, gyermeke vagy eltartottja jelentheti be az igényt, ha a jogosult katonai szolgálata (hősi halála, hadifogsága) vagy elhurcolása miatt ezt személyesen nem teheti.

Egyenlő feltételek mellett előnyben részesül az a kishaszonbérlő, aki a felosztásra kerülő ingatlanrészen már 1944-ben gazdálkodott.

37. §

A házhelyek és ezekkel kapcsolatos konyhakertek céljára kisajátított területekből telekhez juttathatók családos és vagyontalan magyar állampolgárok, akiknek sem lakhelyükön, sem máshol saját vagy háztartásukban élő hozzátartozójuk tulajdonát képező lakóházingatlanuk nincsen.

Előnyben részesítendők a 36. § 1. bekezdése 1–3. pontja alatt felsoroltak.

38. §

Ki kell zárni az igénylők közül:

1. aki elmebeteg, gyengeelméjű vagy aki nem távollét okából áll gondnokság alatt,

2. akit nyereségvágyból elkövetett bűntett miatt egy évnél súlyosabb szabadságvesztésre jogerősen elítéltek, amennyiben a büntetés kiállása óta öt év még nem telt el,

3. akit a népbíróság elítélt,

4. aki az 1945. évben a tulajdonában, haszonbérletében álló vagy gondjaira bízott földet – bár ehhez módja volt – nem művelte,

5. akit a helyi földigénylő bizottság $^2/_3$ szótöbbséggel juttatásra alkalmatlannak talált,

6. aki idegen állampolgár.

Az 5. pontban megjelölt esetben panasznak van helye a megyei földbirtokrendező tanácshoz.

VII. FEJEZET

Kártalanítás

39. §

E rendelet céljainak megvalósításánál irányadó elv, hogy a 4. §-ban felsorolt személyek kivételével az igénybe vett földbirtok ingó és ingatlan felszerelés, üzemek stb. tulajdonosának kártalanítás jár; a földhözjuttatottak pedig megváltási árat tartoznak fizetni.

Az igénybe vett földbirtokok tulajdonosainak kártalanítása, illetve a kártalanítás erejéig a telekkönyvi hitelezők kielégítése az állam feladata.

A földhözjuttatottak által fizetett megváltási összegből földbirtokrendező alap létesül, melyből az állam teherbíróképessége szerint kártalanítja a megváltást szenvedőket. A földbirtokrendező alapot a földművelésügyi miniszter által létesítendő vagy kijelölt szerv kezeli.

40. §

A földhözjuttatott a föld ára fejében a kataszteri tiszta jövedelem hússzoros összegét fizeti. E számításnál 1 forint 2,32 pengőnek, 1 korona 1,16 pengőnek veendő.[1]

A telekkönyvi betétek vagy telekjegyzőkönyvek elvesztése vagy megsemmisülése esetén a kataszteri tiszta jövedelmet a községi elöljáróság adatainak és javaslatának figyelembevételével a megyei földbirtokrendező tanács állapítja meg. A megváltási ár késedelmes megállapítása nem akadályozza az igénybe vett ingatlanok felosztását és az igényjogosultak birtokba helyezését.

Az első bekezdésben foglaltak szerint megállapított megváltási ár alapján kiszámítandó, hogy a megváltási ár milyen mennyiségű középminőségű Tiszavidéki búza árának felel meg. E számításnál a búza 100 kg-onkénti ára 40 pengőnek veendő. A búzamennyiség annyi részre osztandó fel, ahány részletben a földhözjuttatott a 42. § értelmében a megváltási árat fizetni tartozik. Az egyes részletek esedékessége alkalmával a földhözjuttatott terményben is fizethet, amennyiben azonban a fizetést készpénzben teljesíti, úgy olyan összeget kell fizetnie, amely az esedékes búzarészletnek az esedékesség napján jegyzett budapesti középárfolyamán számított ellenértékének megfelel. Késedelmes fizetés esetén a fizetés napján számított ár fizetendő, ha ez a magasabb.

41. §

A kiosztásra kerülő földeken levő ingó gazdasági felszerelés értékét becslés szerint kell megállapítani. A becslés alapjául az 1938. évi árak szolgálnak, amelyek összege a megváltott tárgy használhatóságához képest legfeljebb 15%-kal emelhető.

Ugyanez irányadó a megváltott birtokon levő épületek és egyéb ingatlanfelszerelések megváltási árának megállapítására is, azzal, hogy az ezekért megállapított összes megváltási ár nem haladhatja meg a földingatlan megváltási árának 30%-át.

[1] 1857 óta az Osztrák–Magyar Monarchiában a forint pénzrendszer volt érvényben. Az 1892. évi valutatörvény a koronarendszert hozta be, mely 1900. január 1-vel lépett életbe. Egy forint két koronával volt egyenlő. Az első világháborút követő években a korona néhány évig megmaradt fizetési eszköznek. A pénzromlást követő szanálás után, 1927. január 1-től a pengő lett a pénzrendszer alapja.

42. §

A földhözjuttatott törpebirtokos vagy kisbirtokos köteles a föld megváltási árának 10%-át birtokba helyezése alkalmával lefizetni – a hátralékot 10 évi egyenlő részletekben kell kiegyenlíteni.

A föld nélküli gazdasági cseléd vagy mezőgazdasági munkás a föld megváltási árát 20 évi egyenlő részletben törlesztheti le. Az első részlet fizetésére a birtokba lépéstől számított legfeljebb három évre halasztás engedélyezhető. A halasztás iránti kérelem felett a megyei földbirtokrendező tanács határoz.

Az élő és holt felszerelés és gazdasági épületek megváltási ára a földingatlan megváltási árához számítandó az esetben, ha a megosztás során azok a földhözjuttatottnak a tulajdonába kerültek. Ha ezek a vagyontárgyak földművelő szövetkezet tulajdonába jutottak, úgy megváltási árukat a szövetkezet törleszti le 20 évi egyenlő részletben.

A megváltási árhoz kell számítani a föld felmérésével és szétosztásával felmerülő összes műszaki költségnek a kiosztott birtokegységre eső részét is.

43. §

A földreform során juttatott földbirtok a juttatástól számított 10 éven belül csak a földművelésügyi miniszter vagy az általa megbízott szerv engedélyével idegeníthető el, terhelhető meg. Ezt a tilalmat a megváltási ár korábbi kifizetése sem szünteti meg.

44. §

A 43. §-ban foglalt terhelési tilalom nem vonatkozik:

1. a megváltási árra, amely megállapítása után az ingatlanra bekebelezhető és minden más jelzálogjogot megelőz,
2. a bűncselekményekből eredő kártérítési követelésekre,
3. A törvényen alapuló tartásdíjakra,
4. adó- és illetéktartozásra,
5. termelési beruházásokból eredő tartozásokra.

VIII. FEJEZET

Vegyes rendelkezések

45. §

E rendelet végrehajtását az igénybe vett földbirtok kötöttsége nem akadályozza.

46. §

Azok a magyar állampolgárok, akik a fasiszta törvény értelmében zsidó származásuk miatt vesztették el földingatlanaikat, e rendelet végrehajtása során visszakapják elvett ingatlanaikat az esetben, ha az ingatlan e rendelet alapján nem volna elkobzandó vagy megváltandó. Indokolt esetben az Országos Földbirtokrendező Tanács a tulajdonos részére az elvett ingatlan helyett, máshol adhat azonos minőségű ingatlant.

Ha a zsidónak tekintett tulajdonostól elvett földingatlanon olyan tulajdonos vagy kishaszonbérlő gazdálkodik, aki e rendelet értelmében igényjogosult, úgy az Országos Földbirtokrendező Tanács az elvett ingatlan helyett más, hasonló minőségű és művelési ágú ingatlant jelöl ki.

A jelen § alá tartozó igények elbírálásánál az 1938. évi március hó 1. napján fennállott telekkönyvi állapotot kell figyelembe venni azzal, hogy e címen nincs földhöz juttatásra igénye annak a zsidónak tekintett személynek, aki földingatlanát fenti időpont után visszterhes ügylettel elidegenítette.

47. §

A rendelet felhatalmazza a földművelésügyi minisztert arra, hogy a kisajátított ingatlanok felmérésének és felosztásának befejezéséig az igényjogosultak ideiglenes birtokba helyezését rendeleti úton szabályozza.

48. §

Ennek a rendeletnek végrehajtását az Országos Földbirtokrendező Tanács, a megyei földbirtokrendező tanácsok, továbbá a községi földigénylő bizottságok végzik

Az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökét és helyettes elnökét a földművelésügyi miniszter nevezi ki a tanács tagjai közül.

A földművelésügyi miniszter elrendelheti, hogy a tanács kebelében egy vagy több tárgyaló tanács alakuljon. Minden egyes tanácsnak kilenc tagja van, akik közül egy bírót, egy mérnököt és két gazdasági szakembert a földművelésügyi miniszter nevez ki. A földművelésügyi miniszter öt tagot a földigénylők közül hív be, akik közül két tagot a Földmunkások Országos Szövetsége jelöl ki.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács feladata az ingatlanok elkobzásának, illetve megváltásának keresztülvitele. A községi földigénylő bizottságok javaslata alapján dönt a földbirtokok mikénti felosztásáról, a földbirtokokat az igényjogosultak tulajdonába, illetve birtokába adja.

Megyei földbirtokrendező tanács létesítendő minden megye székhelyén; hét tagból áll, melyből egy bírót, egy mérnököt és egy gazdasági szakembert a földművelésügyi miniszter nevez ki, két tagot a megye székhelyén levő nemzeti bizottság, két tagot pedig a Földmunkás Szakszervezet küld ki.

A megyei földbirtokrendező tanács az Országos Földbirtokrendező Tanács megyei végrehajtó szerve. Feladata az Országos Földbirtokrendező Tanács

rendelkezéseinek foganatosítása, illetve a végrehajtás ellenőrzése, a földbirtokrendezés és általános szempontjainak alkalmazása, illetve védelme.

Községi földigénylő bizottság létesítendő minden községben, ahol földigénylők vannak. A bizottság tagjait a földigénylők maguk közül választják úgy, hogy minden 20 igénylőre egy bizottsági tag jusson, de a bizottságnak semmi esetre sem lehet 30-nál több és ötnél kevesebb tagja. Ha a tagok száma a tízet meghaladja, úgy a bizottság az ügyek állandó intézésére öttagú választmányt alakít.

A községi földigénylő bizottság feladata az igényjogosultak nyilvántartásba vétele, és a község határában levő elkobzás vagy megváltás alá kerülő földbirtok összeírása. Felosztási tervet készít és közreműködik a földbirtok felosztásában.

49. §

Az előző §-ban felsorolt tanácsok és bizottságok hatáskörét, belső ügyrendjét és egyéb szervezeti kérdéseit a földművelésügyi miniszter rendelettel állapítja meg. Ugyancsak a földművelésügyi miniszter állapítja meg azt, hogy az egyes bizottságok által hozott határozatok közül melyek ellen mely hatóságokhoz van egyfokú jogorvoslatnak helye.

50. §

Amennyiben az elkobzott vagy megváltott földbirtok egy része kegyúri jog alapján vagy mint egyházi javadalmi birtok egyházi célokat szolgál, úgy erre a célra az illetékes egyházi főhatóság földingatlant igényelhet.

51. §

E rendelet végrehajtása során felmerülő összes kérdéseket a földművelésügyi miniszter rendelettel szabályozza, az esetben is, ha a kérdés szabályozása a törvényhozás körébe tartozna, mégis azzal a korlátozással, hogy az e rendeletben kifejezésre jutott céloktól és alapelvektől el nem térhet.

52. §

E rendelet végrehajtásával kapcsolatos minden beadvány, határozat, szerződés, telekkönyvi bekebelezés vagy törlés illetékmentes. Ez a mentesség nem terjed ki a peres eljárásra.

53. §

E rendeletnek a földbirtok legnagyobb kiterjedését szabályozó rendelkezései azt célozzák, hogy a földigénylők minél nagyobb hányada földbirtokhoz jusson. Nincs tehát törvényes akadálya annak, hogy bárki élők közötti jogügylettel vagy öröklés útján földbirtokot szerezzen, amennyiben ezt a fennálló egyéb jogszabályok megengedik.

IX. FEJEZET

54. §

Amennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik, vétséget követ el, és egy évig terjedhető elzárással, valamint 8000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki

a) hatóságnak a jelen rendelet alkalmazása során tudva hamis adatokat ad elő vagy az általa szolgáltatni köteles adatok szolgáltatását elfogadható indok nélkül megtagadja vagy elmulasztja;

b) aki a rendelet életbe lépte után megváltás tárgyát képező ingatlanát, ingó vagy ingatlan gazdasági felszerelését elidegeníti, megrongálja vagy más módon használhatatlanná teszi, vagy a megváltás alól elvonja;

c) az az igényjogosult, aki igényének bejelentése kapcsán tudva, hamis adatokat terjeszt elő.

A b) pont esetében az elidegenítési ügylet érvénytelen.

A c) pont esetében a tettes az igénylésből kizárandó. A már juttatott föld a birtokba helyezés napjától számított három éven belül elvonható. Ennek kimondása az Országos Földbirtokrendező Tanács hatáskörébe tartozik.

55. §

Az Országos Földbirtokrendező Tanács, a megyei földbirtokrendező tanácsok és a községi földigénylő bizottságok tagjai, megbízatásuk tartama alatt, közhivatalnokoknak tekintendők, és az 1914. évi XL. tc. szerinti védelemben részesülnek.

X. FEJEZET

56. §

E rendelet kihirdetése napján életbe lép, és végrehajtása azonnal megkezdendő.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány
nevében:

Miklós Béla
miniszterelnök

Nagy Imre
földművelésügyi miniszter

A 600/1945. Me. sz. rendeletet az Ideiglenes Nemzetgyülés 1945. szeptember 16-án az 1945. évi VI. törvénycikkel törvényerőre emelte. [Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. Bp. 1947. 8. old.]

Debrecen, 1945. március 28

A földművelésügyi miniszter 33 000/1945. FM számú rendelete a földreform-rendelet végrehajtása tárgyában

(I. számú végrehajtási rendelet)

A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról szóló 600/1945. Me. számú rendelet 51. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendelem:

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 600/1945. Me. számú rendelete (továbbiakban: R.) kijelölte azt az utat, amelyen a nagybirtokrendszer megszüntetését és a földművesnép földhöz juttatását el kell érni. Ezen az úton haladéktalanul el kell indulni, hogy a kormányrendelet célja, vagyis a földreform végrehajtása mielőbb valósággá váljék. Ezért a jelen rendelet a végrehajtás megindításához szükséges legfontosabb kérdéseket rendezi azzal, hogy a további kérdésekről újabb végrehajtási rendelet fog intézkedni.

I. FEJEZET

A földbirtokrendező testületek

1. §

A községi földigénylő bizottságok, a megyei földbirtokrendező tanácsok és az Országos Földbirtokrendező Tanács a nagybirtokrendszer megszüntetésének és a földművesnép földhöz juttatásának megvalósítása érdekében alakított köztestületek.

2. §

E köztestületek a földművelésügyi miniszter felügyelete és ellenőrzése alatt állanak; a községi földigénylő bizottság felett a közvetlen felügyeletet azonban az illetékes megyei földbirtokrendező tanács, a megyei földbirtokrendező tanácsok felett a közvetlen felügyeletet pedig az Országos Földbirtokrendező Tanács látja el.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács ellenőrzését a földművelésügyi miniszter a maga személyében, illetőleg kiküldöttje útján végzi; a megyei földbirtokrendező tanácsok működésének az ellenőrzésére megyei meghatalmazottakat, a községi földigénylő bizottságok munkájának ellenőrzésére a megyei meghatalmazottak alá rendelt járási megbízottakat küld ki.

3. §

A bizottságokat és tanácsokat elnökük vagy helyettesük képviseli. Mind állami, mind az önkormányzati hatóságokkal, hivatalokkal, intézetekkel közvetlenül érintkeznek. Törvényes ügykörükben kiadott megkereséseiket a hatóságok, hivatalok, intézetek soron kívül teljesíteni kötelesek.

II. FEJEZET

A községi földigénylő bizottságok

4. §

E rendelet kihirdetésétől számított három napon belül minden helyi nemzeti bizottság a földigénylőket a helyben szokásos módon felszólítja arra, hogy a földigénylő bizottság megalakítása végett haladéktalanul jelentkezzenek.

A jelentkezés alapján a nemzeti bizottság a földigénylőket jegyzékbe írja. A jelentkezési határidő eltelte után pedig az érdekelteket nyomban összehívja a földigénylő bizottság megalakítása végett.

Abban a községben, ahol a nemzeti bizottság még nem alakult meg, helyette a Földmunkás Szakszervezet vagy a demokratikus pártok helyi vezetőségei járnak el.

5. §

A földigénylő bizottság tagjainak a választása közfelkiáltással történik. Bizottsági tag az lesz, aki a jelen levő földigénylők által leadott szavazatokból a legtöbb szavazatot kapta.

A földigénylők közül annyi bizottsági tagot kell választani, hogy legalább minden húsz igénylőre egy bizottsági tag jusson. Harmincnál több bizottsági tag azonban nem választható akkor sem, ha a földigénylők száma a hatszázat meghaladja. Viszont ötnél kevesebb tagja sem lehet a bizottságnak.

A bizottsági tagok megválasztásával egyidejűleg a bizottsági tagok $^1/_4$-ének megfelelő számban póttagot is lehet választani. A póttagok a rendes tagok akadályoztatása esetén járnak el.

Azokban a községekben (városokban), ahol a határ nagy kiterjedése miatt vagy egyéb okból egy bizottság nem elegendő, a földhöz juttatási eljárás gyorsítása érdekében a földigénylő bizottság a saját tagjai közül több tárgyaló albizottságot alakíthat. Ezek az albizottságok a földigénylő bizottság nevében járnak el.

Törekedni kell arra, hogy a bizottságban a földigénylőknek különböző csoportjai (gazdasági cselédek, földmunkások, törpebirtokosok, nagy családú kisbirtokosok nős fiúgyermekei), számarányuknak megfelelően legyenek képviselve.

6. §

A földigénylő bizottság tagjai nyomban megválasztásuk után tárgyalásra ülnek össze, s elnököt, ha pedig a tagok száma a tízet meghaladja, az ügyek állandó intézésére öttagú választmányt is választanak.

7. §

A megválasztott elnök a bizottság tagjai előtt a következő szövegű fogadalmat teszi le: „Én, N. N., mint a községi földigénylő bizottság elnöke, becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy tisztemben legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint kedvezés és részrehajlás nélkül járok el, tisztemmel összeférhetetlen tevékenységtől tartózkodom, és a hivatali titkot megőrzöm."

Az elnök fogadalomtétele után hasonló fogadalmat tesznek a bizottság tagjai az elnök kezébe. A fogadalom letételéről jegyzőkönyvet kell felvenni.

8. §

A földigénylő bizottság hatáskörébe tartozik:

a) a község határában levő azon földbirtokok összeírása, amelyek elkobzás vagy megváltás alá kerülnek, és állásfoglalás az elkobzás és a megváltás tekintetében;

b) a földigénylők összeírása és az igényjogosultak elbírálása;

c) a megváltásra kerülő és visszamaradó ingatlanrész kijelölése [R. 27. §-a];

d) az általános és a részletes felhasználási terv elkészítése;

e) közreműködés az elkobzott vagy megváltott ingatlanok felosztásában;

f) a földhözjuttatottak ideiglenes birtokba helyezése;

g) javaslat a kimozdítás tekintetében [R. 28. §-a];

h) általában a földhöz juttatandó földművesnép érdekeinek az igazságosság és a méltányosság szerint való képviselete.

9. §

A földigénylő bizottság megalakulása után haladéktalanul összeírja a községi földigénylőket. Az összeírás időpontját és helyét a községben szokásos módon közhírré kell tenni.

A kitűzött napokon a földigénylőket a jelen rendelethez csatolt (II. sz. alatt) minta szerinti nyomtatványon kell összeírni, valamennyi rovat pontos kitöltésével. Az összeírási ívet két azonos példányban kell kitölteni.[1]

[1] A földigénylők összeírási ívén fel kellett tüntetni a földigénylő és felesége nevét, lakóhelyét, születésének évét, foglalkozását, a földjuttatásnál előnyben részesítését igazoló körülményeket, gyermekeinek számát és életkorát, esetleges kishaszonbérlői minőségét, a tulajdonában levő szántó, rét és kert együttes nagyságát kat. holdban, várható örökrészét, házhelyigénylését és végül a juttatási javaslatot, melyet a földigénylő bizottság tett meg.

A jelentkezőket az összeírási ívbe fel kell venni, kivéve azokat, akiknek a földhöz való igénye nyilván alaptalan.

Az összeírás befejezése után az összeírási ívet három napra közszemlére kell tenni, és ezt a körülményt a községben (városban) szokásos módon ki kell hirdetni. Az érdekeltek az összeírási ívet megtekinthetik, és az említett három napos határidő lejártától számított további három nap alatt szóban vagy írásban panasszal élhetnek.

10. §

A földigénylő bizottság kívánságára a községi elöljáróság (polgármester) soron kívül köteles gondoskodni arról, hogy földigénylő bizottság részére jegyzőkönyvvezető, megfelelő tárgyalóhelyiség és az ingatlanok megszemléléséhez szükséges helyi fuvar rendelkezésre álljon.

11. §

A bizottság tagjait és elnökét napidíj, valamint készkiadások megtérítése illeti meg abban az esetben, ha megbízatásuk kapcsán a lakóhelyük szerinti községtől távol fejtenek ki ténykedést. A napidíj összegét a helyben szokásos napszámbér alapulvételével az elnök állapítja meg. Készkiadások címén a tényleg felmerült és szükséges kiadások számíthatók fel. A megállapított napidíjat és készkiadás összegét az elnök utalványozza. Mivel a bizottság tagjai közhivatali ténykedést fejtenek ki, napidíjaik és készkiadásaik az államkincstárt terhelik.

12. §

A földigénylő bizottság határozatát egyszerű szótöbbséggel hozza, kivéve a földigénylők kizárását és a juttatott ingatlan elvételét, amikor is $^2/_3$ szótöbbség szükséges. [R. 28. § 2. bek.] Az a bizottsági tag, aki a döntés alá kerülő ügyben akár saját személyében, akár felesége, gyermeke vagy rokonai (unokatestvérig bezáróan) részéről bármilyen minőségben (különösképpen az igényjogosultság megállapításánál, a juttatandó birtok nagyságának és fekvésének kijelölésénél) érdekelve van, a határozathozatalban részt nem vehet. A földigénylő bizottság tárgyalásairól jegyzőkönyvet kell felvenni.

13. §

A földigénylő bizottság a tényállás felderítése végett meghallgathatja az érdekelteket, szükség esetén bizonyítási eljárást is folytathat le. A bizonyítási eljárás során tanúkat hallgathat ki, okiratok felmutatását követelheti, hatóságokat megkereshet adatok szolgáltatása iránt. A bizonyítási eljárás anyagát jegyzőkönyvbe kell venni.

III. FEJEZET

Az igényjogosult személyek köre

14. §

Földhöz juttatásra igényjogosultak a gazdasági cselédek, a mezőgazdasági munkások, birtokuk kiegészítésére a törpebirtokosok nős fiúgyermekei, akiknek birtoka várható örökrészükkel együtt 5 kat. holdnál nem több.

Amennyiben az elkobzott vagy megváltott földbirtok egy része kegyúri jog alapján vagy mint egyházi javadalmi birtok egyházi célokat szolgál, úgy erre a célra az illetékes egyházi főhatóság földingatlant igényelhet.

Méltányos esetben a rendelet keretei közt földhöz juttatható az a képesített gazda (okl. gazda), aki a földreform következtében állás és kenyér nélkül marad.

Ugyancsak földigénylő lehet erdészeti szolgálatot ellátó az a személy, aki olyan erdőbirtokon áll alkalmazásban, amelyhez mezőgazdasági ingatlan tartozott s konvenciós földjárandósága volt.

15. §

Mezőgazdasági munkásnak tekintendő az, aki földbirtokkal nem rendelkezik s fő jövedelmét a más tulajdonát képező mezőgazdasági ingatlanok megművelése által szerzi.

Törpebirtokosnak tekintendő az a személy, akinek ingatlana nem elégséges arra, hogy maga és családja foglalkoztatását és megélhetését biztosítsa.

16. §

Házhelyek és ezzel kapcsolatos konyhakertek céljára telekhez juttathatók családos és vagyontalan magyar állampolgárok, akiknek sem lakóhelyükön, sem máshol saját vagy háztartásukban élő hozzátartozójuk tulajdonát képező lakóházingatlanuk nincsen. Különösen telekhez juttathatók a mezőgazdasági ingatlanok szerzésére jogosultak mellett a kisiparosok, kiskereskedők, ipari munkások, tisztviselők, ha a községben (városban) állandó települési céllal tartózkodnak, és ha a juttatásra anyagi körülményeiknél fogva rászorulnak. Juttatásban részesíthetők a sokgyermekes birtokos családok nősülés előtt álló felnőtt fiú családtagjai az esetben is, ha a szülők, birtokállapotukra tekintettel, juttatásra nem jogosultak.

17. §

Mind a mezőgazdasági ingatlanra, mind a házhelyre nézve előnyben kell részesíteni elsősorban azokat, akik a reakció és a fasizmus elleni harcban elöljártak, akik az új nemzeti hadseregben szolgálatot teljesítenek, másodsorban

azokat, akik a folyó évi gazdasági munkák során elöljárnak, harmadsorban pedig azokat, akiknek három vagy ennél több élő gyermekük van. [R. 36. §.]

Ha az összes jogosult földigénylő kielégítésére megfelelő földterület nem áll rendelkezésre, törekedni kell arra, hogy a törpebirtokosok és a nagy családú kisbirtokosok nős fiúgyermekei számarányuknak megfelelően részesüljenek juttatásban.

A gazdasági cselédek közül elsősorban azokat kell juttatásban részesíteni, akik állásukat vesztik.

Egyenlő feltételek mellett előnyben kell részesíteni azt a kishaszonbérlőt, aki a felosztásra kerülő ingatlanrészen már az 1944. évben is gazdálkodott.

18. §

Az az igényjogosult, aki a többi igénylővel szemben előnyben kíván részesülni, ezt az igényét – ha az nem köztudomású – a földigénylő bizottság előtt hitelt érdemlően igazolni köteles. A példaadó gazdálkodást a termelési bizottság [30 300/1945. FM számú rendelet, Magyar Közlöny, 5. szám.] igazolja.

Ha az igényjogosult az új nemzeti hadseregben katonai szolgálatot teljesít, hősi halált halt, hadifogságban van vagy elhurcolás miatt igényét személyesen nem jelentheti be, helyette felesége, gyermeke vagy eltartottja (hozzátartozója) jelentheti be igényét.

Ha az igényjogosult a reakció és a fasizmus elleni harcban elesett, vagy kivégezték, vagy elhalálozott, az őt illető igényjogosultság átszáll elsősorban a házastársra, annak nem létében a gyermekekre, végül pedig a szülőkre.

IV. FEJEZET

Földhözjuttatási eljárás

19. §

A hazaárulók, a nyilas, nemzetiszocialista és egyéb fasiszta vezetők, a Volksbund-tagok, végül a háborús és népellenes bűnösök összes ingatlanait a földigénylő bizottság nyomban megalakulása után hivatalból összeírja. Ezen elkobzásra rendelt ingatlanokat a jelen rendelethez I. szám alatt mellékelt minta szerint kell összeírni.[1] A földigénylő bizottság tehát bejelentés nélkül saját tudomása alapján állapítja meg, hogy valamely ingatlant felvegyen-e az összeírási ívbe vagy sem.

Az összeírással egyidejűleg a földigénylő bizottság a földbirtokot, annak összes élő és holt felszerelésével együtt leltározza. Gondoskodik egyben a holt

[1] A birtokösszeírási íven az elkobzásra, illetve megváltásra kerülő birtokok tulajdonosainak nevét, lakhelyét, foglalkozását, birtokainak művelési ágak szerint való részletezését, más községben levő ingatlanait és azt kellett feljegyezni, hogy ingatlanaikat nem 1939. szeptember 1-e után szerezték-e. A birtokösszeírási ív 20. rovatában a községi földigénylő bizottságnak meg kellett indokolni elkobzási, illetve megváltási javaslatát.

felszerelés megőrzéséről, valamint az állatállomány eltartásáról. A közreműködésre szükség esetén felkéri a termelési bizottságot, esetleg gondnokot rendel ki.

Az épületeket a földigénylő bizottság a célszerűség kívánalmai szerint ideiglenesen hasznosítja.

A gazdaság szegődményes alkalmazottait (gazdasági cselédek, konvenciós iparosok, gazdatisztek stb.) lakásaikban meg kell hagyni, mindaddig, amíg más elhelyezkedésük az átköltözködést lehetővé nem teszi.

20. §

A földigénylő bizottság az elkobzandó ingatlanok összeírási ívét közszemlére teszi ki, s ezt a körülményt a községben (városban) szokásos módon közhírré teszi. Az érdekeltek az összeírási ívet megtekinthetik, s a közzétételt követő három nap alatt észrevételt nyújthatnak be a földigénylő bizottságnál. A határidő eltelte után a földigénylő bizottság az iratokat a megyei tanácshoz terjeszti fel. Ezzel kapcsolatban a földigénylő bizottság köteles megjelölni azokat az okokat, amelyek alapján az elkobzást indítványozza.

21. §

A megyei tanács az elkobzás kérdésében soron kívül, legkésőbb a beérkezéstől számított három nap alatt határozni köteles. Amennyiben a földigénylő bizottság az elkobzásra vonatkozó előterjesztésére további három nap alatt választ nem kap, előterjesztését helyben hagyottnak tekintheti.

A megyei tanács határozata ellen az Országos Tanácshoz a véghatározat kézbesítésétől számított nyolc nap alatt panasznak van helye. Sem a kézbesítés sikertelensége, sem pedig a panasz benyújtása az elkobozni rendelt földbirtok kiosztását nem akadályozza.

22. §

A megyei tanács az elkobzás tárgyában hozott véghatározatát az Országos Tanácsnak, valamint a földigénylő bizottságnak három nap alatt megküldeni köteles.

23. §

Az 1000 kat. holdat meghaladó mezőgazdasági földbirtokok teljes egészükben megváltás alá esnek.

Kivételt képeznek a törvényhatóságok, községek és egyházak földbirtokai, valamint az R. 17. §-ában körülírt eljárás eredményétől függően az alapítványi birtokok, amelyeknél terjedelmükre való tekintet nélkül 100 kat. holdat mindenesetre meg kell hagyni a tulajdonosnak. Az alapítványi birtoknál 100 kat. hold csak az esetben nem mentes a megváltás alól, ha az erre a célra rendelt

bizottság az alapítványi célt közérdekűnek nem találja. Ha a bizottság a közérdekű célt nem állapítja meg, az egész alapítványi ingatlant igénybe kell venni.

Teljes egészükben igénybe kell venni a kereskedelmi törvény és más kereskedelmi vonatkozású törvények alapján létesült összes társas vállalatok, valamint az elismert vállalati nyugdíjpénztárak és a társadalombiztosító intézetek földbirtokait.

Azokból az öt kat. holdon felüli mezőgazdasági ingatlanokból, amelyeket a tulajdonos 1939. évi szeptember hó 1. napja utáni időben adásvételi jogügylettel szerzett meg, az öt kat. holdon felüli részt igénybe kell venni, kivéve, ha a gazdálkodás a szerző félnek élethivatása vagy ingatlanszerzése létfenntartását szolgálta.

Az 1000 kat. holdat meg nem haladó mezőgazdasági ingatlanoknál megváltás alá esik a birtok 100 kat. holdon felüli része, vagyis 100 kat. holdat a tulajdonos kezén kell hagyni. Budapest székesfőváros határától számított 30 km-es körzetben e 100 kat. holdon felüli rész esik megváltás alá.

Megváltás alá esik a szőlőbirtokoknak és gyümölcsöskerteknek 20 kat. holdat meghaladó része.

24. §

Nem esik megváltás alá a gazdasági szakoktatás gyakorlóterületéül vagy állami mintagazdaság céljául szolgáló az a földbirtok, amely különálló birtoktestként lett erre rendelve.

A községi, közbirtokossági és társulati legelők a megváltás alól mentesek.

200 kat. hold kiterjedésig, szőlő vagy gyömölcsös esetében 40 kat. hold kiterjedésig mentes az igénybevétel alól annak a földművescsaládból származó birtokosnak a mezőgazdasági ingatlana, akinek a mezőgazdasági termelés az élethivatása.

300 kat. holdig, szőlő és gyümölcsös esetében 60 kat. holdig mentesül az igénybevétel alól annak a mezőgazdasági ingatlana, aki a nemzeti ellenállásban és a németellenes szabadságharcban kimagasló érdemeket szerzett. Ennek megállapítása a nemzetgyűlés Politikai Bizottságának a feladata.

25. §

E rendelet 23. §-a értelmében megváltás alá eső valamennyi földbirtok tulajdonosa (a tulajdonos megbízottja, a birtok kezelője) köteles a tulajdonában vagy kezelésében levő földbirtokról írásbeli bejelentést tenni. A bejelentést a jelen rendelet kihirdetésétől számított három nap alatt annál a földigénylő bizottságnál kell megtenni, ahol az ingatlan fekszik.

A bejelentésnek tartalmaznia kell az ingatlan tulajdonosának nevét, állandó lakóhelyét, foglalkozását, az ingatlan területét művelési áganként részletezve és összesítve; az ingatlanoknak összes kataszteri tiszta jövedelmét, az esetleg más községben is levő földbirtokoknak összterületét, és ha az ingatlan más tulajdonosok ingatlanával osztatlan közösségben van, az osztatlan közösségben levő

egész ingatlan területét, a társtulajdonosok tulajdoni illetőségeinek a megjelölésével.

Ha egy tulajdonosnak az ingatlana több község határában fekszik, az előző bekezdés szerinti bejelentést valamennyi földbirtokáról minden földigénylő bizottságnál meg kell tenni.

Ha az osztatlan telekkönyvi közösségben levő ingatlanok tulajdonosai közül mindegyik tulajdonos ingatlana megváltás alá kerül, a tulajdonostársak ingatlanaikat közösen kötelesek bejelenteni.

26. §

Amennyiben a megváltást szenvedő kedvezményre tart igényt, ezt a körülményt tartozik a bejelentéskor előadni, és a kedvezmény alapjául szolgáló tényeket valószínűsíteni.

Kedvezményt csak azon az alapon lehet kérni, hogy a birtokos földműves-családból származik, s élethivatása a mezőgazdasági termelés [R. 14. §], vagy hogy a birtokos a nemzeti ellenállásban és a németellenes szabadságharcban kimagasló érdemeket szerzett [R. 15. §], végül, hogy háborús szerzése nem nyerészkedésre történt [jelen rendelet 37. §].

27. §

A beérkezett jelentéseket a földigénylő bizottság ellenőrzi, szükség esetén a hiányzó adatokkal kiegészíti, illetőleg a be nem jelentett megváltás alá eső birtokokat maga összeírja.

28. §

A földigénylő bizottság a birtokösszeírásokkal egyidejűleg a megváltásra kerülő ingatlan épületeit, élő és holt gazdasági felszereléseit a jelen rendelet 19. §-ában szabályozott módon leltározza, és ha a birtokos a vagyon megőrzését és hasznosítását elmulasztja, erről gondoskodik.

Nem kell leltározni sem az elkobzás, sem pedig a megváltás eseteiben azokat az élő és holt gazdasági felszerelési tárgyakat, amelyek az elkobzás vagy megváltás alá kerülő ingatlanon 100 kat. holdat meg nem haladó területen gazdálkodó haszonbérlő (kishaszonbérlő) tulajdonai.

29. §

Ha a közös tulajdonban levő ingatlannak csak az egyik tulajdonostársat illető része kerül elkobzás alá vagy megváltás alá, s a közös ingatlan természetben nincs megosztva a tulajdonostársak között, akkor a felhasználási terv elkészítése előtt az ingatlant meg kell osztani a tulajdonostársak között. Ezért a földigénylő bizottság az ingatlan megosztására javaslatot tesz a megyei tanácsnak. A megyei tanács egy bíróból, egy gazdasági és egy mérnök szakértőből álló

bizottsága helyszíni szemlét tart, és ennek alapján a társtulajdonossal egyezséget kísérel meg. Ha az egyezség nem hozható létre, a szakértői szemle eredményéhez képest a tanács határoz. A tanács az ingatlanokat és az azokhoz tartozó gazdasági épületeket akként osztja meg, hogy a gazdálkodást mind a megváltott, mind a megváltás alá nem kerülő tulajdoni hányadon okszerűen folytatni lehessen. Az e tárgyban hozott határozat ellen a kézbesítéstől számított nyolc nap alatt panasznak van helye, amelynek azonban az ingatlan felosztása tekintetében halasztó hatálya nincs.

30. §

A megyei tanács az ingatlanra vonatkozó tulajdonközösség megszüntetésével egyidejűleg ugyanazon eljárási mód szerint és ugyanazon elvek alkalmazása mellett intézkedik a birtokhoz tartozó élő és holt gazdasági felszerelés arányos elkülönítése iránt is.

31. §

Az elkobzásra és a megváltásra kerülő ingatlanok összeírása és számbavétele után a földigénylő bizottság a községben levő ingatlanok felosztási tervét készíti el. A terv elkészítésénél figyelmen kívül hagyja a jelen rendelet 24., valamint 37. §-ában említett ingatlanokat. Figyelmen kívül kell hagyni azokat az ingatlanokat is, amelyeket a földművelésügyi miniszter mintagazdaságok és kísérleti gazdaságok létesítésére jelöl ki. Mellőzni kell a felosztási terv elkészítését azokra az ingatlanokra is, amelyeket az Országos Tanács telepítés céljára jelöl ki. Mellőzni kell a felosztási tervezet elkészítését az R. 17. §-ában említett alapítványi birtokok 100 kat. holdon aluli részére is, ha az ott említett bizottság a kulturális vagy alapítványi célt közérdekűnek találja. Ez esetben tehát csak a 100 kat. holdnál nagyobb alapítványi földbirtok területére nézve kell a felosztási tervezetet elkészíteni.

Végül mellőzni kell a felhasználási terv elkészítését a földadó kataszterben vagy az erdők törzskönyvében erdőként nyilvántított területekre, az erdőgazdasági személyzet illetményföldje céljára szükséges mezőgazdasági birtokrészre, ideértve a lakóházat, vadászházat és az ezekhez tartozó kerteket, valamint azokra a területekre, amelyeket erdő jellegű faállomány borít, továbbá amelyek erdősítésre és fásításra jelöltettek ki.

Szükség esetén a kijelölésnél az erdőfelügyelőség segédkezni köteles.

32. §

Ha egy tulajdonosnak igénybevételre kerülő ingatlana több község határában fekszik, az ingatlanok felosztási tervét a felosztási csoportban érdekelt földigénylő bizottságok közösen készítik el.

33. §

Ha ugyanannak a tulajdonosnak felhasználásra kerülő ingatlana több szomszédos község, egyben több vármegye területén egymással összefüggő részekben fekszik, az érdekelt községekben fekvő birtokok felosztási tervének az elkészítéséhez az érdekelt megyék földbirtokrendező tanácsainak a szakértőit is igénybe kell venni. Ugyanígy kell kijelölni ez esetekben a tulajdonosnak mentesként visszamaradó ingatlanrészt.

34. §

Ha valamely községben vagy felosztási csoportban az igényjogosultak számához képest kevés a felosztható föld, a földigénylő bizottság a felosztási terv elkészítésekor az R. 12. § harmadik bekezdése értelmében szükség esetén a megváltást szenvedő személy teljes földbirtokát is igénybe veheti. Ebben az esetben a felosztási tervet is elkészítheti, az ingatlanok ideiglenes birtokba vételét azonban az Országos Tanács határozatának beérkeztéig mellőzni kell. Az Országos Tanács feladata a tulajdonost az ilyen módon igénybe vett földbirtokért azonos értékű mezőgazdasági ingatlannal máshol kárpótolni.

A jelen § rendelkezései alapján nem lehet olyan személyek teljes földbirtokát igénybe venni, akik földművescsaládból származnak, és a mezőgazdasági termelés élethivatásuk. [R. 14. §.]

35. §

Az esetben, ha a község határában elkobzás vagy megváltás alá kerülő földbirtok nincs, de földigénylők vannak és a szomszédos községek valamelyikének határában van elkobzás vagy megváltás alá kerülő ingatlan, a földigénylőkről szóló kimutatást el kell készíteni és a megyei tanácshoz fel kell terjeszteni. Ilyen esetben a megyei tanács azon határozatában, amelyet a szomszédos község határában fekvő ingatlan felosztása tekintetében hoz, köteles figyelemmel lenni azon községek földigénylőinek kérelmeire is, amely községben elkobzás vagy megváltás alá kerülő ingatlan nincs, de földigénylők vannak.

36. §

Az esetben, ha az előző § szerint a szomszédos község határában sincs elkobzás vagy megváltás alá kerülő ingatlan, de a földigénylők nagy számánál vagy egyéb oknál fogva a földhöz juttatás szükséges, a földigénylő bizottság a csoportos telepítés ügyében köteles részletes javaslatot tenni a megyei tanácshoz.

37. §

Az R. 13. §-a alapján megváltásra kerülő (öt kat. holdon felüli) ingatlanok tekintetében a földigénylő bizottság a felhasználási tervet a többi ingatlanoktól elkülönítve köteles elkészíteni. Ha a megváltást szenvedő hitelt érdemlően

igazolja, hogy ingatlanát mező- vagy erdőgazdasági ingatlanának vagy lakóházul szolgáló kisebb (családi) házának elidegenítése által szerezte, az ingatlanra a felosztási terv elkészítését mellőzni kell. Ugyanúgy mellőzni kell a felosztási terv elkészítését az esetben is, ha – ámbár a szerző félnek a gazdálkodás nem élethivatása – az ingatlanszerzés a szerző félnek a létfenntartását szolgálta. Ezt a célt védelmezni kell az esetben, ha az ingatlan kiterjedése 25 kat. holdnál nem nagyobb, és a szerző félnek legalább két élő gyermeke van, s emellett figyelemreméltó egyéb vagyonnal nem rendelkezik.

38. §

A földigénylő bizottság a felosztási tervet a következők figyelembevételével készíti el:

a) a felhasználásra kerülő ingatlanok öt-tíz százalékát jövőbeni kiosztás céljára tartalékolja;

b) a házhelyigénylők lajstroma alapján megállapítja a község lakosainak házhelyszükségletét;

c) ha a házhelyek céljára szükséges ingatlanok az elkobzásra, illetve megváltásra kerülő ingatlanokból jelölhetők ki, ezeket erre a célra tartalékolja;

d) ha az elkobzásra, illetőleg megváltásra kerülő ingatlan házhelyek alakítására nem alkalmas, más tulajdonból megszerzendő házhelyingatlanok céljára megfelelő értékű csereingatlant tartalékol;

e) a felosztásra kerülő ingatlanok fekvését, minőségét, művelési ágát és mennyiségét figyelembe véve az igényjogosultak számához arányosítva megállapítja a juttatható birtokegységet és azt a határt, amelyre a törpebirtok kiegészítése indokolt;

f) tervezetet készít az ingatlanon levő épületek, élő és holt felszerelés felhasználása tárgyában;

g) tervezetet készít a fenntartandó vagy létesítendő csatorna- és úthálózat, valamint dűlőbeosztás kérdésében;

h) birtoklevél átadásával ideiglenesen birtokba helyezi a juttatásra kijelölteket.

39. §

Az előző § *e)* pontja alapján juttatható birtokegység nem lehet kevesebb három kat. holdnál, ha szántóföldi művelés alá eső ingatlanról vagy rétről van szó, s nem lehet kevesebb $^1/_2$ kat. holdnál, ha szőlőről vagy gyümölcsösről van szó. Ennél kevesebb ingatlant csak törpebirtok kiegészítésére lehet juttatni, ha felosztásra kerülő ingatlan a kívánt mértékben nem áll rendelkezésre.

Egy igényjogosultnak juttatható birtokegység nem lehet több, mint 15 kat. hold szántó és rét. Ha szőlő vagy gyümölcsös felosztásáról van szó, a juttatott ingatlan nem lehet több mint három kat. hold. Azoknak, akik a fasizmus és a reakció elleni küzdelemben elöljártak [R. 36. § 1. pont], kivételesen 25 kat. holdig terjedhető szántóföld és rét, illetőleg öt kat. holdig terjedő kert és szőlő juttatható.

40. §

A földigénylő bizottság a felosztási tervhez vázrajzot is készít, amely a felosztásra kerülő ingatlant, az ebből juttatott birtokegységeket és az elhelyezkedési sorrendet tünteti fel. Ha a vázrajz elkészítéséhez mérnökre vagy földmérőre van szükség, ezek kiküldését a járási megbízottól vagy a megyei tanácstól kell kérni.

41. §

A felosztási tervezet elkészítése után a földigénylő bizottság az iratokat haladéktalanul felterjeszti a megyei tanácshoz. A juttatottak névsorát köteles közszemlére tenni. A közszemlére tételtől számított három nap alatt az érdekeltek panasszal élhetnek a megyei tanácshoz. A panasznak halasztó hatálya nincs.

42. §

Ha a község határában a földreform céljára igénybe vett (elkobzott vagy megváltott) mezőgazdasági ingatlanok összes területe az 500 kat. holdat nem haladja meg, a földigénylő bizottság a felosztást a megyei tanács utólagos jóváhagyása mellett haladéktalanul foganatosítja.

V. FEJEZET

A megyei földbirtokrendező tanácsok

43. §

A megyei földbirtokrendező tanácsot minden megye székhelyén meg kell alakítani. Törvényhatósági jogú városban nem kell külön tanácsot alakítani, mert a megyei tanács hatásköre a városi törvényhatóságra is kiterjed.

A megyei tanács tagjainak száma hét. Ennek keretén belül a tagok közül egy bíró, egy mérnök és egy gazdasági szakember, kettő a Földmunkás Szakszervezet, kettő pedig a megye székhelyén levő nemzeti bizottság kiküldötte. A bíró, a mérnök és a gazdasági szakember tagokat a földművelésügyi miniszter nevezi ki. A szakképesítéshez nem kötött két-két tagot pedig a nemzeti bizottság, illetve a Földmunkás Szakszervezet küldi be a tanácsba. Évégből az egyes megyék székhelyén levő nemzeti bizottság, illetőleg a Földmunkás Szakszervezet köteles a jelen rendelet kihirdetésétől számított három nap alatt beküldeni a megyei tanácsba azokat, akiket az említett feladatra kijelöl. Ha e határidő alatt a beküldés nem történik meg, a földművelésügyi miniszter a földigénylők közül egészíti ki a megyei tanácsot.

Amennyiben a tárgyalásra kerülő ügyek száma megkívánja, a megyei tanács keretében több tárgyaló tanácsot lehet alakítani.

A megyei tanács elnökének és tagjainak fogadalmat kell tenni. Erre nézve a jelen rendelet 7. §-ában foglaltak szerint kell eljárni.

44. §

A megyei tanács hatáskörébe tartozik minden olyan gyakorlati vonatkozású ügyben a döntés, az intézkedés és a rendelkezés, amely az elkobzásra, az állami birtokok kivételével a megváltásra, a juttatásra vonatkozik, s a földművesnép földhöz juttatását közvetlenül – nem elvi vonatkozásban – szolgálja, feltéve hogy az ügy nincs a községi földigénylő bizottságok hatáskörébe utalva. A megyei tanács hatáskörébe tartozik különösen:

a) az elkobzás tárgyában határozás;

b) a felhasználási terv jóváhagyása (kivéve az állami birtokok felhasználására készített tervezetet);

c) a kiosztási műszaki munkálatok hitelesítése;

d) gondoskodás az ingatlanoknak az egyes juttatottak részére való telekkönyvezéséről;

e) kataszteri tiszta jövedelem hiányában a kataszteri tiszta jövedelemnek a szomszédos vagy legközelebbi kataszteri tiszta jövedelemmel ellátott hasonló minőségű ingatlanok alapulvételével megállapítása [R. 40. §];

f) fizetési halasztás engedélyezése [R. 42. §];

g) a földigénylő bizottságok határozatai ellen használt jogorvoslatok elbírálása.

A megyei tanács az előbb említett kérdésekben – kivéve a jogorvoslatokat – a földigénylő bizottság javaslata alapján határoz.

45. §

A megyei földbirtokrendező tanács a megváltás, illetve a felosztási terv jóváhagyása kérdésében – kivéve az R. 13. §-a alá eső ingatlanok megváltását, illetve az ezekre készített felhasználási tervet – a felterjesztés beérkeztétől számított három nap alatt határozni és arról a községi földigénylő bizottságot értesíteni köteles.

Ha a határozatról a fenti határidő alatt a községi földigénylő bizottság értesítést nem kap, a tervezet jóváhagyottnak tekintendő és végrehajtható.

A megyei tanács általános érdekű határozatát a földigénylő bizottság közszemlére teszi ki, egyéb határozatát kézbesítteti. A megyei tanács első fokon hozott határozata ellen a közszemlére tételtől, illetve a kézbesítéstől számított nyolc nap alatt jogorvoslatnak van helye az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz.

46. §

A megyei tanács köteles gondoskodni arról, hogy az egyes községekben a műszaki és gazdasági kérdéseket a földreform végrehajtása folyamán minél kevesebb zökkenővel meg lehessen oldani. Köteles ezért a földreform végrehajtásához szükséges műszaki és gazdasági előfeltételekről gondoskodni.

Evégből a megyei tanács mérnökszakértő útján szakszerű útbaigazítással látja el a földigénylő bizottságokat az ingatlanok eldarabolása, a létesítendő

új utak, az esetleges vízlevezetők kérdésében. A megyei tanács gondoskodik arról, hogy a mérnök szakértők a felosztásra kerülő ingatlanokról vázrajzot készítsenek.

A megyei tanács gazdasági szakértői a vármegyei gazdasági felügyelőség kiküldöttei.

47. §

A megyei tanács elnökét a tagok választják saját maguk közül. Helyettesítéséről az elnök maga gondoskodik.

A megyei tanács elnökének feladata a következő:

a) megalakítja a tárgyaló tanácsokat, és meghatározza, hogy azok mikor tartsanak üléseket;

b) irányítja és ellenőrzi a megyei tanács, illetőleg a tárgyaló tanácsok működését;

c) a megyei tanács, illetőleg a tárgyaló tanácsok szabályszerű és helyes működése érdekében a szükséges intézkedéseket megteszi;

d) a tennivalóknak a tárgyaló tanácsok között igazságos és célszerű megosztásáról gondoskodik;

48. §

A megyei tanács hivatali működésének biztosítása a tanács mellé rendelt megyei földhivatal feladata. A megyei földhivatal élén az ügyvezető áll. Az ügyvezető vagy szerződéses alkalmazott, vagy a földművelésügyi tárca tisztviselői karából a miniszter által kirendelt tisztviselő.

Az ügyvezető feladata az, hogy a megyei tanács működésének biztosítására szolgáló hivatali személyzet és szervezet munkáját irányítsa és ellenőrizze. Emellett különösen a feladatkörébe tartozik:

a) a földművelésügyi miniszter által a megyei tanácshoz kirendelt tisztviselőknek a tárgyaló tanácsokhoz való beosztása;

b) az ügykezelés állandó ellenőrzése;

c) éber figyelem kifejtése a tekintetben, hogy az ügyfelek, különösen a földhöz juttatandó földművesnép szóbeli kérelmei és panaszai sürgős kivizsgálást nyerjenek, illetőleg, hogy a földhöz juttatandó földművesnép a kért felvilágosításokat soron kívül megkapja;

d) a kapcsolat fenntartása a megyei tanács és földművelésügyi igazgatás, illetőleg a közigazgatási hatóságok és egyéb szervek között.

49. §

A megyei tanács ügyvitelével járó teendők ellátásához szükséges személyzetet a földművelésügyi miniszter vagy a szükséghez képest más miniszter a tárcájához tartozó személyzetből rendeli ki, de a megyei földhivatal ügyvezetője is szerződtetheti a feladat ellátásához mért időtartamra. A szerződtetésekhez a földművelésügyi miniszter utólagos jóváhagyása szükséges.

A kirendelt, illetőleg szerződtetett személyzettel szolgálati szempontból az ügyvezető rendelkezik.

50. §

Az elvi kérdések megbeszélése és elintézése végett a megyei tanács elnöke a megyei tanács összes tagjait a szükséghez mérten teljes ülésre hívja össze. A teljes ülés gondoskodik a különböző tárgyaló tanácsok között az egyöntetűség biztosításáról, dönt továbbá azokban a kérdésekben, amelyeket a földművelésügyi miniszter vagy a megyei tanács elnöke eléje utal.

51. §

Az R. végrehajtásával kapcsolatban az egyes ügyekben az érdemi határozatok hozatala a tárgyaló tanácsok hatáskörébe tartozik.

52. §

A tárgyaló tanácsok vezetője vagy az ügyvezető intézkedik minden olyan ügyben, amely az elintézés előkészítéséhez vagy a tanács ügykezeléséhez tartozik. A tárgyaló tanács vezetője vagy az ügyvezető rendeli el szükség esetén a helyszíni tárgyalást, a bizonyítás felvételét, illetőleg a felek meghallgatását.

53. §

A földművelésügyi miniszter kiküldöttje a megyei tanács teljes ülésén, úgyszintén a tárgyaló tanácsok ülésein részt vehet, felszólalhat, felvilágosításokat kérhet. A miniszter kiküldötte a határozathozatalnál nem szavazhat.

54. §

Soron kívül kell intézni azokat az ügyeket, amelyeknek haladéktalanul való intézését jogszabály kívánja meg, vagy amelyeket földművelésügyi miniszter megbízottja, az elnök vagy az ügyvezető sürgősen elintézendőnek jelöl meg.

55. §

A tárgyaló tanács előtt a tárgyalás nyilvános.

56. §

A tanács a határozatát zárt ülésben hozza. A határozatképességhez a tanács vezetőjén felül legalább négy tag jelenléte szükséges. A határozathozatalnál a szavazásban a tárgyaló tanács vezetője is részt vesz. A határozatokat egyszerű szótöbbséggel kell hozni. Titkos szavazásnak helye nincs. Véleményeltérés esetén minden tag jogosult különvéleményt előadni és három nap alatt írásban benyújtani.

57. §

A megyei tanács tagjait – a köztisztviselők kivételével – tiszteletdíj illeti meg. A tiszteletdíj összegét a földművelésügyi miniszter állapítja meg, és az ügyvezető utalványozza. A tiszteletdíj összegét a földművelésügyi miniszter a tárgyalásban részvétellel eltöltött idő arányában akként állapítja meg, hogy a tiszteletdíjban az ellátási és utazási költségek, valamint a munkakeresmény kiesése folytán előálló veszteség is bennfoglaltassék.

58. §

A megyei tanács ügymenetéről könyveket kell vezetni, amelyeknek rendjét az ügyvezető állapítja meg.

VI. FEJEZET

Az Országos Földbirtokrendező Tanács

59. §

Az Országos Földbirtokrendező Tanács élén az elnök és a helyettes elnök áll, akiket a földművelésügyi miniszter nevez ki.

Az elnök akadályoztatása esetében a helyettes elnök jár el hasonló jogkörben, mint az elnök.

60. §

Az Országos Földbirtokrendező Tanács működésének biztosítására, valamint az R. végrehajtásával kapcsolatos ügyek intézésének közigazgatási irányítására és ellenőrzésére Országos Földhivatal szerveztetik. E földhivatal élén az ügyvezető igazgató áll, akit a tanács tagjai közül a földművelésügyi miniszter nevez ki. Az ügyvezető igazgató hatásköre tekintetében a 48. §-ban foglaltakat megfelelően kell alkalmazni azzal, hogy az ügyvezető igazgató feladata az Országos Tanács működéséhez szükséges tudományos és statisztikai adatok egybeállítása is.

61. §

Az Országos Tanács tagjainak a száma kilenc. Tagjai közül egy bírói, egy mérnöki képesítésű, kettő pedig gazdasági szakember. E négy tagon felül a további öt tag földigénylő. Az említett szakembereket a földművelésügyi miniszter nevezi ki. A földigénylőket is ő hívja be, de az öt földigénylő közül kettőt a Földmunkások Országos Szövetsége kijelölése alapján. A Földmunkások Országos Szövetsége köteles ezért két tagját a jelen rendelet kihirdetésétől szá-

mított három nap alatt az Országos Tanácsba jelölni. Amennyiben a jelölés az említett idő alatt nem történik meg, a földművelésügyi miniszter erre való tekintet nélkül nevezi ki a tagokat.

Amennyiben a tárgyalásra kerülő ügyek száma azt megkívánja, a földművelésügyi miniszter a tanács keretében több tárgyaló tanácsot alakíthat.

62. §

Az Országos Tanács feladata az, hogy a 600/1945. Me. sz. rendelet céljának megvalósítása felett őrködjék, e rendelet végrehajtását elvi vonalon irányítsa. Eme általános feladatkör mellett az Országos Tanács feladata az R. által hozzáutalt ügyek elintézése, különösen:

a) döntés az állami birtokok megváltása, illetve az ezek felhasználására készített tervezet jóváhagyása kérdésében;

b) telepítés céljára megfelelő terület kijelölése [R. 32. §];

c) mintagazdaságok és kísérleti gazdaságok részére megfelelő terület biztosítása;

d) zsidóktól elvett ingatlanok visszajuttatása, illetve részükre más ingatlanok juttatása [R. 46. §];

e) a hanyagul gazdálkodó juttatott kimozdítása, az ingatlan újabb juttatása [R. 28. §];

f) ingatlan elvonása a juttatottól [R. 54. §];

g) a megyei földbirtokrendező tanács határozata ellen használt jogorvoslatok végső fokon elbírálása;

h) a megyei tanácsok működése között az összhang biztosítása;

i) a törvény végrehajtásával kapcsolatos elvi kérdésekben döntés.

Az Országos Tanács a hatáskörébe utalt ügyek intézését – ha ez az R.-ben foglalt cél érdekében helyesnek mutatkozik – az illetékes megyei tanácsra ruházhatja.

63. §

Az Országos Tanács az elvi kérdésekben hozott döntéseit a hivatalos lapban közzé teszi. E döntések az alsóbb fokú végrehajtási szervekre is kötelezők.

64. §

Az Országos Tanács tekintetében egyébként megfelelően alkalmazni kell a jelen rendeletnek következő rendelkezéseit: fogadalomtétel [7. §], teljes ülés [50. §], tárgyaló tanácsok [51. §], a földművelésügyi miniszter képviselete [53. §], a soron kívüli ügyintézés [54. §], a tárgyalás nyilvánossága [55. §], a határozathozatal [56. §], a tagok tiszteletdíja [57. §], az iratkezelés [58. §].

A fogadalmat az elnök és az elnökhelyettes a földművelésügyi miniszter kezébe teszi le. A teljes ülésre a földművelésügyi minisztert mindig meg kell hívni. A tárgyaló tanács akkor határozatképes, ha a tanács vezetőjén felül legalább öt tag van jelen.

VII. FEJEZET

A termelés biztosítása

65. §

Mind a földigénylő bizottságok, mind a megyei tanácsok kötelesek gondoskodni arról, hogy a földreform mielőbbi végrehajtása mellett a termelés szempontjai figyelembe vétessenek.

Ezért, ha a felosztásra kerülő ingatlanon a tavaszi mezőgazdasági munkálatokat a kishaszonbérlők már megkezdték, őket a folyó gazdasági év végéig bérletükből kimozdítani nem szabad. Az igényjogosultak a következő gazdasági évtől kezdődően léphetnek birtokba, részükre azonban az ingatlant a többi igényjogosult ingatlanával egyidejűleg ki kell mérni.

A megváltásra kerülő ingatlanrészt, valamint a megváltást szenvedő részére visszamaradó részt úgy kell kijelölni, hogy a gazdálkodást mind a megváltott, mind a megváltás alá nem kerülő részen okszerűen folytatni lehessen.

Az esetben, ha a megváltás alá kerülő ingatlanhoz képest kellő számú igényjogosult nincs, s az igényjogosultak kielégítése után fennmaradó ingatlant (maradékbirtokot) mintagazdaság, telepítés céljára vagy egyéb közérdekű célra még nem lehet felhasználni, a megváltást szenvedő, haszonbérlet esetében pedig a haszonbérlő, köteles ezen az ingatlanon (maradékbirtokon) is a rendes gazda gondosságával tovább gazdálkodni mindaddig, amíg a felhasználás tekintetében döntés nem történik.

Különös gondot kell fordítani az ingatlanok felhasználásánál a dohánytermelés folytonosságának biztosítására. A dohánypajtákat, simítókat és a dohánytermeléshez szükséges egyéb épületeket kiosztani nem szabad, azokat az államkincstár részére kell fenntartani. A felhasználásig az épületek megőrzéséről a községi földigénylő bizottság gondoskodik.

Azoknak az ingatlanoknak a felhasználása során, amelyeken dohánytermelést a múltban rendszeresen folytattak, a birtokon alkalmazásban volt és letelepülési szándékkal földigénylőként jelentkező feles dohánykertészeknek letelepülését dohánytermelésre alkalmas ingatlan juttatásával elő kell mozdítani.

VIII. FEJEZET

Büntető és záró rendelkezések

66. §

Aki a jelen rendelet rendelkezéseit megszegi vagy kijátssza, az R. 54. §-ában foglaltak szerint büntetendő.

67. §

A jelen rendelet kihirdetése napján lép hatályba.

Nagy Imre s. k.
földművelésügyi miniszter

Magyar Közlöny, 1945. március 31.

A 600/1945. Me. sz. rendelet második végrehajtási utasítása, a 2400/1945. FM sz. rendelet a házhelyek és közérdekű telkek juttatását szabályozta. [MK, 1945. május 6.]

A harmadik végrehajtási utasítás, az 5600/1945. FM sz. rendelet a végrehajtás során felmerült vitás kérdések eldöntéséhez adott útmutatást. Kiegészítette a földbirtokok elkobzására, illetve megváltására kiadott korábbi rendeleteket. Intézkedett a honvédelmi kincstár birtokában levő ingatlanok juttatása, a célvagyonok mentesítése, valamint a halastavak és rizstelepek szövetkezeti megművelése ügyében. Szabályozta a mezőgazdasági ipari üzemek igénybevételét, a vadászati és halászati jog gyakorlását, a csoportos telepítéseket, a megváltási ár fizetésének módozatait, az erdők állami tulajdonbavételét és végül a juttatott ingatlanok telekkönyvezéséhez szükséges ideiglenes műszaki munkálatok elvégzését. [MK, 1945. június 7.]

37

Cegléd, 1945. március 18

A nemzeti bizottság jegyzőkönyve: az elhagyott birtokok feletti rendelkezési és ellenőrzési jogot a földreform-bizottságra ruházzák

Jegyzőkönyv

Felvétetett a nemzeti bizottság 1945. március 18-án megtartott üléséről. Jelen vannak Horváth Ferenc elnök, Gellért György jegyző, Lévai József, dr. Tepper István, Halmi István, Kukla Benő, Váróczy Mihály, Csala László, Soós Béla, Németh Sándor, Szelepcsényi Imre, Neumann Ádám, Fekete György, Csala István, Détáry János, Krébecz András, Szvetenai József, Rózsinszky József, Bunyevácz József, Pataki István, Cseh László, Kmetykó Benő, Dömök Mihály, Szabó Sándor, Dudás Sándor, dr. Váradi Imre, Török Sándor, dr. Markovits Ferenc, Pásztor István tagok.

Elnök az ülést megnyitja. Felkéri a jegyzőt a múlt ülés jegyzőkönyvének felolvasására, ki azt felolvassa . . .[1]

Elnök felolvassa a napirend 2. pontjaként szereplő, a Nemzeti Parasztpárt

[1] A napirend első pontjaként megvitatták a nemzeti bizottság átalakításával kapcsolatban beterjesztett javaslatot, majd úgy döntöttek, hogy az 17 tagból fog állni: az MKP, az SZDP, az FKP, az NPP és a szakszervezet három-három tagot, a PDP pedig két tagot küld be.

által benyújtott, az elhagyott földekre, az Unghváry László és József, valamint Dobos László birtokaira vonatkozó javaslatot.

Váróczy Mihály kéri, hogy ne a földreform-bizottság, hanem a nemzeti bizottság legyen az a fórum, mely megállapítja, hogy melyik birtok tekintendő elhagyottnak. Csak ott legyen 80% a munkásoké, ahol a gazda semmi munkát sem végzett, és ebből fizessék az adót is, mert könnyen meglehet, hogy a 20% jövedelemből az adóra sem futná.

Krébecz András kéri, hogy a földreform során ne mellőzzék a Szociáldemokrata Párt közreműködését.

Bunyeváczky József szerint a Szociáldemokrata Párt 1926-ban elmulasztotta a földmunkások megszervezését, nincs tehát joga ahhoz, hogy a földmunkások dolgába beavatkozzék.

Kukla Benő ismerteti a 30 300-as rendeletet,[1] mely szerint nem a földreform-bizottság, hanem a város a termelési bizottság útján ügyel fel a termelésre és szabja meg ennek kereteit.

Détáry János figyelmezteti a nemzeti bizottságot, hogy az Unghváry László konzervüzeme komoly tehertétel lesz, mert nagy bankadóssága van. Tudomása szerint az érdekelt bank további tőkét is rendelkezésre bocsátana, hogy megkapja követelését, tehát ezen üzem átadását nem tartja időszerűnek.

Csala István oly nagy horderejűnek tartja a kérdést, hogy annak pontról pontra való tárgyalását javasolja.

Kukla Benő veszélyesnek tartja, ha hozzá nem értő elemek nyúlnak az orvoslásához. Kérdezi, mi lesz például a tanító javadalma, ha a javadalmazás céljára csak 20% marad, és még az adót is ebből kell fizetni.

Németh Sándor szerint munkára kell serkenteni a földmunkásokat. Nem az a fontos, hogy elég-e a földtulajdonosnak 20%, hanem lényeges, hogy végre a termelőmunka elinduljon. Szavazást kér.

Lévai József javasolja, hogy csak az elhagyott birtokok kerüljenek a földreform-bizottság rendelkezése alá, amely bizottság karöltve a termelési bizottsággal ellenőrizze a termelést, mire a nemzeti bizottság akként határozott, hogy az elhagyott birtokok rendelkezési jogát a földreform-bizottságra ruházza, és kötelezi azt, hogy karöltve a termelési bizottsággal ellenőrizze a termelést. Egyben leszögezi, hogy a jelenleg érvényben lévő bérleti szerződések változatlanul érvényben maradnak...[2]

Géppel írt, eredeti tisztázat, Horváth Ferenc elnök, Gellért György jegyző, dr. Váradi Imre és Csala István hitelesítők saját kezű aláírásával. – Pest–Nógrád m. ÁL Ceglédi VNB jkv. 1945. március 18.

[1] A 30 300/1945. FM sz. rendelet értelmében minden községben termelési bizottságok alakultak, melyek a tavaszi mezőgazdasági munkák elvégzésének biztosítása céljából termelési és munkaterveket dolgoztak ki.

[2] Ezt követően a nemzeti bizottság elhatározta, hogy az igazoló bizottság jogkörét kiterjeszti, a filmszínházra az MKP-nak ad üzembe helyezési engedélyt, a Nemzeti Segély részére befolyt pénzadományokból pedig élelmiszert vásároltat.

38

Gyula, 1945. március 20

A városi nemzeti bizottság rendkívüli ülésén Szobek András főispán ismerteti a földreform-rendeletet, és közli a végrehajtásra vonatkozó irányelveket

Jegyzőkönyv

Készült Gyula m. város nemzeti bizottságának 1945. évi március hó 20-án tartott rendkívüli ülésén.

Jelen voltak dr. Blanár László elnöklete alatt Szobek András főispán, Juhász László, Steiner Károly, Sánta György, Pettner András, Fekete Gábor, Szikes Antal, Molnár István nemzeti bizottsági tagok, dr. Bányász Vince titkár, Gerebenics János, Salamon Ferenc, Csiszér Ferenc, Hollósi Mihály, Mészáros Tivadar, Lengyel Lajos, G. Szilágyi András, Kaposi József, Nagy Károly, dr. Somodi József, dr. Marik Dénes érdeklődők.

Dr. Blanár László az ülés megnyitása után ismerteti a főispán átiratát, majd a földigénylő bizottság sürgős megszervezését javasolja. A kiadott tájékoztatóból részletesen ismerteti a megalakítás körülményeit, az igényjogosultság szempontját és az igénybe vehető földterületeket.

Időközben megjelent Szobek András, Békés vármegye főispánja, és magával hozta a földreform-rendeletet.

Dr. Marik Dénes polgármester a rendeletet teljes egészében felolvassa.

Szobek András főispán kijelenti, hogy minden járási székhelyre elmegy, és mindenütt személyesen beszéli meg a rendelet végrehajtásával kapcsolatos kérdéseket. Földigénylő bizottságokat kell sürgősen alakítani, és mindenen felülemelkedve elsősorban ezt a kérdést intézni el. Gyermektelen család nem kaphat földet.[1] Biztosan lesznek elégedetlenkedők, akiknek házhelyet kell juttatni, és megmagyarázni azt, hogy nem juthat mindenkinek föld, és nincs értelme a túlzott elaprózásnak. Kijelenti, hogy a földigénylő bizottságon múlik a földreform végrehajtása, ezért minden bizottság szívvel-lélekkel dolgozzon, ne nézzen semmiféle személyi kérdést, nehogy a bizottság munkáján megbukjon ez a mérhetetlen nagy jelentőségű rendelet. A rendelet világosan kimondja, hogy ki az igényjogosult. A földigénylő bizottságnak ki kell selejtezni azokat az igénylőket, akik nem igényjogosultak. Az Országos Földbirtokrendező Tanács felül fogja vizsgálni a földigénylő bizottságok munkáját. Ha itt az Alföldön egyes embereknek nem jutna föld, nem kell kétségbeesni, mert a Dunántúl csak ezután fog kiosztásra kerülni, és a Dunántúl a nagybirtokok hazája. A földigénylő bizottságra most nagy feladat vár, de hisz az ifjú magyar demokráciában, annak erejében, és az minden nehézséget le fog küzdeni.

Minden községnek kötelessége irodai alkalmazottakat a bizottság munkájához rendelkezésre bocsátani, a költségeket egyelőre a községek viselik. Minden

[1] Szobek András tévesen értelmezte a rendeletet, mert sem a 600/1945. Me., sem a 33 000/1945. FM sz. rendelet nem zárta ki a juttatásból a gyermektelen családokat, ha egyébként igényjogosultak voltak.

járási székhelyen öt tagból álló repülőbizottságot is kell választani. Ennek kötelessége lesz a viszálykodást elsimítani és tanáccsal szolgálni, egyébként a községi és megyei bizottság együtt fog működni. A bizottságnak kell választani egy bírót, egy mérnököt és egy szakembert, ezeket a földművelésügyi miniszter fogja kinevezni. Szeretné, ha a Nemzeti Parasztpártból és a Kisgazdapártból is volnának a vármegyei földbirtokrendező tanácsban.

Nem szabad ebből a problémából kabinetkérdést csinálni. Hogy kik lesznek a tagok, azt előre nem lehet tudni. A járási repülőbizottságba feltétlenül kell gyulai ember. – Az elkobzandó birtok kérdésében el kell dönteni, hogy kik a fasiszták vagy kik cselekedtek népellenes dolgokat. Dr. Marik Dénes polgármester kéri a gerlai és pósteleki uradalmi földeket, mert azokat erőszakkal szakították ki a város testéből.

Főispán egyéb elfoglaltságára való hivatkozással az ülésről távozik, majd dr. Blanár László elnök az ülést berekeszti.

Kmf.

Dr. Bányász Vince
titkár

Dr. Blanár László
elnök

Eredeti, kétoldalas, géppel írt tisztázat. – Gyulai ÁL Gyulai VNB jkv. 4. sz.

A főispán 1945. március 22-én, Békés megye ideiglenes törvényhatósági bizottságának alakuló közgyűlésén is útmutatást adott a rendelet végrehajtásához, és méltatta annak jelentőségét. [Gyulai ÁL Békés m. kgy. jkv. 1945–1/a.]

39

Kecskemét, 1945. március 21

A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkönyve: a földreform-rendelet megjelenése után előkészítik a földigénylő bizottság megalakítását

Básti Ágoston titkár bejelenti, hogy a „Magyar Közlöny" 1945. március 18-i számában megjelent az Ideiglenes Nemzeti Kormány 600/1945. Me. sz. rendelete a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról. A rendelettel kapcsolatban előadja, hogy csak a demokratikus blokkba tömörült pártoknak tesz jót, ha a földreform munkája azonnal megindul. A földigénylő bizottságot sürgősen fel kell állítani, és a földigénylők összeírását azonnal meg kell kezdeni. Bejelenti, hogy a rendelet kivonata 20 000 példányban már megjelent Kecskeméten, és ebből 6000 példányt a „Kecskeméti Lapok" legközelebbi számához csatolnak, többit pedig a kerületvezetők útján szét fogják osztani. Hangsúlyozza, hogy a pártok a földreform munkáját ne használják fel pártagitáció céljára. Javasolja, hogy a nemzeti bizottság azonnal hívja össze a földigénylők nagygyűlését, mely válassza meg a 25–30 tagú bizottságot, ez pedig kebeléből válasszon öt tagból álló választmányt, és azonnal kezdjék meg a földigénylők összeírását és az igénybe veendő és elkobzandó birtokok

összeírását. Az öt tagú választmányhoz a város adjon adminisztrációs tisztviselőket és eszközöket.

Dr. Nagy László: a rendelet arra ad módot, hogy a földigénylők bizottságát maguknak a földigénylőknek kell megválasztaniok. A rendelet nem tiltja azt, hogy a nagygyűlést a pártok hívják össze, mégis azt javasolja, hogy a földigénylőket felhívás útján a nemzeti bizottság hívja fel.

Kovács Jenő: a nemzeti bizottság mint politikai szerv ne alakítson bizottságokat, mert ez a közigazgatás feladata. A polgármesteri hivatal máris intézkedett, hogy a gazdasági hivatal azonnal felhívásokat és jelentkezési íveket bocsásson ki. A jelentkezettek névsorát bírálja el mint politikai szerv a nemzeti bizottság. Szerinte nincs akadálya annak, hogy a földreformból a pártok propagandát csináljanak. Intézkedjen a nemzeti bizottság, hogy a városi közigazgatás a szükséges nyomtatványokat azonnal készíttesse el és ügyeljen arra, hogy a 30 tagú bizottság, illetve az öt tagú választmány megbízható emberekből álljon.

Reiszmann Andor: a nemzeti bizottság lépjen érintkezésbe a sajtóbizottsággal, hogy az újság minél bővebben foglalkozzon a rendelettel. Tisztázni kell azt is, mi a határideje az összeírásnak, nehogy késedelembe essünk. Sajtóban és hirdetményeken közzé kell tennünk egy időpontot, hogy a földigénylők meddig jelentkezhetnek, és a jelentkezőkből kell megválasztani a 30 tagú bizottságot. A kerületeket is utasítani kell, hogy a jelentkező földigénylőket a legsürgősebben írják össze.

Szabó Gyula: először a felhívásnak, azután az igénylésnek és csak azután kell a bizottság választásának megtörténnie.

Básti Ágoston: az igénylők összeírását nem lehet rábízni a kerületvezetőkre,[1] mert ismét pártpropagandát csinálnak. Ki kell jelölni egy helyiséget a városházán, de ez a helyiség nem lehet a gazdasági ügyosztály. Az összeírás a nemzeti bizottság ellenőrzésével történik.

Dr. Egry Ferenc: a nemzeti bizottságra ebben a kérdésben csak az ellenőrzés szerepe vár.

Reiszmann Andor: a város jelöljön ki helyiséget, adjon megbízható vezető tisztviselőt és beosztott személyzetet. A városházi helyiségben az ellenőrző bizottság egy tagja, külterületi körzeteknél a pártok egy-egy megbízható tagja az összeírásnál állandóan legyen jelen. A felhívás ne csak azt tartalmazza, hogy meddig tart az összeírás, hanem 1945. április 15-ében jelölje meg a nagygyűlés napját.

A vita eredményeképpen a következő két indítvány alakult ki.

Básti Ágoston: a nemzeti bizottság hívja össze a földigénylők nagygyűlését, azon válasszák meg a bizottságot, majd a választmányt, a város pedig adjon adminisztratív segítséget az összeíráshoz. Az összeírást a választmány végezze.

Dr. Nagy László: keresse meg a nemzeti bizottság a polgármestert azzal, hogy a földigénylők összeírását április 6-ig a közigazgatás végezze el, és április 8-ra a nagygyűlést hívják össze. Az összeírás elkészítéséhez gyakorlott közigazgatási apparátus kell.

[1] 1944 végén, a város felszabadulása után, közellátási és nyilvántartási feladatokat láttak el az utca- és háztömbparancsnokok közreműködésével.

Dr. Nagy László javaslata mellett öten, Básti Ágoston javaslata mellett ketten szavaztak, a többi bizottsági tag tartózkodott a szavazástól. (Összesen tízen voltak jelen.)

Négyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, az elnök, a jegyző és a tagok saját kezű aláírásával. – Kecskeméti ÁL Kecskeméti VNB jkv. 1945. március 21.

A földreform-rendelet megjelenése előtti időszakból egyetlen nyoma van Kecskemétről annak, hogy a helybeli földmunkásság várta a földosztást. A „Kecskeméti Lapok" március 8-i számában megjelent „Földhöz juttatandók tízparancsolata" című cikk névtelen szerzője („egy viharvert, de erős hitű kecskeméti földművelő") a kiosztásra kerülő föld megbecsülésére, összefogásra, szorgalmas munkára hívta fel az igénylőket.

1945. március 25-én a „Kecskeméti Lapok" népszerű formában újra ismertette a földreform tárgyában megjelent kormányrendeletet: „A kecskeméti városi és határbeli emberek közül földet vagy szőlőt igényelhet tehát minden földmunkás, cseléd, kapás, kertész, tanyás, feles, árendás és minden földművesember, akinek nincs annyi földje, hogy családjával békeidőben megélhessen belőle". A lap egyúttal a március 25-én délután, a Katona József Színházban tartandó nagygyűlésre is mozgósítja a kecskeméti agrárproletárokat, a helyi földigénylő bizottság megválasztására.

A nagygyűlésen – a tudósítás szerint – a földművelésügyi miniszter megyei megbízottja ismertette a földosztásról kiadott rendeletet, majd a földigénylő bizottság megválasztására került sor. [Kecskeméti Lapok, 1945. március 29.] A gyűlés után a szovjet városparancsnokság látta vendégül a megjelenteket az Otthon Moziban, a „Tovaris P." című film bemutatójára. Az újság március 29-i száma közölte először a földigénylő bizottság felhívását az igényléshez történő jelentkezésre. A tömeges igénylésről a „Kecskeméti Lapok" április 1-i száma színes tudósításban számolt be. [„Megműveljük a földet, ha kell, a tíz körmünkkel is . . ."] Az első ünnepélyes osztásra 1945. április 1-én, a Héjjas család birtokán került sor a város határában. [Kecskeméti Lapok, 1945. április 5.]

40

Kalocsa, 1945. március 23

A polgármester átirata a nemzeti bizottsághoz: kéri, hogy a Magyar Kommunista Párt helyi szervezetének keretei között 1945 januárja óta működő földigénylő bizottságot koalíciós alapon alakítsák újra

1945. március 22-én megjelent hivatalomban Romsics Lajos (Biber), majd Baksa József, a Magyar Kommunista Párt kalocsai szervezetének titkára, és mindketten előadták, hogy a kalocsai városi földigénylő bizottság már 1945 január havában megalakult, és így a rendeletben a bizottságnak biztosított jogokat ez a – Kommunista Párt keretei között működő – bizottság kívánja gyakorolni. Ugyancsak kértek arra, hogy adjak engedélyt olyan dobolási hirdetmény közzétételére, amelyben ez a bizottság magát Kalocsai Földigénylő Bizottságnak nevezi.

A dobolási hirdetmény engedélyezését megtagadtam, mert a bizottság kétségtelenül nem a fenti módon alakult meg, egyébként is, a rendelet megjelenése és kihirdetése előtt a rendeletben felállított bizottság meg sem alakulhatott.

Erre való tekintettel kérem a nemzeti bizottságot, szíveskedjék a kérdést behatóan megtárgyalni, és a Kalocsai Földigénylő Bizottság megalakítása végett a földigénylők közgyűlését összehívni, a közgyűlést a megfelelő módon és kellő időben meghirdettetni, egyben arról gondoskodni, hogy a földigénylő bizottságban minden párthoz tartozó földigénylő képviselethez jusson.

A fent említett fellépésük alkalmával közölték Romsics Lajos és Baksa József, hogy a földigénylő bizottság kíván foglalkozni a város területén levő olyan földek megművelésével, amelynek tulajdonosai elmenekültek vagy más okból nem tartózkodnak a városban; ez alkalommal ismertettem velük a földművelésügyi miniszter úr korábbi rendeletét, amely az ilyen földek megművelésének megszervezését kifejezetten a termelési bizottság hatáskörébe utalja. Azt is közöltem, hogy a termelési bizottság a korábban általam már utasított Mácsay László id. városi mérnök közbenjöttével az ilyen földek haszonbérbe adását már kb. három héttel ezelőtt meghirdette, és módot adott az összes földigénylőknek a haszonbérletre való jelentkezésre.

Mint hírlik, ez a bizottság, függetlenül a termelési bizottság és Mácsay mérnök munkájától, már ki is osztotta elvileg a Draskovich-féle birtokot, amihez azonban a fentiek szerint joga nem volt.

Kérem ezt a kérdést is behatóan megtárgyalni, és a termelési bizottságon keresztül oda hatni, hogy a termelés folytonossága minden eszközzel biztosíttassék, az amúgy is csak a folyó évre tervezett haszonbérleti jogviszony egyes birtokok igénybevételének vagy kiosztásának akadálya úgysem lehet.

Természetesen, ha még el nem vetett, meg nem művelt földekről van szó, közérdekből annak is helye lehet, hogy a termelési bizottság vagy Mácsay mérnök által már haszonbérbe adott ingatlan utólag olyan földigénylőknek legyen juttatva ugyanezen termelési bizottság által, akik a föld megművelésére irányuló szándékukkal csak most jelentkeznek.

Olvashatatlan aláírás
főjegyző

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Kecskeméti ÁL Kalocsai VNB 1945–2.

A nemzeti bizottság hiányosan megmaradt irataiban nincs nyoma a földigénylő bizottság újjáalakításának.

41

Makó, 1945. március 25

Jegyzőkönyv a Csanád megyei Földbirtokrendező Tanács megalakulásáról és első határozatairól

Jegyzőkönyv

Felvétetett Makón, 1945. évi március hó 25-én de. 10 órakor, a vármegyeháza széképületében, az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. március 15-én kelt,

a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról szóló rendelete 48. §-ának 5. bekezdésében létesített megyei földbirtokrendező tanács alakuló üléséről.

Jelen vannak: a nemzeti bizottság által delegált tagként: Diós Sándor, Váradi utca 35. sz., Erdei József, Verebes utca 21/b. sz. alatti lakosok, a földmunkás szakszervezet részéről delegált Rozsnyai István, Nyizsnyai utca 2. sz. és Bánfi Lajos, Pozsonyi utca 31. sz. alatti makói lakosok, bíró tagként dr. Lőwinger György, Hunyadi u. 2. sz., mérnök tagként Csillag Sándor, Teleki utca 12. sz. és gazdasági szakértőként dr. Horváth Zoltán, Gr. Vay utca 34. sz. alatti lakosok.

A tanács elnökül Diós Sándort választja meg.

Elnök indítványára a tanács elhatározza, hogy megalakulásáról a földművelésügyi minisztert értesíti, azzal, hogy a tanács megalakulását a felügyelete alatt működő Országos Földbirtokrendező Tanáccsal is közölje. Elhatározza továbbá a tanács, hogy megalakulásáról a vármegye főispánját is értesíti, azzal, hogy hivatali helyiségről, valamint a tanács személyi és dologi szükségletének biztosításáról gondoskodjék.

Hivatali helyiségül a vármegye széképületében kér két helyiséget, két írógépet és két segédhivatali tisztviselőt.

Elnök indítványára a tanács a rendelet 16. §-ának 2. bekezdésére hivatkozással felterjesztéssel fordul a földművelésügyi miniszterhez, hogy a mezőhegyesi ménesbirtok részleges megváltását rendelje el, és állapítsa meg a Mezőhegyesen meghagyandó ingatlan területét.

A tanács elhatározza, hogy tagjai a vármegye községeiben személyesen ellenőrzik a községi földigénylő bizottságok megalakulását és azok működését, és a helyszínen látja el őket tanáccsal, útbaigazítással, és utasítást ad a bizottságoknak a tanáccsal való kapcsolat mikénti felvételéről és fenntartásáról. A tanács elnököt bízza meg azzal, hogy az egyes községek meglátogatására a tanács tagjait kijelölje, s őket igazoló okirattal ellássa.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Kmf.

Dr. Lőwinger György
Dr. Horváth Zoltán

Diós Sándor
Rozsnyai István
Bánfi Lajos
Erdei József
Csillag Sándor

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szegedi ÁL Csanád m. FH 1945–1.

A tanács tagjai április 3-ára Püspöklelén és Deszken a helyszínen irányították a földek kiosztását. Magyarcsanád, Ferencszállás és Klárafalva határozatokat hoztak a javasolt elkobzások ügyében [Szegedi ÁL Csanád m. FH 1945–20.]

Csanád megyében Püspöklelén, a csanádi püspökség uradalmában kezdték meg ünnepélyesen a földosztást 1945. április 3-án, a megyei földbirtokrendező tanács tagjainak irányításával. Vad János és Szűcs Ferenc földművelésügyi miniszteri biztosok, a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt szónokai tar-

tottak beszédet. Felszólalt egy szovjet katonatiszt is. Elsőnek Kántor Antal nyolcgyermekes cseléd kapott földet. A püspöklelei határból 1000 holdat a makói igénylőknek engedtek át, mivel a szomszédos Makón alig volt igénybe vehető terület. Április 3-án este ünnepi vacsorát rendeztek a földosztás megkezdése alkalmából. [Makói Népújság, 1945. április 6.]

42

Csongrád, 1945. március 26

Jegyzőkönyv a földigénylő bizottság megalakulásáról és a földosztás megszervezéséről

Jegyzőkönyv

Felvétetett Csongrádon, 1945. március hó 26-án de. 9 órakor, a városháza tanácstermében tartott földigénylő bizottság alakuló üléséről.

Jelen vannak:

Kása Ferenc, Ujszászi József, Varga István, Palásti János, Turi Imre, Lajos Pál, Turi Mihály, Palásti József, Nagy Antal és Hegedüs István a Földmunkás Szakszervezet részéről. Keller József, Domokos János, Mizere János, Hajdú Pál és Ács Mihály a Független Kisgazdapárt részéről. Ifj. Szabados József, Német János, Karsay Ödön, Gubisi György és Pusztai István a Nemzeti Parasztpárt részéről. Palásti István, Erki Imre, Goldis Miklós, Csépe István és Molnár Péter a Magyar Kommunista Párt részéről. Juhász Márton, Papp András, Sebestyén Rókus, Varga Pál és Hajdú István a Szociáldemokrata Párt részéről.

Ezeken kívül két repülőbizottsági tag: Sághy S. János és Turi István.

Sághy S. János üdvözli a megjelent tagokat, összeszedi a megbízóleveleket, majd névsorolvasás után az ülést megnyitja.

Jegyzőkönyv hitelesítésére az elnök felkéri Kása Ferenc és Palásti József földigénylő bizottsági tagokat.

Mélyen tisztelt bizottság! Én, mint a nemzeti bizottság elnöke, úgy gondolom, hogy a legnagyobb nemzeti érdek a mai súlyos időkben a föld kérdése. Nagyon fontos, hogy minden föld meg legyen munkálva. Mert a reakciósok azzal a joggal, mely most visszaszállt a népre, nem tud élni [így!]. A ránk eső nehézségeket át kell hidalnunk. Én a tettek embere voltam, és mindig erős kézzel fogtam az ügyet, és ezután is még keményebb kézzel fogok belenyúlni a dologba. Lehetőség van Csongrádon arra, hogy az elhanyagolt földeket bemunkáljuk, mert 19 traktor áll rendelkezésre a városban ezen munkák elvégzésére. A traktorok részére – amiről még nem is tettem említést – 12 000 tonna üzemanyagot fogunk kapni; így olajat, benzint, és intézkedem is az iránt, hogy ezek azonnal végezzék a szántást. Önöket is kérem, hogy legyenek segítségemre, és fegyelmezzék a tömeget. Próbálják megmagyarázni a népnek, hogy ez nem pártkérdés, hanem mindannyiunk érdeke.

Mélyen tisztelt bizottság! Tudják, hogy mi a célunk; össze kell írnunk a földigénylőket és a földeket, melyek kiosztásra kerülnek. Figyelembe kell vennünk a földek termőképességét is, mert öt hold jól kezelt föld felér 30 hold rosszul kezelttel. Tehát legyünk körültekintők és igazságosak. Nemcsak a hivatalokban fontos a szellemi foglalkozás, hanem itt is, mert ahol nincs meg a szellemi tudás és gyakorlat, ott nem tudnak produkálni. Az a kérésem, hogy amikor megalakulnak, teljes harmóniában működjenek, hogy a munkások ne érezzék magukat mellőzve. Figyelemmel kell lenni a bizottságnak arra is, hogy van olyan ember, kinek kedve van művelni Csongrád határától távolabb eső földet is, mindig voltak és vannak vállalkozó szellemű emberek.

Most pedig meg kell állapodnunk az elnökválasztás megejtésében. Egy öttagú konditáló bizottságot[1] kell alakítanunk, kik az elnökválasztást megejtik.

A bizottsági tagok megválasztották a Kisgazdapárt részéről Keller Józsefet, a szakszervezet részéről Turi Istvánt, a Kommunista Párt részéről Erki Imrét, a Szociáldemokrata Párt részéről Varga Pált és a Parasztpárt részéről Karsay Ödönt a konditáló bizottság tagjaiul.

Sághy S. János kiküldött felkéri a konditáló bizottság tagjait, hogy az elnök és az állandó bizottsági tagok választását ejtsék meg, és addig a bizottsági ülést felfüggeszti.

Mélyen tisztelt bizottság, az ülést újból megnyitom. A konditáló bizottság egyhangúlag Palásti István rendőrparancsnokot javasolja elnöknek, ha a bizottsági tagok elfogadják. A bizottság egyhangúlag elfogadja Palásti István rendőrparancsnokot elnökül, állandó bizottsági tagokul pedig Hajdú Pált, Kása Ferencet, Juhász Mártont, Varga Istvánt és Karsay Ödönt javasolta, kiket a bizottság egyhangúlag elfogadott.

Sághy S. János az ülés vezetését átadta az elnöknek, ki a következőképpen folytatta azt:

Mélyen tisztelt barátaim! Köszönöm, hogy megválasztottak erre a tisztelt pozícióra. Kérem, segítsenek majd útmutatással, mert időm még nem engedte, hogy áttekintsem a rendeletet, hogy mélyebben belenézzek a dologba. Én a legjobb tudásomat fogom kifejteni, de elvárom, hogy társaim is segítsenek, hogy végre pontot tegyünk erre az ezeréves társadalom működésére, hogy a sok földnélküli is tudjon termelni a nemzet és családja számára is. (Éljenzés.)

Legelsősorban a munkakör megosztásáról kell gondoskodni.

Kása Ferenc: Két részre kell osztani a bizottsági tagokat. Egyik csoport a földigénylők összeírását végzi, a másik pedig az igénybe vett földeket és kiosztását végzi.

Juhász Márton: az öttagú állandó bizottságnak előbb meg kell tudni, hogy honnan fogjuk megkapni a birtok-nyilvántartást, mert tudomásom szerint az iratokat elszállították menekülőskor.

Elnök: A rendelet értelmében repülőbizottságokat választottak a nemzeti bizottság ülésén, kik ellenőrzik a járás községeiben és a városban a földigénylő bizottság működését. A tagjai Sághy S. János, Turi István és Lovas Mátyás

[1] „konditáló" – kandidáló.

nemzetgyűlési képviselők. Ezért erről bővebb felvilágosítást Turi István elvtársam adja meg.

Turi István: Igen tisztelt bizottság! Ha megfelelő munkát akarunk végezni, akkor már az elején nem szabad elhibázni. Legelsősorban fel kell osztani magunk között a munkát. Az állandó bizottság felügyelete alatt két albizottságnak alakulását javaslom. Az egyik a kisajátítás, a másik az összeírás munkáját végzi. Azok természetesen kikeresik a telekkönyvet is. Át kell tanulmányozni a rendeletet, mely szerint: „Teljes egészében és nagyságra való tekintet nélkül el kell kobozni a hazaárulók, a nyilas, nemzetiszocialista és egyéb fasiszta vezetők, a Volksbund-tagok, továbbá a háborús és népellenes bűnösök földbirtokait."

Ezenkívül felosztásra kerülnek a nagybirtokok és az úri, vagyis az egyházi birtokok.

Tudomására kell hozni újság, dobolás és plakátok útján a népnek, hogy tudomást szerezzenek, hogy megindult a földakció, és akik földet akarnak igényelni, jelentkezzenek, annál is inkább, mert a rendelet megállapítja a juttatás módját. Előnyben részesítendő igényjogosult a rendelet szerint:

„1. Aki a Németország elleni harcban kiváló érdemeket szerzett, elesett vagy megrokkant; aki a partizánmozgalomban harcolt; aki a reakció és fasizmus elleni belső ellenállásban tevékeny részt vett, és ennek során halált, szabadságvesztést, büntetést, internálást szenvedett.

Az ebben a pontban meghatározott igényjogosultság átszáll a kivégzettnek vagy elhaltnak házastársára vagy gyermekeire, ezek nemlétében szüleire;

2. aki az 1945. évi gazdasági munkák során munkájával példaadó módon elöljárt;

3. akinek három vagy ennél több háztartásában élő gyermeke van.

1–3. pont alatt felsorolt igényjogosult helyett felesége, gyermeke vagy eltartottja jelentheti be az igényt, ha a jogosult katonai szolgálata (hősi halála, hadifogsága) vagy elhurcolása miatt ezt személyesen nem teheti.

Egyenlő feltételek mellett előnyben részesül az a kishaszonbérlő, aki a felosztásra kerülő ingatlanrészen már 1944-ben gazdálkodott."

Továbbá kéri a bizottsági tagokat, hogy tüzetesen tanulmányozzák át a rendeletet, hogy a munka mind a két csoportban párhuzamosan folyhasson.

Az elnök két csoportra osztja a bizottsági tagokat, és felosztja a munkakört.

A föld kisajátítását és igénybe vételének munkáját Goldis Miklós, Erki Imre, Varga Pál, Sebestyén Rókus, Németh János, Gubisi György, Keller József, Mizere János, Turi Mihály, Palásti János, Palásti József és Turi Imre bizottsági tagok végzik.

A földigénylők összeírását pedig Lajos Pál, Hegedüs István, Ujszászi József, Nagy Antal, Pap András, Hajdú István, Csépe István, Molnár Péter, Ács Mihály, Domokos János, ifj. Szabados József és Pusztai István bizottsági tagok végzik.

Az elnök kéri a szaktársakat, hogy a beosztott munkakörben gondosan és lelkiismeretesen működjenek.

Alakulás befejezve, elnök az ülést bezárja.

Kmf.

Maszlag Gizella
jegyzőkönyvvezető

Palásti István
elnök

(p. h.)

Hitelesítők:
1. *Kása Ferenc*
2. *Palásti József*

Háromoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szentesi ÁL Csongrádi kfb 1945–F–7.

A Csongrádi Földigénylő Bizottság megalakítását a földreform-rendelet megjelenése után a városi nemzeti bizottság 1945. március 22-i ülésén határozták el. Rövidebb vita után azt a megoldást szavazták meg, hogy a Földmunkás Szakszervezet 10, a demokratikus pártok (kivéve a Polgári Demokrata Pártot) négy-négy tagot delegáljanak a földigénylő bizottságba. A földosztást politikai szempontból ellenőrző, ún. repülőbizottságot is megválasztották az ideiglenes nemzetgyűlési képviselőkből. A nemzeti bizottság ugyanakkor felhívta a pártok és a földmunkás szakszervezet vezetőit, hogy jelöltjeiket a március 26-i gyűlésre küldjék be. Az igénylő és a kiosztható földek összeírását a polgármester feladatává tette a nemzeti bizottság. [Szentesi ÁL Csongrádi VNB jkv. 1945. március 22.]

43

Mezőtúr, 1945. március 27

A földigénylő bizottság jegyzőkönyve: a választmány beszámol munkájáról, majd a bizottság elhatározza, hogy a földosztásnál mennyiség vagy minőség szempontjából senkit sem részesít előnyben

Jegyzőkönyv

Felvétetett 1945. március 27-én a Földmunkás Szakszervezet helyiségében megtartott földigénylő bizottság ülésén.

A bizottsági ülésen az előadó ismerteti a munka előrehaladását, mely szerint a választmány a következő munkát végezte. Összeírt 418 földigénylőt és 7000 kataszteri hold megváltás alá kerülő birtokot. Az előadó kéri a földigénylő bizottság jelenlevő tagjait egyenként elbírálni az általa összegyűjtött adatot.

A bizottság foglalkozik a politikailag előnyben részesítendők kérdésével, melyben a következő határozatot hozza. Előnyök senkinek számára nem biztosíttatnak mennyiség vagy minőség szempontjából, csak azt a kedvezményt teszi magáévá, hogy ezen kivételezettek, ha közelebb fekvő területekből óhajtanak igényelni, úgy ez számukra biztosíttassék.

A bizottság csekély változtatással elfogadja az ötös bizottság földbirtok-

megváltási javaslatát. Ugyancsak csekély eltéréssel magáévá teszi a földigénylőknek az ötös választmány által eszközölt összehívását.

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, aláírás nélkül, a kfb bélyegzőjével. Szolnoki ÁL Mezőtúri kfb 1945 73.

A mezőtúri községi földigénylő bizottság a földreformot lényegében két hónap alatt végrehajtotta. 1945. május 24-i jelentése szerint birtokba helyezett 1095 igénylőt, 31 birtokot elkobzott és 24 száz holdon felüli birtokot felosztott. A Szolnok megyei Földbirtokrendező Tanács 55 ügyet nem hagyott jóvá, melyeknek elintézését a telekkönyvi és kataszteri iratok megsemmisülése akadályozta. [Szolnoki ÁL alisp. 1945-9074.]

44/a

Sátoraljaújhely, 1945. március 27

Hegedüs András Zemplén megyei miniszteri megbízott jelentése a földművelésügyi miniszterhez a földreform végrehajtása érdekében tett első intézkedéseiről és a megyei és városi közigazgatás vezetőinek passzív magatartásáról

Három nappal ezelőtt érkeztem meg Sátoraljaújhelyre, ez alatt az idő alatt végzett munkámról és a pontos végrehajtási utasítás hiányában felmerülő kérdéseimről számolok be.

Az orosz katonai bizottság segítségével még az első órákban sikerült a velem hozott plakátokat és brosúrákat a járási székhelyekre kiosztanom, azzal az utasítással, hogy azonnal hordják ki a hozzájuk tartozó falvakba. Munkám elvégezte után a város vezetőivel és a megye alispánjával tárgyaltam a földbirtokreform gyors végrehajtásáról, és a meghatalmazás alapján segítséget kértem. Úgy a város polgármestere, Bisztray, mint a megye alispánja, Dubay, a földbirtokreform gyors végrehajtását nem helyeselték (mindketten tagjai, illetve vezetői a Független Kisgazda Pártnak). Segítségüket nem tagadták meg, de bármit kértem, megmagyarázták, hogy ők ezt nem tehetik, mert nem áll módjukban, vagy a törvény értelmében kérésem nem jogos. Földbirtokreformot az idei termés után akarták végrehajtani. Felhívásukban, amit minden községbe kiküldtek, felhívták a cselédeket arra, hogy maradjanak meg régi helyükön. Sem fogatot, sem lakást és irodahelyiséget nem akartak adni. Beszélgetésünk után a Nemzetközi Ellenőrző Bizottságnál, ahol a leggyorsabb munkát kívánták és minden segítséget megadtak, jelentettem ezt a nehézséget, amit a megye vezetőinek magatartása jelentett munkám végzésében. Ellenőrző Bizottság vezetője meghívatta mindkét embert, miután viselkedésük teljesen megváltozott. Minden kérésemet teljesítik, de az ügyet tovább is rosszindulattal kezelik.

Az alispán segítségével utasítást küldtem még az első napon minden község jegyzőjéhez, hogy négy napon belül állítsa össze az igénybe vehető és elkobzandó földek jegyzékét, és alapítsa meg a helybeli földigénylők gyűlésének segítségével a földigénylő bizottságot, amelyben csak földmunkások, cselédek vagy

földigénylő törpebirtokosok lehetnek. Földigénylő bizottság feladata, hogy azonnal összeírja a földigénylőket, és külön a jegyzői hivatal jegyzékéből megállapítsa a kiosztandó földeket. Tekintve, hogy a jegyzők sok helyütt szoros kapcsolatban állnak a nagybirtokosokkal, igyekeztem összeszedni 10–12 embert, akiket azonnal falura küldetek ellenőrizni a jegyzők munkáját, és számomra pontos jelentést készíteni. Második napon hat embert, a harmadikon ötöt küldtem ki. Ezeket részint a MADISZ-ból, részint az MKP-ból választottam ki. Mindegyiküket négy napra küldtem ki, és öt községet tartoznak bejárni. Szerdán és csütörtökön, munkájuk végeztével ötven községből kapok – ha munkájukat jól végzik – részletes beszámolót, és a földigénylőkről és az elkobzandó földekről pontos jegyzéket. Ugyanezeken a napokon kapják meg a főszolgabírók is az egyes jegyzői hivatalokból a jelentéseket.

Ezzel a munkámmal párhuzamosan állítottam össze a megyei földbirtokrendező tanácsot. Még az első napon, szombaton, rendkívüli ülésre hívtam össze a nemzeti bizottságot, amelyik két tagot, Matisz Mihály uradalmi cselédet és Mittelmann Menyhért törpebirtokost jelölte. A következő három szakértőt választottam ki a helybeliekkel való megbeszélés után: Erényi Gyula gazdasági szakértőt, Gruber Károly mérnököt és dr. Rátz Kálmánt.

Egyoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Kazinczy Ferenc ÁL Zemplén m. FH 1945–74.

A Földművelésügyi Minisztérium 1945. március 20–26. között megyei és járási megbízottakat küldött ki a földreform végrehajtásának megszervezésére, a megyei földbirtokrendező tanácsok működésének beindítására és a községi földigénylő bizottságok munkájának támogatására. [OL FM 1945–32184., 32 188., 32 194–32197., 32 453–32 460.] Közreműködésükkel sok kezdeti nehézséget sikerült eloszlatni.

44/b

Sátoraljaújhely, 1945. március 30

A miniszteri megbízott második jelentése a földművelésügyi miniszterhez: a földigénylő bizottságok minden községben megalakultak, a szervezési nehézségeket a megérkezett járási megbízottak segítségével igyekszik megoldani

Az első számú jelentésem óta eltelt három napban érkezett meg Debrecenből hét járási megbízott segítségemre. Az ő munkájukkal sokkal gyorsabb ütemben és sokkal kevesebb akadállyal folyhat a földosztás. Eddig csak az itteni és nagyon kevés képzett emberrel rendelkező demokratikus pártokra tudtam támaszkodni. Az ő segítségükkel és az alispáni hivatal igénybe vételével minden községben megalakítottam a földigénylő bizottságot, és összeírattattam az elkobzandó és megváltásra kerülő földek jegyzékét és az igényjogosultakat, és elkészíttettem a juttatási tervezetet is. Ezeket a jegyzékeket a földigénylő bizottság jegyzékeivel együtt tegnap és a mai nap folyamán kapom meg. Megyei földbirtokrendező tanács mindennap tartandó ülésén tárgyalja az egyes községek ügyeit, kéréseit. Főleg azért, mert a megye 72 községébe nem

tudtam segítség hiányában megfelelő embereket küldeni a földigénylő bizottság összeállításában, és természetesen munkájukban is nagyon sok hibát találunk, és a megyei tanácsnak csak nagyon kevés község tervét tudom elfogadásra ajánlani. Ez a helyzet a hét járási megbízott mai napon történt munkába állásával napokon belül megjavul. A községi földigénylő bizottságban az összeállításban van a hiba, nagyon sok helyen nem igényjogosultak is bekerültek a bizottságba, sőt néhány esetben még többségben is vannak. Ezekben a községekben nem a földigénylők választották a bizottságot, hanem a jegyző hívta be jóembereit, munkájukat meg kellett szüntetnem, és új bizottságot választatnom. Maguknál a jegyzékek összeállításánál is elég sok hibát találok, van község, ahol – legtöbb esetben felülről irányított propaganda hatására – nem mernek a földhöz nyúlni, máshol pedig, ahol ilyen irányítás nem érvényesült, minden földet ki akarnak osztani, de nem a gazdagabb parasztokét, hanem olyan emberekét, akiknek az élethivatása nem gazdálkodás (jegyző, orvos stb.), nem akarják tekintetbe venni, hogy a föld nem haladja meg a rendeletben előírt 100 holdat. Súlyos baj van a megye középső részén, ahol a földnélküliek legnagyobb része szőlőmunkás volt, és most, tekintve a szőlőbirtokok nem haladják meg a rendeletben előírt 20 katasztrális holdat, ezeken a helyeken részben telepítéssel, részben határeltolással próbálkozok, de így is csak három, négy hold jut egy igénylőre. Azokban a községekben, melyekben a juttatási tervet elfogadásra jónak találtuk, a húsvéti ünnepekben nagy és előkészített ünnepségek keretében osztjuk ki a birtoklevelet. Így kiosztásra kerül Sárospatakon 4000 hold, Tarcalon, Tokajban, Sátoraljaújhelyen és még több községben a föld. Az ünnepségek keretében a járási megbízottak és én tartunk beszédeket. Az ünnepségeket leginkább a nagybirtokokhoz tartozó parkokban rendezzük. Így Sárospatakon, ahol legtöbb, 600 az igénylő, herceg Windischgraetz parkjában lesz az ünnepség, ahol a Nemzetközi Ellenőrző Bizottság vezetője is megjelenik.

Az egyes községekből hivatalos jelentéseket már most mellékelek. A részletes jelentések csak három nap múlva készíthetők el.

Mellékelem még felmerülő kérdéseimet is.[1]

Tisztelettel

Egyoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Kazinczy Ferenc ÁL Zemplén m. FII 1945–74.

A megyei miniszteri megbízott 1945. április 9-én körlevélben figyelmeztette a járási megbízottakat, hogy április 11-ig minden községben tárgyalják meg a juttatási javaslatot, és kezdjék meg a földosztást. A földigénylő bizottságokkal készíttessék el az igénybe vett birtokok élő és holt felszereléseinek leltárát s juttatási tervezetét. Minden községben öt-tíz %-ot hagyjanak kiosztatlanul. Vigyázzanak arra, hogy a kfb-k ne legyenek részrehajlók. A földreform végrehajtásának állásáról végül a kfb-k két-három naponként küldjenek hozzá jelentést. [Ugyanott.]

[1] A fogalmazvány mellett a miniszteri megbízott említett kérdéseiről másolat nem maradt.

Ozora, 1945. március 28

A községi elöljáróság jelentése Tolna megye főispánjához: a földigénylő bizottság megalakult, és összeírta az elkobozható és megváltható birtokokat

Fenti számú rendelet alapján [220/1945.] a földigénylők és a külön csoportban összeírt házigénylők névjegyzékét csatoltan felterjesztjük. A névjegyzék tartalmazza a Mezőszilas községhez tartozó Tótipuszta, Igar községhez tartozó Dádpuszta és Vámi szőlőhegy lakosainak és gazdasági cselédeinek igénylését is, mivel ezen területek nagy része a község igénylését képezi.

A községi földigénylő bizottság megalakult 30 taggal. A tagok névjegyzéke: Miklós István, Rózsa István, Kovács István, János József, Németh István, Dölles János, Tóth Ferenc, Halász Mihály, Szávai János, Baráth Viktor, V. Kovács Mihály, B. Varga József, Gosztola István, Cs. Kovács Mihály, Túrós Mihály, Takács János, Kovács Ferenc, Firgi László, Cs. Bartók József, Kóta János, Szarka József, Miklós János, ifj. L. Kovács József, Szombati József, Nyúl János, Tóth István, Németh P. László, Lévai László ozorai, Papp József mezőszilasi és Novák Pál igari lakosok. Választmányi tag öt lett: Miklós István, Szávai János, Németh István, János József és Szombati József ozorai lakosok.

A községi földigénylő bizottság a rendelet 4–8. §-ai alapján elkobozni javasolja dr. Bellák Sándorné tulajdonát képező és Igar községhez tartozó nagydádpusztai 1300 kat. hold nagyságú ingatlanát, összes élő és holt gazdasági felszerelésével együtt. Az elkobzási javaslat indoka az, hogy azon ingatlan tulajdonosa hazaáruló módon a német fasizmus politikai, gazdasági és katonai érdekeit a magyar nép rovására támogatta.

A rendelet 3. fejezetében foglaltak alapján megváltásra javasoljuk a következő ingatlanokat:

100 kat. holdon felüli ingatlant: dr. Nagy Emil budapesti lakos tulajdonát képező és Ozora községben, Károly-majorban levő 120 kat. hold kiterjedésű ingatlanát,

a következő 200 kat. holdon felül levő ingatlanokat: herceg Eszterházy Pál hitbizomány tulajdonát képező, Döbröntepusztán fekvő, 550 kat. hold kiterjedésű ingatlant, továbbá a bizottság a következő nem Ozora községben fekvő ingatlanokat igényli, mely ingatlanok a községgel közvetlenül szomszédosak, a község központjától részben elenyésző távolságban fekszenek, részben a község területével teljesen szomszédok, ezen igényelt ingatlanokat ember-emlékezet óta ozorai lakosok munkálták, és a község földigénylését főként ezen területek képezik. Ezen ingatlanok: a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank elismert vállalati nyugdíjpénztára tulajdonát képező, Mezőszilas községhez tartozó tótipusztai, 3000 kat. hold kiterjedésű földbirtokát, továbbá Pincehely községhez tartozó, herceg Eszterházy Pál tulajdonát képező gyántpusztai gazdaságból kb. 1600 kat. hold nagyságú földbirtokot. Ezen igényelt rész 70

évvel ezelőtt Ozora községhez tartozott. Továbbá Fürged községben fekvő, herceg Montenuovo Nándor tulajdonát képező, Külfürged- és Juliannapusztákból álló, kb. 2200 kat. hold kiterjedésű ingatlant, beleértve az igényelt területeken fekvő halastavakat is.

Úgy az elkobzásra, mint a megváltásra javaslatba hozott ingatlanokat teljes egészében az ozorai földigénylők között kérjük felosztani. Az összes földigénylők száma 596, házhelyigénylők száma 281.

Az igénylők száma nem teljes, mert a földreform rendezésére és az összeírásra adott két nap oly rövid idő volt, hogy az igénylők összeírását a beterjesztésen túl is folytatjuk. Községünk lakosságának száma, a községünk szomszédságában levő nagybirtokokban alkalmazott cselédek mint földigénylők, az 5000 főt felülmúlja, községünk összes területe 700 hold, középbirtokkal együtt kb. 8200 holdat tesz ki. Községünknek, nagyságára való tekintettel, egy talpalatnyi legelője sincs, ugyanúgy erdeje sincs. Mint községünk gazdasági fejlődésének szükségessége a közlegelő, úgy a községi erdő létesítése, amelyre ugyancsak igényt jelentünk be.

A földreform, amely ma a demokratikus Magyarországban a nincstelen parasztság évszázados álmait váltja valóra, ez a magyar nemzet továbbfejlődésének, a magyar földmunkás, a törpebirtokosság megerősítésének alapjául kell hogy szolgáljon. Annál is inkább, mert egy nemzet olyan erős, mint amilyen erősek a polgárai. Egy percig sem kételkedek abban, hogy a jelen demokratikus Magyarország nem a gyengeséget vagy teherbíróképességet veszi alapul. Így Ozora község vagyoni és gazdasági, mint földrajzi helyzetét kissé ismertetnem kell. Mint fent kitűnik, községünk túlnépessége, úgy határának kicsisége, földünk átlagban kataszteri jövedelem és minőség szerint nagyon alacsonyan áll. Községünk fekvése hegyek, vízzuhatagok között fekszik, amelyet oly óriási költséggel lehet fenntartani és tatarozni, egész sereg hidat építeni, ezeket fenntartani, amely tatarozási kiadások megfelelnek egy 30 000 lakosú város kiadásainak. Minthogy földünk olyan kevés, hogy egy főre 1,5 hold föld esik, sem nagyüzemünk, sem gyárunk nem lévén, így könnyű megérteni községünk nyomorúságos helyzetét. Lehet, hogy községünk ezen nyomorúságos gazdasági helyzeténél fogva a reakciós fasiszta társadalmi rendek oly gyökeres ellenfelének bizonyult, hogy évtizedek óta a dolgozó nép, a demokrácia megteremtésének kisugárzó központjaként szerepelt. 1941 óta Ozora község a német imperialista törekvések háborút támogatóinak kilenc áldozatot adott, amelyet a német fasiszták, a magyar reakciósok öltek meg, a német és a magyar reakció elleni harcáért. Így kérem a fent nevezett földbirtokrendező bizottságokat, úgy a földművelésügyi minisztert is, hasson oda, hogy Ozora község a demokráciáért folytatott harcának érdemeiért elsőnek kapja meg a kirendelt földosztó bizottságot, hogy a demokrácia biztos alapjainak kiépítésében tovább olyan hatalmas kisugárzó erővel tudjon élni és hatni, mint eddig.

Ozora község földigénylő bizottságának mint ötös bizottsági tagjai kérjük, hogy Ozora község számára a fent nevezett gazdaságokból pedig kb. 8200 kat. hold területet juttasson, mint községünk a jövő társadalmi rend harcosainak élcsapata és biztosíték, teljes reménnyel vagyunk, hogy nemcsak a kért meny-

nyiséget megkapjuk, hanem a földrendező bizottság elsőnek fog hozzánk kiszállni.

Körzeti párttitkár:
Miklós István

Miklós István
Szávai János
Németh István
(és további öt választmányi tag)

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szekszárdi ÁL MFT 1945–3961.

46

Gyula, 1945. március 28

A főispán utasítása a földigénylő bizottságokhoz: a földosztást gyorsan hajtsák végre, és a törpebirtokosokat is részesítsék juttatásban

Utasítom a vármegye összes földigénylő bizottságát, hogy a földreform igényjogosultjai közé a rendeletnek megfelelően a törpebirtokosokat is vegyék fel. A község elöljáróságát kötelezem arra, hogy a leggyorsabb módon, dobolással stb. tegye ismételten közhírré, hogy a törpebirtokosoknak, különösképpen akinek családja számát véve alapul fejenként öt kat. holdja nincs, az teljes jogú igényjogosult.

Utasítom a községi földigénylő bizottságokat, hogy az összeírást, amennyiben azt a jelentkezők nagy számára tekintettel befejezni nem tudták, úgy azt szükség szerint folytassák, és csak az ismételt fenti híradás után zárják le.

A földigénylők bizottságai az igényjogosultak közötti elosztást úgy végezzék el, hogy egy-egy birtokra összeadva annyi igényjogosultat, amennyi az igényjogosultaknak javasolt föld igénylése megüti a birtok nagyságát, azokat a birtokelnevezési csoport elnevezésével ruházza fel, adni hozzá földmérőt, és azt a földigénylők részvételével a legbecsületesebb eljárással osszák el.[1]

Nagyobb uradalmi birtoknál táblák szerint kell ezt a csoportosítást elvégezni, igyekezni kell azon, hogy túlságosan nagy csoport ne alakuljon meg.

A fentiek szigorú figyelembevétele mellett a földosztást f. hó 30-án, pénteken feltétlen meg kell kezdeni, azt teljes erővel folytatni úgy, hogy április 5-re befejezést nyerjen.

A csoportokba osztott földigénylőkkel ott nem részesedő földigénylő bizottsági tagok és egy, a helyi nemzeti bizottság által kiküldött semleges, nem érdekelt tag, azaz nem földigénylő egyén legyenek jelen, és azok vezessék az osztást.

Mindezen sürgős munkák dacára a lófogatok tulajdonosait kötelezem arra,

[1] A mondat értelme: A földigénylők bizottságai egy-egy megváltott vagy elkobzott birtokra annyi földigénylőt jelöljenek ki, ahánynak az igénye abból kielégíthető. Ezeket a birtokcsoportokat azután lássák el földmérőkkel, és a földet az igénylők részvételével osszák el.

hogy munkalapot vezetve, mindennap a teljesített szántást felírva, azt a tanyai vagy városi körzeti parancsnokoknak ötnaponként adják be. Nem szabad egy napnak sem letelni tétlenül. Aki az elmulasztott szántást kellően igazolni nem tudja, attól a lovat elkobozni és olyannak kell adni, aki azzal szánt, hogy a vetés munkálatai biztosítva legyenek.

Minden munkabíró ember köteles munkaalkalmat keresni vagy elfogadni. Aki a mai nehéz körülmények között nem hajlandó munkát vállalni, munkába állni, az munkakerülőnek minősítendő s első esetben 14 napi munkaszolgálatra, súlyosabb esetben hat hónapig terjedő munkaszolgálatra lesz büntetendő.

Felhívom a község elöljáróságát, a rendőrségek parancsnokát, hogy a fenti intézkedéseket a legszigorúbban hajtsák végre. Személy szerint felelőssé teszem fent nevezett hatóságokat, s amennyiben mulasztást követnek el, az mint szabotázs lesz minősítve, s háborús időknek megfelelő intézkedéseket fogok velük szemben foganatosítani.

Indokolás

Nem engedhető meg, hogy most, amikor háborús pusztítás után teljesen leromlott gazdasági helyzetünk, az emberek csodavárással és tétlenséggel töltsék idejüket, munkába kell állni minden becsületes dolgozónak, és le kell fogni minden síbert, feketézőt, láncolót és minden szabotálót, mert másképp az újjáépítés munkája nem indulhat meg.

Szobek András s. k.
főispán

Egyoldalas, géppel írt másolat, az orosházi járás főszolgabírájának bélyegzőjével. – Gyulai ÁL Orosházi kfb 1945–8.

A főispán utasítását az orosházi járás főszolgabírája 1945. március 29-én továbbította az orosházi Földmunkás Szakszervezetnek.

47

Pusztaszer, 1945. március 29

A „Vásárhely Népe" tudósít a földosztás ünnepélyes megkezdéséről

Történelmi esemény színhelye volt ismét, mint ezer évvel ezelőtt, a pusztaszeri határ. Alighogy megjelent a kormány rendelete a nagybirtokrendszer megszüntetéséről, a földművelésügyi kormányzat gondoskodott arról, hogy a rendelet végrehajtása haladéktalanul megkezdődjön. A Debrecenben tartózkodó Vad János nemzetgyűlési képviselőt, akit Nagy Imre földművelésügyi miniszter Csongrád megyei földreform végrehajtási miniszteri megbízottnak nevezett ki, március 25-én repülőgépen útba indította Szegedre, aki rögtön megkezdte a végrehajtás megszervezését.

Mint ahogy ezer évvel ezelőtt Árpád vezérletével az ősmagyarok Puszta-

szeren vették birtokba a földet, most is ez a történelmi nevezetességű hely lett az, ahol a dolgozó magyar parasztok először vették birtokukba az ezeréves jussukat képező, de eddig a nagybirtokosok által bitorolt magyar földet.

A páratlan esemény az ügy nagyságához méltó külsőségek között zajlott le. Csütörtökön reggel a kocsik százai vonultak egymás után az egész megyéből nemzetiszínű és vörös zászlók alatt Pusztaszer felé. A vármegye és a szomszédos törvényhatóságok hivatalosan is képviseltették magukat. Városunkból részt vett az első cövekleverési ünnepségen Karácsonyi főispán, Kiss Pál polgármester, Vad János miniszteri megbízott, Oláh Mihály kommunista párttitkár, Juhász Pál szociáldemokrata párttitkár és sokan mások.

Nagy Imre földművelésügyi miniszter, aki városunk egyik kommunista párti képviselője, autódefekt következtében nem tudott a kitűzött időre megérkezni, így az ünnepséget nélküle kezdték meg. A zászlóerdő körülvette az Árpád-szobrot, a rezesbanda eljátszotta a Himnuszt. Karácsonyi Ferenc főispán tartott ezután beszédet a kormány képviseletében az akadályoztatott földművelésügyi miniszter helyett. Az összesereglett sok ezer főnyi földművelő nép, kemény arcú férfiak és a nagybirtokrendszer által meggyötört asszonyok szeméből kicsordultak a könnyek Karácsonyi főispán szavaira... A föld robotosai elérték évszázados álmukat, övék a föld, övék ez az ország. A magukét munkálják, a magukét öntözik ezután verejtékükkel, nem a földesúrét... Ez az érzés lett úrrá a népen, amikor leverte az első mezsgyekarókat.

Később megérkezett maga a földművelésügyi miniszter, Révai József kommunista nemzetgyűlési képviselő társaságában, és részt vett az ebéden. Az ebéd a hatalmas, fényűzően berendezett urasági kastélyban lett megtartva, és az ünnepség sok ezer főnyi résztvevője, kérges tenyerű jobbágyok, akik az uraság idejében át sem léphették a kastély küszöbét, örömtől pirosló arccal ültek a miniszter és a vármegyei vezetők mellett. Több egyszerű felszólalás hangzott el a földhözjuttatottak részéről, amelyekben hálájukról és ragaszkodásukról biztosították a demokratikus nemzeti kormányt és annak képviselőjét. A miniszter válaszában meleg szeretetéről és törhetetlen támogatásáról biztosította a földhözjuttatottak széles rétegeit. Hangsúlyozta, hogy a föld kiosztása csak az első lépés, a megmunkálás, a termelés biztosításában elsőrendűen számít a józan érzésű magyar nép támogatására. A rendkívüli aktus résztvevői bizalommal és megelégedetten oszlottak szét, hogy megkettőzött erővel folytassák munkájukat, ki-ki a maga helyén.

Vásárhely Népe, 1945. április 1.

48

Szigetvár, 1945. március 29

A főszolgabíró rendelete a községi jegyzőkhöz a földreform végrehajtásáról: a földet három napon belül fel kell osztani

Hivatkozással f. évi március hó 21-én fenti számom [177/1945] alatt kiadott rendeletemre, a 600/1945. Me. sz. R. végrehajtási utasítását alábbiakban közlöm és a következőket rendelem el:

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány földreform-rendelete a községi földigénylő bizottságoknak juttatta a legjelentősebb szerepet a reform végrehajtásánál. Ez azt jelenti, hogy maguk az érdekeltek is részt vesznek a reform végrehajtásában, és valósággá válik, hogy a nép a maga kezébe veszi sorsának intézését.

A Pécsett székelő orosz Ellenőrző Bizottságtól a mai napon kapott rendelkezés értelmében a földreformot legkésőbb három napon belül teljes egészében végre kell hajtani.

A földreform gyors és sikeres végrehajtása a községi földigénylő bizottság öntevékeny, bölcs és helyes működésén alapul.

Mindenütt, ahol földigénylő van, tehát minden községben (ha ez még nem történt volna meg) 48 órán belül alakuljon meg a községi földigénylő bizottság. A bizottság tagja csak földigénylő lehet. Azok a földigénylők, akik a község vezető embereinek számítanak, földmunkás-vezető,[1] a nép bizalmát bíró törpebirtokosok vagy igényjogosult kisgazdák, haladéktalanul üljenek össze, és állapítsák meg, hogy a rendelet értelmében hány tagja lesz a helyi bizottságnak. E tekintetben a rendelet úgy intézkedik, hogy minden 20 igénylőre jusson egy bizottsági tag. A bizottságnak azonban nem lehet 30-nál több és ötnél kevesebb tagja. A helyi igényjogosultak számarányához képest állítsák össze a bizottság névsorát. A névsor összeállításánál tekintettel legyenek arra, hogy a bizottságban a földigénylők minden rétege képviselve legyen. Tehát a bizottságnak ne csak gazdasági cseléd, mezőgazdasági munkás vagy törpebirtokos tagja legyen, hanem képviselve legyenek abban a kisbirtokosok felnőtt fiai is, akik a rendelet értelmében szintén igényjogosultak. Igényjogosult a kisbirtokos olyan nős férfi gyermeke, akinek várható örökrésze nem több, mint öt kat. hold.

Ha összeállították a bizottság névsorát, nyomban hívják össze a földigénylőket. A községben a szokásos módon tegyék közhírré, hogy meghatározott napon és helyen, meghatározott időpontban üljenek össze, akik földet igényelnek. Az egybegyűltek előtt olvassák fel azoknak a neveit, akiket a bizottság tagjaiul javasolnak. Ha az egybegyűlt földigénylők kifogásolják valamelyik javasolt személy bizottsági tagságát, abban az esetben kézfelemelés útján szavaztassák meg a földigénylőket. A földigénylő bizottságnak tehát csak az lehet a tagja, akit a földigénylők többsége elfogad.

Az igényjogosultak összeírása

A megválasztott földigénylő bizottság nyomban üljön össze, és válassza meg az elnökét és jegyzőjét, ha pedig a bizottságnak 10-nél több tagja van, úgy az ügyek vitelére öttagú választmányt válasszon saját kebeléből.

Ezután a bizottság vagy választmány késedelem nélkül írja össze az igényjogosultakat. Az igényjogosultak összeírásához és más írásbeli munkálatok elvégzéséhez jogában áll a bizottságnak elöljárósági tisztviselőt vagy községi tanítót kirendelni.

A bizottság vagy választmány csak azokat írja össze, akik a rendelet értel-

[1] A Földmunkás Szakszervezet helyi csoportjának vezetője.

mében igényjogosultak. Nem lehet igényjogosult az, akit a rendelet 38. §-a kizár az igénylők közül. De a már összeírt földigénylők közül is jogában áll a helyi bizottságnak törölni mindazokat, akikről utóbb kiderül, hogy nem igényjogosultak, akik az idei gazdasági évben a tulajdonukban vagy haszonbérletben levő földet nem művelik, akik indokolatlanul kivonják magukat a mezőgazdasági munkából, akiket a múltban politikai és népellenes magatartásuk miatt vagy egyéb okból a földigénylő bizottság kétharmad szótöbbséggel a juttatásra érdemtelennek talál.

Különös tekintettel legyen a bizottság arra, hogy az igényjogosultak közé elsősorban felvegye azokat az igényjogosultakat, akik mint katonák részt vesznek a Németország elleni szabadságharcban.

Az igényjogosultak jegyzékét a helyi bizottság tartozik közszemlére kitenni.

Panasszal élhet bárki a megyei tanácshoz azon a címen, hogy valakit jogosulatlanul vettek fel az igényjogosultak közé. Panasszal élhet a megyei tanácshoz az a földigénylő is, akit jogellenesen nem vettek fel az igényjogosultak jegyzékébe.

Kinek az ingatlanát kell elkobozni?

A rendelet értelmében teljes egészében és nagyságra való tekintet nélkül el kell kobozni a hazaárulók, a nyilas, nemzetiszocialista és egyéb fasiszta vezetők, a Volksbund-tagok, továbbá a háborús és népellenes bűnösök földbirtokait. A földigénylő bizottság joga annak megállapítása, hogy kinek a birtokát kell ezen címen elkobozni. A községi bizottság bátran éljen ezzel a jogával. Háborús és népellenes bűnösnek tekintse mindazokat, akik a hitlerista háború érdekében fejtettek ki agitációt, akik elöl jártak a háború érdekében hozott népellenes törvények és rendeletek végrehajtásában, és akik, akár a háború előtt, akár a háború alatt népellenes magatartásukkal hírhedtek és gyűlöltek lettek a néppel szemben [így!]. A földigénylő bizottság haladéktalanul indítványozza a megyei földrendező tanácsnál az ilyen személyek ingatlanának elkobzását is. A megyei tanács a bizottság indítványa felett három napon belül dönteni köteles.

Megváltás ellenében kisajátítandó ingatlanok összeírása

A földigénylő bizottság késedelem nélkül írja össze az I. minta alapján a községben levő minden 100 kat. holdat meghaladó földbirtokot. A földbirtokok összeírásánál az 1944. évi január 1-i tényleges állapot az irányadó, és a tulajdonosnak más községben, járásban vagy megyében levő birtokait is együttesen kell számba venni. Ha tehát valamely tulajdonosnak a községben pl. csak 80 hold földje van, de más helyeken még birtokaival együtt több mint 100 holdja van, akkor a községben levő 80 hold is kisajátítás alá esik.

Nem kerül megváltás alá, és így nem kell összeírni azokat a 100 kat. holdon felüli ingatlanokat, amelyeknek tulajdonosai földművescsaládból származnak, és a mezőgazdálkodás élethivatásuk. Ezeknek az ingatlanoknak az összeírása csak akkor szükséges, ha 200 kat. holdnál nagyobb kiterjedésűek, és csak a

200 kat. holdat meghaladó részük kerül megváltás alá. A rendelet 14. §-ának alkalmazásánál a földigénylő bizottságot az a szempont vezesse, hogy a parasztbirtokok 200 kat. holdig mentesülnek a megváltás alól. Tehát a módos parasztság birtokait 200 kat. holdig nem lehet igénybe venni a földreform céljára.

Teljes egészében kisajátítandók az 1000 kat. holdnál nagyobb birtokok. A bankok, biztosító intézetek, kereskedelmi vállalatok és nyugdíjintézetek birtokai abban az esetben is kisajátítandók, ha 100 kat. holdnál kisebbek. A 100 és 1000 holdig terjedő birtokoknál ki kell sajátítani a birtokok 100 holdon felüli részét. A bizottság joga annak megállapítása, hogy melyik birtokrész marad vissza a tulajdonosnak. A községi, törvényhatósági, egyházi és alapítványi birtokoknál 100 kat. hold akkor is megmarad, ha a birtok kiterjedése nagyobb 1000 kat. holdnál. A községi és közbirtokossági legelők azonban nem esnek kisajátítás alá.

Kisajátítás alá esik azoknak a birtokoknak öt kat. holdon felüli része, amelyeket a tulajdonosa 1939. év szeptember hó 1. után, tehát a háború kezdete óta szerzett, kivéve, ha a mezőgazdálkodás élethivatása vagy a megszerzett föld a szerzés időpontjában még fenntartását szolgálta. A bizottság ezeknek a birtokoknak az összeírásánál különös gondossággal járjon el, mert a rendelet célja az, hogy a háborús nyerészkedők birtokait vonja csupán kisajátítás alá.

Megváltás alá kerül és össze kell írni minden 20 kat. holdat meghaladó szőlőt vagy gyümölcsöst. A szőlő- és gyümölcsbirtok 20 kat. holdon felüli része kisajátítás alá esik.

Az erdőterületből minden 10 kat. holdon nagyobb terület igénybe veendő, akárkinek a tulajdona.

A községi földigénylő bizottság tehát haladéktalanul írja össze a kisajátítandó ingatlanokat, és az összeírás egy példányát tegye közszemlére. A megváltásra kerülő ingatlanok jegyzékét terjessze fel a megyei tanácshoz jóváhagyás végett. A megyei tanács három napon belül köteles az ingatlanok megváltását kimondani.

Felosztási terv készítése

A községi földigénylő bizottság a felosztható földek és az igényjogosultak számának figyelembevételével késedelem nélkül készítsen felosztási tervezetet. A felosztási terv elkészítésénél a következő szempontokat tartom szem előtt:

1. Házhelyek juttatására megfelelő területet jelöljön ki és tartalékoljon.

2. A felosztási tervben utak, dűlőutak céljára szükséges területet tartson fenn.

3. Egy igényjogosultnak juttatható föld nem lehet több mint 15 kat. hold szántó és rét. Ha szőlő vagy gyümölcsös felosztásáról van szó, a juttatott ingatlan nem lehet több mint három kat. hold.

4. Egy földnélküli igényjogosultnak juttatott szántó és rét nem lehet kevesebb, mint három kat. hold. Szőlő és gyümölcsös esetén pedig nem lehet kevesebb, mint $^1/_2$ kat. hold.

5. A rendelet 36. §-a első pontjában felsoroltaknak juttatható szántóföld és rét 25 kat. holdig, kert és szőlő öt kat. holdig terjedhet.

6. A kisajátított ingatlanokhoz tartozó legelőterületet felosztani nem lehet, a legelőterület osztatlanul a község tulajdonába kerül.

Ha azonban a legelőterület a szükségletet meghaladja, és a művelési ág átalakítása lehetséges, az igényjogosultak nagy száma és az igénybe vehető szántóföld elégtelensége pedig indokolttá teszi, a szükségletet meghaladó legelőterületből az igényjogosultaknak lehet juttatni.

7. A törpebirtokosoknak és igényjogosult kisbirtokosoknak a felosztás során számarányukhoz képest arányosan kell a földből juttatni, éspedig annyit, hogy a meglevő ingatlanuk vagy várható örökrészük és a most juttatott ingatlan együttesen a család létfenntartását szolgáló és munkaerejét foglalkoztató kisbirtokká egészüljön ki.

8. Ha a felosztásra kerülő ingatlan igényjogosult kishaszonbérlő birtokában van, úgy a kishaszonbérlők lehetőleg abból a földből kapjanak, amelyet jelenleg is művelnek.

A földigénylő bizottság a felosztási tervhez egy egyszerű vázrajzot is készítsen, amely a felosztásra kerülő földön juttatott ingatlanok nagyságát és elhelyezését nagyjábani pontossággal feltünteti. Ha a községi bizottságnak a vázrajz elkészítéséhez és a juttatott ingatlanok kiméréséhez mérnökre vagy földmérőre van szüksége, mérnök, illetve földmérő kiküldését kérheti a földművelésügyi miniszter járási megbízottjától vagy a megyei tanácstól.

A megyei tanács köteles a felosztási tervet három napon belül jóváhagyni. Amennyiben a megyei tanács a felosztási terv ellen kifogást három napon belül nem emel, a községi bizottság a felosztási tervet végrehajthatja.

Ha a község határában felosztásra kerülő ingatlanok kiterjedése együttesen nem több 500 kat. holdnál, a földigénylő bizottság a megyei tanács utólagos jóváhagyása mellett a kisajátított ingatlant ossza fel, és ideiglenesen az igényjogosultak birtokába adja.

Ingó és ingatlan felszerelés számbavétele

A földigénylő bizottság az elkobzás vagy kisajátítás alá kerülő ingatlanhoz tartozó vagy azokon levő ingó és ingatlan felszerelést haladéktalanul írja össze, és a szükséghez képest gondoskodjon azok fenntartásáról és megőrzéséről. Az ingó és ingatlan felszerelés megosztása és felhasználása tekintetében a rendelet 30. §-a intézkedik.

Ingatlanok felosztása

A földigénylő bizottság a felosztási terv alapján késedelem nélkül ossza fel a földeket az igényjogosultak között. A juttatott ingatlanokat mérje ki az egyes igényjogosultaknak, és az igényjogosultakat helyezze a juttatott föld birtokába. A birtokba helyezésről a földigénylő bizottság birtoklevelet adjon ki a földhözjuttatottaknak.

A földigénylő bizottság a rendelet végrehajtása során és a kisajátított ingatlan felosztásánál különös tekintettel legyen arra, hogy a rendelet végrehajtása ne zavarja a termelés rendjét. Ha tehát a felosztásra kerülő ingatlanon a

tavaszi mezőgazdasági munkálatokat a kishaszonbérlők már megkezdték, az igényjogosultaknak az ilyen birtokon a föld kimérhető ugyan, de ebben a gazdasági évben a földet a kishaszonbérlők művelik, és a termés őket illeti. Ilyen esetekben az igényjogosult a termés betakarítása után, de legkésőbb október hó 1-én veheti a földet művelés alá.

Felhívom végül, hogy kétnaponként megszervezett futárszolgálattal jelentse hozzám az alábbi adatokat:

1. Hány bizottság van a községi (kor-) jegyzősége területén,
2. mennyi a kiosztandó föld községenként és összesítve közs. (kor-) jegyzőségenként,
3. mennyi az igénylők száma és mennyi az igényelt föld stb. kat. hold területe, hány kat. hold van már kiosztva községenként és kozs. (kor-) jegyzőségenként összesítve,
4. mennyi ház és belsőség van már kiosztva,
5. hány kat. holdnyi terulet van már bevetve községenként és kozségi (kor-) jegyzőségenként összesítve.

A fent részletezett FM rendelet teljes és három napon beluli végrehajtására az orosz Ellenőrző Bizottság nagy súlyt helyez, és az esetleges szabotálókat hadbíróság elé állítja.

Jelen rendeletem egy példányát alispán úrhoz, egy példányát a nemzeti bizottsághoz, egy példányát az orosz katonai parancsnoksághoz felterjeszteni rendelem.

Olvashatatlan aláírás
főszolgabíró h.

B. szigetvári járas foszolgabírája

Hatoldalas, géppel írt masolat, a szigetvári járasi főszolgabíró bélyegzojével. – Kaposvári ÁL alisp. 1945–14019.

Az alispán a rendeletet, tudomásul vétel után, 1945. április 14-én irattárba helyeztette.

49

Kiskunhalas, 1945. március 31

A foldigénylő bizottság jelentése a megyei foldbirtokrendező tanácshoz: a bizottság megalakult, a kiosztás megkezdődott

Ezennel bejelentjuk a községi foldigénylő bizottság megalakulását, amelyet a szombaton délelőtt tartott foldigénylő nagygyűlés meg is erősített. A bizottság tagjai a kovetkezők: az ottagú választmány: Miskei Tamás elnok, Borréz Mátyás, Fuchs Imre, Bundzsák István, ifj. Kardos Pál, a bizottság tobbi tagja: Rohonczi János, Németh R. Gábor, Bóna Lajos, Soós János, Monda István, Osztobányi Ferenc, Nagy József, Baki János, Palatinus Sándor, Harnóczi Imre, Lendér Sándor, Sánta Imre, Gonczol Antal, Szabó Mátyás, Nagy Kálozi József. Megalakult a foldigénylő iroda is. Irodavezetővé Csányi Jánost

választottuk. A foldigénylő bizottság tagjai valamennyien foldigénylő földmunkások és kisbirtokosok.

Megkezdődött a telekkonyvből 'a kisajátítandó és megváltandó birtokok kiírása, amely azonban nagyon hosszadalmas munka, úgyhogy a foldosztást egyelőre anélkul is folytatjuk. A foldigénylő bizottság elbírálta már az első 50 igénylő igényjogosultságát, valamint nagyjából a kiosztandó birtokokat. Idáig kb. 150 foldigénylő és 30 házhelyigénylő jelentkezett. A munkába belevontuk a helybeli Demokratikus Ifjúsági Szovetséget. A szombati foldigénylő nagygyűlésen kb. 500 földműves vett részt, amelyen az egyes pártok szónokai, Szabó János pesti kikuldott és a foldigénylő bizottság elnoke szólaltak fel. Ugyanakkor az első tizenkét igénylő megkapta birtoklevelét. Az első két igénybe vett birtok Makai Károly elmenekult fasiszta és dr. Fekete Imre, aki szintén elmenekult fasiszta (újabban visszatért) birtoka. Foldjuk megmüvelésében egyik sem vett részt. Pontos adatokat legkozelebb kuldunk. A birtokból a kovetkező 12 foldigénylő kapott· Baranyi József, Ábrahám Imre, Papp Balázs, Farkas József, Brecska Antal, Fodor Péter, Fehér János, Dudás Pál, Ancsa Molnar Lajosné, Maráczi Lajos, Huszti Mátyás, Császár József. Mindannyian földtelen gazdasági cselédek, sokgyermekesek, átlag 10–15 holdanként osztottuk szét Kérjuk mindenesetre a megyei foldbirtokrendező tanács hozzájárulását is. A jovo heti munkába három foldmérő csoportot állítottunk be, akik naponta legalább 450 hold foldet tartoznak szétmérni. Ilyen tempó mellett kb négy hét alatt a birtokok nagy része szét lenne osztva. Idáig 5000 ropcédulát adtunk ki, az újságba cikkeket írtunk, megszerveztuk minden tanyai iskolában a tanyai foldigénylő csoportok bizottságát, amely a tanyaiakkal tartja az osszekottetést.

Jelentésunk elismerését kérve maradunk magyar udvozlettel

Miskei Tamás
a foldigenylo bizottsag elnoke

Egyoldalas, geppel irt eredeti tisztázat. – Kecskemét ÁL Pest-Pilis-Solt-Kiskun m. FT kecskeméti tárgyalő tanácsa 1945–2.

1945. majus 17-ig 3500 kat. holdat koboztak el és 5316 kat. holdat sajátítottak ki Kiskunhalas határában, 905 igénylőnek 5961 kat. holdat osztottak ki. [Kiskunfélegyházi VL Kiskunhalasi polgm. 1945–826.]

50

Debrecen, 1945. március 31

Juhász Géza debreceni tankeruleti főigazgató rendelete a hatósága teruletén levő osszes nép- és mezőgazdasági iskolák igazgatóihoz: világositsák fel a népet, hogy a demokratikus rendszer megvaltoztathatatlan, és a fold véglegesen a nép jogos tulajdonába kerult

Évszázadokra visszanyúló kuzdelem után a magyar fold végre egyedul jogosult birtokosának, a magyar népnek a kezére jutott. Ennek a történeti esemenynek a jelentősége szinte beláthatatlan, és most még jóformán fel nem

fogható, milyen hatása lesz a nemzet életében. Annyi azonban bizonyos, hogy a demokratikus szellemű új Magyarország felépítésének, s a magyar nép felemelkedésének és a szociális kiegyenlítődésnek a sikeres földbirtokreform az alapja. Annak ellenére, hogy a magyar nép jövendő sorsát meghatározó és eldöntő eseményről van szó, mégis olyan jelenségek mutatkoznak, hogy az addig félrevezetett, kihasznált, kiuzsorázott, emberi érzéseiben és mivoltában megalázott népünk sok helyen tartózkodik, idegenkedik immár törvényesen biztosított igényeinek érvényesítésétől.

Ennek a jelenségnek több oka van, de fő oka nyilvánvalóan abban keresendő, hogy népünk a hirtelenül eléje tárult helyzettel szemben bizalmatlan, új fordulattól tart, jogos tulajdonához hozzá sem mert nyúlni, annyira valószínűtlen neki a sóvárogva várott álom beteljesülése.

A földreform sikere pedig most annak végrehajtásától függ. Mi nevelők sem nézhetjük tétlenül, hogy népünk eddigi tapasztalatai alapján nem tud bízni a felülről jövő javulásban.

Nekünk kell sürgősen felvilágosítanunk népünket, hogy övé ez a magyar ősi föld, ő harcolt, verejtékezett érte, és egyedül ő tudja megművelni két keze munkájával. Meg kell szabadítani népünket az úri Magyarország elnyomásának évszázados béklyóitól, tehát fel kell világosítani, hogy az új helyzet megváltoztathatatlan, kialakuló rendjét semmi veszedelem nem fenyegeti, és amit most birtokába vesz, amibe munkát fektet, az orokre és visszavonhatatlanul jogos tulajdona marad. A magyar nevelőknek kotelességük részt vállalni abban, hogy népünk most már tartózkodás nélkul nyilvánítsa igényét az ősi jussra.

A fenti és az egyetemes magyarság érdekeit szolgáló nagy cél eléréséből hatáskörébe tartozó valamennyi nevelő, tanár, tanító egyaránt vegye ki a részét. Természetesen ezen a téren legtöbbet a néppel legközvetlenebb kapcsolatban álló tanító tehet, de a tanárok is ejtsék módját, hogy tanítványaikon keresztül megváltoztassák a bizonytalankodó köztudatot.

Felhívom ezért Címet, hogy a nagy cél teljes átérzésével utasítsa hatáskörébe tartozó tantestületeket, közös megbeszélés alapján és a helyi viszonyok figyelembe vételével találják meg a legalkalmasabb módját a felvilágosító munka azonnali végrehajtásának.

Dr. Juhász Géza s. k.
tanker. főigazgató

Kétoldalas, géppel írt, sokszorosított másolat. - Szolnoki ÁL Kisújszállás. 1945-640.

51

Budapest, 1945. április 1

A Magyar Kommunista Párt röplapja:
„Szervezzük a földreform végrehajtását!"

Irányelvek a Magyar Kommunista Párt szervezetei számára

1. A Nagy Imre elvtárs földművelésügyi miniszter által kidolgozott rendelet: a „Nagybirtokrendszer megszuntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásá-

ról" a magyar parasztság, az egész magyar dolgozó nép, a magyar demokrácia történelmi jelentőségű győzelme. A földreform fordulatot jelent a magyar történelemben. Végrehajtása biztosítja a magyar demokrácia győzelmét, és a feudális reakció restaurációs kísérleteit szinte eleve reménytelenné teszi. A földreform történelmi jelentősége abban is áll, hogy szilárd alapokra fekteti a magyar munkásság és parasztság szövetségét, véget vet a feudális és fasiszta reakció huszonotéves politikájának, mely a paraszttomegeket a városi munkássággal igyekezett szembeállítani.

A Magyar Kommunista Pártnak dontő szerepe volt abban, hogy a földbirtokreform – három hónapra az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása után – valósággá válik. Az MKP volt az, amely „Magyarország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programjá"-ban már 1944 novemberében követelte, hogy:

„A mezőgazdasági munkások és cselédek, a torpe- és kisbirtokosok, a magyar nép e legszámosabb és legszegényebb rétegének felemelésére, a magyar demokrácia alapjainak megszilárdítására a legrovidebb határidőn belul, a földigénylők kozreműkodésével széles körű földreformot kell végrehajtani, mely sok százezer földnélkulit és szegényparasztot tesz életképes kisgazdaság tulajdonosává.

A földreform céljaira elsősorban igénybe kell venni a hazaárulók, a háborús bűnösök, a Volksbund-tagok, a német hadseregben szolgáltak birtokait, és teljes egészukben, minden felszerelésukkel egyutt el kell kobozni."

A pártnak ez a programjavaslata lett az alapjává az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozatának a földreformról és a Földművelésugyi Minisztérium által kidolgozott rendelet irányelvévé.

2. A földért való harc a nagybirtokrendszer megszuntetéséről és a földműves-nép földhoz juttatásáról kiadott rendelet kiadásával azonban még korántsem ért véget. Megkezdődik a harc a rendelet végrehajtásáért. Súlyos hiba volna azt hinni, hogy most, miután a rendelet megjelent, minden további magától fog menni, hogy a rendelet végrehajtása kizárólag a kormány, a Földművelésugyi Minisztérium dolga. A rendelet végrehajtását meg kell szervezni, talpra kell állítani magukat az érdekelt paraszttomegeket. A földreform végrehajtásának dontő jelentőségű szervei, a községi földigénylő bizottságok szintén nem fognak maguktól létrejönni. A földigénylő bizottságok megalakítását nem szabad rábízni a parasztság spontán, osztonós akciójára. Ha azt akarjuk, hogy a földigénylő bizottság a parasztság fegyverévé legyen a földreform végrehajtásáért meginduló harcban, akkor gondoskodni kell róla, hogy olyan igényjogosultakból álljon, akik ezt a harcot valóban vezetni tudják. A földbirtokos reakció mindent el fog követni, hogy ellenállást fejtsen ki a rendelet végrehajtásával szemben, a reakció ellenállását letorni csak szervezett harccal lehet. Erre fel kell készulni, mozgósítani kell rá az erőket.

3. Ma a Magyar Kommunista Párt központi feladata a földreform végrehajtásáért folyó harc vezetése és szervezése. Erre a feladatra kell a pártszervezeteknek legjobb erőiket mozgósítani. Vonatkozik ez nemcsak a vidéki, hanem a városi pártszervezetekre is. A szervezetekben taggyűléseken kell ismertetni a földreform jelentőségét, és konkrétan kidolgozni a tervet az illető pártszervezet részvételéről a földreform végrehajtásában. Minden pártszervezetnek (illetve

a vezetőségeknek) ki kell válogatnia az alkalmas elvtársakat, mozgósítani kell őket a községekbe és falvakba, hogy a legmesszebbmenő segítséget nyújtsák az érdekelt parasztságnak. Elsősorban olyan elvtársakat kell erre a célra mozgósítani, akik járatosak a parasztmunkában, gyakereik vannak a faluban, de erre a munkára számba jonnek általában a politikai és szervező munkához értő erélyes, a párt politikáját megértő és azt végrehajtani tudó elvtársak. A városi pártszervezeteknek nem szabad szűkkeblűeknek lenniuk, és a foldreform végrehajtására rendelkezésre kell bocsátaniuk legjobb tagjaikat, akár arról van szó, hogy az illetékes állami szerveknek bocsátjuk rendelkezésére a kommunista párttagokat (megyei vagy járási megbízottakként), akár arról van szó, hogy kozvetlenül pártvonalon kuldjuk ki a parasztság támogatására, a foldigénylő bizottságok szervezésére, a falu szervezésére elvtársainkat.

4. A foldreform végrehajtására mozgósított kommunisták legelső kotelessége alaposan áttanulmányozni és minden részletében ismerni az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendeletét a foldreformról és a Foldművelésugyi Minisztérium végrehajtási utasítását a rendelethez. A kommunistáknak érteniuk kell ahhoz, hogy magának a rendeletnek a szovegével verjék vissza a reakció ama kísérleteit, melyek a rendelet egyes paragrafusait igyekeznek majd a foldigénylők ellen kijátszani.

5. A foldreform végrehajtásáért folyó harc súlypontja a kozségi foldigénylő bizottságokon nyugszik. Ezért a legfontosabb és a legsurgősebb feladat a kozségi foldigénylő bizottságok haladéktalan megszervezése. Ennek nem hetek, hanem napok alatt kell mindenutt megtorténnie. A kommunistáknak azt a célt kell maguk elé tűzniuk, hogy legkésőbb március végéig minden megye valamennyi járásában és kozségében megalakuljanak a foldigénylő bizottságok.

6. Hogyan kell megalakítani a foldigénylő bizottságot? Szervezetten. A falu demokratikus pártjaival, foldmunkás helyi csoportjával előre meg kell beszélni, kik azok, akikben a foldigénylők bíznak? A foldigénylők gyűlésére előkészített listával kell menni. Olyanokat kell a foldigénylő bizottságba beválasztani, akiket a falu népe ismer mint harcos embereket. A bizottságokban ne csak gazdasági cselédek és mezógazdasági munkások legyenek, hanem torpebirtokosok is, és feltétlenul olyan kisgazdák is, akik a foldreform-rendelet értelmében igényjogosultak. A foldigénylő bizottságnak tehát képviselnie kell a parasztság valamennyi foldigénylő rétegét. A kommunistáknak már a foldigénylő bizottságok szervezésénél szembe kell szállniok olyan torekvésekkel, melyek a foldigénylő bizottságot kizárólag a falu nincstelenjeinek szervévé próbálják szűkíteni, és ki akarják zárni belőle az igényjogosult kisgazdákat vagy torpebirtokosokat. A kommunisták kotelessége megakadályozni, hogy a foldreform végrehajtása során nincstelenek, torpebirtokosok és kisgazdák egymással keruljenek szembe.

7. A kommunistáknak szembe kell szállniok a falu nincstelen és szegény rétegeiben sok helyt tapasztalható olyan hangulatokkal is, melyek a jómódú parasztság ellen irányulnak, és azt kovetelik, hogy a foldreform-rendeletben megszabott 200 holdas birtokhatárt a parasztbirtokra nézve szintén szállítsák le 100 vagy 50 holdra. A kommunisták kotelessége megmagyarázni a falu szegénységének, hogy ma a gazdagparasztság elleni támadás a foldesúri reakció

malmára hajtaná a vizet, és a középparasztságot is szembeállítaná a mezőgazdasági munkásokkal és törpebirtokosokkal, valamint a magyar demokráciával. Meg kell magyarázniuk, hogy a 200 holdas birtokhatár a parasztbirtokra nézve szükséges a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front egységének fenntartása és a németellenes magyar szabadságharc érdekei szempontjából is.

8. A földigénylő bizottságokban egyesíteni kell a rendelet értelmében igényjogosult valamennyi réteg képviselőjét, de vezető szerepet és túlsúlyt természetesen a földigénylő mezőgazdasági munkásság képviselőinek kell biztosítani. Ez azt jelenti, hogy a földigénylő bizottságokban a lehetőség szerint a döntő szó szervezett földmunkásoknak jusson. Helytelen és célszerűtlen azonban arra törekedni, hogy a földigénylő bizottságokban okvetlenül kommunista párttagoknak jusson a számszerű többség. A kommunisták a földigénylő bizottságokban nem számszerű többségükkel, hanem erélyükkel, okosságukkal, rátermettségükkel kell hogy vezető szerepet játsszanak.

9. A földigénylő bizottság számára a földreformról szóló kormányrendelet igen fontos jogot biztosít. Az ő feladata megállapítani, hogy milyen birtokokat kell mint hazaárulók, háborús és népellenes bűnösök földjét elkobozni minden kártalanítás nélkül. Ez azt jelenti, hogy a földigénylő bizottságok az elkobzandó birtokokról szóló határozataikban nincsenek kötve népbírósági ítéletekhez vagy igazoló bizottsági döntésekhez, hanem kizárólag saját belátásukra és jogérzetükre támaszkodva kimondhatják, hogy a községben kit tekintenek hazaárulónak, háborús vagy népellenes bűnösnek. A földigénylő bizottságoknak anélkül, hogy az önkényeskedés hibájába esnének, bátran élniuk kell a földreform-rendelet által számukra biztosított joggal. Sokkal bátrabban és erélyesebben mondhatják ki, hogy az elmenekültek, a régi rendszer népellenes elemei, a reakció támaszai, a vitézek stb. bűnösök – a rendelet értelmében –, földjük tehát elkobzandó. A földreform végrehajtását tehát ily módon összekapcsolhatják a reakció elleni harc kiszélesítésével és az állami, kozigazgatási szervezet megtisztításának munkájával.

Vigyázni kell azonban arra, hogy a földigénylő bizottságok ezzel a rendeletben biztosított jogukkal ne lőjenek túl a célon, és ne kerüljenek ellentétbe a földreform alapvető rendelkezéseivel. Nem szabad a gazdagparasztot „népellenessé" nyilvánítani csak azért, mert rosszul bánt a béresével stb. Itt is érvényes az, amit fent kifejtettünk: nem szabad a gazdagparasztságot és vele együtt a középparasztok egy részét a feudális reakció karjaiba kergetni.

10. Az illető megyében vagy járásban előre ki kell szemelni egy vagy két nagybirtokot, amelynek felosztásával a földreform kezdetét fogja ott venni. Helytelen lenne az egész megye vagy járás területén „egyenlően" elosztani az eröket, és így szétforgácsolni. Abból kell kiindulni, hogy a földreform végrehajtásánál és az igényjogosultak mozgósításánál a döntő tényező a jó példa. Egy vagy két nagybirtok haladéktalan felosztása lendületet fog adni mindenutt a földigénylő bizottságoknak, és minden agitációnál jobban fogja tettre serkenteni a földigénylők tömegeit.

11. A földesúri reakció a legkülönfélébb eszközökkel igyekszik majd elgáncsolni, szabotálni a földreform végrehajtását. Agitálni fog, hogy az igényjogosultak ne jelentkezzenek, nem érdemes földet szerezni, mert nincs állat,

felszerelés stb. Igyekezni fogja húzni-halogatni a kozségi foldigénylő bizottságok felosztási tervének jóváhagyását. Egymásnak próbálja majd uszítani a nincstelent és a kisgazdát stb., stb. Ezekkel a szabotáló kísérletekkel szemben fel kell lépni a politikai agitáció, a felvilágosítás eszkozeivel, de fel kell lépni hatalmi eszkozokkel is. A szabotáló kozigazgatási tisztviselőkkel szemben élni kell azzal a széles jogkorrel és hatalommal, amelyet megyei és járási megbízottainak a földmüvelésugyi miniszter biztosít. Támaszkodni kell arra, hogy ezek a megbízottak, valamint a földigénylő bizottságok tagjai megbízatásuk tartama alatt kozhivatalnokoknak tekintendők, akiknek a szervezett népre és a demokratikus rendőrségre támaszkodva joguk van letartóztatni, eltávolíttatni a szabotáló kozhivatalnokokat.

12. A szabotázs letorésére azonban a legjobb eszkoz a gyors cselekvés, befejezett tények teremtése. Nem szabad megengedni, hogy a reakció a kozlekedés mai nehézségeire támaszkodva elhúzza a kozségi földigénylő bizottságok határozatainak, javaslatainak végrehajtását. A Földmüvelésugyi Minisztérium végrehajtási utasítása szerint a megyei földbirtokrendező tanácsok három napon belul tartoznak jóváhagyni a kozségi földigénylő bizottságok felterjesztéseit. Erre támaszkodva a földigénylő bizottságoknak maguknak kell haladéktalanul cselekedniuk. A dolog lényege az, hogy a parasztság minél hamarabb birtokon belul legyen. Nem az a baj, hogy a földigénylő bizottságok gyors cselekvése közben a föld felosztásánál hibák is történnek – ezeket a hibákat később ki lehet majd javítani –, hanem abban rejlik a veszély, hogy az adminisztratív intézkedések lassúsága elhúzza a földreform gyors végrehajtását. Éppen ezért a kommunisták feladata odahatni, hogy a paraszt minél előbb a föld birtokában legyen. A földigénylő bizottságok esetleges hibait később ki lehet javítani, lehet ellenuk fellebbezni a megyei és az országos szervhez, de a fellebbezo birtokon kívul fellebbezzen.

13. A fent kifejtettek értelmében elengedhetetlenul fontos, hogy földet kapjanak ne csak a földmunkások és a mezőgazdasági cselédek, hanem a törpebirtokosok és az igényjogosult kisgazdák is. A föld kiosztásánál ugyelni kell arra, hogy pártpolitikai szempontok ne jussanak szerephez olyan értelemben, hogy pl a kommunista vagy egyéb párthoz tartozo földigényloket a földigénylő bizottság előnyben részesítse a többiek rovására. A föld kiosztasanal feltétlen pártatlanságot kell biztosítani. Viszont ki kell zárni a földigénylők sorából azokat, akik eladták magukat a reakciónak.

14. A kiosztásra kerulő birtokegység ne legyen túl kicsi Semmi esetre sem szabad „nadragszíj-parcellákat" kiosztani. Vidékenként természetesen különböző lesz az a minimum, ami kiosztásra kerul, de általában véve ne legyen kevesebb 3–4–5 holdnál.

15. A földigénylő bizottságok munkája, a földreform végrehajtása ne hátráltassa, hanem lokje előre a tavaszi mezőgazdasági munkákat. A föld kiosztása után az új birtokos azonnal kezdje meg a föld megmüvelését. Ezt sem szabad egyszerűen rábízni a földhoz jutott igényjogosultra, hanem a földigénylő bizottságok, illetve a földmunkásszervezet és a pártszervezet révén megfelelő ellenőrzést kell gyakorolni. Azt a kishaszonbérlőt, aki nem azt a folddarabot kapja meg tulajdonul a földreform során, melyet a termelő bizottság haszon-

bérletre kiutalt neki, fel kell világosítani, hogy az idei termés a haszonbérletén az övé lesz, és hogy nyugodtan dolgozhat tovább, mert máshol mindenesetre kap földet.

16. A földigénylő bizottságok minden részletét előre meg kell szervezni, minden apróságra előre kell gondolni, nehogy apró technikai akadályok késleltessék a föld gyors kiosztását. Gondoskodni kell arról, hogy rendelkezésre álljanak földmérők (akik nem okvetlenul mérnokok kell hogy legyenek, lehetnek a dologhoz értő egyszerű parasztok is), gondoskodni kell még a karókról is, amiket a föld kiosztásánál be kell verni majd a földbe, hogy jelezzék, hogy az illető földdarab kinek a tulajdona. A földosztás megkezdésekor unnepélyes gyűlést kell tartani, unnepélyes lakomával, ha csak lehet, a kastélyban vagy az úri lakban, és ezzel is kihangsúlyozni a nap unnepi jelentőségét. A falu népének ilyen kulsőségek révén is látnia kell az idők változását, hadd érezze, hogy most ő az úr.

17. A megyei földbirtokrendező tanácsban helyet foglaló kommunisták feladata a kozségi földigénylő bizottságok munkájának legteljesebb támogatása. Nem elfojtaniuk vagy fékezniuk, hanem támogatniuk és buzdítaniuk kell a földigénylő bizottságok ontevékenységét és onálló akcióját. Ha a földigénylő bizottságok a megyei földbirtokrendező tanács előzetes hozzájárulása nélkul cselekszenek még a torvényes háromnapi határidő lejárta előtt, akkor a tanácsban ulő kommunisták feladata nem a sopánkodás a parasztok „onkényeskedése" folott, hanem az utólagos jóváhagyás keresztulvitele a torvény céljának érvényesítésére.

18. A kommunistáknak a földreform végrehajtásánál egyutt kell működniuk a tobbi demokratikus párttal. Nemcsak a megyei földbirtokrendező tanácsokban, hanem a földigénylő bizottságokban is. Kozos gyűléseket kell tartani veluk, mindent el kell kovetni, hogy tagjaik és szervezeteik cselekvően kivegyék részüket a földreform végrehajtásában. Ezzel gyorsítjuk a föld parasztkézre jutását, és a kozos harcban szorosabbra kovácsoljuk a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front egységét. A Magyar Kommunista Párt vezető szerepének a földreform megvalosításánál nem abban kell állnia, hogy a kommunisták minden munkát maguk végeznek és másokat igyekeznek kizárni a munkából, hanem abban, hogy bevonják a kozos munkába a tobbieket, aktivizálják a demokratikus pártok szervezeteit és híveit.

19 A fenti irányelvekben nem terjeszkedtunk ki minden részletre, mert felteteleztuk, hogy a földreform végrehajtásában részt vevő kommunisták ismerik a kormányrendelet és a végrehajtási utasítás rendelkezéseit. Ezeknek az iranyelveknek az a célja, hogy a kommunisták figyelmét a dontő politikai szempontokra iranyítsa.

Minden kommunista munkáját annak a tudatnak kell áthatnia, hogy a Magyar Kommunista Pártnak éppúgy élen kell haladnia a földreform végrehajtásáért folyó harcban, mint ahogy pártunk élen járt a földreformról szóló rendeletet megelőző harcokban. A cél: a lehető legrovidebb időn, néhány héten belul elvégezni a földreform végrehajtási munkájának zomét. Ha ez sikerul – és kell sikerülnie, akkor a magyar demokrácia győzelme biztosítva van.

Meg yoldalas nyomtatvany. – Szekszard» ÁL Decsi kfb sz n.

Tass, 1945. április 2

A nemzeti bizottság ülése határozatot hoz az elkobzandó birtokok ügyében, megállapítja a földigénylő bizottság hatáskörét és működésének elveit

Jegyzőkönyv

Felvétetett Tasson, a községi nemzeti bizottság 1945. évi április hónap 2-án megtartott 6. üléséről.

Jelen vannak: Gulácsi Sándor elnök, Farkas István jegyző, Gubacsi Gábor, Balázs Antal, Deák Lajos, Dabi Bálint, Németh Sándor, Makkai Gábor és Wohl Béla bizottsági tagok.

Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Darányi-, Hóman-, Nemesi- és Boronkay-birtokok rendezése. 3. Földosztó bizottság működése és jogai.

Elnök: Gulácsi Sándor üdvözli a megjelenteket, s a bizottsági ülést megnyitja. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Gubacsi Gábor és Németh Sándor bizottsági tagokat, majd ismerteti a 2. tárgysorozatot, mely alapján vita tárgyává kerül a Darányi-, Hóman-, Nemesi- és Boronkay-birtok rendezése.

1. Darányi-birtok: a nemzeti bizottság egyhangúlag elhatározta, hogy a Darányi Gyula birtoka teljes egészében elkobzandó, mivel népellenes politikát folytatva, a leszámolás elől Németországba menekült.

2. Hóman Bálint: a nemzeti bizottság egyhangúlag elhatározta, hogy Hóman Bálint birtoka teljes egészében elkobzandó, mert népellenes rendeleteket bocsátott ki, és a németek részére segítette elő a háborút.

3. Nemesi-birtok: a nemzeti bizottság határozata szerint gróf Nemesi János birtoka teljes egészében megváltással kiosztandó, mert az ország területén máshol is van birtoka.

4. Boronkay-birtok: a nemzeti bizottság egyhangúlag úgy döntött, hogy Boronkay Miklós Károly birtoka teljes egészében elkobzandó, mert a nemzeti bizottság megállapította, hogy nyilas, vezető, fasiszta érzelmű, népellenes propagandát fejtett ki.

3. tárgy. A földosztó bizottság működése és jogai, mely alapján a nemzeti bizottság elrendelte, hogy a földosztó bizottság saját hatáskörében teljes joggal rendelkezik az elöljárósággal, és nem kér tanácsot az eloljáróságtól, hanem ontevékenyen dolgozik, és amit a földosztó bizottság elhatároz vagy kiad, a kozségi eloljáróságnak kötelessége haladéktalanul és pontosan végrehajtani, és amit a foldosztó bizottság elhatároz, az megváltozhatatlan marad, csak az igazságos és becsületes legyen, mert a munkájuk végrehajtásáért a nemzeti bizottság van érdekelve és vonhatja felelősségre. Ezért a foldosztó bizottság ne várjon mindenre utasítást, hanem a kapott utasítás szerint öntevékenyen, a legjobb belátása szerint végezze munkáját, hogy a nép és a nemzeti bizottság megelégedését kiérdemeljék, és a földosztó bizottság tagjai bármelyik

gazdaságba kiszállnak, akkor a gazdaság vezetője minden felvilágosítást megadni köteles a föld használhatósága végett.

Kmf.

Hitelesítők:

Gubacsi Gábor
Németh Sándor

Gulácsi Sándor
elnök
Farkas István
jegyzőkonyvvezető

Egyoldalas, géppel irt, eredeti tisztázat. – Kecskeméti ÁL Tassi NB 1945–6. ir. sz. n.

53

Ozora, 1945. április 3

A Magyar Kommunista Párt helyi vezetőségének jelentése a foldosztásról a főispán, a Kommunista Párt megyei titkársága, a politikai rendőrség főnoke és a megyei foldbirtokrendező tanács részére

Tisztelt Elvtársak!

Nehéz időkben teszek jelentést, úgy részbeni felhívást. Mindannyian meg lehetunk győződve, hogy a mainál sokkal nehezebb harcok fognak reánk nehezedni. Hogy a nehéz harcokat kivédhessük, maradéktalan győzelmünket biztosíthassuk, mélyen előrelátva kell mindent megalapoznunk. Ez jelenti a legkisebb aprólékosságoktól a legnagyobb vonalakig. Ha az alkotást, a jelen foldosztást, a szervezést, a bíróságok, a népbíróságok, egyéb bizottságok, a rendőrségek felállítását, az alapját meg nem vetjük magunknak, a szociális társadalmi rendnek szomorú végét látjuk vagy egy rettenetes harc fog bekovetkezni.

Van szerencsém bejelenteni, hogy a kormánybiztos itt volt nálunk, a vele való beszélgetés folyamán úgy fejtette ki, hogy a Dunántúlon a nagybirtok megszuntetését, a földosztást Fürgeden, Montenuovo herceg birtokából mi nyitjuk meg Ozorán. 1945. IV. 3-ra lett ez az ünnepélyes földosztás megállapítva. Erre a megállapításra maga a kormánybiztos nem jelent meg, tamási szovjet hadsereg főparancsnoksága képviseletében Kucsera kapitány képviselte a Szovjetuniót és a szovjet hadsereget. Ezt a földosztást hatalmas unnepi felvonulásokkal tartottuk meg, hatalmas foliratokkal, amit az ifjúságból egy férfi és egy nő vitt, külön táblák, párt-, szakszervezet, Földmunkásszovetség és az ifjúság, mind kiváló felírásokkal, vörös zászlók, koszorúk özönével és virágcsokrok. Vorosre festett mezőgazdasági eszközök, vörös díszbe húzott kocsisorok, úgy 3000 lélek vett részt ezen az ünnepélyen, akik Fürgedre vonultak, csak az a sajnos benne, hogy egy fényképet történelem számára nem tudtunk megalapozni, a filmek hiányában. Ez egy olyan, földosztást megnyitó ünnepély volt, amely sehol a világon meg nem történt. Én, Miklós István tartottam meg a foldosztással kapcsolatos történelmi beszédet, szavalatok s versek hangzottak el, tömeg megeskü-

dött a nekik juttatott föld örök időkre való megvédésére, s kíván a neki adott szabadságért, földért, ha kell, fegyvert is fogni. A nagybirtok maradéktalan megsemmisítését követeli és a földért azt a váltságdíjat helyezi kilátásba fizetni, amit a herceg urak maguk fizettek a földért. Én nagyon szeretném, ha a megyei, úgy a pécsi és a budapesti Kommunista Párt lapjaiban kibővítve látna napvilágot ennek a földosztásnak a gyönyörű ünnepsége, amire minden szempontból szükségünk van.

Most ott kell kezdenem, nem látom életerősnek, nem látom a megyei foldosztó bizottságot sem kellő szakemberekkel ellátva, sem kellő gyakorlati férfiakkal, de nem látok benne a Földmunkásszövetség tagjaiból sem olyan embereket, akik komoly, régi harcosai a föld népének, a parasztságnak! Akik a parasztságot ízig-vérig ismernék, annak bajait, terheit, nehézségeit, a föld minőségét, és így ennek az ismeretnek a segítségével egy olyan földreformot, egy olyan áttelepítést, olyan életképes falukat tudna életre kelteni, ami magának a Kommunista Pártnak gyakorlati propaganda lenne, ami bebizonyítaná a nincstelen, a torpebirtokos parasztság előtt, hogy igen, ezt az alkotást, ezt a földreformot, ezt a foldmunkás szabadságot a Kommunista Párt adta. S ugyanezen párt szüntette meg a kizsákmányoló nagybirtokrendszert! Az új földosztásban, az új falu létrehozásában nem tudnak olyan politikát folytatni, s a dolgokat úgy keresztülvinni, hogy azt nem ma, hanem 100 év múlva is a sajátunknak mondhatnánk buszkén, hogy ezt mi csináltuk, hogy a 200 év múlva utánunk jövő utókor dicsérettel venné a neveinket a szájára. Én minden tekintetben először megértő tárgyilagossággal, ha ezzel nem megy, szabotázs vagy tudatlanság hibájából, akkor kényszerítő körülmények között is, úgy kívánom megoldani, amit mi és a Kommunista Párt magáénak tekinthet! Ugyanúgy ennek megteremtését és elősegítését elvárjuk minden párttól és a Kommunista Párt funkcionáriusaitól.

Fel kell említenem egy esetet. Ozora, Felsőnyék és Fürged község foldigénylő bizottságai, bár a cselédek tudatlanságába ütköző nehézségekbe ütközött, nehezen tudott megegyezni, mert Tamásiból a földosztó bizottság mellé rendelt mérnök úr úgy értelmezte a földreform-törvényeket, hogy a cselédnek joga van a foldet ott kivenni, ahol ő akarja, és ez a mérnök úr, nyilván rosszmájú szabotázsból, még azután is képes volt a cselédeket félrevezetve, helytelen földosztási formákra bírni, amikor a gazdasági cselédekkel megegyezve, hálás örömmel elfogadták azt a javaslatomat, hogy a 4000 holdas fürgedi gazdaságból egy gyönyörű községet, áttelepítés segítségével építünk ki a fürgedi vasút mellett, s úgy az ozorai és iregi köves út mentén, amely község a világ legszebb községeként épulne ki. Mint földrajzi, gazdaságügyi és egészségi szempontból. Természetes, ahova a község alapkövét letettük; azt a körülvevő területeket jelölték ki a házhelyek felosztása tárgyában, amely község a vidékkel való betelepítésekkel egyutt, úgy az indulásban körülbelül 200 házat tenne ki. Ami csak így tenné lehetővé, hogy az elnyomásból bigottságban élő gazdasági cselédeket, a közös lakásból, a szégyenteljes tudatlanságból kiemelhetnénk, azzal, hogy életerős községet hoznánk létre, amely elbírná a maga népnevelését, tanítóit, kultúrházait, párt- és egyéb intézményeit, úgy a község a köves útra tétetne. Ezt a cselédek így elfogadva, örömmel üdvözölték, de hogy még ma a 4000 holdból álló gazdaságban elszórva hat csoportban álló tanyavilágban élnek, a

mérnök tanácsára nem a lefektetett új kozség korul akarják a foldjeiket kivenni, hanem mindegyik a maga jelenlegi pusztai lakása korul, ami eleve kizárta volna az egyesulést, az intenzív, a gépesített gazdálkodást, és bennunket Ozora és Felsőnyék foldigénylőit így arra kényszerítették volna, hogy így is 10 km távolságra eső teruletet, az általuk kiluggatott teruleteken keresztul járva 14 km távolságra kényszerítsenek. A mai napon a foldosztás ki volt tűzve teljes erővel a kormánybiztos által, a mérnok úr szabotázsán keresztul a megegyezést felrúgva, négy napon át nem tudtuk a foldeket mérni. Ami egy hatalmas késedelmet, a termelésben szintén késedelmet, így nagy hiányokat jelent. Ma, az unnepély megkezdése előtt, ismételten tárgyaltak a bizottságok, a gazdasági cselédek képviselői ismételten elfogadták az ésszerű és a szakszerű terveket, amit aláírva, jegyzőkonyvben orokítettunk meg. A nevezett tamási mérnok úr még ma is megpróbált gáncsoskodni, hogy ő a torvényeknek megfelelően jár el. Még a lélekemelő nagygyűlést is brutális, állati hangon megzavarta, amelyen a Szovjetunió képviselője is nagyon felháborodott, végre az eddig kizsákmányolt, de mindenre érdemes lelkes parasztság bolseviki módra rendreutasította, alaposan helybenhagyta. Ki kellett emelnem a dolognak azt a részét, azért, hogy a fent írt figyelmeztetéseknél már megint a bizottságok és a foldrendezésbe bekapcsolt felelős egyének a célnak lehetőleg megfelelően és hibátlanul állíttassék ossze.

Itt a mi kornyékunkben egy csomó szervezett foldmunkás él, és a megyei bizottságba egy sem hivatott be! Amit maga a torvény is előír. De nincsenek legalább kiforrott régi harcosai a pártnak oda beállítva, akik minden tekintetben megfelelő munkát tudnának végezni. Bár a kormánybiztos elvtárs már az előző észrevételénél a vele való beszélgetés alkalmával kért két foldmunkás elvtarsat, hogy jelentsem be neki a neveit, és beállítja őket a megyei foldoszto bizottságba. Ugyan a kormánybiztos elvtárs az unnepélyen az ígérete szerint megjelenni nem tudott, így a két elvtársnak nevét neki át nem adhattam, de itt bejelentem: Rózsa István és Túrós Mihály ozorai elvtársakat, akik talan segítségére lehetnének a foldrendezés lehető jobb kivitelében, de hiszem, hogy a Szekszárdon tartózkodásuk ideje alatt, az ottani pártnak is gyakorlatilag segíthetnek. Ugyan a kormánybiztos elvtárs engem, Miklós Istvánt arra is kert, miután késve vagyunk a foldreformmal, késve vagyunk a vetésekkel, ha gyors intézkedések nem történnek, rengeteg fold marad parlagon, így kért arra, hogy nem vállalnám el, hogy a járásban a foldeket kiosztanám. Én ezt vállaltam, párt és a nemzetgazdálkodás érdekére való tekintettel, de ez idő szerint vele beszélni még nem tudtam, így nem tudom, hogy mi áll a dologban, így az erre vonatkozo felhívas hiányzik.

Meg kell említenem Tolnanémedi, Pincehely és Ozora helyzetét, amely abban áll, hogy az ellentét elsimíthatatlannak látszik a gyánti puszta foldjével kapcsolatban. Ezt a gazdaságot mindhárom kozség igényli, ki joggal, ki jogtalanul. Pincehely kozség egy bizonyos részt joggal és igazságosan igényelhet a gyánti gazdaságból, amíg Ozora kozségnek a gazdasághoz 50% erejéig teljes joga van, először azért, mert 70 évvel ezelőtt Ozoráé volt, s az akkor uralkodo kozségi bírák és fojegyzók a herceg Eszterházy által adott unnepélyes vacsoráért mint Júdások adták át herceg Eszterházynak, teljesen ingyen. Másodszor pedig

ez a gazdaság Ozorához három km-re fekszik, ha ezt a gazdaságot Ozora község meg nem kaphatná, akkor pedig Ozora községnek a kielégítéséért 14 km-nyire kellene e községtől elmennie. Márpedig ez sem elvileg sem magán- vagy nemzetgazdasági szempontból nem felel meg, nemhogy nem felel meg, hanem egyenesen káros.

Ami Tolnanémedi igénylését jelenti Gyánttal szemben, a némedi elvtársak, Szabó elvtárs személyében, az ozorai és pincehelyi bizottságoknak kijelentette, márpedig ő nem is tárgyal Gyántra vonatkozólag, hanem ő az egész gyánti gazdaságot Némedinek ki fogja osztani, hangsúlyozza, hogy ő Klein elvtárs Tolna vármegye főispánjával volt együtt becsukva, és Klein elvtárs neki adta egész Gyántot, és így ő ebből nem is fog engedni. A szociális eszméknek megfelelően meg kell jegyeznem az ésszerű és tervszerű gazdálkodást, az összes magyar községeknek megfelelő arányban való gondolkodását és elosztását. A Kommunista Párt az „én"-t, kizárólag az én községemet a másik községek túlnyomó terhére előnyökben nem részesítheti! Nekünk az egész nemzetre van szükségünk, úgy az egész nemzet munkásságára, az egész nemzet ésszerű gazdálkodására! Tolnanémedinek az úgynevezett Vám-gazdaságból, ami Tolnanémedihez két km távolságban fekszik, már eddig is van leadott foldje, ez a gazdaság és a simontornyai gazdaság legmesszebb része, amit a tolnanémediek törvényesen igényelhetnek, nincs távolabb mint 4–4½ km-nyire Tolnanémedi községtől. Tehát a tolnanémediek miért nem mehetnek el két km távolságtól öt km távolságig a földjüket művelni, akkor, amikor Ozora 12 km-re megy el? Én a leggyorsabban kérek a megoldásra legmegfelelőbb intézkedéseket, s úgy a jelentésemnek ezen részét kérem átadni a Tolna vármegyei Földosztó Bizottságnak, annál is inkább, mert a legsürgősebb intézkedést kívánja meg.

Én bízok abban, hogy a szociális társadalmi rend ennek megfelelő foldosztását a lehető legnagyobb korultekintéssel igyekeztek megoldani.

Elvtársi üdvözlettel:
Miklós István
Szalay Sándor
Rózsa István

P. H.

Ötoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, az MKP ozorai szervezetének bélyegzőjével. – Szekszárdi ÁL főisp. 1945–167.

A jelentésben említett Gyánt pusztát a Tolna megyei Földbirtokrendező Tanács Pincehelynek és Ozorának juttatta. A tolnanémediek ezért „rossz munkával" vádolták a megyei tanácsot. Szerintük Ozora „olyan mennyiségű foldhöz jutott, hogy megkapott földjuk nagyobb része máig is üres, de még fel sem szántották, mert annyi juttatásban lett részük, hogy nem is bírtak rá, és így ezért kellett a tolnanémedieknek Fejér vármegye vámi gazdaságához szorulniuk". [Szekszárdi ÁL MFT 1945–2727.]

54

Miskolc, 1945. április 3

Az alispán felterjesztése a földművelésügyi miniszterhez 3000 mezőkövesdi sommásmunkás-család áttelepítése ügyében

Tisztelettel jelentem, hogy Mezőkövesden 3000 sommásmunkás-család, összesen mintegy 9000 ember részére Mezőkövesden és környékén nem jut föld.

Tisztelettel előterjesztést teszek az iránt, hogy a következő gazdasági évtől 3000 családnak egy sváb faluba való telepítéséről rendelkezni méltóztassék, hogy szokásaikat továbbra is megtarthassák.

Tisztelettel kérem, hogy soron kívül rendelkezni méltóztassék az iránt, hogy a 3000 sommásmunkás-család ezen gazdasági évben országépítő csoportos közmunkát végezhessen a földművelésügyi miniszter úr rendelkezései szerint, hogy megélhetésüket biztosítani tudják.

Olvashatatlan aláírás
vm. aljegyző

Bónis
alispán

Eredeti, egyoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Miskolci ÁL Borsod m. alisp. 1945–6970.

Az irat hátlapján: „Alispán úr személyesen vette át." Olvashatatlan aláírás.

A mezőkövesdi községi földigénylő bizottság az áttelepülőkön kívül is sok földigénylőt nem tudott juttatásban részesíteni, a szomszédos községek pedig a Borsod megyei Földbirtokrendező Tanács határozatai ellenére vonakodtak Mezőkövesdnek földet átengedni. Több mint egyévi vita után az OFT 1946. május 28-án úgy döntött, hogy Tard 360, Szihalom 200 és Szentistván 194 kat. hold földet köteles Mezőkövesd javára átadni. A mezőkövesdi igénylők így is csak egy kat. hold és néhány négyszögöl földet kaphattak. [OL OFT jkv. 1946. május 28.]

55

Derecske, 1945. április 3

A községi földigénylő bizottság alakuló ülésének jegyzőkönyve. A bizottság kijelöli a megváltásra és elkobzásra javasolt birtokokat

Jegyzőkönyv

amely felvétetett a Derecskei Földigénylő Bizottság 1945. április 3-án tartott gyűlésén.

Jelen vannak: Nagy János, Rimán István, id. László János, Tószegi András, Kovács Sándor, Katona József, Szöllősi József, Oláh Sándor, Mogyorósi József, Szökőcs János, Kiss Károly, Börcsök Lajos, Magyar József, Bartha Ferenc, Benedek János, Hegedüs Károly, Csekő Sándor, Kiss István.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Kiss István és Csekő Sándor kérettek fel.

A jegyző ismerteti a földművelésügyi miniszter 33 000/1945. FM számú rendeletét.

A rendelet ismertetése után az R. 7. § értelmében a bizottság tagjai előtt az elnök letette a hivatalos esküt.

Az elnök eskütétele után a jelenlevő bizottsági tagok letették az esküt az elnök kezébe.

A bizottság egyhangúlag elhatározta, hogy a bizottsági tagok a külszolgálatot pontosan teljesítsék, kivételes eset nincs.

Az elnök javaslatára rátértek az igénybe veendő és elkobzandó birtokok tárgyalására. A bizottság igénybe szándékozik venni a következő személyek birtokait:

Szőke Mariska, elmenekült.

Erdei Gyula, elmenekült.

Hajzer János, volt nyilasvezér.

Áros János reakciós. Kiss István, Magyar József, Szökőcs Sándor, Kiss Károly tagok mint tanúk állítják, hogy az 1931-es választáson a következő kijelentést tette: „aki nem a kormánypártra szavaz, az hazaáruló". A bizottság egyhangúlag az elkobzás mellett foglalt állást.

Vitéz Major Imre. A bizottság egyhangúlag megállapítja, hogy a reakció idején fizetéses kortes volt, és az elkobzás mellett döntött.

Börcsök Gyula. 1939 után vett föld, nem szükséges a létfenntartásához és német propagandát fejtett ki. Csekő Sándor tag kijelentette, hogy Börcsök Gyula a következő nyilatkozatot tette: „csak a németek nyerhetik meg a háborút, ilyen hadsereg, mint a Vörös Hadsereg, nem győzhet". A bizottság egyhangúlag az elkobzás mellett döntött.

Vitéz Módos Imre. Csekő Sándor szerint éves ügyvédet tartott a munkások beperlésére. A bizottság egyhangúlag megállapítja, hogy a néppel meggyűlöltette magát és birtoka elkobzandó.

Vajda József börtönőr. A bizottság szerint nem egyenes úton szerezte vagyonát. Magyar József szerint rabkosztra kényszerítette a foglyokat, ezzel vagyont szerzett, és a néppel meggyűlöltette magát. Kovács Sándor szerint törvénykijátszással szerezte vagyonát, illetve foldjének egy részét.

Börcsök Áron. 1939 után szerezte és nem feltétlenül szükséges létfenntartásához, mert örökség útján annyi foldhöz jut, amely elegendő létfenntartásához. A bizottság egyhangúlag az igénybevétel mellett döntött.

Nánási Lajos hajdúszoboszlói vendéglős. 1939 után vett földje (Földhitelintézettől). Nem élethivatása a foldművelés. A bizottság az igénybevétel mellett dönt.

Vitéz Balogh János elmenekült. Más községben is rendelkezik földbirtokkal. A bizottság az igénybevétel mellett döntött.

Oláh Géza, Oláh Barna és Botos Sándorné Oláh Erzsébet elmenekültek ingatlanait is igénybe veendőnek nyilvánította a bizottság.

Tövisi János elmenekült, 1939 után vette földjét, nem élethivatása a foldművelés. A bizottság az igénybevétel mellett dönt.

Miskolczy István volt országgyűlési képviselő háborús bűnös, ingatlanainak elkobzása mellett dontott a bizottság.

Marja Barnabas elmenekult volt főszolgabíró ingatlanát is elkobzandónak nyilvánította a bizottság.

Özv Lichtenstein Dezsóné Geiger Ilona, Fried Lászlóné Lichtenstein Erzsébet és dr. Grunwald Béláné Lichtenstein Berta tulajdonát képező Morgopusztát a bizottság a 600/1945. M. E. rendelet 12. § 3. bekezdése és a 46. § 2. bekezdése alapján teljes egészében igénybe kívánja venni.

A ref. egyhaz és a róm. kat. egyház foldbirtokingatlanait is teljes egészében igenybe veendonek szavazta a bizottság arra hivatkozva, hogy Derecske kozség hataraban nagyon kevés a kiosztható foldbirtok.

Dániel Károlyné szul. Hoffer Gizella 1939 után vásarolt foldjének ot holdat meghaladó részét, mert nem élethivatása a foldművelés.

Derecske község foldbirtokingatlanait is teljes mértékben igénybe veendőnek szavazta a bizottsag az erdoteruletek kivételével, szintén a kevés kiosztható földterületre való hivatkozással.

A derecskei tűzoltó-egyesulet alapítványi foldjét is igénybe veendőnek szavazta a bizottsag, termeszetesen a rendelet 17. §-ának megfelelő eljárás szerint

Tóth Ignácné nyugalmazott pénzugyőrné foldbirtokát a bizottság egyhangúlag igénybe veendonek nyilvánította azzal az indoklással, hogy nem élethivatása.

Nagy Imréné 1939 óta vásárolt foldjét is igénybe veendőnek szavazta a bizottsag azzal az indoklással, hogy nem szukséges létfenntartásához és háborús szerzemény.

Özv. Vezendi Jozsefné 1939 óta vásárolt foldjét is igénybe veendőnek szavazta a bizottsag, hogy nem szukséges létfenntartásához.

Dr Fulop Gyorgy elmenekult foldjét is igénybe veendőnek szavazta a bizottság.

Geher Lajosné Vajsz Vilma gyumolcsosének 20 holdat meghaladó részét a rendelet 18. §-a alapjan igénybe veendőnek nyilvánította.

A bizottság utasítja az elnokot, hogy Szőke Mariska szőlejének kiadását beszélje meg a fojegyzo úrral.

Meisner Sámuel örokösei foldjét is igénybe veendőnek szavazta a bizottság a rendelet 46. §-ának 2. bekezdése értelmében, mert vitéz Áros Sándor és Pozsgai József igényjogosultak, mint kishaszonbérlők gazdálkodnak rajta.

Katz Dezsoné és Katz Sandorné foldjét is igénybe veendőnek szavazta a bizottság a rendelet 46. §-ának 2. bekezdése értelmében.

A bizottság megbízza Katona József és Durgő László bizottsági tagokat, hogy vegyék fel a kapcsolatot az illetékes foldigénylő bizottságokkal a Bajontára való kitelepítés ügyében.

Több tárgy nem lévén, az elnok az ulést berekeszti.

Kmf.

Katona József
jegyzo

Csekő Sándor
Kiss István
hitelesitok

Csekő Sándor
elnok

Négyoldalas, géppel írt, hiteles masolat – Debreceni ÁL kfb 1945–10

1945. április 3–5

A Magyar Kommunista Párt kiküldöttjének jelentése a Szabolcs és Szatmár megyei földosztás végrehajtásáról, a reakció mesterkedéseiről, a hibákról és a pártok közreműködéséről

Jelentés

Szabolcs és Szatmár megyéről (április hó 3–5-i ellenőrző út).

A földosztás

Mindenütt megindult, helyenként jelentősen előrehaladt (fehérgyarmati járásban kb. 40–50% felosztva, nyírbátori járásban 35%, kemecsei járásban 35%, ligetaljai járásban 55–60% felosztva), helyenként pedig már befejeződött (pl. kisvárdai járásban Ajak község). Általában egyrészt április 8-ig, másrészt április 15-ig várható mindkét megyében a földosztás befejezése a vitás kérdésektől eltekintve. A földosztás mindenütt nehezen indult meg, de ha egyszer megindult, akkor gyorsan halad előre. A kezdeti nehézségek, a lassú megindulás fő oka a reakció szabotálása, és a parasztság bizalmatlansága, politikai tájékozatlansága és bátortalansága volt.

A szabotázs különböző formáiban a parasztság megfélemlítését, az igénylésről való lebeszélését célozta. Leggyakoribb formája a németek visszajövetelével való fenyegetés (emiatt internáltatta le a nyírbátori járási megbízott az egyik földesurat). Ez annál inkább hitelre talált sok helyen, mert Szabolcs a nyilasok egyik fő erőssége volt, másrészt pedig teljes a politikai tájékozatlanság, újság nem jut el a falvakba, párt sok helyen egyáltalán nincs. A kisvárdai járásban Ajakon és Tiszaberencsen[1] elterjesztették, hogy aki jelentkezik igénylésre, azt elviszik az oroszok a Vörös Hadseregbe. Erre a falu népe – főleg az asszonyok – megrohanták a községházát, eltépték az íveket, és egy darabig senki se mert jelentkezni. Másutt megint azt mesélték, hogy „ez nem igazi földreform, csak propaganda", „nem lesz az idén földreform" (ilyen kijelentések miatt internáltatott a szabolcsi megyei megbízott három főjegyzőt). A földesgazdák is igyekeztek sok helyen a jelentkezésről lebeszélni a szegényparasztokat. („Nem lesz abból semmi.") Az ellenforradalom reakciós földreformjának emléke – amikor a parasztok egy-két holdat kaptak súlyos feltételek mellett és bele pusztultak – szintén bizalmatlanságot keltett helyenként (Rakamaz).

A vidéki közigazgatás általában nyílt vagy csendes szabotázst tanúsított és végérvényesen leleplezte magát, mint a parasztság és a demokrácia ellensége. A köztisztviselői kar általában a régi maradt, csak az egyes járások között kicserélték őket, hogy a helybeli parasztság múltjukat ne ismerje. Ez megnehezíti a veluk szembeni fellépést, viszont új állomáshelyükön is a régi reakciós politikát folytatták, és így rövid idő alatt mindenütt lelepleződtek. A nyílt szabotázsnak néhány példája: Fernbach tiszai járási főszolgabíró nem akarta beengedni a

[1] Helyesen: Tiszabercelen.

járási megbízottat azzal, hogy még nem kapott a főispántól rendeletet. Petneházán a pap és a jegyző uszítására nem engedték be a járási megbízottat a parasztok azzal, hogy nem kell nekik a kommunistáktól föld. Három Szabolcs megyei főjegyző szabotáló kijelentésére fentebb már utalás történt. Nyíregyházán a kormányrendelet plakátja ott porosodik a vármegyeházán, nem ragasztották ki. A csendes szabotázs a közigazgatás részéről szinte általános. A jegyzői kar „megsértődött" és azzal az ürüggyel, hogy a rendelet a végrehajtást nem az ő kezükbe tette le, teljes közönyt és passzivitást tanúsított. A kisvárdai járás jegyzői értekezletén pl. egyik sem tudott konkrét adatot mondani a földosztás állásáról, azzal, hogy a földigénylő bizottságok semmiről sem értesítik őket. Ezzel szemben csak úgy ömlött a panasz a jegyzők szájából a parasztság „önkényeskedéseivel és túlkapásaival" kapcsolatban. A legtöbb jegyző az értekezleten az elmenekülteket is védelembe vette az elkobzással szemben azzal, hogy parancsnak engedelmeskedtek az elmenekülők. Az egyik járási főszolgabíró Szabolcs megyében, arra a kérdésre, hogy hogy áll a földosztás, azzal kérdezett vissza, hogy ezt ő is szeretné tudni, és voltaképpen, hogy is áll ez az egész földreform dolga, mert ő nem tud semmiről semmit.

A szabotázs hatása az igénylők jelentkezésének elhúzódásában és a földigénylő bizottságok munkájának kezdeti bátortalanságában mutatkozott. Ezt a kezdeti nehézséget legyűrte a mi propagandánk, kiküldötteink munkája – és maguk a tények. Ott, ahol alig merészkedtek jelentkezni, ha hírül vették, hogy a kozelbe osztják valahol a földet, mindjárt megindult a jelentkezés áradata, és hatalmas lendületet kapott a földigénylő bizottság munkája. A földosztás ténye megtört minden ellenagitációt, legyűrte a parasztság bizalmatlanságát és bátortalanságát. De általában minden felvilágosítás, minden buzdító, bátorító szó ugrásszerűen erősítette a parasztság önbizalmát és aktivitását. A Szabolcs megyei megbízott pl. népgyűlést tartott Tiszarogárdon[1] – a következő nap már három jegyzőkönyv futott be hozzá adatokkal, három szabotáló jegyző letartóztatását kérve.

Hibák természetesen akadnak a munkában, ilyenek pl., hogy ahol sok az igénylő és kevés a föld, nem akarnak senkit üres kézzel elbocsátani és egy-két holdas nadrágszíjparcellákat adnak mindenkinek. Másutt viszont előfordult az ellenkezője, és egy községben pl. mindenkinek 10–15 hold földet adtak, amiért a végén 20 család föld nélkül maradt. Általános hiba, hogy a földosztást addig nem kezdték meg, amíg az összes vitás kérdéseket el nem intézték. Ez persze szintén a foldosztás megkezdésének elhúzódását és a munka lassúságát eredményezte. Sok helyen a földhiány a kulákok elleni támadásra indítja a nincsteleneket. A rakamazi szegényparasztok pl. igénybe akarták venni a gazdák földjét azzal, hogy inkább telepuljon át néhány módos gazda, mint sok nincstelen. Egy másik községben igénybe vette a földigénylő bizottság a pap 10 holdas földjét azzal az indokkal, hogy „lelkipásztor és kommunistaellenes". Előfordult viszont olyan eset is, hogy béresekből álló földigénylő bizottság menteni akarta a nagybirtokot. Nagy problémát jelent a földosztás ott, ahol az uraság elvetette az őszi vetést, és az igénylők nem tudják, hogy kié lesz a termés. Azt mondják,

[1] Helyesen: Tiszarádon.

hogy ha a termés az uraságé még, „mit érnek akkor a folddel?" Súlyos problémát jelent a községek kozti határvillongás, amelynek se szeri se száma. A földszűkiben szenvedő községek általában nekimennek a szomszéd kozseg földjének és felosztják. Korrupció is előfordul. Nagykállón pl. a földigénylő bizottság munkája egy lépéssel sem haladt előre, mert a tagok maguk számára igényelt folddel voltak elfoglalva, olyannyira, hogy a nép mar azt kezdte beszélni, hogy nem lesz az egész földosztásból semmi. A földigénylő bizottságok általában visszatukrozték passzivitásukban is, radikalizmusukban is a parasztság hangulatát, nem tudták vezetni, irányítani azt, hanem uszályában kullogtak. Ennek fő oka pártunk vidéki gyengeségében rejlik, sok helyen a földigénylő bizottságnak egyáltalán nem volt kommunista tagja.

A vetés általában gyengén áll. (Például Kisvárdán 10%, a nyírbátori járásban 25%, a ligetaljai járásban 40–50% van korulbelul bevetve.) A tavaszi munkák ténylegesen megindulnak ott, ahol a földet megkapja a paraszt. Általában fogadkoznak a parasztok, hogy a nekik juttatott földet megművelik. Viszont egyes helyeken csak egy-két holdat igényelnek azzal, hogy úgy sem tudnának tobbet állat, szerszám nélkul megművelni. Általában 70–80% lesz bevetve becslés szerint. Az állathiány általános, viszont Szatmárban folos számban van traktor, csak traktorvezető kellene.

Telepítés. Bár sok helyen feltétlenul szukséges lenne, mert alig van föld, senki se akarja otthagyni a falut. Inkább egy-két holddal megelégednek, de áttelepulni nem akarnak. Szukséges lesz kulonböző kedvezményekkel előmozdítani az áttelepítést, és ellensúlyozni a parasztság húzódozását.

A párt mindenutt a hajtóereje a földreformnak. A falura vezényelt pártmunkások beváltak és oroszlánrészben az ő munkájuknak koszonhető, ha a földosztás rovidesen befejeződik. A kikuldotteknél gyakori hiba volt munkájuk szervezetlensége. Például a Szabolcs megyei megbízott tobb járással egyáltalán nem állt kapcsolatban, és így az ottani munkát irányítani nem tudta, a földosztás menetéről képe nem volt. Ült a megyei székhelyen, várta a jelentéseket – amelyek természetesen nem jottek. Kétségtelen, hogy a kozlekedési nehézségek nagy akadályt jelentenek, de a feladat nem megoldhatatlan, ha jelentőségét, a járási megbízottakkal való kapcsolat állandó szukségét a megyei megbízott felismeri. A munka szervezetlensége jelentkezik abban is, hogy a megbízottak úgyszólván sehol sem tudtak konkrét adatokat mondani a felosztásra váró, a már felosztott föld mennyiségéről, a vetés állásáról stb.

A vidéki pártszervezetek általában nem mozgósítottak eléggé. Nyíregyházán, Kisvárdán a pártházban – belul és kívul – egy földplakát sem volt látható. Nyíregyházán egy csomó pártplakát felhasználatlanul hevert az egyik helyiségben. A nyíregyházi „Magyar Nép" április 3-i száma csak egy unnepélyről szóló megemlékezéssel, a kisvárdai „Szabad Nép" április 5-i száma egy szóval sem tesz említést a földreform munkájáról. A titkárok ezt azzal indokolták, hogy a téma már „nagyon elcsépelt, a kozonség már unja". Ez mutatja, hogy a földkampány nem volt eléggé beállítva a pártmunka tengelyébe és a kozvélemény középpontjába. Ez mutatja egyúttal a vidéki pártszervezetek politikai gyengeségét. Ennek a politikai gyengeségnek az eredménye a szervezeti gyengeség. Nyíregyházán (kb. 45 000 lakos) a párttagok száma kb. 300, Kisvárdán (kb.

14 000 lakos mellett) 80–100 párttag van, Mátészalkán kb. 10 000 lakosra, kb. 100 párttag esik. (Jellemző, hogy sehol sem tudják pontosan a párttagok számát, csak körülbelül.) A pártszervezetek általában nem konszolidáltak (Kisvárdán pl. rövid időn belül a negyedik párttitkár van). A falvakban sok helyen nincsen egyáltalán pártszervezet, és ahol van is, a legtöbb helyen olyan, mintha nem lenne. A ligetaljai járásban 8 község van és ebből 8 helyen van Független Kisgazda Párt, 6 helyen Kommunista Párt, 3 helyen Szociáldemokrata Párt, 2 helyen Parasztpárt. A teljes politikai tájékozatlanságot mutatja, hogy pl. Nyíradony községben a mi pártunknak és a Szociáldemokrata Pártnak közös az elnöke és közösek a tagjai. Sok helyen a pártszervezet hiánya nemcsak politikai elmaradottság bizonyítéka, hanem a reakció nyomásának az eredménye is. (Például tiszai járásban Fernbach főszolgabíró munkája nyomán alig van pártszervezet.) Berkeszen pl. a főjegyző nevezte ki a pártok vezetőit, és a Kommunista Párt vezetője egy csirkefogó. Ilyen általános politikai gyengeség mellett csak természetes, hogy sok helyütt baj van a politikai vonallal. Nagyvarsányban pl. valóságos proletárdiktatúra van – viszont olyan kozség is van, ahol opportunista áramlat érvényesül és a párt a Kisgazdapárttal fog össze a Parasztpárt ellen. Nyírábrányon pl. a párttitkár (egy deportálásból visszajött zsidó) körömszakadtáig véd egy gazda nélkül maradt zsidó birtokot az igénybevétel alól, és fő gondja, hogy azt a maga számára kaparintsa meg. A hibák és gyengeségek ellenére is a helyi pártok és a kiküldottek vitték előre mindenütt a munkát. Ezt a parasztság is mind erősebben látja, és hatalmas mértékben megnőtt a párt tekintélye és befolyása. A falu népe a legtobb helyen a pártot és a földosztást összekötötte egymással, a földosztást a párt művének tartja. Megnyilatkozott ez abban, hogy a parasztok kérdéseikkel, problémájukkal szinte megostromolták a pártszervezeteket (Nyíregyháza, Kisvárda pl.). Bizonyos, hogy a párt földreformmal kapcsolatos munkájával erős gyökeret vert a parasztságban. Ezt ki kell használni, a párt befolyásának, tekintélyének megerősödését szervezetileg is le kell rögzíteni. Ehhez azonban feltétlenül szükséges a földosztás során bevált elvtársak beállítása, leküldése a vidéki pártszervezetek munkájának megerősítésére, a vidéki pártszervezetek konszolidálására.

A többi párt közül egyedül a Parasztpárt vett teljes szívvel részt a földkampányban. A Parasztpárt Szabolcsban gyönge, Szatmárban azonban erős, és pártunk mellett vezetője volt a földosztás munkájának. A Kisgazdapárt mindenütt létezik, de a földkampányban részt egyáltalán nem vett, sőt helyenként szemben állt. A Kisgazdapárt Szabolcsban általában a reakció támasza. A Szociáldemokrata Párt a városokban viszonylag erős, falun azonban gyenge, legtöbb helyen egyáltalában nincs szervezete. Nyíregyházán erősebb, mint a párt, és vezetése mellett alakult meg a földigénylő bizottság. (Amelyben a kommunista párttag egyáltalán nincs.) Kisvárdán szintén erősebb a Szocdem. Párt pártunknál, maga mögé tömöríti az üzemi munkások nagy részét, vezetése alatt van teljesen a szakszervezet is. (Közös a Szocdem. Párt és a szakszervezet helyisége.) A földosztás munkájától a Szociáldemokrata Párt is általában távol tartotta magát, Kisvárdán pl. „megsértődött" a többi párttal együtt, azért, mert a Kommunista Párt elsőnek és egyedül kezdett neki a munkának. A pártok között így – a Parasztpárt kivételével – a tobbi pártok közönye miatt, ha nem

is fejlődött ki gyakorlati együttműködés a földosztás munkájában, ellentétek, harc sem támadt, legfeljebb a munkát helyenként szabotáló Kisgazdapárttal szemben.

A parasztság hangulata általában nagyon lelkes volt, ezt csak ideig-óráig tompította, sőt helyenként elnyomta a bátortalanság és bizalmatlanság. A hangulat felengedésével párhuzamosan kitűnt, hogy a földreform micsoda roppant energiákat szabadított fel a falu népében. Különös élességgel tűnik ez szembe, ha összehasonlítjuk a földigénylő bizottságok kezdeti gyengeségét és bátortalanságát későbbi lendületükkel, aktivitásukkal, erejükkel. A magához tért parasztság erejének, értelmének nagyszerű példáját adta a kálósömlyéni földigénylő bizottság, amely bámulatos gyorsasággal, gyakorlatiassággal és eréllyel dolgozott Kállay Miklós birtokának felosztásán és oldotta meg a bonyolult kérdéseket is . . .[1]

Ötoldalas, géppel írt tisztázat, a jelentéstevő aláírása nélkül. – PI Archívum. 2/6/3/368.

57

Debrecen, 1945. április 4

Jegyzőkönyv az Országos Földbirtokrendező Tanács 1945. április 4-én tartott első üléséről

Az ülésen jelen van Nagy Imre földművelésügyi miniszter, Veres Péter, a tanács elnöke, Donáth Ferenc dr., Dégen Imre, Takács József, Macska József, dr. Kerék Mihály tanácstagok.

Nagy Imre földművelésügyi miniszter üdvözlő szavai után a tanács tagjai fogadalmat tesznek.

Veres Péter elnök kimondja a tanács megalakulását.

Nagy Imre földművelésügyi miniszter előadja, hogy a tanács sürgős intézkedésére van szükség a földreformmal kapcsolatos több ügyben. Mindenekelőtt fel kell hívni az illetékes megyei földbirtokrendező tanácsokat, az érdekelt földigénylő bizottságokat, hogy az állami birtokok felosztásához az Országos Földbirtokrendező Tanács előzetes jóváhagyása szükséges. A földigénylő bizottságok tehát esetleges felhasználási terveiket jóváhagyás végett a vármegyei tanácson keresztül az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz terjesszék fel, és annak döntéséig a tervek végrehajtását függőben kell tartani. A tanács ilyen értelemben határoz.

Nagy Imre földművelésügyi miniszter az alaprendeletre hivatkozással szükségesnek tartja, hogy már most intézkedés történjék a kiosztandó nagybirtokok területéből állattenyésztési és növénytermelési célt szolgáló állami mintagazdaságok kijelölésére. E végből utasítani kell a vármegyei földbirtokrendező tanácsokat, hogy sürgősen állapítsák meg, mely kiosztásra kerülő ingatlanokból kellene 200–500 kat. hold terjedelmű mintagazdaságokat létesíteni, és egyide-

[1] A jelentés befejező részében a két megye népének politikai elmaradottságáról és az antiszemitizmus jelentkezéséről számol be.

jűleg utasítsák a földigénylő bizottságokat, hogy a gazdasághoz szükséges földterületet a hozzátartozó épületekkel együtt hagyják érintetlenül. A tanács ilyen értelemben határoz.

Nagy Imre földművelésügyi miniszter a telepítéshez szükséges területek tartalékolása céljából kíván sürgős intézkedést. Javasolja, hogy az Országos Tanács hívja fel a megyei tanácsokat annak megállapítása végett, hol vannak olyan birtokok, amelyek telepítésre alkalmasak. Ezekre a birtokokra nézve ugyancsak mellőzni kell a kiosztási terv elkészítését.

Még sürgősebb feladat a Volksbund-tagoktól elkobzandó birtokok sürgős használatba vétele és betelepítése. Egyidejűleg sürgősen össze kell írni azokat, akik sváb községekbe, illetőleg a telepítésre kijelölt nagybirtokokra települnek. A tanács ilyen értelemben határoz.

Nagy Imre földművelésügyi miniszter szükségesnek tartja a dunántúli földreform sürgős előkészítését. Ebből a célból a szükséges intézkedéseket haladéktalanul meg kell tenni.

A tanács a földművelésügyi miniszter javaslatára elhatározza, hogy Veres Péter elnököt és Takács József tanácstagot Mezőhegyesre kiküldi annak megállapítása végett, mekkora volna az a terület, amelyet ebből az állami birtokból érintetlenül kellene hagyni.

Kerék Mihály előadja, hogy több beadvány érkezett olyanoktól, akik rendkívüli érdemeikre tekintettel kérik ingatlanaikból 300 kat. hold meghagyását. Mivel a nemzetgyűlés elnökségéhez is több ilyen beadvány érkezett, a tanács előzetesen ezeket a beadványokat átkéri, és a legközelebbi tanácsülésen veszi azokat tárgyalás alá.

Kerék Mihály előadja, hogy a földreform gyors lebonyolítása érdekében lényegesen meg kell egyszerűsíteni a műszaki munkálatokat. Legtöbb helyen az érdekeltek maguk mérik ki a földeket, idő sem volna tehát a mérnöki munkálatok előkészítésére. Szakemberekkel folytatott tárgyalásai során felmerült az a terv, hogy a helyi kiosztások anyagát kellene telekkönyvezésre alkalmassá tenni. Ez olyan módon volna lehetséges, hogy a juttatásban részesítettek tulajdonjoga a kiosztandó terület hányadrésze alakjában kerülne az újonnan nyitandó telekkönyvi betétekben bejegyzésre. A felosztásról készített vázrajzon a parcellákat megjelölő sorszámokkal és területi adatokkal együtt. Ez a megoldás lehetővé tenné a tulajdonjog bekebelezését, azonkívül kétséget sem hagyna a tekintetben, hogy a nagybirtokot tényleg felosztották és a juttatott ingatlanokat az igénylők egyéni tulajdonba kapták. A tanács olyképpen határozott, hogy ezt a tervet ki kell dolgozni, és az igazságügyminiszterrel meg kell tárgyalni.

Több tárgy nem lévén, az elnök a tanácsülést berekeszti.

Kmf.

Dr. Kerék Mihály
Takács József
Dégen Imre

Veres Péter
elnök

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – OL OFT jkv. 1945. április 4.

Kecskemét, 1945. április 4

A földreform végrehajtása ügyében tartott pártkozi értekezlet jegyzőkönyve

Jegyzőkonyv

Felvétetett Kecskeméten, 1945. április 4-én du. 2 órakor a pártkozi értekezletről.

Megjelentek Tóth László polgármester, Aszódi József helyettes polgármester, Tóth Dezső, a gazdasági ugyosztály vezetője mint előadó. A Fuggetlen Kisgazda Párt részéről: dr. Révész László, Csikay Lajos, Reiszmann Andor, dr. Szabó József. A Szociáldemokrata Párt részéről: Schmiedt József, Fekete Sándor, Kalász László, Kovács Jenő és Sima Ferenc. A Kommunista Párt részéről: Sztraka József és Bánó Mihály. A Nemzeti Parasztpárt részéről: Pulai István és Szabó Gyula. A Demokratikus Polgári Párt részéről: Reiszmann Gyula és dr. Nagy László.

A pártkozi értekezletet Tóth László Kecskemét thj. város polgármesterének felhívására hívták ossze, aki megnyitó beszédében a kovetkezőket mondotta:

A foldreform-rendelet fontosságára tekintettel kezdeményeztem a partkozi ertekezlet osszehívását. Kecskemét évtizedek óta példamutatóan végezte a foldreformot, osszevasarolta a nagybirtokokat és azokat alkalmas időben parcellazta az arra érdemes kecskeméti foldműveseknek. Kecskemét határában egyébként is a legegészségesebb a foldbirtok megoszlása, mert egyeduli nagybirtokos a város, más ezer holdon felüli birtokos nincs. A kecskeméti nép szorgalmával és szakértelmével teremtett virágzó mezőgazdasági és szőlőkultúrát a felparcellázott területeken, és biztosított világhírt a kecskeméti gyümolcsnek. Biztos a reményem, hogy az újonnan foldhozjuttatottak is hasonló szorgalommal fognak dolgozni. A maga részéről is teljes erejével kívánja a foldreform-rendelet végrehajtását támogatni. Felkérte Tóth Dezső gazdasági ügyosztály vezetőt javaslatának ismertetésére.

Tóth László megnyitója után *Tóth Dezső* előadó ismertette javaslatát. Ezt Kecskemét külterületét feltuntető térképével tette érthetőbbé, rajzban is megmutatván, hol fekusznek a város tulajdonában levő birtokok, és mekkora korulbelül az a terület, amelyet a város nagyobbodására számítva, 400 négyszögöles kertek és családi házak számára meg kellene hagyni. Tóth Dezső előterjesztését melléklet ismerteti. Beszéde után *Pulai István* kifejtette, hogy a foldigénylő bizottságnak három feladata van:

1. A nagybirtokok megszuntetésével a nincsteleneket foldhoz juttatni.
2. A foldigényloket megnyugtatni.
3. Dontení afelől, melyek valóban a mintagazdaságok, és hogy azok kozül melyeket kell vagy lehet a rendelet értelmében kiosztani.

A harmadik pontban foglaltakat így támasztja alá:

Ismerem már jól a mintagazdaságokat. Ott nőttek fel, ott oregedtek meg benne a kommenciósok, és egész életuk minden verejtékével sem tudták elérni,

hogy egyetlen hold foldet vásároljanak maguknak. Ez jellemzi hosszú ideig a város földbirtokpolitikáját is. Így volt ez a város bugaci mintagazdaságában is. Most minden szempontot félretéve, azokat a nincsteleneket kell foldhoz juttatni, akik anélkul, hogy foldet vásároltak vagy kaptak volna, művelték a foldet. Azok kozul is elsősorban azokat, akik jelenleg is abban a helyzetben vannak, hogy foldjeiket meg is tudják majd művelni.

Várost is érintő szavaira Tóth László a kovetkezőkben válaszolt:

A bugaci mintagazdaság elsősorban állattenyésztésre van berendezve. Ott valóban nem is kaphattak az ott dolgozók foldet, de a város vezetőségének első gondja volt a munkások kenyerét és zsírját, egyszóval élelmét, ez év végéig természetben biztosítani. Aki pedig a várostól foldet vásárolt, az kapott 25 éves torlesztési kedvezményt és vásárolt foldje holdanként nyolc P-be került. Intézkedés van arról, hogy a bérlő foldbérletét, ha arra új igénylő nem jelentkezik, el sem hagyhatja. Amennyiben pedig jelentkeznék, akkor az igénylőre a fold tulajdonjoga csak október 1-ével száll át, vagyis a bérlőt bérletéből senki ki nem mozdíthatja.

Ezután *Fekete Sándor* szólalt fel, és azt kérdezte, hogy ha minden jobb állapotban levő mintagazdaságot felosztha tatlannak nyilvánítanak, akkor miből elégítik majd ki a földre rászorulókat. Szerinte fel kellene osztani minden olyan mintagazdaságot, ahol alamizsnáért, keserves éhbérért dolgoztatnak, mert az a tulajdonos, aki dolgoztat, de nem fizet, mindenképpen megérdemli, hogy birtokát az arra érdemes kisembereknek szétosszák. Javasolja továbbá, hogy a bugaci legelőt hagyják meg, mert azt nemcsak Kecskemét, de az egész ország állattenyésztésének fejlődése megkívánja.

Sima Ferenc bizottsági tag javaslatára Kovács Jenő átveszi az elnökséget.

Sima Ferenc felolvassa határozati javaslatát.[1]

Ezután *Bánó Mihály* kér szót. A foldigénylő bizottság munkáját könnyű támadni, kritizálni. Kritizálás helyett az osszes pártoknak ki kellene venniok részuket, természetesen erejukhoz mérten, a foldigénylő bizottság munkájából. Mi, kommunisták, most is, a cél előtt is arra torekedtunk, amelyre minden magyar embernek torekednie kellene, ha a jovő esztendőben is kenyeret akar enni. Részéről minden olyan egyént reakciósnak tart, aki gátolja a foldigénylő bizottság munkáját, ahelyett, hogy elősegítené azt.

Belátja, hogy az ilyen hatalmas horderejű munkát, melyet a foldigénylő bizottság végez, hiba nélkul elvégezni nem lehet, de lehetetlennek hisz minden olyan javaslatot, amely kimondaná, hogy a tévesen felosztott foldek birtokleveleit, melyeket a foldművelésugyi miniszter úr két teljhatalmú megbízottja hozott magával, s amelyeket Sima bizottsági tag úr elég lekicsinylően telekkonyvi levélnek nevez, a foldigénylő bizottság megváltoztassa. Ez a változtatás nem lenne helyes, mert bizalmatlanságot szulne a foldigénylő bizottság munkájával szemben a foldigénylők kozott. Szerinte ezeket a hibákat úgy is ki lehetne kuszobölni, ha a kulonbozó pártok karoltve támogatnák a foldigénylő bizottság munkáját. Mert ebben az agrárforradalomban, mely most hazánkban leját-

[1] Sima Ferenc és Tóth Dezső javaslatai eddig nem kerultek elo

szódik, mikor végre jóvá tehetjuk a jobbágyság ellen századok óta elkovetett bűnoket, mindenkinek ereje teljes felhasználásával kell kuzdenie, hogy drága foldunk végre azoknak a kezébe keruljon, akik azt a legjobban kiérdemelték munkájukkal, a foldművelő parasztság kezébe. Kiemeli, hogy a rendelet a 27. §-ban nem teszi kotelezővé valamely fold felosztásában érdekeltek meghallgatását, csupán abban az esetben, ha az lehetséges. Az elhagyott birtokokat, ha bérlő van is, szeptember 29-ig fel kell osztani, természetesen a fold termése a bérlőt illeti meg, mert a foldterulet tulajdonjoga csak 1945. szeptember 29-vel száll át az új tulajdonosra. Sajnálattal látja, hogy a foldosztás nagyon lassan történik, és ennek okát abban találja, hogy a demokratikus pártok nem kapcsolódtak bele erejuk teljes latba vetésével a foldigénylő bizottság munkájába. Azt mondja, hogy nem lehet már tovább javaslatok meghallgatásával húzni, halasztani a foldosztást, már azért sem, mert csupán egy hónap áll rendelkezésre a foldmunkák befejezéséig. Kijelenti, hogy Sima Ferenc bizottsági tag úr javaslatát a maga részéről nem fogadja el.

Dr. Nagy László fejezte ki aggodalmát amiatt, hogy a foldreform végrehajtására nincsenek végzett és felvilágosodott embereink, és itt Kecskeméten a foldbirtokviszonyok nem is voltak rosszak. (Sok különböző termelési ág.) Második aggodalma a nagy Lenin tanításából ered, aki maga megmondta és megírta, hogy a kisgazdaságok megteremtésével majdnem kockán forgott nagy vívmánya, melyet csak a kisgazdaságok kolhozokba vonásával, az ipar és gyárak fejlesztésével tudott megmenteni. Mármost ezen túlmenően tudomására jutott, hogy olyan birtokot is felosztottak, amely nem lett volna elkobzandó. Ezek a hibák csak peres eljárásokkal lesznek kikuszobolhetők és olyan káoszt teremtenek, amely nekunk semmi esetre sem érdekünk. Érdekunk jelenleg az, hogy a szántás és vetés meg ne álljon, jövő évi ellátásunk kárt ne szenvedjen. Bánó Mihály vádjára, hogy nem tesznek meg a demokratikus pártok minden tóluk telhetőt, azt válaszolhatom, hogy mindannyiunknak megvan a magunk tevékenységi kore, amit szintén el kell látni. De adunk embert és mindent megteszunk, hogy a foldreform sikere ne kockáztassék. Minden olyan javaslat, mely a hibák kikuszobolését szolgálja, javaslom, hogy a megyei földbirtokrendező tanácshoz eljuttattassék, hogy ott is lássák a hibákat és elkerülésükre módot találjanak. Ha Sima Ferenc javaslata jóhiszemű, és én úgy hiszem, hogy az, akkor igenis juttassuk el az illetékeseknek. Most még csak azt mondhatom, hogy nem reakciósok, akik kritikát gyakorolnak. Nem akarunk mi barikádokon harcolni, és ez a vád nem is helyén való, mert meg vagyok győződve, hogy Sima Ferenc sem reakciós. Csupán rendet akar, a reakciós elemek elnyomását, és a szegény nincstelenek boldogulását szolgálja ebben a határozati javaslatában is.

Sztraka József emlekedett szólásra. Ami Magyarországon történik, most dontő kérdés. Azt mondhatjuk, agrárforradalom. Minden embernek ki kell venni belőle a részét. Az elmúlt napokban nem láttunk olyan nagy buzgóságot a foldosztás munkájának irányításában, mert azok, akik ezt hivatva volnának intézni, elsősorban saját egyéni érdekeiket helyezik előtérbe, és arra torekednek, hogy a jovőben is minden szukségletuk kielégíttessék.

Szabó Gyula: A helyzet súlya a felelősség kérdésén van, ezzel él vagy bukik

Magyarország. Ha ez a felelősség megvan, akkor új élet fakad, melyet demokratikus alapon akarunk megépíteni. Ezen igyekezetunkon fordul tehát meg, él-e vagy bukik a demokrácia. Ha a pártok egyutt dolgoznak, akkor ez a vállvetett munka meghozza az eredményét, s minden felelősségre vonással szemben nyugodtan tudunk megállani, s akkor minden túlkapás, mely bizonyos mértékben akadályozza egy jobb jövő kialakulását, jelentéktelenné válik. A sérelmeket mérlegelés tárgyává kell tennünk, ha azokat véglegesen meg akarjuk oldani.

Tóth László: Az én szándékom nem az volt, hogy a foldigénylő bizottságok munkáját megvitassuk, mert e bizottságok munkáját nem ismerem. Biztosítottam nekik a felszerelést, adtam embert és igát, kotelességemet abban látom, hogy a pártkozi értekezlet tagjainak figyelmét felhívjam arra, hogy a foldosztás terén a munka mindenutt ott ment legjobban, ahol a pártok a nemzeti bizottságokat támogatták. Nem is akarom tehát a foldigénylő bizottság munkáját kritizálni, csupán kotelességemnek érzem megmondani azt, hogy más a Tiszántúl és más Kecskemét gazdasági helyzete a foldosztás szempontjából. Itt nincsenek egy tagban 1000 holdas szántóföldek, itt gyumolcsosok, zoldségesek és kisebb terjedelmű szántóföldek váltakoznak. Ezért itt a foldosztás elvégzése lassúbb, de aprólékosabb munkát igényel.

Dr. Szabó József: Tisztában vagyunk azzal, hogy a foldigénylő bizottságnak nehéz munkával kell megkuzdenie. Ebben a munkában mi is segítségére akarunk lenni. Nem kritizálással, hanem koszonettel kell fogadnunk Sima Ferenc javaslatát, és fel kell terjesztenunk a foldigénylő bizottságnak, ha Sima Ferenc bizottsági tag vállalkozik arra, hogy javaslatában módosításokat tesz.

Reiszmann Gyula: A foldosztás hibáiról magam is meggyőződtem. Foldet osztottak olyan helyen, ahol a foldigénylő bizottság egyetlen tagja sem volt jelen. Birtoklevelet adtak olyan egyének kezébe, akik arra nem voltak jogosultak. Olyanok kapták a földet, akik politikailag sem egészen megbízhatók. Panaszkodtak és kérdezték: „Mi kaptunk szőlőt vagy földet, de 10 pengőnk sincs, miből fogjuk megművelni?" Véleményem szerint Sima Ferenc azt akarja, hogy a fold a torvénynek megfelelően legyen szétosztva az igényjogosultak kozott. Egész bizonyosra veszem, hogy javaslatának megírásában jószándék vezette. Javaslom illetékesekhez való eljuttatását.

Kovács Jenő: A pártok nem veszik ki a foldigénylő bizottság munkájából a részuket. Nem tudom, hol a hiba, de meg kell állapítanom, hogy ez a hiba egészen elidegenítette a pártokat egymástól. Nincs meg az osszetartás, én magam sem vagyok informálva. Mi az oka annak, hogy a foldigénylő bizottság munkájának támogatására kikuldott 22 kozul hat miért nem hajlandó tovább is a foldigénylő bizottság munkáját támogatni? Lehet, hogy én magam vagyok az oka. Nem kényszeríthetek senkit olyan munka végzésére, melyet nem végez szívesen.

Bánó Mihály: A határozati javaslatot, bár annak jelentőségét mindenki igyekszik kihangsúlyozni, nem tehetem magamévá minden tekintetben. Most azt javasolom, hogy a hibásnak vélt részeket Sima bizottsági tag úr az észrevételezéseknek megfelelően javítsa át, és csak azután terjesszuk fel, de ne a megyei birtokrendező tanácshoz, hanem a földigénylő bizottsághoz. Szeretném még dr. Nagy bizottsági tag úrnak megmondani, hogy a foldreform igenis osztály-

harc kérdés. Nem csupán országos érdek, de egyéni ügyünk is. És ha csak országos érdek fűződne is hozzá, akkor is meg kellene tenni sikere érdekében minden tőlünk telhetőt. Néhány hónapra az egyéni kicsiny hivatalunkat abba kell hagyni. A magam részéről kijelenthetem, hogy hivatali elfoglaltságom ellenére is átlag naponta ¾ órát töltök a földigénylő bizottság hivatali helyiségében. Ott tanácsokat adok, és a kérdésekre válaszolok. Ismételten kéri, hogy minden párt a legteljesebb mozgósítást rendelje el a foldosztás sikere érdekében; megjegyzése a hat szociáldemokrata kiküldött visszavonulására csupán annyi, hogy azok megsértése bizonyára hivatali egyének részéről történt.

Dr. Nagy László felel Bánó Mihály szavaira. Az osztályharcot egyelőre félre kell tennünk, erre tanít Rákosi Mátyás is. Azok a reakciósok, akik káoszt akarnak, akik a földosztásrendelet intencióit meg nem értik, és akik az egység helyett egyenetlenkedéssel az összhangot megzavarják.

Sima Ferenc: Békét akarok. Javaslatom nem reakció. Én is azon vagyok, hogy a földreformot Kecskeméten is minél hamarabb be lehessen fejezni, de természetesen a hibák kiszorításával és a rendelet értelmében. A béke érdekében javaslatát módosítja és kéri, hogy azt, ha nem is a megyei birtokrendező tanácshoz, de a földigénylő bizottsághoz eljuttassák.

Kovács Jenő: Elnök kérdést intéz a megjelentekhez. Elfogadják-e a módosított javaslatnak a földigénylő bizottsághoz való eljuttatását? (Egyhangú igen.)

Bánó Mihály: Javaslatot tesz, hogy Tóth Dezsőnek a város ismeretében összeállított javaslatát juttassák el a megyei birtokrendező tanácshoz és a földigénylő bizottsághoz is. Majd beszámol arról a lelkesedésről, amelyet Debrecenben tapasztalt a pártközi konferencián, amikor a miniszertanács és a földművesnép egyhangúlag elfogadta a földreformot. A földreform kérdésében Magyarország megelőzi Bulgáriát, Jugoszláviát és Romániát is. Ezt a gyors átalakulást Oroszország úgy igyekszik honorálni, hogy most, amikor Németország és kevés számú szövetségesei ellen folytatott harcában minden élelemre, üzemanyagra szüksége lenne, ad nekünk vetőmagot, élelmet, üzemanyagot a szántáshoz, hogy meg ne álljon hazánkban a termelés, legyen kenyerünk az újesztendőben is. Ezenfelül pénzkölcsönt is folyósít a kormánynak. Átalakulásunk nemcsak Oroszországban, hanem Angliában és Amerikában is nagy visszhangot keltett a sajtóban. Éppen ezért dolgoznunk kell a teljes siker érdekében, nehogy az oroszoknak csalódniok kelljen a magyar demokrácia erejében és elhivatottságában. Be kell bizonyítanunk, hogy nem voltunk a német birodalom hűséges csatlósai.

Bánó Mihály fent említett javaslatát a pártértekezlet elfogadja.

Rigó Ferenc: Sajnálattal látja, hogy a pártok nem veszik ki részüket kellően a munkaügyek intézéséből. Cikkeket írnak és kritizálnak. Bejelenti, hogy egy idő óta fizetett munkásokkal dolgozik, és már félmillió pengőt fizetett ki a semmiből. Amennyiben a közmunkaváltság címén befolyt összeg a munkások fizetésére nem lesz elegendő, akkor a polgármester jóváhagyásával a házipénztár fogja a szükséges összeget rendelkezésére bocsátani. Kéri a bizottság tagjait, hogy egy felszólításhoz, melyben mindenkit munkára hív fel, járuljanak hozzá.

A megjelentek a felhívás szövegét kisebb javítások után elfogadták. *Kovács Jenő* a pártközi értekezletet bezárja.

Kmf.

Négyoldalas, géppel írt másolat. – Kecskeméti ÁL Pest-Pilis-Solt-Kiskun m. FT kecskeméti targyaló tanácsa 1945 sz n

A jegyzőkonyvon tintával írt feljegyzés: „Dr. Végh járásbíró úr személyes kézbesítése a polgármesteri hivataltól 1945. IV. 12-én de. 11. h. V. I."

59

Debrecen, 1945. április 6

A „Néplap" tudósítása: „Parasztoké a geszti Tisza-birtok"

Geszt, 1945. április 2. Izgalomtól, örömtől kipirult arcok, ünneplőbe oltozott férfiak, asszonyok, gyermekek tömege fogad bennünket Biharország eme déli falvában. Nem húsvét másodnapja jelenti az ünnepi hangulatot. Nem jelöli ezt a napot a naptár vörös betűkben, mert nem megszokott, időnként pontosan megismétlődő ünnep van ma Geszten, nagyobb, sokkal nagyobb unnep, ez: ma nyomja először ekéjét a saját földjébe az a paraszt, ki hosszú-hosszú időn át mint a Tisza család jobbágya, cselédje dolgozott ezen a foldon.

Alig érünk ki a faluból, már látszik a fasor, ahol a birtok kezdődik. Balról a Tisza család családi sírboltja van, jobbra pedig, amíg a szem ellát, de még azon is túl, talán egészen a halványan kéklő bihari hegyekig, mind volt Tisza-birtok. De ez a 3900 hold még semmi. A kozség eloljáróitól megtudom, hogy a pár km-re fekvő Nagygyanté községben 5200, Varsányban 1200, Nagykovácsiban 3000 hold fold jelentette az ország egyik legkomorabb feudális bástyájának megingathatatlannak hitt pilléreit.

A foldekről az udvaron keresztül megyünk vissza a kastélyba. Az udvaron artézi kút van, ahonnan most a fél falu lakossága hordja a vizet. „Amikor a kegyelmes asszony itt volt, akkor bizony kuss volt..." – mondja az egyik asszony, vízzel teli kannáját karjára veszi. Széles lépcsők vezetnek a kastélyba. Évszázadok hűvös szigorúságát, ridegségét lehelik a métervastagságú falak. A szobákba vezető ajtók olyan alacsonyak, hogy lehetetlenség egyenes testtartással belépni rajtuk. Furcsa érzés vesz rajtunk erőt, és valahogy nem is tűnik itt, ebben a környezetben távolinak az az idő, amikor az okányi asszony ebben a szobában térdre borulva adta elő kérését Tisza Kálmánnak. A dolgozoszobából nyílik a konyvtárszoba. A carrarai márványból faragott kandallóról vörös márványból faragott Tisza Kálmán szobor néz szembe a mennyezetig érő konyvszekrényekkel, melyek zsúfolásig vannak megrakva az elmúlt három évszázad magyar, latin, német, francia és angol konyvtermékeivel.

A kastély hatalmas tornácán kozben már összegyűltek a foldigyénylők. A kastély falát pedig „Foldet, kenyeret, szabadságot!" felirat díszíti.

Molnár Zoltán, a foldreform végrehajtására kiküldött miniszteri biztos szól először a foldigénylőkhoz. Méltatja a történelmi nap jelentőségét, valamint a Kommunista Párt szerepét a foldreform végrehajtásában. A Vörös Hadsereg – mondotta tovább Molnár – teremtette meg számunkra a szabadság lehetőségét, de a mi feladatunk az, hogy ezt a szabadságot megtartsuk és demokratikus szellemben új hazát alapítsunk.

Szabó Miklós bihari alispán beszélt ezután. Nem véletlen – mondotta –, hogy a bihari úri nagybirtokok közül a Tisza-birtok kerül először kiosztásra: a Tisza család volt az, amelyik leghűbb képviselője volt a feudális kizsákmányolóknak.

Beszéde után, szerencsekívánatainak tolmácsolása közben, átadta az új tulajdonosoknak a birtoklevelet.

Csikós János nemzetgyűlési képviselő szólalt azután az új birtokosokhoz. A Kommunista Párt megígérte – mondotta többek között –, hogy mire a tavaszi munkálatok megindulnak, a fold a paraszté lesz. A párt a többi demokratikus párttal együtt be is váltotta ígéretét. Itt a reakció egyik bástyáján megfogadjuk, hogy a kapott foldet megtartjuk és megbecsüljük.

Az ünnepség a kastély udvarán elköltött ebéddel ért véget.

Néplap, 1945. április 6.

60

Békéscsaba, 1945. április 6

A földigénylő bizottság jelentése a megyei földbirtokrendező tanácshoz a jogosult igénylők kategorizálásáról és a földhiány megoldására tett javaslatokról

A foldigénylőket hat csoportba osztottuk.

Az I. csoportban a németek ellen harcolt stb. előnyös jogcíműek	105 fő
A II. csoportban az idei mezőgazdasági munkában kiváltak	264 fő
A III. csoportban a háromnál több gyermekes igényjogosultak	301 fő
A IV. csoportban a háromnál kevesebb gyermekes igényjogosultak	314 fő
Az V. csoportban a nős, de gyermektelen igényjogosultak	85 fő
A VI. csoportban a nőtlen igényjogosultak és utólag jelentkezők	98 fő
A foldigénylők összes száma tehát:	*1167 fő*

Az I. csoport részére szükséges lenne	966 kat. hold
A II. csoport részére szükséges lenne	2722 kat. hold
A III. csoport részére szükséges lenne	2720 kat. hold
A IV. csoport részére szükséges lenne.	2314 kat. hold
Az V. csoport részére szükséges lenne	444 kat. hold
A VI. csoport részére szükséges lenne	854 kat. hold
A földigénylők számára szükséges tehát:	*10 020 kat. hold*

A házhelyigénylők száma:	1146 fő
A házhelyigénylők számára szükséges földterület	573 kat. hold
Hozzáadva a földigénylők számára szükséges területet	10 020 kat. hold
Békéscsabán összesen szükséges:	*10 593 kat. hold*

Ezzel szemben feltétlen rendelkezésre áll a csatolt birtokosszeírási ívek szerint:

100 kat. holdon felüli ingatlanok igénybe vehető részeként	2911 kat. hold 26 öl
1939. szeptember 1. napja után megvásárolt ingatlanok igénybe vehető részeként	721 kat. hold 1140 öl
Összesen:	*3632 kat. hold 1166 öl*

A hiány tehát 6960 kat. hold 434 öl.

A juttatandó területeket mi a legalacsonyabb mérvben vettük számításba, és így azok nem csökkenthetők. Tehát az általunk számításba vett terület szükséges.

A terület növelése érdekében még számításba jöhet a következő:

A 100 kat. holdon felüli ingatlanokból abban az esetben, ha a 100 kat. hold is igénybe vétetik a rendelet 12. §-a szerint és a tulajdonosok az ország más részében kapnak kárpótlást, kb. 2000 kat. hold.

Kérjük tehát a rendelet 12. §-a utolsó bekezdésének alkalmazását.

A 100 kat. holdon felüli kimutatásban 7. tétel alatti Omazta Gyula-féle és 20. tétel alatti Bohn Rt.-féle földek feltétlenül egész terjedelmükben igénybe veendők a 12. § alapján, mert házhely céljaira közeli fekvésüknél fogva alkalmasak.

Csatoljuk a rendelet 4. §-a alapján elkobzandó ingatlanok jegyzékét és mellékeljük hozzá a békéscsabai rendőrség igazolását. Ezen jegyzékben szereplők összes területe: 900 kat. hold 897 öl.

Ezen területtel is növekedhet a rendelkezésre álló föld.

A rendelet 12. §-ának alkalmazása és az elkobzások dacára is csak nagyon kis részben lehet az igénylőket kielégíteni, holott azok egy része csak néhány holdat kért. Éppen ezért azt kérjük, hogy a Békéscsaba körüli birtokokból, éspedig az ókígyósi birtokból legalább 2000 kat. hold, a pósteleki és gerlai birtokokból legalább 1000–1000 kat. hold a békéscsabai földigénylők részére legyen juttatva.

Tisztelettel:

Fehér János
Békéscsabai földigénylő bizottság
elnöke

Eredeti, kétoldalas, géppel írt tisztázat. – Gyulai ÁL Békés m. FT 1945. XII–19–4.

1945 június kozepéig 640 békéscsabai igényjogosult 5060 kat. hold juttatásban részesült. Összesen 1505 jogos igénylő jelentkezett, nagyobb részüket kiosztható föld hiányában nem lehetett kielégíteni. A dunántúli és Pest környéki telepítésekre mindössze 83 család jelentkezett. [Viharsarok, 1945. június 16.]

61

Derekegyháza, 1945. április 8

Jegyzőkonyv a volt uradalmi cselédek gyűléséről: a Kommunista Párt és a Weiss Manfréd-gyár uzemi bizottságának kezdeményezésére szovetkezetet alakítanak

Jegyzőkonyv

Felvétetett 1945. április 8-án Derekegyháza kozség Ördongős major iskolájában megtartott gyűlésen.

Jelen vannak: a Kommunista Párt részéről id. Hegedűs Imre párttitkár, Csonka Ignác főgépész, a csepeli gyár Weiss Manfréd üzemi tanácsa részéről Vlaszkó Mihály, Stadulka Sándor, ezenkívul Ördongőson lakó új foldbirtokosok.

Hegedűs elvtárs vázolja a szovetkezetbe való tomörülés szükségességét, rávilágít a kollektív termelési módra, és felszólítja a jelenlevőket a szovetkezetbe valo tomörülésre.

Vlaszkó elvtárs ismerteti a szovetkezeti termelés előnyösségét és a csepeli ipari munkássag egyuttműkodését, amit a jelenlevők kozmegelégedéssel fogadnak. Hegedűs elvtárs ezután szavazásra bocsátja a szovetkezet megalakulására a hatarozati javaslatot, amit az alulírottak saját kezű aláírásukkal igazolnak.

A termelési szovetkezeti tagok aláírása:[1]

Egyoldalas, géppel írt másolat – Szentesi ÁL Csongrad m FH 1945–Derekegyhaza–84–7.

A Weiss családnak 5672 kat. holdas birtoka volt Derekegyházán, igy jutottak a csepeli Weiss Manfréd gyár uzemi bizottságának kikuldottei Derekegyházára. [Magyarország foldbirtokosai és foldberlői. Gazdacímtár. Budapest 1937. 86 old.]

62

Kaba, 1945. április 11

A nemzeti bizottság javaslata a foldművelésugyi miniszterhez a foldreform-rendelet módosítása tárgyában

Foldművelésugyi Miniszter Úr!

Kaba kozség Nemzeti Bizottsága 1945. évi április hó 5-én tartott gyűlésén, magáévá téve a Nemzeti Parasztpárt vezetősége által a foldreform-rendelet módosítása érdekében beadott javaslatát, annak értelmében az alabbi felterjesztéssel fordulunk miniszter úrhoz.

A foldreform-rendelet határt nem ismerő védelmet nyújt a nem helyben lakó birtokosoknak, akik lehetnek népellenesek vagy a demokrácia ellenségei is,

[1] A jegyzőkonyv felsorolja a szovetkezet 42 tagjanak a nevet

de birtokukat kisajátítani nem lehet, mert politikai magatartásukat a község lakossága nem ismeri. A helyi földigénylők földhöz való juttatása szinte lehetetlenné válik. Javasoljuk ennek a kérdésnek külön rendelettel való szabályozását. Aki ingatlanát vette és nem ott lakik, ahol ingatlana van, annak ingatlana legyen kisajátítható annak nagyságára való tekintet nélkül. Igényeljen földet ott, ahol lakik.

Legyen kisajátítható annak a birtoka is, aki örökölt, de nem abban a községben lakik, ahol ingatlana van és nem is születési helye az a község. A helybeliek politikai magatartása mégis könnyebben megismerhető, mint azoké, akik csak pénzüket helyezték el valahol ingatlanszerzés céljából.

Nagyságra való tekintet nélkül kisajátítandó azoknak az ingatlana, akik 1939 óta szerezték azt akár árverésen, akár szabad kézből, mert ezek jóformán mindnyájan a zsarnok rendszer hívei voltak. – Kivétel az, akinek azelőtt is volt ingatlana vagy aki örökölt, és annak eladási árából vette meg az új ingatlanát.

Mindezen dolgok kivizsgálásához idő kell, de ideiglenes földosztást ez nem tarthat vissza.

Kívánjuk, hogy az egyházak ingatlannal való rendelkezése szüntettessék meg, kívánjuk, hogy az összes egyházi ingatlanok, földbirtokok teljes egészükben kisajátíttassanak, és a földigénylők között legyenek kiosztva.

Kérjük miniszter urat, hogy váltsa valóra végre a gyakorlatban is népünknek azt a régi óhaját és mindnyájunk közös elvét, hogy legyen a föld azé, aki azt megmunkálja.

Kérésünk, felterjesztésünk messzemenő támogatását kérve, maradunk Kaba község Nemzeti Bizottságának nevében

tisztelettel:

Kecskés Lajos
jegyző

Gáll István
elnök

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – OL FM 1946–30–76–079.

A javaslattal az OFT 1945. április 23-i ülésében foglalkozott. A földreform-rendelet megváltoztatását nem tartotta kívánatosnak, mert annak lebonyolítása az egész ország legnagyobb részében előrehaladott állapotban volt. A rendelet alaprendelkezéseinek megváltoztatása az OFT véleménye szerint a végrehajtás menetét lassította volna.

63

Budapest, 1945. április 11

Házi Árpádnak, Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye alispánjának körrendelete a főszolgabírókhoz és a városok polgármestereihez: a földreformot radikálisan, gyorsan és bürokráciamentesen hajtsák végre

A közelmúltban megjelent a magyar kormánynak a földreform végrehajtása tárgyában kiadott rendelete. Ez a rendelet, illetőleg ennek végrehajtása a kormány politikai programjának az egyik legsarkalatosabb pontja. A kormány és

a demokratikus pártok megkövetelik, hogy a földreformot mindenhol a legradikálisabban, a legszociálisabban és a lehető leggyorsabban végrehajtsák.

Elvárom ezért minden alám rendelt hatóságtól, különösen annak vezetőitől, hogy a földreform végrehajtása tekintetében minden emberileg elkövethetőt ezeknek a szempontoknak érvényesítésére megtesz.

A hatóságok vezetői támogassák az egyes pártokat a földigénylő bizottságok megalakításában, segítsék azokat az eléjük tornyosuló akadályok elhárításában, a bonyolultabb ügyek tisztázásához pedig tudásukkal és tanácsaikkal lelkesen járuljanak hozzá, ahol pedig a földigénylő bizottság még nem alakult meg, saját hatáskorében kezdeményezze annak azonnali életre hívását.

Ez az a pillanat, amikor összefog a munkásság, a parasztság és a meg nem mételyezett lelkű értelmiség annak érdekében, hogy a föld, az áldott magyar föld végre azok kezébe kerüljön, akik verejtékkel azt megművelték és megművelik.

Mindazoknak a tisztviselőknek és vezetőknek, akiknek megadatott, hogy most már végre tényleg a magyar nép, a nincstelenek, az elesettek érdekeit szolgálják, elsőrangú feladata, hogy minden bürokratikus megkötöttségen túltéve magukat, támogassák a nemzetet ennek a lehető legfontosabb célkitűzésnek megvalósításában, mely a demokratikus államrendszer alapját képezi. Öntevékenységet és lelkesedést várok az alám rendelt valamennyi hatóságtól és annak minden egyes tisztviselőjétől, alkalmazottjától. Tudatában vagyok annak, hogy a kozigazgatás az egyes ügyiratok irodai intézését sem nélkulozheti, most azonban nem hosszadalmas levél- és iratváltások képezik a hatóságok első feladatát, hanem a főszolgabírák járják végig a községeket, ahol kell, biztassanak, lelkesítsenek, segítsenek, ahol kell, kemény kézzel sújtsanak azok felé, akik akadályozni merik a felszabadított Magyarország legnagyobb vívmányát, a földreform végrehajtását. Magam akarok eloljárni jó példával. Számos problémát kell mint új alispánnak megoldanom, olyant, amely megkövetelné a vármegye székhelyén való jelenlétemet, mégis egy pillanatig sem haboztam, megválasztásom óta reggeltől estig magam is a községeket, városokat járom: tanáccsal, buzdítással látom el őket, ellenőrzöm a hatóságokat, támogatom a nemzeti bizottságokat, hogy a földreform végrehajtását ők is minden elképzelhető eszközzel szorgalmazzák.

Azok ellen, akik a földreform végrehajtása tekintetében nem kovetnek el mindent, akik rendeletet, újabb és újabb utasításokat várnak ahelyett, hogy öntevékenyen sietnének annak megvalósítását meggyorsítani, a törvény által rendelkezésemre bocsátott valamennyi eszközzel a lehető legkíméletlenebbül fogok eljárni.

Felhívom, jelentse hozzám haladéktalanul főszolgabíró (polgármester) úr, hogy

1. községi, városi földigénylő bizottság mikor alakult meg,

2. hogy mennyi az egyes községekben, illetve városokban a földbirtokreform alá kerülő földterületek katasztrális holdakban, és azok kiknek a tulajdonát képezik,

3. mennyi a földigénylők száma és azok összigénye községenként katasztrális holdakban.

Naponta főszolgabíró (polgármester) úrtól jelentést kérek arra vonatkozólag, hogy az egyes községekben összesen mennyi területrészt osztottak ki az igénylőknek, továbbá mennyi községenként az őszi és mennyi a tavaszi vetéssel bevetett összterület. Mennyi továbbá az a területrész, amely előreláthatólag még bevetésre kerül, ez községenként és műveleti növények szerint részletezendő.

A rendkívüli viszonyok kívánják meg, hogy a szóban levő adatokat naponta kapjam meg, hogy azt a legerélyesebben ellenőrizhessem.

Az ehhez szükséges futárszolgálat megszervezése főszolgabíró (polgármester) úr feladata oly módon, hogy az érdekelt (útbaeső) hatóságok vezetőivel érintkezésbe lépve közösen gondoskodjanak arról, hogy községenként váltott futár (staféta rendszer szerint) a legkisebb késedelem nélkül továbbítsa a jelentéseket.

Felhívom főszolgabíró és polgármester urakat, hogy ezt a rendeletemet a legszélesebb körben tegyék közhírré.

Házi s. k.
alispán

Eredeti, kétoldalas, sokszorosított másolat. – Kiskunfélegyházi VL Kiskunhalasi polgm. 1945–826.

Az alispán személyesen is ellenőrizte rendeletének végrehajtását. Ennek során „megdöbbenéssel" tapasztalta, hogy a Buda környéki járás több községében a földigénylő bizottságok meg sem alakultak. A visszás állapot megszüntetése végett 1945. április 14-én elrendelte, hogy a községi vezető jegyző és bíró azonnal vegyék kezükbe a bizottságok megalakítását. „Nem kell azon töprengeni, hogy a földigénylő bizottságok megalakítása kinek a kötelessége. Meg kell nyugtatni a falvak népét, hogy a földigénylés miatt senkinek a haja szála sem fog meggörbülni." Aki a földreform ellen uszít, azt a járási főszolgabíró mint a nemzet ellenségét haladéktalanul internáltassa. [Pest–Nógrád m. ÁL alisp. ált. 1945–1805.] A Buda környéki járás főszolgabírája 1945. április 19-én tartott tiszti értekezleten utasította a községi vezető jegyzőket és a földigénylő bizottságok elnökeit, hogy a földreformot sürgősen hajtsák végre. [Ugyanott.]

64

Miskolc, 1945. április 12

A Borsod megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földreform végrehajtásának állásáról: a földhöz jutási vágy határtalan, a földigénylő bizottságok a mentesített birtokokat is igénybe veszik

A Földművelésügyi Minisztérium 1945. április hó 6. napján kelt távirati rendeletére, mely szerint a Borsod megye területén levő földbirtokok felosztását április hó 10-ig fejezzem be, jelentésemet a következőkben terjesztem be:

A táviratot április 11-én kaptam, és április 10-ig már ennélfogva sem fejezhettem be. Egyébként a területek kiosztása, ha azt a rendeletnek és a végrehajtási utasításnak megfelelően kell végrehajtani, még sokáig eltart. Némelyik nagybirtokra 4–6 község igénylői is igényt tartanak. A földhöz jutási vágy határtalan. A verseny óriási iramú, nemcsak a rendelet szerint megváltási eljárás alá vonható ingatlanok kiosztását kívánják, de egyik törpebirtokos a

másiknak az ingatlanára is vágyik. Én külön intézkedtem a tekintetben, hogy műveletlenül egy talpalatnyi föld se maradjon.

A tanács elhatározta a reform gyorsabb lebonyolítása céljából a II. tárgyaló tanácsnak a felállítását. A mai nappal már felállítani is rendeltem, ez is nehezen ment, mert elegendő számú sem mérnök, sem gazdasági szakértő nincs.

Megnehezíti a tanács működését az, hogy nagyon sok földigénylő bizottság a felosztási tervezetet még nem küldötte [meg]. A földigénylő bizottságok működése elleni panaszok nagy számmal futottak be, ezek elbírálása a felosztási terv és a földösszeírási ív beérkezte előtt lehetetlen.

Egyes földigénylő bizottságok teljesen önkényesen járnak el. Minden területet, még a rendelet szerint mentest is, tekintet nélkül arra, hogy a tulajdonos földművescsaládból származik-e és gazdálkodik-e, igénybe vesznek és az Országos Tanács hozzájárulását vagy határozatát be sem várva birtokba is adják. Megjelent olyan községi jegyző is, aki kijelentette, hogy nem érdekli az Országos Tanács határozata, fel sem terjeszti a mentes ingatlanokra vonatkozó megváltás céljából igénylési szándékot. A rendelet szerint mentes ingatlanokat kiosztotta és birtokba adta.

Eddigi tapasztalatom az, hogy alig van birtok, melyikből a rendelet szerint mentes részt a földigénylő bizottságok meghagyták volna. Minden megváltást szenvedőt a mentesíthető rész erejéig a Dunántúlra akarnak küldeni kártalanítás végett. Nem akarják megérteni azt, hogy ha minden 100 holdas megváltást szenvedőt a Dunántúlon kárpótolnak, akkor ezt csak az ottani földigénylők rovására teszik és végül a Dunántúl lesz a találkozó helye a 100 holdas végrehajtást szenvedőknek.

Előfordult az is, hogy egy község a föld kimérésére mentesítést kért. Mérnököt kiküldeni mérnök hiányában nem áll módomban. A kimérés több napot vagy heteket igényel, és a tárgyaló tanács a mérnököt nem nélkülözheti, mert vázrajzok bemutatása esetén szakértőre van szükség, de eltekintve ettől, jármű sem áll rendelkezésre.

Itt kell megemlítenem azt, hogy járműről gondoskodás szükségessége forog fenn. Utasítandó lenne a vármegye alispánja, hogy a vármegye autóját esetenként bocsássa rendelkezésre, vagy pedig miként ő mondotta, egy harmadik autó beszerzése kuszöbön áll, és ha utána járok, a tanács rendelkezésére bocsátják. Ez irányban is sürgős intézkedést kérek.

A vármegyétől eddig egy tisztviselőt, és a mai napon egy tisztviselőt bocsátottak a tanács rendelkezésére. A végrehajtási utasításból kitűnően szerződtetett alkalmazottat is fogadhatok fel.

Minthogy még munkaerőre van szükség, legalább egy alkalmazottat a Földművelésügyi Minisztérium utólagos hozzájárulásával egyelőre hat hónapi időre szerződtetni fogok. Kérem ennek tudomásulvételét. Méltóztassék rendeletben értésemre adni, hogy a szerződött alkalmazottat mely hatóság, kinek az utalványozására fogja fizetni.

Dr. Parcsetich Béla
a tanács elnoke

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – OL OF 1945–9. (5080).

A jelentést 1945. június 13-án irattárba helyezték.

Nagydorog, 1945. április 13

A földigénylő bizottság jegyzőkönyve: számba veszik a kiosztható nagybirtokokat és elutasítják Széchenyi Domokos gróf mentesítési kérelmét

Jegyzőkönyv

Felvétetett Nagydorogon 1945. április hó 13-án, gróf Széchenyi Domokos nagybirtokos kastélyában földigénylés ügyben.

Jelen voltak: a foldigénylő bizottság tagjai, valamint gróf Széchenyi Domokos nagybirtokos. A két politikai párt részéről: Sántha József, a Kommunista Párt titkára, Borbély János, a Független Kisgazda Párt titkára.

Tárgy:

Gróf Széchenyi Domokos nagydorogi nagybirtokos 3776,869 kat. hold és Magyar Foldhitelintézet vállalati elismert nyugdíjpénztára, Bpest, Nádor u. 32. szám alatti szintén nagybirtokos 1333,952 kat. holdat kitevő foldespusztai nagybirtokának kiigénylése.

A két nagybirtok területe 5110,821 kat. hold.

Igényelhető szántó, rét, kert, szőlő és beltelek, összesen 4086,051 kat. hold, rajta lakóházak, gazdasági épületek, szeszgyár, gőzmalom és a kastély.

A földigénylők száma	415,	igényeltek	3661	kat. holdat
Házhelyigénylők száma	273,	igényeltek	273	kat. holdat

Összes igénylés: 3934 kat. hold.

A fennmaradt 152,051 kat. holdból azok elégítendők ki, akik még fogolytáborokban vagy a háborús helyzetnél fogva nem jöhettek haza, de már eddig is többen vannak útban hazafelé, és ma is az igénylés és jegyzőkönyv lezárása után jöttek meg. Nem lehetséges, hogy a hazáért szenvedő testvérünket kizárjuk a földjuttatásból.

A fent leírt és igényelt birtoktestből 103,298 kat. hold szőlőt már kiosztotta a földigénylő bizottság, melynek nyitása, metszése a befejezéshez közeledik. A szántóföldeken is folyik a munka, szántják, vetik, mérik és osztjuk a földet.

Mindkét nagybirtok 1000 kat. holdon felül van, ezért a földbirtokreformrendelet 11. pontja értelmében teljesen kisajátítandó. Fenti eljárásról gróf Széchenyi Domokos értesülvén, a földigénylő bizottság határozatát a következő oknál fogva, indokaimmal csak részben teszem magamévá:

Én 1900 januárjától kezdve önállóan vezettem gazdaságomat, kötelezettségeim vannak, melyeknek fedezetét az igényelt fold árából nem tudnám kielégíteni.

Sok évtizeden át, az uradalom szolgálatában álló gazdatisztek, valamint

cselédek, nemkülonben a kegydíjat élvezők, oreg cselédek, ozvegyek és hadirokkantak járulékait nem tudnám kielégíteni.

Ezen oknál fogva kérem a foldigénylő, valamint a vármegyei foldreform bizottságot, háromszáz kat. holdat birtokomból részemre meghagyni szíveskedjék a kastély és beltelkekkel egyutt.

Foldigénylő bizottság tagjai:
Főfaig Mihály
Bíró István

Foldbirtokos:
Gr. Széchenyi Domokos

Politikai pártok megbízottjai:

Sántha József
a Kommunista Part titkara

Borbély János
a Fuggetlen Kisgazdapart titkára

Tisztelt Foldbirtokrendező Bizottság!

Túloldalon írt jegyzőkonyv záradékában a kovetkezóket szogezzuk le: gróf Széchenyi Domokos nagybirtokos indokai szerintunk figyelembe nem vehetők. Nevezett 75 éves. Kisajátított birtokáért cirka 700–800 000 pengőt kap, s ha abból nem bír megélni, az az ő megbocsáthatatlan hibája. Részben részese annak a politikának, mely Magyarországot a jelenlegi helyzetbe sodorta. Vele szemben humanitásnak helye nincs. Szinte nevetséges az indokolás: gazdatisztek, kegydíjasok, oreg cselédek, ozvegyek és hadirokkantak járulékaira hivatkozik, hogy 300 kat. hold foldet, a kastélyt, mely cirka ot-hat kat. holdon fekszik a kozség kozepén, beltelkeket, melyeken cirka 20 ház, szeszgyár, malom és sok-sok gazdasági épulet van, kéri, hogy tulajdonában hagyjanak.

Ha ezen kérelme teljesíttetnék, úgy teljes cáfolata lenne annak az Ideiglenes Nemzeti Kormány által kibocsátott foldreform-rendeletnek, mely azt mondja: „Azé a fold, aki megműveli." Indokunk ugyanez a Magyar Foldhitelintézet foldespusztai nagybirtokossal szemben is. Határozatunkat azonnal kérjuk kiadni, mert kulonben elkésunk a fold művelésével.

Sántha József
a Kommunista Part titkára

Ketoldalas, kézzel írt, eredeti tisztazat. – Szekszárdi ÁL MFT 1945–133.

A kozségi foldigénylő bizottság az uradalom teljes megváltását mondta ki. Széchenyi Domokos grófnak a megyei foldbirtokrendező tanács végul is 20 hold szőlőt meghagyott.

Kaposvár, 1945. április 14

A Somogy megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése a földművelésügyi miniszterhez: a hadműveletek miatt elmenekült lakosság most tér vissza, ezért a kozségi földigénylő bizottságok késedelmesen alakultak meg

Miniszter úrnak 1945. évi április hó 6. napján feladott, a megyei földbirtokrendező tanácshoz 1945. évi április hó 13-án este 6 órakor érkezett a foldreform végrehajtásának befejezésére irányuló távirati rendelet alapján jelentem, hogy a foldreform végrehajtása Somogy vármegyében még a mai nap sem fejeződott be, s annak előrelátható befejezését jelenteni sem tudom.

A megyei földbirtokrendező tanács ugyanis csak 1945. évi április hó 2. napján alakult meg. Megalakulását megelőzően Somogy vármegye nemzeti bizottságának intézkedése alapján még március hó utolsó napjaiban az egyes demokratikus pártok kozreműkodésével megkezdődott Somogy vármegye kaposvári, igali, tabi és szigetvári járásaiban levő, a hadműveletek folytán a lakosságtól ki nem urített kozségekben a kozségi foldigénylő bizottságok megszervezése és megalakulása. Somogy vármegyében ugyanis a harcvonal csaknem teljes négy hónapig egy helyben állt, s az arcvonalnak ingadozása kovetkeztében a Voros Hadsereg parancsnoksága sok kozségnek a kiurítését rendelte el. Ugyancsak elrendelte sok kozségnek a kiurítését a német hadsereg által megszállt megyei teruleten a német hadvezetőség is, úgyhogy a két harcvonal mentén mindegyik oldalon kb. egy-egy 25 km-es sáv volt kiurítve. Minthogy e kiurített teruletekre, azoknak felszabadulása után, a lakosság még csak most van visszatéróben, a kiürített teruleteken és megyének tobbi most nemrég felszabadult teruletein a foldreform végrehajtása késedelmet szenvedett olyannyira, hogy a lengyeltóti, marcali és nagyatádi járások kozségi foldigénylő bizottságok megszervezése, illetve megalakulása csak két-három napja történt meg.

A barcsi járasban kozségi foldigénylő bizottság megszervezese még a mai nap sem indult meg, mert e járás kozségeinek lakossága nagyobb részben még ma sem tért vissza lakóhelyére, továbbá, mert egyes, az arcvonal kozelében fekvo kozségekben a lakosság mozgási szabadsága a hadműveletek folytán katonailag korlátozva van, másutt a hadihelyzet folytán a lakosság minden nap meg éjjel vasút-, híd- és útépítésre van kirendelve, és a csurgói járásban még mindig van olyan kozség, mely teljes kiürítés alatt áll.

Dr. Szabó Ferenc
torvenyszéki bíró,
a megyei tanacs elnoke

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat. – OL OF 1945–1665

Somogy megyében a Szovetséges Ellenőrző Bizottság 1945. április 4-én elrendelte, hogy a foldosztást három napon belul be kell fejezni. [Kaposvári ÁL MFT 1945–4]

A Somogy megyei Foldbirtokrendező Tanácsnak az előbbiekben közölt jelentésében említett okok miatt azonban a 600/1945. Me. sz. rendeletet még május végén sem sikerült végrehajtania. A foldhivatal ügyvezetője a foldosztás lezárása elhúzódásának az okát abban látta, hogy „a foldigénylők az értelmiséget kirekesztették a foldkiosztas gyakorlatából". [Kaposvári ÁL főisp. 1945–61–6.]

A Somogy megyei miniszteri megbízott 1945. augusztus 7-én a községi foldigenylő bizottságokkal kozolte, hogy a megyei foldbirtokrendező tanács minden kozseg juttatási javaslatát felulvizsgálta és jóváhagyta. Ezzel a fold felosztása „papíron" megtortént. Rosszallását fejezte ki azonban, hogy ennek ellenére sok kozsegben a juttatottakat nem helyezték be foldjeik birtokába, ami miatt a szükséges gazdasági munkálatok késedelmet szenvednek. Szigorúan utasítja ezért a földigénylő bizottságokat, hogy minden más munkát félretéve, ha még nem tortent volna meg, a birtokba helyezést nyolc napon belul hajtsák végre. [Kaposvári ÁL MFT Zselizkisfalud. sz. n.]

67

Medgyesbodzás, 1945. április 15

A kozségi foldigénylő bizottság felterjesztése a Csanád megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz: az 50 holdon feluli birtokok igénybevétele érdekében

Kérem a foldbirtokrendező tanácsot, hogy az 50 holdon felüli birtokok kártalanítás ellenébeni kiigényléséhez járuljon hozzá:

Indoklásul felhozzuk azt, hogy Medgyesbodzás teruletén csak 57 kataszteri hold fold van, amit elkobzás után és felajánlás után ki lehet osztani; foldigénylo pedig 313 fő van, kb. 1775 kat. hold foldre. Ebből 50 család hajlandó volna kitelepulni, de csak Elekre, és úgy, ha ott házat is kapnak az elkobzott Volksbund-házakból. Az eleki foldigénylő bizottsággal ez irányban érintkezésbe léptunk, és arra a kérésünkre, hogy Medgyesbodzás község földigénylőinek mennyi foldet és házat tudnának adni, azt válaszolták, hogy ez ideig semmit, mert még nem tudják, mennyi válik náluk feleslegessé.

Medgyesegyházával is tárgyaltunk arról, hogy legalább a községünk határában levő 360 kat. hold foldet, ami a Telbisz-féle birtokhoz tartozik, adja át, de ők ahhoz ragaszkodnak. Azt azért megígérték, ha a Nagykamaráshoz tartozó bánkúti birtokból az igénylésüket ki tudják elégíteni, úgy hajlandók velünk ezen terület átadásáról tárgyalni.

Tájékoztatásul közlöm, hogy ez a 360 kat. hold fold mindig Medgyesbodzáshoz tartozott, csak az utóbbi évtizedek egyikében csatolták adófizetés konnyítése végett Medgyesegyházához.

A békéscsabai földigénylő bizottságtól is kértunk a kozségunk határával szomszédos Beliczay-birtokból 600 kat. hold földet, ők kérésünkre azt a választ adták, hogy ha az ókígyósi Wenckheim gróf birtokát igénylésük által megkapják, úgy hajlandók lesznek adni valamennyit a Beliczay-birtokból Medgyesbodzásnak.

Megjegyzendő, hogy a Beliczay-birtok Békés megyéhez, Medgyesbodzás pedig Arad-Csanád-Torontál vármegyéhez tartozik.

Medgyesbodzás községnek, amihez hozzá tartozik még Gábortelep is, csak ez a két kiterjedési lehetősége van. Földigénylőink egyenként fel lettek szólítva, ki akar kitelepülni és ki nem. Erre jelentkezett a fent említett létszám, és öt-hat család kivételével mind kijelentette, hogy csak Elekre hajlandók elmenni, oda is csak úgy, ha házat is kapnak.

Ezért kérjük a földbirtokrendező tanácsot, hogy az alábbi földigénylésünket tudomásul venni szíveskedjen.

A Medgyesegyházához tartozó Telbisz-féle nagybirtokból 600 kat. hold, a Békéscsabához tartozó Beliczay-birtokból 1600 kat. hold és az Elek községben elkobzott és a még ki nem osztott Volksbund-földekből és házakból 57 családnak házat, felszerelést és legalább 600, azaz hatszáz kat. hold földet.

Ha ezen igénylésünket megkapnánk, úgy nem válna szükségessé az 50 holdon felüli birtokok kisajátítása.

Kérésünket megismételve és mielőbbi határozatukat várva vagyunk

hazafias üdvözlettel:

Dániel Ferenc
foldig. biz. elnok

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szegedi ÁL Csanád m. FH 1945–180.

A beadványra nem adott választ a megyei földbirtokrendező tanács. „További intézkedést nem igényel." – megjegyzéssel látták el 1947. május 15-én.

68

Szeged, 1945. április 16

A megyei földbirtokrendező tanács szegedi tárgyaló tanácsa ülésén ismertetik az Országos Földbirtokrendező Tanács elvi jelentőségű döntéseit, és a földreform állásáról tájékoztatják a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kiküldöttjét

Jegyzőkönyv

Készült Szegeden, 1945. évi április hó 16. napján, a főispáni hivatalban, a Csongrád megyei Földbirtokrendező Tanács szegedi tárgyaló tanácsának üléséről.

Jelen vannak: dr. Zolnai Imre elnök, Szegfü Sándor, Járai Gyula, Somogyi Imre, Juszkó József, Tanács József a tanács tagjai és dr. Szécsi Ferenc jegyzőkönyvvezető.

Elnök a határozatképesség megállapítása mellett az ülést megnyitja, és a jegyzőkönyv hitelesítésére Járai Gyula és Tanács József tanácstagokat kéri fel.

Elnök ismerteti a legutóbbi ülésről felvett jegyzőkönyvet az ez alkalommal hozott határozatokról.

Ezután a tárgyaló tanács vizsgálat alá vette a foldigénylő bizottság határozatai ellen eddig írásban beérkezett panaszokat, illetve kérelmeket, és azok tárgyában másolatban a jelen jegyzőkonyvhoz csatolt határozatokat hozta, illetve szükség esetén azokat helyszínen tárgyalásra utalta.

Ezután elnök beszámol a tárgyaló tanácsnak folyó hó 14-én Veres Péter, az Országos Földbirtokrendező Tanács elnokének a szegedi tárgyaló tanács, illetve a Szegedi Földigénylő Bizottság elnokeivel és tagjaival folytatott megbeszéléséről. A megbeszélés során a következő megvitatandó kérdések merultek fel, illetve az Országos Foldbirtokrendező Tanács elnöke a kovetkező elvi jelentőségű dontéseket, illetve általános érdekű határozatokat közölte a földbirtokrendezés szegedi szerveivel:

Felhívta a tanács figyelmét a faiskolák közgazdasági jelentőségére, és utasította, hogy a szegedi és Szeged kornyéki faiskolák érdekeit kísérje figyelemmel a foldhoz juttatás során. Jóváhagyóan vette tudómásul a tanács azon intézkedését, hogy a nincstelen faiskolások részére ot hold foldet juttatott személyenként faiskola-telepítés céljára alkalmas területen, amennyiben pedig a meglevó faiskola területe nem juttatható eddigi tulajdonosa számára, az új tulajdonos csak a facsemeték kitermelése után veheti művelésbe foldjét, addig a faiskola-tulajdonostól foldhaszonbér fejében a szokásos mezőgazdasági bérosszegnek háromszorosát kapja.

Az országos elnok utasította a Szegedi Foldigénylő Bizottságot, hogy gondoskodjék mintagazdaságok és magszaporítótelepek céljára alkalmas foldterulet fenntartásáról.

Mivel a kozeljovőben számítani lehet arra, hogy a kapásvetemények rendellenesen nagy terulete miatt a kapálási munkák ossze fognak torlódni, azért az országos elnok felhívta a foldigénylő bizottságot, hogy a városban levő polgárságnak azon része, amelyik a termelőmunkában hosszabb-rovidebb ideig nélkulozhető, a legsurgősebb mezőgazdasági munkáknak időben való elvégzése érdekében mezőgazdasági munkára igénybe vétessék.

A plébániák, illetve egyházak foldigénylésével kapcsolatban felhívta az országos elnök a földigénylő bizottság és a tanács figyelmét az e tekintetben már kialakult gyakorlatra, mely szerint a nagyobb egyházi birtokokból, illetve célvagyonokból egyszer 100 holdat meg kell hagyni. A város belterületén levő egyházak, mivel eddig is készpénzdotációból, fizetésekből és egyéb természetű készpénzjuttatásokból fedezték szükségleteiket, foldet nem kaptak. A vidéki és tanyai egyházak egyházi szükségszemélyzetének (pap, kántor, harangozó) részbeni ellátása érdekében egyházanként 15 hold fold juttatható. Mivel a jovóben az iskolák anyagi szukségletének ellátásáról az állam fog gondoskodni, ezeknek mint intézmények számára az egyházaknak szóló juttatás keretében nem adható.

Felhívja a figyelmet az országos elnok azon körülményre, hogy a foldreformrendeletnek az alapítványi célvagyonokra vonatkozó részét sok helyen félreértették, amennyiben az Országos Tanács jóváhagyása nélkül azokat nem merték igénybe venni. Ezeknek a birtokoknak 100 holdon felüli része minden külón felterjesztés nélkül igénybe vehető. Kegyúri jogok megváltása címén csak a fentebb részletezett keretben juttatható fold.

Mivel a földigénylők korhatáráról a földreform-rendelet nem intézkedik, a kialakult gyakorlat szerint 65 évben állapította meg általában. Méltányossági okokból, egyéni elbírálás alapján, ez a határ 75. életévig kitolható.

A tanács szóvá tette a Szeged környéki bolgárkertészek ügyét, akik mint nem magyar állampolgárok földhöz nem juthatnak, azonban a termelés és közellátás számára való megtartásuk közérdek. Ez ügyben az országos elnök az Országos Tanácshoz való felterjesztés tételére utasította a tanácsot azzal, hogy a bolgárkertészek által bérelt földet tartalékföldként tartsák fenn, s ezt továbbra is béreljék a bolgárkertészek.

Felhívta az országos elnök a tanácsot, hogy az Országos Tanácsnak tegyen részletes jelentést a földigénylő bizottság és a tárgyaló tanács eddig elvégzett munkájáról, valamint a vetések és a földek megmunkálásáról, a földhözjuttatottak hangulatáról, az áttelepítés lehetőségéről, valamint arról, hogy a földbirtokrendezés hátráltatja-e avagy elősegíti a mezőgazdasági munkák végzését. Ugyancsak részletezni kell a felterjesztésben azt is, hogy mennyi föld van kiosztva, mennyi a vitás terület, illetve olyan, amely az Országos Tanács döntését kívánja. A földhözjuttatottak és a termelők a maguk vagy a más földjén dolgoznak-e, és nem mutatkozik-e averzió a földbirtokrendezéssel szemben.

Mivel Szeged város területén igen nagy számban keletkeznek új gazdaságok a földbirtokrendezés során, a tárgyaló tanács külön szegedi földhivatal felállítását látja kívánatosnak. Ezzel kapcsolatban az országos elnök javaslattételre hívta fel.

Az országos elnök elrendelte, hogy a járási és megyei biztosok a földhöz juttatás befejezése után Budapesten az Országos Tanácsnál jelentkezzenek, ahol dönteni fognak az arra alkalmasaknak az ország újonnan felszabadult területére hasonló minőségben való kiküldéséről.

A tárgyaló tanács ismertette az országos elnök előtt a különleges szegedi termelési és kisbérleti viszonyokat, és bejelentette, hogy nem kerülhető el a három holdnál kisebb és 15 holdnál nagyobb földterületek juttatása, tekintettel egyrészt a városhoz közel eső és jó termőképességű földek belterjes művelésére és előnyös értékesítési viszonyaira, másrészről a város távolabb eső határának homokos, szikes, vízállásos földjeire. Az országos elnök utasította a tanácsot, hogy ez ügyben tegyen javaslatot az Országos Tanácsnak.

A 200 holdat meghaladó szőlőtelepítések elbírálása ügyében rámutatott az országos elnök a kialakult gyakorlatra, mely szerint az 1000 holdon felüli földnek számít, azonban arra való tekintettel, hogy a Habsburgok ajándékoztak ugyan ezer hold földet, azonban betelepített szőlőt egyet sem, így a telepítés érdeme mégiscsak a birtokosé, tehát méltányossági okokból ilyen esetben 200 hold szőlőterületet meg lehet hagyni a birtokosok számára.

Közölte az országos elnök, hogy a 100 holdas birtokoknak kishaszonbérletek formájában való hasznosítására vonatkozólag rendelet van készülőben, amely a méltányos haszonbér összegét is meg fogja állapítani.

Felhívta a figyelmet az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke a rendelet azon intenciójára, hogyha zsidónak tekintett tulajdonostól elvett földingatlant

kártalanításul földműves kisembernek adták, akkor az birtokban marad, az eredeti tulajdonos pedig az Országos Foldbirtokrendező Tanácstól más, hasonló minőségű és művelési ágú ingatlant kap cserébe.

Kozolte az országos elnok kíséretében levő titkárja, hogy az Országos Foldbirtokrendező Tanács a foldigénylő bizottságok elnokének és tagjainak napidíját ténylegesen végzett kulső munka esetén napi 40 P-ben állapította meg.

A megyei foldbirtokrendező tanács és tárgyaló tanácsai elnoke, ha nem köztisztviselő, a tanács székhelye szerinti lakos: 1200 P, ha vidéki lakos, 1500 P, ha koztisztviselő, úgy ennek általában a fele, a tanács tagjainak, ha nem koztisztviselő és helybeli lakos, úgy 800 P, ha pedig vidéki lakos, úgy 1000 P havi átalány jár, ha koztisztviselő, úgy a felét kapja. A földigénylő bizottságok és tárgyaló tanácsok mellé rendelt koztisztviselő, jegyzőkonyvvezető és egyéb kezelő személyzetnek az elnok által a végzett munka szerint egyénenként megállapítandó havi átalány jár, a rendes koztisztviselői fizetésukon kívul. A részletezett díjazásokat az elnok előterjesztésére az illetékes földhivatal utalványozza. Lehetséges az a megoldás, hogy egyelőre foldhivatal hiányában a torvényhatóság vagy megye pénztárából előlegezik a fenti kifizetéseket, a foldhivatallal később történő elszámolás mellett.

Felhívta országos elnok a termelési bizottság figyelmét a kapásnovények terjesztésének propagálására.

A kastélyok feletti rendelkezés jogát az Országos Foldbirtokrendező Tanács tartja fenn magának.

Az Országos Foldbirtokrendező Tanács követett gyakorlata általában az, hogy az iparosok házhelyet és konyhakert céljaira szánt kis mennyiségű foldet kaphatnak, volt bérleteiket méltányos esetben – egyenkénti elbírálás alapján megtarthatják.

Mivel Császártoltés, Nemesnádudvar, Toltés és általában a Dél-Pest megyei kozségekben sok ures ház és gazdátlanul maradt föld van, az országos elnok felhívja a foldigénylő bizottságok és a tárgyaló tanács útján a földigénylőket az oda történő áttelepedésre.

Az országos elnok felhívja a foldigénylő bizottság és a tanács figyelmét az abban az esetben kovetendő eljárásra, amikor valamely nagybirtok egy gazdaságként kezeltetik ugyan, azonban a birtoktest tobb birtokosnak telekkonyvileg megosztott tulajdona. Mivel a foldbirtokrendeletnek az az intenciója, hogy új kozépbirtokok keletkezését megakadályozza, azért ilyen esetekben célszerű oly módon eljárni, hogy a tobb telekkonyvi tulajdonos kozul csak egy számára hagyassék vissza a rendelet által megengedett 100 holdas birtoktest, a tobbi tulajdonos pedig más vidéken kapja meg a számára visszahagyandó 100–100 hold foldet.

A foldigénylő bizottság és a tárgyaló tanács tagjai a fentieket tudomásul vették azzal, hogy további eljárásuk során szem előtt fogják tartani, és a kozolt utasításoknak eleget tesznek.

Időkozben a tanácsulésen megjelent a Fegyverszuneti Ellenőrző Bizottság részéről Glibiny kapitány, és adatokat kért a foldbirtokrendezés végrehajtására, illetőleg annak jelenlegi állására vonatkozóan. Az általa feltett konkrét kérdé-

sekre, melyeket másolatban jelen jegyzőkönyvhöz csatolunk,[1] aznap estére kérte a Szegedi Földigénylő Bizottság válaszát. Érdeklődésére a tanács megbízásából a jelen levő dr. Kispéter István ismertette Szeged speciális helyzetét a földreform végrehajtásával kapcsolatban. A felmutatott térképen megjelölte a város tulajdonát képező és kiosztásra kerülő területeket, azoknak gazdasági helyzetét, a piaci értékesítési viszonyok lehetőségét, valamint azt a körülményt, hogy a kiosztásra kerülő birtoktest már eddig is kisbérletek formájában hasznosíttatott, és a juttatás – figyelembe véve a vonatkozó rendeletnek az eddigi kisbérlők előnyben részesítésére vonatkozó rendelkezését – nagyjából tulajdonképpen csak a bérleményeknek arányosítását jelenti az igénylők igényjogosultságának figyelembevételével. Közölte, hogy a földhöz juttatás ily módon 80%-ban elvégzettnek tekinthető.

Glibiny kívánságára Járai Gyula gazdasági felügyelő, a tanács tagja, ismertette a vetések állását, a művelési ágak arányát és a gazdasági munkálatok haladását, különös tekintettel a munkában levő traktorok teljesítményére, és az orosz hadsereg által mezőgazdasági célra rendelkezésre bocsátott üzemanyagok felhasználására vonatkozóan.

Glibiny kapitány az előadónak elismerését fejezte ki, és a földigénylő bizottság, valamint a tárgyaló tanács által adott felvilágosításokért köszönetét fejezte ki. Egyben a tanácsnak rendelkezésére bocsátotta azt a statisztikai kérdőívet, amelyet a földbirtokrendezés befejezése után az Ellenőrző Bizottság szentesi tagozatának kitöltve be kell nyújtani. Nyomatékosan felhívta az érdekelteket a földbirtokrendezési munka mielőbbi befejezésére.

A jelenlevő Picler György főispáni titkárnál érdeklődött a földbirtokrendezés állásáról, legutóbb az ellenőrző bizottsághoz Szentesre küldött jelentésre vonatkozóan, és felhívta őt, hogy a további jelentéseket az Ellenőrző Bizottsághoz másodnaponként pontosan nyújtsa be.

Dr. Zolnay Imre, a tanács elnöke beszámolt Glibiny kapitánynak arról, hogy a tanács állandóan kiszáll az egyes határrészeken a földosztás helyszínére, és a felmerült panaszokat a panaszosok kihallgatásával, valamint a földigénylő albizottságoknak a felmerült konkrét ügy körülményeire való meghallgatásával a vitás ügyben rögtön határozatot hoz, és azt a panaszosokkal a helyszínen közli. Glibiny kapitány a tanácsnak ilyen irányú munkáját elismeréssel vette tudomásul és helyesli.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekesztette. A jegyzőkönyv lezáratott.

Négyoldalas, géppel írt tisztázat. – Szegedi ÁL Csongrad m. FT szegedi tárgyaló tanácsának jkv. 1945. április 16.

Szeged város nagy kiterjedésű határában 64 000 kat. hold került megváltásra, amelyet 6188 jogosult részére adtak át. A megváltott föld túlnyomó részben a város tulajdona volt. A szegedi földosztás lényegében azt jelentette, hogy a városi földeket örökbérletben tartó parasztok a bérletek tulajdonosaivá váltak. [Ugyanott, 1946. szeptember 4–6-i.; Délmagyarország, 1945. április 12.] Rendkívül sok problémát okozott, hogy a régi bérlők a nagyobb bérletekből másoknak juttatott

[1] A kérdések hiányoznak a jegyzőkonyv mellől.

részeket csak nehezen adták át, s az átadás után is számos módon nehezítették a juttatottak helyzetét. Nagyon gyakoriak emiatt a szegedi tanyavilágban a torzsalkodások, a parasztság egyes rétegei kozotti viszony igen feszultté vált. [Ugyanott, 1946. március 27-i.; Délmagyarország, 1946. augusztus 8., augusztus 27., szeptember 17.] Másik súlyos kérdésként megoldást kívánt a szegedi határban a kisbérleteken a bérlők által létesített szőlők és gyumolcsosok ugye. A foldreform-rendelet értelmében egy kat hold szőlő vagy gyumolcsos ot kat. hold szántóval volt azonos értékű, így legkeljebb három kat. hold szőlőt vagy gyumolcsost hagyhattak volna meg egy-egy bérlő tulajdonában. Az OFT dontése értelmében Szegeden ilyen esetben a szőlőt és a gyumolcsost úgy kellett számítani, mintha szántófold volna. A határ igen eltérő talajviszonyai miatt a rendelet merev alkalmazása helytelen lett volna a juttatás felső határa tekintetében. [OL OF 1946–32109. (189 562.)].

További nehezségekkel járt az, hogy a szegedi határban tobb szomszéd kozség lakói is foldet béreltek. Gyakori volt ennek fordítottja is. Emiatt igen sok határvita volt. [Ugyanott, 1945–640., 1945–2650.]

A kisbérlőkkel kapcsolatos bonyolult kérdéseket a kisgazdapárti reakció a foldreform lejáratására igyekezett felhasználni. [Szentesi ÁL Csongrád m. FT 1945–4405. (3360.)]

69

Tamási, 1945. április 16

A Magyar Kommunista Párt kozponti kikuldotteinek jelentése a tamási járásban végrehajtott foldosztásról

Jelentés

a tamási járásból a Magyar Kommunista Párt budapesti központjából kiküldött Beregszászi Sándor, Mazány József és Smitkó János elvtársak szervezési és foldosztási bizottsági tagok kijelolési munkálatairól.

A foldosztó bizottságok a foldigénylők összeírását, valamint a foldosztást is már az ideérkezésunkkor legtobb kozségben megkezdték. Tamási járás 16 községében a foldigénylő bizottságok mindenhol megalakultak, a demokratikus pártokkal egyuttműkodnek. 14 kozségben meg van alakulva a Magyar Kommunista Párt, egyben megalakulóban, egyben, név szerint Pári kozségben, amelyben svábok laknak és nagy része volksbundista, ami szigorú felulvizsgálatot kíván. Ott nagyon sok adatot tudnak a kornyező nyilasokrol. Ezért kérjuk surgos és szigorú kivizsgálásukat.

Tekintettel arra, hogy a foldosztást és az azzal kapcsolatos munkalatokat olyan egyenek végezték, akik nem előre kiszámított adatokkal dolgoztak, hogy mi lehet a legtobb és a legkevesebb, így sok helyen és soknak még a minimum sem jutott Ezért javasoljuk, hogy az osszeírt igénylők számához a földbirtokok számarányának elosztásával, hogy melyik kozségben mi lehet a legmagasabb és legkisebb foldelosztási arány. Történtek túlkapások is egyes foldosztó bizottságok részéről, úgy a mi pártunk oda nem való vezetői részéről, mint más helyen a másik pártok vezetői részéről is.

Javasoljuk a járásbeli kastélyok igénybevételét szanatórium, valamint gyermeküdülőknek. Javasoljuk a sürgős intézkedést a járásban levő, sőt, talán az országban hasonló sorsú halastavak igénybevételét, mert mindenhol a csőcselék a vizet leengedte, és az ott levő halállományt elpusztította, most minden halastó, vagyis sok része üresen, víz és hal nélkül van. Mivel a húsellátásra nincs kilátás, hogy a fővárost és más városokat az állam vagy a vidék biztosítsa, legalább az ország területén levő halastavak részbeni hússzükségletet a sürgős üzembe helyezéssel enyhíteni lehetne.

Javasoljuk a mostani földosztás befejeztével, hogy a községek birtokában levő igénylők számának, valamint felosztandó, vagyis felosztott birtokok felülvizsgálását, hogy hol történt sérelem, és az őszi szántás előtt ezeket a sérelmeket kiigazítani, mert a járásban levő legtöbb község így kívánja. Ezeket a sérelmeket már nem volt módunkban korrigálni, mivel a felszántatlan és bevetetlen földek és a mezőgazdasági munkálatok amúgy is elkésett munkálatokat késleltette volna.

A tamási járásban levő összes adatokat e hét utoljára a főszolgabírói hivatalba a községek beszolgáltatják, és ígéretet kaptunk, hogy a Magyar Kommunista Pártnak is megküldik. Ezzel a mi küldetésünk véget ért.

Mazány József s. k.
Smitkó János s. k.
Beregszászi Sándor s. k.

budapesti kozponti Kommunista Párt kikuldottei

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szekszárdi ÁL MFT 1945–398.

70

Gyula, 1945. április 17

A megyei földbirtokrendező tanács jelentésében beszámol az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak a földreform fogadtatásáról, állami mintagazdaságok létesítéséről, az elhagyott kastélyok állapotáról és a községi földigénylő bizottságok magatartásáról

Országos elnök úr szóbeli utasítására jelentésünket alábbiakban tisztelettel beterjesztjük:

1. Vármegyénkben a jelenleg megállapítottan igényelhető földterület 130 850 kat. hold, az igénylők száma 25 854 fő, mai napig bezárólag az igénylők között ki lett osztva 57 360 hold.

2. Általánosságban a nagybirtokrendszer megszüntetését, röviden a földreformot a parasztság örömmel fogadta, a kiosztás tényét megnyugvással vette tudomásul, eltekintve egyes személyi vélt sérelmektől. Kisebb-nagyobb hibák természetesen előfordulnak és a jövőben is elő fognak fordulni, ezek azonban az általános szempontokat lényegében nem érintik. A kiosztással kapcsolatban a munkakedv feltűnően megnövekedett, és az eddigi bizonyos tespedtséget

felváltotta a birtoklással vele járó megelégedés érzete. Az eddig megmozdíthatatlan munkaerő – melynek különböző okai voltak – a saját földön önként mozgásba jött és termelőtevékenységet folytatott. A földhöz nem jutottak nyugtalansága mai napig is fennáll, sajnos vármegyénkben a telepítés ezt nem tudja megszüntetni, mert az igényjogosult inkább lemond a fold birtoklásáról, semmint hogy az ország más részébe településen át. Bizonyítja ezt azon körülmény, hogy jóformán csupán Gyoma községből jelentkezett 79 fő 1400 holdat kitevő igényléssel önkéntes településre, a többi kozségből csak szórványosan jelentkeznek, a legutolsó időben érkezett be Orosháza járás jelentése 279 fő önkéntes áttelepüléséről. A földosztás befejeztével valószínűleg ezen szám tetemesen növekedni fog. Jelentkezik olyan irányzat, illetőleg felfogás is, amelyik földet nem igényel, és inkább vállalná továbbra is a napszámos és cselédi állapotot.

3. Állami mintagazdaság létesítése céljából kijelölt a megyei tanács a Csorvási Uradalom Rt. csorvási ingatlanából 500 holdat és gróf Weinckheim Friderika vésztői ingatlanából 300 holdat. A csorvási mintagazdaság kezelésében különösen sikeresen a magtermesztés lenne folytatható a talaj elsőrendű, mindent termő természeténél fogva, míg a vésztői kötöttebb talajú mintagazdaságban az általános mezőgazdasági művelésen felül ontózési és gyümölcstermelési szempontok is figyelembe vehetők lennének. A községi foldigénylő bizottságokat utasítottuk ezen ingatlanokra vonatkozólag, és a megfelelő területnek egyelőre való igénybe nem vehetőségéről.

4. Vármegyénk területén az alábbi kastélyok vehetők tekintetbe, mint úgynevezett urasági kastélyok: Purgly Emil Gyoma, épület jó állapotban, mintegy négyholdas parkkal, nyolc lakószobával – Léderer László Bábóczka-puszta Csabacsűd, az épület rossz állapotban van, 12 szobával, ötholdas parkkal, bútorzata nincs – gróf Bolza Géza 14 szobás szarvasi kastélya nem lakható, bútorzata hiányos, egyholdas parkkal – gróf Bolza Pál Szarvas, kastélya lakható, bútorzata nincs, egy hold parkkal – Geist Gyula Kondoros, ötholdas parkkal, 19 szobával, bútorzata nincs, az épület jó állapotban van – dr. Székács István Nagyszénás, kétholdas parkkal, lakható állapotban, bútorzata nincs – dr. Geist Gáspár Orosháza (Kiscsákó-puszta), 12 szobás, 12 holdas parkkal, jó állapotban, bútorzata nincs – lovag Zselénszky János Orosháza, Kakasszékfürdő, 11 szobás, ötholdas parkkal, lakható, bútorzata nincs – gróf Széchenyi Taszilóné, kilenc szobás, három hold parkkal, lakható állapotban, bútorzata nincs – gróf Wenckheim Matild Csorvás, 15 szoba, négyholdas parkkal, lakható, bútorzata nincs – Schill András Csorvás, nyolc szoba, hatholdas parkkal, lakható, bútorzata nincs – gróf Wenckheim László Békés, Tarhospuszta, 17 szobás, 30 hold parkkal, lakható, bútorzata van – br. Wécsey Miklós Mezőberény, 10 szobás, 16 szobás,[1] bútorzata nincs, lakható – gróf Wenckheim Jenő Doboz, 20 szobás, 25 hold parkkal, erősen megrongált állapotban, bútorzata nincs – gróf Széchenyi Károly Póstelek, 25 szobás, 30 hold parkkal, lakható állapotban, bútorzata nincs – gróf Wenckheim Lajos Doboz, 25 szobás, lakható, 20 holdas parkkal, bútorzata nincs – gróf Wenckheim József Újkígyós, 60

[1] Egy funduson épult két kisebb kastély.

szobás, 25 hold parkkal, lakható, bútorzata nincs, javasolva békéscsabai középfokú mezőgazdasági iskolának 300 holdas tangazdasággal együtt – gróf Blanckenstein Pál Füzesgyarmat, 30 szobás, 25 holdas parkkal, bútorzat nincs, leégett, csak falai állnak – Kárász Imre Szeghalom, 20 szobás, 15 holdas parkkal, bútorzata nincs, leégett, csak falai állanak – gróf Merán János Körösladány, kilenc szobával, négy hold parkkal, bútorzata nincs, használható – gróf Hojos József Körösladány (Fáspuszta), 10 szobás, lakható, bútorzata nincs – gróf Pongrácz Jenő Gyulavári, 22 szoba, nyolcholdas parkkal, bútorzata nincs, lakható.

A kastélyok mellett általánosságban megfelelő melléképületek vannak.

5. Kéri a tanács az országos tanácsot, hogy az igénybe vett ingatlanokon visszamaradó épületek, élő és holt felszerelés elkülönítése és megosztását illetőleg lehetőleg pontosan körvonalazott utasítás adassék ki.

6. Országos elnök úr által közölt tiszteletdíjak összegét a megyei tanácstagok részére a tanács tagjai a mai viszonyokhoz képest alacsonynak tartják, és kérik az Országos Földbirtokrendező Tanácsot, tekintettel arra, hogy a legtöbb tanácstag nem helybeli lakos, és egyik-másikának napi 30 kilométert kell megtennie, a tiszteletdíjakat megfelelően magasabban megállapítani szíveskedjék.

7. Végül tisztelettel jelentjük, hogy egyes földigénylő bizottságok egyes elszigetelt esetekben a tanácsnak a rendelet szelleme értelmében hozott határozatát nemcsak hogy tiszteletlenül fogadják, hanem azzal szembehelyezkedve agresszív magatartást tanúsítanak, és önkényesen olyan ingatlanokat vesznek igénybe földbirtokrendezés céljára, amelyek a törvényes rendelkezések és a tanács határozata értelmében mentesítve lettek. A tanács kívánatosnak tartaná, és kéri, hogy az Országos Tanács a maga tekintélyével az egyes földigénylő bizottsághoz közvetlenül intézendő leirat formájában utasítsa a földigénylő bizottságokat, hogy a megyei tanácsok határozatait kellő tiszteletben tartsák mert különben a megyei tanácsok működése gyakorlatilag lehetetlenné válik.

A Békés vármegyei Földbirtokrendező Tanács megbízásából:

Dr. Ürmössy Károly
elnök

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – OL OFT 1945-3. (433.)

71

Szentlőrinc, 1945. április 18

A helybeli földigénylők a községi földigénylő bizottság közvetítésével a megyei földbirtokrendező tanácstól kérik, hogy Tarcsapusztán kendertermesztésre és feldolgozásra szövetkezetet létesíthessenek

Mint Szentlőrinc, Tarcsa, Keresztes földigénylői tisztelettel kérjük a tek. földigénylő bizottságot, hogy Tarcsapusztán a kiosztásra kerülő birtokból

10 kat. holdat a tehénistállóval együtt kendergyár, kenderfonógyár és szövőgyár létesítésére megszavazni szíveskedjenek. Kérésünk alátámasztására szabad legyen felhozni az alábbiakat:

A szentlőrinci bizottság hatáskörébe 200 igénylő tartozik. Az uradalom eddig is kendertermeléssel foglalkozott, mit mi juttatottak is folytatni szándékozunk. A fegyverszuneti egyezséggel Bácska ismét jugoszláv terulet, és ezzel csonka hazánk elesik 160 kendergyártól és az ún. kender-országtól. Nemzetgazdasági szempontból is szükségesnek mutatkozik, hogy az elveszítettet pótoljuk, amennyire lehet.

Mi, 200 földigénylő kisember, összekuporgatott pénzeinken szeretnénk azt megvalósítani némi kis támogatással.

Erre a célra az első megbeszélésünk alkalmával jegyeztünk mint szövetkezeti részvényt 150 000 P-t. Tekintettel, hogy ezen szövetkezet 80%-a cselédemberekből és nincstelenekből verődne össze, hisszük, hogy a vármegyei tanács sem fogja kérésünket elutasítani, akkor, amikor Dunántúlnak egyetlenegy kenderfonó és szövőgyára van, és munkáját elvégezni képtelen, mert Baranya és Somogy megyék egyenként megkövetelnének legalább két-két ilyen fent említett gyárat.

A tehénistálló korszerűen megépített, 120 tehénre való épület, mi kendergyár létesítésére minden alakítás nélkül alkalmas és bőven elegendő. Az emelet, mi most magtár, betontetővel van ellátva, az építése olyan, hogy szintén alakítás nélkül megfelel kenderfonó és szövőgyárnak. Kenderáztatásra is bőven elegendő a szintén korszerűen megépített trágyatelep, mit kevés költséggel át lehet alakítani. A gödrökhöz kis iparvágány vezet, mit szintén nem kellene építeni, Tarcsapusztán van hat db beszerelt dinamó, mik elegendők volnának a kendergyár megindulásához anélkül, hogy egy nagy gőzgépet kellene beszerezni, mert szárításhoz ami gőzgép kellene, azt egy uradalomban levő kazán el tudná látni. Be van vezetve a víz is, ami villannyal van nyomtatva, és bővízű kút van hozzá, ami bőven el tudná látni a kendergyárat. A gépeken kívül minden megvan, amit egy kendergyár felszereléséhez szükséges. Gépműhely, hídmázsa, szárítópajta stb., stb. Természetesen ezeket, mint minden mást, felértékelés szerint, 10 év alatt a szovetkezet tartozna az államnak visszafizetni.

Fenti tervünk megvalósításához csak azt a segítséget kérnénk, hogy az uradalomban levő 28 vagon nem elsőrendű kenderszalmát és a vetett 50 kat. hold kendervetést a szövetkezetnek meghagyni szíveskedjenek, mint tízéves kölcsönt. Ez a segítés átsegítene bennünket a kezdet nehézségein, mert elég lesz megvenni ebben az évben a kendergyári gépeket, mik kilátásba vannak helyezve 1946. évben pedig beszereljük a fonó- és szövőgyárat.

Bízva abban, hogy a vármegyei tanács is szem előtt tartja a kisemberek törekvését, és támogatni fogja akkor, amikor a kisembernek először nyílik alkalom, hogy bebizonyítsa alkotó tudását, akaratát és értékét, hogy államunknak milyen értékes, hasznos és nagy akaraterejű alkotói az egyszerű nincstelen kisemberek.

Kérésünket ismételve, és úgy a helyi bizottságot ugyunk vezetésére felkérve,

mint a Baranya vármegyei Foldbirtokrendező Bizottságot ugyünk támogatására, és maradunk teljes tisztelettel

Szentlőrinci foldigénylők megb.
községi foldigénylő bizottság

Egyoldalas, géppel írt masolat. – Pécsi ÁL MFT 1945–3489.

A foldbirtokrendező Tanács 1945. július 11-én az ugyet az OFT-hez terjesztette fel. Dontésre azonban nem kerult sor, mert a kulonben életrevaló kezdeményezéstől a foldigénylő bizottság ismeretlen okból elállt. [OL OF 1945–4248. (29 202.)]

72

Siklós, 1945. április 18

A siklósi szolgabíró jelentése a megyei foldbirtokrendező tanácshoz a foldreform végrehajtásának nehézségeiről

Jelentem, hogy a siklósi járás ki nem urített teruletén

1: 30 községben alakult s működik foldigénylő bizottság.
2. Az igénybe veendő szántó 10 738 kat. hold.
3. Erdő és nádas: 5704 kat. hold. (Az oroszoknak a kettő osszege jelentve!)
4. A foldigénylők száma: 2495 igénylő.
5. Az átadott fold mennyisége 7189 kat. hold szántó, szőlő, házhely.
6. A kiigényelt fold mennyisége: 12 712 kat. hold.
7. Foldosztást végzett 30 község.
8. Foldet stb. kapott eddig 1462 család, illetve igényjogosult, melyből 124 igénylő más járásban kapta meg kielégítését, mégpedig Babarc, Újpetre, Szederkény, Németpalkonya, Vokány, Németmárok, Nagybudmér, Kisbudmér, Viitágos községekben, ahova az igénylők átvonulása még egyre tart, ezért a 4. alatti igénylő létszám a végleges eredmény beérkezéséig is kisebbnek tekinthető.

A foldreform végrehajtásával kapcsolatban jelentem, hogy a rendkívul erőltetett utemben végzett tavaszi mezőgazdasági munkák létfontosságú feladata maguknak a foldigénylő bizottságoknak is nehézséget okoz munkájuk végzésében, mert a bizottságok tagjai maguk is szántóvetők, akik nem akarnak s nem is késhetnek el saját időszerű szántási és vetési munkájukkal. Ezért a foldek kimérése, osztása viszonylag lassan halad. Ez érthető azért, mert a siklósi járásban cca. 46 és félezer hold a még meg nem művelt terulet, s ahhoz, hogy a lakosság itt a legszukségesebb élelmét biztosíthassa, a legnagyobb fokú foldműves munkálkodásra van szukség. Ez a fő indok arra nézve, hogy a földosztás miért megy lassan.

Ismételten a helyszínre kiszállva megállapítottam azt is, hogy sok igénylő visszalépett, számosan pedig a vitás és eldontés után osztható foldek kérdése miatt kénytelenek egyelőre várni a birtokba lépéssel. A községek határa számos ponton a kiurített sávba nyúlik bele, s így a kimutatott igénybe vehető terulet

jó részén ez okból a kimérés, birtokba helyezés nem hajtható végre a kiürítés fenntartásáig. Ezen okokból kellő előrehaladás egyelőre nem észlelhető a birtokba helyezések terén.

Egyes földigénylő bizottságok sérelmezik azt, hogy a vármegyei földbirtokrendező tanács az illetékes földigénylő községi bizottságok előzetes meghallgatása nélkül mentességi bizonyítványokat adott ki, amivel a korábban nem tájékoztatott kozségi bizottság munkáját zavarta meg, mert a községi bizottság a foldet ott is osztotta, s javaslatot is készített az utólag mentesített területek felosztásáról. Ez az eset történt a siklósi határhoz tartozó Sáripuszta és Beremendhez tartozó püspökbolyi uradalom esetében, mely utóbbinál 1500 kat. hold lett mintagazdaságnak visszatartva a siklósi téli gazdasági iskola részére, bár a nevezett iskola magának Siklóson mintegy 100 kat. holdat már igényelt, s birtokba is vett. Ezen a téren tehát bizonyos zavarok mutatkoznak, miért is sürgősen szükséges lenne a tanács helyszíni kiszállása és a helyszínen a kérdések eldöntése. A földigénylő bizottságok álláspontja ugyanis az, hogy az igényjogosultakat ott kell foldhöz juttatni, ahol laknak, ahol az igénybe veendő föld van, s amennyiben a korábbi tulajdonost a föld megilleti, úgy az kapjon más országrészben földet, ne a kisemberek, akik nem kényszeríthetők az átköltözésre. Önként kisebb távolságra megyei viszonylaton belül sokan vállalkoztak eddig is áttelepülésre a német vidékekre, távolabbra azonban már a nagybirtokosok költöztetését kívánják, akik ezt jobb helyzetük folytán megtehetik.

A Beremendi Földigénylő Bizottság emellett sérelmezi 1500 kat. hold terület mentesítését, mivel felfogása szerint 600 kat. holdon is lehet minta-, illetve szaporító, nemesítő gazdaságot létesíteni, s ott a foldre nagy szükség van, közel a határhoz, mely egyben nemzetiségi, nyelvi határ is, és szükséges a magyarság megerősítése.

Mindezeket a körülményeket mint tudomásomra jutott adatokat bejelentem.

Jelentem, hogy amíg járási viszonylatban, a kiürített területen is meg nem indulhat a munka, a felvett kérdőpontok adataiban további változások várhatók mind az igénylők száma, mind az igénybe veendő földek mennyisége s egyéb tekintetekben is, mert pontos adatok csak a helyszínen szerezhetők be.

Értesülésem szerint a kiürített területre a lakosság rövidesen visszatérhet, s ezért kérem alispán urat és a vármegyei tanácsot is, hogy 20 községhez szükséges további rendeletpéldányok, nyomtatványok kiadása iránt sürgősen szíveskedjék intézkedni, hogy a munka késedelem nélkül megindulhasson.

Olvashatatlan aláírás
szolgabíró

Ketoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Pécsi ÁL MFT 1945–1370.

Hódmezővásárhely, 1945. április 18

A Független Kisgazda Párt helyi szervezetének beadványa a Csongrád megyei főispánhoz: tiltakozik a földigénylő bizottság igénybevételi javaslata ellen

Főispán úr!

A hódmezővásárhelyi Független Kisgazda, Földműves és Polgári Párt vezetősége megtekintette a földigénylő bizottság által kozszemlére kitett és igénybevételre javaslatba hozott íveket, és az ott tapasztaltakról a vezetőségi ulésnek jelentést tett. A vezetőségi ulés megállapította, hogy a bizottság a földigénylésre vonatkozó rendelet intézkedéseit túllépi, és olyan határozatokat hoz, amit az érvényben levő rendeletekből megmagyarázni nem lehet, sőt a rendelet végrehajtási utasítása más értelmű intézkedést tartalmaz.

Ennek kovetkeztében észrevételt kell tennunk helyi viszonylatban a 12.§ harmadik bekezdésének alkalmazására, továbbá az úri birtokká minősítés miatt is, mert megállapításunk szerint tobb esetben ősi gazdálkodók ma is gazdálkodással foglalkozó leszármazottjai tulajdonát képező birtokait úri birtoknak minősítette, és azt kisajátításra ítélte. Ezzel szemben olyan határozat is van, amely tulajdonos nem gazdálkodó, sőt az édesapja sem volt az, ez pedig parasztbirtokká van minősítve. Ezekre vonatkozó adatainkat leszunk bátrak észrevételeinkben később feltuntetni.

A 13. §-t tobb helyen általánosan alkalmazta a bizottság azoknál is, akiknek az ingatlanszerzés létfenntartásukat szolgálja, holott erre vonatkozólag ezen rendelet masként intézkedik.

Főispan Úr! Úgy mint más pártnak, nekünk sem célunk a demokratikus szellem megteremtése elé akadály gordítése, sőt kotelességunk azt teljes erővel támogatni. Azonban nem lehet célunk az életképes család, illetve családi birtokok megsemmisítése sem. Márpedig, ha a bizottság nem tévedése, hanem egyenes felfogása az, amit mi itt észrevételezunk, oda vezethet, ami pedig felfogásunk szerint nem szolgálhatja az ország egyetemes demokratikus érdekét, és meg vagyunk gyoződve arról, hogy úgy az alaprendelet, mint a végrehajtási utasítas előkészítőit az a gondolat vezette, ami pártunk vezetőségének is meggyozodése, hogy egészséges foldbirtok-politikát vezessunk keresztul, ami megfelel nemcsak az egyes egyéni gondolaton alapuló felfogásnak, hanem az orszag egyetemes érdekének is.

Például láttunk olyan véleményezést: „Tudomásunk szerint nyilas. Elkobzandó." Ez a megállapítás, legalábbis szerény véleményunk szerint, labilis, mert meg kellene bizonyosodni arról, hogy nyilas-e, és azután donteni az elkobzasrol.

Ismételjuk, nem akarunk elébe vágni a foldreform megvalósításába. Mi is azt mondjuk, meg kell csinálni, de helyi viszonylatban számolnunk kell az adott körülményekkel, és figyelembe kell venni, hogy Hódmezővásárhelyen a birtokmegoszlás olyan, ami az ország egyetlen kozségében nincs, mert itt kifejezetten nagybirtok nincs, és itt az igénylést kielégíteni nem lehet, s ha a

földigénylő bizottság a rendelet ellenére úgy akarja a földigénylést kielégíteni, hogy föltételes vagy vagylagos meghatározással koboz el és sajátít ki életképes gazdaságokat, akkor nem jár el a rendelet szerint sem helyesen, és ez az egész nagy munkát komolytalanná teszi.

Tisztelettel kérjük tehát főispán urat, hogy a bizottság eddig végzett munkája vizsgáltassék át, és az alább felsorolt esetek ismétlődése szüntettessék meg. (Lásd csatolt kimutatást.)[1]

Hódmezővásárhelyi Független Kisgazda,
Földműves és Polgári Párt nevében

Karácsonyi Sándor
elnök

Tárkány Sz. Ferenc
alelnök

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a Hódmezővásárhelyi Gazdasági Egyesület bélyegzőjével. – Szentesi ÁL Csongrád m. FH 1945–Hódmezővásárhely–482–2.

A beadvány 1945. április 15-én érkezett a főispánhoz, ő a megyei földbirtokrendező tanácshoz továbbította, ott 1945. április 26-án iktatták, választ azonban nem adtak rá, csak a hódmezővásárhelyi iratokhoz csatolták.

Hódmezővásárhelyen 1945 június végéig 1066 igénylőnek 6022 kat. holdat juttattak. Az igénylők számához képest igen kevés volt a kiosztható fold. [Szentesi ÁL Hódmezővásárhelyi kfb 1945–487.]

74

Püspöklele, 1945. április 18

A községi elöljáróság jelentése Csanád megye főispánjához a földosztás befejezéséről

Jelentem, hogy a községi földigénylő bizottság értesítése szerint községünkben az igénybe vett csanádi püspöki uradalmi ingatlan kiosztása befejezést nyert. Ennek adatai a következők:

Az igénybe vett 5018 kat. hold ingatlanból kiosztásra kerult összesen: 3704 kat. hold.

A ki nem osztott terület részben erdő, rét, legelő és hullámtér, aminek szétosztásáról később történik intézkedés, részben pedig az előírt tartalékterület.

Juttatásban részesült összesen: 1051 család (amelyből makói lakos 231).

[1] A kimutatás 17 birtokos nevét és adatait sorolja fel a Kisgazdapárt véleményével, illetve megjegyzéseivel.

A szétosztott ingatlanból

1 kat. holdas parcellát kapott	14 család,	összes terület:	14 kat. hold
2 kat. holdas parcellát kapott	196 család,	összes terület:	392 kat. hold
3 kat. holdas parcellát kapott	458 család,	összes terület:	1374 kat. hold
4 kat. holdas parcellát kapott	174 család,	összes terület:	696 kat. hold
5 kat. holdas parcellát kapott	129 család,	összes terület:	645 kat. hold
6 kat. holdas parcellát kapott	43 család,	összes terület:	258 kat. hold
7 kat. holdas parcellát kapott	13 család,	összes terület:	91 kat. hold
8 kat. holdas parcellát kapott	18 család,	összes terület:	144 kat. hold
10 kat. holdas parcellát kapott	7 család,	összes terület:	70 kat. hold
20 kat. holdas parcellát kapott	1 család,	összes terület:	20 kat. hold
	Összesen: 1053 család,	*összes terület:*	*3704 kat. hold*

A jelentett adatokban már bent szerepelnek a község határában fekvő uradalmi ingatlanból a makóiak részére átengedett 1000 kat. hold adatai is.

Jelentem végül, hogy a most bejelentett adatokban kisebb változás még előfordulhat.

Dr. Tordas Zsolt
h. főjegyző

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szegedi ÁL Csanád m. főisp. 1945–458.

75

Tengelic, 1945. április 19

Tengelic község földigénylő bizottsága választmányának határozata Csapó Dániel földbirtokos mintagazdaságának mentesítéséről

Jegyzőkönyv

Készult Tengelicen 1945. április 19-én a községi földigénylő bizottság választmánya által megtartott gyűlésről.

Wigandt Péter mint a földigénylő bizottság vezetője ismerteti Csapó Dániel földbirtokos által beadott és április 18-án kelt kérelmét, amelyben kéri, hogy részére 200 kat. hold mezőgazdasági ingatlan meghagyassék, hogy eddigi mintagazdaságát továbbra is fenn tudja tartani.

Bizottság vezetője kéri a választmányt, hogy ez ügyben döntését hozza meg.

Határozat:

Választmány egyhangúlag kimondja, hogy Csapó Dániel részére 200 kat. hold mezőgazdasági ingatlant meghagy tulajdonában, éspedig azért, mert nevezettnek gazdasága eddig mintabirtok volt, fejlett állattenyésztéssel rendel-

kezett, és növénynemesítéssel foglalkozott, és a gazdaság fejlesztéséhez igen nagy szakértelemmel rendelkezik.

Ezen 200 kat. holdat a bizottság meghagyta már azért is, mert feltétlenul szukség van arra, hogy a kozség lakossága és az újonnan juttatottak továbbra is nemesített vetőmagvakhoz és kitenyésztett elsőrendű fajállatokhoz jusson. Egyébként is Csapó Dániel foldbirtokos kotelezettséget vállalt arra is, hogy ezen 200 kat. holdon, valamint Gyorgy fiának tulajdonát képező 187 kat. hold ingatlanán továbbra is mintagazdaságot fognak saját elhatározásukból fenntartani, és biztosítsák a lakosságnak továbbra is a nemesített vetőmagokat és a kitenyésztett fajállatokat.

Ezen határozat meghozatalánál a bizottság csakis a gazdakozonség és újonnan juttatottak érdekeit tartotta szem előtt, mert a vármegyében koztudomású, hogy nevezett gazdaságából kerult ki a legszebb vetőmag, és országos viszonylatban koztudomású, hogy ezen gazdaság fajtenyészete elsőrendű volt, és az egész kornyék innen szerezte be csere, vagy vétel, vagy juttatás formájában a szukséges vetőmagokat és állatokat.

Mely jegyzőkonyv felolvasás és elfogadás után aláíratott.

Kmf.

Olvashatatlan aláírás
jegyzokonyvvezető

Wigandt Péter
elnok

Bizottsági tagok:

Domény István
Fejős Ádám
Nyúl Ferenc
Bendis Sándor
Szilágyi József
Karr Sándor
Pámer Ádám

Egyoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat – Szekszardi ÁL MFT 1945–291.

A tengelici kozségi foldigénylő bizottság határozatát 1945. április 19-én további eljárás végett a foldbirtokrendező tanácsnak megkuldte. Az a határozatot tudomásul vette.

76

Dunakiliti, 1945. április 20

A dunakilıti korjegyző jelentése a mosonmagyaróvári járási főszolgabíróhoz: a kozségi elöljáróság a Magyar Kommunista Párt helyi szervezete foldosztó bizottságával a földek összeírását megkezdte

1157/1945. számú rendeletre hivatkozással tisztelettel jelentem, hogy korjegyzőségemhez tartozo kozségekben a foldművesnép földhoz juttatásáról kiadott rendeletet azonnal végrehajtottam. Ugyanis Dunakiliti kozségben gróf Pálffy

uradalmában munkálatlanul maradt 363 magyar hold szántóföldet a megalakított községi földosztó bizottság 145 (gazdasági cseléd, földnélküli) igénylő részére kiosztotta, ezek felmérve lettek, és a kiosztottak azonnal hozzáláttak a földnek gazdasági megműveléséhez.

A Pálffy-féle uradalom által már őszkor megművelt földterület egyelőre az itt visszamaradó uradalmi intéző vezetése mellett lesz learatva, és a konvenciós földhozjuttatottak által behordva. Annak hovafordítására majd annak idején valószínűleg felsőbb hatóságomtól utasítást fogok kapni.

A nagybirtokrendszer megszuntetésére vonatkozó földművelésugyi miniszter úrnak kiadott rendelkezését ugyancsak az eloljáróság a helyben megalakított Kommunista Párt földosztó bizottságával karoltve munkába vette, a rendeletben foglaltaknak figyelembevételével a földnek osszeírását megkezdte, és annak befejezése után kimerítő jelentésemet főszolgabíró úrnak meg fogom tenni. Általában jelenthetem, hogy korjegyzőségem területén megmunkálatlanul hagyott szántóföld nincs, illetve annak megmunkálása folyamatban van.

Árfi József
korjegyzo

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat, a kozseg bélyegzőjével – Győri ÁL Mosonmagyaróvári főszolg. 1945–1157.

1945 őszén a kozségben megalakult SZDP négy tagot delegált a foldigénylő bizottságba, hogy „a magyar nemzet által juttatott földből és házhelyből az SZDP-tagok indokolatlanul és méltánytalanul" ki ne maradjanak. Az SZDP delegáltjait hosszú vita és a járási főjegyző kozbenjárása után az MKP-tobbseg a foldosztó bizottságba végül is behívta. [Győri ÁL Mosonmagyaróvári főjegyző. 1945–2863]

77

Szentes, 1945. április 21

A Csongrád megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földreform végrehajtásáról, az áttelepítések nehézségeiről és mintagazdaságok létesítéséről

Kért jelentésünket az alábbiakban adjuk meg:

Mindenekelőtt csatoljuk számszerű kimutatásunkat arról, hogy Csongrád vármegyében Szeged és Hódmezővásárhely kivételével igénybevételre kerülő területekből mekkora terulet áll az egyes igénylők részére leendő kiosztásra rendelkezésre. A számok bruttó teruleteket mutatnak, vagyis tartalékokkal együtt. Helyi foldigénylő bizottságot öt-tíz % tartalékolásra hívtuk fel a házhelytartalékokon felül. A kimutatás mutatja az eddig ténylegesen kiosztott területeket, foldigénylők összes számát és a kielégített igénylők számát. Megyei tanács megjegyzi, hogy a kiosztás menetét akadályozták az egyes kozségek közötti viták, amelyekkel a kozségek a megyei tanácsot akkor keresték fel,

amikor a békés egyezség lehetősége meghiúsult. Megyei tanács természetesen a vitákat, azokról való tudomásszerzés után – minden késedelem nélkul határozattal likvidálta, a kiosztás menetét egyébként állandóan sürgette, így egyidejűleg felszólította az osszes helyi bizottságot, hogy a foldosztást három napon belul most már fejezzék be.

A foldigénylők hangulata megfelelő, a kielégített igénylők általában megelégedettek, egyéni panaszok természetesen vannak, amelyeket tanács soron kívul is felulbírál. A telepítés azonban propagandát kíván, mert az emberek településre egyelőre csak nagyon gyéren jelentkeznek, aminek okául az igénylők egy része azt kozli, hogy nincs felszerelésuk, új otthon berendezéséhez nincsenek anyagi eszkozeik, és még nem ismerik a település feltételeit. A foldigénylő bizottságokhoz felhívást intéztunk, kozoljék a települni óhajtók számát. Eddig azonban csupán Szentesről jelentkezett 20–25, Mindszentről 35–40, Csongrádról azonban 130 család.

A vetések előrehaladását a földreform kétségtelenul elősegítette. A kisajátításra kerult, házi kezelésben bevetett teruletek tekintetében megyei tanács olyan elvi határozatot hozott, miszerint az ingatlant vetéssel egyutt juttatja az új tulajdonosnak, azonban a vetőmag és a megmunkálási koltség megállapítandó értéke a régi tulajdonosnak megtérítendő lesz.

Mintagazdaságok létesítésére vonatkozólag Karácsonyi Ferenc, Csongrád vármegye főispánja szóbeli javaslatot tett, de ezúton is kozoljuk, hogy az ilyenek céljaira szóba kerulhet a derekegyházi uradalom ontozőművei által ellátott kb. 360 kat. holdnyi terulete magnemesítés céljára és a Nagymágocs árpádhalmi, zoltántéri bérgazdaság cca 200 kat. hold terulete vegyes mintagazdaság céljára és a nagymágocsi uradalom kastély koruli parkterulete tangazdaság céljára, amelynek tárgyában az Országos Tanács már 17/1945. d. szám alatt határozott.

Az egyes uradalmakban levő kastélyokra vonatkozó adatok beszerzése folyamatban van.

Kiadmány hiteléul:

Szabó
s. hív tisztv.

Dr. Öze Imre
elnok

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat, a Csongrad megyei Foldbirtokrendező Tanács bélyegzőjével. – OL OF 1945–6. (967.)

Az irathoz mellékelt kimutatás szerint 1945. április 21-én a rendelkezésre álló 49 881 kat. holdból 34 612 kat. holdat osztottak ki, a foldigénylők száma 17 046 volt.

Csorvás, 1945. április 21

Jegyzőkönyv a foldigénylő bizottság, a pártok és más helyi szervek együttes üléséről: munkaiskola felállítását és erre a célra terület juttatását határozzák el

Jegyzőkönyv

Készült Csorváson 1945. április 21-én a csorvási gazdasági, politikai és társadalmi egyesuleteknek vezetőségi ulésén, melyen a munkaiskola szervező bizottságává alakultak át.

Jelen vannak: Oszlács Mihály elnok, Ádám Zsigmond tanítóképző intézeti tanár, a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete megbízásából, Dohányos Pál, a Magyar Kommunista Párt helyi titkára, K. Kukla István, a Szociáldemokrata Párt elnoke, Forján András, a Fuggetlen Kisgazda Párt elnoke, Németh János, a Foldmunkás Szakszervezet Országos főtitkára, Balla Sándor, a községi földigénylő bizottság jegyzője, Kőhalmi János, a csorvási Pedagógusok Szabad Szakszervezetének szervezője, Csabai Pál kozségi főjegyző, Csuvár Imre kozgyám, Szorényi Imre MADISZ-elnok, Varga Lászlóné, a Demokratikus Nők Szovetségének megbízottja, Borsi Ferenc, az iparoskor megbízottja, Nagy János, a Nagymajori uzemi megbízott és Gyureskó Zsuzsanna védőnő.

A gyűlés Oszlács Mihály Foldmunkás Szakszervezeti elnokot választja meg jelen gyűlés elnokévé, a jegyzőkonyv vezetését pedig Kőhalmi Jánosra bízza.

1. Elnök üdvözli a megjelenteket. Elnok bejelenti, hogy a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete 1945. április hó 2-án kelt beadványában bejelentette igényét a Csorvás kozség teruletén levő kastélypark és 100 kat. hold megművelhető földbirtokteruletre, melyen gyermekotthont és modern munkaiskolát óhajt létesíteni. Fenti javaslatot a Csorvás kozségi foldigénylő bizottság teljes egészében magáévá tette, a kért teruletet kiigényelte, és erről hozott határozatát megküldötte a megyei foldbirtokrendező tanácshoz Gyulára. A jelen gyűlés célja a további tennivalók és a kivitelezés kérdésének megbeszélése. Elnok felkéri Ádám Zsigmond tanárt, hogy ismertesse az intézmény létesítésének és szervezésének tervét.

2. Ádám Zsigmond tanár ismertetésére és javaslatára a gyűlés a kovetkező határozatot hozza:

Határozat: Az előadó által elgondolt, kiépített és ismertetett javaslatot teljes egészében elfogadja.

1. A gyűlés kimondja, hogy Csorvás kozségben létesít egy gyermekotthont és munkaiskolát.

2. Kimondja, hogy fenti intézmény Csorvás kozségben a Nagymajor területén létesítendő, azon a területen, amelyet a kozségi foldigénylő bizottság erre a célra kiigényelt.

3. Az intézmény terulete: kastélypark, majorterulet, és 100 kat. hold művelhető terulet.

4. Az intézmény létesítésének alapelvei: 1. A keret határozott; minden dolgozó gyermeke számára lehetővé akarjuk tenni a teljes kifejlődést, az egyes lépéseket a különleges helyzetek, a község érdekei, a tanerők és gyermekek szabad megnyilvánulásai határozzák meg. 2. Minden munkát jó szakember lelkes és lelkiismeretes bekapcsolódása jellemez. Az iskolában a való élet megismertetésével az életre készítjük elő a gyermekeket.

5. Az intézmény szervezete: lehetővé kívánjuk tenni minden gyermeknek nemre való tekintet nélkül a kifejlődést hat éves kortól a teljes érettség fokáig.

Tagozatok:

VIII. évfolyamú népiskola

4 évf. középfokú iskola érettségi joggal, mezőgazdasági és ipari iránnyal.

2 évf. tanítóképző akadémia.

Felnőttek átképzését szolgáló továbbképző tanfolyamok.

6. Az egész intézmény a szövetkezeti gondolat jegyében indul, ezáltal segíti az új kisbirtokosokat. A birtoklevelet a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete és a Magyar Földmunkások Szabad Szakszervezete részére állítjuk ki.

7. Tantárgyak: alapismeretek, szakismeretek, közösségi ismeretek, tudománymunkára előkészítő ismeretek, készségek, mindezek a tanítás anyaga, a tárgy, a gyermek természetétől és a munka foltételeitől meghatározott időben, mértékben és módon dolgoztatnak fel.

8. Az intézmény teljes kifejlődésekor önellátó lesz, az átmeneti időben különböző intézmények segítségét kell igénybe vennie. A félbemaradt kastély felépítéséhez pedig állami segítséget, illetve támogatást kérünk, tekintettel arra, hogy az intézmény közérdekű.

9. Tanerőket elsősorban a községben működő alkalmas szakemberek közül választjuk. A hiányzó tanerőket pedig máshonnan hozzuk.

10. Jelen gyűlés mint szervező bizottság megkéri, megbízza és felhatalmazza Ádám Zsigmond tanárt a szervezés vezetése és a kivitelezés munkájával, mely a Csorváson létesítendő modern gyermekotthon és munkaiskola létesítésével és vezetésével kapcsolatban felmerült.

11. Gyűlés megállapodik abban, hogy a jegyzőkönyv példányait illetékes helyekre továbbítja.

Több tárgy nem volt, elnök a gyűlést bezárja.

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, Oszlács Mihály elnök, Kőhalmi János jegyző és két hitelesítő saját kezu aláírásával, a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége csorvási csoportjának bélyegzőjével. – Gyulai ÁL Csorvási kfb 1945–50.

A munkaiskola működésére nézve nincs adatunk. A jelenlevő Ádám Zsigmond tanítóképző intézeti tanár a politechnikai oktatás előfutárát képező munkaiskola gondolat egyik leglelkesebb hazai szószólója volt.

Békés megyében másutt is felismerték a földigénylő bizottságok a mezőgazdasági szakoktatás fontosságát. A békéscsabai mezőgazdasági középiskola a közeli ókígyósi Wenckheim-birtokból kapott 300 kat. holdat, kastéllyal együtt. [Gyulai ÁL Újkígyósi kfb 1945–9.; Viharsarok, 1945. június 9.] Békésen a helybeli református gimnázium kerítében felállítandó mezőgazdasági tagozat céljaira 238 kat. holdat, a megszervezendő mezőgazdasági leányközépiskola részére 50 kat. holdat

szavaztak meg. [Gyulai ÁL Békési kfb 1945. sz. n.] Orosházán a földigénylő bizottság 40 kat. hold juttatását javasolta a helyi mezőgazdasági középiskolának gyakorlóterület céljaira, az öt demokratikus párt kérésére. [Gyulai ÁL Orosházi kfb 1945-43.]

79

Algyő, 1945. április 23

A Magyar Kommunista Párt megbízottjának vezetésével tartott gyűlés jegyzőkönyve: a volt uradalom ingó és ingatlan vagyonának megőrzésére öttagú bizottságot választanak, és előkészítik a termelőszövetkezet megalakítását

Jegyzőkönyv

Felvétetett 1945. április 23-án a volt őrgróf Pallavicini-uradalomhoz tartozó Irmamajorban tartott gyűlésről.

Jelen vannak:
Fábián Albertné megbízott,[1]
a földigénylő bizottság megbízásából:
Gonda Antal elnök,
az új földtulajdonosok részéről:
Herczeg Antal,
Zombori Pál,
Molnár András,
valamint az uradalmi cselédség.

Fábián Albertné vázolja a földosztás történelmi jelentőségét, majd rátér a szovetkezet létesítésének céljára.

Tekintettel arra, hogy a nyert információk szerint az uradalom tulajdonát képezett felszerelések, mezőgazdasági gépek stb., valamint iparvasúti felszerelések, kocsik részben eltulajdoníttattak, részben meg lettek rongálva, szükségesnek mutatkozott, hogy bizottság létesíttessék, amely hivatva van a majorság területén a rendet és fegyelmet biztosítani, felelősséggel tartozik minden ingó vagyon eltűnéséért és megrongálásáért.

A választás egyöntetűen a következőkre esett:
Elnök: Dobronyai István volt uradalmi magtáros.
Bizottsági tagok: Kósa Bálint uradalmi cseléd,

Herczeg Antal
Zombori Pál
Molnár András
} új földtulajdonosok, algyői lakosok.

Fábián Albertné felkérte a volt uradalmi gépészt, hogy a gépek karbantartásáról gondoskodjék, hogy szükség esetén mindegyik gép üzembe helyezhető legyen, úgyszintén a megrongált vasúti (iparvasúti) kocsik, épületek a lehető-

[1] Az MKP a földreform végrehajtásának segítésére küldte ki Algyő kozségbe.

séghez képest rendbe hozandók; az ezen célra szükségelt nyersanyagok, alkatrészek jegyzéke elkészítendő, hogy annak alapján azok kiigénylése, illetve beszerzése a földigénylő bizottság által lehetővé váljék. Utasította továbbá a gépészt a majorban levő két asztag búza kicséplésére is, s e célból kilátásba helyezte traktornak a cséplőgép kihúzásához való rendelkezésre bocsátását, valamint igának vízhordás és egyéb célra való átadását. Az így kicsépelt búza, amely kb. 40–50 q-t fog kitenni, a község rendelkezésére bocsátandó kozélelmezés céljára, csupán egy kis mennyiségnek készpénz ellenében való átengedését engedélyezi, amely azon családoknak juttatandó, akik nem elegendő gabonával rendelkeznek az új termésig. Az ezen búzáért kapott ellenérték képezi majd egy létesítendő szövetkezet alapját.

A befolyt pénzeket az elnök kezeli; arról szabályos pénztárkönyvet vezet, s időkozönként a földigénylő bizottságnak beszámol úgy a pénztárkészletről, mint az egyéb, a majorban történő eseményekről.

Az uradalmi cselédség az uradalom vetőmagjával a kovetkező területeket vetette be:

őszi búzavetés: 173 kat. hold 1025 négyszögöl
őszi árpavetés: 44 kat. hold 929 négyszögol
tavaszi árpa: 142 kat. hold 939 négyszógol,

melynek fele a cselédséget illeti, míg másik fele a kozélelmezés céljára a község-nek, illetve Szeged városának engedtetik át. Ez azonban csak az idei évadra vonatkozik, míg a jövőben a cselédség is már saját földjét veti be, melynek hozama felett mint tulajdonos rendelkezik olyképpen, hogy a saját szükségletére megfelelő mennyiséget tart meg, míg a felesleges mennyiséget a létesítendő szövetkezetnek bocsátja rendelkezésére. A szövetkezetnek rendelkezésére áll egy nagyméretű magtár, hova a gabona begyűjtendő.

Egyebekben a gazdasági felügyelőséget (Szentes) Fábián Albertné ilyen irányban tájékoztatta, kérve, hogy a szovetkezet létesítéséhez egy bizottságot küldjön ki, aki e célból a kellő utasításokat megadja.

Kmf.

Fábián Albertné
Gonda Antal
Herczeg Antal

Eredeti, kétoldalas, géppel írt tisztázat. – Szentesi ÁL Algyői kfb 1945–97.

A szövetkezet működésére nézve nincs adatunk.

Kemecse, 1945. április 24

A kemecsei járási földigénylő bizottság elnökének jelentése a megyei és az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földreform kezdeti nehézségeiről, a parasztság félénk magatartásáról, a Nyugatról visszaszivárgó földbirtokosok aknamunkájáról

Midőn f. év március 22-én a párt, majd 24-én az Ideiglenes Kormány utasítására, valamint az orosz hatóságok felkérésére megindítottam a járásomban a földosztási munkálatokat, arról volt szó, hogy a munkákat a lehető legrövidebb idő alatt be kell fejezni. A tárgyaláson, melyen Balogh Elemér földműv. államtitkár, Gyüre Károly főszolgabíró, a járási orosz katonai parancsnokság és egy orosz alezredes is jelen volt, meg lett határozva a dátum, amidőn a munkálatokat be kell fejezni. (Április 5–7.) Én ugyan erre határozott ígéretet nem tettem, de kijelentettem, hogy minden rendelkezésemre álló erőmmel azon leszek, hogy a kitűzött időre a földosztási munkálatok befejezést nyerjenek.

Az akció megindult, sajnos azonban minden előkészület nélkül és mindég – utólagos rendelkezések mellett. Még az igénylőlapok is akkor jöttek meg, midőn már közönséges papíron (természetesen hiányosan) már összeírták az igénylőket.

A következő hiba az volt, hogy különböző „miniszteri biztosok" különbözőképpen magyarázták a rendeleteket és adtak utasításokat a földigénylő bizottságoknak. A másik baj volt, hogy népünk teljes politikai inaktivitása folytán több helyen (Oros és Pazony) egyszerűen nem hitték el és nem vették komolyan a földreform-rendelkezést. Ezen helyeken ugyanis még nincsen Kommunista Párt, nem volt aki a népet letargiájából felrázza, a községi elöljáróságok pedig teljesen távol tartották magukat az ügybe való bármilyen befolyástól, ami az egyszerű népben a földreform ellen gyanút és félelmet keltett. Nem beszélek most arról, hogy voltak az érdekelt földbirtokos osztályból számosan olyanok, akik propagandájukkal gátolták az akció megindítását.

Mindennek dacára igen nagy energiával sikerült elérni azt, hogy április 10. körül lényegileg befejezést nyert a földosztás, aminek az elérése nem csupán politikailag volt fontos, hanem lerongyolódott és nincstelen országunk elsőrangú gazdaságpolitikai érdeke is ehhez fűződött, hogy minél hamarabb befejezést nyerjen a föld felosztása, hogy a máris késedelmet és a sok hiány miatt nehezen keresztülvihető tavaszi mezőgazdasági munka zavartalanságát még ezzel is ne akadályozzuk, ellenkezőleg – éppen ezáltal biztosítsuk. Sajnos, hiába végezték el a bizottságok e munka oroszlánrészét, felsőbb hatóságaink egyrészt a községek közötti vitás kérdésekben nem jártak el kellő eréllyel, hagyták, hogy elmérgesedjen az ügy, és így még ma is van járásomban 10–12 község, melynek ügye nincs befejezve, és ezáltal mérhetetlen kárt okozunk a mezőgazdasági termelésnek.

Ehhez járul még visszaszivárgó földbirtokos osztályunk rohama, amit szintén magasabb befolyásokra ma már leplezetlen bátorsággal intéznek a földigénylő bizottságok ellen, mely bizottságok akkor, amidőn vállalkoztak erre a nem

egészen hivatásszerű szerepre, semmi mást nem cselekedtek, mint felszólításra a dolgozó magyar népet visszahelyezték régi tulajdonába.

Hogy történtek kisebb hibák, hogy eltértek a törvényes utasításoktól ezen nem lekicsinylendő munkájuk elvégzése során (végrehajtási utasítást 18 nappal később kapták meg) – a földbirtokos osztály rovására, ez egészen természetes, amivel, úgy tudom, kormányzatunk is számolt, és ami már csak azért sem lehet súlyos hiba, mert hiszen földnélküli osztályunk ellen elkövetett hibáikkal a birtokon belüli osztályunk ötszáz esztendeig egyáltalán nem törődött.

Kérem a vármegyei és Országos Földbirtokrendező Tanácsokat, hogyha földigénylő bizottságok némileg el is tértek a végrehajtási utasítástól, döntésükkel az ügyben mindenkor a szociális igazság jegyében, és ne a száraz paragrafusok szerint határozzanak.

Kétszeresen parancsolóan diktálja hasonló szellemben való elhatározásunkat az a könyörtelen szükségszerűség is, mely ma minden földművest kizárólagosan földje megművelésére rendel és nem vitatkozásokhoz. Reakciós uraink és ezek segítői el akarják téríteni földműves népünket jogaitól, ami – sajnos – némileg máris sikerült, amidőn földigénylő bizottságainkat elárasztották kérvényeikkel és igényeikkel, melyeknek respektálására a vármegyei földbirtokrendező tanács szóval és írásban utasította őket, és ugyanezen célt szolgálja az utólagosan megjelent végrehajtási utasítás is.

Ezzel szemben a földosztást már végrehajtották, bele is kezdtek kicsinyke földjeik megmunkálásába azok a dolgos magyarok, akik, bár eddig is ők dolgozták az uraságok földjeit, de erre az alkalomra, hogy ők is részesüljenek a föld tulajdonából, ezer évig kellett várniok. És most, hogy beteljesedett a részigazság, most kétségbe vonják a három–öt holdas tulajdonukat azok a földesurak, akiknek még mindég 50 vagy 100 holdjuk maradt meg, és azok, akiknek egyéb élethivatásuk és jövedelemforrásuk van, akik sohasem fogták meg az ekeszarvát.

Természetes, hogy ilyen körülmények között nemcsak hogy a földreformot nem tudják lezárni, hanem a legnagyobb fokú az elkeseredés is, ami a jelen körülmények között a legaggasztóbb, mert a mezőgazdasági munkálatok az érdekelteknél vontatottan, kedvetlenül vagy sehogy sem mennek.

Kérem a vármegyei és az Országos Földbirtokrendező Tanácsokat, hogy a szociális igazság szem előtt tartásával és gyorsan cselekedjenek, mielőtt még nagyobb bajok lennének.

Csiky János s. k.
járási párttitkár,
járási földigénylő bizottság elnöke

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Nyíregyházi ÁL FH Kemecse, 21.

81

Keszthely, 1945. április 24

A Festetics-uradalom jószágkormányzójának beadványa az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a berzencei uradalom mintabirtokká nyilvánítását és mentesítését kéri

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány által a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról kiadott rendelet 16. §-a akképp szól,

hogy mintagazdaságok létesítésére a földreform során megfelelő területeket kell biztosítani.

Alulírott, mint az özv. hg. Festetics Györgyné, kisk. hg. Festetics György t. és t.[1] gyámja, keszthelyi lakos igazolt általános meghatalmazottja, ezennel tisztelettel bejelentem, hogy Berzence (Somogy megye) község határában elfekvő s kisk. hg. Festetics György tulajdonát képező 1650 kat. hold nagyságú földbirtok a rendelet által célzott mintagazdaságot képez, mert évtizedek óta úgy a növénytermelés, mint az állattenyésztés terén országos viszonylatban is közismerten első helyen áll. E tekintetben hivatkozom a nemesített-burgonya termelésre, búza-, rozs- és tengeritermelésekre, telivér szimenthali szarvasmarhatenyésztésre növendék bikaneveléssel kapcsolatban, az angol félvérménesre, a mangalica elite sertéstenyésztésre stb. s az ezek keretén belül elért országszerte ismert eredményekre, amelyekről az évi tenyészállatvásárok és kiállítások is állandóan tanúbizonyságot adtak nagydíjak, különféle első díjak, dicsérő oklevelek stb. kiadása által.

A múlt összes földművelési kormányai a berzencei uradalom fent említett eredményeiről az állattenyésztés és terményértékesítés terén tudomással bírtak, s közegeik annak idején igazolást is adtak, s így igazolva van, hogy a berzencei összesen 1650 kat. hold térnagyságú mezőgazdasági birtok mintagazdaságot képez, amelynek fenntartására országos érdekből a jövőben is szükség lesz.

Tájékoztatásul közlöm, hogy a birtokból 950 kat. hold a szántóföld, a többi terület részint rét, részint legelő.

Bejelentem azt is, hogy eddig, a földművelési kormányok intézkedései folytán valahányszor külföldre történtek szállítások vetőmagvakból, elsősorban ily szállítással mindig a berzencei gazdaság bízatott meg, amely e megbízásnak a legnagyobb megelégedésre tett mindig eleget. Hivatkozom e tekintetben a Görögországba, valamint Amerikába történt burgonyavetőmag-szállításra, amely a beküldött köszönetek szerint elismert hírnevet szerzett hg. Festetics György berzencei gazdaságának.

Mindezek alapján özv. hg. Festetics Györgyné, kisk. hg. Festetics György t. és t. gyámja, megbízásából és nevében tisztelettel kérem a nagytekintetű Országos Földbirtokrendező Tanácsot:

méltóztassék a kisk. hg. Festetics György tulajdonát képező 1650 kat. hold nagyságú berzencei birtokot, amelynek tkv-i és kataszteri adatait felhívás esetén azonnal közölni fogom – mintagazdaságnak minősíteni, s e címen azt hg. Festetics György tulajdonában meghagyni, s a megváltás alól mentesíteni.

Tisztelettel:

Dr. Lénárd János
mint *özv. hg. Festetics Györgyné,*
kisk. *hg Festetics Gyorgy*
t. és t. gyámja meghatalmazottja

Kétoldalas, géppel írt tisztázat, dr. Lénárd János saját kezű aláírásával. – OL OF 1945–4625. (1155.)

[1] Herceg Festetics Gyorgy (szul. 1882.) a keszthelyi hitbizomány birtokosa, titkos tanácsos, felsőházi tag, 1941-ben meghalt. A hitbizományt néhány hónapos Gvorgy nevű fia orokolte, akinek nevében mint torvényes és teljhatalmú gyám, anyja, ozv. Festetics Gyorgyné vezette az uradalmat.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács 1945. május 26-án utasította a Somogy megyei Foldbirtokrendező Tanácsot, vizsgálja meg, alkalmas-e az uradalom mintagazdaság céljára. Egyúttal értesítette a kérelmezőt, hogyha az uradalom vagy annak egy része mintabirtokká minősül is, a megváltás alóli mentesítésnek nem lehet helye.

82

Ádánd, 1945. április 25

A foldigénylő bizottság elnökének jelentése
a Somogy megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz:
a földeket kiosztották, tiltakoznak a volt gazdasági cselédek zaklatása miatt

Ádánd községi földigénylők egyhangúlag visszautasítják Som község jog és törvényellenes eljárását, mivel Darányipusztát egyszerűen elhagyva, betörtek ádándi határban levő Pöszepusztára, az ott levő volt cselédeket elzavarással fenyegették. Leszegezzük, hogy Pöszepusztán a volt cselédeknek és az igényjogosultaknak a föld és a házhely kiosztatott, a jogosultak szorgalmasan dolgoznak, ugyancsak áll ez Pöszepuszta úgynevezett Dios nevű részére is, ahol dr. Pap Andor tanácselnök úr által Torvaj községből oda áttelepített négy család a rendkívüli nehéz viszonyok mellett is szorgalmasan műveli a földet.

Most jelentkezik Nyim község bizottsága a kaposvári tanács olvashatatlan aláírású tagja rendeletével, amely szerint adjunk át Nyimnek 265 hold földet, ádándiak pedig menjenek át Orosziba. Tekintetes tanács, ez ellen a leghatározottabban tiltakozunk, a föld nem gyereklabda, sem babaruha, amit vissza lehet kérni vagy átdobni; a fold kiosztatott, az igényjogosultak abba behelyeztettek, a munka folyik Ádánd Erzsébet nevű részén is, nekünk feleslegünk nincs, amit kaptunk, abból nem engedjük magunkat kitúrni, ezt meg is védelmezzük.

Kóczián Mihály
a foldkiosztó bizottság elnoke

Egyoldalas, kézzel írt, eredeti tisztázat. – Kaposvári ÁL MFT 1945–12.

Az ádándi földigénylő bizottság elnöke, Kóczián Mihály, mivel a Somogy megyei Foldbirtokrendező Tanács a beadványra nem válaszolt, az Országos Foldbirtokrendező Tanácsnál személyesen panaszt tett. Az OFT 1945. június 4-én felszólította a somi bizottságot, hogy a Poszepusztán lefoglalt birtokra vonatkozólag állapodjon meg az ádándiakkal. Azokat a területeket pedig, melyeket még nem vettek művelés alá, haladéktalanul bocsássák vissza az előzőleg már birtokba helyezett ádándi foldigénylőknek. Ugyancsak kötelesek a somi foldigénylők az elvitt élő és holt gazdasági felszerelést a learatott takarmányneműekkel együtt az ádándiaknak visszaadni. Az OFT figyelmeztette a somiakat, hogy amennyiben az utasításoknak nem tesznek eleget, a „jövőben foldigénylőkként nem léphetnek fel". [OL OF 1945–3245.]

Algyő, 1945. április 26

A Magyar Kommunista Párt kikuldottének jelentése
a községben lezajlott foldosztásról és a kozhangulatról

Bizalmas használatra!

Beszámoló

Algyő kozségben a foldbirtokelosztással kapcsolatos munkálatokról

Március 28-án a párt megbízásából Bohó mérnök elvtárssal közösen vállaltuk a foldosztási munkálatok megszervezését. Az igénylések összeírása már folyamatban volt, azonban a jelentkezők nagyon lassan szállingóztak, részben mert nem mertek a valóságban hinni, részben pedig nyilas elemek ijesztgették őket.

A munkálatok megkezdésekor még nem tudtunk tiszta képet kapni arról, vajon mennyi fold kerul kiosztásra, miután úgy a telekíveket, mint a katasztert és egyéb dokumentumokat a községi hatóság a Dunántúlra szállíttatta. A kozsegházán kapott adatok alapján hozzávetőleges számítás szerint kb. 5550 kat. hold föld mutatkozott, amely kiosztásra kerülhet. Ekkor az igénylők száma egy heti jelentkezési idő eltelte után 880 volt. A két számadatot egybevetve megállapíthattuk, hogy minden egyes foldigénylő, ha nem is 100%-ban az előírt mennyiségű foldet, de megkozelítőleg azt a mennyiséget fogja kapni, amit a vonatkozo rendelet engedélyez. Néhány nap múlva, amikor a munkálatok már annyira előrehaladtak, hogy erre is sor kerülhetett, a kozség egyik tisztviselőjével összeállítottam azt a korülbelüli területmennyiséget, ami kiosztás szempontjából számba jöhetett. Az eredmény lesújtó volt, mert az időközben felszaporodott igénylők száma nem állott arányban a kiosztandó fold mennyiségével. Ekkor a foldigénylő bizottság tagjai azon a véleményen voltak, hogy az elbírálásnál a lehető legkisebb mennyiséget juttatják az igénylőknek, hogy mindenki, aki foldet igényelt, kapjon belőle.

Bohó elvtárs egy napon kijott, amikor is gyűlést tartottunk kb. 70–80 résztvevővel, hogy tájékoztassuk őket a helyzetről.

Csongrád vármegye főispánja több ízben kilátogatott, amikor is egyik látogatása alkalmával felszólította a bizottságot, hogy a foldkiméréseket azonnal meg kell kezdeni. Ekkor, hogy ennek eleget tehessünk, hat olyan igénylőt jelöltunk ki, akik egyrészt két hold foldre tartottak igényt, másrészt kisiparosok voltak, akiknek a bizottság nem szavazott meg többet. Hangsúlyozom, a bizottság álláspontja ekkor az volt, hogy mindenkinek kell földet juttatni. A kiosztás eredményéről Csongrád vármegye Foldbirtokrendező Tanácsát tájékoztattuk. Fenti tanács két ízben telefonon felhívott, és szigorú utasítást adott, s amelynek végrehajtásáért engem tett felelőssé, hogy ilyen kis mennyiségű földet egy-egy családnak adni nem szabad, miután abból tisztességesen megélni nem lehet. Ezen álláspontot én is osztottam, s ragaszkodtam hozzá, hogy ne az igénylőíveken javasolt mennyiséget, hanem a rendelet szerinti megkozelítő mennyiséget kapják az igénylők. A minimumot három holdban szab-

tam meg, míg a hét–nyolc gyermekes családoknál ragaszkodtam a teljes 15 hold kiadásához. A kiosztást ilyen alapon folytattuk, s először is kiírtuk a legtobb gyermekes családok neveit, majd mindig lejjebb haladva, egészen a háromgyermekes családokig, kiosztottuk a földet. Függetlenül a gyermekek számától, kiadtuk a földet azon földműveseknek is, akik a nemzeti hadseregbe önként jelentkeztek, míg előnyben részesítettuk azokat, akik harcosai voltak a demokratikus állam megvalósulásának, amennyiben ugyancsak tekintet nélkül arra, hogy hány gyermekük van, kiadtuk nekik a földet, és ott választhatták ki azt, ahol kívánták.

A földkiosztást a mai nappal (április 25) befejeztük, és annak eredményét az alábbiakban adom meg:

Kiosztásra került	2009	kat. hold
Földigénylők száma:	994	család
Földet kapott:	300	család (30,2%)
Átlagban egy családra esett:	6,8	kat. hold.

(Az arány azért olyan magas, mert sokgyermekes családok vannak túlsúlyban.)

Föld nélkul maradt: 694 család (69,8%).

A birtokosszeírási íven a vármegyei tanácshoz benyújtott, megváltásra kerülő birtokok a következők:

1. őrgróf Pallavicini Alfonz Károly	1818 kat. hold	–
2. Nagyfai Börtöngazdaság	756 kat. hold	1235
3. v. Szendrey László volt főispán, Budapest	101 kat. hold	1378
4. v. Zsiday Imre min. oszt. tanácsos, Szeged	49 kat. hold	1220
5. Népies Irodalmi Társaság, Budapest	156 kat. hold	1310
6. Kóllő Zoltán gazd. felugyelő, Újvidék	60 kat. hold	783
7. dr. Nagy Antal táblabíró, Szeged	27 kat. hold	1385
8. Lippai Imre gőzfűrésztulajdonos, nagyiparos	102 kat. hold	–
9. Hédervári Lajos és Grüner Mária, Szeged	320 kat. hold	–
10. ozv. vitéz Papp Gyorgyné, Mindszent	49 kat. hold	900
11. ozv. Mihály Lászlóné	142 kat. hold	750
	3485 kat. hold	*961*

A „birtokösszeírási ív"-et csak megkésve, a vármegyei tanács felszólítására nyújtottam be, számítva azzal, hogy a károsultak mindent igyekeznek elkovetni, hogy birtokuk felosztásra ne keruljon, valamint abban a reményben, hogy a kiosztott foldekért majd a régi tulajdonosokat kártalanítják megfelelő terulettel, ami annál is inkább ésszerű, mert így olyan emberek kapják a dunántúli földeket, akik – miután nem saját maguk művelik meg a foldet – nem kényszerültek az áttelepülésre, míg ezzel szemben az itt ki nem elégített foldnélkuli emberek – akiknek száma sokkal nagyobb, mint a kárt szenvedőké – lennének kénytelenek áttelepülni. Ezzel kapcsolatban megjegyezni kívánom, hogy a kozségben tobb ízben kidoboltattam, hogy jelentkezzenek azok, akik hajlandók lennének a

Dunántúlra áttelepülni, azonban mindossze ketten jelentkeztek, akik közül az egyik már leutazott Dunántúlra, hogy áttelepulésre alkalmas helyet keressen, ahova azok, akik esetleg időkozben erre rászánják magukat, telepíthetők lennének.

Csongrád vármegye Foldbirtokrendező Tanácsától a „birtokosszeírási ív" 9. tételére vonatkozóan (a 10. és 11. tételeket csak később nyújtottam be) a kovetkező átiratot kaptam:

„Az I. birtokív 1. tétele alatti Pallavicini ingatlan teljes egészének kisajátítását tanács elrendeli.

A 2. tétel alatti ingatlannak mint állami birtoknak kisajátítását tanács mellőzi.

A 3. tétel alatti vitéz Szendrey László ingatlan 100 holdon felüli részének kisajátítását tanács elrendeli.

A 4. tétel alatti vitéz Zsiday Imre ingatlannak kisajátítás útján leendő elvételét tanács mellőzi.

Az 5. tétel alatti Népies Irodalmi Társaság ingatlana 100 holdon felüli részének kisajátítását tanács elrendeli.

A 6. tétel alatti Kollő Zoltán és a 7. tétel alatti Nagy Antalné ingatlanainak kisajátítását tanács az R. 10. §-a alapján mellőzi.

A 8. tétel alatti Lippai Imre ingatlana 100 holdon feluli részének kisajátítását tanács elrendeli azzal, hogy a 4. rovatot a helyi foldigénylő bizottság nyilván helytelenül toltotte ki, amikor viszont kisajátítást szenvedő foglalkozása gyanánt »gőzfűrész tulajdonost« tüntetett fel.

A III. birtokív 9. tétele alatti ingatlan 100 holdon felüli részének kisajátítását tanács elrendeli.

Tanács utasítja a helyi foldigénylő bizottságot, hogy 100 kat. hold területig visszahagyott ingatlanokat szántóval, esetleg szőlővel és tanyaépülettel hagyják meg a régi tulajdonosnak, vele az egyezség a visszahagyandó teruletrész tekintetében megkísérlendő – amely 100 holdas terulet kiszámításánál egy hold szőlő és gyumolcsos ot holdnak számít.

Tanács a legelőket osztatlanul a kozség tulajdonába, az 1. tétel alatti erdőséget pedig osztatlanul állami tulajdonba bocsátja."

A vármegyei tanács ezen átiratára a másolatban idemellékelt levelet intéztem.

Ezek előrebocsátása után megemlíteni kívánom, hogy a tanács úgy a múltban, mint most is mindenkor kihangsúlyozta, hogy szigorúan a rendelet szerint kell eljárnunk. Éppen ma jelent meg nálam dr. Nagy Antalné táblabíró ozvegye (lásd 7. tételt), kinek foldje haszonbérbe lett kiadva, a haszonbérlő pedig harmadába adta ki egy harmadik személynek, aki szintén elmenekult, a foldet teljesen parlagon hagyta, s csak akkor tért vissza, amikor a fold felosztása már megtorténT. Természetesen az új tulajdonosok nem voltak hajlandók a már megkezdett szántást abbahagyni. Dr. Nagyné fennjárt a tanácsnál Szentesen, és bemutatta a tanács végzését, mely szerint a kérdéses 28 holdnyi birtok visszaadandó tulajdonosának. Dr. Nagyné most nálam tiltakozott azellen, hogy mások dolgoznak a foldjén. Erre vonatkozólag a vármegyei tanácsot fogom megkeresni, hogy a fold további megművelése elé az új tulajdonosok részéről akadály ne gordíttessék. Egyébként megfellebbezem a tanács ítéletét az Ország-

gos Tanácshoz, bár a válasz előreláthatólag az új tulajdonosokra nézve kedvezőtlen lesz, s most felmerül az a kérdés, vajon hogyan és miből kártalanítjuk őket, amikor minden föld kiosztásra kerult?

A kiosztott földeken kívül tartalékoltunk 200 kat. holdat a visszatérő katonák részére, valamint házhelyek céljaira kb. 50–60 holdat.

A vármegyei tanács megidézte a földosztó bizottságot Sövényházára, ahol az elnökön kívül én is megjelentem, s ahol Sövényházát osztották fel a Pallavicini-uradalom területén levő községek között elvileg. Ezt követőleg Szentesre rendeltek, ahol 200 hold földet juttattak Algyő községnek, mely területet Sándorfalvától vették el, s amelyet Sándorfalva község már be is vetett, míg Sándorfalvát Sövényházából kárpótolták.

Nagyfát illetőleg, amely Algyő községhez tartozott, Tápé község kiigényelte. Időközben nálunk járt a főispán úr, akinek vázoltuk helyzetünket, s aki Tápénak téves információja alapján helyeselte Nagyfának a tápéi igénylők részére való szétosztását. Mikor tőlem az információt megkapta és látta, hogy valóban kevés az a föld, amit Algyőn kioszthatunk, felszólított, hogy menjünk át Tápéra, ahova ő is eljön, s ott elintézzük a továbbiakat. Így is tettünk, s a főispán úr közbenjárására Tápé lemondott a fele területről, amely tulajdonképpen Algyőt illette, s ezt megállapodás formájában írásban is lefektettük. A föld felmérése és részbeni kiosztása mindkét község részéről megtörtént, azonban időközben a kincstár kiigényelte a börtön részére, melyet Tápé úgy a maga, mint Algyő község nevében megfellebbezett. Döntés még nem történt.

Az alábbiakban közlöm a földosztás eredményét, illetve, hogyan oszlanak meg a kiosztott foldek.

Birtokösszeírási ív szerint bejelentve: 3485 kat. hold 1561 négyszögöl,

ebből levonandó:

Nagyfa	756 kat. hold 1235		
Zsidaynak meghagyva	25 kat. hold 1220		
Szendreynek meghagyva	26 kat. hold 1378		
Mihályinak meghagyva	108 kat. hold 750	917 kat. hold	1383 négyszögöl
	rendelkezésre áll:	*2568 kat. hold*	*178 négyszögöl*
kiosztva 300 családnak	2009 kat. hold		
tartalékolva katonáknak	200 kat. hold		
tartalékolva házhelynek	50 kat. hold		
legelő	93 kat. hold		
erdő	300 kat. hold	2652 kat. hold	
	differencia:	*84 kat. hold,*	

mely valószínűleg az utak hozzámérésében származott, de annak is betudható, hogy a Pallavicini-uradalom területe előttünk ismeretlen, és a megadott terület nagysága csak hozzávetőleges.

Most visszatérek egyenként a kisajátított birtokokra.

1. Őrgróf Pallavicini-birtok teljes egészében kiosztatott, illetve 200 hold a katonák és 50 hold házhelyek céljára tartalékoltatott.

2. A Nagyfai Börtöngazdaság a kincstár által kiigényeltetett; a döntés eredménye előttünk ismeretlen.

3. Vitéz Szendrey László, a régi rendszer főispánja többször járt nálunk birtoka ügyében, melyről lemondani nem akart, s nagyon méltányosan járt el a bizottság akkor, amikor 25 holdat a rajta levő épületekkel tulajdonosnak meghagyott. Én ezen 75 hold kisajátítását a 100 holdnyi birtokból f. hó 7-én az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak, Debrecen, bejelentettem, és arra a mai napig választ nem kaptam.

4. Vitéz Zsiday Imre min. oszt. tanácsos Algyőn járt, és bizonyítani igyekezett múltbani demokratikus magatartását, és hogy valamennyit megmentsen birtokából, felajánlotta annak felét – 25 holdat –, mely kiosztásra is került. A terület felajánlása a főjegyző úr szobájában történt, és a főjegyző is jelen volt, így teljesen érthetetlen előttem a megyei tanács határozata, amely ennek felosztásától is eltekint, holott az önkéntes felajánlás tényét a birtokösszeírási íven is feltüntettem.

5. Népies Irodalmi Társaság, Budapest, előttünk ismeretlen, tegnap nyert információ szerint állítólag a budapesti egyetem birtoka, melyből az egyetemi hallgatók külföldi ösztöndíjait folyósították.

6. Kóllő Zoltán gazdasági felügyelő, aki Újvidéken lakik, természetesen múltbani érdemeiért kapta a földet. – Úgy ezen, mint a 4. és 5. tétel alatti kisajátításokat vármegyei tanács nem engedélyezi, illetve a 3. tétel alatti Szendrey-birtokból 1,1378 kat. holdnyi terület kiosztását engedélyezi.

7. Dr. Nagy Antal táblabíró özvegye tegnap itt járt, és elhozta a vármegyei tanács döntését, mely a következőképpen szól:

„Dr. Nagy Béláné és Nagy Hanna szegedi lakosok Algyő község területén levő 2. sz. 27 kat. hold 1200 négyszögöles ingatlanuk kisajátítás alóli mentesítése tárgyában beadott kérelmére tanács h a t á r o z a t a: tanács a kérelemnek helyt ad, tekintettel arra, hogy a helyi földigénylő bizottság sem jelölt meg olyan indokot, amelynek alapján az ingatlan igénybevétele elrendelendő volna. Az a körülmény, hogy tulajdonosok a megművelést elhanyagolták, elkobzásra egyelőre nem szolgálhat indokul, csak arra, hogy a termelési bizottság megművelésről maga gondoskodjék. Akkor, amikor helyi bizottság ez ingatlan kiosztását elrendelte, teljesen jogellenesen járt el, helyi bizottságnak ismernie kell a rendelet alapvető rendelkezéseit, minélfogva megyei tanács felhívja az algyői földigénylő bizottságot, hogy kérelmezőket háborítatlan tulajdonukban és birtokukban meghagyják, illetve haladéktalanul visszahelyezzék. Amennyiben az a valóbbnak megfelelő tényállás, hogy tulajdonosok a megművelésről nem gondoskodtak, úgy helyi bizottság helyesen járt el, ha az ingatlan bevételéről a termelési bizottság útján gondoskodott, de megyei tanács hangsúlyozza, ez a körülmény sem szolgálhat még egyedül indokul, hogy az ingatlant felparcellázzák és igénylőknek kiosszák." Ezek szerint ez a birtok is visszaadandó tulajdonosának.

8. Lippai Imre 102 holdas birtoka háborús szerzemény, azt 1941-ben vásárolta, s miután nem élethivatása a földművelés és a földnek hozama nem megélhetését szolgálja, a rendelet 13. §-a értelmében kisajátítható. Megyei

tanács mégis ellenezte ezt, és ezelőtt néhány perccel kaptam meg a megyei tanács határozatát, amely a következő:

„Lippai Imre szegedi lakos tárgyában, amelyben az algyői 124 kat. holdat kitevő mezőgazdasági ingatlanára vonatkozólag a nemzetgyűlés politikai bizottságának döntéséig az eljárás felfüggesztését kérte, megyei tanács a következőképp határozott: kérelemnek helyt ad, és elrendeli, hogy nevezett algyői ingatlanára vonatkozólag a kisajátítási eljárás és az ingatlannak juttatottak részére való kiosztása a nemzetgyűlés politikai bizottságának döntéséig felfüggesztessék. Kérelmező Szeged város polgármesterének 10 702/1945. E. sz. A. alatt eredetiben becsatolt igazolványával bizonyította, miszerint vonatkozó kérelmét az Ideiglenes Nemzetgyűlés politikai bizottságához már beadta, azt Szeged város polgármestere már felterjesztette, valamint igazolta azt is, hogy nevezettnek az a tény előadása, miszerint a Szálasi-kormány halálra ítélte, valóságnak megfelel. Ehhez képest mondottak értelmében kellett határozni."

Ehhez kommentárt fűzni nem kell, jól tudjuk, hogy mennyire félelmetes volt a Szálasi-kormány halálos ítélete, és milyen nagy bátorság kellett ahhoz, novemberben a proklamációt aláírni. Annak ellenére, hogy a földbirtok kiosztatott, s erről Lippai vejét, Jeneit ittléte alkalmával értesítettem, továbbra is szánt és vet, és megakadályozza, hogy az új tulajdonosok földjüket megmunkálják. Én erre vonatkozólag levelet intéztem Lippaihoz, melyben figyelmeztettem, hogy a földmunkálatok végzése csak saját felelősségére és kárára történhetik, s az új tulajdonosok a föld birtokba vételével csupán a szántási költségeket és a vetőmagot hajlandók majd megfizetni. (A megyei tanács határozata csak ezen levél elküldése után érkezett ide.)

9. Hédervári Lajos és Grüner Mária 320 holdas birtoka szintén felosztatott; erre nézve tanács szintén úgy határozott, hogy csupán a 100 holdon felüli terület igényelhető ki. Hivatkozom ez ügyben az R. 12. §-ának utolsó bekezdésére, mely szerint, ha kevés a felosztható föld, úgy a tulajdonos teljes birtoka, tehát az úri birtokként engedélyezett 100 hold föld is felosztható.

10. Özv. vitéz Papp Györgyné tulajdonképpen már nem is tulajdonosa a földnek, várományos híján a Vitézi Székre szállott vissza, egyébként is állítólag azért, mert a föld megműveletlen volt, a Vitézi Szék az özvegytől visszavette, és Potyondy Károly ezredesnek adta oda. Ez a föld is felosztásra került; határozatot még nem kaptunk, miután a bejelentést csak később eszközöltük.

11. Özv. Mihály Lászlóné 142 holdat kitevő birtokából 34 holdat három félnek adott el 1939. szeptember 1-e után; ez a terület teljesen elhanyagolt állapotban volt, részben még a múlt esztendei terméssel, s így annak felosztása az R. 13. §-a értelmében lehetséges. Határozatot a kiosztás késői bejelentése miatt még nem kaptam.

Fentiek szerint látható, hogy végeredményben semmi mást kiosztani az egyedüli Pallavicini-uradalom földjén kívül nem lehet, ami csak felizgatta a lakosság kedélyét, és állandó elégedetlenséget kelt és sírással, fenyegetéssel adnak ennek kifejezést. Célravezetőnek találnám különösen a Lippai-ügyben eljárni, mert mégiscsak hallatlan dolog lenne, hogy olyan valaki, aki a demokratikus rendszernek ellensége volt, csupán egy véletlen folytán előnyben részesüljon azokkal szemben, akiknek talán kisebb volt a bűnük, mint Lippainak.

Most rátérek a falubeli eseményekre, amelyek ittlétem alatt adódtak, hogy tiszta képet adhassak a helyi viszonyokról.

A földosztás kapcsán gyakran volt alkalmam a község főjegyzőjének segítségét igénybe venni, aki mindenkor a legnagyobb készséggel állott segítségemre, és állandóan informált olyan dolgokról, amelyek akadályozták a földosztást, illetve a földmunkálással kapcsolatos intézkedéseket. Így hiába volt minden kiadott utasítása arra vonatkozólag, hogy a helybeli igákkal csupán közszükségleti cikkeket, míg bort fuvarozni nem lehet, ezt a fuvarosok, illetve igatulajdonosok kijátszották, a helybeli rendőrséget megvesztegették (halvacsora nagy ivászattal) stb. hetenként négy–öt fuvaros három–négy napon keresztül fuvarozott bort, s egy-egy fuvarért 1450 pengőt és 10 liter bort kaptak. Természetesen ez a szántásért fizetett 200 pengőhöz képest sokkal több, s miután a rendőrség minden egyes embere atyafiságban, jó barátságban van a lakossággal, érthető is, ha a rendelkezések nem lettek végrehajtva. A parancsnok maga egy egészen fiatal ember, kisgazdának a fia, aki hivatását szintén nem veszi komolyan, és tekintélyének érvényt szerezni nem tud. Ezt a főjegyző már több ízben szóvá tette illetékes hatóságoknál, a rendőrség, de legalább a parancsnok kicserélésére ígéretet kapott, de mind a mai napig ebben az ügyben intézkedés nem történt, míg végre most néhány nappal ezelőtt a parancsnok lemondott, s így aktuálissá vált egy új rendőrparancsnok megválasztása, ami reménlhetőleg most már meg fog történni.

A rendőrségen eljártam Diczfalussy rendőrfelügyelő úrnál abban az ügyben, hogy a szegedi fuvarosok feketefuvarozását is, amely egy-egy fuvarnál ezreket eredményez, tiltassa be. Ugyanis az itteni komppal érkező utasokat Szegedre szállítják (egy-egy kocsi 30–35 embert is szállít be Szegedre), viszont igahiány miatt a szántás késedelmet szenved. Erre vonatkozó utasítást is hoztam nevezett rendőrfelügyelő úrtól; átadtam a rendőrparancsnoknak, de még ezután is tovább folyt a feketefuvarozás.

A helybeli bíróhelyettes: Nagy József elvtársunk most erélyesen kezébe vette a helyi fuvarosok ügyét, szántási kötelezettséget rendelt el, és így végre hosszú és küzdelmes harc után végre a rendszeres szántás megkezdődött. Elégedetlen hangok azonban állandóan hangzanak el, annak ellenére, hogy egy hold megszántásáért, amely egy napi munkát jelent, 200 P van megszabva.

Ugyanilyen nehézségekbe ütközött a traktorokkal való szántás megkezdése, s itt világosan megmutatkozott a szabotálás ténye. Hiába volt minden fenyegetés, minden lehetőt elkövettek a traktortulajdonosok, hogy a traktorok igénybevételét elodázzák. A vidéki rendőrség vezetőjétől: Kálló elvtárstól néhány nappal ezelőtt egy felhatalmazást kértem arra, hogy amennyiben néhány napon belül a traktorok, amelyeknek megjavítása elkészült, a szántást meg nem kezdik, azok tulajdonosai szabotázscselekmény miatt Szegedre előállíttassanak. Ennek eredménye volt az, hogy tegnap két traktor munkába állott, míg az egyik traktortulajdonostól elvettük az üzemanyagot, és egy Hódmezővásárhelyről beállított traktort láttunk el vele. Jelenleg Szegedről, a köztisztasági telepről is érkezett két traktor, amelyek szintén munkába állottak.

E hó 15-én gyűlést tartottunk a földosztás örömére, amelyre meghívtuk Katona András elvtársat. Gyönyörű, magyaros ízű beszédet mondott, átszőve

pártunk elveivel, úgy hogy semmilyen párt azon kifogásolni valót nem találhatott. Már a beszéd kozben is állandóan zavarkeltés céljából megjegyzések, nevetgélések hangzottak, s ekkor többeket figyelmeztettem, hogyha nem érdekli őket, hagyják el a gyűlést, annak meghallgatása senkire nézve nem kötelező. Az izgató kozbeszólások azonban tovább folytatódtak, a kiosztással kapcsolatban pedig protekciót, részrehajlást, csalást stb.-t emlegettek. Mikor a közbeszólók nevei iránt érdeklődtem, nagyon nagy volt a szolidaritás, amennyiben csak nehezen sikerült két olyan egyén nevét megszereznem, akik zavart akartak csinálni. A délután folyamán pedig olyan incidens játszódott le, amely erélyesebb eszkozok igénybevételét tette szukségessé. Ugyanis a megyei tanács a sovényházi birtok felosztása céljából az igénylő bizottság elnokét Szentesre rendelte másnap reggel kilenc órára, és miután vonatosszekottetés nem volt, kocsival volt kénytelen menni, ugyancsak a foldkiméréssel megbízott mérnök is. Nagy József bíró hiába kérte a gazdákat, hogy valamelyik fogjon be, egyik sem volt erre hajlandó, majd mikor erélyesebben kísérelte meg az egyiket kényszeríteni erre, majdnem verekedésre kerult sor, és abbeli igyekezet is, hogy a rendőrség segítségét vegye igénybe, hiábavaló volt. Végre este hat óra felé akadt egy kocsis, aki földjét már megkapta, s így kotelességének tartotta a fuvart, amelyet térítés ellenében és nem ingyen végzett, elvállalni. Amikor láttam, hogy az itteni rendőrség nem akar kozbelépni, felhívtam a szegedi rendőrség politikai osztályát, bejelentettem az esetet, s másnap Komócsin Illés elvtárs két rendőrségi tisztviselővel megjelent Algyőn és másnapra előállíttatta azt a két egyént, akik a gyűlésen zavarogtak, valamint a kocsist, aki megtagadta a bíró parancsát. Sajnos, az ítélet nagyon enyhe volt, amennyiben csak dorgálást kaptak, pedig a nyilas párt tevékenysége tűnik ki, s ezek izgató és a lakosságot állandóan nyugtalanító sugdolózásaikkal szemben csak a legerélyesebb intézkedések lehetnek hatásosak. Az erre vonatkozó jegyzőkonyvet másolatban csatolom.

A szabotázzsal kapcsolatban megemlítem még, hogy a tejbeszolgáltatásnál is hasonló a helyzet. Két egyén olyan kijelentéseket hangoztatott, hogy a tejet nem az orosz katonaság parancsára, hanem annak feketén való eladására szállítják be, azért literenként ót pengőt kapnak, s állandóan szítják az emberekben az elégedetlenséget, mondván, hogy ne szolgáltassák be a tejet. Így történt azután, hogy az elmúlt vasárnapon is a tejmennyiségnek csak kis hányadát tudták bevinni a tejcsarnokba.

A bíró erélyes intézkedése ennek az izgatásnak is véget vetett, amennyiben mindkettőt a községi fogdába bezáratta.

Szukségesnek tartom még megjegyezni, hogy az itteni tantestulet igazoltatása még nem történt meg; a régi szellem uralkodik az iskola keretén belul, s tobbek kívánságának engedve, jegyzőkonyvbe vettem, hogy a néhány nappal ezelőtt hazaérkezett egyik leventeoktató-tanító leigazolása nem kívánatos, amennyiben a múltban a gyerekeket állandóan pofozta és „büdos kommunistának" mondotta. A többek által aláírt jegyzőkonyvet az igazoló bizottsághoz beterjesztettem. Ezzel függ ossze még a helybeli oreg plébános ügye is, akit különben Bohó elvtárs egy ízben radikálisan kezelt, mert szónoklatában burkoltan a kommunizmus ellen izgatott. Általában a kozség nincs megelégedve a plébánossal, aki egy intrikus, szószátyár ember, és megtartani kívánja azt az új papot, aki a

plébános elmenekülése alatt itt kitartott, és aki a mai kor szellemének inkább megfelel.

Beszámolóm talán kissé túlságosan részletes volt, de ezzel csupán tükörképét kívántam megvilágítani az algyői helyzetnek. Egyébként itt-tartózkodásom alatt azon voltam, hogy pártatlan közreműködésemmel és legjobb tudásommal szolgáljam azt a célt, amely pártunk programja, s ha valamiben nem helyesen jártam el, úgy azt nem bűnnek, hanem hibának kérem betudni.[1]

Fenti beszámolómban elfelejtettem megemlíteni azt, hogy a Pallavicini-birtokhoz tartozó Irmamajorba f. hó 23-án kiszálltunk, ott gyűlést tartottam, és egy megalakítandó szövetkezet alapját fektettem le. Megválasztottam egy öttagú bizottságot, amely az ellenőrzést az ottani ingóságok s egyebek felett gyakorolja. A szövetkezet létesítését a gazdasági felügyelőségnek Szentesen is bejelentettem. Az erre vonatkozó jegyzőkönyvmásolatot csatolom. Ugyancsak mellékelem a megyei tanácshoz, annak határozatára válaszképpen írt f. hó 23-i levelem másolatát is.

3 darab melléklet.[2]

Tízoldalas, géppel írt másolat, címzett és aláírás nélkül. – Szentesi ÁL Algyői kfb 1945–84.

1947 elejéig 723 igénylő 2108 kat. hold foldet kapott a községben. [Szentesi ÁL Csongrád m. alisp. ir. 1947–878.]

84

Kaposvár, 1945. április 28

A Somogy megyei Foldhivatal jelentése dr. Kerék Mihály kormánybiztoshoz a tárgyaló tanácsok megalakulásáról, a foldosztás menetéről, a földművesszövetkezetek és állami birtokok szervezéséről

F. év április 26-án tett jelentésem óta a földhivatal szervezése körül végzett teendők tárgyában tisztelettel a következőket jelentem:

A hivatal részére Fő u. 20. szám alatt, a lakáshivatal engedélye alapján, az irodahelyiségeket biztosítottam. A város és a vármegye, valamint a Mezőgazdasági Kamara segítségével az irodahelyiségek bebútorozása megtörtént.

A hivatal beszereltette a telefont. Telefonszáma: Kaposvár 755. (Hetesszázötvenót.)

A megyei földbirtokrendező tanács elnökének is beszereltetett a hivatal telefont, száma: 874.

[1] A jelentés nincs aláírva, külső oldalán tintával feljegyezve szerepel Fábián Albertné neve, ő volt a jelentés készítője, mint ez az Algyői Földigényló Bizottság irataiból kitűnik.

[2] A mellékletek, az utóiratban említett szovetkezet alakításáról szóló jegyzókonyvon kívul, hiányoznak.

Az ügyek gyorsabb intézése érdekében az eddig működő egy tanács helyett három tanácsot szerveztünk. Az ügyek ugyanis annyira osszetorlódtak, hogy a tanácsot kereső községi földigénylő bizottságok napokat toltottek Kaposvárott, amíg ugyük tárgyalás alá került. Remélem, hogy már a jovő héten a tanácsok működése a rendelet értelmében fog megtorténni.

Az egyes tanácsok részére megfelelő tanácstermek biztosítva vannak.

A már régebben működő első tanács tagjai élénken tiltakoztak további tanács felállítása ellen, azonban kénytelen voltam ragaszkodni a három tanács felállításahoz, mert a termelés folytonosságának biztosítása érdekében feltétlenul szükségesnek láttam. A megyei birtokrendező tanács elnoke, dr. Szabó Ferenc törvényszéki bíró, felfogásomat magáévá tette és a nemzeti bizottság, valamint az egyes pártok és szakszervezetek támogatása révén újabb két tanács a lehető leggyorsabban megalakult.

Az elso tanács működése ellen igen sok kifogás merült fel és panaszokra ad okot, de mentségére szolgál, hogy a 33 000/1945. FM rendeletet csak a múlt héten vette kézhez.

A varmegye teruletének nagy részén gyakorlatilag a foldosztás megtorténi, a 100 holdon aluli birtokokhoz is hozzányúltak. A mezőgazdasági ingatlanok fogalmával a tanács tisztában nem volt, s így a volt birtokosokat általában véve sérelem érte. A foldigénylők kozotti torzsalkodás állandó, és ahol a cselédseg a gazdatisztet nem engedte működni, ott a falusi igénylők a cselédséget megrovidítették.

A foldművesszovetkezetek a volt uradalmi cselédek korében szaporodnak. Szervezésuket folyamatba tettem.

A vármegye teruletén megmaradt tenyészállatok megmentése érdekében a megyei földbirtokrendező tanácsok figyelmét felhívtam. Sajnos, az uradalmakból elhurcolt értékes tenyészállatokat a juttatottak vágóhídra vagy városi lakosoknak hizlalásra máris igen nagy számban eladták.

Az állami birtokok szervezése elé a falusi foldigénylők azért gördítenek akadályokat, hogy az értékes tenyészállományt birtokba vehessék, és mint jelentettem, sajnos eladogatják, a magyar állattenyésztés legnagyobb kárára. Az állattenyésztő szervezetek és a gazdasági felügyelőség közreműködését a tenyészállomány megmentésére kértem.

Tisztelettel javasolom, hogy a földmüvelésügyi kormányzat adjon ki rendeletet a kimondottan törzskönyvezett állatállománynak az állami birtokok és termelőszövetkezetek részére való juttatás érdekében.

A megyei földhivatal tisztviselő létszámában a következő tisztviselőket alkalmaztam:

1. dr. Fekete Béla okl. mezőgazda, uradalmi intézőt, a hivatal helyettes vezetőjeként, a nemzeti bizottság kívánságának megfelelően.
2. Gajdy Imre okl. gazda, somogyfajszi lakost, szaktisztviselőként.
3. Baranyai Rozália gépírónőt.
4. Nyári Margit gépírónőt.

Az orosz katonai Ellenőrző Bizottság háromnaponként jelentést kér a földreform végrehajtásának menetéről.

Kárász József
a hivatal vezetője,
gazdasági főfelügyelő

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – OL OF 1945–1174. (4187.)

85

Budapest, 1945. április 30

Budapest székesfőváros polgármesterének rendelete a földreform iskolai megünnepléséről

Újjáéledő hazánk történetének sorsdöntő gazdasági eseménye a földreform. Szükségesnek tartom ezért, hogy a székesfőváros közoktatási intézeteinek tanuló ifjúsága iskolai ünnepély keretében ismerje és értse meg a földreform nagy jelentőségét.

Az ünnepély megtartásának időpontjául a május 15–június 15. közötti időt állapítom meg.

Az ünnepély keretében különösen azt kell kiemelni, hogy a földreform igazságot és megbecsülést jelent a föld megművelői iránt, de jelenti egyben az ország önellátásának és mezőgazdasági többtermelésének hosszú időkre szóló megoldását is.

Erről a polgármesteri VII. ügyosztályt és a székesfőváros összes közoktatási intézeteinek igazgatóságát értesítem.

Bechtler s. k.
alpolgármester

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – FL Bp-i NB sz. n.

Budapest polgármesterének rendeletét megelőzően a Budapesti Nemzeti Bizottság 1945. április 18-án határozatilag kimondta, hogy „felhívással fordul a kultuszkormányhoz, rendelje el minden iskolában március 16-án földreformnap tartását, amikor is ünnepi keretek között kell méltatni a földreform jelentőségét", egyben felkérte a polgármestert, „rendelje el még ebben a tanévben a fővárosi iskolákban a földreform megünneplését". [FL Bp-i NB sz. n.]

86

Baja, 1945. április 30

Bács-Bodrog vármegye alispánjának és földbirtokrendező tanácsának jelentése a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz[1] a földbirtokreform végrehajtásáról

Csatoltan tisztelettel beterjesztjük a földosztás végrehajtásáról készült kimutatást és annak kiegészítését.

[1] Petrovszkij őrnagyhoz, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Bács-Bodrog megyei megbízottjához.

A foldreform végrehajtására vonatkozó egyéb kérdésekre az alábbiakat jelentjük:

ad 1. A legjobb foldosztást végezték: Dávod, Hercegszántó, Rém és Tompa községek. – A legrosszabb munkát: Vaskút, Csávoly, Bácsalmás, Kunbaja és Baja.

ad 2. A megyei földosztó tanács három ízben berendelte a kozségi földigénylő bizottságok elnökeit és a kozségi jegyzőket ellenőrzés és jelentéstétel végett. Két alkalommal a tanács járta sorra az összes községeket, hogy a munkát a helyszínen is ellenőrizze. Esetenkénti kivizsgálás történt Vaskút és Csávoly kozségekben, ahol új földigénylő bizottságot kellett alakítani. A foldreformot akadályozó személyeket átadta a tanács a rendőrségnek, például Vaskútról és Mátételkéről. Ahol hamis adatokat fedezett fel a tanács, a behívott földigénylőkkel ellenőrizték a kétes adatokat.

ad 3. A birtoklevelek kiosztása megtorténi, de mindenkinek még nem jutott, mert csak 8000 db érkezett és 9390 darabot kellett volna kiosztani. A hiányzó mennyiséget távirati úton kérte Budapestről az alispáni hivatal.

ad 4. A foldreform végrehajtásában a Magyar Kommunista Párt vezetett, részt vett még benne a Nemzeti Parasztpárt és a Fuggetlen Kisgazda Párt, egyes helyeken pedig a Szociáldemokrata Párt és a Demokrata Párt.

vm. foldosztó tanacs
elnoke

alispán

Ketol dalas, géppel irt másolat. – OL OF 1945–2391.

A foldosztás végrehajtásáról készult kimutatás szerint

a) 1485 béres	9 596 kat. hold foldet
b) 4016 mezőg. napsz.	23 057 kat. hold foldet
c) 3879 nincstelen	21 484 kat. hold foldet
d) 1 pap	15 kat. hold foldet
e) 9 egyház	395 kat. hold foldet
Összesen 9390 juttatott	*54 547 kat. hold földet kapott.*

Tizenkilenc 100–200 kat. holdas úri birtokot vettek igénybe. 200–300 kat. holdig terjedő birtokot nem hagytak meg, két 1000 holdon feluli nagybirtokot osztottak fel, két állami gazdaságot létesítettek. A foldosztást május 1-re befejezték. [OL OF 1945–2391.]

87

Somogyudvarhely, 1945. május 5

Jegyzőkonyv o foldigénylő bizottság és a volt gazdasági cselédek vitájáról: a cselédek kevésnek tartják a részukre juttatott foldmennyiséget

Jegyzőkonyv

Készítette Somogyudvarhelyen 1945. május 5-én a kozségi foldigénylő bizottság kérelmére a helybeli gazdasági cselédek részére megkísérelt foldkimérési eljárás meghiúsulása tárgyában a kozségi jegyző.

Jelen vannak: Méhes István foldigénylő bizottsági elnok, Csordás Ferenc, Tóth József bizottsági tagok, a bizottság képviseletében, Bamberger József, Maronics István, Miklós János és Gál István, a helybeli gazdasági cselédek képviselői, és Kovesi Alajos jegyző mint jegyzőkonyvvezető.

Méhes István bizottsági elnok és társai, a foldkimérést megkísérlő bizottsági tagok megállapítják, hogy a mai napon megjelentek Kétnyárpusztán, bejelentették az ottani cselédigénylőknek, hogy a foldigénylő bizottság eddig még jóvá nem hagyott javaslata alapján a cselédek részére a szántót az általuk kívánt határrészben felmérni szándékoznak, hogy e teruletek általuk művelés alá vehetők legyenek. Kozli megjelent cselédekkel, hogy a juttatott ingatlanok 70%-át szántóban egy helyen és 30%-át rétben ugyancsak egy-egy helyen kapják birtokba. A cselédek az általuk választott teruletet bejelentették, amit a bizottság el is fogadott. Miután azonban a cselédigénylők a nekik jutott terulet mennyiségével megelégedve nem voltak, azok képviselői kijelentették, hogy a nekik juttatott terulet kimérését tudomásul nem veszik, az esetleg így felmérésre kerulő foldeket birtokba, illetve művelés alá nem veszik. Ezért a bizottság a foldek felmérését meg nem kezdhette.

Méhes István
Csordás Ferenc
Tóth József

Megjelent cselédképviselők a kovetkezőket jelentik ki:

A gazdasági cselédigénylőknek a bizottság felosztása szerint jutott éspedig 50 igénylő, osszesen 106 gyermekkel 250 kat. hold, mely terulet a teljesen nincstelen cselédeknek létalapot nem teremt, a családok legnagyobb része csak nyomorba jutna, nem hozza meg azt a jovedelmet sem, amely megfelelne egy cselédi konvenciónak. Ezért kérjuk a foldbirtokrendező tanácsot, állapítsa meg a létminimumot, és kotelezze Somogyudvarhely kozség foldigénylő bizottságát, hogy minimumként az egygyermekes családok részére legalább ot kat. holdat állapítson meg. Addig pedig a kiosztásra és felmérésre kerulő foldeket el nem fogadjuk.

Jegyzőkonyv felolvasása után helyben hagyva aláíratott.

Kmf.

Bamberger József
Gál István
Maronics István
Miklós János

jegyző

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Kaposvari ÁL MFT 1945–603.

A somogyudvarhelyi volt gazdasági cselédek panasza ügyében a csurgói járási nemzeti bizottság 1945. június 8-án a megyei földbirtokrendező tanácstól a községi földigénylő bizottságok működésének megvizsgálását kérte, „mert a lázongó kozhangulatnak politikai szempontból annyira szükséges lecsendesítése másképpen nem lehetséges". A bizottságok 30 tagjának 2/3 része ui. birtokos gazdákból áll. Ennek tudható be, hogy a volt gazdasági cselédek érdekei nem jutottak kifejezésre a bizottság intézkedéseiben. A somogyudvarhelyi volt gazdasági cselédek ügye elkerult az OFT-hez is. Végul a megyei földbirtokrendező tanács 1946. május 10-én elrendelte a kozségi földigénylő bizottságok újraválasztását, a juttatások felulvizsgálását és a volt gazdasági cselédség földjuttatásának felemelését. [Kaposvári ÁL MFT 1945–2747., 1946–2998.]

88

Budapest, 1945. május 5

Vitéz Purgly Emil battonyai nagybirtokos[1] *beadványa a Csanád megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz, melyben maga és fia részére 200–200 hold mentesítését kéri*

Múlt hó 9-i keletű beadványomban bejelentettem a tek. tanácsnál, hogy Tompapusztai 1790 kat. hold birtokunkból 500 hold vitézi telek, ezen vannak az épületek is, míg a birtok többi része 1922. év óta telekkönyvileg is Lajos és János fiammal egyutt kozos tulajdonunkat képezik.

A 33 000/1945. FM sz. rendelet 26. §-a értelmében bejelentem, hogy az R. 14. és 15. §-ára hivatkozással a birtokból János fiam javára és nevében igényelek 200 kat. holdat, saját nevemben és javamra szintén 200 kat. holdat azon az alapon, hogy fiam is, én is foldművescsaládból származunk, és hivatásunk a mezőgazdasági termelés. Alulírott ezenfelul azért is, mert a német befolyás érvényesülése óta a fasizmus- és németellenes álláspontot foglaltam el és a magyar kormány politikájával nem értettem egyet. Ezt parlamenti beszédeim és egész koztudomású magatartásom igazolják. Hazánk mezógazdasági termelésének fejlesztése körül is érdemeim vannak, birtokaimon is mindig e cél szem előtt tartásával gazdálkodtam.

Ezek alapján János fiam nevében is kérem a 200–200 kat. hold teruletnek a kiosztás alól mentesítését.

vitéz Purgly Emil
Budapest, XI. Budafoki út 13.

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szegedi ÁL Csanád m. FH 1949–49177. (576.)

A tanács a kérelmet elutasította. Ennek ellenére a Purgly család éveken át kérvényezett, hogy birtokából mint „paraszt-birtokos" 400 holdat visszakapjon. A kísérletezés nem járt sikerrel, kérelmuket 1949-ben véglegesen visszautasították. [Ugyanott.]

[1] Purgly Emil Horthy Miklós feleségének (sz. Purgly Magdolna) közeli rokona, nagybirtokos, 1922–1932-ben Csanád-Arad-Torontál közigazgatásilag egyesített megyék főispánja, majd 1932. február 4-től 1932. október 1-ig a Károlyi-kormány foldművelesugyi minisztere volt. 1929 óta felsőházi tag, 1936-ban titkos tanácsos, orokos tagja volt Csanád-Arad-Torontál vármegye torvényhatósági bizottságának, az OMGE alelnoke, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósági tagja.

Sopron, 1945. május 7

A Sopron megyei Földbirtokrendező Tanács és a Sopron megyei miniszteri biztos elvi határozatai a földbirtokreform végrehajtásával kapcsolatban

A vármegyei földbirtokrendező tanács és a földbirtokrendezésre kiküldött miniszteri biztos a hozzánk beérkezett kérdésekre a következő határozatokat hoztuk:

1. Házhely. Egyelőre csak azok a házhelyek oszthatók ki, amelyek a földbirtokrendelet értelmében amúgy is kiosztásra kerülnek és házhelynek alkalmasak. Ezeket a házhelyeket 6–800 négyszögöles parcellákba osszuk szét, elsősorban a ház és házhely nélküli földművescsaládoknak, másodsorban lehet a tisztviselőknek, iparosoknak is és nagycsaládú kisbirtokosok idősebb fiainak. Abban az esetben, ha kiosztásra kerülő házhelynek alkalmas föld a községben nincs, feltétlenül hagyjon meg a községi földigénylő bizottság meghatározott területet későbbi cserére. A földigénylő bizottság nem vehet el házhelyet azoktól, akiknek a 600/1945. sz. kormányrendelet értelmében földjük megváltásra nem kerül. Ebben a kérdésben később fog miniszteri rendelet megjelenni. Ez a rendelet intézkedik a kisbirtokosok házhelynek alkalmas földjének megfelelő cserével való elvételéről.

2. Telepítés. A megye nyugati részében nagy mennyiségű, kb. 5000 hold szántó és 500 hold szőlő maradt gazdátlanul a volksbundisták elmenekülése és a rendelet értelmében történt elkobzás miatt. Ezek a földek ma gazdátlanul állnak, és feltétlenül szükséges, hogy ezekbe a községekbe: Sopronba, Harkára, Ágfalvára, Bánfalvára stb. magyar falukból jöjjenek a földigénylők, és vegyék birtokukba a gazdátlanul maradt földeket. Ezért felszólítjuk a földigénylőket, hogy azok, akiknek falujukban kevés föld jutott, jelentkezzenek a községi földigénylő bizottságnál kitelepülésre, és azonnal válasszanak maguk közül egy megbízottat, aki feljön Sopronba, és velünk a kitelepülés módját és feltételeit megbeszéli. A juttatandó terület ezen a gazdaságilag nagyon jól művelhető és városhoz közeleső falvakban kb. nyolc kat. hold lesz. Felhívjuk a földigénylők figyelmét az ügy sürgősségére, amely haladéktalanul sürgős intézkedést kíván. A telepítési megbízottak május hó 15-én jelenjenek meg Sopronban a vármegyei földbirtokrendező tanácsnál.

3. Parasztbirtok. Több helyen tapasztaltuk, hogy a községi földigénylő bizottság parasztbirtoknak nyilvánít és 200 hold föld meghagyását javasolja úri birtokosoknak, így pl. Beleden parasztbirtokosnak ítélték Czirákyt és Barthodeszkyt is. Parasztbirtokosnak a rendelet értelmében és szellemében is csak az tekinthető, aki társadalmilag és gazdaságilag is a dolgozó parasztsághoz tartozott, és ezt mindegyik földigénylő bizottság könnyűszerrel és igazságosan meg tudja állapítani. Az a földigénylő bizottság, amelyik grófokat, vármegyei nemeseket tesz meg parasztbirtokosnak, nem képviseli a földigénylők érdekeit, ezért felhívjuk a földigénylők figyelmét, hogy az ilyen bizottságokat azonnal mondassa le, és gondoskodjon arról, hogy az ő emberei kerüljenek be a bizottságba.

Ugyanitt kell megemlítenünk, hogy egyes birtokosok németellenes magatartásuk és a fent említett rendelet 15. pontjára hivatkozva 300 hold meghagyását kovetelik. A rendelet határozottan kimondja, hogy csak azoknak hagyható meg 300 hold, akik kimagasló érdemeket szereztek a németellenes harcban. Bár ennek az eldontése az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának a feladata, a megyei tanács megállapítása szerint a megyében kimagasló érdemeket szerzett birtokos nincs, ezért, akik 300 hold meghagyását kovetelik, a foldosztást gátolják, és feltétlenul kívánatos a termelés szempontjából is, hogy a kozségi foldigénylő bizottságok csak a rendelet értelmében jogos 100 hold foldet mentesítsenek a megváltás alól.

4. Tartalékolás. Felhívjuk a kozségi foldigénylő bizottságok figyelmét, hogy a kiosztandó foldterulet ot-tíz %-át tartalékolják. A tartalékolt foldteruletet kishaszonbérletbe ossza ki a foldigénylő bizottság, és a terulet végleges tulajdonba juttatásáról csak később, folyamatosan szabad intézkednie. A tartalekoást az tette szukségessé, hogy a foldosztás gyorsasága miatt biztosan lesznek lfoldigénylők, akiket esetleg távolmaradásuk miatt, mint katonákat méltánytalanság ér. Ezt helyesbíteni csak a tartalékolt foldből tudjuk. Mellőzhető a tartalékolás ott, ahol a kiosztandó foldterulet a 200 hold szántót nem haladja meg.

5. Egyházi birtok. Egyházi birtoknál, tekintet nélkul arra, hogy hány hold tartozik hozzá, 100 kat. holdat feltétlenül mentesíteni kell a megváltás alól. Abban az esetben, ha egyes kozségekben a lelkészi javadalom és az egyház fenntartására semmi fold nem áll rendelkezésre és kegyúri teher megváltása címén sem jut fold ezekre a célokra, a kozségi foldigénylo bizottság javasolhatja, hogy az egyházak a kiosztandó foldteruletnek és a foldigénylők számához mért juttatásban részesüljenek. Ez a juttatás az eddigi gyakorlatban 10–20 kataszter között mozgott.

6. Gazdasági felszerelés. A rendelet 25. pontja értelmében a megváltandó terulethez tartozó mezőgazdasági felszerelés is a foldigénylők tulajdonába megy át, ezért felhívjuk a kozségi foldigénylő bizottságokat, hogy haladéktalanul írják ossze részletes leltárba a megváltandó vagy elkobzandó birtokon található osszes gazdasági felszereléseket és gazdasági épuleteket (a lakóházakról a foldigénylő bizottság egyelőre nem intézkedhet). A leltárhoz mellékeljék, hogy a foldigénylő bizottság kinek kívánja juttatni az egyes gazdasági felszereléseket, mezőgazdasági gépeket. Feltétlenul szukséges, hogy kulonosen a mezőgazdasági gépeket és épületeket kozösen tobb juttatott kapja. A földigénylő bizottságok ezeket a leltárokat és a felszerelés juttatási tervezetét május 15-ig tartoznak futárszolgálattal bekuldeni a megyei foldbirtokrendező tanácshoz.

7. Termelés biztosítása. Nagyon sok helyutt a vármegyében nincstelen napszámosok nem mernek foldet igényelni azzal az indokolással, hogy nincs igaerő és gazdasági felszerelés, és nem tudják megművelni a juttatott földet. A juttatás nem egy évre szól, hanem mindenki orok tulajdonba kapja a foldet, ezért feltétlenul fontos és szükséges, hogy a foldosztás igazságos és méltányos legyen, ne történhessék meg az, hogy a szegény nincstelen napszámos, azért, mert igaereje nincs, annak ellenére, hogy legjobban megérdemli

a földet, kevesebb földhöz jut, mint a több igaerővel és felszereléssel rendelkező törpebirtokos kisbérlő vagy kisbirtokos. A Földművelésügyi Minisztérium gondoskodott arról, hogy az országban megmaradt igaerők és gazdasági felszerelések mindenkinek egyformán álljanak rendelkezésére. Ezt a rendeletet a helyi termelő bizottságok hajtják végre, addig is, amíg a megye minden községében ezek megalakulnak, a termelés szempontjából a községi földigénylő bizottságokat bízzuk meg, hogy minden erővel hassanak oda, hogy a földhözjuttatottaknak a földje megmunkálható legyen, és minden talpalatnyi föld be legyen vetve, szükséghez mérten igénybe vehetnek minden igaerőt.

8. Mintabirtok. Mezőgazdasági termelésünk biztosítására feltétlenül szükséges, hogy állami kezelésben levő mintabirtokok az ország minden részében létesüljenek. Ezért felhívom a községi földigénylő bizottságok figyelmét, hogy ahol lehet, 150–300 kat. hold terjedelemben hagyjon meg földet, de ezt a területet is addig, amíg az állam gondoskodni tud arról, hogy mintabirtok létesüljön és a gazdálkodás a mintabirtok céljainak megfelelően elkezdődjön, a földigénylő bizottság kishaszonbérletbe ossza ki, főleg azoknak a törpe- és kisbérlőknek, akik a rendelet miatt bérletüket elvesztették.

9. Nem földművesnép (gazdasági intézők, iparosok, nyugdíjasok stb.) földhöz juttatásáról. A fent említett rendelet címe és szelleme is határozottan kimondja, hogy a kiosztásra kerülő földet a földművesnép kapja. Ennek ellenére nagyon sok esetben megtörténik, hogy olyan emberek jutnak földhöz, akik idáig soha földön nem dolgoztak, csak most a földosztás hatására határozták el, hogy földművesek lesznek. Földigénylő bizottság csak azoknak az embereknek adhat földet, akik, ha iparosok voltak is, de harmadában vagy részében vállaltak mezőgazdasági munkát, intézőknek pedig abban az esetben, ha nem akarnak állami szolgálatba menni, hanem gazdálkodni akarnak. Természetes, hogy iparosok még a fent említett esetben sem kaphatnak annyit, mint a nincstelen napszámosok, akiknek egyetlen megélhetési lehetősége a föld. A rendelet azt is világosan kimondja, hogy birtokon maradni akaró intéző sem kaphat 15 holdnál több földet, hanem csak kevesebbet, a földigénylő bizottság javaslata szerint.

10. Olajos magvak. A termelés szempontjából feltétlenül szükséges, hogy olajos magvakat legalább annyit termeljen a kisbirtokos Magyarországon, mint amennyit a nagybirtok termelt, ezért felhívjuk a községi földigénylő bizottságot, hogy minden erejével hasson oda, hogy a kiosztott hold föld legalább hét %-án olajos magvat termeljenek a földhöz juttatottak. Különösen fontos megyei szempontból is a cukorrépa termelése. Kérjük a földigénylő bizottságokat, hogy gondoskodjanak arról, hogy legalább annyi területen termeljenek a községben cukorrépát, mint amennyit a nagybirtok termelt.

Felhívjuk még a földigénylők figyelmét, hogy minden ügyben bizalommal forduljanak a megyei földbirtokrendező tanácshoz.

Hegedüs András s. k.
megyei miniszteri biztos

Dr. Berecz Dezső s. k.
vf tanács elnöke

Háromoldalas, sokszorosított körlevél. – Soproni ÁL MFT 1945–125.

90

Vásárosnamény, 1945. május 7

A megyei földbirtokrendező tanács jelenti az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak, hogy Tomcsányi Vilmos Pált háborús bűnösnek nyilvánította

Az Országos Földbirtokrendező Tanács által 417/1945. szám alatt történt felhívásra a következőket válaszolom:

Tomcsányi Vilmos Pál[1], bár ez ideig nem szerepel a kormány által kibocsátott háborús bűnösök listáján, a községi földigénylő bizottság az alábbi indokok alapján háborús bűnösnek nyilvánítja.

„A szegedi kormány óta az ellenforradalmi kormány népellenes politikáját támogatta, a legsötétebb terrorral választatta magát három cikluson át képviselővé, míg végül felsőházi tag működött népellenes alapon. 1923-ban igazságügy-miniszter lett, és 25 botbüntetést terjesztett a nemzetgyűlés elé, tehát botos miniszter volt. A csonka megyében Tomcsányi volt az agrárproletariátus kizsákmányolás diktátora, ő gyakorolt nyomást a munkáltatókra, hogy többet, mint ő, ne merjenek fizetni, Tomcsányi azt is kijelentette, hogy arra kell törekedni, hogy egy nadrágja legyen két parasztnak. És végül Kárpátalja kormányzói biztosa volt. Ezen rövid indokok is világosan indokolják háborús bűnösségét, és mint neje, Vladár Erzsébet ingatlanai is több mint 1000 kat. hold, az igénylők nagy száma is megköveteli az igénybe vett birtok kiosztását, mint ilyen, rendelet 3. fejezet 23. §-a értelmében egy személynek tekintendő. Kéri a községi földigénylő bizottság a megyi földbirtokrendező tanácsot arra nézve, hogy fenn nevezett Tomcsányi Vilmos Pál háborús bűnössége megállapítását. Egyben közli a földigénylő bizottság, hogy három kat. holdat meg nem haladó terület és lakóház megtartásához hozzájárul."

A tanács Tomcsányi Vilmos Pált a 600/1945. Me. sz. rendelet alapján háborús bűnösnek, illetve népellenesnek nyilvánítja, és elrendeli mindennemű ingatlanainak elkobzását. Indoklásul elfogadja azokat a tényeket, amelyeket a községi földigénylő bizottság Vásárosnaményban 1945. évi május hó 3-án kelt jegyzőkönyvében a vármegyei földbirtokrendező tanács elé adott. A földigénylő bizottság indoklását a tanács kiegészíti azzal, hogy nevezett a Vörös Hadsereg bevonulása előtt intézőjével együtt elmenekült, minek folytán alaposan feltehető, hogy fasiszta érzelme kényszerítette a menekülésre. Birtoka gazdátlanul maradt, és felesége ma sem hajlandó férje tartózkodási helyéről nyilatkozni.

Olvashatatlan aláírás
elnök

Kétoldalas, géppel írt, eredeti fogalmazvány. – Nyíregyházi ÁL Szatmár-Bereg m. FH 1945–604.

[1] Konzervatív, jobboldali politikus. Országgyűlési képviselő 1920–1922 és 1926–1939 között. Igazságügy-miniszter 1920. március 14-től 1922. január 16-ig, belügyminiszter 1921. február 19-től 1921. április 14-ig. Jelentős szerepe volt az 1920:XXVI. tc. megalkotásában, mely bizonyos bűntettek és vétségek esetében a botbüntetés alkalmazását írta elő.

Debrecen, 1945. május 7

A Földmívelésügyi Minisztérium Bács-Bodrog megyei megbízottjának jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földosztásról és a volksbundisták ellenpropagandájáról

Jelentés

A Bács-Bodrog megyei földrendező bizottság Baján hét tagból áll, felülvizsgálja a beérkezett panaszokat, a tanács előtt tárgyalják, és el nem döntés esetén fölterjesztik az Országos Földrendező Tanácsnak. Rendkívüli esetekben kiszállnak a helyszínre, az elakadt ügyekben tanáccsal szolgálnak, a tanács határozatát közlik és azok szerint utasításokat adnak. Naponta beszámolnak az ellenőrző szovetséges tisztnek és az alispánnak. Az ott-tartózkodásom alatt kétszer voltam kihallgatáson nála, melyben tudtomra adta, hogy a trianoni határnál levő vitás területeket elintézte, és fel lehet osztani. Másrészben megkérdezte, hogy kik azok, akik akadályozták a földosztást, s vannak-e, kik emiatt be vannak záratva. Megmondtam, hogy bezárva nincs senki, de fel vannak függesztve az állásuktól. A vármegyei tanács tagjai egy mintagazdaságot hagytak, mivel több megfelelő terület nem állt rendelkezésükre. A parasztbirtokot 200 kat. holdig, az úri birtokot és a célvagyont 100 kat. holdig meghagyták. A Volksbund-birtokokat a községi földigénylő bizottságok elkobozzák, a birtokíven beterjesztik, s a vármegyei bizottság a hozzáfűzött panaszokkal együtt felülvizsgálja és az eredményről a községet értesíti. Kevés ideig tartózkodtam a tanácsban, többet útban voltam azoknak a községeknek a felülvizsgálására, hol legtöbb volt a baj vagy hanyagság.

1. Baja: Földigénylő bizottság áll 20 tagból, felosztandó fold 80%-ban nagybirtokból áll, nagy távolságok miatt az igénylők nem sietnek igénybe venni. Rajta levő cselédség sem tudja művelni az ott-tartózkodó állatkórháztól, mert állandóan közmunkára vannak igénybe véve. Tárgyalásokat folytatunk, hogy Vaskút engedetlen Volksbund-tagjait adják munkára a kórház részére, hogy a rajta levő kisbirtokosok mentesítve legyenek.

2. Bácsbokod: Nagyszámú a német lakosság, 163 igénylője kielégítve 1207 kat. hold területből. Földigénylő bizottsága a további Volksbund-birtokokat veszi létszámba s juttatja gazdasági fölszereléshez a földhöz jutottakat.

3. Bácsborsód: Lakossága nagy részben német ajkú, földigénylő bizottsága 231 igénylőnek juttatott 1828 kat. holdat, 1500 kat. holdat Madaras község részére juttatott.

4. Bátmonostor: Lakossága magyar, 244 igénylőből 139 kielégítést nyert 670 kat. holdon, kielégítetlen maradt 110 igénylő, 600 kat. holdból kielégíthető Mohácsszigeten.

5. Csátalja: Német ajkú lakossága van, itt 250 székely lett letelepítve, 262 igénylő lett kielégítve 2684 kat. holdon, a székelyek lakással is ellátva.

6. Csávoly: Lakossága német ajkú, 70%-ban Volksbund-tagok, földigénylő bizottságát újra kellett szervezni, felelősségre vonáskor beismerték, hogy a

munkájukat tudatlanságban rosszul végezték, rámutattam, hogy Volksbundtagok hozzátartozóinak 10–15 kat. hold szántót, családtalanoknak vagy csak egy családtaggal bíróknak kiegészítésul meglevő vagyonuk figyelem nélkul hagyásával 10–15 kat. hold szántót vagy két-három kat. hold szőlót juttattak. Az újjáalakított bizottsággal ezt részben toroltettem, vagy pedig kevesebbre vettuk. Itt megemlítem, a csávolyi rendőrvezetőt sebesulése miatt kórházba szállították. Gyógyulása után lesz letartóztatva, bűne neki az, hogy kozmunkára csak magyarokat, esetleg bunyevácokat szedett, és a gazdasági felszerelés összeszedését megakadályozta. Ebben a kozségben száz borotai család lett áttelepítve.

7. Dávod: Foldigénylő bizottsága 500 igénylőből 432-őt juttatott foldhoz 2615 kat. holdon, 68 igénylőt Puspokpusztán helyezett el. Lakossága magyar, a Magyar Kommunista Párt bajai szervezete voros zászlóval tuntette ki gyors munkajukért.

8. Felsőszentiván: Lakossága háromféle, egyik fele német, másik fele magyar és bunyevác. Foldigénylő bizottsága jól végezte a rábízott munkát, surgetésre határidőre befejezték. Gazdasági szerszámokat szétosztották.

9. Gara: Lakossága német ajkú, 416 igénylője kielégítve, ebben 150 székely család van kevés gazdasági folszereléssel ellatva, élelmezésukről gondoskodva. 43 családot ingyen lát el a kozség, a tobbi fizetés ellenében kapja az élelmet, egyes székelyek megerősítették a mondottakat. 3186 kat. holdat osztottak szét, 300 kat. hold tartalékolva van.

10. Hercegszántó: 299 igénylőjéből kielégítve 73, 289 kat. hold teruleten. 226 igénylője a mohácsi-szigeti Albert-pusztáról kér kielégítést, lakossága magyar, reform előtt ezen a pusztán dolgoztak.

11. Nagybaracska: Lakossága magyar, 256 igénylőjéből 30 nyert kielégítést, 226 igénylője Mohácsi-szigetről vár kielégítést, szerinte óket illeti, mert mindig ók művelték.

12. Szeremle: 236 igénylőből kielégítve 185, 1062 kat. holdon, 51 igénylője kielégítését Mohácsi-szigeten kéri. A lakossága magyar.

13. Vaskút: Lakossága német ajkú, kevés bunyevác és magyar. Itt a foldigénylo bizottságot újra kellett szervezni, mert nem tudtak beszámolni, jelentéseket sem kuldtek, amiatt a jegyző fel lett fuggesztve az állásától. Az ellene tett panasz nyomán a bajai főszolgabíró folytatja a kivizsgálást, a foldigénylő bizottság otos tagjait a rendőrség hallgatta ki, ellenőrzés alkalmával kiderult, hogy a foldet papíron kiosztották, de egy-két panasz rávezetett, hogy a valóságban nem. Másnap reggelre behívattam a foldigénylőket, a panaszokat felvettuk, bunyevácok vezetőjével összehívattuk az ott lakó bunyevácok egy részét, megkérdeztuk, megkapták-e az igényelt foldet, és kiderült, hogy ők nem is igényeltek, mert féltek, hogy az ott lakó német lakosság elbocsátja óket, és mi történik veluk, ha a németek visszajonnek, mert az ottani német birtokosok avval biztatták őket, mint a magyarokat, hogy csak igényeljenek, mert úgysem soká tart ez. A panaszosok által megadott címről behozattunk egy pár német lakost, megkérdeztuk, hogy miért nem ásták a foldet vagy szőlőt és miért ijesztgették a foldigénylő lakosokat, hogy a fold úgysem lesz az ovék, védekezésuk abból állt, hogy vagy este volt és akkor nem mennek ki a foldukre megmutatni, vagy

nem értek rá, hogy miért ijesztgették az igénylőket, azzal feleltek, hogy ők ilyesmit nem mondtak, és ők szívesen átadják a foldjuket is. Ezeknek megmondtuk, hogy mondják el a többi Volksbund-tagnak is, hogy aki ingóságát vagy ingatlanát nem adja át, az internálva lesz. E célból korlevelet bocsátottam ki az osszes kozségekbe, hogy ne tudják megakadályozni a gazdasági felszerelés kiadását. Az újjászervezett foldigénylő bizottság megígérte, hogy minden erejével rajta lesz, hogy a foldigénylőket kielégítse. A birtokíven feltuntetett, megjelolt hibákat kiigazítja, a gazdasági folszerelést a rendőrség segítségével elkobozza, és az új tulajdonosok birtokába juttatja. Az utóbbi jelentésükből kiderult, hogy korulbelul 1000 hold Volksbund-birtokot fedeztek fel, melyből a hátralevő igénylőket ki is elégítették. Ebben a kozségben 100 székely család van telepítve, ellátásukkal a foldigénylő bizottságot bíztuk meg, mivel a jegyző jelenleg fel van fuggesztve.

14. Bácsalmás: Járásszékhely, lakossága 70%-ban német, tobbi része bunyevác és magyar, foldigénylő bizottságát dobszó útján kellett osszehívni, mert szerintuk a foldosztás el volt intézve. Mivel Bácsalmás igénylői ki vannak elégítve, internálással fenyegettem meg őket, ha nem tárják fel a tobbi Volksbund-birtokot és nem juttatják gazdasági folszereléshez a foldhozjuttatottakat. Ennek során kiderult, hogy még 60 székely család és 200 borotai családot tudtak foldhoz, lakáshoz, némi gazdasági felszereléshez juttatni. 5657 kat. holdon 908 igénylőt juttattak foldhoz és szőlőhoz.

15. Csikéria: Lakossága magyar, 115 igénylőjét 214 kat. holdon elégítette ki. Ebből 110 szántó, 104 kat. hold szőlő.

16. Katymár: Német ajkú lakosságú, földigénylő bizottsága eleinte akadozott, de háromszori surgetésre, minden kulonos változás nélkul végrehajtotta a foldreformot. 435 igénylő kozott 3526 kat. holdat osztottak ki.

17. Kelebia: Lakossága magyar, foldigénylő bizottságának a jegyző és a bíró segítségére volt. Nagy hátrányukra volt, hogy Jugoszláviából náluk rakták át a magyarok legnagyobb részét. 560 kat. hold trianoni vitás terulet jogosságát tudtukra adtam, s pár nap alatt elkészultek. 476 igénylő kozott 2254 kat. holdat osztottak szét.

18. Kunbaja: Lakossága háromféle, kevés magyar, foldreformmal elkészultek, nagyon kevés Volksbund-birtokot osztottak. Igénylőket nagyrészt az Andrássy-birtokból elégítették ki. Utasítást adtam a további Volksbund-birtokok feltárására, mivel a megyei bizottság úgy határozott, hogy a Kunbaja határában levő Andrássy-birtok erdős része úgyis az állam tulajdonát képezi, az ott található 130 kat. holdat kitevő szőlőt és a sorfőző major gazdasági épuletével mintegy 500 kat. hold szántó becsatolásával állami mintagazdaságot létesít, amennyiben sikerülne Kunbaja igénylőjét a még található Volksbund-birtokokra helyezni.

19. Madaras: Magyar lakossága részint saját, részint Mélykúttól kapott teruleteken kielégítve. 421 igénylőjét 2431 holdon elégítette ki.

20. Mátételke: Lakossága magyar, 94 igénylője kielégítve 640 kat. holdon, 172 kat. holdat Borotának telepítés részére és 400 kat. holdat Tataházának juttatott.

21. Tataháza: Lakossága magyar, 81 igénylője kielégítve Mátételkétől kapott 400 holdon. Terulete mind 200 holdón aluli parasztbirtok.

22. Tompa: Lakossága magyar, igénylőjét részben Tompa, részben Kisszállástól kapott 2000 holdon elégítette ki. 1031 igénylőjét 5122 kat. holdon elégítette ki.

23. Jánoshalma: Járásszékhely, magyar lakosságú, foldigénylő bizottsága mindent elkovet, hogy nagy számú igénylőjét kielégítse, eddig eredménytelenul. 1060 igénylőjéből eddig 420-at elégített ki, részint a saját teruletéből, részint Kisszállástól kapott teruletekből. Mintegy 2500–3000 kat. holdra van szuksége, melyet a Pest megyei Hajós kozség határában levo uradalmi birtokból akarnak megszerezni. Már felhívtam az Országos Foldrendező Tanács figyelmet, mivel az ott munkalkodo Kovacs és Daróczi elvtársak csak részben, akkor is felületesen vesznek tudomast a szukségről. Kérem a foldteruletet nekik ítélni, mert eddig is ok munkaltak.

24 Borota: Magyar lakossagú, 3017 kat. hold teruleten, mely nagyon homokos, csak 400 igénylőjét tudta kielégíteni, 400 igénylője további kozségekbe áttelepítéssel vannak elhelyezve. Csávoly, Bácsalmás és Mátételke.

25 Kisszallás: Magyar lakosságú kozség, 9463 kat. hold kioszthato teruletéből 451 igényloját 4000 kat. holdhoz juttatta, a tobbit átadta Tompa, Kelebia, Jánoshalma és a Csongrád megyei Öttomos kozségnek, mert ezt a reszét ok munkálták

26 Rém: Lakossága magyar, 182 igénylőjét 1325 kat. holdon elegítette ki.

27. Mélykút. 1188 igénylojét 5713 kat. hold szántóból elégítette ki.

Jelentesemben feltuntetett számok még nem véglegesek, mivel még igénylok kis létszámban most is jelentkeznek, és még két terulet, az úgynevezett Mohácsisziget, melyre az ottani igénylők és a Jánoshalma részére igényelt Hajos kozségbeli terulet még véglegesen nincs átadva. A földosztással a hangulat kozsegenként változik és javul.

Józsa István
Foldmuvelésugyi Minisztérium
Bacs-Bodrog megyei megbízottja

Haromoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat – OL OF 1945–904 (2258)

Az irat kulzetén „A Bács-Bodrog vármegyei miniszteri megbízott részleges jelentése az uo. reszeről tudomásul szolgál. A fasiszta németekkel kapcsolatos részei a jelentesnek sem igényelnek külon intézkedést, tekintettel a Népgondozó Hivatal által folyamatba tett kitelepitesi eljárásra."

A nemet lakossagú kozsegek foldigenylő bizottságainak működése ellen nemcsak Bacs-Bodrog megyeben, hanem a dunántúli megyékben is hasonló kifogások merultek fel A bizottsagok legtobb esetben már osszetételuknél fogva sem tudták feladatukat teljesiteni. Ezért az OFT 1945. május 9-én korrendeletben utasította a megyei foldbirtokrendező tanácsokat, hogy a sváb lakosságú kozségekben alakult foldigénylő bizottságok működesét a legnagyobb figyelemmel kísérjék, és ahol a foldigénylő bizottságok tevékenysége nem felel meg a kovetelmenyeknek, a bizottsagok mukodeset fuggesszek fel, es a foldkiosztásokat hatálytalanítsák. [Kaposvári ÁL főisp. 1945–6.]

1945. május 22-én az OFT az egész ország területén azonnali hatállyal felfüggesztette a községi foldigénylő bizottságok működését azokban a községekben, melyekben a lakosság jelentős része német nemzetiségű volt, mert a foldkiosztást nem a 600/1945. Me. sz. rendelet szellemében hajtották végre. [Debreceni ÁL Hajdú m. FH 1945–924.]

92/a

Jászberény, 1945. május 10

A földigénylő bizottság beadványa az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: az úri földeket elkobzásra javasolja, mert tulajdonosaikat kivétel nélkül háborús bűnösöknek tekinti

Kik számítanak háborús bűnosoknek? Ez idő szerint nagyon sokat vitatkoznak afölött, kik a bűnösök a háború elindításáért. Véleményunk szerint kevesebb vitával el lehetne donteni, mert meggyőződésünk és tapasztalatból tudjuk, hogy nemcsak azok felelősek ezért a folmérhetetlen pusztításokért, akik egyénileg is felelosek. Itt értem azokat, akik mint hivatalos vezető személyek hurcoltatták a munkások ezreit internáló táborba és helyezték rendőrségi felugyelet alá. Véleményunk szerint ugyanolyan bűnosoknek mondható azon száz vagy kevesebb úri földbirtok tulajdonos is, akik ugyan mint egyének gyávaságuk folytán nem pofozkodtak, még hasba sem rúgtak, de felelősek azok is, akiknek éppen abban merult ki a ténykedésük, hogy semmit sem tettek annak megakadalyozására. Az összes, de az egyéneknek[1] helyeseltek és tapsoltak. Az idecsatolt jegyzőkönyv szerinti feltüntetett egyéneket tobbé-kevésbé, de mind elég súlyos felelősség terheli. A tekintetben, hogy országunkat az általuk helyeselt romboló politikájuk folytán minden kultúránkkal egyutt hosszú időre a lehető legszörnyűségesebb módon romba döntötték. Hogy félre ne értsuk, meg kell említenem, hogy éppen az itt szóban levő urak azon személyek, akik tobb mint 25 éve folytatták városunkban romboló tevékenységuket, oly értelemben is, hogy ha mi a dolgozó munkástestvéreimmel egyutt turelmunket vesztvén szovetkezés útján akartunk úgy kultúránk, mint életszínvonalunk fölemeléséért kiallani. Nem átallották minden ily irányú megmozdulásunkat csendőrszuronyokkal es rendőri kardokkal a lehetőleg legbrutálisabb eszközökkel elfojtani, sőt nem utolsósorban bennunket bortonbe hurcoltatni, amint a felsoroltakból világosan kitűnik. Ezek után joggal kérdjuk annak megállapítását, kiket nevezhetünk háborús bűnösöknek? Ha nem az itt felsorolt, de jegyzőkonyvileg bemutatott személyeket és ahhoz hasonlókat. Mert egyet nem szabad elfelejtenünk, akármilyen szemszögből is vizsgáljuk a dolgot, országunk legszornyűségesebb módon szétzúzva, városaink és hídjaink romba dontve, szétrombolva, hogy tobbet ne is mondjunk. Országunk dolgozó népe bosszúért kiált. Véleményunk és meggyőződésunk, hogy ez a bosszú, ha késik is, de el nem maradhat. Ennek tudatában az igazság alapjára helyezkedve kérjuk a foldbirtokrendező tanácsot, mint olyant, ezen szempontok szem előtt tartásával, de a javunkra elbírálni

[1] Értelme: az egész rendszernek és az egyes vezetőknek is helyeseltek és tapsoltak.

szíveskedjék. Egyébként ezen földtulajdonosok földjét igénybe vettuk, és a birtokba helyezés is megtörtént. Így a politikai visszahatás nem akkor lesz károsabb, ha a kis földnélkuli jánosokat hagyjuk a birtokban, ellenkezőleg, akkor lesz nagyobb hatással, ha a régit tulajdonba hagyjuk.

Varga Lajos
Csik Kalmán
Szappanos János
Badari Imre
Otvos István
Cseh Demeter
Nagy József
Horváth Béla
Badari József
Osgyáni Sándor
Sas András
Remete Sándor

Jászberényi Földigénylő Bizottság

Volgyi István
elnok

Egyoldalas, geppel irt, eredeti tisztazat – OL OF 1945–696

92/b

Jászberény, 1945. június 14

A földigénylő bizottság otos tanácsának újabb kérelme az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: kozolje, kit kell háborús bűnosnek tekinteni

Tisztelettel kérjuk az Országos Tanácsot, hogy szíveskedjenek tudatni velunk, hogy kit nevezhetunk haborús bűnosnek vagy ki a népellenes, mert mi a háborús bűnosoknek a birtokát kobzásra ajánlottuk a megyei földhivatalhoz, és azt majdnem teljes egészében visszautasították, így mi most azt sem tudjuk, hogy nem mi vagyunk-e azok a háborús bűnosok, mert kobozni mertük, vagyis kobzásra mertük ajánlani, szerintunk népellenes és háborús bűnosok vagyonát, mi azért ajánlottuk, vagyis azért javasoltuk ezeknek az elkobzását, mert azt hittuk, hogy a helyi viszonyokat mi jobban ismerjuk, mint nem a városunk lakói, de úgy látszik tévedtunk, ezért szépen kérjuk az Országos Tanácsot, szíveskedjenek velunk megértetni, hogy kit tartsunk háborús bűnosnek.

Tisztelettel.

Ötvos István
a földigénylő bizottság otos tanácsának titkára

Egyoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat – OL OF 1945–696.

A jászberényi földigénylő bizottság kérelmére írásban nem kapott választ, mert az OFT tagjai maguk sem képviseltek egységes álláspontot ebben a kérdésben. A tanácstagok egyik része azt a nézetet vallotta, hogy az illető kozség lakossága tudja eldonteni legjobban, ki volt népellenes és háborús bűnos. A tanácstagok kisebbik része korrendelet kiadását és az egyes esetekben tanúkihallgatások eszkozlesét surgette. Ilyen irányú javaslatot azonban a tanácstagok tobbsége az OFT 1945 június 9-i ulésén leszavazta. [OL OFT jkv. 1945. június 9.]

Mohács, 1945. május 11

Bóth Barnabás mohácsi lakos jelentése Baranya megye főispánjának: a földreform végrehajtása ügyében nagy tájékozatlanság uralkodik, felhatalmazást kér, hogy konkrét esetekben intézkedhessék

Kedves Főispán elvtárs!

A múlt héten Laki rendőrtanácsos elvtárs bevitt főispán elvtársnak egy ceruzával írt levélvázlatot. Ezen vázlatot át akartam írni tintával, illetve abból akartam megfogalmazni egy hosszú jelentést, azonban már nem volt rá idő. Azt hiszem, hogy főispán elvtárs így is megértette, hogy miket szerettem volna bejelenteni.

Nálunk most már sürgős intézkedésre van szükség. A dávodi[1], baracskai földigénylők, bár mi a földet már felosztottuk, egyszerűen átjönnek fegyveres nemzetőrökkel, és a mi karóinkat kidobálják, és ők foglalják el a földeket. Ezt már április 27-én szóval is jelentettem úgy a tanács tagjainak, mint Abelovszki kormánybiztos elvtársnak, meg is ígérték, hogy Baján közvetlen intézkedni és tiltakozni fognak, azonban még ma sem kaptunk semmiféle intézkedést vagy választ erre vonatkozólag. Most már ismét más pusztákra teszik rá kezeiket. De már nemcsak a pusztákat, hanem a jószágállományt is lefoglalták, és a cselédséget ki akarják uldozni lakásaikból. Albertpusztán és Debrinában ugyanez a helyzet, ahol a szántóiak járnak el hasonlóképpen jogtalanul. Mi 1300 holdat leadtunk a dávodiaknak, de ők még 1200 holdat követeltek. Nekünk sincs elegendő földunk, így nem adhattunk többet.

Más egyéb bajok is vannak. Az ügyvédek, jegyzők és egyéb reakciós elemek (doktorok és ehhez hasonló értelmiségiek) nemcsak hogy különféle rágalmakkal illetnek, hanem minden munkánkat ott, ahol csak mód van rá, megfúrják. A vidéken is sok helyen lehetetlen állapotok vannak. Mindennap több községből is jönnek az emberek felvilágosításért különféle ügyekben. Tulajdonképpen nincsenek tisztában, hogy mik a teendőik, és úgy látszik, nincsenek felvilágosítva. A községi jegyzők, úgy látszik, nem világosítják fel őket. A bírók pedig nem egy esetben gáncsoskodnak. Erről különben Laki rendőrtanácsos elvtárs is felvilágosítással szolgálhat. Itt nem annyira gazdasági, mint egyéb földreformmal kapcsolatos bizottságok működéséről és hatáskoréről van szó. A gazdasági vonatkozású ügyeket, remélem sikerül majd Vajda termelési biztos elvtárssal közösen elintézni, mert nevezettet komoly, megfontolt és erőskezű elvtársnak ismertem meg.

Abelovszki kormánybiztos elvtárs szóval megbízott, hogy a járásban előforduló dolgokban intézkedjek, azonban ezt írásban szeretném megkapni, akár mint miniszteri biztos vagy megbízott, de így írás nélkül nem intézkedhetek.

[1] A dávodiak a Mohácshoz tartozó Mohácsi-szigeten a földeket önhatalmúlag kiosztották és megművelték. A Bács-Bodrog megyei Földbirtokrendező Tanács, bár a kérdéses terület Baranya megyéhez tartozott, a dávodiak földosztását jóváhagyta. [OL OF 1945–2994]

Ezt neki is megmondtam. Itt a reakciós tomegekkel kell megkuzdjunk minden vonalon, akik most a pártok egyikében bújnak meg. Hihetetlen módon gáncsoskodnak, jogtalan eljárással vádolnak bennunket. De sok volna leírni, hogy mi minden történik itt. Ha a megbízásom megvan, akkor jogos intézkedésem tudatában igen sok dolgot egyszerűen és gyorsan tudnék elintézni, így viszont nem merek utasításokat sem adni, mert rogton azzal állnának elő, hogy mi jogon intézkedem. Így is megtettem azonban, hogy már tobb esetben intézkedtem, és a rendőrséget kértem fel egyes dolgok kivizsgálásában és egyes egyének internálási ugyében, mert arra igazán alapos okok voltak.

Múlt heti bejelentésemre és jelen kérésemre vonatkozólag sürgős intézkedést kérek.

Szabadság!
Bóth Barnabás

Kétoldalas, geppel irt, eredeti tisztazat. – Pécsi ÁL főisp. ált. 1945–665.

Az iraton olvasható feljegyzés szerint a főispán utasította Abelovszki megyei miniszteri biztost, hogy a kért felhatalmazást adja meg, majd Bóthtal is megbeszélte a teendőket.

94

Sárpilis, 1945. május 14

A földigénylő bizottság kérelme a Tolna megyei miniszteri megbízotthoz: Orbópusztán a volt gazdasági cselédség szovetkezetbe tomorult, s az élő és holt felszerelés igénybevételének engedélyezését kéri

Jelentem, hogy a Sárpilis kozséghez tartozó Orbópusztán, mely a 600/1945. Me. sz. R. alapján megváltás alá kerult, van igavonó jószág (ökrök) és gazdasági felszerelések.

A pusztan lakó és az ottani foldből juttatott cselédség szovetkezetbe tömörült. A szovetkezet a tavaszi szántás-vetési munkákat már elvégezte, tehát az igaerőre szukségük nincsen. A sárpilisi foldhoz juttatott nincstelen egyének pedig még csak nem is szántottak a nagy igaerőhiány miatt. Kérunk magyar–orosz nyelvű rendelkezést kiadni arról, hogy a pusztán levő igavonó jószágokbol a tavaszi szántás-vetési munkálatokra igaerőt mi is kapjunk. A magyar–orosz nyelvű írásra azért van szukségünk, mert a pusztán tartózkodik egy orosz katona, s az írás nélkul nem hajlandó a jószágot kiadni.

Kérünk még arra vonatkozólag írásbeli meghatalmazást, hogy az Orbópuszta területén levő tengeri és egyéb magtárgórék kulcsait mi kézhez kaphassuk, mert annak átadására a volt gazdasági ispán nem hajlandó, és az orosz katona sem engedi elvinni.

Kérünk egy mindent magában foglaló rendelet kiadását, mely szerint azonnali hatállyal igénybe vehetjuk az osszes Orbópusztán levő jószágállományt, terményt és gazdasági felszerelést is, és azt a foldhozjuttatottak kozott ki is oszthatjuk, mert anélkül az orosz katona semmit el nem enged vinni a puszta

területéről, és semmit sem tudunk végezni, így a munka áll, és az egész földosztast és az ezzel kapcsolatos egyéb tennivalókat nem fejezhetjuk be

Fenti kérésunkrol szíves es surgos intézkedését kérjuk.

Sárpilis kozség Földigénylő Bizottsaga
nevében

Balog Mihály
bizottsagi elnok

Egyoldalas, geppel irt, eredeti tisztazat – Szekszardi ÁL MFT 1945–1394

Az irat kulzeten a kovetkező feljegyzés olvasható: „Azonnal. Előadó! mb. [megbeszélni] Gulyas elnok úrral." – A kerelmet 1945. julius 26-an irattarba helyeztek.

A sarpilisi (orbopusztai) termeloszovetkezetből a tagság 30%-a 1945 junius kozepén kilépett, melyet augusztus 11-én újabbak kovettek. A szovetkezet az új gazdasági ev elején mar nem működott. [Szekszárdi ÁL MFT 1945–5203.]

95

Budapest, 1945. május 15

Az Országos Földbirtokrendező Tanács rendelete a megyei földbirtokrendező tanácsokhoz a kozségi földigénylő bizottságokkal szemben biztosítsák határozataik végrehajtását

Az Országos Foldbirtokrendező Tanács tudomására jutott, hogy a kozségi foldigénylo bizottsagok gyakori esetben nem tartják tiszteletben a megyei tanacsok határozatait, és megtagadják azok végrehajtását.

Felhívom a megyei tanácsokat, hogy feltétlenul szerezzenek érvényt határozataiknak, és olyan esetekben, amikor a kozségi foldigénylő bizottsagok ennek ellene szegülnek, ne adják ki a birtokleveleket, vagy ha már a birtokba vezetés megtorténi volna, kozoljék az érdekeltekkel, hogy a kozségi foldigénylo bizottsag rendeletellenes intezkedései érvénytelenek, és az így kiosztott ingatlanok tulajdonjogának bekebelezését nem engedjuk meg.

Veres Péter

Egyoldalas, geppel irt fogalmazvany – OL OF 1945–2048

Budapest, 1945. május 16

A Földmüvelésügyi Minisztérium Szőlészeti és Borászati Ügyosztályának átirata az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a villányi és tokaj-hegyaljai kincstári szőlőket hagyják meg állami kezelésben

A Szőlészeti és Borászati Ügyosztály folyó évi március 14-én írásban tett előterjesztést, hogy a földbirtokreform végrehajtása során a Villányban levő Teleki-szőlőtelep állami kezelésbe adassék át abból a célból, hogy a háború következtében kipusztult szőlőterületek felújítása, valamint különösen Dunántúlon elterjedt direkt termő szőlők újjátelepítése érdekében megfelelő mennyiségű amerikai szőlővessző, illetve szőlőoltvány legyen a szőlősgazdaságok részére rendelkezésre bocsátható. Ezt a javaslatunkat ezúttal megismételve újból kérjük a szükséges intézkedések megtételét.

Értesülést szereztünk, hogy az állami kezelés alatt álló tokaj-hegyaljai királyi szőlők tarcali és tokaji szőlőtelepei felosztás alá kerültek. Tekintve, hogy a szőlőtelepeknek mintaszőlőkként való fenntartása általános szőlő- és borgazdasági érdekek szempontjából a jövőben is indokolt, intézkedést kérunk, hogy az említett telepek állami kezelés alá ismét visszakerüljenek. Tudomásunk van arról is, hogy az Agrária Rt. ecsédi (Heves vm.) szőlőtelepének felosztása alkalmával 12 kat. hold amerikai szőlőtelep is kiosztásra került, és hogy állítólag a földhozjuttatottak ezen szőlőtelepet kezdik kivágni. Az első bekezdésben előadott indokoknál fogva kérjük a kivágási munkálatok megakadályozását, illetve ezen szőlőtelepek állami kezelésbe való juttatását.

Végül jelentést kaptunk arról, hogy a soproni szőlészeti és borászati szakiskolához tartozó szőlőtelepet kiosztották. Intézkedést kérunk, hogy ezen szolotelep ismét állami kezelésbe kerüljon.

Másolat hiteléül:

Horváth I.-né
díjnok

Olvashatatlan aláírás s. k.
miniszteri tanácsos

Egyoldalas, géppel írt, hiteles másolat, az OFT bélyegzőjével. – Kazinczy Ferenc ÁL Zemplén m. FT 1945–21.

A Zemplén megyei Földbirtokrendező Tanács 1945. június 21-én elrendelte, hogy Tarcal és Tokaj községek határában fekvő kincstári szőlőingatlanok állami kezelésben maradjanak. Ezért utasította a községi földigénylő bizottságokat, hogy az esetleg folyamatban levő felosztási munkálatokat haladéktalanul szüntessék be. [Kazinczy Ferenc ÁL Zemplén m. FT 1945–21.]

[1] Az OFT az átiratot intézkedés végett megküldte a Zemplen megyei Földbirtokrendező Tanácsnak

Vonock, 1945. május 18

A földigénylő bizottság jelentése a Vas megyei Földbirtokrendező Tanácshoz a bizottság megalakulásának körülményeiről, összetételéről és a földosztás végrehajtásáról

A földigényló bizottság elnoke: Molnár József kisbérlő, vagyontalan.

A földigénylő bizottsag tagjai:

Csuka Lajos torpebirtokos, vagyona 2 kat. hold,
Dénes József földműves napszámos, vagyontalan,
Varga Sándor kisbérlő, vagyontalan,
Csuka László gazdasági cseléd, vagyontalan,
Brányi Gyorgy földműves napszámos, vagyona 1/2 kat. hold föld,
Szabó János mezőőr, vagyona 1/2 hold,
Horvath Lajos gazdasagi cseléd, vagyona 1/4 kat. hold,
Dénes Lajos kisbérlő, vagyona 1/4 kat. hold.

A bizottsag elnoke és tagjai valamennyien a földigénylők sorából kerültek ki, és a következő juttatásban részesultek:

Molnar Jozsef	4 kat. hold		
Csuka Lajos	2 kat. hold	800	négyszogol
Dénes József	4 kat. hold	400	négyszogol
Varga Sándor	4 kat. hold	776	négyszogol
Csuka László	4 kat. hold	117	negyszogol
Brányi György	4 kat. hold	500	négyszogol
Szabo Janos mezoor	3 kat. hold	800	négyszogol
Horváth Lajos	4 kat. hold	400	négyszogol
Dénes Lajos	4 kat. hold	750	négyszogol

A bizottsag 1945 évi április hó 11-én alakult meg, megalakításában részt vett Poszpischl József, a Magyar Kommunista Párt budapesti kiküldötte. Ez a gyűlés olyan tagokat is bevalasztott a földigénylő bizottságba, akik egyrészt maguk földet nem igényeltek, másrészt vagyoni helyzetuk és eddigi magatartásuk nem nyújtottak biztosítékot arra vonatkozólag, hogy az igénylők érdekeit kellőképpen képviselhetik. Ennél a választásnál a községi elöljáróság nem volt meg birtokában a törvény szovegének, és a jeloléseket és választasokat sem tudta annak szellemeben megejteni. Az első gyűlés mindossze 10 percig tartott, azon kevesen vettek részt, és az érdekeltek sem voltak még tudatában annak, hogy milyen fontos ugyben kell választaniok.

A torveny tuzetes átvizsgálása után a község elöljárósága dobszó útjan összehívatta az osszes igénylőket, és ott előtárta előttuk azt, hogy az elso választásuk eredménye aggályosnak mutatkozik, éppen az érdekeltek szempontjából, mert az első valasztas eredményeként a bizottságba hat olyan kisgazda és iparos választatott be, akik maguk nem igénylők. Majd felkérte, illetőleg leszavaztatta az igénylőket, hogy belenyugszanak-e az első választásba, vagy pedig az aggályosnak látszó hat tag helyett újakat kívánnak választani. Minden igénylő a

bizottság újjáalakítása mellett foglalt állást, és így választódott meg a községi bíró és körjegyző jelenlétében a fenti névsor szerinti földigénylő bizottság, amelynek tagjai kivétel nélkül földműves-szegények.

A bizottság ülésein a tagok majdnem minden alkalommal teljes számban jelen voltak. A juttatott földek kijelölését és kimérését a bizottság tagjai maguk végezték el.

A megválasztott tagokon kívül a bizottság munkájában részt vett Hári Lajos körjegyző, akinek részvétele főként információs szolgálatra szorítkozott, a bizottság határozataiba nem folyt be, és ezenkívül végezte természetesen a bizottság munkájával felmerult hatalmas adminisztrációs és egyéb feladatokat.

Az ezen jelentéshez mellékelt rajzokat Székely Norbert ig. tanító készítette.

A vármegyei földbirtokrendező bizottsághoz intézett jelentést Perepatics Antal, a Magyar Kommunista Párt helyi szervezetének titkára készítette.

Tekintettel a kiosztásra rendelkezésre álló földek kevés számára és az igénylők részéről megnyilvánult nagy keresletre, a bizottság a község lakosságának nyugalma érdekében, néhol a torvény általános elveit figyelmen kívül hagyva, a sajátosan helyi viszonyok és adottságok szerint járt el. A kozség lakosságának túlnyomó része kishaszonbérleten éldegélő földmunkás. A kiosztásnál figyelembe vette a bizottság a kishaszonbérlők telekkonyvi tulajdonát képező birtokállományt, és ezt a gyermekek száma, az illető szorgalma és munkabírása, egészségi állapota, politikai meggyőződése stb. alapján a lehetőséghez képest öt kat. hold koruli mennyiségre igyekezett kiegészíteni. Nagy nehézségekbe ütkozott az abszolút igazság megközelítése a kozség határában levő és kiosztásra kerult földek kulonböző minősége miatt. A kozség északi határában levő földek minőségben messze alulmaradnak a déli határban elterülő földek minősége és hozama alatt. A bizottságnak nem volt más választása, mint az, hogy ugyanannak az igénylőnek 1:2[1] arányban juttatott a kozség déli és északi oldalán elterülő földekből. A bizottság egyénenként bírálta el a kérelmeket és ott, ahol a juttatás ettől az elvtől eltér, azon illetőknek kifejezetten előterjesztett ama kérését vette figyelembe, hogy a teljes nagyságban juttatandó földet megmunkálni nem tudná. A helyi szokásoknak megfelelően járt el a bizottság a névjegyzékben szereplő néhány iparos ugyében is. A törvény kifejezetten nem tiltja el azt, hogy iparral foglalkozó egyén a földreform során juttatásban részesüljon. A helyi szokás pedig az, hogy a község valamennyi iparosa egyetlen kivétel nélkul ez ideig is élelmezésének és megélhetésének lehetővé tétele céljából iparának űzése mellett földműveléssel is foglalkozott, mert ez ideig csupán iparából megélni nem tudott. Az iparosoknak juttatott fold nem befolyásolja jelentősen a kozségben a juttatás átlagát. Ezen a helyen tartja szükségesnek a bizottság megemlíteni azt, hogy a kozigazgatási hatóságok által kiadott rendelet értelmében a földosztásnak május elsejére be kellett fejeződnie, tehát a bizottság két hét alatt végezte el a rá háruló feladatot, amely kettős volt: először a fent jelzett határidőig ki kellett osztani a foldet, másodszor a bizottság kotelességévé tétetett az is, hogy gondoskodjon arról, hogy a foldosztás által a termelésben fennakadás

[1] A juttatásnál a rosszabb minőségu földekből kétszer annyit osztottak ki, mint a jobb minőségűekből. Ugyanannak az igénylőnek azonban mind a jobb, mind a rosszabb minosegu foldekbol juttattak ebben az arányban

ne legyen. Ezt a kettős feladatot úgy oldotta meg, hogy a folyó gazdasági évre kiosztotta a fenti elvek szerint a juttatott földeket, azokat kimérte és kicövekelte, és a mellékelt minta szerinti irattal az igényjogosultak birtokába juttatta.

Ezzel az eljárással a bizottságnak az volt a célja – ami időközben meg is történt –, hogy a földek kiosztása után nyugodtabb légkörben és pontosabb munkával felülvizsgálja a saját határozatait, mert a május elsejéig rendelkezésre álló kevés idő miatt félő volt, hogy a kiosztásban később helyrehozhatatlan hibák történnek. A bizottság május 18-i ülésében felülvizsgálta még egyszer a saját munkáját, amely a juttatások tekintetében lényeges változást nem hozott. A földhözjuttatottaknak a mellékelt okirat átnyújtásával egyidejűleg élőszóval is tudomására hozta, hogy a juttatás mértéke általában meg fog felelni az okiratban jelzett mennyiségnek.

Hogy a bizottságnak ezen eljárása helyes volt, az kitűnik abból, hogy meg kellett változtatnia eredeti határozatát a Karácsony László-féle ingatlan tekintetében. A bizottság eredetileg a 13. § alapján látta ezen birtok megváltását elintézendőnek, és csak azóta jutottak tudomására a 3. szám alatt idecsatolt jegyzőkönyvben foglalt azon körülmények, amelyek arra indították a bizottságot, hogy ennek a birtoknak elkobzását mondja ki a törvény 4., 5., 6. §-a értelmében.

Különös nehézségeket okozott a bizottság munkájában, hogy a Karácsony-birtokhoz tartozó 13 398 négyszögöl nagyságú ingatlannak, amely telekkönyvileg gyümölcsösként van kezelve, átvételére nem akadt jelentkező, mert ez a gyümölcsös annyira elhanyagolt állapotban van, annak gyakorlati értéke nem felel meg a törvény 24. §-ában körülírt elvnek. Éppen ezért a bizottság úgy határozott, hogy ezt a gyümölcsöst olyanképpen osztja meg, hogy abból az egyéb juttatásokon felül gyermekenként kb. 100 négyszögolnyi területet juttat azoknak a családoknak, amelyekben legalább négy vagy ennél több 24 éven aluli gyermek van. Ugyancsak itt jelenti a bizottság azt, hogy a földek kisajátításával, kiosztásával járó munkát minden segédeszköz nélkül végezte el, jellemzésül csak annyit, hogy már több esetben hivatalos és magánúton megkísérelte, mind a mai napig képtelen volt a törvény végrehajtási utasításának szövegét megszerezni. Munkája során több esetben előfordult, hogy úgy hivatalos, mint pártmegbízottak a bizottságnak vagy a bizottság egyes tagjainak egymással teljesen ellentétes tanácsokat és útbaigazításokat adtak, úgyannyira, hogy ezek figyelembevétele a kiosztás során csupán zavart és késedelmet idézett volna elő.

Háromoldalas, géppel írt eredeti tisztázat. – Szombathelyi ÁL FH 223. cs.

98

Keléd, 1945. május 19

Jegyzőkönyv a kelédi Kommunista Párt, a nemzeti bizottság, a földigénylő bizottság vezetőinek és a Földművelésügyi Minisztérium megbízottjának mezőgazdasági ipari termelőszövetkezet alapításával kapcsolatos sikertelen megbeszéléséről

Jelen voltak: Kácsor Mihály min. megbízott, a gazdaság volt vezetői, Öhm A. Károly, Kelemen István intéző, a nemzeti bizottság elnöke; Tarsoly Károly, Patyi György, Bajner József, a helybeli Kommunista Párt titkára: Wendler Kálmán, a földigénylő bizottság elnöke: Kercza József s a kertészet vezetője: Kasznár Lajos és Recsetár János.

Tárgy: a mezőgazdasági iparüzemek és a megmaradt 100 kat. hold földbirtok s a gyümölcsösöknek szövetkezetté való átalakítása.

A Földművelésügyi Minisztérium megbízottja összehívta a község földigénylőit, és előadta, minthogy a kelédi földigénylők 95%-a a fölosztandó terület alkalmazottai, illetve cselédei voltak, és a gazdaság egyszersmind ipari gazdaság is volt, amihez a következő iparüzemek tartoznak: Mg. szeszgyár és finomító, bor- és gyümölcsszeszfőzde, gyümölcskonzervgyár, rum- és likőrgyár, gőzhengermalom, gőzfűrésztelep, gépjavítóműhely, valamint az uradalomhoz tartozó vegyeskereskedés, trafik és vendéglő, mintabirtoknak visszahagyva 100 kat. hold szántó, 114 kat. hold gyümölcsös és 4 kat. hold szőlő, mely mezőgazdasági gyümölcsösök és iparok csak így tarthatók fenn.

A kiosztott föld tulajdonosai termelőszövetkezetbe nem óhajtanak tömörülni, a kérdés felvetése után, hogy szövetkezetbe tömörüljenek az új birtokosok, egyhangúlag elvetették, mert mindenki a saját részére kiosztott birtokon óhajt gazdálkodni.

Fentiek után a min. megbízottnak az az indítványa az Országos Földbirtokrendező Tanács részére, hogy Kelédre bizottság szálljon ki, vizsgálja felül az iparüzemeket szövetkezetté való átalakítása végett.

Jegyzőkönyv felolvasva aláíratott.

Kmf.

Egyoldalas, géppel írt másolat. – Szombathelyi ÁL FH 1945–1777.

99

Mátészalka, 1945. május 19

A Szatmár–Bereg–Ugocsa megyei Földhivatal jelentése az Országos Földhivatalhoz a földreform munkálatainak állásáról, a mentesített földek felosztásáról, térképek és kataszteri birtokívek hiánya okozta nehézségekről

Tisztelettel jelentem, hogy működésemet a Szatmár, Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegyék területén április hó 21-én megkezdtem.

A földbirtokkiosztás az egész vármegye területén megtörtént, és eddig 116 községből 51-et be is jártam. Tapasztalataim a földkiosztás terén nem megnyugtatók. Igen sok községben nem végleges a földosztás. Ugyanis a 600/1945. sz. rendelet megjelenése után mindenütt azonnal hozzáfogtak a földbirtokok szétosztásához, s sok helyen felosztottak olyan birtokokat is, melyeknek felosztását a vft[1] nem hagyta jóvá. Így egy újabb kiosztás lenne szükséges, mert senki sem akar lemondani a földről. Azonban aközben a földek meg lettek művelve, s így egy újabb osztás esetén is csak október hóban, a terményeket betakarítása után lehet a földeket birtokba venni.

Ugyancsak a kiosztás megtörténte után jöttek a katonaság részéről a követeléssel, hogy a még haza nem tért katonák részére földet tartalékoljanak. Tekintettel arra, hogy a katonák hozzátartozói, amennyiben igénylőként léptek fel, kaptak is földet, véleményem szerint nincs létjogosultsága a tartalékolásnak, mely a kiosztást ismét felborítaná. Nagy nehézséget okoz az is, hogy Szatmár vármegye a szatmárnémeti földmérési felügyelőséghez tartozott, és onnét a térképek és munkarészek Veszprémbe lettek irányítva. Sok községben hiányzanak úgy a térképek, mint a kataszteri birtokívek, úgyhogy a kat. tiszta jövedelmet nem lehet megállapítani.

A mátészalkai telekkönyvi hatóságoknál sem térkép, sem betét egyelőre nem áll rendelkezésre, mert Sárospatakra szállították el, és eddig még nem tudták visszahozatni. Tobb kozségnek telekkönyvi térképe és betétje Szatmárnémetiben van és Nagykárolyban, s néhány ilyen községnek községi térképe nincs.

16 község műszaki munkálatai ki van adva mérnökoknek. A jövő héten az első munka be fog jutni.

Most pedig szabad legyen személyi ügyre térni. Mint írtam is jelentésem elején, április hó 21-én kezdtem meg kiküldetésemet. Rajk Sándor mérnök hozott 2000 pengő előleget, ami nem fedezi már a május havi napidíjamat sem. VII. fizetési osztályban napi 60 pengő a napidíj.

Tekintettel arra, hogy családos ember vagyok, a fizetésemet családom feléli, s a mai rettenetes drágaság mellett, amikor egy ebéd 30 pengő, alig-alig lehet kijonni a napidíjból. Tisztelettel kérem tehát, hogy újabb előleget is szíveskedjék folyósítani.

Továbbá felvilágosítást kérek arra, hogy két hónap elteltével a napidíj csökkentve lesz-e felére, mert akkor abból megélni nem lehet.

Ács Elemér s. k.
műszaki tanácsos

Egyoldalas, géppel írt másolat. – OL OF 1945–232. (3002.)

A megye területén 1945. június 1-ig 66 400 kat. hold földet osztottak ki 15 000 földigénylő között, 3000 házhelyigénylő kapott házhelyet, közlegelőkre és egyéb kozcélokra 20 600 kat. hold jutott. Valamennyi földigénylő bizottság beterjesztette a földigénylők kimutatását, valamint a felhasználási és kiosztási terveket. [OL OF 1945–1413. (4981.)]

[1] Vármegyei földbirtokrendező tanács.

Törokbálint, 1945. május 19

A foldigénylő bizottság összefoglaló jelentése az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz a földreform végrehajtásáról és a volksbundistáknak az új birtokosok elleni támadásáról

A községi földigénylő bizottság megalakult f. évi március hó 10-én,[1] és azonnal megkezdte a foldigénylők összeírását. 15-e után pedig a számba vehető birtokok összeírását és felkutatását hajtotta végre, melynek során számba vétetett 218 birtokosnak 557 holdat kitevő birtoka.

Tekintettel arra, hogy a számba vett birtok 763 különböző hr. számú és különálló parcellákból tevődik ossze, a felkutatás a legnagyobb nehézséggel járt. Ezért közhírré tette a foldosztó bizottság, hogy minden birtokos köteles a foldje végére táblát helyezni, melyen a tulajdonos neve, helyrajzi szám és a terület nagysága legyen feltüntetve. Munkánk nem járt sok eredménnyel, mert a még itthon levő volksbundisták és valószínű még mások is igyekeztek a földosztás végrehajtását megakadályozni, oly módon, hogy az általunk térkép után kitűzött jelzőtáblákat eltüntették. Így az új birtokosok hiába keresték földjeiket, mert a szomszédok is sok esetben vonakodnak felvilágosítást adni.

Azonkívül a községek határában fekvő földekről, melyek budaórsi lakos volksbundistáké, akik vagy maguk, vagy a rokonaik földjeit művelik, az új birtokosokat több ízben kiutasították, és még meg is fenyegették. Mindezek ellenére a földosztást végrehajtottuk, mégpedig a kovetkezőképpen:

Jelentkezett 256 földigénylő, ebből 58-at nyilaspárttagság vagy németbarát magatartás miatt elutasítottunk. A törvény szabta sorrenden kielégítettünk 106 igénylőt.

Az igénylő előtt kiterített térképen előre megjelölt kiosztásra kerülő földdarabokból csoportokat állítottunk össze. Erről a juttatottnak a pontos, dűlő, hr. szám, művelési ág, valamint a terület meghatározásával készített lajstrom egy másolatát, birtoklevéllel egyidőben átadtunk.

Birtokívek, valamint a kataszteri értékek rendelkezésünkre állnak, és ezen kellékek segítségével helyszíni eligazítást kell eszközölni, mert különben a juttatott sokszor 10–15 különálló darabból álló földjét képtelen megtalálni.

A 106 juttatott közul 28 kapott mérés útján kiszabott egy, illetve kettő darabban 7–15 holdig terjedő földet.

A többi 18 igénylő 100 négyszögöltől 2000 ölig terjedő apró darabokból összeállított birtokot kapott.

A községi birtokállományból kisajátítottunk több különálló házhelynek alkalmas darabot. Ennek ellenértékeképpen a kozség birtokába adtunk 34 kat. holdnyi, az időjárás viszontagságaitól védett területet gyümölcs-mintakertészet létesítésére.

[1] A kfb. nem alakulhatott meg március 10-én, mert Torokbálint akkor még hadműveleti terület volt. Az elírás a dokumentum későbbi adataiból ki is tűnik. A kfb. valószínűleg április 10-én alakult meg.

A református egyházközség részére mint 1200 lelket számláló magyar csoportnak ot kat hold és 1196 négyszogol vegyes foldet juttatunk, mert semminemű vagyona ez idő szerint nincs.

Kiosztottunk 156 házhelyet, 185 négyszogolnél nem kisebb, 400 négyszögölnél nem nagyobb teruletet aszerint, ahogy az ésszerű osztás megkívánta, hogy a korszerű építkezés lehetővé váljék. Osszevontunk már régebben parcellázott, de egymás mellett fekvő 90–100 négyszogoles parcellákat, hogy belőlük megfelelő nagyságú házhelyek legyenek.

Tekintettel arra, hogy a községi foldigénylő bizottság jóval előbb alakult és kezdte meg működését, mint a megyei foldhivatal, illetve az Országos Foldbirtokrendező Tanács.[1] Így a foldigénylő bizottság magára utalva csupán a foldreform-torvényre támaszkodva készítette elő és hajtotta végre a fentebb felsoroltakat.

A foldigénylő bizottságból alakult ottagú foldosztó bizottsagnak ket tagja f évi április hó 18-tól kezdve kora reggeltől késő estig az igénylők rendelkezésére allt, majd harmadik segítőtársat is kellett bevinni április 5-ig.[2] Ezeknek a javadalmazasarol gondoskodni kellett, tehát pénzalapról gondoskodtunk a kovetkezo modon:

Minden juttatott fizetni tartozik 50 pengő részvételi díjat, és minden négyszögöl után egy fillért.

A felméréseket Balogh István kertészeti főiskolai gyakorlatvezető tanár, Késmárki Márton és Gobel Albin műegyetemi hallgató, valamint Král Ferenc műszerkészítő műszerész végezte. Utóbbi tokéletes műszerkezelésével nélkülözhetetlen volt.

Mindezekrol kulon részletes jelentést készítunk, és jóváhagyás végett megkuldjuk

A mai napon befutott jelentések és panaszok alapján jelentem még, hogy az uj birtokosokat, sőt a magyarságot is sértegetik az elkobzást szenvedok, és egyes helyeken pusztításokat is észleltek. Ennélfogva az ország gazdasági talpraallítasat gatolja a svabkérdés elhúzása.

Vegul ujabban felmerult adatok alapján még foldek kerulnek elkobzás alá, ebbol a fold nélkul maradt igénylőket fogjuk kielégíteni.

A foldigénylő bizottság nevében
Olvashatatlan aláírás s. k.

Ketoldalas, gepbel irt masolat. – OL OF 1945–232 (3002)

[1] A Pest megyei Foldbirtokrendezo Tanacs es Megyei Foldhivatal 1945 majus elejen kezdte meg mukodeset [OL OF 1945–1948 (20653)]
[2] A datum helyesen május 5.

Sopron, 1945. május 20

A Sopron megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése Sopron megye alispánjához a földreform végrehajtásáról

Alispán úr felhívására a Sopron megyében folyamatban levő földbirtokrendezés helyzetére nézve tisztelettel mellékeljük négy darab kimutatásunkat, s egyben a következőket jelentjük:

A vármegye területén a földbirtokrendezés igen előhaladott stádiumban van, a nagybirtokok felosztása megtörtént, az egyébként megváltásra kerülő ingatlanok szétosztása szintén nagyobb részt megtörtént, késedelem csak olyan községekben van, amelyek az elosztandó területről egymás kozt még eddig megegyezni nem tudtak. A megye területén Sopron város környékének kivételével az elkobzás szintén megtörtént. Sopron városában és Sopron kornyékén, ahol a volksbundisták névsorának összeállítása most van folyamatban, és az elkobzandó ingatlanok betelepítése nagyobb részben áttelepülés útján történik, az elkobzás folyik.

A földbirtokrendezés hivatalos megszervezése előtt egyes kozségekben különböző küldöttek jelentek meg, akik a földbirtokrendezést siettették, a földek kiosztását keresztülvitték, a hivatalos szerveket kész helyzet elé állították. Így történhetett, hogy például Kapuváron kiosztásra kerültek olyan ingatlanok, amelyek a községtől távol esnek, és más községek igényének kielégítésére lettek volna alkalmasak, továbbá, hogy kiosztásra kerültek olyan ingatlanok, amelyek állami mintabirtokká, vagy egyéb állami mezőgazdasági intézménnyé lesznek átalakítandók. Bár a földbirtokrendezés megkezdése csak folyó évi április közepén kezdődött, a hivatalos szervek számára az alaprendeleten kívül más tájékozás nem állt rendelkezésre, így például a március 31-én megjelent végrehajtási utasítást tanácsunk is csak május 1-én kapta kézhez. Semmiféle terv nem érkezett arról, hogy az állam részére milyen ingatlanok volnának növénynemesítési, állattenyésztési vagy egyéb célra fenntartandók.

A későbbiek folyamán kiküldött megyei biztos kellő tájékoztatással látta el a hivatalos szerveket, és közölte azokat a tapasztalatokat, amelyek az ország más részében már végrehajtott földbirtokrendezés kapcsán felmerültek és megyénkben is hasznosíthatók voltak. A járási biztosok nagy részének beavatkozása szintén elősegítette a földbirtokrendezés helyes végrehajtását. Kirívó eset azonban, hogy egyes községekben a járási biztos, kinek hatásköre a végrehajtási utasítás szerint az ellenőrzésre terjed ki, gyakorlatban pedig a tanácsadó szerepét tölti be, hatáskörét túllépve külön intézkedéseket tett. Így Csepregen a földigénylő bizottság javaslatával szemben a tanács dr. Pfeifer Ferenc nem földművescsaládból származó birtokost nem tekintette parasztbirtokosnak, kinek e címen 200 kat. hold meghagyandó volna. Erre a bizottság az elnök és Szabó Gyula miniszteri biztos aláírásával a következő választ küldte:

„A 35/1945. számú véghatározatára válaszolva az 1. pontban foglalt dr. Pfeifer Ferenc birtokos birtokát a földigénylő bizottság parasztbirtoknak minősíti. Ugyancsak önök előbbeni rendelete, mely április hó 28-án kelt Hegedüs

min. várm. biztos aláírásával, ki ugyancsak parasztbirtoknak minősíti. Ugyancsak az a küldetésben levő min. biztos is szintén parasztbirtoknak nyilvánítja. Így föltételezhető, hogy önök felfogása, illetve a helyzet nem ismerése alapján helyes ítéletet hozni nem tudnak."

Pereszteg községben a tanács 80 kat. hold vitás ingatlant a peresztegi igénylőknek juttatott, véghatározattal. Ennek ellenére ugyancsak Szabó Gyula min. járási biztos felszólította a Peresztegi Földigénylő Bizottságot, hogy ezt az ingatlant engedje át Sopronkovesdnek. Ezt a kérést Pereszteg megtagadta, az eredmény azonban az lett, hogy a sopronkovesdi igénylők a kérdéses ingatlant birtokba vették.

Ily intézkedések alkalmasak arra, hogy a hivatalos szervek tekintélyét alássák, és a földbirtokrendezés helyes és meggondolt végrehajtását megakadályozzák.

A községi földigénylő bizottságok működése általában helyesen történt, de általában sok helyen a juttatások aránytalanul történtek. Ezeket a hibákat a tanács kijavította. Több községben a rendelet félreértése kovetkeztében a 100 kat. holdon aluli birtokokat is felosztották. Szárfold kozség földigénylő bizottsága igénybe vette azokat az ingatlanokat, amelyek a korábbi földbirtokrendezés során kerültek szétosztásra. Feltűnő, hogy általában az egyházi személyek a célvagyon kijelolésénél és a kegyúri terhek megváltásánál túlzott igényeket támasztanak.

A vármegyében az igénylők kielégítése általában megfelelőnek mondható, egyes községek azonban igénybe vehető ingatlan hiányában földhöz egyáltalában nem vagy csekély részben juthattak. E kozségekben az igénylőket áttelepülésre hívtuk fel.

Sopron városában és Sopron kornyékén a volksbundisták ingatlanai elkobzásra kerülnek, s azok betelepítésére áttelepülési mozgalom indult, amelyet a főispán úr által életre hívott áttelepülési bizottság intéz. A megye területéről eddig 520 család jelentkezett áttelepülésre, ezek száma valószínűleg még emelkedni fog.

A tanács mellé rendelt földhivatal megszervezése még nem történt meg, ezért az adminisztrációs teendőket a tanács segéderőkkel maga intézi. Tisztázatlan, hogy a tiszteletdíjak kiutalása, a segéderők és földmérést végzők díjazása miképpen történik.

Jelentésünk kiegészítése képpen jelentjük, hogy a megye területén Harka és Ágfalva községekben földigénylő bizottság nem alakult, e kozségek lakói nagyrészt volksbundisták. Sopron városának, továbbá Balf és Fertőrákos községeknek földigénylő bizottságait az Országos Foldbirtokrendező Tanács felfüggesztette. Sopron városában különleges problémát jelent, hogy az igénybe vehető gyümölcsösök és konyhakertek lakóházzal kapcsolatosak, s azok egy része a nyaralónegyedben van, azok juttatása különös körültekintést igényel.

Sopron város nagy kiterjedésű erdőterületéből egy részt a helybeli Műegyetem erdőmérnök kara tanulmányerdeje részére kívánja juttatni, viszont biztosítani kívánja azt is, hogy az erdőterületnek az a része, amely a villanegyed kiegészítését és az idegenforgalom céljait szolgálja, városi tulajdonban maradjon.

Erre nézve az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz a fentiek értelmében tettunk javaslatot.

Az állami mezőgazdasági ingatlanokra nézve a mellékelt kimutatások szerint tettunk javaslatot.

Megyei foldbirtokrendező tanács

Háromoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Soproni ÁL MFT 1945–134

A jelentésben említett négy kimutatás másolata az ugyiratból hiányzik

Sopron megyében a foldbirtokrendező tanács 1945. április 18-án kezdte meg működeset, amikor a kozségek legnagyobb részében a foldigénylo bizottságok már a foldosztás végrehajtásán dolgoztak. 1945 június végén az igénybe vett ingatlanok juttatása és kiosztása, a volksbundista kozségeket kivéve, megtortént. A foldreform során 94 711 kat. holdat koboztak el, illetve váltottak meg. Ebből kiosztásra 42 063 kat. hold, allami kezelésbe 26 095 kat. hold és kozségi kezelesbe 26 553 kat. hold kerult. A 10–100 kat. hold kiterjedésű erdőket a kozsegek, a 100 holdon felulieket pedig az állam vette tulajdonba. Kozségi tulajdon lett még 10 918 kat. hold legelő, 8000 kat hold nádas pedig szovetkezeti kezelésbe kerult. [OL OF 1945–14578 Soproni ÁL MFT 1945–2025.]

102

Nagyhalász, 1945. május 21

A Magyar Kommunista Párt nagyhalászi szervezete által összehívott népgyűlés jegyzőkönyve: a jelen levők az elhagyott ipari és mezőgazdasági uzemek szovetkezeti kezelését határozzák el

Jegyzőkonyv

mely felvétetett Nagyhalászban 1945. május hó 21-én, a Kommunista Párt népgyűlésén, jelen van: 600 személy.

Tárgy· 1. Nagyhalászban az ipari és mezőgazdasági szövetkezetek megalakítása.

Balogh Sándor mint a Kommunista Párt titkára előadja, hogy most, amikor a haború véget ért, minden munkásnak és birtokosnak, iparosnak és a haladó értelmiségnek csak egy célja lehet, osszpontosítani az erőnket, tehetségunket, tudasunkat, egybe kell forrasztanunk és hozzá kell fognunk lerombolt országunk felépítéséhez minden téren, ezért szukséges, hogy mindazokat a tényezőket, ami az országban van, meg kell mozgatnunk, felidézem például azt a harom gyarat, amely tétlenul áll, tulajdonosaikat nem ismerve, a vezérigazgatók még a múlt évben elmenekultek, és magukkal rántották a munkások egy részét, vagyis a fasiszta haddal elmenekultek, az itthon maradt munkások egy részének a bérét elvitték, és úgyszintén kizsákmányolták a termelőket nyersanyagok bevásárlása terén, és a mai napig sem tértek vissza. És itt van a másik, a Hangya szovetkezet, amely nem a nép érdekeit szolgalta, hanem

zsarnok módra működött, és szintén elmenekült, és vissza még mindig nem tértek.

Harmadik, a nagybirtok megszüntetése alkalmából drága gyümölcsöseink maradtak, amelyet szintén az ország érdekében egyben hagytuk osztatlanul, ez ideig sikerült a kezelést keresztül vinni, de a további kezeléshez szükséges költséget a szövetkezeti tagok hozzájárulásával tudjuk keresztül vinni.

Határozat

A nagyhalászi szövetkezést előnyösnek tartjuk, mert ebben minden dolgozni akaró egyén megtalálja számítását.

A Nagyhalászi Földigénylő Bizottság egyhangúlag elfogadja a szövetkezet megalakulását, és az itt elhagyott gyárakat, üzleteket, raktárakat a szövetkezet rendelkezésére bocsátja, egyben kérjük tisztelettel a Szabolcs vármegyei Földrendező Tanácsot, hogy a fent felsorolt kérésünket teljes egészében helyben hagyni szíveskedjék.

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, 67 aláírással. – Nyíregyházi ÁL Szabolcs m. FH sz. n.

A megyei földbirtokrendező tanács állásfoglalásával és a szövetkezet működésével kapcsolatos irat nem került elő.

A szövetkezet alakulását helybeli kommunisták, volt gazdasági cselédek kezdeményezték. A termelőszövetkezet Érhát nevű tanyán 1946 őszéig működött, mikoris gazdasági nehézségek miatt feloszlott. [Fábián István volt termelőszövetkezeti tag visszaemlékezése.]

103

Gyula, 1945. május 22

Jegyzőkönyv a Békés megyei Földbirtokrendező Tanács üléséről: felhívják az Újkígyósi Földigénylő Bizottságot, hogy a földosztás során az igénylőket ért jogos sérelmeket orvosolja, munkájához pedig kérje a pártok támogatását

Jegyzőkönyv

Felvétetett Gyulán, 1945. május hó 22-én a Békés vármegyei Földbirtokrendező Tanács üléséről.

Tárgyalás alá vétetett Újkígyós községbe kiszállt megyei földbirtokrendező tanács bizottságának előterjesztésében az újkígyósi földigénylők panasza.

A megyei tanács bizottsága Újkígyós községbe történt kiszállása az igen nagyszámú földigénylők elégedetlenségéről történt jelentés alapján vált szükségessé. A helyszíni tárgyalás eredményeként a megyei tanács tárgyalás alapján megállapítja, hogy a földigénylő bizottság kisebb szabálytalanságot követett el azzal, hogy bizonyos mértékig pártszempontokat érvényesített a földigénylésnél és kiosztásnál. Szabálytalanul vett fel igénylőkként iparosokat, a nagy-

számú panaszosok panasza a föld távolsága és minősége, egy személynek juttatott holdak keveslése miatt csak néhány személy támasztott kifogást a földigénylő bizottság ellen. Jogos panasszal éltek még azon földtulajdonosok, akiknek a község mellett kozvetlenül elterülő mintegy 15 hold földjüket legelőként igénybe veendő csereingatlanként távolabb eső földekkel kívánják átcserélni. A földtulajdonosok ingatlanaikért egy holddal szemben két kat. holdat kérnek; a felek tárgyalással egyezzenek meg a kérdésben.

A panaszosok és földigénylő bizottsággal történt kihallgatás és tárgyalás azt engedi kovetkeztetni, hogy a községben működő pártok ellentétei a földkiosztásnál jutnak kifejezésre. Ezen sajnálatos ténymegállapításunkat közöljük a földigénylő bizottsággal; utasítjuk, hogy a még folyamatban levő földkiosztás lehetőségei szerint a jogos sérelmeket orvosolja. Hívjon ossze a földigénylő bizottság pártközi értekezletet, és nehéz munkájához kérje az osszes pártok támogatását. Megállapítjuk, hogy a foldkiosztás azon módja ellen, hogy sorshúzás mellőzésével az igénylők jelentkezési sorrendjében történt, kifogások helytállnak, de a termelés és a közbéke érdekében már az eddigi gyakorlatot megváltoztatni nem javasoljuk. A panaszosok megnyugtatására mindent kövessenek el, mert eddigi munkájuk komolysága ettől fugg.

A megyei földbirtokrendező tanács a békéscsabai gazdasági iskola részére határozatban juttatott kastélyt és földterületet határozatának megfelelően Békéscsaba részére tartsa fenn, illetve adja át.

Kmf.

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a tanácstagok saját kezű aláírásával. – Gyulai ÁL Békés m. FT 1945. sz. n.

A jegyzőkönyvben említett pártkozi értekezlet megtartásáról nincs adat. A békéscsabai gazdasági iskola a szóban forgó teruletet és a kastélyt megkapta. [Vo. a 78. sz. dokumentumhoz fűzott jegyzetekkel.]

104

Veszprém, 1945. május 23

A veszprémi járás főjegyzőjének jelentése az alispánhoz a földosztás eredményéről

1. Ki és mennyi földet kapott?	hány egyén	hány holdat
a) mezőgazdasági cselédek	896	3634
b) mg. napszámosok, munkások	592	1901
c) torpebirtokosok	489	725
d) egyházi alkalmazottak	19	75
Összesen:	*1996*	*6335 kat. hold*

ad 1. A vármegyei földbirtokrendező tanács közölte adatok szerint 10 756 kat. hold föld kerül szétosztásra. Fent azonban csupán a szántót és kaszálót tüntettem fel, mert a többi művelési ágbeli földet nem osztják szét, hanem közös használat alatt áll (legelő), az állam vagy a község veszi kezelésbe (erdő), még nem vették át (terméketlen), vagy a szétosztás csak most történik (szőlő, gyümölcsös).

2. Hány gazdaságnak hagyták meg a földjét 200–300 hold között?

Eddig egyedül Vörös János honv. miniszternek. Több igényt a parlament politikai bizottsága fog tárgyalni.

3. Hány gazdaság szűnt meg a földreform következtében?

Kilenc.

4. A földreform során hány állami gazdaságot hagytak meg vagy állítottak fel (név szerint és egyenként a terület), kinek a rendeletére?

Nem hagytak meg. A m. kir. honv. kincstár gazdaságát Bántapusztán is földreform alá vonták.

5. Hány olyan gazdának a földjét osztották fel, akinek 100–200 kat. hold közötti birtoka volt, és miért?

Egy esetben sem osztottak fel ilyen birtokot.

6. Hány olyan gazda kapott földet, akinek 30 kat. holdat meghaladó birtoka volt?

Nem kapott egy sem.

7. Hány olyan fasiszta (nyilas) kapott földet, aki a párt hadseregében (SS, Szálasi) szolgált, és milyen alapon?

Ilyen egyén nem kapott birtokot.

8. Kik azok név szerint (mérnökök, újságírók, hivatalnokok, munkások), akik különös buzgalmat fejtettek ki a földreform végrehajtása során?

Simon József alispán, Nagymihály Ferenc mérnök, Vajda Ödön mérnök, Szabó Kálmán műszaki tiszt, Tantó István tanító, Veszprém – Szabó Géza lelkész Tótvázsony – Meleg József Szentgál.

9. Hány és milyen gazdasági gépet vettek el (traktor, vető-, szántó- stb. gép) a gazdaságoktól, és hogyan használják fel azokat?

A kisebb gépeket szétosztották (eke, borona), nyolc db traktort átvettek a földhözjuttatottak, és azzal szövetkezeti alapon művelik a földet.

10. Az állami gazdaságoknak milyen és mennyi mezőgazdasági gépet hagytak vissza?

Az állami birtok nem maradt meg. Így gépet sem hagytak annak.

11. Hány olyan gazdaság maradt felosztatlanul, ahol fiktív módon a nagyobb birtokot a gazda szétosztással a földreform elől elvonni igyekezett, és mit óhajtanak ebben tenni?

Ilyen eset a járásban nem fordult elő. A fiktív szétosztásra nem maradt idejük.

12. Hány kat. holdat osztottak szét?

a) szántó: 5817,

b) legelő, nem osztották fel, közös legelőként használják,

c) kaszáló: 518,

d) terméketlen, egyelőre nem osztották szét, mert senki sem vállalja,

e) erdő, az állam, illetve kozség veszi át, szétosztás nélkul, kezelésre,
f) gyumolcsos, még nem fejeződott be, igen kevés van,
g) szőlő, még nem fejeződott be, igen kevés van,
h) to, nincs,
i) halastó, nincs.

13 A felosztott birtokok gazdasági alkalmazottai (intéző, iparos, cseléd stb.) átmentek-e máshová, vagy jelenleg hol vannak, és mivel foglalkoznak?

Foldet igényeltek és kaptak nagyobb részt. Azt munkálják, és így a helyükon maradtak. Az itt foldet nem igénylők máshova fognak áttelepulni. Az intézők a szovetkezeti munkát irányítják. Mások az állam termelési tervei szerint akarnak elhelyezkedni.

A földreform munkáját kozségekben a földigénylő bizottságok, a vármegyében pedig a foldrendező bizottság végzi. A kozigazgatásnak tényleges szerepe nincs. Hozzám jelentések nem futnak be, hanem csak a foldrendező bizottsaghoz. Így a kért adatokat attól kell nekem is beszerezni. Miutan teljesen pontos adatok ott sem állanak rendelkezésre, százalékos adatokat kaptam, és azokat kellett átszámítanom.

Olvashatatlan aláírás
járási főjegyző

Kétoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat. – Veszprém ÁL FH alt 95 cs

105

Nagybajom, 1945. május 27

A Magyar Kommunista Párt és a Nemzeti Parasztpárt helyi vezetőinek kérelme a földmüvelésugyi miniszterhez: „hatalmi szóval" intézkedjék a miniszter, hogy a megyei földbirtokrendező tanács az igénybe veendő birtokok felosztását ne hátráltassa, és a földek mentesítése megtorténjen

Miniszter elvtárs!

Alulírottak mint a nagybajomi Kommunista Párt és a Nemzeti Parasztpárt vezetői és egyben a földigényló bizottsag tagjai kérjuk a miniszter elvtársat, hogy a nagybajomi huzavonanak, ami a földosztás korül van, hatalmi szóval vessen véget.

Tisztelettel előadjuk, hogy a megyei földosztó tanács immár három ízben dobja vissza holmi kisebb formahibá kifogásokkal felosztási tervezetünket, melyre jóváhagyásukat kértuk. Előadjuk, hogy a megyei tanács anélkul, hogy tudott volna arról, hogy mi mit határoztunk, már előre figyelmeztetett, hogy dr. Csorba Sándor volt országgyűlési képviselőnek 300 holdat feltétlen fenthagyjunk, mert nevezettnek ennyire van igénye. A vármegyei gazdasági felugyelőség pedig Sárkozy Miklós birtoka ugyében óhajtott mentőakciót indítani, amikor 500 holdat igényelt mintagazdaság céljaira. Holott pedig tudatában kell nekik lenniuk, hogy ez a fold mintagazdaság céljaira nem felel meg, s az épületek sem voltak soha olyanok, hogy azt teljes átépítés nélkul hasznalni

lehessen ilyen célra. A kaposvári gyümölcstermelők egyesülete pedig a házhelyek céljaira immár öt éve igényelt Sárközy Miklós-féle területet, mely a község belterületén fekszik, óhajtja kísérleti gyümölcsös céljaira igényelni.

1. Böhm-féle birtok, amely 2000 hold, állítólag négy néven van, melyből kettő rég meghalt, egy deportált, egy itthon van. A birtok mindig egybe volt kezelve, soha külön nem lett osztva, s most a bizottság úgy határozott, hogy Setétkerékpusztát, mely cca. 400 hold, egyelőre az Országos Tanács ítéletéig érintetlenül hagyja, míg a többit, cca. 800 holdat igénybe vesz és feloszt, a birtok többi része erdő. Megjegyezni kívánjuk, hogy Böhm igénye szerint, még cca. 400 holdat kellene nevezettnek adni.

2. Csorba-féle birtok. Nevezett mint volt országgyűlési képviselő, azért, mert a németek az idei év februárjában Nagybajomból kiutasították s Nagykanizsán pár napra lezárták, mint kiváló érdemeket szerzett ember 300 holdat igényel. A bizottság véleménye szerint kiváló érdem az, ha fegyverrel a kézben harcolt volna a németek ellen, ez pedig nem történt meg, s a 100 holdat is csak feltételesen hagyta meg a bizottság addig, amíg igazolja képviselői működését.

3. Sárközy Miklós birtoka. A tulajdonosnak 100 hold meghagyva, a birtok egy része már a földigénylő bizottság megalakulása előtt a megyei bizottság jóváhagyásával a cselédeknek kiosztva.

4. Sárközy Jenőné és társai féle birtokból Sárközy Jenőné részére 100 hold meghagyva, míg leánya főbírói nyugdíjával és unokája mint gyógyszerész, soha mezőgazdasággal nem foglalkoztak, a bizottság a további megélhetésüket biztosítottnak látja, így részükre földet nem hagyott.

5. Pataky Beksics-féle birtokból 100 hold a tulajdonosok részére meghagyva.

6. Igmándy-féle, eddig egybe kezelt birtok három tulajdonosából Igmándy Aladár parasztcsaládból származónak jelentette ki magát, s így 200 holdat igényelt, míg a másik két tulajdonos 100–100 holdat. A bizottság döntése, hogy nevezett soha mint paraszt földművelést nem folytatott, sőt az utóbbi 10 évben mint egy pesti vállalat igazgatója, úgyszólván nem is járt igen haza, így részére 100 holdat hagyott, mert a törvény előírja, ellenben nővérei, miután az egyik miniszteri tanácsosi nyugdíjat, a másik honvédtiszti nyugdíjat élvez a magyar államtól, részükre földet nem hagyott.

7. Récsey-féle birtok. Tény, hogy nevezett földművescsaládból származik, s a németek úgy őt, mint az örököst deportálták. Tekintettel arra, hogy a földigénylők nagy száma miatt a földre szükség van, a bizottság úgy határozott, hogy a földet igénybe veszi, azonban kéri, hogy helyette máshol teljes egészében kártalanítsák.

8. Bezerédy-féle birtok. Tudjuk, hogy a birtok 100 holdon aluli, azonban kimondottan úri birtok, mert a tulajdonos soha nem művelte, s immár 20 éve bérbe van adva, s a tulajdonos csak akkor látja, ha új bérlőnek van kiadva, tehát a bizottság kéri igénybe venni, annál is inkább, mert nem látja biztosítottnak annak a megmunkálását.

9. Somssich-féle Lencseni-birtok, mely 1000 holdon felüli, teljes egészében igénybe lesz véve a bizottság határozata szerint.

Egyben kérjük intézkedését, hogy a területek aknamentesítése minél előbb

komolyan meginduljon, mert addig igen sok fold marad még vetetlen, pedig még volna mód vetni, s úgyszintén három hét múlva itt az aratás, s aratni sem tudunk, ha nem lesz aknamentesítve. Így kozségunknek még az onellátása sem fog meglènni. A foldosztás pedig csak igen kis részben történhetik meg, mert aknás teruletet kiosztani nem lehet.[1]

Kérjuk miniszter elvtársat, hogy a fenti ügyben rendelje el az azonnali intézkedést, hisz mi eddig cselédemberek voltunk, s bizony, ha van is esetleg valami formahiba, ez nem ok arra, hogy a földek felosztását a megyei tanács ezzel hátráltassa.

A leendő gyors intézkedésért előre koszonetet mondunk.

Kálmán József s. k.
a Magyar Kommunista Pait reszeról
a foldosztás ellenore

Pinterics Imre s. k.
a Magyar Kommunista Párt
titkara

Olvashatatlan aláírás s. k.
a Nemzeti Parasztpárt elnoke

A másolat hiteléul:
Szabó Béla József
mm. s. hiv. igazgató

Kétoldalas, géppel irt, hiteles masolat, az OFT bélyegzőjével. – OL OF 1945–1865.

Az OFT a panaszt kivizsgálás, intézkedés és jelentéstétel végett 1945. augusztus 5-én a Somogy megyei Foldbirtokrendező Tanácsnak kuldte meg. A panaszban említett birtokok igénybevétele és juttatása, a Bohm-féle birtok kivételével, a javaslatnak megfelelően megtortént. Bohm István és özv. Tarnay Sándorné sz. Bohm Mária 1000 holdon feluli ingatlanát a foldigénylő bizottság a 600/1945. Me. sz. rendelet értelmeben teljes egészében igénybe vette és felosztotta. A volt tulajdonosok azonban azt állították, hogy birtokuk nem osztatlan, egyenként az 1000 holdat nem haladja meg, ezért 200–200 hold mentesítésére jogosultak. Fellebbezésukben a dontest az OFT 214616/1946. sz. határozatával elhalasztotta, mert a harmadik Bohm testver hagyatéka ugyében a volt tulajdonosok kozott per volt folyamatban. Dontésre az OFT iratanyagában adat nem található. [OL OF 1947–244748.]

106

Kaposvár, 1945. június 2

A Somogy megyei Foldhivatal jelentése a Szovetséges Ellenőrző Bizottsághoz a foldosztás befejezéséről

1. Somogy vármegyében 304 kozség van.
2. A megyében 304 kozségi foldigénylő bizottság alakult.

A kozségi foldigénylő bizottságok túlnyomó részében hiányoznak az írástudó

[1] Az elaknasitott teruletek megtisztitása ugyeben az OFT még június 7-én átirt a Honvédelmi Minisztériumhoz

és adminisztrációs munka végzésére alkalmas emberek, és így ennek következtében:

a) a foldreform végrehajtásánál a gyors lebonyolítás nem volt lehetséges,

b) a bizottságok által készített tervek, iratok túlnyomó részben áttekinthetetlenek voltak,

c) ezért a megyei tárgyaló tanács működése sem lehetett eredményes.

A községi földigénylő bizottságok által a megyei foldbirtokrendező tanácshoz beterjesztett munkák nagy többsége ennek folytán jóváhagyható nem volt, hanem azokon módosításokat, kiegészítéseket kellett elrendelni.

A megyei foldbirtokrendező tanács munkája ezért nagy nehézségekbe ütközik, s ezeket a nehézségeket még csak fokozza az egyes községi földigénylő bizottságoknak a megyei földbirtokrendező tanáccsal szemben tanúsított az a renitenciája, hogy a megyei tanács, sőt még az Országos Foldbirtokrendező Tanács határozatait is figyelembe venni egyáltalán nem hajlandó, megfelelő karhatalmi erő hiányában pedig a megyei foldbirtokrendező tanácsnak nincs módjában az, hogy határozatainak érvényt szerezzen.

Ezek a tények nemcsak Somogy vármegyében, hanem országos viszonylatban is felmerülő jelenségek, olyannyira, hogy az Országos Foldbirtokrendező Tanács kénytelen volt oly értelmű utasítást kiadni a megyei földbirtokrendező tanácsoknak, hogy olyan községek részére, ahol ezek a jelenségek előfordulnak, a birtokleveleket a megyei tanács ne adja ki, illetve, ha a birtokba adás megtörtént is, a juttatottak tulajdonjogának telekkonyvi bekebelezését a megyei foldhivatal ne engedélyezze mindaddig, amíg a foldigénylő bizottságok a megyei, illetve az Országos Foldbirtokrendező Tanács határozatait végre nem hajtják.

3. E kérdés megválaszolásánál nem hagyható figyelmen kívul a második pontra adott válasz.

Ennek tudható be, hogy a megyei földbirtokrendező tanács ez ideig csak 51 község felosztási tervét tudta jóváhagyni.

4. A második pontban rámutattam már a kozségi foldigénylő bizottságok tagjainak írástudatlanságára és adminisztrálásban való járatlanságára. Ennek következménye az is, hogy még azokban a kozségekben sem állították ki minden foldhozjuttatott részére a birtoklevelet, amelyeknek elosztási tervét a megyei tanács már jóváhagyta.

5. A helyi hatóságoknak a földreform végrehajtásánál tulajdonképpen hivatalos szerepe nincs, ugyanis a földreform-rendelet a helyi hatóságokat a végrehajtásból teljesen kikapcsolta. Ez is oka annak a nehézségnek, amit a 2. pontban adott válaszban részletesen ismertettem.

A rendelet végrehajtásánál ennek dacára a helyi hatóságok szívesen működtek kozre adatok szolgáltatásával, tanács- és felvilágosítás adással.

6. A demokratikus pártok orommel udvozolték a foldreform-rendeletet, és a maguk részéről igyekeztek a reform végrehajtását minél inkább meggyorsítani. Szívesen és örömmel álltak a reform végrehajtásánál segítségre tanácsokkal és felvilágosításokkal. Több helyen azonban túlbuzgóságuk folytán a reform végrehajtásában való segédkezésük zavarokat is okozott, mert ahelyett, hogy működésuket csupán a segítségnyújtásra korlátozták volna, aktíve is beavatkoztak

a földreform végrehajtásába. Sokszor adtak olyan utasításokat a községi földigénylő bizottságoknak, melyek ellentétben álltak a földreform-rendelettel és a megyei földbirtokrendező tanács határozatával. A partok ily irányú tevékenysége is oka egyrészt annak, hogy a megyei földbirtokrendező tanács a tényleges kiosztás jóváhagyását módosítások elrendelése nélkul nem teljesíthette.

7 *a)* A gazdasagi cselédek és nincstelenek,

b) a kozepbirtokosok általában orommel fogadták a földreformot és annak végrehajtását Mindamellett tobb helyen a nincstelenek és gazdasági cselédek, valamint a torpebirtokosok elégedetlenek azzal, hogy nem jutott nekik olv nagysagú földingatlan, mint amennyire vágytak. Több helyen nyugtalansagot valtott ki nalunk az a korulmény, hogy a háború pusztításai folytán a juttatottak földjeinek megműveléséhez hiányzik a megfelelő takarmány, s félnek attól, hogy ennek kovetkeztében földjeiket megművelni nem tudják.

c) A nagybirtokos parasztok, minthogy őket a rendelet nem érinti, jóindulatú kozonnyel viseltetnek a földreformmal szemben.

d) A nagybirtokosok túlnyomó része lakóhelyétol még mindig tavol van, az itten levő kisebb rész természetesen fajdalommal veszi tudomásul a rendelet intézkedéseit, s megkísérli kiharcolni magának a rendelet nyujtotta kedvezmenyes birtokmaximumot. E torekvését a torvény keretei kozott igyekszik elerni, és a rendelettel szemben való nyílt állásfoglalástól tartózkodik.

e) Az egyhaziak részéről sem tapasztalható ellenállas, beletorődni látszanak a földreformba, sőt egyes egyházi személyek ott, ahol lehetett, segítettek a gazdasági cselédek és nincstelenek földhoz juttatásában.

E kérdópontban foglalt érdekeltek részéról beszéd, szónoklat a megyében nem hangzott el.

8 A kormany tagjai kozul Nagy Imre földművelésugyi miniszter jelent meg Kaposváron 1945 évi május hó 1-én, és unnepélyesen osztotta ki 11 község földhozjuttatottjainak a birtoklevelet.

9 Se nyílt felszólalas a földreform ellen, sem pedig terrorcselekmény e megyeben észlelhető nem volt.

Tizoldalas, géppel írt másolat. – OL OF 1945–1665. (17725)

A jelentéshez csatolt kimutatás szerint:

elkoboztak	548 gazdaságot	38 246 kat. hold terjedelemben,
megváltottak	523 gazdaságot	375 283 kat. hold terjedelemben,
kiosztottak	39 195 juttatottnak	210 397 kat. holdat,
állami tulajdonba kerult		148 487 kat. hold,
kozos használatba kerult		24 729 kat. hold.
A földosztas során	gazdasági cselédek	64 402 kat. holdat,
	nincstelenek	46 998 kat. holdat,
kisbirtokosok és torpebirtokosok		98 104 kat. holdat kaptak. [Ugyanott.]

107

Endrőd, 1945. június 2

A földigénylő bizottság elnokének jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanács rendeletére: a községi földigénylő bizottság még géppisztollyal sem tudja a földhözjuttatottaktól a földet visszavenni

Az Endrődi Földigénylő Bizottság igen találva érzi magát a fenti számú felhívásban olvasható „... a községi földigénylő bizottságok gyakori esetben nem tartják tiszteletben a megyei tanácsok határozatait, és megtagadják azok végrehajtását".[1] Valóban, bizottságunk kétségtelenul túllépte, illetőleg nem is lépte túl a 600/1945. Me. rendelet határvonalát, nem lépte túl azért, mert még akkor nem ismerte a fenti rendeletet, szóbelileg kapott utasítások szerint járt el.

Az akkori – roham – utasítások szerint kilenc nap alatt végre kellett hajtani cca. 40 km korzetben szétszórtan lakó földigénylő összeírását, és ugyanolyan szétszórtan levő birtoktestek felmérését primitív eszkozokkel és azokat szétosztani az igénylők nagy tomege kozott, előre látva azt, hogy csak minden otodik ember, illetőleg igénylő kaphat valami földet, pedig mind a 956 igénylő szeretett volna foldet kapni. Éppen csekélységem volt, aki kifogásolta a kellő előkészítés nélkuli rohammunkát, akkor szó sem lehetett kifogásokról, meggondolásokról, tehát bizottságunk elhárít magáról minden felelősséget – annál is inkább, mert mi már embereinktől még géppisztollyal sem tudjuk elvenni a foldet, ezt a szerepet szívesen átengedjuk akár a megyei, akár az Országos Tanácsnak.

Egyébként sem vettunk el foldet senki olyantól, aki maga munkálta földjét vagy megélhetése az illető birtokra lett volna alapítva. Pl. br. Bees, br. Bleilében, gr Saint Genoits nevű „magyaroktól" (akiket mindmáig sem ismerunk), sohasem láttuk, hogy valami nagyon gyotrődtek, őrlődtek volna a szegény földet túró földnélkuli vagy kis földű magyarok s nyomorterhelt gyermekeik sorsán. Mi nem abban látjuk a demokratikus mennyországot, ha ezután is az Egyesult Államokban vagy Kanadában bizonygatjuk „magyar fajunk életrevalóságát".

A 100 holdon aluli birtokokat is az akkor kapott utasítások alapján vettük igénybe, tulajdonosaik mind entellektuelek, minden igénybe vett birtok tulajdonosa távol volt annak idején, sőt – felerészben még ma sem tudunk róluk semmit, akik jelentkeztek is, azok is jó későn, a már végrehajtott foldosztás után jelentkeztek. Így – ha időnk lett volna is –, akkor sem tárgyalhattunk volna egyetlen foldtulajdonossal sem. Ismétlem – az akkori utasítások, a rovidre szabott végrehajtási határidő, főispánunk és az orosz ellenőrző tiszt ismételt surgetése nem hagyott paragrafus-dekázásra, szőrszálhasogatásra – mindarra, amit most utólag kívánnak tőlunk – időt.

Megjegyzem még, hogy munkánk mindenkori állását és az utóbb kapott megyei tanácsi kifogásokat tobbszor megbeszéltem a helyi tényezőkkel is.

[1] Az OFT 1945 majus 15-en kelt es a megyei foldbirtokrendezo tanacsokhoz kuldott korrendeleteben az engedetlen kozsegi foldigenylo bizottsagok ellen megtorló intezkedesekre adott felhatalmazást [Kaposvári ÁL MFT 1945–1031]

Záradékul, ha az Országos Tanács úgy látja jónak, vonja meg megbízatásunkat, igazán nem balatoni udulés a munkánk. (Az eltelepülési lehetőségről – ha van ilyen – kérnénk mielőbb értesítést.)

Foldigénylő bizottság nevében
Hangya István
elnok

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat – OL OF 1945–2048. (4638)

Az irat külzetén olvasható feljegyzés: „Intézkedést nem igényel, Irattárba. 1945. június 28."

108

Fábiánsebestyén, 1945. június 4

A foldigénylő bizottság felterjesztése az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz: a Csongrád megyei Foldbirtokrendező Tanács csak a kiosztások toredékét hagyta jóvá, emiatt a kozségben nagy az elégedetlenség

Tisztelt Földrendező Tanács!

A Fábiánsebestyéni Foldrendező Bizottság a foldigénylő családokkal egyutt azon kéréssel fordul a foldrendező tanácshoz, hogy a fábiánsebestyéni földigénylő családok panaszát orvosolni szíveskedjék, annál is inkább, mert a Szentesen székelő megyei foldrendező tanács határozata a fábiáni foldigénylőkre nézve nagyon, de nagyon sérelmes, mert a fábiánsebestyéni foldigénylő bizottság által jogosan kiosztott 1462 kat. hold foldből a Szentesi Foldrendező Tanács nem hagyott jóvá, csak 359 kat. hold szántó és 762 □-ol foldet.

Ebből a 359 kat. hold szántó és 762 □-ol foldből a fábiánsebestyéni foldigénylő bizottság 327 földigénylő családot nem hogy nem tud [kielégíteni], hanem egyenesen erre képtelen. Felszólítottuk a foldigénylőket, hogy igényeljenek földet a Dunántúl, mert ott van elég fold, de erre azt a választ kaptuk, hogy „menjenek a foldbirtokosok, akiktől eligényeltuk a foldet", mert mi szegény foldigénylők szenvedtunk legtobbet a hazáért és a mi vérunk folyt ezért a foldért.

Azon földtulajdonosoktól, akiktől a foldet kiigényeltuk, nem jogtalanul, hanem törvényadta jogunknál fogva cselekedtuk, mert ez mind elmenekult és népellenesek, részben németbarát, nagy része pedig NEP vezető tagjai voltak. Ezen állításaink mind jegyzőkonyvbe foglalva bent vannak a Szentesi Foldrendező Tanácsnál, és mind ennek dacára nagyon sérelmesen ítélkezett a fent említett tanács a szegény nincstelenek részére.

Kérésünk megújítása mellett kérjuk a tisztelt Országos Foldrendező Tanácsot, hogy kérésunket a legmesszebbmenően pártolni és orvosolni szíveskedjék, mert

ellenkező esetben Fábiánsebestyénben továbbra is a legnagyobb elégedetlenség és nyomorúság fog uralkodni, ami pedig a rossznak a melegágya.

Hoffer Imre
elnök

Tisztelettel a
fábiánsebestyéni bizottság
és földigénylő családok kiküldöttei

Egyoldalas, géppel írt tisztázat, Hoffer Imre elnök saját kezű aláírásaval és a fábiánsebestyéni Földmunkás Szakszervezet bélyegzőjével. – Szentesi ÁL Fábiánsebestyéni kfb sz. n.

1947 elejéig osszesen 1719 kat. holdat osztottak ki 268 igénylőnek. [Szentesi ÁL Csongrád m. alisp. 1947–878.]

109

Zalaegerszeg, 1945. június 5

A Zala megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a Földművelésügyi Minisztérium megyei megbízottja és a tanács közötti nézeteltérésekről

Május hó 4. napján kelt 1413/1945. számú rendeletének b. pontjában foglalt felhívására a vármegyei földbirtokrendező tanács jelenti, hogy a földek kiosztását anélkül, hogy a tanácshoz egyetlen egy felhasználási és részletes felosztási tervezet beérkezett volna, a földművelésügyi miniszter megyei megbízottja a helyi földigénylő bizottságok által – a tanács tudomása szerint – az egész megyében felosztotta.

A felosztásokat anélkul végezték el, hogy a birtokok jogi minőségét és tényleges tulajdoni állapotát kikutatták volna. Sok helyen még csak birtokosszeírást sem készítettek. De van sok olyan hely, ahol igénylők összeírását sem. Egyszerűen fogták a láncot vagy csak kilépték, és korulbelul feltuntették, hogy a kérdéses birtokból kinek mennyit osztottak ki.

A rendeletek szerinti felosztás megyeszerte tulajdonképpen csak most kezdődik meg, illetve részben már megkezdődott az elmúlt napokban.

A megyei földbirtokrendező tanács egymás után idézi be tömegesen a helyi földigénylő bizottságok elnokeit, és ezektől megkívánja a rendeletszerű birtokösszeírási ívek haladéktalan elkészítését, az igényjogosultaknak a 33 000/1945. FM sz. rendeletben közölt II. számú kimutatás szerinti osszeírását és elbírálását. Felhívja őket, hogy a felhasználási és felosztási tervet surgősen készítsék el, és az utóbbiakat jóváhagyás végett sürgősen terjesszék fel a megyei földbirtokrendező tanácshoz. A kiosztást pedig *szukség esetén* újra a jóváhagyás végett felterjesztendő felosztási terv szerint végezzék el attól feltételezetten, hogy a megyei tanács a felosztási és felhasználási tervet jóvá fogja hagyni.

Ezen eljárása során a megyei földbirtokrendező tanács figyelmezteti a helyi

bizottságok elnökeit, hogy házhelyek céljaira szükség esetében a rendelkezésre álló földbirtok öt-tíz %-át tartalékolja.

Amikor a helyi földigénylő bizottság a megyei tanács fentebbi felhívásának megfelelően elvégzendő munkálatokat teljesíti, csak azután lehet választ adni arra, amely kérdések a fentebb említett b. pont alatt foglaltatnak.

A most kezdődött szabályszerű eljárás keretében a megyei tanács reméli, hogy az állami és mintagazdaságok céljára és közoktatási célra megfelelő helyeken és területtel a szükségesnek látszó számú mintagazdaságok és közoktatási telepek megvalósíthatók lesznek. Ezeknek a kijelölése folyamatban van.

Telepítések céljára előreláthatólag a vármegye területén semmiféle terület nem marad.

Olvashatatlan aláírás
a megyei földbirtokrendező tanács
elnöke

Egyoldalas, géppel írt tisztázat. – OL OF 1945–1413. (5021.)

A megyei földhivatal ügyvezetőhelyettese 1945. június 9-én jelentette az OFT-nek, hogy az FM megyei megbízottja az egész megye területén „mérhetetlen zavart" idézett elő. A földosztást csak sok nehézség és fáradságos munka árán lehet „a rendeletszerű mederbe" visszaszorítani. Maga a Szövetséges Ellenőrző Bizottság is kifejezte azt a kívánságát, hogy a miniszteri megbízottnak a földosztás terén végzett munkáját a megyei földbirtokrendező tanács vizsgálja felül. Sok esetben lényegében egészen új kiosztást kell végrehajtani. [OL OF 1945–3718. (5372.)]

110

Budapest, 1945. június 8

A Rizstermelő és Értékesítő Szövetkezet átirata az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a szövetkezeti rizstermelésnek Békés megyében történő megszervezéséről és annak akadályairól

Június hó 7-én kelt 463/945. IV. sz. átiratára az alábbiakat hozzuk szíves tudomására.

A földművelésügyi miniszter úr április hó 13-án 571/945. sz. alatt kelt leiratával szövetkezetünket bízta meg az 1945. évi rizstermesztés megszervezésével és irányításával, illetve a földreform során érintett rizstelepeken helyi termelőszövetkezetek megalakításával, úgyszintén ezek termelésének szakszerű irányításával.

Szövetkezetünk ennek a feladatnak megfelelően valamennyi szóba jövő község termelő és földigénylő bizottságaival azonnal tárgyalásokat kezdett, amelyek eredményeképpen az idő előrehaladottsága és a nyugodt termelést gátló körülmények (üzemanyag-, iga-, vetőmag-, motor- és munkaerőhiány) ellenére nyolc községben létesült egyelőre kisebb területen helyi szövetkezet, amelyek a munkát meg is kezdték és alapszabály szerinti megalakulásuk folyamatban van.

Békés vármegye egyes községeiben, így különösen Békés és Sarkad községekben a termelő, de különösen a földigénylő bizottság mereven a rizstermelés ellen foglalt állást, hangsúlyozva, hogy a község lakossága a múltban a rizstermelés jövedelméből nem részesült és e termelési ággal szemben a községben előfordult megbetegedések miatt idegenkedik. Megállapítottuk, hogy az ellenszenv fő oka az a körülmény, hogy a megszálló csapatok az ősz folyamán le nem aratott rizst a kozségek lakosságával közmunka keretében arattatták és csépeltették le. Minthogy ez a közmunka egész télen át tartott, a lakosság át nem gondolt közhangulat alapján a rizsnek ellensége lett. A földbizottság már annak idején is kijelentette, hogy mindent elkövet, hogy a rizstelepek megszűnjenek.

Megállapítottuk annak idején már, hogy a telepek egy részét földigénylők részére kiosztották, sőt ezekben a községekben a 600/945. Me. sz. rendelet 21. § rendelkezésének ellenére a földhöz juttatás során a rizstelepek egységét is megbontották. Határozott figyelmeztetésünkre a földigénylő bizottság ígéretet tett arra, hogy az esetleg okozott károkat helyreállítja, és tartózkodik minden olyan beavatkozástól, ami a jövőbeni rizstermesztést lehetetlenné vagy rongálódásuk miatt indokolatlanul költségessé tenné.

Békés község földigénylő bizottsága, valószínű összetételénél fogva, a szövetkezeti gazdálkodás jelentőségét nem ismeri fel, miért is feltétlen szükséges lenne külön megbízott útján a szövetkezeti célkitűzéseknek megfelelő előadást helyben tartani, és ugyanakkor az 1946. évi termelés előkészítésére a szövetkezetbe való tömörülést az 5600/945. 16. §-a értelmében érvényre juttatni.

Békés község földigénylő bizottságának előterjesztésében foglaltak túlnyomórészt a hozzá nem értést mutatják, azonban szövetkezetünk megbízottjának a bizottság álláspontját megváltoztatni módjában nem volt, annál kevésbé, mert ott a rizzsel szemben jelentkező ellenséges hangulat úgyszólván személyi vonatkozásokra is terelődött.

Szövetkezetünk a legrövidebb időn belül helyszíni szemle és a bizottságokkal folytatandó tárgyalások eredményeképpen a jelenlegi helyzetről és a tehető intézkedésekről jelentést tesz, illetve általános javaslatot óhajt már most tenni a földreform során érintett és ez ideig kellően nem hasznosított olyan rizstelepek folyamatos termelésének biztosítása érdekében, amelyekre nézve a helyi szervek eredménye, intézkedésre képtelenek voltak. Jelentésünk, illetve javaslatunkig a rizstermeléssel kapcsolatos mindennemű előterjesztést, illetve helyi kívánságot szíveskedjék függőben tartani.

Teljes tisztelettel:
Rizstermelő és Értékesítő Szövetkezet
mint az Országos Központi Hitelszövetkezet tagja
Olvashatatlan aláírások

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a szovetkezet bélyegzőjével. – OL OF 1945–321. (6376.)

Békés kozség foldigénylő bizottsága még 1945. április 10-én kérte a megyei földbirtokrendező tanácstól a békési rizstelepek megszüntetését, mert azok a kozség népének sok kárt okoztak. A rizs termelése és megmunkálása a dolgozóknak

„valóságos átok és robot". A megyei foldbirtokrendező tanács a kérelmet elutasította. Az OFT 1945. július 7-én az FM-től szakértő kikuldését kérte. Az FM 1945. július 15-én a szakértőket azzal az utasítással kuldte ki, hogy a rizstelepek ugyében a 600/1945. Me. sz. rendelet 21. szakasza értelmeben járjanak el. [OL OF 1945–321. (4463.)]

111

Nagykőros, 1945. június 9

A földigénylő bizottság jegyzőkonyve: a Pest megyei Foldbirtokrendező Tanács kecskeméti tárgyaló tanácsának döntésével szemben a bizottság fenntartja a földreform végrehajtásával kapcsolatban tett valamennyi intézkedését

Jegyzőkonyv

Felvétetett a Nagykőrosi Foldigénylő Bizottság 1945. évi június 9. napján tartott gyűlésén.

Jelen vannak: a hivatalos elfoglaltsága miatt Budapesten tartózkodó Vágó László elnok helyett Kicsi László helyettes elnok és a bizottság tagjai.

A bizottság tárgyalta a Pest megyei Foldbirtokrendező Tanács kecskeméti targyaló tanácsának 1001/1945. számú határozatát, és ezzel kapcsolatban meghozta a kovetkező határozatot.

A bizottság a foldreformmal kapcsolatos összes eddigi intézkedéseit fenntartja. Nevezetesen:

1. Fenntartja a bizottság azon intézkedését, mely szerint az úri birtokok határát 50 holdra szállította le saját hatáskörében, bár ez a rendelet szerint a megyei foldbirtokrendező tanács hatáskorébe tartozott volna. Tette ezt azonban a bizottság a következő indokoknál fogva: előre látható volt, hogy az igénylők száma oly nagy lesz, hogy azokat a rendelet szerint igénybe vehető ingatlanokból kielégíteni a bizottság megkozelítőleg sem tudja. S a bizottságnak ezt az eljárását úgy dr. Márkus István foldművelésugyi miniszteri kikuldott, mint a Magyar Kommunista Párt budapesti szervezete részéről kiküldött K. Nagy István és Kovács Károly megbízottak, valamint ugyancsak a Földművelésügyi Minisztérium részéről kozben itt járt Horváth Lajos megyei miniszteri megbízott is helyesnek mondották azzal a kijelentéssel, hogy a földigénylő bizottságnak ezt az eljárását úgy a megyei tanács, mint az Országos Tanács feltétlenul tudomásul fogja venni. Ez utóbbi álláspontját a bizottságnak alátámasztja az is, hogy éppen az utóbb nevezett Horváth Lajos miniszteri megbízott a ref. egyház ingatlanának felosztása ügyében hozott szám nélkuli megyei foldbirtokrendező tanácsi határozatra, ittléte alkalmával saját kezűleg írta alá, hogy a megyei tanácsi határozatot elutasítja. Indokolja továbbá a foldigénylő bizottság eljárását az a korulmény is, hogy a foldreform végrehajtásának megkezdése legelső napján már megjelent az orosz ellenőrző katonai parancsnok, és a legszigorúbb megtorló eljárások kilátásba helyezésével utasította a bizottságot, hogy a foldreformot három napon belul végre kell hajtani. Ugyanezen ellenőrző orosz katonai közeg úgy a három nap lejártával, mint azután is, igen gyak-

ran kiszállott, és hasonló eréllyel sürgette a földreform végrehajtását és a végrehajtásról szóló írásbeli jelentések megtételét. Sürgette azonban a bizottság munkáját nemcsak az orosz katonai hatóságnak előbb említett kényszerítő fellépése, de surgették maguk a demokratikus pártok is úgy a sajtóban, mint nyilvánosan kifuggesztett ropirataikban és hirdetményeikben. De sürgette maga a közvélemény is, amely halasztást nem tűrően követelte, hogy ezeréves álma mennél előbb valóra váljék. De sürgette a munkát a földigénylő bizottságnak saját jó lelkiismerete is, mert szükségesnek tartotta, hogy az ország érdekében a termelési munka minél előbb és minél hatékonyabban meginduljon, ami csak azáltal volt elérhető és biztosítható, hogy minden földigénylő tudatában volt annak, hogy a sajátját műveli. Eltekintve attól, hogy ezek esetleg a rendeleten túlmenően is a bizottság által kiosztott földbirtokok, bármennyire is gorcsosen ragaszkodnak tulajdonosaik hozzájuk, a folyó évben megművelve egészen biztosan nem lettek volna.

2. Ugyancsak a fenti körülmények és indokok folytán döntött a földigénylő bizottság az elkobzandó ingatlanok ügyében is. E tekintetben sem volt a bizottság abban a helyzetben, hogy elsősorban – a rendelet értelmében – a megyei tanács dontését kérhette volna ki, hanem elkobzandónak mondotta ki azokat az ingatlanokat, amelyeknek tulajdonosai részben a saját tudomása, részben a politikai pártoktól, részben pedig a rendőrség politikai osztályától beszerzett adatok szerint a rendelet hatálya alá esnek.

E tekintetben a 33 000-es végrehajtási rendelet előírja, hogy a földigénylő bizottság mily módon koteles az eljárást lefolytatni, és az eljárás eredményeképpen javaslatát a megyei tanácshoz megküldeni. Azonban erről az eljárásról tudomása sem lehetett a földigénylő bizottságnak, mert a végrehajtási rendeletet a megyei tanács küldönc útján csak május 4-én, tehát a bizottság munkája nagy részének már befejezése után juttatta el a földigénylő bizottsághoz darabonként ot pengős árért. Tehát ehhez a rendelethez alkalmazkodnia a bizottságnak a fentebb említett surgető körülmények végrehajtott munkája miatt nem is volt módjában.

3. Az egyházi alapítványi birtokok igénybevétele tekintetében a földigénylő bizottság már tobb ízben leszogezte álláspontját, és annak alapján e tekintetben tett intézkedését ismételten fenntartja. Az egyházi alapítványi birtokok felosztása előtt a bizottság a ref. egyház képviseletében megjelent Göde Lajos lelkész és dr. Tancsa Gyula pénztárosnak 48 órai határidőt adott arra, hogy az egyház kezelésében levő alapítványok pontos kimutatását készítsék el és terjesszék a bizottság elé. Az egyház azonban ennek a meghagyásnak nem tett eleget, ennélfogva ezen előterjesztésre való tekintet nélkül dontött a bizottság az egyházi alapítványi ingatlanok felosztása tekintetében, s ezen intézkedés megtörténte után terjesztette csak be az egyház az alapítványi ingatlanok kimutatásait.

4. Ez utóbbi két pontra vonatkozólag is a már első pontban említett kikuldottek és megbízottak teljes mértékben helyeselték a földigénylő bizottság eljárását, és feltétlenul kilátásba helyezték, hogy a bizottságnak ezen eljárása az Országos Tanács részéről is jóváhagyást fog nyerni.

Mindezek alapján a foldigénylő bizottság kéri a Pest megyei Földbirtokrendező

Tanácsot, hogy fenti eljárásait, valamint ezen elvi álláspontjainak megfelelően az egyes érdekelt tulajdonosok részéről beadott panaszok tárgyában hozott határozatait tudomásul venni, illetve azt jóváhagyás végett az Országos Tanácshoz felterjeszteni szíveskedjen.

Tobb tárgy nem lévén az elnok az ülést bezárta.

Kmf.

Pintér Mária
jegyzokonyvvezeto

Kicsi László
h. elnok

Haromoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat. – Pest megyei ÁL MFH 1950–18434 (Nagykőrosi FB 1945–1947)

A nagykőrosi kozségi foldigénylő bizottság vitája a Dél-Pest megyei Foldbirtokrendező Tanáccsal hónapokon át tartott. A kozségi foldigénylő bizottság 1946. január 2-án az OFT-nek jelentette, hogy a megyei foldbirtokrendező tanács végh határozatait megfellebbezte, mert a volt tulajdonosoknak visszaitélt foldeket kiosztotta és nem áll módjában a juttatottak által művelt foldeket visszavenni. A nagykőrosi foldigénylő bizottság elnoke ellen bűnvádi eljárás is indult a megyei foldbirtokrendező tanács kezdeményezésére, mert azt a kijelentést tette: „Hiába jonnek ki, itt úgyis az a kiosztás marad, amit mi csináltunk, és azon úgysem változtathat sem a megyei tanács, sem más." A Dél-Pest megyei Foldbirtokrendező Tanács végul is a foldigénylő bizottság feloszlatását kérte, erre vonatkozó javaslatát azonban 1946. május 28-án visszavonta és elismerte, hogy a kozségi foldigénylő bizottság „kielégítően" működik. [OL OF 1946–32068.]

112

Budapest, 1945. június 11

Az Országos Foldbirtokrendező Tanács előterjesztése a földművelésügyi miniszterhez a mezőgazdasági termelés és a gazdasági szakoktatás átszervezése ügyében

A nagybirtokrendszer megszuntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról szóló 600/1945. Me. számú rendelet alapján a foldhoz juttatási eljárás a kozeljovőben az egész ország területén befejezést nyer. A földesúri birtokoknak parasztkézre adása azonban csak akkor szolgálja a parasztság és ezen keresztul az egész ország gazdasági felemelkedésének útját, ha a foldhoz juttatást szorosan nyomon koveti a birtokszerzők gazdálkodásának azonnali helyes megszervezése. A kezdeti nehézségekkel kuzdő foldhozjutottak – különosen a mai rendkívüli viszonyok kozott – az önálló gazdálkodásra áttérés során feltétlenul támogatásra és irányításra szorulnak.

Az Országos Foldbirtokrendező Tanács a fent említett feladat megoldását egyrészt a mezőgazdasági termelésnek, a földreform által teremtett helyzetnek megfelelő átszervezésével és ezzel kapcsolatban a földművesszovetkezeti hálózat erőteljes kiépítésével, másrészt a gazdasági szakoktatásnak szélesebb alapokra helyezésével látja elérhetőnek.

A földreform során a szövetkezeti megoldás különösen előtérbe került. Mind az alaprendelet, mind az annak végrehajtása tárgyában kibocsátott rendeletek számos esetben rendelik a szovetkezeti gazdálkodást. A foldművesnép szövetkezeti élete erőteljesebb kifejlődésének akadálya az, hogy az egységes földművesszövetkezeti típust nélkulozzuk.

Az előadottak alapján az Országos Foldbirtokrendező Tanács megkeresi a miniszter urat, hogy a mezőgazdasági termelésnek és a gazdasági szakoktatásnak a foldreform által megkívánt átszervezése, valamint a 600/1945. Me. számu rendelet 30. §-a alapján az egységes foldművesszovetkezet életre hívása tekintetében a szükséges intézkedéseket megtenni és a tett intézkedésekről az Országos Földbirtokrendező Tanácsot tájékoztatni szíveskedjék.

A kiadmany hiteléul:
Horváth L -né
mun. s. hiv. igazgató h.

Veres Péter s. k.
az Orszagos Foldbirtokrendező Tanács
elnoke

Kétoldalas, géppel irt, hitelesített masolat, az OFT belyegzőjével – OL FM 1945–30–70555

Az előterjesztést 1945. július 18-án tárgyalás végett elöszor a X., majd az I. főosztály, végul a VIII/1. ugyosztály kapta meg. A X. főosztály, mivel a gazdasági szakoktatás újjászervezésén már dolgoztak, intézkedést nem tartott szukségesnek. Az I. főosztály jelentése szerint a szovetkezeti ugyosztály a termelőszovetkezetek megszervezesével már foglalkozik. Az ipari novények kotelező termelését pedig az 1945/1946. termelési évre, ha nem is szovetkezetbe való tomorítéssel, hanem a gazdák onkéntes szervezkedése révén igyekszik megoldani.

113

Bolhó, 1945. június 17

Jegyzőkonyv a földigénylő bizottság uléséről: a volt gazdasági cselédek egy tagban, a kozségi igénylők pedig holdanként akarják a foldet felosztani

Jegyzőkonyv

Felvétetett Bolhón, 1945. június hó 17-én a foldigénylő bizottság uléséről. Tárgy: 1. A fold szétosztása. 2. A leltár szétosztása.

1. A fold szétosztására vonatkozólag a bizottság határozata az volt, hogy az igénylők kozt a juttatott foldet egy tagban fogja szétosztani, az uradalmi cselédeket pedig egy meghatározott helyen fogja kielégíteni. Erre vonatkozólag az előkészuletek meg is történtek és a cédulahúzás ma reggel hét órára ki volt tűzve. A falusi igénylők a bizottság határozatát nem tették magukévá, és kovetelték a holdankénti szétosztást. A cselédség viszont az egy tagban való kiosztás mellett foglalt állást. A bizottság ez ellen dontést nem tudott hozni, s abban állapodott meg, hogy két bizottsági tag utazzon fel ez ugyben a vármegyei foldhivatalhoz, s onnan kérje ki a foldhivatal határozatát. A földnek a holdankénti felmérése az idővesteség elkerulése végett folyik.

2. A bizottság a felosztandó gazdaság élő és holt felszerelésének elosztását tárgyalta, de a szétosztást nem fejezhette be. A kiosztás folytatását június 24-re tűzte ki.

Kmf.

Lukács Ferenc
jegyző

Olvashatatlan aláírás
elnök

Péntek Ferenc
Spolár Imre
olvashatatlan aláírás
Petrovics Ferenc
Péntek Sándor

Kolics Vendel
Csedanec Mihály
Olvashatatlan aláírás
Destics Imre
Péntek József
Desetics József

Egyoldalas, kézzel írt, eredeti tisztazat, a földigénylő bizottság elnökének, jegyzőjének és 12 bizottsági tagnak sajat kezu alairasaval – Kaposvári ÁL MFT sz. n.

A foldeket végul is holdanként osztották fel. [Kaposvári ÁL Bolhói kfb 1946–113.] A volt gazdasági cselédek és a kozségi foldhozjuttatottak kozotti ellentét a foldosztás után sem oldódott fel. Erre mutat a bolhói kfb elnökének 1946. október 8-i jelentése: „Az itteni volt cselédek nagy általánosságban sokkal jobb anyagi korulmények kozott élnek, mint a kozség proletárjai, akik évente szazszámra kuldték gyermekeiket sommásmunkásnak, mert a családok csak így tudtak megélni. Ezzel szemben a legtobb volt cselédnek saját foldje, beltelke vagy háza van." [Ugyanott.]

114

Budapest, 1945. június 18

Veres Péternek, az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökének leirata a Pest megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz: a tanács orvosolja a községi földigénylő bizottságok panaszait, és védje meg a volt gazdasági cselédek érdekeit

Tegnapi körutam során Vácon kb. 20 község földigénylő bizottsága volt benn, és sok panasz közott a következők is felvetődtek:

Egyes községekben, kozotte például Vácrátóton is, a földigénylő bizottság azt panaszolja, hogy a megyei tanács kiadott véghatározatával dr. Debreceni Sándornak visszaadott – a már kiosztott birtokból – 50 hold földet és azonkívül 10 hold parkot és a kastélyt is. Ugyancsak visszaadta a folyó évben a földigénylők által bevetett földet is. A pontos tényállást nem tudjuk így kideríteni, mindenesetre felhívja az Országos Tanács a vármegyei tanács figyelmét, hogy ez így rendeletellenes. Először is, a parkból és a tanyából csak annyi maradhat meg a folddel, amennyi valóban szukséges az 50 hold további munkálásához. Másodszor, ami a parkból és gyümölcsösből megmarad, az beleszámít a meghagyandó földteruletbe, harmadszor, amíg jogerőre nem emelkedik az Országos

Tanács ítéletében az 50 holdas rész visszaadása, addig a földigénylőktől a kiosztott földet elvenni nem lehet. Annál is inkább nem lehet elvenni, mert a földtulajdonos most jelentkezett a termelési év kezdetén, és világos, hogyha vissza adja is a birtokot az Országos Tanács, csak ősszel veheti birtokba.

Ugyancsak sok panasz érkezett arról is, hogy a Pest megyei tanács nem gondoskodik az őszi vetésterületek arányos megosztásáról.

Felhívjuk a tanácsot, hogy az Országos Tanács a megyei tanácsoknál minden megyében a következő gyakorlatot vezette be szóbeli utasítások útján. Az őszi gabonavetés elsősorban azoknak juttatandó – függetlenül attól, hogy a föld kié lesz –, akik mint uradalmi cselédek és teljesen föld nélkuliek, saját birtokukban őszi vetésterülettel nem rendelkeznek, és így vetőmaguk és kenyeruk a jövő évben nem lesz. Ennek végrehajtásáról utasítások, kiszállások formájában gondoskodjék azokon a területeken, ahol a földigénylők nem rendezték ezt igazságosan. Más helyeken az a panasz, hogy a cselédeket a községi földigénylő bizottságok kitúrják az uradalmi területből, és nem juttatnak nekik a bevetett területből. Ezeknek a kérdéseknek a megbeszélésére szükséges volna, ha a megyei tanács egy vagy két tagja, esetleg a földhivatal ügyvezetőjével együtt, 19-en a reggeli órákban (9–10^{h} között) átjönne az Országos Tanács elnökségéhez.

Veres Péter

Kétoldalas, géppel írt, eredeti fogalmazvány – OL OF 1945–5491

115

Budapest, 1945. június 23

Az Országos Földbirtokrendező Tanács rendelete a Somogy megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: a túlzott földjuttatásokat vizsgálja felül, hogy jusson föld telepítésre és állami birtokok létesítésére

A Somogy vármegyei Földhivatal folyó évi június hó 9-én kelt jelentésében közölte, hogy a községi földigénylő bizottságok általában figyelmen kívül hagyták az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak azt az elvi határozatát, amely szerint a maximális 15 kat. holdas juttatást csak egészen gyenge minőségű földekből vagy a legnagyobb családú földigénylők esetében lehet kiadni. Ennek következtében a törvényhatóság területén rendelkezésre álló ingatlanokat egész terjedelmükben a helyi földigénylők vették fel, nem maradt tehát föld sem telepítésre, sem állami birtokok létesítésére.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács felhívja a megyei tanácsot, hogy az ottani földkiosztást vegye felülvizsgálat alá, mert Somogy megye területén feltétlenül telepíteni kívan, azonkívül az állami birtokok létesítéséről sem mondhat le. A túlzott juttatásokat tehát csökkenteni kell, amit – tekintettel arra, hogy a mérnöki munkálatok még nem haladtak nagyon előre – meg

lehet oldani. Az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak ez a döntése természetesen a folyó évi földhasználatot, illetőleg az ideiglenes kiosztást nem érinti.

A kiadmány hiteléül:
Szabó Béla József
min. s. hiv igazgató

Az Országos Földbirtokrendező Tanács nevében:
Kerék Mihály dr. s. k.
miniszteri osztályfonok,
az Országos Foldhivatal ügyvezető igazgatója

Egyoldalas, géppel írt, hitelesített másolat, az OFT bélyegzőjével. – Kaposvári ÁL MFT. 1945–2637.

Somogy megyében a telepítési akció 1945 őszén kezdődött meg, és 1946 tavaszán fejeződott be. Telepítés útján ingatlanjuttatásban részesült 1212 család, legnagyobb részben földműves napszámosok, kisebb részben volt gazdasági cselédek. A telepesek hősi kuzdelmet folytattak az új életért és jovőjuk megteremtéséért. [Kaposvári ÁL FH Szabó László feljegyzése.]

116

Decs, 1945. június 25

A földigénylő bizottság jelentése Tolna megye Földbirtokrendező Tanácsához: a földhozjuttatottak mezőgazdasági gépszövetkezetet alakítottak, s a volt uradalom gépeit kérik

A Decsi Foldigénylő Bizottság bejelenti, hogy Decs község földhozjuttatottjai megalakították a decsi földművesek mezőgazdasági gépszovetkezetét, és így a földigénylő bizottság úgy határozott, hogy az igénybe vett birtokokhoz tartozó kisajátított mindazon gazdasági felszerelést és gépeket, melyek szétosztása nem oldható meg, és nem felel meg a termelés érdekének, a 600/1945. Me. sz. rendelet 30. §-ának megfelelően a megalakult földművesszövetkezet tulajdonába adja át. Hasonlóképpen a szövetkezet tulajdonába adta a földigénylő bizottság mindazon épületeket, melyek a gépek és anyagok elhelyezéséhez, valamint műhelyek céljára szükségeltetnek. Az ezekre vonatkozó részletes leltárt a földigénylő bizottság később fogja a megyei tanácshoz felterjeszteni.

Tekintettel arra, hogy a decsi földigénylők részére a Nemzeti Földművelő Rt.[1] által haszonbérelt Teréziánumi Alapítványi Uradalom orbói gazdaságából kb. 1000 kat. hold Sárpilis község határában fekvő földterület lett juttatva, melyhez tartozó holt felszerelés, illetőleg gépek viszont az uradalom központi majorjában, a Várdomb községhez tartozó Újberek-pusztán vannak – az ott levő javítóműhelyek miatt – összegyűjtve és elhelyezve, kéri a földigénylő bizottság a vármegyei földbirtokrendező tanácsot oly értelmű határozatot hozni, hogy a Nemzeti Földművelő Rt. megváltás alá kerülő osszes holt felszereléséből, a decsi földigénylők részére juttatott területre eső aránylagos

[1] Alapítványi földbirtokoknak bérlet útján való hasznosítására 1924. május 14-én alakult részvénytársaság.

hányad a megalakult földbérlő szövetkezet részére való tulajdonba adás végett a decsi földigénylőknek adandó ki.

Decs község határában megváltott ingatlanokból a szövetkezet birtokába került gépek nem elégségesek a földhözjuttatottak gépi munkaszükségletének kielégítésére, annál is inkább, mert a szövetkezet kötelékébe tartoznak a Decs község határában fekvő bograpusztai juttatottak is, akik túlnyomó részben őcsényi lakosok, s így lakóhelyüktől kb. 10 kilométer távolságra kaptak földet, és ezért a gépi munkát községükből a nagy távolság, valamint a közismerten rossz sárközi útviszonyok miatt sem tudnák megoldani. Várdomb község határában fekvő Újberek-pusztán viszont jelentékeny felesleg mutatkozik, és így a gépek kihasználatlanul fognak üzemen kívül állni, miért is a földigénylő bizottság fenti kérelme úgy a foldhözjuttatottak, mint a termelés érdekeinek figyelembe vételével is mindenképpen indokolt.

Mányoki Lőrinc
Tóth István
Takaró István
Lezsák Győző
Bene Lajos

Mikiri János
földigénylő bizottság elnoke

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szekszárdi ÁL MFT 1945–3043.

Az iratot tudomásulvétel után 1945. július 26-án irattárba helyezték.

117

Budapest, 1945. június 25

A Földművelésügyi Minisztérium szovetkezeti ügyosztályának feljegyzése a „földműves társulatok" megszervezéséről

A foldhozjuttatottaknak gépekkel, eszközökkel, felszereléssel, illetve kölcsönnel való ellátása és ennek ellenőrzése céljára szükség van, éspedig sürgősen egy egészen egyszerű és minden földhözjuttatott által könnyen érthető szervezeti formára. Nem várhatunk addig, amíg a kereskedelmi törvény által előírt bonyolult szövetkezeti formában mindenütt szövetkezetek alakulnak, és azok cégbejegyzésre kerülnek. Még kevésbé lehet megvárni, hogy az Országos Szovetkezeti Tanács javaslatai beérkezzenek az új szovetkezeti típusokra és azok mintaszabályzataira vonatkozóan.

A minisztérium szövetkezeti ügyosztálya ugyan különféle típusú szövetkezeti mintaalapszabályok készítésén dolgozik, és öt-hatféle típus már elkészült. Ezek azonban főleg nagyobb összefüggő területeken történt kiosztásokra, fajgyümölcsösökre, szeszgyárakra, rizsszövetkezetekre, gépszövetkezetekre stb. vonatkoznak, valamint tárgyalás alatt áll egy univerzális községi szövetkezeti típus alapszabálya.

Egyelőre azonban célszerűbbnek tartanók a foldhözjuttatottaknál általában mellőzni a kereskedelmi társaság formáját, és a legelőtársulatok, vízitársulatok stb. módjára foldműves társulatot létesíteni, amely kozelebb állna az egyesuletek típusához vagy egy Raiffeisen-féle[1] parasztszovetkezethez. Mint ilyen kulonleges adminisztrációval nem járna. Elnok, intéző bizottság és taggyűlés intézné a folyó ügyeket, mindezt azonban a vármegyei foldbirtokrendező tanacs, illetve foldhivatal felugyelete alatt.

Úgy véljük, hogy e foldműves társulatok alkalmas eszközök lesznek az érdekelt foldhözjuttatottak irányítása, megsegítése, kulonosen pedig a gépesítés, a technikai fejlesztés előmozdítása terén.

A földosztó kormányrendelet 30. §-a felhatalmazást ad a földművelésugyi miniszter úrnak ily rendelet kibocsátására.

Végül megjegyezzük, hogy ahol a társulat helyett a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezetendő szovetkezet alakulna, az érdekeltek elhatározása szerint, ott azt nem kellene megakadályozni, hanem ez esetben e szovetkezet, amely a kiadandó minták alapján jonne létre, látná el a földműves társulat szerepét és teendőit. Az utóbbi tehát ilyen helyeken beszüntetné működését.

A fentiek alapján tisztelettel kérjuk, hogy a miniszter úr állásfoglalása után a kiadandó rendelet vétessék tárgyalás alá.[2]

Ketoldalas, geppel irt fogalmazvany – OL FM 1945–30–73270

A szövetkezeti ügyosztály által készített rendelettervezet 11 §-ból áll, és meghatározza a foldmúves társulatok feladatát, szervezetét és ügyintézését. A tervezet a foldművesszövetkezet alapítását szabályozó 131 000/1945. FM sz. rendelet megjelenese után tárgytalanná vált. A kísérlet mindenesetre jellemzően mutatja a Foldművelésugyi Minisztériumnak a szovetkezeti kérdésben tanúsított határozatlanságát.

118

Ibrány, 1945. június 27

A foldigénylő bizottság felterjesztése az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz: a már kiosztott 100 holdon felüli ingatlanok kiosztását hagyja jóvá, és a régi tulajdonosoknak csak annyi foldet adjanak vissza, amennyit maguk meg tudnak művelni

Alulírott Ibrány község foldigénylő bizottsága tisztelettel jelenti az Országos Foldigényló Tanács bizottságának, hogy az 1945. évi március havában a foldművelésugyi miniszter úr által elrendelt olyan kisebb és nagyobb foldbirtok, amelyet tulajdonosa saját családja köréből megművelni nem tudja, azt a

[1] Raiffeisen Friedrich Wilhelm (1818–1888) német kozgazda altal alapitott hitel- és fogyasztasi szovetkezetek csak tagjaiknak nyujtottak hitelt, es a nyereségbol letesített tartalékalapbol hathatosan segitettek tagjaik gazdasagi elómenetelet.

[2] A feljegyzest es rendelettervezetet 1945. junius 25-én megkapta az FM elnoki 2. osztálya és az Orszagos Foldhivatal, vélemenyukrol azonban az ugyirat mellett semmiféle feljegyzés nem található.

nincstelen kis emberek közt azonnal ki kell osztani. Erre a célra azonnal meg is alakult a községi 30 tagú földigénylő bizottság, és a munkálatokat meg is kezdte, amelyben segítségére a minisztériumból egy kiküldött is segédkezett. S így azok a foldek, amelyeknek a tulajdonosa távol volt, azok is kiosztásra kerültek, mert a rendelet úgy kívánta, illetve hozta magával, hogy egy talpalatnyi föld sem maradjon megmunkálatlanul.

Ezt a földet mind olyan egyének kapták, akik teljesen vagyontalanok voltak, s így a nekik kiszabott föld megműveléséhez nagy lelkesedéssel hozzáfogtak, habár az igavonó jószág nagyban hiányzott.

Elsősorban sor került a volt Ambrózy-birtokra, s utána pedig 100 holdon felül és alul is.

Így kiosztott földeknek később a volt tulajdonosai hazakerültek, és nem nyugodtak abba bele, hogy csak annyi földet kaptak, amennyit meg tudnak művelni. Kérvény formában azonnal a megyei földelosztó bizottsághoz fordultak, és kérték a volt tulajdonukat. Ezt a kérést a megyei bizottság meg is hallgatta, és utasította az ibrányi községi földigénylő bizottságot, hogy az egész földterületet adja vissza. De a földigénylő bizottság ennek a rendeletnek nem tett eleget, mert akkor ismét csak oda esett volna vissza a szegény nincstelen nép, mint a múlt rendszerben, és a nép közt nagy felháborodást is keltett volna.

Tekintettel arra, hogy községünkben már három hete dolgozik a mérnök azon a terven, hogy a kisembereknek kiosztott földet öröktulajdonba helyezze, azért kéri az Ibrányi Földigénylő Bizottság írásban és szóban is az Országos Földigénylő Tanács bizottságot, hogy a szóban és írásban említetteknek eleget tenni szívcskedjenek, mert csak így lehet lerombolt hazánkat új, demokratikus alapon felépíteni, ha minden szegény embernek saját földjén terem meg a kenyér, és minden embernek csak úgy van kedve a munkához, ha nem másén, hanem saját foldjén gazdálkodik.

Betekintés végett tisztelettel felterjesztjük a Szabolcs megyétől hozzánk intézett utasításait.

15 db melléklet.

Berecz Sándor

Egyoldalas, géppel írt tisztázat. – OL OF 1945–701. (7045.)

Az OFT 1945. július 2-án a községi foldigénylő bizottság kérelmét elutasította, mert a 600/1945. Me. sz. R. a 100 holdon aluli ingatlanok megváltását nem tette lehetővé.

Szekszárd, 1945. június 27

A Tolna megyei gazdasági felügyelő[1] jelentése a megyei földhivatalhoz a földreformnak a termelésre gyakorolt hatásáról

Jelentés

Utalással a 3102/1945. I. sz. rendeletre, beterjesztem jelentésemet az alábbiakban:

A földreform lebonyolítása következtében előállott termelési helyzet megítélésében csupán helyi ismereteim alapján tudok foglalkozni, éspedig a vármegye északi felét illetőleg, ahol nagy általánosságban a termelés helyzete úgy jellemezhető, hogy a művelt növények közül főleg a tavasziak termőterületében történtek eltolódások. Legnagyobb vesztesége van az ipari és kereskedelmi növények vetésterületének, melyek termőterületei tulajdonképpen azonosak, illetve megfelelnek a háborús kényszer hatása következtében előállott ugarterületeknek. A tavaszi kalászosok közul főleg a zab az, ami vetésteruletben novekedett, jóllehet a termés mennyisége megyei átlagban mégis alul marad a múlt évinek, miután a késői vetést a korán bekoszontó meleg megsanyargatta. A kapások, kukorica és burgonya vetésterülete egy-két százalékkal ugyancsak meghaladja a múlt évit, a helyzet azonban itt is azonos a zabéval, aminek ugyancsak a késői vetés és az időjárás alakulása az okozója. Hogy a kapásnövények nagyobb mérvű felkarolásával az ipari és kereskedelmi növények pótlásáról gondoskodni nem lehetett, ennek oka túlnyomó részben a tavaszi munkatorlódásban, a minimumra lecsokkent fogaterőben és végul tagadhatatlanul a földreform lebonyolításával magától értetődően előállott zökkenővel tudom indokolni. Helyenként ugyanis egyes kfb-k csak május folyaman jutottak el addig a mértékig munkájukban, hogy a juttatásra jogosult egyének részére a megfelelő birtokokat kijelolhessék.

Arra nézve, hogy a fold kiosztásának milyen eredménye volt a termelés folytonosságában (ütemében), azt tapasztalom, hogy a tavaszi munkálatok a bevetendő teruletek fele részén elkéstek. Nemcsak a bizonytalan közfelfogás és háborús helyzet okozta esetenkénti gazdasági lehetetlenulés, hanem esetenként, sajnos, bizonyos fokig a nemtörődömség is szerepet játszott ezen kérdés megítélésénél. A nemtörődomség a hatóságok részéről, akik a sok tájékozatlan és feluletes szóbeszéd helyett konkrétan nem intézkedtek a parlagon tartás megszuntetése ugyében, miáltal rontották a helyzetet és novelték a bizonytalanságot. Ehhez járult még az a körulmény, hogy egyes községek földigénylő bizottságai kozotti (sajnos legtobb esetben semmilyen értékű vita) véleménykeltérés fennforgott olyan esetekben, amelyekben konkrét intézkedések történtek

[1] A vármegyei gazdasági felugyelőség az 1912. évi XXIII. tc. értelmében a vármegyei kozigazgatás keretein belul a torvényhatósági gazdasagi eloadoi teendőket latta el mindazon ugyekben, amelyek a foldmuvelésugyi igazgatas hatáskorebe tartoztak, az erdeszeti, allategeszsegugyi es vizjogi ugyek kivételével.

(gazdátlanul maradt földek haszonbérbe való juttatás révén történő megművelése).

A földhözjuttatottak gazdálkodásáról és munkakészségéről általában csak nagy helyi ismerettel és nagy gondossággal lehet nyilatkozni. Kiszállásom során azt tapasztaltam, hogy azokon a helyeken, ahol a juttatás mértékének rendezése kérdésében vagy az elkészítendő földbirtok-felhasználási tervezet hiányában túlméretezés állott elő, ott a munkakészség is csökkent, ennek következtében a túlméretezés kényszerű levezetése vált szükségessé. Általánosságban azt tapasztaltam, hogy azok a bizottságok, ahol a bátorságot a békeszeretettel, a szabadságot a fegyelemmel össze tudták egyeztetni, ott a hivatottság következtében a földhöz juttatás mindenütt kedvező hatást váltott ki a falu népeinek körében, de tapasztaltam azt is, hogy a bajok kiküszöbölésénél mindenütt meg kellett felelni annak a várakozásnak is, amelyeket az egyes községi megbízottak a felettes testülettől elvártak, vagyis minden esetben szociális közösségben kellett lenni a község sorsproblémáival.

Koller
gazdasági felügyelő

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Szekszárdi ÁL MFT 1945–3320.

A jelentésben említett bizonytalanság 1945 nyarán újból mutatkozott. A földhözjuttatottakat új földosztás terve tartotta izgalomban, és sok községben nem mertek az őszi talajelőkészítéshez hozzákezdeni. A Tolna vármegyei Gazdasági Egyesület e jelenség hatása alatt arra kérte a megye alispánját, tegyen előterjesztést a földhivatalhoz, hogy az minden községben hirdesse ki: a földosztás 1946. év őszéig feltétlen érvényben marad, az új gazdák tehát azonnal kezdjenek hozzá az őszi gabonák talajmunkájához. [Szekszárdi ÁL alisp. 1945–7945.]

120

Kaposvár, 1945. június 28

A Somogy megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földreform gyors végrehajtásának akadályairól, a községi földigénylő bizottságoknak nyújtott segítség elégtelenségéről és a megyei földbirtokrendező tanácsra háruló többletmunkáról

Somogy vármegye Földbirtokrendező Tanácsa a földbirtokok felosztása tárgyában az alábbi jelentést teszi.

Somogy vármegyében a földek egy része, igaz ugyan, hogy csak papíron van felosztva, azonban ennek oka az, hogy a községi földigénylő bizottságok túlnyomó részében hiányoznak az írástudó és a közigazgatási munka végzésére alkalmas emberek, valamint a községi földigénylő bizottságok nagy része nem kellőképpen ismerte és ismeri a földbirtokreform-rendeleteket, és végül a községi földigénylő bizottságok nagy része a földbirtokreform-rendeletben előírt feladatokat nem tudják kellőképpen megoldani. Ugyanis a községi föld-

igénylő bizottságok nagyobb része abban a helyzetben volt és van, hogy sok esetben a tényleges felosztást nem tudja megoldani olyképp, hogy az egyes igényjogosult juttatottakat a természetben hol helyezze el, vagy az egyes igényjogosultaknak mennyi földbirtokot juttasson az egyes művelési ágak szerint. A megyei földbirtokrendező tanács minden lehetőséget elkövetett és a jelenben is elkövet, hogy a községi földigénylő bizottságokat kioktassa a tekintetben, hogy az írásbeli munkát hogy kell helyesen kiállítani, de a kioktatások ellenére is a községi földigénylő bizottságok az írásbeli munkákat helyesen nem tudják elvégezni, és ilyen esetekben esetenként a megyei tárgyaló tanácsok vagy a földhivatal előadói végzik el a községi földigénylő bizottság által elkészítendő írásbeli munkálatokat, annak következtében, hogy a földbirtokreform-rendeletek a helyi hatóságokat a földbirtokreform végrehajtásából teljesen kikapcsolta, azonban sok esetben a helyi hatóságok szívesen működnek közre és működtek közre úgy az adatok szolgáltatásával, mint az egyes írásbeli munkák elkészítésével. Azon oknál fogva, hogy a községi földigénylő bizottságok nagy része az írásbeli munkálatokat helyesen nem tudta és nem tudja elkészíteni, és evégett több napot eljárnak a megyei tanácsnál, s ezáltal annak folytán, hogy a megyei tanács és a megyei földhivatal hozza rendbe az irataikat, sok időbe került, amíg a községi földigénylő bizottság abba a helyzetbe jutott, hogy a rendbe hozott iratok alapján az egyes földigénylők részére természetben a földet kiadja. A földbirtokoknak az igényjogosultak részére való természetbeli kiadását az is nagyban akadályozta, hogy nagyon sok földbirtokos kérte a 600/1945. Me. rendelet 15. § értelmében a 300 kat. hold földbirtokig való mentesítést, és ilyen esetben a megyei földbirtokrendező tanácsnak kellett dönteni a tekintetben, hogy a mentesítési kérelemre való tekintettel mellőzze-e a nemzetgyűlés Politikai Bizottságának érdemi határozathozataláig a földbirtokfelosztást, s ahol a megyei földbirtokrendező tanács vagy esetleg az Országos Földbirtokrendező Tanács elrendelte a mentesítési kérelem ellenére a földbirtokfelosztást, olyan eset is előfordult, hogy közben a Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága mentesítette a tulajdonos kérelmére 300 kat. hold földbirtokig az igénybevételt, s ilyen esetben az a helyzet állott elő, hogy a megyei földbirtokrendező tanácsnak földalapról kellett gondoskodni az igényjogosultak részére a szomszédos községekből, és a szomszédos községek ezáltal olyan helyzetbe kerültek, hogy a területátengedés okából új felosztási tervezetre szorultak, annak ellenére, hogy a saját községeikben természetben a földbirtokfelosztást már keresztülvitték, de a megyei földbirtokrendező tanács által még a földbirtokfelosztásuk jóváhagyva nem lett. Sőt vannak olyan községek is, de nagyon kevés, jelentéktelen számú, ahol természetben a földbirtokfelosztást nem tudták befejezni és az igénylőiket kielégíteni amiatt, hogy nemzetgyűlés Politikai Bizottsága a mentesítés tárgyában még nem határozott.

A községi földigénylő bizottságok már csak nagyon kis része van abban a helyzetben, hogy nehezen tudja megoldani azt a kérdést, vajon az egyes földigénylő jogosultat a természetben hol helyezze el, ugyanis a megyei földbirtokrendező tanács esetenként tud a községi földigénylő bizottságoknak segítségére lenni abban a kérdésben, hogy milyen irányelvek mellett helyezze el természetben az egyes földigénylőket, de nagyon sok esetben ez a megyei földbirtok-

rendező tanács helyszíni szemlével kapcsolatos érdemi határozatára szorult és szorul.

A foldbirtokoknak természetbeli felosztására nagy akadályul szolgál az a közismert tény, hogy Somogy vármegye területének nagy része csak késő tavasszal szabadult fel a hadműveletek alól, és a hadműveletek miatt a területek, illetve foldbirtokok nagyon nagy része el volt aknásítva, úgyhogy a kiosztandó foldbirtokokra csak elég nagy késéssel lehetett lépni. A foldbirtokoknak termeszetbeli felosztására nagy akadályul szolgált az a kozismert tény is, hogy Somogy vármegye területének nagy része a hadműveletek miatt teljesen ki lett ürítve, és a lakosság csak fokozatosan tért vissza falujába, és amíg az igényjogosultak úgyszólván teljes számban a falujukban nem lehettek, addig a községi foldigénylő bizottságok meg sem alakulhattak, vagy ha meg is alakultak – nagy késéssel –, a földigénylők túlnyomó részének hazaérkezte előtt érdemi munkát nem végezhettek.

A foldbirtokreform gyors befejezésének az is akadálya volt, hogy Somogy vármegye Földbirtokrendező Tanácsa az alap-foldbirtokrendeletet csak április elején kapta meg, az első végrehajtási rendeletet pedig április hó végén, illetve majus ho elejen kapta meg. Az első számú végrehajtási rendelet adott módot Somogy vármegye Foldbirtokrendező Tanácsának arra, hogy több tárgyaló tanács alakulhasson, és mivel Somogy vármegye Foldbirtokrendező Tanácsa az elso végrehajtasi rendeletet csak április hó végén kapta meg, ennek kovetkezteben Somogy vármegye Foldbirtokrendező Tanácsának május haváig csak egy targyaló tanácsa volt, ami úgy igénybe volt véve, hogy nem volt képes a foldigényló bizottságoknak azonnali és oly gyors segítségére lenni, hogy azok azonnal helyesen kezdhessék meg működésüket. Somogy vármegye Foldbirtokrendező Tanácsának május havától négy tárgyaló tanácsa van, s ezek a tanácsok emberfeletti munkát végeztek éjjeluk és nappaluk feláldozásával avégett, hogy a földbirtokreformot minél gyorsabban és helyesen keresztülvigyék. A földbirtokreform jelenlegi gyors befejezésének két akadálya van. Éspedig az egyik akadály az, hogy a megyei foldbirtokrendező tanácsnak nem áll rendelkezésére állandóan autó a tárgyaló tanácsok helyszínre való kimenetelére, a masik akadály pedig az, hogy voltak olyan községek, amelyekben a foldbirtokreform a 600/1945. Me. rendelet alapján már befejeződött, és az 1945. julius hó 7. napján megjelent III. végrehajtási rendelet értelmében a megváltast szenvedonek a visszahagyott 100 kat. hold foldbirtoka is igénybe vehető a hivatkozott végrehajtási rendelet 8. §-a értelmében, de ezen III. vegrehajtási rendeletet az egyes kozségek még nem kapták meg, mert eddig a megyei tanácsnak nem volt módjában a községeknek elkuldeni, és ezen III. végrehajtási rendelet 8. §-a értelmében az egyes kozségek, ahol csak kevés fold jutott a juttatottaknak, olyannyira, hogy abból nem élhetnek meg, csak most fogja a pótigényét bejelenteni ezen foldbirtokok kiigénylésére. A megyei foldbirtokrendező tanács 1945. május hó végéig sehonnét sem tudott kapni autót, avégett, hogy a távolabbi kozségekbe kimenjen, és ott helyszíni szemlével kapcsolatosan oldja meg a szükséges kérdéseket a foldbirtokreform végrehajtása tárgyában. A megyei foldbirtokrendező tanács elnokének kozbenjárására Kaposvár főispán ura pár alkalommal rendelkezésre bocsátotta az autóját,

de mivel a megyei tanácsnak négy tárgyaló tanácsa van, és ezen tanácsoknak állandóan a helyszínen kellett volna tárgyalni avégett, hogy egyes községek kozott felosztandó földalapot a helyszínen oldja meg, és az egyes községek határában a felosztandó földbirtokot egyes igényjogosult csoportok – majori cselédek és a falubeli nincstelenek – között a legméltányosabban ossza meg, azonban közben az történt, hogy a főispán úr autója is állandóan üzemben volt más célra, és a megyei tanács ezen autóhoz sem jutott hozzá tovább, mint egy hétig. Megyei földbirtokrendező tanácsnak elnöke nagy utánjárásra, félnapos idővesztés mellett, sikerült egy kiszállás céljára megkapni a megyei rendőrség autóját, de mikor az autó megvolt, azután külon benzinért kellett szaladnia. A vármegyei rendőrség autója is állandóan üzemben van, úgyhogy semmi remény nincs arra, hogy ezt továbbra is, legalább egyes kiszállások céljára megkaphassa. A megyei földbirtokrendező tanács elnokének ezek után csak az maradhatott hátra, hogy a földművelésügyi miniszter úrhoz forduljon segítségért. A megyei foldbirtokrendező tanács elnökének csak 1945. június hó 25. napján sikerült a földművelésügyi miniszter úrral megbeszélni az autóügyet, és a foldművelésugyi miniszter úr szíves volt a megyei foldbirtokrendező tanács segítségére lenni akként, hogy pártautó igénybevétele tárgyában rendelkezett. A megyei foldbirtokrendező tanács azonban a pártautót sem tudta az adott helyzetben és időben igénybe venni. Jelenlegi helyzet tehát az, hogy amikor a foldbirtokfelosztás helyszínelés nélkül nem foganatosítható, éppen akkor, amikor itt van a gabonaérés, a megyei földbirtokrendező tanácsnak autó rendelkezésre tovább sem áll. A megyei földbirtokrendező tanács 20 km-es körzetben úgy akarta a helyzet nehézségeit áthidalni, hogy az érdekelt községek állítsanak elő fogatot, azonban az érdekelt községek vagy nem adnak fogatot, vagy kellő időben nem adnak fogatot, úgyhogy a megyei tanács működése a foldosztás surgős befejezése végett meg van bénítva. Ennek alapján a megyei földbirtokrendező tanács ez úton kéri az Országos Földbirtokrendező Tanácsot, hogy sürgősen hasson oda, hogy a megyei tanács részére autó álljon rendelkezésre, mert a foldbirtokreform befejezéséhez a helyszíni tárgyalások elkerülhetetlenek, és a vitás kérdések helyszínelés nélkül meg nem oldhatók, a földigénylők csoportjai nap nap után megjelennek a megyei tanácsnál, és helyszíni tárgyalást kérnek, mert a kérdéseket a földigénylő bizottságok nem tudják megoldani, s evégett az autó rendelkezésre bocsátása elkerülhetetlen, annál is inkább, mert jelenleg 30 km-nél távolabbi községek ügyéről van szó. A megyei földbirtokrendező tanács tehát jelenleg csak vonaton utazik oda, ahova lehet, a távolabbi községeket illetőleg, de ez is nagyon körülményes és hosszú ideig tart, úgyhogy hosszú idő alatt csak kevés munkát tud befejezni, illetve véglegesen elintézni.

A megyei foldbirtokrendező tanácsnak a későn megjelent III. számú végrehajtási rendelet 8. §-a értelmében a visszahagyott 100 kat. hold foldbirtokok tekintetében olyan községekben, ahol a juttatottak részére nem jutott annyi földbirtok, hogy a megélhetésüket biztosítaná, ezen községekben a póteljárás folytán, amely már több községben folyamatban is van, újabb földbirtokfelosztási munkálat keletkezett, s ez az illető községben a végleges földbirtokfelosztást jelenleg elodázza.

Arra való tekintettel, hogy a községi földigénylő bizottságokban hiányoznak közigazgatási munka végzésére alkalmas emberek,

a megyei földbirtokrendező tanács az 5600/1945. FM III. számú végrehajtási rendelet 62–67. §-ához képest azt javasolja, hogy járuljon hozzá az Országos Földbirtokrendező Tanács ahhoz, hogy a községi földigénylő bizottságok által elkészítendő felosztási vázrajzokat és kiosztási földkönyveket a községi földigénylő bizottságok bevonásával egy beosztott bíró és műszaki mérnök végezze el, mert különben ezek vagy egyáltalán nem fognak elkészülni helyesen, vagy csak nagyon hosszú idő múlva, de mindenesetre a megyei földbirtokrendező tanács közreműködése nélkül nem fog elkészülni, annál is inkább, mert a községi földigénylő bizottságok még a birtokösszeírási íveket és a földigénylők, valamint házhelyigénylők összeírási ívét sem tudták elkészíteni, vagy ha el is készítették, azok olyan hiányosak voltak, hogy nem voltak felhasználhatók, és a helyzet oda adódott, hogy a megyei tanácsoknak és a földhivatal előadóinak kellett ezeket rendbe hozni, sőt legtöbb esetben kiállítani. A felosztási vázrajz és kiosztási földkönyv elkészítéséhez bíró és mérnök azért szükséges, mert a megyei földbirtokrendező tanács csak akkor vette észre azt, hogy a földigénylő bizottságok helytelenül töltötték ki a birtokösszeírási íveket, amikor a mérnök végleges felmérést végezte. Így az a helyzet áll elő, hogy a megyei földbirtokrendező tanácsnak a jóváhagyási véghatározatot kell módosítani, és hogy ez megtörténhessen, a javaslatba hozott bírónak lesz a hivatása a hibákat észlelni, és erről a tárgyaló tanácsoknak jelentést tenni.

Az 5600/1945. Me. rendelet 62–67. §-ait tehát ki kell egészíteni azzal, hogy abban az esetben, ha megyei földbirtokrendező tanács jóváhagyási hálózataiban hiba van azáltal, hogy a községi földigénylő bizottságok helytelenül állapították meg az igénybe vehető földbirtokalapot, és emiatt a természetben kevesebb föld áll rendelkezésre, mint amennyi juttatás jóvá volt hagyva, a megyei földbirtokrendező tanács újból hivatalból is felülbírálhassa és módosíthassa a jóváhagyási véghatározatot úgy az igénybe vehető földbirtokalap, mint a juttatás tekintetében, mert máskülönben a telekkönyvi tulajdon bekebelezése keresztül nem vihető. Annak folytán, hogy kevesebb a felosztható földbirtok a természetben, mint amennyi a jóváhagyott és juttatott földbirtok mennyisége. Ennek oka az is volt, hogy a megyei földbirtokrendező tanács részére nem állott rendelkezésre telekkönyvi betét, illetve jegyzőkönyv vagy legalábbis kataszteri birtokív, akkor, amikor a jóváhagyás kérdésében határozott, amire különben csak három nap állt rendelkezésre. A fenti eltérés további oka az is lehet, sőt az is, nem sok, de elég gyakori esetben, hogy a 33 000/1945. FM rendelet már akkor jelent meg, amikor több jóváhagyás megtörtént, és csak ezen I. számú végrehajtási rendelet rendelkezik akként, hogy öt-tíz százalék a felosztandó földbirtokból tartalékolandó a jövőbeni kiosztás céljára, de ezen rendelet megjelenése előtt több községben úgy lett keresztülvive a földbirtokfelosztás, hogy semmi földbirtok nem tartalékoltatott, mert erre nem volt semmiféle rendelkezés. Erre való tekintettel a megyei földbirtokrendező tanács azt is javasolja az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak, hogy a 33 000/1945. FM rendelet 38. § a) pontja akként egészítendő ki, hogy abban az esetben, ha a földbirtokfelosztás jóváhagyása meg is történt, de a jövőbeni kiosztás

céljára tartalékalap nem lett visszahagyva, a megyei földbirtokrendező tanács hivatalból is leszállíthatja az egyes juttatást a méltányosságnak megfelelően, és abban az esetben, ha a juttatottak annyi földbirtokot kaptak, hogy a levonás után is megélhetésük megfelelően biztosítva van, illetve legyen.

Arra való tekintettel, hogy egyes községek földbirtokfelosztása jóvá volt hagyva anélkul, hogy a szomszédos érdekelt községek felléptek volna földbirtokigénnyel azon községgel szemben, [bár] elég föld állott rendelkezésre, és ennélfogva egyes érdekelt községeknek nincs elég földbirtoka ahhoz, hogy a többi községekkel szemben arányos juttatásban részesíthetők lennének, a megyei földbirtokrendező tanács javasolja, hogy az Országos Földbirtokrendező Tanács járuljon ahhoz – esetleg pótrendelettel való megoldás útján –, hogy a megyei földbirtokrendező tanács az érdekelt községek arányos kielégítése végett akként határozhasson, hogy a már jóváhagyott földbirtokfelosztás esetén is egy községből átengedni rendelhessen földbirtokot a rászoruló más község földigénylőinek kielégítésére.

A fenti javaslatok sürgősen és még a telekkönyvezés előtt megoldandók, mert azután már úgysem lehetségesek a földbirtokreform keretében.

A megyei földbirtokrendező tanács és földhivatal gyors működésének biztosítása végett szükség van földigénylők, házhelyigénylők és birtokosszeírási ívek kézhezkapására, mert a községi földigénylő bizottságok két példányban nem tudják az irataikat kiállítani, e tekintetben a megyei földbirtokrendező tanács és a földhivatal megtette futárok által a szükséges lépéseket, de eddig ezen nyomtatványokat nem sikerült megszerezni, és e tekintetben az a helyzet állott elő, hogy több község jóváhagyása emiatt elmaradt.

A megyei földbirtokrendező tanács és a megyei földhivatal a pártokkal való együttmukodés tekintetében panaszt nem hozhat fel, sőt a politikai partok is segítségére voltak a megyei tanácsnak abban, hogy egyes községekbe kiküldték tagjaikat, akik a községi földigénylő bizottságokat kioktatták az egyes eljárásokban, csak elvétve voltak olyan esetek, hogy az egyes tagok mint párttagok túlbuzgóságból rosszul értelmezték az egyes földbirtokreform-rendeletek rendelkezéseit, és emiatt zavart okoztak a községi földigénylő bizottság tagjaiban.

A miniszteri megbízottak működése bevált a tekintetben, hogy a községi földigénylő bizottság tagjainak vagy egyes igényjogosultnak kellő és jó magyarázatot adtak a földbirtokreform végbevitele tárgyában.

A megyei földbirtokrendező tanács nagyon sokszor kérte a kaposvári szovetséges hatalmak Ellenőrző Bizottsága segítségét a földbirtokfelosztás tárgyában, és a kaposvári szovetséges hatalmak Ellenőrző Bizottsága mindig a legszívelyesebben, legkészségesebben és legsürgősebben nyújtotta a segítségét a megyei földbirtokrendező tanácsnak, sőt a községi földigénylő bizottságoknak is és az egyes jogos földigénylőknek is.

Dr. Rásonyi Sándor
a megyei tanács elnöke

Hétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat – OL OF 1945–1665.

Csorvás, 1945. június 29

Az újonnan megalakult földigénylő bizottság jegyzőkönyve: megállapítják a földosztás felülbírálásának és az új kiosztásnak az alapelveit

Jegyzőkönyv

Készült Csorváson, 1945. június hó 29-én, a földigénylő bizottság gyűlésén, melyen a Csorvási Földigénylő Bizottság újjáalakult.

Jelen vannak: Oszlács Mihály elnök, Balla Sándor jegyző, Órás János, Hunya István, Széll József, Belicza György, Szekerczés Mihály, Rálik Pál, Priskin János, Farkas József, Fehér Ferenc, Zsótér Péter, Szabó János, Sántha András, Rajki István, Balla András, Jánovszki János, Babáj György, Tóth István, Hunya József, Gyarmati Lajos, Marozsán József, Soós György, Greck István, Meszjár András, Kovács Pál, Oláh József, Seres Márton, Orbán György.

1. Elnök üdvözli a megjelenteket és ismerteti, hogy miért is volt szükséges a községi földigénylő bizottság átszervezése és újjáalakítása. Amikor megjelent a földreform-törvény a földigénylő bizottságnak a megalakítását, majd munkáját is annyira siettették a hatóságok, hogy maga a megalakulás és a későbbi munka is bizonyos kívánnivalókat hagyott maga után. Leginkább szükségessé tette az átalakulást azonban az a körülmény, hogy a Békés megyei Földbirtokrendező Tanács határozata a kiosztható földekről azután jott meg, amikor a földosztás maga már Csorvás községben befejeződött. Így szükségessé vált a már kiosztott földek átrendezése és a földhözjuttatottak újbóli elbírálása. Ugyanis a földigénylők közül sokan nem fogták fel komolyan a földhöz juttatást, és foldjüket nem munkálták meg rendesen. Elnök bejelenti, hogy az elmondottak figyelembe vételével hívta össze előző napon a pártok kikuldötteit pártközi értekezletre, melyen egyöntetűen megegyeztek a pártok abban, hogy minden párt hét-hét tagot küld be földigénylői közül az újjáalakítandó foldigénylő bizottságba, tekintettel arra, hogy Csorváson négy demokratikus párt működik jelenleg. Ezek a pártok: Magyar Kommunista Párt, Nemzeti Parasztpárt, Szociáldemokrata Párt és a Független Kisgazda Párt. Ilyen értelemben üdvözli ismételten a megjelent pártkiküldötteket, a gyűlést megnyitja, a jegyzőkönyv vezetésére Balla Sándor jegyzőt, a hitelesítésre pedig minden párt részéről egy-egy tagot kér meg. Kéri a jelenlevőket, hogy mondják ki a foldigénylő bizottság újjáalakulását, és válasszák meg a tisztikart, valamint a szűkebb körű intéző bizottsági tagokat.

Határozat: Jelenvoltak kimondják, hogy Csorvás községben ezennel újjáalakult a községi foldigénylő bizottság: elnökévé Oszlács Mihályt mint a régi bizottság elnökét, és jegyzőjévé Balla Sándor régi bizottsági jegyzőt válasszák meg, tekintettel arra, hogy ők mint ilyenek, az eddigi munkálatokkal teljesen tisztában vannak, és nem számítódnak a pártkiküldöttek közé. Az intéző bizottság tagjai:

1. Oszlács Mihály elnök,
2. Balla Sándor jegyző,

3. Barakonyi József,
4. Szabó János,
5. Balla András.

2. Elnok részletesen ismerteti a földreform-törvényt, valamint a kiadott végrehajtási utasításokat. Az ismertetés után elnok leteszi az előírt fogadalmat a bizottság tagjainak. Elnok ezután kiveszi a fogadalmat a földigénylő bizottság tagjaitól. A fogadalmat így a földigénylő bizottság minden tagja letette.
3. Elnök kéri, hogy az elmondottak alapján most már állapítsa meg a bizottság azokat a szempontokat, amelyek szerint a rendezésnél el fog járni a földigénylő bizottság.

Határozat: Földigénylő bizottság a már kiosztott földeket a következő szempontok alapján bírálja felul:

1. A majorokban működő intéző bizottságok kimutatása alapján a hanyag földigényloket felulbírálja.
2. A 65 éven feluliek földhoz nem juthatnak. A 60 és 65 év kozotti földigénylők csak mint családtagok jonnek számításba.
3. Azok, akik csak rövid ideje tartózkodnak Csorváson, hátrányba kerülnek a régi csorvási jó munkás földigénylőkkel.
4. Személyi elbírálás a nagyobb családú, de gyenge munkaerőt képviselő földigénylőknél. Azok, akiknek családjuk ugyanis még nem munkaképes, egy-két holddal kevesebbet kapnak.

Általános szempont, hogy életképes kisgazdaságokat kell létrehozni, de feltétlenul olyant, amelyet a földigénylő jól meg is tud munkálni. Kiosztható 5454 kat. holdon tehát minél tobb életképes kisgazdaságot kíván létesíteni a községi földigénylő bizottság.

Elnok ezek után bejelenti, hogy jelen gyűlést bezárja, mely gyűlés előkészulet volt a további rendezésre. Kéri a földigénylő bizottságot, hogy fogadalmához híven kezdje meg a kiosztható foldek újjárendezését.

Ketoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat. az elnok, a jegyzo, a Fuggetlen Kisgazda Part és a Nemzeti Parasztpart megbizottjanak alaírásaval. A Magyar Kommunista Part és a Szociáldemokrata Part képviselőinek alairasa – az elore megjelolt helyen – hianyzik – Gyulai ÁL Csorvasi kfb 1945–1.

122

Szeged, 1945. június 30

A Csongrád megyei Földbirtokrendező Tanács szegedi tárgyaló tanácsának összefoglaló jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a szegedi földreform különleges problémáiról, a kishaszonbérletek ugyéről, a földosztásnak a termelésre gyakorolt kedvező hatásáról

A tárgyaló tanács[1] munkáját 1945. április hó 7-én kezdte meg. A 33 000/1945. FM sz. rendelet által előírt kereteken túlmenően – tekintettel a számba jövő

[1] A 33 000/1945. FM sz rendelet 43 §-a értelmében, amennyiben a tárgyalásra kerülo ugyek száma megkívánta, a megyei földbirtokrendezo tanács keretében tobb targyaló tanácsot lehetett alakítani.

terület nagy kiterjedésére – az igénylő bizottságokat a helyszínen felkereste, s munkájukban támogatta. Így minden albizottság működése területén közbe eső tárgyaló, illetve panasznapot tartott, még az igénylések és összeírások lezárása előtt. Itt a földigénylő albizottságok tagjai és a Központi Bizottság elnöke jelenlétében a felek panaszait meghallgatva döntéseket hozott, melyek főként a jogos igények nagyobb mérvű kielégítésére irányult.

A tanács legközelebbi feladata a juttatások kérdésében való (érdemi) határozás, egyenként és együttvéve. Ezen eljárást közvetlenül fogja követni a mérnöki felmérés.

A földreform munkájának kezdetén megfelelő mennyiségű birtoklap nem állott rendelkezésre. Ezért a birtoklevelek kiosztása nagyobb részben a tárgyaló tanács döntésével egyidejűleg fog kiosztásra kerülni, és ezen kiosztás alkalmával kerül beszedésre a műszaki költségek első, esetleg további részletei is.

A tanács és az újonnan felállított földhivatal a különböző hatóságok és szervekkel, a miniszteri megbízottakkal, továbbá a politikai pártokkal mind ez ideig teljesen zavartalanul működött. Különösen kiemelendő a város polgármesterének előzékeny magatartása, amennyiben a földreform során felmerülő minden anyagi és egyéb szükségletet gyorsan és teljesen igyekezett kielégíteni, így az eddig feltétlenül kifizetendő napidíjak, tiszteletdíjak, irodafelszerelési szükségleteket minden további nélkül a városi pénztárból előlegezte.

A reform mielőbbi szakszerű lebonyolítása érdekében indokoltnak látszik olyan rendszerű főkönyvek bevezetése, amelyek rovataiban tartalmazzák a juttatott személyi adatain felül összes földterületét, külön az újonnan juttatottal az összes tartozások előírását, és 10, illetve 20 évre előirányzott törlesztési tervezetet, úgyszintén az időszaki lerovásokra alkalmas rovatokat. Ezen főkönyvek párhuzamos példányban volnának vezetendők, egyrészt a helyi földhivatalok, másrészt az országos központ által. A helyi hivatal a megszabandó időszakonként rovatos jelentéseket küld a központba, ahol főkönyveken átvezetve minden egyes juttatott tartozásáról, törlesztéséről és egyéb körülményeiről állandó kép nyerhető.

Szeged város területén a földreform kérdése különleges helyzetet teremtett, amennyiben az egyetlen nagybirtokos Szeged város közönsége volt. Ezek a földek azonban már évtizedek óta kishaszonbérletként voltak hasznosítva, úgyhogy a legnagyobb részen mindenütt tanyák épültek már évtizedekkel ezelőtt, úgyszintén szőlő és gyümölcsösök telepíttettek. Így a szegedi földreform munkálatai végsőleg annak a körülménynek a felülvizsgálatában merültek ki, hogy a bérlők közül kik a nem igényjogosultak, és kik azok az igényjogosultak, akiknek nagyobb bérletük volt, mint amennyit a 600/1945. Me. sz. rendelet megenged. A termelés ütemére nézve, különösen a tavaszi munkálatokra nézve, a földreform jó hatást gyakorolt, amennyiben az igényjogosultak részben bizonyítani akarták munkakészségüket, részben igyekvő munkájukkal a juttatásra való érdemüket támasztották alá. Ez év április hó első napjaiban az igénylés vontatottan indult, később mind nagyobb ütemet véve ma már általánosságban az a helyzet, hogy a legtöbb földigénylő több földet kívánna, mint amennyit a bizottságok a rendelkezésre álló területek figyelembe vételével juttatni képesek voltak. A mezőgazdasági művelés alatt álló ingatlanok Szeged város

területén teljes egészében megművelés alá kerultek úgy, hogy ugar a régi szokásnak megfelelően sokkal kisebb, alig egy százalékot kitevő számot ért el. Hiány csak annyiban tapasztalható, hogy a kenyérmagvak és egyéb kalászosok vetésterulete lényegesen kevesebb az előbbi években szokottnál. Ezzel szemben természetszerűleg a kapásnövények terulete jóval nagyobb, és mégis azoknak művelése mind a mai napig zavartalannak és teljesen kielégítőnek mondható.

Szeged város teruletén nemzetiségi lakosság földhoz juttatásban nem részesulhetett, tekintettel a magyarság százalékos arányszámára, amely 98,6%-ot tesz ki.

Szeged torvényhatósága teruletén ez ideig termelőszovetkezetek még nem alakultak. Azonban alapos kilátás van arra, hogy különosen gyumolcs-, konzerváló és szeszfőző szovetkezetek még ez év folyamán alakításra fognak kerulni.

Dr. Kispéter István
a szegedi foldhivatal ugyvezetoje

Dr. Kiss László
a szegedi targyalo tanacs elnoke

Ketoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat – OL OF 1945–592 (22246)

Az iratot az előadó láttamozása után 1945. október 12-én irattárba tették.

123

Eger, 1945. június 30

A Heves megyei Foldhivatal 1945. első félévi működéséről szóló jelentés

I. Előkészítő munkálatok

A megyei foldhivatal megszervezése előtt szukségszerűen foglalkoznunk kellett a vármegye teruletén fekvő foldbirtokok megoszlási adataival, az egyes foldbirtokok jogi minőségével, mert csak ezeknek az adatoknak egybevetésével volt megállapítható, hogy a nagybirtokrendszer megszuntetéséről és a földművesnép foldhoz juttatásáról szóló 600/1945. Me. sz. rendelet alapján milyen kiterjedésű birtokok kerulnek eljárás alá, s így a földreformmal kapcsolatosan a megyei foldhivatal milyen ugyforgalomra számíthat.

Ezen cél érdekében a foldhivatal ugyvezetője a Földművelésugyi Minisztérium foldbirtokpolitikai ugyek osztálya keretében működő statisztikai hivatalától kijegyzések útján megszerezte a vármegye teruletén fekvő szabad forgalmú birtokainak osszes adatait.

A fenti adatokból megállapítást nyert, hogy Heves megye terulete 649 424 kat. hold, mely osszesen 76 291 foldbirtokos tulajdonában van. Művelési ágak szerint a vármegye terulete a kovetkezőképpen oszlik meg:

szántó	347 376 kat. hold	53,2%
kert	10 264 kat. hold	1,6%
rét	36 283 kat. hold	5,6%
szőlő	25 865 kat. hold	4,0%
legelő	80 594 kat. hold	12,6%
erdő	118 089 kat. hold	18,3%
nádas	412 kat. hold	0,1%
foldadó alá nem eső	30 541 kat. hold	4,6%
Összesen:	*649 424 kat. hold*	*100,0%*

Lakóinak száma: 309 022 lélek.

Nemzetiség szerinti megoszlása:

magyar	305 754 kat. hold	99,30%
tót	1 311 kat. hold	0,04%
német	539 kat. hold	0,02%
egyéb	2 322 kat. hold	0,64%
Összesen:	*309 926 kat. hold*	*100,0%*

Foglalkozás szerinti megoszlása:

őstermelés	207 182 kat. hold	67,0%
egyéb	101 840 kat. hold	33,0%
Összesen:	*309 022 kat. hold*	*100,0%*

Ezek szerint mezőgazdasági művelés alatt álló teruletekből mintegy 500 000 kat. holdból egy lakosra egy kat. hold 667 ol, egy mezőgazdasági lakosra pedig 2 kat. hold 800 □-ol ingatlan jut.

II. A foldhivatal megszervezése

A Foldművelésugyi Minisztérium által kirendelt ugyvezető és helyettese 1945. évi április hó 17. napján érkezett Egerbe, s kezdte meg a foldhivatal szervezési munkálatait. Korúti vizsgálat útján a járások székhelyein meghallgattatott a községi foldigénylő bizottságok kérelme, s ugyanezen alkalommal tájékoztatta a községi foldigénylő bizottságokat a további munkálatok mikénti teljesítése felől.

A községi foldigénylő bizottságok kozvetlen adatszolgáltatása alapján megállapította a foldalap céljaira elkobzás és megváltás útján igénybe vett ingatlan teruleteket, nemkulonben ezen birtokok felhasználási adatait is.

A foldigénylő bizottságok által kozolt előzetes adatok szerint a foldosztás április hó 22. napján befejezést nyert.

A vármegye egész területén igénybe vettek:

a) elkobzás útján	9 690 kat. hold	6,04%
b) megváltás útján	147 815 kat. hold	92,09%
c) államkincstár tulajdona	3 000 kat. hold	1,87%
Összesen:	*160 505 kat. hold*	*100,00%*

Művelési ágak szerint a foldalap céljaira igénybe vett ingatlanok:

szántó	64 532 kat. hold	40,20%
gyumolcs	1 658 kat. hold	1,03%
szőlő	3 943 kat. hold	2,46%
rét	9 078 kat. hold	5,66%
legelő	10 945 kat. hold	6,82%
nádas	263 kat. hold	0,16%
erdő	66 461 kat. hold	41,41%
terméketlen	3 625 kat. hold	2,26%
Összesen:	*160 505 kat hold*	*100,00%*

A földalap felhasználása során 24 491 igényjogosultnak:

kiosztottak	72 414 kat. hold	45,12%
községi tulajdonba kerult ..	20 109 kat. hold	12,53%
állami tulajdonba kerult ..	63 719 kat. hold	39,70%
tartalékban maradt	4 263 kat. hold	2,65%
Összesen:	*160 505 kat. hold*	*100,00%*

Juttatásban részesult igényjogosultak száma .	24 491	68,38%
Juttatásban nem részesult igényjogosultak száma	11 349	31,62%
Összesen	*35 840*	*100,00%*

A juttatásban részesult 24 491 igényjogosult kozul:

gazdasági cseléd	2 978	12,16%
mezőgazdasági munkás ...	9 258	37,80%
torpebirtokos	10 948	44,70%
kisbirtokos	1 307	5,34%
Összesen:	*24 491*	*100,00%*

Településre jelentkezett 1549 család 3679 családtaggal.

Házhelyigényét 19 649 házhelyre szorult jelentette be, ezek kozul 6500 jelentkezőt, az osszes kérelmezők 33,08%-át községi foldigénylő bizottságok juttatásban részesítették . . .

IV. A tanács és foldhivatal működésének ismertetése

A tanács és a foldhivatal úgy a személyi érintkezések terén, mint az ugyintézés során a teljes osszhang és egyuttértés jegyében áll.

Az ugyintézések során a tanács elé csak azok az ugydarabok kerulnek, amelyek a fennálló jogszabályok szerint jogokat állapítanak meg, vagy a foldreformmal kapcsolatosan jogszerzéshez ingó és ingatlan vagyon feletti rendelkezéshez vezetnek. Ezek az ugyek is csak abban az esetben kerulnek a tanács elé, ha már a dontéshez szukséges adatokat, bizonyítékokat és ellenérveket a foldhivatal beszerezte.

A tanács dontése elé kerulő ugyeket előkészítésuk és felszerelésuk után az ugy előadói a tanácselnoknek bemutatják. A tanács elnoke a tárgyalási határnapot kitűzi. A tárgyalási határnapról lehetőség szerint a foldhivatal az érdekelt községek foldigénylő bizottságait és az érdekelt feleket rovid úton értesíti. Kulonben szabály, hogy a tárgyalásra kerulő ugyek számát és az érdekeltek megnevezésével jegyzékbe foglalva a tárgyalást megelőző 24 órával a tárgyalóterem ajtajára ki kell fuggeszteni. Egyéb értesítést a felek nem kapnak.

A nyilvános tárgyalást az elnok nyitja meg. Megállapítja, hogy a tanács határozatképes, és felhívja az ugy előadóit a tárgyalásra kerulő ugy ismertetésére. Ismertetés után a felek is felszólalhatnak. A tárgyalás berekesztését az elnok mondja ki, és határozathozatalra zárt ulésre vonulnak vissza.

A szavazást megelőzi a tanácskozás, mely az eldontendő kérdés általános megvitatásából áll. Úgy a tanácskozást, mint a szavazást is a tanács elnoke vezeti. A szavazás megkezdését az elnok mondja ki, és a tanács tagjai betűrendben nyilvánítják szavazatukat. A szavazást egy tag sem tagadhatja meg. A tanács elnoke utolsónak szavaz. A határozatot egyszerű szótobbséggel kell hozni. [V. r. I. 56. §.]

Bármely tagnak jogában áll kulonvéleményt bejelenteni, és azt 24 órán belul a tanács elnokének írásban átadni.

A nyilvános tárgyalásról rovid feljegyzéseket kell készíteni, és azok alapján a jegyzőkonyv szerkesztéséről az előadó gondoskodik. A tárgyalási jegyzőkonyvet az elnok és előadó írják alá.

A zárt ulés eredményéről felvett feljegyzést és határozatot a részt vett tagok és az elnok aláírják. A határozatot az elnok nyilvános ulésben hirdeti ki, ugyanakkor az indoklást roviden előadja.

A véghatározatot és annak indokait az előadó koteles írásba foglalni.

A véghatározat kézbesítéséről a foldhivatal segédhivatala gondoskodik.

Az eddig tapasztaltak azt mutatják, hogy a tanácskozás időtartamát meg lehetné rovidíteni, ha a zárt ulésben a foldhivatal előadója is részt vehetne. Erre azonban a V. r. I. 56. §-a módot nem nyújt.

V. Miniszteri megbízottal és hatóságokkal való együttműködés

Eddigi működésünk során a miniszteri megbízottal a legnagyobb egyetértésben jártunk el minden olyan kérdésben, amely a földreform mielőbbi végrehajtását célozta.

A helyi közigazgatási hatóságok részéről messzemenő támogatásban részesültünk, s ebben elől járt Heves vármegye főispánja, Milassin Kornél, aki a földhivatal részére mindenben megfelelő irodahelyiségeket bocsátott rendelkezésre, továbbá Bartha István dr. alispán.

Hasonló támogatás és megértés nyilvánult meg a többi hatóságok vezetői részéről is, nevezetesen a pénzügyigazgatóság, földmérési felügyelőség, törvényszék, tkv-i hatóság és a lakáshivatal részéről.

A politikai pártokkal a földhivatal érintkezése kedvező. Nem tapasztaltuk a pártvezetők részéről eddig, hogy közbenjárásukkal, kérelmükkel jogosulatlan egyének igényeit támogatták volna, ezért úgy a földhivatal, mint a megyei tanács mindig szívesen állt rendelkezésükre.

VI. Indítvány a 600/1945. Me. sz. rendelet és a V. r. I–II–III. sz. végrehajtási utasítások módosítására

1. A 600/1945. Me. sz. rendelet 51. §-a a következő rendelkezéssel volna kiegészítendő:

A földreform végrehajtása során eljárás alá kerülő ingatlanok tulajdonjoga és birtoklása tekintetében felmerült vitás kérdésekben – bírói út kizárásával – a földművelésügyi miniszter határoz. Ezt a jogát a földművelésügyi miniszter – ha a cél érdekében helyesnek mutatkozik – a végrehajtó szervekre ruházhatja.

A földművelésügyi miniszternek azon nyilatkozata, hogy az ingatlan földreform eljárás alá tartozik, a felekre nézve kötelező.

A fenti intézkedés indokai abban állanak, hogy igen sok esetben, különösen a volt zsidó ingatlantulajdonosok részéről a 200/1945. Me. sz. rendelet alapján polgári bíróságok előtt a jogügylet érvénytelenítése végett olyan alperes ellen indítottak pert, aki a 600/1945. Me. sz. rendelet intézkedései szerint igényjogosult, akinek a zsidó ingatlan az R. 146 §-a értelmében továbbra is birtokában hagyandó.

Ugyancsak számos esetben – a földreform eljárása során – az ideiglenesen kiosztott ingatlan birtokosai a termések beszedése vagy egyéb körülményekkel kapcsolatosan vitába szállanak, és igazukat kártérítési perek során ugyancsak a polgári bíróságok előtt kívánják érvényesíteni.

A földművelésügyi miniszter végrehajtó szervei: megyei földbirtokrendező tanács és Országos Földbirtokrendező Tanács a rendelkezésükre álló adatokból nemcsak számszerűen, hanem kellő gyorsasággal megoldanak minden, a földreform alá eső ingatlannal kapcsolatos vitás kérdést.

Szükségtelen tehát, hogy az igényjogosultak vélt jogaikat költséges polgári perek indításával érvényesítsék.

2. A 600/1945. Me. sz. rendelet 13 §-a kiegészítő lenne a következő intézkedéssel:

Felülvizsgálandók azok az ingatlanszerzések, melyek olyan ingatlanra vonatkoznak, amelyek birtokpolitikai jogszabályok alkalmazása során kerültek a földművelésügyi miniszter vagy valamely lebonyolító szövetkezet – intézet – rendelkezése alá, amennyiben az ingatlanszerző meglevő birtoka a községi foldigénylő bizottság által megállapított birtokegység határát meghaladja, s az ingatlanszerző tulajdonjoga a telekkönyvbe nem jegyeztetett be.

Ezt az intézkedést indokolják azok a tények, hogy az Országos Földhitelintézet vagy a Népjóléti [Közjóléti] Szövetkezet, esetleg a Foldművelésügyi Minisztérium földbirtok-politikai ügyosztálya a telepítési alap rendelkezésére álló ingatlanokat, még mielőtt azok az állam tkv-i tulajdonába kerültek volna, ingatlan eldarabolás vagy más úton olyan egyének idegenítettek el ingatlanokat, akik a 600/1945. Me. sz. rendelet értelmében igényjogosultaknak nem tekinthetők, vagy ha tekintetbe vehetők is, magatartásuk a közhatalmi úton való ingatlanszerzésre érdemtelenné teszik.

A fasiszta uralom alatt ugyanis egyes községek területén fekvő nagybirtokokat a szomszédos község nyilas érzelmű kisgazdái idegenítették el, s ezáltal az ingatlan fekvése szerinti község lakói mint igényjogosultak a 600/1945. Me. sz. rendelet alkalmazása során földhöz nem juthatnak.

Az eddigi eljárások során igen sok panasz hangzott el az ilyen függőben levő, még nem telekkönyvezett szerzésekkel kapcsolatosan.

A 33 000/1945. Me. sz. rendelet 52. §-a kiegészítendő volna:

Az ügyvezető és a szakelőadó a megyei tanács zárt ülésein is részt vehetnek. A tárgyalás alatt álló üggyel kapcsolatosan felvilágosítást adhatnak, de a határozatnál nem szavazhatnak.

Ezen intézkedés megtételét az eddigi tapasztalatok teszik indokolttá. Ugyanis nem egy esetben a tanács tagjai között hosszú vitát igényel egy olyan kérdés, amelyet az ügy előadója vagy az ügyvezető pár szóval meg tud világítani.

5600/1945. FM sz. rendelet 7. §-a 3. bek. kiegészítendő lenne a következő rendelkezéssel:

„Évelő növényeknél teljes térítésként az ez évi termés fele illeti a haszonbérlőt."

Kiegészítendő:

A fele termést nem természetben, hanem a termelési bizottság által megállapított árban – készpénzben – kell a termés betakarításakor megfizetni.

Ezen intézkedés az igényjogosultak érdekeit kívánja megvédeni, s ugyanakkor a termelés folytonosságát is biztosítja.

A földosztás során igen sok olyan igényjogosult jutott lóhere vagy lucernával bevetett földhöz, aki állatállománnyal is rendelkezik, tehát a juttatott földről lekaszált takarmányra feltétlenül szüksége van. Nem volna méltányos és nemzetgazdasági szempontból sem helyeselhető, hogy a volt tulajdonos, aki állatállománnyal nem rendelkezik, természetben kapja meg a fele termést, ami igen sok esetben 50–100 kat. hold ingatlan hozamát jelentené. A termelési bizottság a helyi viszonyok mérlegelésével megállapítja a takarmány árát, s meg nem elégedett fél a kérelmével a megyei tanácshoz fordulhat.

1. A 600/1945. Me. sz. rendelet 4. §-ában foglalt intézkedések szerint teljes egészében és nagyságra való tekintet nélkül el kell kobozni a háborús és népellenes bűnosok foldbirtokait.

A hivatkozott rendelet 5. §-a meghatározza, hogy kiket kell hazaárulónak, háborús és népellenes bűnosoknek tekinteni, de ez a magyarázat nem nyújt kellő tájékoztatást a „népellenes bűnosok" tekintetében.

A kozségi foldigénylő bizottságok által előterjesztett iratokból, de kulonosen az elkobzásra javasolt ingatlantulajdonosokkal szemben felsorolt indokokból a foldhivatal megállapította, hogy a kozségi foldigénylő bizottságok az elkobzás tekintetében a Foldművelésugyi Minisztérium kulon tájékoztatója szerint jártak el. A bizottság tagjai mind egyszerű foldművesek, a nép szemében gyűloltnek és hírhedteknek tekintenek olyan személyeket, akiknek magatartásuk nem a németbarátságban és nem a fasiszta mozgalommal hozhatnak kapcsolatba, illetve nem politikai vonatkozásban gyűloltek. Így pl. kozségi jegyző birtokait elkobzásra javasolja, mert a hadisegélyek kiutalásában késlekedett, más tulajdonosnak meg azért kobozták el, mert paraszti sorból kiemelkedett, és megszakítva a kapcsolatokat parasztsorban élő barátaival stb., koztisztviselő ingatlanát azért kobozták el, mert elmenekult.

Ezen a téren csak egy kimerítő magyarázat – utasítás – hozhatna egy megnyugtató megoldást, úgy az eljáró hatóságok, mint a kisajátítást szenvedettek érdeke szempontjából is.

2. A 600/1945. Me. sz. rendelet 46. §-ában, illetve az Országos Foldbirtokrendező Tanács április hó 9., 20. és 21. napján hozott elvi határozatának *k)* pontja értelmében a zsidónak tekintett tulajdonostól elvett és már kiosztott birtokot a jelenlegi haszonbérlőnek vagy gazdálkodónak birtokában meghagyható, ha nevezett igényjogosult.

Az ugyintézések során nehézségek merultek fel annak megállapítása korul, mikor kell a zsidótorvények alapján a foldhitelintézet részéről átvett ingatlanokat kiosztottaknak tekinteni. Mint koztudomású, a háborús események a zsidó birtokok kiosztásának technikai lebonyolítását s kulonosen a már felosztott birtokok helyszíni kijelolését megakadályozták. Ezen eljárás ellenére a juttatottak birtokba kerultek, s igen sok helyen birtokba helyezés nélkul is kora tavasszal elfoglalták a kiosztásra kerulő zsidó birtokokat. Szukségesnek mutatkozik részletesen szabályozni, hogy a kiosztás mikor tekinthető befejezettnek. Akkor-e, mikor a foldművelésugyi miniszter a felhasználás tekintetében már határozott s a kozségi igényjogosultak az ingatlant birtokba vették, vagy csak akkor, amikor a műszaki szakkozegek kitűzését, helyszíni birtokba vezetés útján a juttatottakat birtokba helyezték.

Elvi határozattal vagy miniszteri rendelettel ki kellene mondani, hogy a 600/1945. Me. sz. rendelet értelmében az ingatlanszerző részéről igényjogosult minőségét a kozségi foldigénylő bizottság részéről kiadott bizonyítvány állapítja meg, vitás esetekben a megyei tanács határoz.

VIII. A földreform gyors és pontos, szakszerű lebonyolítására vonatkozó indítvány

A munkálatok gyors és szakszerű foganatosítását nagyban elősegítené a részletes eljárás egységesítése s ezzel kapcsolatosan a szükséges iratminták szerkesztése.

1. Gyakorlati számítás példáját kellene bemutatni a V. r. III. 35. §-ában foglalt intézkedések szerinti, a vételár kiszámítása, a befizetett előleg levonása, s az egyévi részlet megállapítása tekintetében.

2. Egységes – országos érvényű – határozati iratmintát kellene szerkeszteni a V. r. III. 65. §-a 3. bekezdéséhez a birtokba helyezettek juttatására vonatkozóan. „Juttatási véghatározat." Ebben a véghatározati mintában tekintettel kellene lenni arra a korulményre, hogy egy igényjogosult a kiosztási földkönyv tobb birtokrészét kapta tulajdonul, tehát az egy igényjogosultnak jutott osszes birtokrészek egyuttesen sorolandók fel, s az igényjogosulttal szemben osszesített elszámolás ejtendő.

3. Kívánatos volna, hogy a juttatásban részesultek bekebelezési záradékkal ellátott olyan okiratot kapjanak kézhez a végleges birtokba adáskor, amely okiratból a kiosztott ingatlan telekkonyvszerű adatai ezzel szemben a juttatott részére megállapított kotelezettségek részletesen vannak felsorolva. Az okiraton megfelelő hely hagyandó a vételár fejében befizetett osszegek felsorolására. Az ilyen okirat kiadása megnyugtató hatást gyakorolna a juttatottakra, akik még mindig kételkednek abban, hogy a kiosztott ingatlanok telekkonyvileg bejegyzett magántulajdonukat fogják képezni.

4. A juttatási véghatározat alapján már a földhivatal elkészíthetné a juttatottak részére az újonnan nyitandó telekkonyvi betéteket. Szukségesnek mutatkozik, hogy a telekkonyvi betétek (A., B., C.) lapjaira kerulő ismétlődő bejegyzéseket a telekkonyvi betéttel egyidejűleg nyomda útján sokszorosítanák.

A telekkonyvi betétek fenti módon való szerkesztése által alkalom nyílna arra, hogy a bejegyzéssel felmerult technikai nehézségeket az eljárásból teljesen kiküszoboljék, az iratok bemutatásakor a földhivatal kikuldottje maga is segédkezne, hogy a tkv-i hatóság soron kívul – bemutatás napján – foganatosítsa a még szükséges bejegyzéseket, s magával hozná a tkv-i szakkozeg záradékával ellátott juttatási okiratokat. Az okiratok kikézbesítése a telekkonyvi végzés kiadását helyettesítené.

IX. A földreform lebonyolításának hatása a termelési helyzetre

A kedvezőtlen tavaszi időjárás a földmérési munkák megkezdését is hátráltatta, az igen csekély téli és tavaszi csapadék miatt a föld igen hamar kiszáradt, megkeményedett, és megmunkálása a kondícióban igen leromlott igásállatokkal csak lassan haladt, nagy erőfeszítéseket igényelt.

Általában a földmunkák elvégzése megkésettnek tekinthető. A tavaszi munkák megkezdését lényegesen hátráltatta az is, hogy az elmúlt gazdasági évben – háborús események miatt – a termelt növények egy része nem lett az ősz folyamán betakarítva, és a tavaszi szántás-vetés idején kellett a múlt évi ten-

geriszárat levágni, behordani, a cukor- és takarmányrépát kiásni, ami csak késleltette a tavaszi munkák megkezdését.

A vetőmagokkal is nagyobb bajok voltak. Ezeknek nagy része a hadműveletek során elpusztult, és az itt-ott levő feles készletek a szállítási eszközök hiánya miatt elszállíthatók nem voltak arra a helyre, ahol fel lehetett volna használni. Így a hiányokat nem lehetett pótolni. Ezek miatt nagyon sok növény termelése maradt ki, melyek között leglényegesebb a cukorrépa, dohány, olajlen stb. Az apró magvak termelése (saláta, retek, dohány, spenót, sárgarépa, hagyma) teljesen elmaradt.

A foldhöz juttatott nincstelen földműves legnagyobb részének sem volt semmiféle igásállata. A kézi erővel megmunkálható területek csak a kerti vetemények termelésénél jöhetnek számításba. Fogat és vetőmag hiánya miatt a szántóföldek egy része műveletlen maradt. Különösen a községektől távolabb fekvő és gyengébb minőségű foldeknek nem akadt gazdájuk erre az évre. Így pl. tiszafüredi járásban 30%-ra tehető a megműveletlenül maradt szántóföldek területe. Az északabbra fekvő egri, gyöngyösi, pétervásári járásokban már jobb a helyzet. Így pl. a pétervásári járásban, mivel itt a lakosság arányához képest kevesebb a föld, alig egy-két községben maradt pár hold megmunkálatlanul. Százalékban ez egy-két % lehet.

A munkakészség a földhözjuttatottak részéről megállapítható. Igen sok nehézséget kell azonban leküzdeniök. Nemcsak az igásállat hiánya okozza a bajokat, hanem az apró szerszámok is nagyon hiányosak, javításra szorulók, és csak igen nagy nehézségek árán pótolhatók. Csak egy reszelő, egy kaszafenőkő beszerzése is napokat vesz igénybe, nem is beszélve nagyobb dolgokról. Még ráadásra a mezőgazdasági munkavégzésen felül igen nagy terhet ró rájuk a romban levő utak, hidak, vasutak helyreállítása is, mert ide is csak a földmunkásokat rendelik ki elsősorban.

Különös jó példával járnak elől a szorgalmas és szakértő munkában a volt mezőgazdasági cselédek. Ezek mindenütt példaadó munkát végeznek, nagyon sok helyen földművesszovetkezetbe tömörülve, Csány községben, Dinnyéspusztán mintaszerűen munkálják a nekik kiosztott földet, saját kezdeményezésükből a romba dőntött szeszgyárat üzembe helyezték, a gyógyszertárak részére nagy mennyiségű finomszeszt gyártanak . . .

A foldreform által keletkezett szenvedélyhullámok még nem ültek el minden községben. A foldigénylő bizottságok nem mindenben követték a rendelet szellemét sem az igénybevétel, sem a kiosztás terén. Ezek miatt megtörtént, hogy egyes községekben a bizalom elfordult az először megalakult bizottságtól, új bizottságot választottak. Ezeknek működése már sokkal megértőbb volt. A foldhivatal irányítása igen jótékony hatással van. Szívesen fogadják a kiküldött szakelőadókat, és meghallgatják tanácsaikat. Remélhető, hogy a kovetkező esztendő szakértő és erőteljes irányítás mellett a termelés tökéletesebben és zavartalanul folytatható.

Legsürgősebben intézkedést kíván a vetőmagvak elosztásának megszervezése. Meg kell szervezni az olajos magvak termelését, az őszi repce az idei évben teljesen elmaradt, aprómag termelés őszi vetését is biztosítani kell vetőmag rendelkezésre bocsátásával.

Sürgős intézkedést igényel továbbá a megváltott és elkobzott ingatlanok felszerelése között talált cséplőgépek és egyéb magtisztító gépek kijavítása és üzembe helyezése. A földhivatal és a megyei tanács megtette a szükséges intézkedéseket, s felhívta a földigénylő bizottságokat, hogy a szövetkezeti alapon való együttműködés előtt is gondoskodjanak a gépi erők üzembe helyezéséről...

XI. Szövetkezetek alakítása

A földhivatal a nagybirtokrendszer megszüntetésével kapcsolatosan tanulmány tárgyává tette a mezőgazdasági kisüzemek szövetkezeti alapon való beszervezését, hogy ezáltal a juttatottak részére biztosíthassa a nagyüzem korszerű felszereléseinek előnyeit, szociális téren pedig az érvényesülés lehetőségeit.

Részletes tervet dolgozott ki a földhivatal a földhözjuttatottak szövetkezeti társulásáról, s abban lefektette azokat az alapelveket, amelyeket úgy a juttatottak szempontjából, mint nemzetgazdasági szempontból jövő mezőgazdasági életünkben irányadóul szolgálhatnak.

A szövetkezeti tervezet részletes szövegét C. alatt csatolom.

A vármegyei tanács 2490/1945. számú véghatározatával gyümölcsszövetkezeti alapon való kezelés útján juttatta:

Demjén község területén fekvő	60 kat. hold
Egerbakta község területén fekvő	120 kat. hold
Fedémes község területén fekvő	56 kat. hold
Füzesabony község területén fekvő	16 kat. hold
Maklár község területén fekvő	20 kat. hold
Szarvaskő község területén fekvő	18 kat. hold
Eger város területén fekvő	70 kat. hold

Összesen: 370 kat. hold gyümölcsöst.

Az alakuló szövetkezet részére juttatandó az egri érseki uradalom gyümölcsfák kezeléséhez szükséges gépei és egyéb felszerelési tárgyai. A szövetkezet önállóan fog működni. Alapszabályai még nem készültek el, egyelőre egy héttagú bizottság intézi az előkészítő és tervezési munkálatokat.

Csány községben a Szigeti-féle volt zsidó-ingatlanon a mezőgazdasági cselédek, saját kezdeményezésükből, a megrongált szeszgyárat kijavították és üzembe helyezték. Kérelmükre a megyei tanács szövetkezeti alapon való kezelést – juttatást – rendelt el, egy héttagú bizottságot jelölt ki az előkészítő munkálatok elvégzésére.

Erdőtelek községben a Benes testvérek tulajdonát képezett – megváltott – ingatlanon levő szeszgyár juttatása szintén szövetkezeti alapon történt. Ebben a községben is a megyei tanács határozata alapján egy héttagú bizottság jelöltetett ki, amely a gyár kijavításával s a szövetkezet megalapításához szükséges előzetes munkálatokkal foglalkozik.

Általában megállapítható, hogy a juttatottak nem idegenkednek a szövet-

kezeti alapon való juttatástól, s belátják, hogy a megváltott ingatlanok gépi berendezési eszközeit csak így tudják saját hasznukra fordítani.

A vármegye területén az eddigi adatgyűjtések szerint a következő gazdasági üzemek kerülnek juttatásra:

Füzesabony: (Pusztaszikszó) mezőgazdasági gépjavító műhely, villamos hajtóerővel (Egri érs. uradalom).

Sarud: elektromos meghajtású két emeletes hengermalom (Szatmári püspökség). Ugyancsak Sarud községben egy korszerű mezőgazdasági gépjavító műhely.

Tarnaméra községben a Hirsch-féle 1000 kat. holdon felüli zsidó-birtokon saját villanyfejlesztő teleppel rendelkező gépjavító üzem. Jelenleg üzemképtelen állapotban van, de kevés javítással üzembe helyezhető. Állami mintagazdaság céljaira a földhivatal javaslatba hozta.

Eger város területén az egri főkáptalan tégla- és cserépgyára, valamint az érseki uradalom tulajdonát képező tégla- és cserépgyár. Mindkét cserépgyár jelenleg is üzemben van.

Felnémet községben mészégető üzem az egri érseki uradalom volt tulajdona. Állami mintagazdaság kijelölésével kapcsolatosan a földhivatal állami tulajdonba maradónak javasolta.

Nagy József
jb. alelnök, ügyvezető

25 oldalas, géppel írt fogalmazvány. – Egri ÁL Heves m. FH eln. 1.

A kihagyott szövegrészek a hivatal szervezetére, a hivatali ügykezelésre, a tisztviselők alkalmazására, a költségvetésre stb. vonatkoznak. A jelentéshez mellékelve van ügyforgalmi kimutatás, kimutatás a műszaki munkálatok állásáról, a megyéből áttelepülésre jelentkezettekről, az alapítványi birtokokról, a teljes egészében kiosztott 100–1000 holdas birtokokról, az igénybe vett földbirtokokon levő kastélyokról, a javasolt állami mintagazdaságokról, kísérleti telepekről és a földreform végrehajtásával kapcsolatos egyéb adatokról.

124

Vasszilvágy, 1945. július 1

A vasszilvágyi gazdaság volt cselédeinek kérelme a Vas megyei Földbirtokrendező Tanácshoz:

a földhözjutottak és a földosztásból kimaradtak további földosztást kérnek. Bejelentik, hogy termelőszövetkezetet kívánnak létesíteni

Alulírott Vasszilvágy gazdaság cselédei azon kéréssel fordulunk a tanács elé, hogy szíveskedjék hivatalos helyszíni kiszállást eszközölni a célból, hogy helyszínen bírálják el a juttatottakat, mert többen vagyunk, akik kevesebb földhöz jutottunk, mint ami a törvény értelmében minket megilletett volna, mert itt elegendő föld áll rendelkezésre még jelen esetben is. Vagyunk egy páran, akik

földhöz nem jutottunk, mert abban az időben állandóan kozmunkán voltunk, s így nem tudtunk jelentkezni, meg azonkívul egyik másik nem érzett olyan anyagi erőt maga mogott, hogy onállóan meg is tudott volna indulni, de mivel hogy most a gazdaság alkalmazottai megalakítják a termelőszovetkezetet, így az első lépésnél fennálló nehézségeket ezáltal áthidaltuk, így most mi merunk a nekünk juttatott földdel dolgozni. Szeretnénk mintaszovetkezetet létesíteni, mely alapját mutathatná a tobbi gazdaságnak is. Nem zárkóznánk el az elől sem, hogy a kozségbeliek kozul is belépjenek a szovetkezetbe az arra érdemesek.

Egyben tisztelettel bejelentjuk, hogy a szovetkezet megalakult, s ránk nézve kotelezőnek ismerjuk el a hivatalosan kiadandó szovetkezeti alapszabályokat.

A szovetkezet a meglevő sertéshizlaldában nagyobb mérvű sertéshizlalást akar folytatni, és azonkívul a szeszgyár és a malom teljes mérvű kapacitását is ki akarja termelni, és ezáltal a tehenészetet is fel akarja lendíteni, tekintve, hogy Szombathelyre be tudja a tejet naponta szállítani.

Egyoldalas, geppel irt, eredeti tisztazat, 27 kérelmezo sajat kezu alairasaval – Szombathelyi ÁL FH 1945–1261

A vasszilvágyi szovetkezet életképesnek bizonyult. Egy 1947. december 20-i jelentés szerint megalakulásától kezdve kozos gazdálkodást folytatott. [A jelentést kozli Szakács Sándor: Adatok az etyeki, sarkadi, felsőszelestei és vasszilvágyi földművesszovetkezetek és táblás csoportok gazdálkodásának kezdeteihez. Agrártörténeti Szemle, 1963. 550–553. old. – A szovetkezet megalakulásának időpontjául a jelentés – tévesen – 1945 áprilisát jeloli meg.]

125

Eger, 1945. július 2

Heves megye alispánjának felhívása a kozigazgatási hatóságokhoz, a foldosztásban részt vett hivatali és társadalmi szervekhez

Valamennyi járás főjegyzőjének (főszolgabírójának)!

A két megyei város polgármesterének!

Székhelyeiken

Valamennyi kozs. földigénylő bizottságnak!
Valamennyi kozségi eloljáróságnak!

Székhelyeiken

Magyar Kommunista Párt! Szociáldemokrata Párt! Nemzeti Parasztpárt! Fuggetlen Kisgazda és Polgári Párt! Polgári Demokrata Párt Heves vármegyei titkárságának! A szakszervezetek szakmakozi bizottságának! Vármegyei rendőrfőkapitányságnak!

E g e r

A suttogó antidemokratikus propaganda, látván a jobboldali remények letorését és hiábavalóságát, most egy utolsó lélekmérgező munkával próbálkozik.

A földreform végrehajtása körül próbál nehézségeket és bonyodalmakat támasztani azáltal, hogy a tájékozatlan néppel el akarja hitetni azt, hogy a jelenlegi földbirtokreform és a földkiosztás csak átmeneti, rövid időre szóló, mulandó jellegű valami, és a közeljövőben a juttatottak kénytelenek lesznek a nekik juttatott földet vagy a régi, vagy más új tulajdonosnak visszajuttatni és visszaadni.

Hangsúlyozni sem kell, hogy a propaganda milyen veszedelmes és mennyire káros kihatású lehet. A juttatottak, ha ezt a gonosz célzatú híresztelést elhiszik, a nekik kiosztott földet nem úgy művelik mint a magukét kellene, beruházásokat, beinstruálásokat nem végeznek.

Nagyon veszedelmes jelenségnek tartom továbbá, melyet az antidemokratikus propaganda, kapva a kedvező alkalmon, rosszindulatúan kiszínez, hogy a földbirtokrendező tanács határozatait a felek nem fogadják engedelmességgel, annak eleget nem tesznek, a juttatást szenvedők a juttatottaknak a földet átadni nem hajlandók, az átadás elé akadályokat gördítenek stb.

Felhívom ezért az összes közigazgatási szerveket és felkérem a helyi pártszervezeteket, hogy a suttogó propaganda ellensúlyozására világosítsák fel az érdekelteket, és megfelelő módon tegyék közhírré, hogy a földbirtokreform során juttatásban részesültek örökös tulajdonosainak tekintendők, már most is a föld telekkönyvi tulajdonosai, és a föld telekkönyvileg az ő nevükre lesz átírva, és tulajdonjoguk be is lesz kebelezve.

Ebből a célból a helyi földigénylő bizottságok és a pártok bevonásával a községi elöljáróságok, illetve a városok polgármesterei az összes érdekeltek beidézésével tartsanak értekezletet.

Ezen az értekezleten a helyi közig. hatóságok és a pártok kiküldöttei világosítsák fel a megjelenteket a fenti értelemben és egyúttal tegyék kötelességükké, hogy az ellenkező hírverés terjesztőit az érdekeltek jelentsék fel hatóságomnál.

Magyarázzák meg továbbá, hogy a földreform végrehajtása során azok a felek, akik a végrehajtást késleltetik vagy a hatóságok végrehajtó határozatával szembe mernek helyezkedni, súlyos büntetést vonnak magukra, és esetleges internálásoknak is okozói lehetnek.

Ismertetni kell a felekkel, hogy feltétlenül tartoznak eleget tenni a megyei földbirtokrendező tanács, valamint az Országos Földbirtokrendező Tanács rendeleteinek, sőt a helyi földigénylő bizottságok határozatainak is. Tudomásukra kell hozni, hogy egyes előfordult esetekből kifolyólag a rendőri hatóságok, valamint a közigazgatás a legerélyesebb lépésekre határozták el magukat minden ellenszegővel szemben. Ennek kovetkeztében pórul fog járni, aki szembe mer helyezkedni a földbirtokrendező tanács határozataival. Minden ilyen esetről bejelentés teendő, és minden esetben karhatalommal fogjuk biztosítani a rendelkezések végrehajtását.

Felkérem a politikai pártok vezetőit és a földigénylő bizottságokat, hogy helyi szervezeteik útján világosítsák fel a népet a kiadott véghatározatok jelentőségéről s arról, hogy azok be nem tartása súlyos következményekkel jár.

Felkérem a földigénylő bizottságokat, hogy olyan esetekben, amikor hozzátartozóik vagy rokonaik juttatása kerül döntésre, tartózkodjanak határoza ok hozatalától, mert ez a bizottsági tagsággal össze nem egyeztethető.

Általános panasz tárgyát képezte még, hogy a helyi földigénylő bizottságok tagjai nem jelennek meg a foldbirtokrendező tanács kiküldötteivel való közös tárgyaláson. Éppen ezért minden olyan esetben, amikor a helyi földigénylő bizottság egyes tagjai részéről nem megfelelő magatartás tapasztalható az e tárgyban megtartott értekezlet határozata szerint, leváltásuk iránt intézkedés fog tétetni.

Felhívom a közigazgatási hatóság, a földigénylő bizottságokat és felkérem a pártok vezetőit, hogy saját hatáskörükben mindent kövessenek el az összes felsorolt rendellenességek mielőbbi megszüntetésére.

mb. alispán

Kétoldalas sokszorosított másolat. – Szolnoki ÁL Nagyiváni kfb sz. n.

126

Budapest, 1945. július 5

A földművelésügyi miniszter megbízólevele dr. Medve Zsigmond részére: Vas vármegyében a legrövidebb időn belül teremtse meg a juttatott földek telekkönyvezésének előfeltételeit

Megbízólevél

A földreform gyors és sikeres végrehajtása a demokratikus Magyarország felépítésének első feltétele. Ennek ellenére a Dunántúlon a földreform befejezése mindenütt késedelmet szenved, sőt ezen a téren még ma is a legnagyobb bizonytalanság uralkodik. A munka haladéktalan befejezése érdekében utasítom dr. Medve Zsigmond urat, hogy Vas vármegyében mint miniszteri megbízott a szükséges intézkedéseket megtegye, és a legrövidebb időn belül teremtse meg a telekkönyvi tulajdonba adás műszaki munkálatainak előfeltételeit. A megyei földbirtokrendező tanács a legrövidebb időn belül vizsgálja felül és hagyja jóvá a községi földigénylő bizottságok juttatási tervezeteit, hogy a birtokleveleket kiosztathassák. Ha a megyei miniszteri megbízott a megyei földbirtokrendező tanácsot alkalmatlannak találná a feladat megbízására [ellátására], felhatalmazom, hogy a tanácsot feloszlassa és a három általam kinevezett tag helyett a nevemben újakat nevezzen ki. A nemzeti bizottságtól és a földmunkás szakszervezetektől pedig új tagok kiküldetését kérje. Amennyiben azt tapasztalja, hogy a megyei földhivatal a földreform végrehajtását akadályozza, a földhivatal vezetőit elmozdíthatja, esetleg a hivatal működését felfüggesztheti. A községi földigénylő bizottságokat ugyanígy ellenőrizze, szükség esetén feloszlassa, és helyére új bizottságokat választat. Utasítom az összes közigazgatási hatóságokat, az önkormányzati testületeket, hogy a miniszteri megbízott működését mindenben támogassák, megkereséseit soron kívül intézzék el. Kívánságára élelemmel,

fogattal és lakással lássák el. Kérem az orosz katonai hatóságokat, hogy a miniszteri megbízott mozgási szabadságát ne korlátozzák, és működésében támogassák.

A hivatalos másolat hiteléül:
Szombathely 1945. július 26.
Kovács József s. k.
alispán

Nagy Imre
foldm. miniszter

P. H.

Egyoldalas, géppel írt, hiteles másolat. – Szombathelyi ÁL kfb 395. cs. Szalafő. 1945–24.

127

Budapest, 1945. július 7

Bodor Gyorgy, a bukovinai magyarok letelepítésére kiküldött miniszteri biztos jelentése az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz: előzetes elvi állásfoglalást kér a telepítésre kijelolt Tolna megyei területtel kapcsolatos speciális kérdések szabályozására

A náci tulajdonban volt Bonyhád vidéki ingatlanok elkobzását a megyei tanács kimondotta. Így megkezdtük a kiosztást. Helyszíni tapasztalataim alapján kérem az Országos Tanács előzetes állásfoglalását néhány kérdésben. Speciális helyzetű területről lévén szó, speciális intézkedésekre van szükség. Kérem az Országos Tanácsot, hogy állásfoglalásáról a megyei tanácsot a fellebbezések feleslegessé tételére értesítse.

Állásfoglalására a kovetkező ügyekben van szükség:

1. A juttatás módszere

Én magam nem tartom helyesnek a juttatásnak a családtagok számával való fejenkénti, tehát legszorosabb összekapcsolását. Ez a módszer a juttatás pillanatában igazságos. Néhány év múlva, ha újabb gyermekek születnek, már nem az. E módszer könnyen születéskorlátozásra vezet. Megnyugtató csak akkor lenne, ha folyamatosan minden gyermek után a jövőben is tudnánk földet adni.

E módszer helyett jobbnak tartanám három kategória felállítását. A számokat csak példaképpen említem. Lehetne 6, 10 és 14 holdas kategóriákat csinálni. Az elsőbe tartoznának a legkisebb családok, a másodikba mindenki a négy gyermekes családokig, s a harmadikba az ezen felüliek.

Sok igénylővel beszéltem erről. Mindegyik helyesebbnek látná ezt így.

Minthogy azonban a munkálatok már megkezdődtek, s úgy a bácskai, mint a mostani országos gyakorlat fejenkénti számbavétel szerint osztja a földet, egyéni véleményem ellenére a tervek az országos gyakorlat szerint készülnek.

Ha a tanács magáévá tenné felfogásomat, még lenne idő a tervezetek átalakítására.

2. *A juttatás átlagos nagysága*

Családonként átlagosan 10 holdat juttattunk. Amennyire az országos helyzetet ismerem, ez a kedvező megoldások közé tartozik. Véleményem szerint ezt az átlagot mégis minden körülmények között fent kell tartani. Ennek három oka is van.

Az első az, hogy a telepesek szaporasága egészen nagymérvű. Ők a magyarság legszaporább része. A népesedési helyzet néhány év múlva így is valósággal fullasztó lesz. Ha a ma igen nagy gyermekhalandóságot csökkenteni tudjuk, akkor a szaporodási százalék a mostaninál is lényegesen nagyobb lesz.

A második ok az, hogy a visszamaradt és gazdaságilag amúgy is sokkal erősebb svábok közé nem lenne helyes rövidesen agrárproletári sorba kerülő magyarokat telepíteni.

A harmadik ok nem minden községre vonatkozik. Van több olyan község, ahol ures ház nincsen, s így a juttatott fold lecsökkentésével sem tudnánk építkezési lehetőség hiányában a telepesek számát növelni.

3. *Két kivételes helyzetű kozség*

Településí területemen a 25 kozség között van két kivételes helyzetű község. Az egyik Cikó, a másik Tabód.

Cikón a határ nagyobb részén a foldek minősége sokkal gyengébb, mint a többi községben. A letelepített kozségek közül ez a leghegyesebb. A határ egy részéről a takarodás,[1] kulonösen sáros időben, igen nehéz. Csúszás miatt már eddig is négy komoly szerencsétlenség történt.

Tabódon a házak nagy része sokkal rosszabb, mint a tobbi községben. Ezek cselédházak voltak. Sokban nincs is istálló és gazdasági épület. A falu annyira gódorben épült, meredek martok[2] között, hogy az udvar kiterjesztésére és gazdasági épületek megépítésére vagy bővítésére a legtobb háznál nincs lehetőség. Itt tehát, alkalmasabb fekvésű ponton, amint lehet, egy új falurészt kell felépíteni.

Ebben a két községben valamivel nagyobb átlag juttatását tartom indokoltnak. A telepeseket megnyugtatni, igazságérzetüket kielégíteni, őket végleg helyhez kotni csak így lehet.

4. *Juttatás a telepesek vezetőinek*

A bukovinai magyaroknak igen kicsiny iskolázott része van. A magasabb iskoláztatás elől az idegen uralom alatt el voltak zárva. Van talán öt közülük való pap és hat-nyolc tanító vagy tanítónő. Ezt a kis számú vezetőséget kiegészítettem néhány, a Bácskában hozzájuk csatlakozott és néhány most közéjük vitt rátermett emberrel.

[1] Aratás után a gabona behordása.
[2] Magasabb fekvésű, meredek hely.

Feltétlenül szükségesnek tartom, hogy ezeket is juttatásban részesítsük. Ez a Bácskában is így volt. A Bukovinából jöttek amúgy is Bukovinában hagyták vagyonukat.

Az öt papnak személy szerint 15 holdat kívánok juttatni. Egyiknek sincs plébániája. Megélhetésüknek ez lenne az egyetlen alapja. Megtartásukra feltétlenül szükség van. A nép vallásos, anélkül, hogy elfogult vagy bigott lenne. A valláserkölcsi egyensúlyuk nélkülözhetetlen elemük. Ennek köszönhető, hogy nem védekeznek a túlszaporodás ellen. Papjaikban nyoma sincs a klerikalizmusnak, olyanok, amilyennek az egész magyar egyháznak kéne lennie. E nép most idegen szellemiségű papok községeibe kerül, akiknek kicserélése nem biztos, hogy sikerülni fog.

E papok közül az egyik (Sebestyén esperes) 65 éves elmúlt. Ő a nesztoruk, Németh Kálmán előtt az egész nép vezetője s ma is a „bölcs öreg". Bukovinában és Bácskában is volt saját földje, háza, és a juttatásból való kihagyása igen nagy felzúdulást keltene.

A tanítók és néhány hozzájuk csatlakozott szövetkezeti és gazdasági vezető részére személyes körülményeik ismeretében tétetek juttatási javaslatokat. Van köztük olyan, akinek elegendő csak házat s $^1/_2$ hold kertet juttatni, van azonban olyan, akit szintén a 15 holdas maximális juttatásban helyes részesíteni.

Családtagjaik számára való tekintet nélkül a maximális juttatásban helyes részesíteni a földigénylő bizottságok elnökeit is. Ők a falu vezetői. Rengeteg munkájuk mellett alig tudnak a saját ügyeikkel törődni. Állandó vendégjárás van és lesz a házuknál a jövőben is. A közérdekű szereppel járó terhek viselését meg kell könnyítenünk.

Ezeket az igényléseket kérem a helyszíni körülmények ismeretében megtett javaslataim szerint elfogadni.

5. Juttatás a községi szövetkezeteknek

Minden községben megalakítottuk a földreform-rendelet szerinti községi földművesszövetkezetet. A rendeleti szabályozás után ezek általános gazdasági szövetkezetként alakulnak meg. Minden cséplőgépet, traktort, malmot, kártolót és mezőgazdasági ipari üzemet ezeknek juttatunk. Egész kivételesen ingatlant is javasolunk juttatni. Kalaznón például egy megváltott középbirtok gazdasági épületeinek egy része üresen marad. Ezt a községi szövetkezetnek juttatjuk. Az ott a tervek szerint egy közös disznóhizlaldát vagy hasonló üzemet rendezne be.

6. Juttatás a telepesek központi szövetkezetének

A községi földművesszövetkezetek tömörültek. Megalakították a Völgységi Telepesek Központi Szövetkezetét. A bejegyzési kérvényt a törvényszéken be is nyújtották. E központi szövetkezetet be fogjuk illeszteni a most készülő szövetkezeti hálózatba.

E szövetkezet az összes foldhözjuttatottak szervezete. Célunk a telepesek minden gazdasági tevékenységének lebonyolítása vagy irányítása. Az olaj-

beszerzést, a gabonaértékesítés és borértékesítés nagy részét már az idén szeretnénk e szövetkezet útján lebonyolítani. A szabad gabona egy részét meghiteleznénk, hogy a telepesek ne legyenek kénytelenek gabonájukat már az őszön eladni. Szüretig igyekszünk a hiányzó hordókat pótolni. Kompenzációs üzleteket akarunk kötni. Érintkezésbe lépnénk egyik-másik hivatal vagy minisztérium beszerzési csoportjával is. Egyszóval: e szövetkezet az összes földhözjuttatottak gazdasági érdekvédelmét hivatott ellátni.

Ezenkívül azonban e szövetkezet arra is alkalmas, hogy telepesek minden egyéb érdekét is képviselje. E szövetkezet vezetné tehát azt az elkerülhetetlen küzdelmet, amelyet az ottani magyarság akarva, nem akarva minden téren kénytelen lesz megvívni a visszamaradó németséggel.

E szövetkezet nélkül a telepes magyarság nem tudna megerősödni, sőt most megszerzett pozíciójának megtartása igen nehéz lenne. Ezért e szövetkezetet minél jobban meg kell erősíteni.

Javaslattal kívánunk élni, hogy a juttatás során az összes telepeseket ilyképpen magában foglaló központi szövetkezet kapja a következő ingatlanokat:

Az üresen maradt kastélyokat és a Volksbund-iskolákat. Ilyenek: a lengyeli Apponyi-kastély parkkal és 30–40 hold földdel. Ezt a szövetkezet használatra már most felajánlaná az államnak azzal a kéréssel, hogy ott gazdasági iskolát létesítsen.

Ilyen ingatlan a bonyhádi Weber-kúria is. Ebben egy egészségügyi intézményt (gyermekszanatóriumot vagy tüdőgondozót) lehetne elhelyezni.

A hidasi bundus[1] polgári iskolában télen gazdasági tanfolyamokat lehetne tartani. Ha ezeket máshol rendeznénk meg, akkor a szövetkezet itt írói és újságírói üdülőt rendezne be.

A szövetkezetnek javasoljuk juttatni az egész telepesi területen a közcélokra fenntartott épületeket. Ahol üres házak maradtak, ott orvosi lakásnak, zöldkeresztes háznak, szövetkezeti háznak, telepfelügyelői és tanítói illetménylakásoknak, esetleg vendégháznak jelölnénk ki egy-egy épületet. Mindezek beosztását, kijelölését, kezelését a szövetkezet közgyűlése, mint a földhözjuttatottak önkormányzata intézhetné legcélszerűbben.

A szövetkezetnek javasoljuk juttatni Kisdorog határában házak hiányában be nem telepített középbirtokból megmaradt néhány 100 holdat és az ittlevő szeszgyárat is. A földművelésügyi kormányzat, értesülésem szerint, itt egy mintagazdaságot szeretne létesíteni. Ennek célja a háború alatt igen leromlott marha-, főképpen pedig tehénállomány újbóli feljavítása lenne. Ha az államnak megvan a kellő apparátusa és tőkéje, hogy ezt már most maga megindítsa, akkor ezt az állam maga csinálja. Ez esetben a szövetkezet mint földtulajdonos az állammal 30 éves szerződést létesítene. Ebben ki kellene kötni, hogy a földhözjuttatottak kedvezményes áron kapjanak jó tenyészállatokat. Ki kellene kötni azt is, hogy munkásoknak a községekből évenként váltva egy-egy fiatal házaspárt alkalmazzanak. Ezek így megtanulnák a modern és szakszerű állattgazdálkodást.

Ha az állami apparátus lassú, akkor a gazdaságot a szövetkezet már most

[1] Volksbund, helyesen német nemzetiségű.

ősszel elindítaná. Az ellenőrzését és irányítását ez esetben is az állam végezné a gazdasági felügyelőség vagy a földhivatal, vagy mind a kettő útján. A telepesek állami irányítás mellett a legjobb tenyészanyagot, vetőmagot összeadnák, kiállítanák a munkásokat, egyszóval a maguk erejéből, a maguk kezdeményezésére megindítanák a gazdaságot. Az elhagyott földek learatási munkáit már az idén is ők látják el, mert a cselédek földet igényeltek, és az minden munkaerejüket igénybe veszi.

Akármilyen lenne a megoldás, a szeszgyárat a központi szövetkezetnek javasolom juttatni. Ez az egész telepes területnek dolgozna és a gazdasággal megfelelően megállapodna. Ezzel azt szeretnénk biztosítani, hogy a központi szövetkezet fennállása gazdasági dekonjunktúra esetére is minden felsőbb támogatás nélkül is biztosítva legyen.

Házak hiányában betelepítetlen maradt a tabódi határban is kb. 400 hold föld. Ezt a szövetkezet idén a nagy családos, környékbeli telepesek részére kisbérletbe adná. Jövőre, ha már lesz építkezési lehetőség, a települési terület fiatal házasai részére kalákában építenének egy 40 házas mintafalut.

Célszerűnek találnám – eltérően az országos gyakorlattól – a tartalékföldek és üresen maradt házak szövetkezeti tulajdonba adását is.

Így a szövetkezet hivatása lenne a jövőben a szaporodás levezetése, és a fiatal házasok földhöz, házhoz juttatása is. Addig is a házak fenntartásáról és hasznosításáról a szövetkezet tudna legcélszerűbben gondoskodni.

A tartalékföldeket addig is kisbérletek formájában hasznosítaná a szövetkezet. Ha ez az alapnak veszteséget jelent, megfelelő megállapodást lehetne létesíteni.

Tudom, hogy ezek a javaslatok az országos gyakorlattal nem egyeznek. Itt mégis célszerűnek látom ezt a megoldást, mert a helyzet egészen különleges. A telepesek a visszamaradt németséggel igen erős küzdelmet lesznek kénytelenek megvívni. Önkormányzati, szellemi és anyagi erejük növelése e harc győzedelmes megvívásához kívánatos.

Ma a Szekszárdi Földhivatal és az országos földbirtok-politikai szerveknél kitűnő, politikai és anyagi szempontból megközelíthetetlen emberek vannak, ismerik és megértik a helyzetet. Ezen a területen mégsem tartom helyesnek e vagyon közérdekű felhasználását személyi garanciára bízni. Ki tudja, kik töltik be e pozíciókat, mikor e vagyon tényleges felhasználására kerül sor? Szekszárdon ma is milliók cserélnek gazdát. A svábok kétoldalas fellebbezésért 10–20 000 pengőt fizetnek az ügyvédnek. E vagyon közérdekű és minden körülmények között magyar célú felhasználásának legyen intézményes garanciája. Ezért javasolom e vagyonnak a telepesek közössége részére való mostani odajuttatását.

7. A telepítés pénzügyi része

Jelentem, hogy a földhivatal pénztárából az egész telepítésre eddig 2000 pengőt vettem igénybe. A finanszírozást a következőképpen csináltam:

Több községben kényszerlevágásra kerültek bundus-marhák.[1] Ezeket ki-

[1] Volksbund-tagoktól elkobzott marhák.

mérték. Árukat befizettettem a bonyhádi takaréknál nyitott folyószámlára. Az átvonuló csapatok is igénybe vettek tobb bundus-marhát vagy értéket. Ahol akár kozvetlenul, akár a kozség útján fizettek, a befolyt osszeget a bundus[1] adótartozásának levonása után szintén befizettettem a folyószámlára Volt olyan kozség is, ahol a telepesek tobbnyire átvonuló csapatoknak szabad kézből eladták a nekik már kiadott gabonát vagy élelmiszert is. Ezeket az osszegeket is a folyószámlára fizettettem be. Sőt odafizettettem be az egyik budapesti hivatal beszerzési csoportja által vásárolt áruk árát is. Ily módon osszegyűlt 220 000 pengő. Ebből a telepítésre eddig elkoltottem kereken 50 000 pengőt. Teljesen precíz és részletes számadásomat az akció befejezése után nyújtom be.

Most arra kérek felhatalmazást, hogy a maradványt a központi szovetkezetnek adhassam át. Ezzel a szovetkezet adminisztratív felállítását biztosítani lehetne addig is, amíg a gazdasági tevékenység várt eredményei mutatkoznak.

A szovetkezet szelleme a legaltruisztikusabb. Amíg nincs valóságos haszon, a bizottsági választmány és felugyelő bizottsági tagok nem kapnak semmi fizetést. Az eddig beállított nyolc alkalmazott 1–2000 pengőig terjedő fizetést kap. Az ügyvezető is 2000 pengőt kap.

Megjegyzem, a kérdést úgy is fel lehet fogni, hogy ez értékeket vagy azok nagyobb részét a telepeseknek juttattuk, és így a telepítést ők maguk finanszírozzák.

E 7 pontban előterjesztett javaslataimra kérem az Országos Tanács dontését.

Bodor Gyorgy

Hétoldalas, geppel írt, eredeti tisztazat. – OL OF 1945–5906. (8281.)

Az OFT 1945. augusztus 17-én a székely telepesek foldjuttatásának alsó határát hét–nyolc holdban, felső határát 12 holdban, a nagyon távol fekvő rossz minőségű foldeknél és sokgyermekes családoknál 15 holdban állapította meg. [OL OFT 1. sz. tárgyaló tanács jkv.] Ellenben nem járult hozzá, hogy az uresen maradt kastélyokat és Volksbund-iskolákat a székelyek kozponti szovetkezetének juttassák. A jelentés tobbi részére az OFT nem tett észrevételt.

A telepítési akció során 1945 április–júniusában 25 Tolna megyei sváb kozségbe mintegy 4500 székely családot helyeztek el. 1945 júliusában az időkozben megalakított Népgondozó Hivatal vette át a telepítés irányítását, megszervezte a korzetfelugyelők, telepvezetők hálózatát és további 1400 családot telepített le. [Szekszárdi ÁL Tolna m. FT 1946–11774.] A telepesek ugyének lezárása 1947-ig elhúzódott, elsősorban azért, mert a svábok igazolása s ennek kapcsán a Volksbund-tagok foldjeinek igénybe vétele miatt a megyei foldbirtokrendező tanács és a Népgondozó Hivatal kozott ellentétek keletkeztek. [Szekszárdi ÁL Tolna m. FT 1945–8342.]

[1] Volksbund-tag.

Győrszentiván, 1945. július 12

A Győrszentiváni Nemzeti Bizottság kérése Győr, Sopron és Pozsony vármegyék földbirtokrendező tanácsához a földreform megnyugtató befejezése érdekében

A nemzeti bizottság felkéri a vármegyei földbirtokrendező tanácsot, tegyen sürgős intézkedést a győrszentiváni földreform ügyében, mert elvégezvén az aratást, az új tulajdonosok nem fognak hozzá a földek szántásához, mivel e körül teljes a zűrzavar és a bizonytalanság. Nem akar a nemzeti bizottság beleavatkozni a megyei tanács intézkedéseibe, de amíg a föld tulajdonjoga vitás, addig az új földtulajdonosokat nem lehet arra kényszeríteni, hogy tarló- és őszi szántást végezzenek nehezen összerakott filléreikből, meg erősen megfogyatkozott igavonó mellett akkor, amikor sok esetben az új földtulajdonosok házánál nincs egy fillér sem vagy egy darab kenyér. Ezek a családok, kik éhesen és rongyosan fogcsikorgatva bár, de szorgalommal, a jövőbe vetett hittel és reménnyel fogtak hozzá a fold megműveléséhez, ezzel az új, demokratikus Magyarország felépítéséhez, megérdemlik azt, hogy amikor ezer és ezer akadályt leküzdottek könnyel és verejtékkel, a birtoklevél a kezükben legyen. A földek nagy része tele van futóárokkal és tankcsapdával, tehát ezt be kell temetni, és ha már közmunkaerő erre nem jut, legalább az új tulajdonos ne legyen ebben akadályozva, hogy a szántáshoz az előkészületet megtegye, mert ha ez idejében nem történik meg, az szintén a jövő évi gabonatermés rovására megy, amit úgyis veszélyeztet már eddig is a községünkben ismeretes igavonó hiány. Mivel úgy a tételes törvény, mint a közóhaj és a köznyugalom szinte parancsolóan írja elő a gyors végrehajtást, kérjük a gyors és hathatós intézkedést. Nem tudjuk megérteni a hecsepusztai cselédség kérelmét és viselkedését akkor, amikor a községi földigénylő bizottságban észrevételt nem tettek megbízottaik a kiosztandó terület fekvése miatt.

Egyébként is a község lakossága megbotránkozással veszi tudomásul Hecsepuszta cselédsége egy részének a szabadsággal oly módon való visszaélését, ami a tulajdonjog téves fogalmazása körül állandó súrlódásokra és vitákra ad alkalmat a kiosztandó, illetve a kiosztott terület terményeit illetőleg, amit a cselédség egy részének önkényes intézkedése vált sok esetben ki.

A fentiek figyelembe vételével kéri a nemzeti bizottság esetleg a helyszíni szemlét már csak azért is, hogy a vármegye egyik legnagyobb községében a földreform minél előbb nyugvópontra jusson.

Teljes tisztelettel:

Czifrik F.
nemzeti bizottság elnoke

Szlávics Ernő
nemzeti bizottság titkára

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a község bélyegzőjével. – Győri ÁL MFT 1945–1390.

A megyei földbirtokrendező tanács 1945. július 18-án utasította a győrszentiváni községi földigénylő bizottságot, hogy a megművelésre szoruló földeket műveltesse meg akkor is, ha a tulajdonjog még vitás. A hecsei gazdasági cselédség – megyei földbirtokrendező tanács nézete szerint – jogosan ragaszkodik a major körüli földekhez.

129

Csömör, 1945. július 17

Csömör község nemzeti bizottságának jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a csömöri nép ragaszkodik a már kiosztott és az utólag mentesített földbirtokokhoz, a megyei földbirtokrendező tanács határozatát elfogadó községi földigénylő bizottságot lemondatta

Csömör község nemzeti bizottsága kötelességének tartja, hogy bejelentse az 1945. évi július hó 15-én lezajlott eseményt, amely Csömör községben játszódott le a földosztással kapcsolatban.

Csömör község földigénylő bizottságát a nép lemondatta, azon a címen, hogy nem tűr meg semmiféle feles földművelést. Csömor község népe egy hatalmas népgyűlést tartott, és ezen a népgyűlésen tiltakozott a vármegyei földbirtokrendező tanács határozata ellen. A nép kimondotta azt, hogy a földhöz ragaszkodik, és a földet magáénak tekinti.

A földigénylő bizottság igyekezett a népnek megmagyarázni a t. tanács határozatát, a nép azonban nem vette tudomásul, és a földigénylő bizottságot elzavarta. Odáig fajult a dolog, hogy a nép azzal fenyegetőzött, hogy a földigénylő bizottságot meglincseli, majd a nép kivonult a földekre és a jelenlevő Lukács Gézát egyszerűen kizavarta, azzal a fenyegetéssel, hogy többé pedig be ne próbáljon lépni a földre. Ugyanígy a társaságában levő négy emberrel is így járt el a tömeg. Továbbá a nép követeli, hogy a t. tanács legsürgősebben hozza meg a döntést, éspedig kedvezően a nép javára. A nép egyhangúlag kimondotta, akiktől a földet pedig elvette, mind reakciósok. A nép nagyon jól ismeri őket. A nép ismeri a múltjukat, és mind egytől egyig erős németbarát volt, minden tevékenységük és minden cselekedetük a nép ellen irányult.

Továbbá a nép kimondotta azt is, ha nem kapja meg a kellő elégtételt, úgy majd ő maga ezt végre fogja hajtani. Egyhangúlag kimondotta, hogy Marinovics Imre, Kollár Nándorné, vit. Görög Károly, Kátai Ernő, Laky Imréné, özv. Bence Bálintné, Lukács testvérek, Varga Vince, Staub Elemér, Dorling Henrikné, özv. Somogyi Lajosné, Staub Adrienna, Kiss László, Marinovics László németbarátok voltak. És mint ilyenek, a nép ellenségei.

Tisztelt Tanács!

Csömör község nemzeti bizottsága a nép követelésére kénytelen volt ezt a beadványt beküldeni. A magunk részéről csak azt tudjuk hozzáfűzni, hogy mi is minden felelősséget elhárítunk magunktól, hogyha a nép nem kapja meg a kellő elégtételt.

Radoványi János
Csomor kozség nemzeti bizottságának elnoke

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat a nemzeti bizottság bélyegzőjével. – OL OF 1945–71. (8831.)

Az OFT 1945. július 18-án a Pest megyei Földbirtokrendező Tanácsot utasította, hogy az ügyet vizsgálja ki. Az új községi földigénylő bizottság a megyei tanácsnak az elkobzási és megváltási ügyekben hozott határozatát megfellebbezte. Az OFT 1945 szeptemberében három ízben is megidézte a földigénylő bizottságot a fellebbezés tárgyalására, az idézésre azonban nem jelent meg. A fellebbezés sorsára további adatok nem találhatók. [OL OF 1945–71. (18 858.)]

130

Miskolc, 1945. július 25

Borsod megye Földbirtokrendező Tanácsának átirata a megye főispánjához: tájékoztatja a mezőcsáti földosztással kapcsolatos panaszokról

A vármegyei földbirtokrendező tanácshoz intézett 1241/fp. 1945. számú megkeresésre a megyei tanács a következőkben tájékoztatja főispán urat:

Szekeres János Mezőcsáti Földigénylő Bizottság elnöke által beadott panasz kivizsgálást nyert.

A panaszban előadott beadványaikra a megyei földbirtokrendező tanács eddig még azért nem válaszolt, mert Mezőcsát község érdemi tárgyalásra még meg nem érett, és így ezen község ügyeivel a tanács érdemben nem foglalkozhatott.

A Mezőcsáti Földigénylő Bizottság elnöke beadványokban sürgeti az elintézést, holott azon legelső kötelességének sem tett még eleget, hogy a birtokösszeírási ívet és a földigénylők juttatási javaslatát beterjessze. Ezek nélkül semmiféle kérelmet elintézni nem lehet.

A Mezőcsáti Földigénylő Bizottság, különösen annak elnöke ellen számos panasz érkezett be éppen a földigénylők részéről, amely panaszok kivizsgálása és Mezőcsát község ügyének érdemi határozatra alkalmas előkészítésére f. hó 24-én a helyszínre tűzött ki tárgyalást a megyei tanács.

A tárgyalásra megidézte a földigénylő bizottság összes tagjait, a panaszosokat és meghívta mindazokat a földigénylőket, akiknek a földreformmal kapcsolatban tájékozódó jellegű tudnivalójuk van.

A helyszínen felkérte a nemzeti bizottság és termelési bizottság elnökeit, valamint az ott működő politikai pártok vezetőit, hogy a megbeszélésen, ami csak tájékoztató jellegű volt – részt vegyenek.

Minthogy a Mezőcsáti Földigénylő Bizottság a birtokösszeírási ívet a helyszíni kiszállás pillanatáig sem adta be, a megyei tanács a kiküldött bizottság egyik tagjával állíttatta össze.

Mezőcsáton éppúgy, mint a vármegye többi községében azért sürgetik a földreform végrehajtását, mert annak befejezése előtt állítólag ugarolni és tarlót buktatni nem tudnak.

A földreform végrehajtásának sürgetésére ez ok nem lehet, mert ha az ugarolást és tarlóbuktatást[1] a földreform végrehajtásának befejezésétől tennék

[1] Tarlóhántás, a tarlónak kozvetlenul aratás után ekével való felhasítása, illetve aláfordítása

függővé, akkor vagy nem lenne ezen a nyáron tarlóbuktatás, vagy pedig egyszerre kellene befejezni a vármegye minden községében a földreform végrehajtását, ami természetesen lehetetlen.

A földigénylő bizottság elnöke telekkönyvi juttatást kívánt, mondván, hogy a korábban történt tagosítás eredménye még ma sincs telekkönyvezve, és így a földreformot végrehajtani, különösen pedig a földeket művelésbe adni nem tudják.

A földreform során végrehajtandó telekkönyvezés meg nem történte mezőgazdasági munkálatok megkezdésének akadálya nem lehet, hiszen a pár évvel ezelőtt befejezett tagosítás eredménye sincs a mai napig sem telekkönyvezve[1] és a földek megművelése akadálytalanul megtörtént minden évben.

Különös, hogy a tarlóbuktatás miatt sürgetik a földreform befejezését. Ugyanis a legtöbb gazda a háború előtti időben sem – akkor, amikor a megművelésre kellő számú iga és gép állott rendelkezésre – buktatott tarlót, és örült, ha egy szántásba vethette el őszi vetését. Most, amikor alig van iga, akkor mindegyik földhözjuttatott mintagazdálkodásszerűen, valamennyien tarlót akarnak buktatni, és két szántásba akarják elszórni az őszi magot.

A földnek ekként való megművelése természetesen a leghelyesebb, azonban a legtöbb helyen az előbb említett okoknál fogva kivihetetlen. Feltéve, hogy kivihető ez, amiatt a megyei tanács munkáját gyorsabban végezni és a juttatásokat telekkönyveztetni nem tudja.

Egyébként elő kell adnom, hogy a földigénylő bizottság összeállítása a rendeletnek nem megfelelően történt, miért is az elnöknek és néhány tagnak a leváltása tekintetében kellett intézkedni annál is inkább, mert a leváltást a földigénylők 40 aláírással ellátott kérvénnyel kérelmezték.

A földigénylő bizottság elnöke beadványában olyan ügyek iránt érdeklődött, amelyek a földreform gyorsabb végrehajtásával nem kapcsolatosak.

Érdeklődése többek között a földigénylő bizottsági tagok fizetésére, szakiskola létesítésére (amihez neki semmi köze) vonatkoznak, továbbá arra, hogy miért nem zárjuk ki az ügyvédet a felek képviseletéből, miért tűrjük azt, hogy 3000 pengőt kérjen egy ügyvéd az ügyféltől, valamint azt is, hogy az ő napidíját magasabban állapítsa meg a megyei tanács.

Mindezek nem tartoznak a megyei tanács munkájához, és ha ilyenekre válaszolgatunk, akkor a földreform valóban még később fejeződik be, mint ahogyan befejeződnie kell. Az ilyen kérdéseket a megyei tanács válasz nélkül hagyja.

Kérem Főispán Urat, a közlést tudomásul venni méltóztassék.

Borsod megyei Földbirtokrendező
Tanács nevében
dr. Parcsetich Béla
elnök

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Miskolci ÁL Borsod m. főisp. 1945–1329.

A főispán a tájékoztatást tudomásul vette.

[1] A kozségben 1936 elején kezdték meg a határ részleges tagosítását. A cél a „nadrágszíjparcellák" eltuntetése volt. A tagosítás fuggőben maradt, s csak 1949. december 20-án zárult le. [Miskolci ÁL Kir. Torvényszék tagosítási ir. Mezőcsát.]

Sátoraljaújhely, 1945. július 26

A Zemplén vármegyei Földbirtokrendező Tanács megkeresése a főszolgabírókhoz a mezőgazdasági szeszgyár-szövetkezetek megalakítása ügyében

Az 5600/1945. FM sz. rendelet 24. §-a értelmében a szeszgyárakra vonatkozólag a szövetkezeteket az idézett rendelet hatálybalépésének napjától számított 60 napon belül, vagyis augusztus hó 3-ig meg kell alakítani.

Az idő rövidségére való tekintettel felkérem tehát főszolgabíró urat, szíveskedjék a járás azon községei foldigénylő bizottságait felszólítani, amely községekben olyan mezőgazdasági szeszgyár van, mely a jelenlegi földreform során megváltatott, illetve megváltott ingatlanhoz tartozik, hogy amennyiben a szeszgyárra vonatkozóan szövetkezetet akarnak alakítani, ezt azonnal alakítsák meg. Az idézett rendelet értelmében ezt a körülményt a területileg illetékes pénzügyigazgatóságnak haladéktalanul be kell jelenteni. A bejelentésben az üzletvezetőn kívül fel kell tüntetni a vezető, az igazgatóság és a felügyelő bizottság tagjai és külön a megalakult szövetkezet tagjainak névsorát, a reájuk eső földterület nagyságát, valamint az üzletrészek számát és megoszlását.

A szövetkezet alapszabályait a szeszegyedáruság igazgatósága javaslata alapján a foldművelésügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve hagyja jóvá.

A szövetkezet tagjai lehetnek azok a mezőgazdasági ingatlan tulajdonosok, akik:

a) a felosztásra került és a szeszfőzdékkel kapcsolatos szántó, szőlő, gyümölcsös, rét és legelő gyanánt használt területek tulajdonosai, vagy akik:

b) a szeszfőzde részére 1943/44. és 1944/45. gazdasági évben szeszfőzési nyersanyagot termeltek és szállítottak.

A szövetkezeti szeszfőzdét a szövetkezet házi kezelésben köteles üzemben tartani.

A szeszfőzdére vonatkozólag alakított szövetkezetről szóló községi földigénylő bizottsági határozatot jóváhagyás végett a községi földigénylő bizottság megyei tanácshoz terjessze fel.

Amennyiben az érdekeltek szesztermeléssel nem kívánnak foglalkozni, s a község sem kívánja a szeszfőzdét saját tulajdonába átvenni, ezt a körülményt a községi földigénylő bizottság köteles az országos és a megyei földbirtokrendező tanácsnak, valamint az illetékes pénzügyigazgatóságnak haladéktalanul bejelenteni. Ezeknek a szeszfőzdéknek további üzemben tartása tekintetében – a termelési érdekek figyelembevételével – a szeszegyedárusági igazgatóság határoz.

Az igénybe vett ingatlanon levő ipari szeszfőzdék, amennyiben megváltás alá esnek, állami tulajdonba mennek át. Az ilyen vállalatokat a pénzügyigazgatóságok kötelesek a szeszegyedárusági igazgatóságnak haladéktalanul bejelenteni. Az említett vállalatok további üzemben tartása tekintetében a szeszegyedárusági igazgatóság határoz.

Olvashatatlan aláírás

Kétoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Kazinczy Ferenc ÁL Zemplén m. FT 1945–1354.

Budapest, 1945. július 27

Az Országos Földbirtokrendező Tanács műszaki hivatalának körrendelete a megyei földhivatalok műszaki osztályaihoz: a régi majorsági épületek környékén földterületeket kell tartalékolni tanyaközpont vagy új községek létesítésére

A 600/1945. Me. sz. rendelet alapján igénybe vett ingatlanok között számos olyan nagybirtok van, amelynek majorsága annak a községnek belsőségétől, amelynek határában fekszik, jelentős – sokszor 10–15 km – távolságra fekszik. Kétségtelen, hogy ezen ingatlanoknak felosztása esetén új tulajdonosaik, ha az anyaközségben kényszerülnének lakni, olyan nagy távolságból kénytelenek a juttatott ingatlanokat megművelni, amely az ésszerű gazdálkodást igen nagy mértékben hátráltatná.

Célszerűnek látszik megvizsgálni azt a körülményt, hogy az okszerű gazdálkodás érdekében a régi majorsági épületek környékén tanyaközpont, esetleg új községtelepülés létesítése nem kívánatos-e. A régi majorsági épületek ez esetben úgy használandók fel, hogy a volt nagybirtok cselédei, továbbá az igénybe vett terület nagyságához mérten mindazok az új juttatottak, akiknek az anyakozségben saját otthonuk nincsen, a nagybirtok majorságaiban található épületekbe lehetnének-e áttelepíthetők. A számba jövő területet úgy kell megállapítani, hogy az áttelepítendők részére ez a majorság mintegy tanyakozpontképpen szerepeljen. Ennélfogva a majd ott lakó családok részére úgy kell a rendelkezésre álló épuleteket átadni, illetve ezek elégtelensége esetén házhelyeket létesíteni, továbbá a szükséges közintézmények (iskola, kultúrház, szövetkezeti ház, egészségház, közigazgatási kirendeltség stb.) részére megfelelő telkeket kialakítani, hogy a létesített telkek egy tanyaközpont elhelyezésével bírjanak.

Utasítom tehát, hogy a fent említett esetekre nézve a műszaki osztály vezetője a szükséges kutató lépéseket megtegye, és intézkedjék a fenti célra szükséges területek tartalékolása iránt a hatásköre alá eső területen. Az erre vonatkozó jelentését egy vázlatos, lehetőleg 1:25 000 vagy 1:75 000 méretarányú térkép kíséretében hozzám terjessze fel. A jelentés tartalmazza a leendő tanyaközpont távolságát az anyaközségtől, a tanyaközponthoz tartozandó terület nagyságát az ott lakott volt cselédek és a kitelepítendő háznélküliek családjainak létszámát, továbbá a tanyaközpont létesítésére vonatkozó egyéb adatokat.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács nevében:

Komlóssy László
az Országos Műszaki hivatal vezetője

Kétoldalas, sokszorosított körrendelet. – Győri ÁL MFT 1945–1900.

Szentes, 1945. július 31

A Csongrád megyei Földhivatal felterjesztése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a községi földigénylő bizottságok rendeletellenes határozatai miatt a földosztás teljes felülvizsgálását és új kiosztási tervezetek készítését javasolja

Egyes kfb-knek a földosztás során kifejtett eljárása, felülvizsgálata és az mft-hez beérkezett iratok áttanulmányozása során az alábbiakat tapasztaltam:

A földosztások legtöbb helyen a rendeletek idevágó rendelkezéseinek mellőzésével történtek, az elkobozni javasolt birtokokat a javaslat megtétele előtt már felosztották, jóllehet az osztás csak az elkobzási javaslatnak az mft részéről eszközölt jóváhagyása után történhetett volna meg. A megváltásra javasolt birtokokat is minden további nélkül kikarózták, éspedig a tulajdonos előzetes értesítése és meghallgatása nélkul, leginkább oly módon, hogy az ingatlan legjobb részeit hasították ki, beleollózva az egyébként egységet képező birtoktestbe. Sokszor még a tanyaépületeket is elvették a tulajdonostól, úgyhogy a tulajdonos a megmaradt silányabb területekkel mit sem tud kezdeni, márpedig a cél nem tanyaosztás, hanem földosztás. Hasonlóan osztották fel az egyébként mintabirtoknak, illetve más közcélnak rendelt ingatlanokat is.

Némely helyen az egyébként igényjogosult kishaszonbérlőket tették ki a bérletből, s a földet másoknak juttatták, a kimozdított haszonbérlőket pedig a kfb-k azzal biztatták, hogy másutt kapnak földet. Ez nem történt meg, úgyhogy a különben egyenlő feltételek mellett elsőbbségben részesítendő haszonbérlők föld nélkül maradtak. Némely községben az igénylők százával tettek panaszt a sérelmes földosztás miatt, amennyiben a kfb-k a sógorság komaság előnybe helyezésével egyeseknek és saját tagjaiknak is több és jobb földet osztottak. A családtagok számát sem vették megfelelően figyelembe, sőt sok nem igényjogosultnak (vagy mert nem földművelő, vagy már nagyobb mennyiségű földnek volt tulajdonosa) adtak még az ott egyeseknek juttatható mennyiségen felül is. Előfordult több helyen, hogy politikai pártok nyomására – talán a pártcéljaik előbbrevitele érdekében – azok földjét is kiosztották minden javaslat beterjesztése és jóváhagyás bevárása és a terület nagyságára való tekintet nélkül, akik nem tartózkodtak otthon (menekultek).

Érdekes jelenségként említem, a kfb-k az ún. népellenes bűnösséget nem a rendelet szövegének megfelelően, hanem a maguk paraszti észjárása szerint akként értelmezték; népellenes bűnös az; aki valaha is valamelyik béresét megszidta vagy állásából kitette, – esetleg jogosan, mert az rászolgált. – Ilyen esetben is a fenti eljárást követve osztották ki a földet, és különösképpen azokat a gazdákat nevezték ki népellenes bűnösöknek, akik a földjüket verejtékes sokévi munkával jó termővé varázsolták, munkásaikkal emberségesen bántak, szomszédjaiknál rendszerint többet és jobbat termeltek és földjük könnyen megközelíthető.

A nagybirtokrendszert megszüntető földreform helyes és a rendeletek szellemében való véghezvitele kétségkívül nagy hasznára válik az ország fellendülésé-

nek, és minden rendelkezésre álló eszközt meg is kell ragadni, hogy a földreform a maga teljességében végrehajtassék, de csakis a törvényes keretek között.

A törvénytelen elkobzások és minden áron való juttatások nem alkalmasak a demokratikus jogrend megszilárdítására, ellenkezőleg, többet ártottak mint használtak. Elkedvetlenedést és elkeseredést keltett azok között, akiket jogtalanul kimozdítottak ősi földjükből, és még ráadásul ingóságaikat is széthordták, úgyhogy fedél és kenyér nélkül maradtak – másrészt bizalmatlanságot szült a juttatottak körében is, érezvén és tudván sok esetben, hogy nem egész jogosan kerültek birtokba, különösen, amikor a helybeli viszonyokat meghaladó, sőt épületek juttatásában is részesültek olyanok is, akik egyébként nem jogosultak, s így hiányzik belőlük az a tudat, hogy a földet a nemzet ajándékaképpen kapták.

Az igazságtalanságokat orvosolni kell.

Mert jóllehet a földéhes nincstelenek javára hajtjuk végre a földreformot, nem szabad elfeledkeznünk a régi tulajdonosokról, hogy a törvényszabta keretek között ők is folytathassák az országépítő munkát; hisz ők emelték naggyá eddig is a mezőgazdaságot, és ők lesznek a jövőben is az új gazdák hasznos útmutatói.

Az orvoslás módja radikális kell legyen. Nem vezet eredményre a rengeteg perorvoslatnak az OFT részéről való, nyilván még egy évet is igénybe vevő orvosolgatása. Aktagyártással annál kevésbé visszük előbbre az ügyet, mert a kfb-k legtöbb esetben megtagadják felsőbb hatóságaik határozatainak végrehajtását azzal az indokolással, hogy már a földet (bár jogellenesen) kiosztották és a birtoklevelet is kiadták.

Az orvoslásnak inkább ma, mint holnap kell megtörténni.

A bizonytalan helyzet következtében egyáltalán nem vagy nem megfelelően végzik majd el az őszi munkálatokat, nem vetik el a magot, hanem más módon értékesítik, elkótyavetyélik, s jövőre az ország nagy nélkülözéseknek néz elébe.

De ha a jogi helyzet mindenütt tisztázódik, és mindenki tudja, hogy a birtokában hagyott folddel most már véglegesen mint sajátjával rendelkezhet, mindenképp azon lesz, hogy a földet erejéhez, tehetségéhez mérten a legjobban munkálja.

És itt Deák Ferenc emlékezetes mondását kell idéznem: Ha a kabátot rosszul gomboltuk be, egészen ki kell gombolni, s a gombolást újból, de jól elkezdeni.

A fentiek előrebocsátásával a következő javaslatot terjesztem elő:

Felülvizsgáló és kiigazító eljárást kell lefolytatni minden községre vonatkozó földosztások tekintetében.

Az mf mindenekelőtt bekéri valamennyi községre nézve a földhözjuttatottak névjegyzékét, amelyben a következő adatokra kell választ adni: 1. név, 2. foglalkozás, 3. lakás, 4. születési év, 5. családi állapot, a háztartásban élő gyermekek száma és kora, 6. van-e a juttatottnak és családtagjainak saját tulajdonát képező ingatlana, s ha igen mennyi és milyen művelési ágú, 7. felsoroltaknak mennyi a várható öröksége, 8. földosztás során mennyi és milyen művelési ágú ingatlant kapott, 9. részesült-e juttatásban az összeírt családtagja is, név-

szerint ki és mennyiben, 10. van-e valami kulonos indok, ami a tobb juttatást indokolja.

Az mf megállapítja az mft ügyirataiból és egyéb rendelkezésre álló adatokból, hogy a rendeletek értelmében eddig mennyi foldet osztottak ki joghatályosan és mennyit a rendeletek megsértésével és felső utasítás ellenére (ideértve a megváltásra vagy elkobzásra javasolt ingatlanokat, melyekre vonatkozóan az mft, illetve OFT meghagyást rendelt avagy még nem határozott jogerősen).

Az mf a kimutatásokból jegyzéket készít azokról, akik az R. értelmében nem igényjogosultak, ennek ellenére foldet kaptak. Ezt a jegyzéket beterjeszti az mft-nek. Az mft határoz a nevezettek juttatásának jogossága tekintetében.

Az mf megállapítja még, hogy az OT rendelkezésének megfelelően állami mintabirtokoknak és tangazdaságoknak és egyéb kozcélra (epreskert stb.) meghagyni rendelt foldek meghagyattak-e, s ha nem, a szukséges részt a műszaki osztály bevonásával kijeloli.

Megállapítást nyer ezek szerint, mennyi fold áll, illetve állott volna eredetileg rendelkezésre, promt, elsődleges kiosztásra a rendeletek helyes alkalmazása esetében.

Az mf a kiosztható föld mennyisége és a jogosultak jegyzékének adatai egybevetésével újabb kiosztási tervezetet készít, és azt jóváhagyás végett elkuldi a kfb-nek.

A kfb koteles azt végrehajtani. A kiosztásnál a fold minősége és fekvése figyelembevételével kisebb eltéréseket eszkozolhet.

Amennyiben a kfb nem teljesíti a rendelkezést, az mft saját hatáskorében azonnal feloszlatja a bizottságot, illetve kimozdítja az engedetlen tagot, és újabb igénylők behívásával a bizottságot vagy újabb bizottságot bíz meg a végrehajtással.

Megemlítem, az OFT 2048/1945. és a 4884/1945. I. sz. korrendeletének 9. pontja módot nyújt az mft-nek, hogy törvényellenesen hozott kfb-i intézkedések ellenében jogérvényes határozataiknak érvényt szerezzenek, még abban az esetben is, ha a földkiosztás és a birtoklevél kiadása is már megtortént volna.

Jóindulatú, megértéssel viseltető kfb-k (a megyében eddig kettő) belátták a kiosztások helytelenségét, és a fenti elgondolás szerint elrendelt újabb osztást készséggel foganatosítják.

A kfb-k egy része azonban – nyilván ugyancsak politikai nyomásra – nem enged álláspontjából, a felsőbb hatósági határozatait és felhívásait más tekintetben sem respektálja, az mft határozatait, ha van lehetőség rá, ha nincs – megfellebbezi. Ilyen esetekben szigorú intézkedésekre esetleg, a feloszlatás kimondására van szukség.

Az újabb kiosztási tervezet elkészítésénél a kovetkező eljárást kell kovetni:

Az mf a nem jogosultak figyelmen kívul hagyásával és a jelentések adatai szem előtt tartásával megállapítja, hogy a kérdéses kozségekben a saját és esetleg a várható orokrész beszámításával, egy-egy igénylőre mennyi fold jut, a juttatás minden gyermek után mennyivel emelhető jogosan kiosztható ingatlanokból – figyelembevéve természetesen a szőlő, gyumolcsos $^1/_5$ arányát – és indokolt esetben juttatás mérvét mennyivel lehet emelni.

A nem jogosan felosztott fold visszamarad tulajdonosaiknak, illetve a fel-

osztás az elkobzás kimondása esetén történik majd meg, amikor is az eddig még foldhoz nem jutottak kozott kerul az majd kiosztásra.

Ez a megoldás még az okból is előnyos, hogy további jogosultak foldhoz juttatása is megvalósítható.

Az mf javaslata tárgyában is az mft határoz, mely azt jóváhagyja, módosítja vagy módosítását elrendeli.

Célszerű a fenti eljárás keresztulvitele esetében unnepélyes foldkiosztást tartani, pl. október 15-én, amikor is a régi birtoklevelek bevonása mellett a végleges tulajdonosok új birtokleveleket kapnak, mely egyúttal a telekkonyvi bekebelezésre alkalmas okiratot képez.

Javaslatom indokolásául felhozom, egyáltalán nem helyes, hogy olyanok maradjanak föld és megélhetés nélkul ingatlanuk teljes megváltása során, akiktól a rendeletek értelmében a fold egyáltalán nem vehető igénybe. A kataszteri tiszta jovedelemnek kárpótlásként fizetendő nemhogy 60-szorosa, de 600-szorosa sem pótolja ezek megélhetését és foglalkoztatását, és arra – amint a július elejei értekezleten nyilvánvalóvá lett – nemigen lehet számítani, hogy egyes megváltást szenvedők a Dunántúlon kapjanak 100 holdig terjedő ingatlanságokat. [így!].

A foldéhség további enyhítése végett az alábbi javaslatot teszem:

A rendelet értelmében meghagyandó 100 hold, abban az esetben, ha a tulajdonos nőtlen, vagy házas, de csak egy gyermeke van és további gyermekáldás, tulajdonosok idősebb kora miatt már nem várható, leszállítandó 50 holdra, két gyermek esetén 80 holdra, három vagy tobb gyermek esetén 100 hold továbbra is megmarad. Foldművelő foglalkozású paraszti családoknál ennek kétszerese hagyandó vissza.

Népesedési szempontból kell figyelembe venni, vajon várható-e még gyermekáldás mert ha pl. fiatal házasoktól vennének el további foldet, azok épp ez okból nem akarnának gyermeket vagy tobb gyermeket.

Ezzel kapcsolatban azonban ki kell mondani, ha két éven belul nem szuletik gyermek (orokbefogadás nem számít), a megváltás szigorú mérve alkalmazandó.

Dr. Solti Lajos
ugyvezető

Negyoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat, a Csongrád megyei Foldhivatal bélyegzőjével. – OL OF 1945–592. (11366)

Az iratot tudomásulvétel után 1945. április 16-án irattárba helyezték.

A Csongrád megyei Foldhivatal ugyvezetője a foldreform végrehajtásában mutatkozó nehézségekért elsősorban a községi foldigénylő bizottságokat hibáztatta. Ugyanakkor a Szentesi VNB a foldművelésugyi miniszternél a Csongrád megyei Foldhivatal káros működése miatt panaszt tett. „Megállapította a nemzeti bizottság, hogy ezen hivatal az elébe kerulő ugyeket a lehető legnagyobb lassúsággal dolgozza fel, sok esetben az ugyek elintézését teljesen mellőzi. A foldhivatal tisztviselői kara részben nem rendelkezik megfelelő szaktudással, részben a régi reakciós rezsim kiszolgált egyéniségeiből sorozódik, akik részben nem tudják, részben nem is akarják a folreform gyors lebonyolítását. Határozottan megállapítja a Szentesi

Nemzeti Bizottság, hogy a Csongrád vármegyei Foldhivatal működése sok tekintetben egyértelmű a foldreform szabotálásával." [OL OF 1945–592. (16464.)]

A tomegesen érkezett panaszok alapján az OFT 1945. szeptember 12-én vizsgálatot rendelt el az ugyvezető ellen, melynek során megállapítást nyert, hogy a foldhivatal vezetőjének tájékozatlansága súlyos zavarokat okozott. Az ezek miatt ellene indult támadások pedig sokat ártottak a foldhivatal tekintélyének. Az OFT mindezekért dr. Solti Lajost állásától felfuggesztette. [OL OF 1945–592–13304.]

134

Olcsvaapáti, 1945. augusztus 3[1]

A foldigénylő bizottság tagjainak jelentése a megyei foldbirtokrendező tanácshoz: tiszteletdíjukról lemondanak, mert amit tettek, „az emberi kötelesség volt"

Mint az Olcsvaapáti Foldigénylő Bizottság tagjai értesítjük a vármegyei tanácsot arról, hogy már két ízben kaptunk felhívást arról, hogy készítsünk el olyan tervet, amelyben írjuk össze a földigénylő bizottságnak eddigi munkáját, hogy ki mennyi munkát teljesített, és az eddigi kiadásunk mennyi volt, tehát az osszes napi munkánk, pl. elnök 21 nap, bizottsági tagok részére 27 napot tesz ki, tehát osszesen 48 napszám a pénzbeli kiadásunk, a saját zsebünkre ment, ami nem olyan sok volt, tehát kérjük az igen tisztelt foldrendező tanácsot, hogy mint az Olcsvaapáti Foldigénylő Bizottság tagjai, hogy a mi fáradságunkért nem fogadunk el semmit, mert nem akarjuk, hogy ezek a szegény igénylők meg legyenek róva ezzel a kevés fizetséggel is, mert mi azt gondoljuk, hogy ez az igénylőknek a rovására menne, vagy bárhonnan lenne is az a fizetség, nem vagyunk hajlandók elfogadni egy fillért sem, mert amit tettünk, az emberi kötelesség volt tőlünk, mert ez az igazi demokrácia, de ha mégis nem lehet előle kitérni, hát felkérjuk az igen tisztelt tanácsot arra, hogy az igényelt foldón van olyan hely, ahol Ujhelyi Kornél annak idején egy bizonyos területet beültetett vadgesztenyésre, fácánok részére, és ez a föld galagonya, tovis, fűzfabokor, orgona, szóval sokféle hasznavehetetlen bokrokkal van bemocskolva, ez a fold mintegy négy holdat tesz ki, ez a föld szántóterületnek van kimérve, úgyhogy a tavaszi szűk idők miatt nem tudtuk szántás alá hozni vagy kitakarítani, kérjük az igen tisztelt tanácsot arra, hogy ebből a bozótosból a bizottság tagjainak egy-egy szekér gallyat engedélyezzen, mivel az igénylők nem zárkóznak el előle.

Elnök:

Barta Miklós

Bizottság tagjai:

Fazekas József *Szászi Lajos*
B. Tót József *R. Kosa Ferenc*

Eredeti, kétoldalas, kézzel írt tisztázat – Nyíregyházi ÁL Szatmár-Bereg m. FH 1945–808.

[1] A levélen nincs keltezés ezért az érkezés időpontját vettuk dátumnak.

Vép, 1945. augusztus 3

Jegyzőkönyv a földhözjuttatottak ünnepélyes birtokba helyezéséről

Jegyzőkönyv

Készült Vép községben, 1945. évi augusztus hó 5-én, a földigénylő bizottság jelenlétében, valamint az Újmajor területén a 600/1945. Me. számú rendelet 28., 35., 36. §-ai értelmében, a nagybirtokrendszer megszüntetése és a földművesnép földhöz juttatása, illetőleg birtokba helyezése alkalmával.

Mészáros Ferenc mint a földigénylő bizottság elnöke tudomására hozza érdekelteknek, hogy a fent idézett rendelet §-ai értelmében a földigénylő bizottság földkiosztási tervezetet készített, azt az összes iratok kapcsán jóváhagyásra még május 14-i jegyzőkönyvével együtt a vármegyei földbirtokrendező tanácshoz felterjesztette. A földosztást ad 165/1945. számú határozattal jóváhagyott egyes pontok kivételével, így a földigénylő bizottság 1945. évi május 17-én Tichy Endre beosztott jegyzőt alkalmazta mint mérnököt, kivel szerződést kötött, hogy a fenti rendeletek szellemében a nép földhöz juttatása, illetőleg birtokba helyezése végleges befejezést nyerjen, hogy ezáltal a termelés az egész volt uradalom területén el ne veszítse folytonosságát.

Tichy Endre jegyző jelentette, hogy a földkimérési munkálatokat befejezte, munkájáról külön műszaki leírást készít, így semmi akadálya a földek új tulajdonosai birtokba helyezésének.

Ezennel ünnepélyesen kijelenti, hogy az alanti táblázatban feltüntetett sorrendben minden Újmajorban kiosztásra került földterület az illetők végleges tulajdonába, illetőleg birtokába került, melynek tudomásulvételét minden egyes juttatott saját kezű aláírásával megerősít.

Érdekeltek tudomásul veszik, hogy az új utak, vízlevezetők nyitását meg nem másíthatják, a földterületeik szélein talált szélvédő és határjelző fákat ki nem vágják, hogy együttes megállapodással a foldjeiken talált csendereseket[1] megállapodásaik értelmében fogják gondozni, miről külön felvett jegyzőkönyv tanúskodik.

Megállapítják érdekeltek, hogy a földosztás sorrendje, illetőleg birtokba vétele abban a szellemben történt, amint azt az igazság megkövetelte, azaz a majori cselédség, aki már évek óta, sőt évtizedek óta munkálja ezen földeket, elsősorban legyenek kielégítve abban a sorrendben, amint azok szolgálatba léptek. Ezek részére a majorok körül az általuk kiválasztott táblák lettek felosztva. Ezek után ugyanilyen feltételek mellett került felosztásra a volt aratók részére felmért földterület. A fenti major megmaradt területe pedig sorsolás útján került az igénylők, illetőleg igényjogosultak birtokába.

Változtatások csak igen nagy szükség esetén történtek, ami az érdekeltek tudomásával és beleegyezésével történt.

Igényjogosultak egyben elismerik, hogy birtokleveleiket átvették.

[1] Bozótos, csalitos hely.

Mielőtt valaki is aláírná ezen birtokba helyezési jegyzőkönyvet, Mészáros Ferenc, a földigénylő bizottság elnöke, a bizottság nevében is köszönetet mond mindazoknak, akik Vép község lakosságát földhöz juttatták, köszöni az Ideiglenes Nemzeti Kormány évszázadokra kiható felszabadító jótéteményét, az új földhözjuttatottakra pedig Isten áldását kéri azzal, hogy mindenki becsülje meg azt a földet, amit a sors kegyelméből kapott, azt ne hanyagolja el, hanem megfeszített munkával mutassa meg nemzetének, hogy megérdemelte a földet, és ezzel bebizonyítja azt, hogy nemzetünk minden egyes földmunkása rátermett arra, hogy saját maga által saját magának és többi embertársának megmunkálta földjéből biztosítani tudja a mindennapi kenyerét.

Isten segítsen minden egyes magyar embert egy jobb, egy szebb és békés Magyarország felépítésének keresztülvitelére.

A Himnusz eléneklése után megkezdődik a birtokba helyezés.

Egyoldalas, géppel írt masolat. – Szombathelyi ÁL Vépi kfb 407. cs.

136

Székesfehérvár, 1945. augusztus 8

A Fejér megyei Földhivatal ügyvezetőjének jelentése a megye alispánjához a földreform végrehajtásának állásáról

A megyei földhivatalhoz intézett kérdőívre az alábbiakban adjuk meg tisztelettel a választ:

ad 1. A földreform munkája a vármegye területén a kezdeti nehézségek gyors leküzdése után nagyobb lendületet vett, és szoros értelemben véve teljes befejezést nyert.

ad 2. A móri és a váli járásban voltak nehézségek a végrehajtás körül, amit a földhivatal nézete szerint az ezen járásokban nagyobb számban levő volksbundisták okoztak.

ad 5. A sárbogárdi, székesfehérvári és adonyi járásokban a földosztás jól haladt.

ad 6. A földhözjuttatottak száma:

adonyi járásban	5 067
móri járásban	2 661
sárbogárdi járásban	7 701
váli járásban	4 822
székesfehérvári járásban	8 074
Összesen:	*28 325*

ad 7. Az egyházi nagybirtokok a következők:

Zirci apátság	41 000 hold
Székesfehérvári káptalan	12 000 hold
Veszprémi káptalan	8 000 hold
Klosterneuburgi kanonokrend	2 500 hold
Összesen:	*63 500 hold*

Az egyházak kezén maradt fenti nagybirtokokból: 1571 kat. hold.

Az egyház kezén levő 100 holdon, illetőleg 50 kat. holdakra vonatkozóan a földhivatalnak adatai nincsenek.

ad 8. A papság a földbirtokreform végrehajtása során figyelembe vehető akadályokat vagy nehézségeket a földhivatal közvetlen tapasztalata szerint nem támasztott, egyes helyeken a végrehajtásban tevékenyen is részt vett. Vélt sérelmeit minden esetben a szabályszerű jogorvoslati eljárás alapján igyekezett orvosoltatni.

Dr. Varga József
megyei foldhivatal
ugyvezetője

Egyoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Székesfehérvári ÁL 1945-3913.

137

Nyíregyháza, 1945. augusztus 16

A Szabolcs megyei Földbirtokrendező Tanács igazoló jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a jogorvoslatok számának növekedéséről és az intézkedések elhúzódásának okairól

Az Országos Tanács az utóbbi időben több ízben kifejezte leiratban azt a véleményt, hogy nem tudja, mit csinál a megyei tanács, hogy a jogorvoslatok elintézetlenek. Ezért – szükségesnek tartja a megyei földbirtokrendező tanács, hogy működéséről legalább általánosságban tájékoztassa az Országos Tanácsot, és ezáltal elejét vegye – meggyőződése szerint a Budapesten járó panaszosok által inspirált – téves alapokon nyugvó és kétséget támasztó feltételezéseknek.

A Szabolcs vármegyei Földbirtokrendező Tanács hatásköre alá 129 község és egy város 22 albizottsággal tartozik. A jogorvoslatok száma meghaladja a 3000-et. A tanács naponként ülésezik, 20–40 jogorvoslatot mindennap letárgyal, emellett felosztási tervet is tárgyal, továbbá foglalkozik a földigénylő bizottságokkal és a panaszosokkal.

A földigénylő bizottság kiküldöttei nagy általánosságban kéthetenként, de elég gyakran hetenként megjelennek a megyei tanács előtt, hogy az elég nagyszámú és szerte ágazó problémáikra és aktuális kérdéseikre felvilágosításokat kapjanak. A megyei tanács megpróbálta magát tehermentesíteni oly módon, hogy a hozzá felvilágosításokért fordulókat beosztott tisztviselőkhöz utasítja, de ez meghiúsúlt egyrészt a földigénylő bizottságok ellenkezésén, akik csak azt

ismerték el mérvadónak nagy részükben, amit a tanács közölt velük, másrészt pedig mert azt tapasztalta, hogy a követendő eljárás tekintetében az egyöntetűség nincs biztosítva. Így július hónapban – az aratás hónapjában – naponként nagy tömegek jöttek be a vetésterületek rendkívül vitás kérdésének rendezése céljából. A vezérfonal az Országos Tanács e tárgyban hozott rendelkezése volt, de még soha nem igazolódott be annyira az a régi igazság, hogy nem lehet törvényt szabni oly módon, hogy az élet minden megnyilvánulására alkalmazható legyen. Ahány esetet felhoztak – a helyi viszonyok figyelembevételével –, annyiféle megoldást kellett találni az igényjogosultak és más kisemberek érdekeinek összeegyeztetésére. Ez az időszak például minden más munkát jóformán teljes mértékben lehetetlenné tett.

De ettől eltekintve is a fentebb írt számadatok világossá teszik azt, hogy miért nincsenek még a jogorvoslatok elintézve. Most már nagyobb létszámú előadói karral működik a tanács, az ügyek elintézése egyre gyorsuló ütemet vesz, s remélheti, hogy a vitás kérdések elintézése rövid időn belül befejeződik.

Tapasztalja azonban a megyei tanács, hogy az Országos Tanácsot a fentjáró panaszosok igen sok esetben tévesen, elég gyakran tudatosan rosszhiszeműséggel informálják, s így kísérlik meg – természetesen már előre sikertelenségre ítélt módon – céljaikat előmozdítani. Annyit azonban minden esetben elérnek, ha ez ugyan vigasztaló részükre, hogy az Országos Tanács előtt elkendőzik a megyei tanács működését, eljárásának indokait, olyan inszinuációt támasztanak, amelyből az Országos Tanács téves következtetéseket von le.

A megyei tanács azonban reméli, hogy a fenti felvilágosítások után eloszlik a legutóbbi leiratokban megnyilvánuló s a reklamációkra okot adó kétség, és az Országos Tanács előtt is világossá lesz az a tény, hogy a megyei tanács lelkiismeretesen végzi országépítő munkáját.

Megyei földbirtokrendező tanács
nevében:
dr. Havasi Győző
elnök

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a megyei földbirtokrendező tanács bélyegzőjével. – OL OF 1945–575. (13534.)

138

Komló, 1945. augusztus 19

A kömlői szakszervezet taggyűlésének jegyzőkönyve a helybeli termelőszövetkezet megalakulásáról

Jegyzőkönyv

Felvétetett Kömlőn 1945. augusztus hó 19-én megtartott szakszervezeti taggyűlésen Kömlő községháza tanácstermében.

Tárgy: a szakszervezet titkára ismerteti a termelőszövetkezetre vonatkozó fontos tudnivalókat. Utasítja a tagokat a termelőszövetkezet mielőbbi megalakítására.

Határozat

A szakszervezeti titkár által a termelőszovetkezet működésének ismertetése után a taggyűlés úgy határozott, azonnal megalakítja a termelőszovetkezetet, azon határozattal, hogy bármely más párt tagjai is beléphetnek. Az összeírast azonnal meg is kezdte, a beiratkozottak száma 61 lett, és megtartotta alakuló gyűlését, mely a kovetkezőkben határozott: választ egy ot tagból álló bizottságot, mely a termelőszovetkezet működését tőluk telhető legjobb odaadással fogja irányítani. Az eddig beiratkozott tagok úgy határoztak, mivel még a taglétszám emelkedésével szamolni lehet, az alaptókét fejenként 100, azaz egyszáz pengőben allapítja meg. Ezen alaptőke a tagok szaporodásával másként módosítható. Ezek után sor került a bizottság megválasztására, mely egyelőre ot tagból áll, név szerint, ugyvezeto elnok Nagy Gábor, alel. Szőke András, pénzt Kádár B. Jozsef, jegyző Gedó Béla, szerszámk. Domán Ferenc. A taggyűlés utasítja a megvalasztott bizottsagot, vegyék fel az érintkezést a vármegyei titkarsággal, járjanak el a Kozellátási Hivatalnál a szántáshoz szukséges uzemanyag beszerzése végett Több tárgy nem lévén, az elnok koszoni a megjelentek megjelenését. Jegyzokonyv hitelesítonek kinevezi Kis v. Joachimot és Jakab Zakarias tagtarsakat. A gyűlést bezárja.

Kiss v. Joachim s. k.
Jakab Zakarias s. k.

Nagy Gábor s. k.
ugyvezeto elnok

Mellékelten kérjuk a komlói termelószovetkezet részére a barcsi gazdaságban levő nyersolajos traktort és a tobbi hátramaradt gazdasági szerszámokat és felszerelést mielőbb birtokunkba megkaphassuk, és a munkálatokat megkezdhessuk

Az őstermeló szovetkezetnek van egy traktorja, amely nem működik, így azt is a helyi termelo bizottság vegye igénybe, ha a fent nevezettek nem tudják hasznosítani vagy talán nem is akarják, mert nem lehet, hogy gazdasági szerszamok kihasználatlanul heverjenek.

Egy oldalas, geppel irt masolat – Egri ÁL Heves m FH levelezes Komlo 8

139

Battonya, 1945. augusztus 22

A kozségi földigénylő bizottság felterjesztése a Csanád megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz: a juttatásból kimaradtak részére a meghagyott 100 holdas birtokok és a mezőhegyesi ménesbirtok egy részének felosztását kérik

Hivatkozva az Országos Foldbirtokrendező Tanácsnak f. évi június 2-án, 52/1945. szám alatti kérelmunkre, melyben kértuk a mezőhegyesi birtokból és a visszahagyott 100 holdakból a foldhoz nem jutottak juttatását. Mivel kérelmunk ez ideig elintézést nem nyert, ismételten fenti kérelmunkkel járulunk a

tanács útján az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz, hogy Battonyán a földhöz nem jutottak, szám szerinti statisztikánk szerint 800 család nem jutott földhöz, és akik már elégtelen hanggal vannak a bizottsággal szemben, amiért nem szorgalmazza az ugyuk elintézését, vagyis, hogy ők nincsenek kielégítve földosztás során. Ezen nyolcszáz család mind olyan, akik a múlt rezsim földbirtokosainak földjein verejtékezve dolgoztak, mindegyik nincstelen, és elégedetlenseguk napról napra nőtton nő, már azért is, hogy miért lett meghagyva a nagybirtokosoknak 100–100 kat. hold.

Ezen földhöz nem jutottak számában nincsenek benne a majd visszatéro katonák száma, akik szintén hazatérésuk után követeléssel állanak a bizottság ele. Bár a hazatérő katonák számára tartalékolt földteruletunk volt, amit a házhelyosztas céljára kártalanítás végett használunk fel teljes egészében. A házhelyigénylők száma 800 család.

A Magyarpécska kozség földje szintén vitás, mivel a román hatóság jogtalannak nyilvanítja a felosztást –, innen és a Rutterwort Henryné földjéből, mely földterulet szintén vitás a tulajdonos angol állampolgársága folytán – 76 család esik ki, ha a tulajdonosoknak ítéltetik a tulajdon –, kik szintén gondot okoznak a bizottságnak a földterulet kevéssége miatt.

A fent felsoroltak alapján kérjuk a tanácsot, hogy a meghagyott 100 kat. hold tulajdonosoknak visszahagyott földet és a mezőhegyesi állami birtokból 4000 kat. holdat juttasson a bizottságnak, így földhoz juttatnánk azokat, akik még a földosztás során nem kaptak földet. Ha ezen földteruletet nem kapnánk meg, úgy Battonya lakosságának a földreform elégtelen volna, mert sok család ugyanúgy dolgozna, mint a múltban, már azért is, mert a bizottságnak idáig mostohán kellett hogy kezelje a földhozjuttatottakat a fold kevéssége miatt. A juttatottak igényjogosultságát nem tudtuk teljes egészében kielégíteni, mivel néznünk kellett azt, hogy minél tobb családot elégítsunk ki, ha már részben is.

Kozségi földigénylő bizottság
Mehesán Péter
elnok

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat, a földigenylő bizottsag korbélyegzőjével. – Szegedi ÁL Csanad m FH 1948–4–36352

A beadvány 1945. augusztus 27-én érkezett a Csanád megyei Földhivatalhoz. Szeptember 3-án az alábbi feljegyzést írták rá: „Tanács elé javaslattétel céljából." A tanács dontése ismeretlen.

1946. február 13-án a Battonyai Földigénylő Bizottság ismét a megyei tanácshoz fordult a meghagyott 100 holdak ugyében. A bizottság felterjesztése elmondja, hogy a kozség határában 12 gazdaság maradt 100 holdas terulettel, tulajdonosaik kozul azonban egy sem foglalkozik földműveléssel, valamennyi bérbe adta, ugyanakkor a kozségben mintegy 1000 kielégítetlen, jogos földigénylő van. A Battonyai Nemzeti Bizottságnak a beadványhoz csatolt, támogató átirata kifejti: „Fenti kérelmunkre az késztetett bennunket, hogy tanúi vagyunk a népelégedetlenség állandó novekedésének a földműves szegénység fold után való vágyakozásának, s úgy véljuk, ha ez az elégedetlenség levezetést nem nyer oly módon, hogy minden földigénylő családot kielégítsunk földdel, a nép túlkapásokra ragadtatja magát, ami

a ma épülő demokráciának nem érdeke." 1946. március 8-án a község képviselő-testulete is állást foglalt a beadvány mellett. [Szegedi ÁL Csanád m. FH 1946–6413.]

A juttatásból kimaradtak kielégítésére 1946 áprilisában ottagú bizottság alakult Battonyán, azzal a cellal, hogy felulvizsgálja a juttatásokat, és a visszavett földeket újra kiossza. A bizottság tagjait az ot demokratikus párt delegálta. [Szegedi ÁL Csanád m. FH 1946–7037.] A község kuldottei 1947 nyarán, a Csanád megyei földművesszövetkezetek értekezletén is kérték a meghagyott 100 holdak kiosztásának engedélyezését, arra hivatkozva, hogy „a vitás teruletként meg ki nem osztott, de elvételre javasolt ingatlanokat a régi tulajdonosok eladják", s ezen az úton már több száz hold gazdát cserélt. [Szegedi ÁL Csanád m. FH 1948–47–28960.]

A mezőhegyesi állami ménesbirtok korul is sok vita folyt a foldosztás megkezdése óta. Az Országos Földbirtokrendező Tanács 1945. április 5-én helyszíni szemlét tartott a birtok felosztása ügyében. Ekkor mindossze 5587 kat. holdat akartak meghagyni a 30 000 kat. holdas gazdaságból. Két nap múlva az OFT úgy döntött, hogy a híres birtok további életképessége érdekében 15 200 kat. hold állami tulajdonban marad, a többi felosztásra kerul 12 környékbeli kozség es Makó város igénylői között. A Csanád megyei Foldbirtokrendező Tanács ebben a szellemben hozta meg végső határozatát. [Szegedi ÁL Csanád m. FH 1945–167., 1945–5910., Makói Népújság, 1945. április 11.]

A környező községek foldigénylő bizottságai kezdettől fogva a birtok teljes felosztását akarták, az állami tulajdonban maradt teruletből állandóan újabb juttatásokat koveteltek. [Szegedi ÁL Csanád m. FH 1946–5841.]

A Mezőhegyesen juttatottak egyébként a tobbi újgazdánál súlyosabb problémákkal küzdottek: igaerőhiányuk az átlagosnál jóval nagyobb volt, lakásviszonyaik sem feleltek meg a kovetelményeknek, emiatt állandóan igényekkel jelentkeztek a ménesbirtokokon. [OL OF 1945–3878. (14129.)] A más kozségekből származó, odakoltózott újgazdák hevenyészett épuleteket emeltek a kapott foldeken. [Makói Népújság, 1945. május 11.]

140

Győr, 1945. augusztus 22

Molnár Ferenc miniszteri megbízott jelentése a földművelésugyi miniszterhez: a Győr megyei Foldbirtokrendező Tanács és Foldhivatal működése gyokeres felulvizsgálatra szorul

Az Országos Földbirtokrendező Tanács a Nemzeti Parasztpárt győri szervezetének panaszával kapcsolatban levelet intézett hozzám, melyre a kovetkezőket jelentem.

Én már a múlt hó elején kelt levelemben a vármegyei foldbirtokrendező tanács és a Győri Foldhivatal működéséről jelentést kuldtem, amelyben igyekeztem a tárgyi és személyi hibákra felhívni az OFT figyelmét. A jelentésre választ nem kaptam. Így munkámban a fentről jovő támogatást nélkuloztem. (Az említett jelentést itt mellékelem.)

Én úgy a vft elnokét, mint a foldhivatal vezetőjét osztonoztem, hogy az ügyeket megfelelő módon s a mai idők szellemének megfelelően intézzék. A tanács

egy reakciós tagját, dr. Serlit, vissza is hívattam. Mindamellett a munka most is vontatottan megy, az ugykezelés a földhivatal részéről bürokratikus.

Az OFT levelének vétele után a helyi Parasztpártot felkértem, hogy panaszát, illetve kifogásait konkrét formában támassza alá. A panaszokat el is juttatták hozzám, amelyből, valamint a földhivatal és a tanácstagok információiból megállapítottam, hogy e két szerv működése gyökeres felülvizsgálatra szorul. Ezért kérem, hogy az OFT egy repülő bizottságot küldjön le, mert itt nemcsak a hibákról, hanem az egész ügyvitel átszervezéséről van szó. Súlyos kifogás alá esik Hegedüs Lajos ügyvezető működése, akinek haladéktalan leváltását kérem.

A Volksbund-ügyekben a vft viselkedése a volksbundokra kedvező, és ebben dr. Kozma ténykedése alaposan kifogásolható.

Mivel megbízatásom teljes értékű munkát igényel, amelyet másirányú elfoglaltságom miatt adni nem tudok, így kérem, attól felmenteni szíveskedjek.

Egyben kérem eddigi tevékenységem díjazását, amennyiben munkámért ez ideig semmiféle juttatásban nem részesultem.

Tisztelettel:
Molnár Ferenc
miniszteri megbízott
Győr, Vass József u. 11.

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat – OL FM 1945–50–72492.

Molnár Ferenc FM-megbízott 1945. július elején jelentette, hogy a Győr megyei földosztas nagy hibaja az aranytalansag, mely az egyes kozsegek határnagysagai és az igénylők száma kozotti egyenlőtlenségből ered. Van olyan község, ahol két-három hold, míg másutt 10–12 hold is jutott egy-egy igénylőnek. A szomszédos községek bizottságai nem tudtak megegyezni. A megyei földbirtokrendező tanács dontései sem segítik a végleges földrendezést. Erősen működik az ellenforradalmi propaganda, melynek celja, hogy bizalmatlanságot szítson az új birtokosok kozott. [Ugyanott.]

Az iraton olvasható feljegyzések: „Hegedus L. leváltása megtortent" „Az Országos Földhivataltól nyert értesulés szerint Molnár Ferenc már nem miniszteri megbízott, a jelentésben foglaltak tekintetében szukséges intézkedések pedig a hivataltol nyert ertesules szerint megtétettek. Erre figyelemmel jelen ügyirat kulon intezkedest nem igenyel. Irattárba. Budapest, 1946. március 18."

141

Miskolc, 1945. augusztus 23

A Miskolci Dohánybeváltó Hivatal főnokének megkeresése a Zemplén megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: a földosztó bizottságokat figyelmeztesse a dohánytermelés fontosságára

Értesítem t. Címet, hogy a hivatal kikuldott tisztviselői kiszállásaik alkalmával úgyszólván valamennyi kozségben azon szomorú és sajnálatos megállapításra jutnak, hogy a községi földosztó bizottságok dohánytermelés céljaira

földet vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak igen kis területeket engednek át, hivatkozva arra, hogy a dohánytermelés nem kötelező, és mindenki annyit termelhet, amennyit akar.

Minthogy a dohánytermelés állami monopólium, annak zavartalan menetéhez a kincstárnak nagy anyagi érdeke fűződik. A 15 423/1945. PM számú rendeletben foglaltak értelmében buntetés terhe alatt mindazok a gazdaságok, melyek a múltban dohánytermeléssel foglalkoztak, az 1946. évben ugyanazon területen kötelesek dohányt kitermelni, mint az 1944. évben. Amennyiben valamely dohánytermelő gazdaság felosztásra kerül, úgy a dohányt azok a földhözjuttatottak kötelesek kitermelni, akik a termelésre alkalmas területből részesültek. Felhívom t. Cím figyelmét a 600/1945. Me. számú, valamint ennek végrehajtását tartalmazó 33 000/1945. FM számú rendeletekre.

Végul értesítem t. Címet, hogy dohányt egy és ugyanazon helyen csak legfeljebb minden negyedik esztendőben lehet termelni és ez is csak a dohánytermelésre alkalmasnak minősített földterületeken lehetséges.

Az előadottak alapján felkérem t. Címet, szíveskedjék a körzetéhez tartozó községekben működő földosztó bizottságokra a fentiek alapján nyomást gyakorolni és utasítani őket, hogy a dohánytermelőknek a szárító pajtákhoz és simítokhoz kozel eső, termelésre alkalmasnak minősített földet a vetésforgó figyelembevétele mellett osszanak ki.

Amennyiben a földosztások miatt a termelés menete a jövőben akadályt szenvedne, úgy mindazokért az anyagi károkért, melyek emiatt a kincstárt érik, elsősorban t. Címet, másodsorban pedig t. Címen keresztul a kozségi földosztó bizottságokat fogom felelőssé tenni.

Fodor
hivatali főnok

Egyoldalas, géppel irt, eredeti tisztázat a Dohanybeváltó Hivatal bélyegzőjével. – Kazinczy Ferenc ÁL Zemplén m FT 1945–2119.

A Miskolci Dohánybeváltó Hivatal 1945. december 20-án újból kérte a megyei földbirtokrendező tanácsot, hogy a dohányjovedékek képviselőjének panaszait a végleges birtokba adásoknál orvosolja. [Ugyanott.]

142

Kuncsorba, 1945. augusztus 27

. A földigénylő bizottság meghívja a földhozjuttatottakat a birtoklevelek ünnepélyes átadására

Felhívás

A földigénylő bizottság szeptember 2-án a földhozjuttatottaknak a birtokleveleket ünnepélyes keretek között adja át.

A birtoklevél átvételére minden földhózjuttatott okvetlen jelenjen meg.

Az ünnepély és vácsora pontos idejét később fogjuk kozolni. Az unnepéllyel kapcsolatosan a földigénylő bizottság vacsorát és azzal egybekötött táncmulatságot rendez. Vacsora ára személyenként 110 pengő. Kérjük a vacsorán megjelenni szándékozókat, hogy a mellékelt ívre íratkozzanak fel, mert vacsora csak annak lesz biztosítva, kinek neve alá van írva, feltüntetve azt is, hogy hány személlyel vesz részt a vacsorán. Aki az ívet aláírta, meg nem jelenés esetén is a vacsora árának megfizetésére köteles. A vacsorán megjelenőket kéri a rendezőség, hogy tányért, evőeszkozt, poharat mindenki hozzon magával. Tekintettel a nehéz gazdasági helyzetre, személyenként fél kilogramm krumplit és tehetőség szerint, akinek van, kevés zsírt vagy szalonnát szombaton estig a kozellátási hivatalnál adják át. Vacsorajegyek csütörtök reggeltől kezdve előre válthatók szintén a közellátási hivatalban.

Borról a rendezőség gondoskodott, melynek litere 200 pengő.

Földigénylő bizottság

Egyoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Szolnoki ÁL Kuncsorbai kfb sz. n.

143

Tiszavid, 1945. augusztus 30

A földigénylő bizottság elnökének jelentése a megyei földhivatalhoz: tiltakozik a kiosztott földek egy részének a volt tulajdonos részére történő visszaadása ellen

Ezen számú felhívásra [289/1945. FH sz.] jelenti a Tiszavidi Földigénylő Bizottság elnoke, hogy a földigénylő bizottság kapott hetvenhat darab birtokleveleket, ki is van állítva az igénylők részére, de kiosztva még nincs, mert elsősorban kaptam a vármegyei földbirtokrendező tanácstól egy értesítést, hogy még a további rendelkezésig ne osszam ki a birtokleveleket, de még a jelen helyzetben egyáltalán nem oszthatom ki a birtokleveleket, mert nálunk felborította a megyei tanács a földreformot azzal, hogy a nélkülözhetetlen már kiosztott birtok[ból] visszahagyott két birtoktestet a volt tulajdonosnak, azzal az indokkal, az egyiket, 130 kat. holdat, hogy osztott birtok, a másik 30 kat. holdat azért, mert csak 30 kat. hold, s erre nekünk megvan a kellő indokunk, hogy ha százszor visszahagyta is a vármegyei tanács, akkor sem engedhetjük vissza ezen két birtoktestet, mert e nélkül nálunk nincs földreform, márpedig 76 igénylőt nem lehet föld nélkül hagyni, mikor van határunkban kiosztandó fold, és mi osmerjuk a helyi viszonyokat, nem a megyei földbirtokrendező tanács, s ezek után előreláthatólag a hazatérő katonák részére még szükségem lesz körülbelül 50 darab birtoklevélre. S továbbá a kérek információt a múlt, 14-es háború utáni vitéz-foldekre, mi a rendelkezés, igénybe vehető-e vagy sem, dacára, hogy nagy szükségünk volna rá, mivel a tulajdonosai más kozségben laknak, egy más megyében lakik és lakott, és a fönt említett visszahagyott két birtoktestet megfellebbeztuk az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz még június 27-én és ez ideig még nem kaptunk választ, ezzel a visszahagyással kapcsolatosan nem tudtam

még az igénylőktől beszedett kat. holdankénti 20 pengőket befizetni, mert hogy a tanács visszahagyta ezen két birtokot, úgy az igénylők, még aki befizette is, visszakérte nagyobb része, s így ezen összegeket nem is bírom a földhivatal pénztárába beküldeni, míg döntést nem kapunk az Országos Földbirtokrendező Tanácstól, és kérek értesítést arról, hogy a már kiállított birtoklapokra rávezethetem-e a házhely földrész-mennyiséget is, hogy kik hány öles házhelyet kaptak, vagy a házhelyek külön birtoklapra lesznek föltüntetve, és külön kérjük a tisztelt földhivatalt, legyen szíves a földigénylő bizottsági tagok részére a megállapított tiszteletdíj fejében a fölméréssel eltöltött napszámbéreket kiutalás végett megsürgetni szíveskedjenek.

Tisztelettel:

Lipcsey Elek
Tiszavidi Földigénylő Bizottság
elnoke

Kétoldalas, kézzel írt, eredeti tisztázat. – Nyíregyházi ÁL Szatmár-Bereg m. FH 1945–338.

A további fejleményről az iratok nem tájékoztatnak.

144

Kemecse, 1945. augusztus 31

A földigénylő bizottság fellebbezése a megyei földbirtokrendező tanács határozata ellen Gáspár Jánosné földbirtokának megváltásával kapcsolatban

Mft 1629/1945. sz.[1] véghatározat ellen fellebbezéssel élünk, és kérjük azt az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz felterjeszteni, ahol is a kérdéses ingatlanok egészbeni megváltást elrendelni kérjük.

Indoklás

Nem fogadjuk el a vármegyei tanács azon állásfoglalását, mely szerint teljesen közömbös körülmény, vajon a községünkben földet igénylők kielégítést nyertek-e vagy sem, és nem minden jelentőség nélküli az a tény sem, vajon a régi földtulajdonosok a menekültek nagy családjába tartoznak-e vagy sem.

Földreformunk alapgondolata kettős: azé a fold, kié a munka és a föld szeretete. Ezen feltételek egyike sem forog fenn Gáspár Jánosnénál. Nem volt övé a munka sohasem, és nem is szerethette a földet, ha veszélyben elhagyta.

Ez nem szóvirág! Ez a földreform és a demokratikus eszmevilág lemélyebb gyökere, és ha van 4. sz. elvi határozat, van azzal szemben egy szélesebb és messzebb tekintő kiindulópont, mely nem tűri a 600/1945. Me. sz. R. 12. §-a utolsó bekezdésének megszűkítő határozatát. Véleményünk: e törvényhely igenis megengedi a 100 holdon alúli birtokok megváltását is. E törvényhelynek

[1] A véghatározat nem kerult elő.

igenis adható ily értelmezés is! És ha tévednénk, úgy az OFT feladata volna a helyzet láttán a kormányzattól kieszközölni oly rendelkezést, mely e magyarázatot lehetővé teszi. Mert mi, kiknek érdekében készült a földreform, érezzük, hogy az igazság még nem teljes, mert nem azoké a föld, kiket megillet.

Kérelmünket ismételjük: mondassék ki a megváltás.

Kemecsei Földigénylő Bizottság

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, 20 aláírással. – Nyíregyházi ÁL FH Kemecse. 21.

145

Taszár, 1945. szeptember 20

A földigénylő bizottság jelentése a Somogy megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: a volt gazdasági cselédek szövetkezetbe tömörültek és nem hajlandók a termésen a falusiakkal osztozkodni

Hivatkozással 6101/945. sz. megkeresésükre, válaszunkat tisztelettel az alábbiakban adjuk meg.

Panaszt tevő Horváth István bizottsági tag előadása nem fedi a tényeket.

Őszi gabonából (búza és rozs) az igényelt területre szükséges vetőmagot megkapták a nincstelenek. Cselédeknek is csak a szokásos évi konvenció vetőmag erejéig jutott. Tavaszi gabonavetésekhez szükséges vetőmagot (árpa, zab) a termelőszövetkezetbe tömörült cselédek úgy adtak össze (amihez a többiek nem járultak hozzá), és így abból a termelést csak néző és készre váró falusiaknak a cselédek nem is adtak.

A bizottság állandóan szorgalmazta az üres területek korlátlan mennyiségű (mert terület az új reptérrel együtt sok állt rendelkezésre) felszántását és elvetését, sajnos azonban csak nagyon kevés falusi élt ezzel (azoknak van is). A szövetkezeti cséplőgép megindulása előtt dobszóval kértünk cséplőmunkásokat, egy falusi nincstelen sem jelentkezett.

A szövetkezet tagjai legnagyobb erőfeszítések árán felszántották és elvetették mindazon területeket, amire csak képesek voltak, a megmunkálásra már nem bírtak rá. Kérték a falusi földigénylőket, hogy akár a szántási és vetési munkadíjak megtérítése, adó és beszolgáltatási kötelezettség viselése mellett egész, akár kötelezettség viselése nélkül $^1/_3$-os művelésre vegyék át. Csak kevesen jelentkeztek, azoknak van is tengerijük, a többi csak nézte. Most, amikor beérett a tengeri, jönnek és követelnek azon az alapon, hogy nekik nincs. Megjegyezni kívánom még, hogy a követelődzők $^3/_4$ részben iparosok (bognár, borbély, kutásómester, kereskedő) vagy ny. vasutas.

Mindezek dacára a bizottság hajlandó lenne tengerit adni, de nem hajlandók a tátogatóknak juttatni azok, akik azt megművelték.

Bajcsy Ede

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – Kaposvári ÁL 1945–6101.

Csurgó, 1945. szeptember 22

A földigénylő bizottság felhívása a csurgói járásbeli földigénylő bizottságokhoz a csurgói járási földművesszovetkezet támogatása érdekében

A magyar földművelésügyi miniszter úr f. é. szeptember hó 18-án kelt 131 000/1945. számú rendeletében elrendelte, hogy ez év december 1-ig mindenutt meg kell alakítani a földművesszovetkezeteket, ahol csak foldhozjuttatottak vannak, s a rendelet 1. §-ában azt is kikoti, hogy csakis olyan szövetkezetek alakíthatók, amilyeneket ez a rendelet megenged, sőt ha már eddig más, mezőgazdaságilag érdekelt szovetkezet alakult volna, ebbe a szovetkezetbe kell beszegődnie, s ennek lehet esetleg tagszovetkezete, mert a földművesszovetkezetek a termeléssel, a beszerzéssel, az értékesítéssel és a fogyasztással egyként foglalkoznak, s kizárólag a tagokat szolgálhatják ki.

Ezzel a kérdéssel vigyáznunk kell!!! Nem minden szovetkezet gazdaszovetkezet, hanem csak az, amelyik a gazdák termelvényét veszi fel, a gazdák szukségletét elégíti ki, s főleg, aminek a gazda a kormányzója! Figyelmeztetjük gazdatársainkat és testvérbizottságainkat, hogy semmiképp se lépjenek be más szovetkezetbe, amik most lennének szervezés alatt, csak a megszervezendő csurgói járási foldművesszovetkezet tagjai sorába!!

Csurgó székhellyel megszervezzuk a csurgói járási foldművesszovetkezetet. Meg sem szerveztuk, máris igen tekintélyes, sokszoros milliós vagyonnal rendelkezik ez a leendő szovetkezet. Csak korul kell tekintenunk; itt van Csurgón a felosztott OFI-birtok sok nagygépje, sok mezőgazdasági gép van a járás tobbi községeiben is, amik egyszerre esnek a gépszövetkezetek tulajdonába, s ezek nem dolgozhatnak másoknak, csak a tagoknak, itt van a volt Nonnenmacher-féle vajgyár, aminek szállítója volt az egész járás valamennyi gazdája, ami vajon kívul foglalkozhatik gyumolcskonzerválással, majd fokozatosan sertéshizlalással is, sőt hamarosan húsfeldolgozással is, itt van a zákányi szeszfőzde, ami a maga jovedelmével biztosíthatja az egész szovetkezet kiadásait, úgy hogy más minden tiszta haszonnak tekinthető utána, itt vannak a halastavak, amik nem is gondoljuk, milyen jovedelmet adnak normális időkben, fürdő és üdülő szervezés is erre a szövetkezetre várnak Csurgón, meg lehet a szövetkezeteken át szervezni a gazdák önbiztosítását is, majd a most házhelyhez juttatottak itt kaphatnak építési kölcsönöket olcsón, és sok-sok nem is gondolt gazdakérdést lehet így megoldani!

Vigyázzunk!! Ha csak néhány ember lép is be a leendő gazdaszövetkezetbe, ezek a javak már a szovetkezet tulajdonába esnek, és aki nem lép be a szovetkezetbe, az elesik a tagok jogaitól, nem részesul ezekben a jovedelmekben!!!

Mi csurgóiak ezt a szövetkezetet megalakítjuk!! Szeretnénk, ha ebbe a szövetkezetbe járásunk minden községe gazdaközönsége belépne, s módja lenne arra, hogy részesüljön minden szovetkezeti vagyonban.

Kérjük a földigénylő bizottságok elnökeit és jegyzőit, hogy mielőbb, de legkésőbb október 1-ig feltétlen jöjjenek be hozzánk, bármelyik napon, a megszervezés részleteinek megbeszélésére.

Ne sajnálják a fáradságot, feltétlen jöjjenek be, mert önöknek az a kötelességük, hogy rászoruló kisembereknek segítsenek!!!

Kuthy Ferenc s. k.
ugyvezető

Egyoldalas, sokszorosított másolat. – Kaposvári ÁL Somogy m. FH Földreformra vonatkozó iratok gyűjteménye.

A Somogy megyei Szövetkezeti Központ 1945. szeptember 30-án megalakult, és ez alkalommal Kuthy Ferenc ügyvezető a központ figyelmét is felhívta a Csurgón alapítandó járási földművesszövetkezetre és a szövetkezeti élet megindításának kedvező körülményeire. [Kaposvári ÁL FH sz. n.]

147

Zalaszentgrót, 1945. szeptember 26

A Zalaszentgróti Gyümölcstermelő és Értékesítő Szövetkezet a megyei földbirtokrendező tanácstól önállóságának engedélyezését kéri

Hivatkozással a 131 000/1945. FM számú rendeletre, tisztelettel kérjük a t. tanács hozzájáruló javaslatát az alábbi kérelmünkkel kapcsolatban.

A fenti rendelet értelmében földművesszövetkezetek alakítandók a földhözjuttatottak részvételével minden község területén. A rendelet 1. §-ának 2. pontja értelmében egy községben több szövetkezet is alakulhat a földművelésügyi miniszter engedélyével a t. tanács javaslatára. A mi szövetkezetünk, a gyümölcstermelő szövetkezet, már július 15-én megalakult, és azóta vezeti a gyümölcsösben földhözjutottak ügyeit, és területileg magában foglalja a volt gróf Károlyi gyümölcsösterületeinek 60%-át. A többi gyümölcsfákkal beültetett területet a földigénylő bizottság mint szántót osztotta ki. A fenti 60% gyümölcsterület, összesen 245 kat. hold, magában véve olyan jelentőségű gyümölcsösterület, melynek megmunkálása, okszerű kezelése és rentábilis vezetése egy független és mással nem foglalkozó szövetkezést igényel. Ha a munkánk által a gyümölcsös régi kapacitását, az évi 50–60 vagont kitevő almatermést újból elérjük, úgy tagjaink nem képesek mással foglalkozni, úgyszintén az üzemünk vezetősége sem képes más ügyekben hathatósan eljárni, mert munkaidejüket a gyümölcstermelés egész éven át lefoglalja. A szövetkezetünk további célja, hogy a régi termelőkapacitás elérése után gyümölcsösünket tovább fejlesszük, berendezéseit pótoljuk, és nemcsak Dunántúl, de egész Magyarország első mintagyümölcsösévé fejlesszük. Ezen munkánkhoz szövetkezetünknek, vezetőségünknek kellő mozgékonyságra és függetlenségre van szüksége, s ezt úgy tudjuk megkapni, ha a t. tanács hozzájárul azon kérelmünkhöz, hogy a szövetkezetünk önállóságát meg-

tarthassa és függetlenul a most alakuló földművesszövetkezettől, működését folytathassa.

Kérelmünk pártoló elintézését kérve maradtunk teljes tisztelettel Zalaszentgróti Gyümölcstermelő és Értékesítő Szövetkezet

Olvashatatlan aláírások

Tájékoztatásul még tisztelettel beterjesztjük Zalaszentgrót község földigénylő bizottságának hirdetményét[1], melyből megállapítható, hogy a rendelettel ellentétben a szovetkezet tulajdonába akarja venni a gyümölcsészetet is. Másolatban mellékeljük a földigénylő bizottság f. hó 26-i levelét is. 2. melléklet.

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a szovetkezet két vezetőjének saját kezű aláírásával. – Zalaegerszegi ÁL MFT 1945–4424.

A zalaszentgróti kozségi foldigénylő bizottság 1945. szeptember 26-án értesítette a szovetkezet igazgatóságát, hogy az egységes földművesszovetkezet szeptember 30-án megalakul, és abba a gyumolcstermelő szövetkezet tagjait is be kell vonni.

A szövetkezet 1945. október 30-án újabb kérelemmel fordult a Zala megyei Földbirtokrendező Tanácshoz, miután „életbe vágó kérdéseire" nem tudott megnyugtató választ kapni. A 100 tagból álló szovetkezet a rossz gazdasági év ellenére is tudta teljesíteni kotelezettségeit. Fejlődésének érdekében azonban nagyobb segítséget és támogatást kért a foldbirtokrendező tanácstól. [Ugyanott.]

148

Alap, 1945. október 30

A földhözjutottak kérése ügyében készült jegyzőkönyv: követelik a kiosztott földek surgős telekkonyvezését

Jegyzőkönyv

Készült Alapon, 1945. október 30. napján a községi jegyzői hivatalban a földhözjuttatottak kuldottsége kívánságára.

Mi, új magyar foldhözjuttatott gazdák követeljuk, hogy a nekünk kiosztott földet, amelyet birtoklevélileg és természetben is megkaptunk, nem törődve a nehézségekkel, elvetettük és learattuk. A beszolgáltatási kötelezettségünket öntudatos, magyar gazdákhoz méltóan teljesítettük.

Kérjük, hogy tulajdonjogunkat haladéktalanul telekkonyvileg jegyezzék be, és az erre vonatkozó telekkönyvi végzést mielőbb kézbesítsék részünkre.

Követelésunket azzal indokoljuk, hogy a magyar demokráciához méltónak nem tartjuk azt, hogy formai adminisztráció miatt kérésünk egy percig is késsen.

[1] A hirdetmény az ugyirat mellől hiányzik.

A magyar nép, melynek egységesítő része vagyunk, nem küzdhet meg másképp azzal a suttogó rémhírterjesztéssel, hogy visszaveszik tőlünk a földet, csak úgy, ha a magyar kozigazgatás belátja ennek az ugynek sürgősségét, és haladéktalanul elkezdi a telekkönyvi bejegyzést.

Ma éhségtuntetések zajlanak le az ország sok vidékén, s mi magyar parasztok, foldhozjuttatottak még ma sem tudjuk, hogy kié lesz a jövő évi termés. A jovó évi gabonaellátás szempontjából feltétlenul követeljuk kérésünk azonnali teljesítését

Kmf.

Illés István
jegyző
jegyzőkonyvvezető

Egyoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat, Illes Istvan kozségi jegyző és 16 foldhözjuttatott sajat kezü aláirasával – Székesfehérvári ÁL Sarbogardi jarasi fojegyző 1945–2902.

149

Cegléd, 1945. október 31

Jegyzőkonyv a ceglédi foldigénylők népgyűléséről:
Donáth Ferenc előadása a foldreform végrehajtását segitő és gátló okokról, a régi birtokosok mesterkedéseiről és a foldhozjutottak termelési gondjairól. Az előadó beszéde után a földigénylő bizottságot részben újraválasztják

Jegyzőkonyv

Felvétetett a ceglédi földigénylőknek 1945. október 31-én $^1/_2$ 11 órára a városháza közgyűlési termében a róplap által osszehívott gyűléséről, a juttatott foldek telekkonyvi rendezésének ismertetése tárgyában.

Csala István, a foldigénylő bizottság elnoke ismerteti az igénylők osszehívásának indokát, bejelenti, hogy a gyűlés roplap által lett összehíva, azonban mégis az igénylők annyian osszejottek, hogy a gyűlés határozatokat hozhat.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Német Sándort és Latóczki Ferencet, a jegyzőkönyv vezetésére Orosházi Annát kéri fel. Elnok bejelenti, hogy dr. Donáth Ferenc, az Országos Földbirtokrendező Tanács alelnóke a földosztás kérdéséről előadást fog tartani. Felkéri dr. Donáth Ferencet, hogy tartsa meg előadását.

Dr. Donáth Ferenc: Kedves barátaim! Amikor a földreform-rendeletet meghozták, sokan azt hitték, hogy ezt pár nap alatt végre lehet hajtani. Voltak ugyan egyes kozségek, ahol ezt rövid időn belül végre is hajtottak, azonban a legtobb helyen sokáig húzódott a munka zömének megkezdése.

Mi volt annak az oka, hogy az első időszakot az jellemezte, hogy a nép magára találva, lendülettel hozzáfogott ennek az ezeréves munkának az elvégzéséhez. Nem utolsósorban, barátaim, az volt ennek az oka, és legyunk vele tisztában, hogy a nagybirtokosok és a nagybirtokosok kiszolgálói, lakájai elmenekültek. Elmenekültek elsősorban a Tiszántúlról. Nem volt ellenállás, megfélemlítés

sem volt. Nem maradtak ott a Tiszántúlon még azok a jegyzők, a kozigazgatásnak azok az emberei sem, akik mindenkor az elmúlt évtizednek során, a nagybirtokosoknak voltak a szószólói és azoknak szája íze szerint beszéltek. Ez nagy könnyebbség volt. És mi azért sürgetjük és azért követeltük a földbirtokreform haladéktalan megkezdését és a lehető leggyorsabb elfogadását, hogy nekünk ki kell használnunk azt az időt, amikor az ellenfél, mondhatnám nyugodtan azt, hogy az ellenség, ájultan fekszik a földon.

Megmondom őszintén, e körül a kérdés körül is harc folyt Debrecenben. Voltak olyanok, voltak olyan pártok, amelyek nem tartották olyan sürgősnek, sőt lehetségesnek sem tartották a földreform gyors végrehajtását. Azt mondták, hetek alatt, hónapok alatt vagy ahogy a rendeletben benne van, október 1-ig a földreformot megcsinálni Magyarországon nem lehet. Tíz év kell hozzá, míg felosztják a földet. És ebben az akadékosságban, ebben az akadály keresésben benne volt a szándék, hogy lehetőség szerint kihúzzák a földet alólunk. Minket igazolt az idő e tekintetben. Igenis fel lehet osztani a földeket, és meg lehet csinálni a földreformot, és jó is, helyes is, ha így csináljuk a földreformot. Rossz volna arra gondolni, mi lenne a helyzet ma, ha azoknak az álláspontja győzedelmeskedett volna, akik a legkülönbözőbb jogászi nehézségekkel, kozigazgatási burokráciával akarták volna megcsinálni a földreformot. Rossz gondolni arra, mi lett volna a földreformból, ha ezt nem maga a nép hajtotta volna végre, hanem hagyták volna és rábízták volna a kozigazgatás burokratikus szerveire. Kijelentem, ez a meggyőződésem, a földreformból nem lett volna semmi. A földreformból megint az lett volna, mint volt 1920-ban, illetve 1921-ben.

Döntő jelentősége volt az egész földreform szempontjából annak, hogy győzedelmeskedett a Kommunista Pártnak, a Nemzeti Parasztpártnak, a Szociáldemokrata Pártnak az álláspontja, hogy lehetőleg az érdekeltek hajtsák végre a földreformot.

Ez az első időszak azonban kb. júniusig tartott. Júniusban kezdett megváltozni a helyzet. Megváltozott azzal, hogy azok a nagybirtokosok, akik elmenekültek, kezdtek visszaszállingózni. De nemcsak a nagybirtokosok jöttek vissza, de visszajöttek azok a lakájok, akik korábban mindig a nagybirtokosok érdekeit képviselték, és visszamentek a jegyzői hivatalokba, visszamaradtak a falu vezető pozícióiban, és ezeken a pozíciókon keresztül próbálták meggátolni a földreform gyors végrehajtását.

Dunántúlon egészen más volt a helyzet. Talán a ceglédiek is tudják, hogy mennyi bajjal, mennyi megfélemlítéssel kellett megkuzdenie a dunántúli szegénynépnek. Azon a Dunántúlon, ahonnan a nagybirtokosok és ezek lakájai nem menekültek el, mert nem volt hová menni, hogy milyen furfanggal, mennyi úri ravaszsággal igyekeztek megakadályozni a földek felosztását. Kétféle eszközzel dolgoztak. Elsősorban dolgoztak olyan módon, hogy azt mondták, ne igényeljenek földet. Maradjon együtt a birtok. Eddig is jó volt így, most is jó lesz, ha együtt marad a birtok. Az a számítás húzódott meg az ő okoskodásuk mögött, megakadályozzuk ideiglenesen a földek kiosztását, és ha majd elmúlik minden, ha együtt marad a birtok, ha a földigénylőknek nem fog telekkönyvileg a nevére kerülni a kiosztott föld, mert nem lesz kiosztva, akkor bármikor könnyen vissza fogják csinálni a földreformot. Ez volt a nagybirtokosok szándéka. És most mind-

járt megemlítem, hogy ezek a nagybirtokos urak és ezeknek a nagybirtokosoknak lakájai azt igyekeznek terjeszteni a nincstelen földhozjuttatott földigénylők között, hogy a Kommunista Párt kolhozt akar, az a Kommunista Párt, amely a legélesebben kuzd és küzdott ma is a nagybirtokok felosztásáért és a földigénylők részére telekkonyvi bekebelezésért. Ez az egyik eszközuk.

A másik eszkoz volt a megfélemlítés. Én tudom azt, hogy nemcsak a Dunántúlon, hanem a Tiszántúlon is, és itt Cegléden is, azok az urak, akik fasiszták voltak, akik hazaárulók voltak, akik népellenesek voltak, most hogy visszajottek, visszaszivárogtak az országba, most minden módon meg akarják keseríteni az életüket azoknak, akik jogosan jutottak ahhoz a földhöz, ők dolgoztak ezer éven keresztul. (Úgy van!) Ezek az urak most fenyegetéssel országszerte meg akarják rémiszteni a földigénylőket, hogy vissza fogják venni a foldet. (Nem engedjuk, megvédjük vasvillával is!) Ez a másik mód, ahogyan ma is dolgoznak, és abban bizakodnak, hogy vissza fogják fordítani a történelem szekerét, és vissza fogják csinálni azt, amit a magyar demokrácia az elmúlt félév alatt a földreform során tett. A harc éppen ezért, mint említettem, nem fejeződott be. És nem fejeződött be oly tekintetben sem, hogy látnunk kell országos méretekben, hogy ez az úri osztály, mely ezer éven keresztül nagy gyakorlatra tett szert abban, hogy úri rafinériával hogyan lehet, hogyan lehetséges az egyszerű földműveseket becsapni, falhoz állítani. Minden eszkozzel, minden módon, minden befolyásnak latba vetésével igyekszik ilyen vagy olyan módon ismételten visszaszerezni azt a földet, amit tőle elvettek. És erről még később szólni fogok.

Erőszak nem áll rendelkezésukre arra, hogy a foldet visszavegyék, mert a földet visszavenni nem fogják. Van nekik más elgondolásuk, van nekik más módjuk.

Még csak egyre akarok rátérni, éspedig, ahogyan a földigénylők jogosan kiadták a jelszót: „A fold azé, aki megműveli", a foldesurak kiadták maguk közt a jelszót, amely így hangzik: „A föld azé, aki megmenti". S ebben a tekintetben el kell mondanom, hogy mindent elkovetnek, hogy hogyan mentsék meg a földet. Elmondhatom onoknek, hogy nem volt olyan nap, hogy ne született volna egy ellenállási hős, ne szuletett volna, egy olyan németellenes és fasizmusellenes harcban kimagasló érdemeket szerzett gróf vagy egyéb nagybirtokos, aki nem jött volna, hogy vissza kell neki hagyni 300 hold földet, hogy ő mindég a németek ellen harcolt, és joga van a 300 hold mentesítésére. Ezek az ellenállási hősok, akik évszázadokon keresztul a magyar nép elnyomói voltak, egyszerre demokratákká, a nép barátaivá lettek. Egyéb gondjuk soha nem volt, és legfőbb szívugyuk volt, hogy a nép baján segítsenek. Megkezdődott az utánajárás. Se szeri, se száma nem volt a kozbenjáróknak. Csak egy-két példát mondjak.

Néhány nappal ezelőtt én tárgyaltam a Ceglédi Földigénylő Bizottság által felhozott ugyeket. Igénybe vettük, ha jól emlékszem, Erlich Béla fakereskedőnek a gyumolcsosét. Igénybe vettuk, mégpedig torvényesen, mert a feleségével egyutt az ő gyumölcsose tobbet tett ki, mint 100 hold, az otszoros szorzat betudásával. Másnap reggel $^1/_2$9-kor, még a hivatalos óra előtt járt nálam dr. Pfeiffer ugyvéd úr, fuggetlen kisgazdapárti képviselő, hogy adjuk vissza Erlich földjét. Vagy itt van a szomszéd Kecskemét. Helvécián 500 holdas príma szőleje van a Gussner családnak, amit nem ők dolgoznak, hanem kecskeméti

földművesek. Jottek a tanácshoz, hogy a Gussnerék angol állampolgárok. Mint ahogy annyi gróf és báró az utolsó három hónap alatt legalább angol vagy amerikai állampolgár lett. És hivatkoztak arra, hogy a fegyverszuneti egyezmény értelmében az ő birtokukat felosztani nem lehet. Jottek a Güssnerék, az ő birtokuk is angol tulajdon. S azt kell mondanom, hogy olyan elkeseredett harc folyt és még ma is folyik ezért a birtokért, amelyből ezer kecskeméti kapott földet és megélhetést. Gussnerék megmozgatták az angol kovetséget, amely többször járt Veres Péternél, és járt nálam is, hogy ez a birtok megmaradjon a Güssner család kezén, és ne jusson a földműveseknek. (Munkálják meg Güssnerék!) Egy szép napon megjelent nálam egy országgyűlési képviselő, Dajkovics István ügyvéd, a Fuggetlen Kisgazda Párt országgyűlési képviselője. Azt mondja, mit okoskodtok, mit húztok újat az angolszász birodalommal. Az angol kovetnek is az a felfogása, és akkor ti álltok ki Nagy Imre földművelésügyi miniszterrel, hogy ezt a birtokot felosszák. Ilyen harc folyik a foldek megmentéséért. És számos példát tudnék felhozni, hogy kozbenjárásokkal, befolyásokkal meg kulfoldi segítséggel is hogyan igyekeznek egyes birtokosok visszaszerezni a foldet.

Ellenben egy dologgal tisztában kell lenni. A föld onmagában még nem elég. Mi az első lépést megtettuk. A földet felosztottuk, és ezt a foldet nincs hatalom, amely visszaszedje a juttatottaktól (Nem is adjuk), azért, mert azt maga a magyar nép nem fogja engedni. (Nem is engedjuk.) De az első lépést kovetni kell a második lépésnek. A föld onmagában nem elegendő. A földhoz sok minden szukséges, hogy az új birtokosok ne csak robotoljanak, ne csak nyomorogjanak azon a foldon, hanem jólétben tudjanak élni, meg tudjának erősodni, gyokeret tudjanak verni ezen a földon. És felhívom a figyelmet, ez a második lépés nem kevésbé jelentős, mint az első volt, mint a foldeknek a felosztása. A magyar földműveseknek, akik most foldet kaptak, kb. 600 000 a száma. Iga nélkul, felszerelés nélkul, tőke nélkul jutottak ehhez a földhoz. Ez nem a demokrácia hibája, hogy így történt. Mi minden felszerelést, minden igát, ami a nagybirtokon volt, már a törvény értelmében kisajátítottunk, kiosztottuk a foldigénylők kozott. A háború kovetkeztében, az urak háborús politikája kovetkeztében elpusztult az ország, és megsínylette a mezőgazdaság is ezt a háborút. Ennek kovetkeztében mi nem tudtunk, nem voltunk képesek igát is adni s földhoz juttatni.

Az első legfontosabb feladat, hogy minden új birtokos részére állatot, elsősorban igásállatot tudjunk juttatni. Erre vonatkozólag vannak tervek. Ausztriába kivitték a magyar tenyészállatoknak és igás állatoknak egy nagy részét. Ezek az állatok még most is Ausztriában vannak. Ezeket kell elsősorban hazahozni, és a jogos tulajdonosoknak kell adni, azoknak, akik azokból a foldekből, nagybirtokokból kaptak, akiknek foldjéről kivitték az állatokat. (Úgy van!) Kulföldről kell minden erővel visszahozni a tenyészállatokat, fáradságot, pénzt nem kímélve, hogy mielőbb helyre tudjuk állítani a magyar tenyészállományt.

Másik fontos kérdés a mezőgazdasági gépeknek és eszkozoknek a gyártása. Ebben a tekintetben meg kell mondanom, hogy nagyon is el vagyunk maradva. A Magyar Kommunista Párt 1945 májusában az országos kongresszuson a vasút helyreállítása mellett ezt jelolte meg legfontosabb feladatnak. Akkor, amikor az urak még azon gondolkoztak, hogyan szerzik vissza a foldet, hogyan

semmisítsék meg a földreformot, a mi fejünk azon főtt, hogy hogyan fogunk kaszát, kapát és egyéb mezőgazdasági gépeket szerezni a földhözjuttatottaknak. És ebben a tekintetben el kell követni mindent, hogy mezőgazdasági gépgyárak mielőbb meginduljanak és a földhözjuttatottak minél előbb kellő gazdasági felszereléshez jussanak. Meg kell mondani, hogy a földhözjuttatottaknak is hozzá kell ahhoz járulni, hogy a mezőgazdasági gépgyárak működjenek és a gépgyárak munkásai dolgozni tudjanak, és így számukra jusson kenyér. A földhözjuttatottak le vannak rongyosodva, mi nagyon jól tudjuk. Esztendők óta nem jutottak sem bakancshoz, sem textilanyaghoz, háztartásukból a legszükségesebb dolgok hiányzanak. Éhes gyomorral nem lehet dolgozni, hogy meg tudják szerezni amire szükségük van, mindahhoz elsősorban pénzre van szükségük.

Ebben a tekintetben fel kell hívnom a figyelmet, hogy a földhözjuttatottak termelési hitelt igényeljenek. El kell mondanom azt, hogy a kérdés körül is harc folyik, hogy milyen feltételek mellett kapják meg a gazdák, az új tulajdonosok a mezőgazdasági hitelt. A pénzügyi kormányzat három hónapon keresztül elhúzta a mezőgazdasági hitel folyósítását. A termelési hitelt még októberben sem kapták meg a gazdák. Nem kapták meg azért, mert egyrészt a pénzügyminiszter 100%-os valorizációhoz ragaszkodott, tehát ahhoz, hogy 100%-ig ugyanolyan értékben fizessék vissza a földhözjuttatottak a hitelt egy esztendő múlva, mint amilyen értékben most kapták. De akkor követelte ezt a pénzügyminiszter, amikor a gyárosok, a nagytőkések nem 100%-os, hanem 50%-os valorizáció mellett kapták meg a hitelt. Meg is kérdeztük, hogy miféle politika ez. Miféle földműves- és kisgazdapolitika ez a pénzügyminiszter részéről, hogy pont földművesektől követel 100%-os valorizációt. Három hónapig húzódott a pénzügyminiszter bürokráciáján és útvesztőjén, és a pénzt még ma sem kapják meg a gazdák. Ma ott tartunk, hogy a pénzt a bankokhoz kiutalták. Felhívom mindenki figyelmét, ha már itt járok Cegléden, haladéktalanul igényeljen minden földhözjuttatott termelési, illetve mezőgazdasági hitelt. Ehhez joguk van. Döntő kérdés, barátaim, az, hogy a föld önmagában nem elegendő. És a földet vissza lehet szerezni olyan módon is, hogy a földművesek a bankárok, az uzsorások kezébe kerülnek, s megint bekövetkezhetik az, amire nagyon jól emlékszünk, hogy végrehajtó járta (1939-es évekből) a gazdák házait, és elárverezte sokszor az utolsó párnát is a fejük alól. A mezőgazdasági hitel kérdése ezért egy döntő kérdés. S ezen a téren mi követeljük a földművesszövetkezetnek a megalakítását, éspedig olyan módon, hogy ezek a szövetkezetek kizárólag a földmunkások kezében legyenek. Ezekben a szövetkezetekben semmi keresnivalójuk nincs a kereskedőknek és más tőkéseknek. A földművesszövetkezek a nép érdekeit kell hogy képviseljék. (Úgy van!) Cegléden is megalakult a földművesszövetkezet. Úgy tudom, hogy a földművesszövetkezet több ága még nem alakult meg, pl. a hitelszövetkezeti ág, amely pedig igen jelentős, és nem alakult meg a gépszövetkezeti ág sem, amely pedig szintén igen fontos és jelentős a foldek megművelése szempontjából. Ezen a téren felhívom a figyelmet arra, hogy haladéktalanul pótoljuk a mulasztottakat. Meg kell teremteni a nép szövetkezeteit, amely valóban a nép érdekeit képviseli. Meg fogja akadályozni azt, hogy az új birtokosok eladósodjanak, s az új birtokosok ismét a banktőke, uzsoratőke karmai közé kerüljenek, mert ez a döntő kérdés országos viszonylatban is, hogy azt a lerom-

lott, háború által felfordult országot fel kell építeni. A mi álláspontunk ebben a kérdésben az, hogy az országot fel fogjuk építeni. De az országot a dolgozó nép számára, a dolgozó nép javára kell felépíteni. (Úgy van!)

Nem fogjuk tűrni, nem fogjuk engedni, hogy még egyszer a letűnt úri rendszer és világ ide is visszatérjen. (Le vele!) Budapesten az ipari munkásság nem hajlandó a gyárakat felépíteni, s a gyárakban dolgozni azért, hogy ismételten a régi letűnt világ urai keruljenek a munkásság nyakára. A budapesti kozségi választást követő napon az ipari munkásság tízezrei tuntettek Budapest utcáin. Tuntettek azért, hogy ez az ország végleg a dolgozó nép, az ipari munkásság és a dolgozó földművesek országa legyen, és az is maradjon. (Úgy van!) És megnyugtatom magukat, hogy a szavazatoknál, ahol a kávésnénikék is szavaznak, ott lehet, hogy egyik vagy másik párt tobb szavazatot kap a kávésnénikékkel. De az ipari munkásság szavazata és a földművesek szavazata az az erő, amely nélkul az országot felépíteni, országot fenntartani nem lehet. Ez olyan erő, hogy nincs jog, nincs az a hatalom, amely a dolgozó nép életét még egyszer elronthatná. (Úgy van!)

Legyenek nyugodtak, ezt akarom végső sorban hangsúlyozni, hogy azt a földet, amit a demokrácia adott, azt a földet a magyar nép végérvényesen és visszavonhatatlanul meg fogja tartani. (Nem is adjuk vissza nekik!) Dolgozzanak nyugodtan, mert a földet a terméssel kell megtartani, olyan módon kell megtartanunk, hogy valóban a kiosztott föld, minden új gazdának, birtokosnak jólétet biztosítson. Én ehhez a munkához kívánok jó szerencsét, kívánom Isten áldását. (Hosszan tartó taps és lelkes éljenzés.)

Csala István, a földigénylő bizottság elnöke: Koszonjuk dr. Donáth előadását, csupán arra kérjuk őt, hogy sűrűbben látogasson el hozzánk, és minden elvi dontést, amit hoznak az Országos Tanácsnál, juttassanak át mihozzánk, hogy tájékoztatva legyünk kellőleg arról, hogy mit kell tenni a földigénylő bizottságnak. Mi biztosítjuk, hogy a torvényrendelkezéseket és elvi dontéseket meg fogjuk tartani, s minket nem fog befolyásolni senki. Minket nem lehet megvesztegetni. Mi, amikor bejövunk ide, napi 80 P-t kapunk, s itt vagyunk, ha kell, este 10 óráig. (Kozbekiáltás: A földigénylő bizottság mindenkinek visszaadja a földet. Le vele!)

Dr. Donáth Ferenc: Azért vagyunk itt, hogy mindenkinek meghallgassuk a panaszát. Mondja el mindenki panaszát, sérelmét.

Csala István: A gépszovetkezetet meg tudjuk magunk is csinálni. Azonban nem történt meg az igénybe vett ingatlanokon a leltározás a tavasszal. Ezeknek a leltározása most folyik. Kérjuk a földigénylőket, hogy vallják be, mit vettek át, mint földhözjuttatottak, hogy meg tudjuk csinálni a gépszövetkezetet. Legnagyobb bajunk, hogy nem kapunk mérnökot. Nem tudunk kimenni mindenhova. Nem kapunk segítséget. Jojjenek segíteni azok, akik kifogásolják működésünket. Hiszen a bizottságban 20 munkáspárti tag van, jojjenek, segítsenek nekünk a kiosztásnál. Ha valakinek panasza van, tessék bejonni. Mindenkit meghallgatunk. Itt nem pártemberek vagyunk, mindannyian kisemberek vagyunk. Nem adunk vissza senkinek földet. Ha az Országos Tanács ebben támogat, nem fogja senki visszakapni a földet. A torvényt és az elvi dontést fogjuk tiszteletben tartani. Ha valamire nincs torvény, akkor is elsősorban a kisem-

berek érdekeit fogjuk képviselni. Birtoklapot idáig nem volt köteles visszaadni senki.

Dr. Donáth: Birtoklevelet csak akkor tartoznak visszaadni, ha másikat mindjárt kapnak helyette. Ha a megyei tanács határozatot hoz, az nem végérvényes. Magukat a földből ki nem mozdíthatja.

Hanga Pál: Én a hitelkérdéssel akarok foglalkozni, amit a pénzugyminiszter oly sokáig elhúzott. Holdanként 30 000 pengőt adnak kölcsönképpen, de ebből csak egy pár pulykát vehetünk. Kérjük, hogy kapát, kaszát, ekét, felszerelést adjanak pénz helyett. (Úgy van!) A földművesszövetkezet már megalakult, de eddig még nincs tudomásom róla, hogy mit cselekedett és hogy hová lett a pénz, amit befizettünk. Kérdőre kell vonni a vezetőket, hogy hová tették a pénzt. Az a tőke, amit akkor befizettünk, akkor még pénz volt, ma még egy skatulya gyufát sem kapunk érte. (Eddig ki használta a pénzt?) Még csak annyit szeretnék mondani, hogy mi földhozjuttatottak még a véruink árán is meg fogjuk védeni a földet, és nem adunk vissza egy maroknyit sem. (Úgy van! Éljen!)

Donner Géza: Milyen címen szedte be a földigénylő bizottság azoktól a birtokleveleket, akik az Erlich-birtokból kaptak? Mi bizalmatlanságot szavazunk a földigénylő bizottság elnokének, általában az egész földigénylő bizottságnak. Nekem az a nézetem, hogy nincsen helyunk addig a földigénylő bizottságban, amíg újra nem alakítjuk. (Úgy van! Le veluk!) Magam is azt javasolom, hogy tessék újra választani az egész bizottságot, mert a földigénylők nincsenek tisztában helyzetukkel. Ameddig ez a földigénylő bizottság egyutt van, addig nem lesz megművelve a föld. Azt mondták, amíg Csala ott van a földigénylő bizottság élén, addig nem hajlandók dolgozni. (Új elnokot választunk!)

Pásztor István: Amikor a második bizottság megalakult, az én rábeszélésemre választották meg Csalát. Akkor azt ígérte, hogy minden erejével támogatni fogja a munkásokat. Hányszor hallottátok tőlem, hogy addig egy talpalatnyi földet nem adunk vissza, míg az Országos Tanácstól nem jon döntés. Elhallgatták a megyének minden olyan döntését, ami kedvező volt az elkobzott birtokra. Én mint a szakszervezet titkára igenis állítom, hogy komoly bajok voltak. Visszaszedték a birtokleveleket, és nem adtak más birtokot. A sváboknak olyan cédulát adtak, amely szerint 300 q búzát vittek ki a határból. Ami Csala azt a vádját illeti, hogy a régi bizottságban nem volt leltározás, arra azt felelem, hogy igenis volt. A másik pedig az volt, hogy jottek a munkások azzal, hogy baráti alapon dolgozik a földigénylő bizottság. Fule Miklósnak földet adott, aki a barátja volt, pedig nagybérlő Cegléd határában és 232 q gabonából elszámolt 25 q-val. Elszedték a birtokleveleket. Feleljenek, bizonytalanságban voltak-e vagy nem? (Úgy is van, nem akartuk a földet dolgozni!)

A szakszervezet részéről visszavontuk az embereinket, mert a munkásoknak nagyarányú volt a panasza. Ami a hitel- és a gépszovetkezetet illeti, ki kell jelentenem, hogy szakszervezetunk még csak most tudott elismerésre találni. A faiskolára, a borpincére milliomosok pályáztak. Az Országos Tanácsnál kaptuk meg az igazságot. 20 millió befektetést kértunk, s a hitel elmaradt. Lesz gép is. Nyugodjanak meg a munkások, amit el lehet kovetni a szovetkezetben, mindent el fogunk kovetni. De legalább nyugalmat szeretnénk végre a föld korul. (Éljen Pásztor!)

Csala István: Én megmondtam akkor, amikor elvállaltam a hivatalt, hogy a régi bizottság tagjai segítsenek. Ha valami hiba volt, miért nem jött Pásztor István az irodába. Meghallgattuk volna. De nem jöttek soha felénk. A birtoklevelet összeszedtük azokról a birtokokról, amit törvény szerint vissza kell adni. Az Országos Tanács is visszaadta a Kernácsok földjét. A birtoklevelet ilyen helyről azért szedtük be, hogy azokat felírjuk mint jelentkezőket az Unghvárytelepre. Pest vármegye alispánjának táviratára adtam írást a sváboknak, hogy a termést elszállíthatják. A távirat szerint: a ceglédberceli gazdák terményeinek elszállítását ne akadályozzuk meg. E távirat alapján írást adtam a sváboknak, hogy amennyiben hivatalosan igazolják, hogy nem voltak volksbundisták, terményeiket elszállíthatják.

Donner Géza: Elvitték azt a gabonát, amit mi munkáltunk saját kezünkkel.

Csala István: Ami a Füle Miklóst illeti, azért kapott földet, mert ő is nincstelen haszonbérlő volt. Öt hold földet kapott. Viszont a termény elszállítása a termelési bizottság feladata. Nekünk ez nem kötelességünk. Most is kijelentjük, hogy mi ehhez az álláshoz nem ragaszkodunk. De míg ott vagyunk a helyünkön, a törvény és az Országos Tanács rendelkezéseit nem szegjük meg. Minket még nem vesztegettek meg. A mostani bizottságban is itt vannak az előbbi bizottság tagjai, tessék rajtuk keresztül beleszólni az ügyekbe. Akinek panasza van, adja elő, majd orvosoljuk.

Dr. Donáth Ferenc: A földigénylő bizottsággal szemben bizalmatlansági indítvány hangzott el. Az a kérdésem, van e még ezenkívül, ettől a tárgytól függetlenül valami panaszuk. Megkérdezem, hogy a földigénylő bizottságot újjá akarják-e választani vagy nem?

Egyhangúlag: Igen! Azonnal!

Dr. Donáth: Most hallottam, hogy vannak olyan földek, amelyek tartalékolva lettek, viszont kiosztva nem lettek még megművelésre sem. Ez nem helyes. Minden talpalatnyi földet meg kell művelni. Ha tehát vannak tartalékolt földek, a bizottság azokat haladéktalanul ossza ki, legalább megművelésre.

Hanga Pál: Most megkérdezem az Országos Tanács elnökétől, hogy mit tegyünk azokkal a földekkel, melyeket a gazdák nem műveltek meg.

Dr. Donáth Ferenc: Budapesten a földigénylők országos kongresszusán hoztak egy határozatot, mely szerint a termelési bizottságokban a földigénylők számarányukhoz méltó képviselethez jussanak. Azokat a munkálatlan földeket, bárkié legyen is az, a rendelet értelmében a termelési bizottság művelésre igénybe veheti. Az ilyen földért a termés 10%-át tartoznak a tulajdonosnak fizetni.

Dr. Donáth felolvassa a földigénylő bizottság tagjainak névsorát azzal, hogy akikkel szemben bizalmatlanok a földigénylők, azok nevét törölni kell.

Csala István bejelenti, hogy úgy maga, mint a földigénylő bizottság tagjai lemondanak tisztségükről.

Hozzászólások alapján a következő bizottsági tagók maradtak benne az új bizottságban: Latóczki Ferenc, Bobori Károly, Zagyva Sándor, Donner Géza, Kozma Sándor, Svábenszki Pál, Meleg István, Dömök Mihály, Király György, Virág László, Barsi László, Király Lajos, Bujdosó István, Tóth Pál, Osgyányi Ferenc, Vig István, Kalmár János.

Latóczki Ferenc: Én ebben az új bizottságban csak akkor fogok működni, és csak abban az esetben vállalom, ha a törvényt, a rendeléteket akarják végrehajtani, amit a kormány kiadott. Ha az elvtársak azt kívánják tőlem, hogy a törvény szellemével ellentétben dolgozzak, nem vállalom. Én nem akarom Csala Istvánt védeni. Ha bűnt követett el, ez nemcsak Csala István bűne, hanem az egész bizottságé. Harmincan voltunk ott. Ha harmincan szembehelyezkedünk az ő elgondolásával, akkor a mi akaratunk érvényesült volna. Azok a hibák, amik történtek, nem egy ember követte el, hanem az egész bizottság. (Úgy van!) Én vállalom a felelősséget a hibákért. Ha törvényellenes dolgot kívánnak az új bizottságtól, nagyon köszönöm a belém helyezett bizalmat, de ilyen feltételek mellett nem leszek tagja az új bizottságnak.

Dr. Donáth: Senki nem kíván törvényellenességet.

Csala István: Megköszönöm Latóczki Ferencnek felszólalását, mikor elismeri, hogy ha hiba történt, az az egész bizottság hibája volt. Hiszen a vélemények, a szavazatok majdnem mindég egyhangúak voltak. (Egy ember nem dönthet.) Tudom, ami most történt, inkább politika. Legyenek nyugodtak kisgazda, kis-törpebirtokos társaim, akármit hoz a politika, biztosítom magukat arról, hogy bármikor hozzám fordulhatnak, bármilyen félreértés is történt köztünk, mindég készségesen segíteni fogok. Mindig a kisemberek mellett fogok eljárni minden ügyben. Tudom, félreértés történt. Ez a harc el fog múlni, hiszen árulónak mondtak a másik oldalon is. Még egyszer megköszönöm azoknak, akik bizalommal voltak hozzám, megköszönöm segítségüket. Köszönöm az Országos Tanács alelnökének a felvilágosítását. Ha bűnt követtem el, tessék fegyelmit indítani ellenem. Életemben büntetve még nem voltam soha. A törvény szellemét be fogom tartani. Váljunk el barátságban. Bármikor segítségére leszek a hozzám fordulóknak. Köszönöm, hogy meghallgattak. (Éljen!) Most pedig kérem, engedjék meg, hogy eltávozzak innét.

Csala István ezután elhagyta a termet.

Dr. Donáth Ferenc: A földigénylő bizottság megválasztása soha nem volt politikai kérdés, és nem politikai okokból történt. A földigénylő bizottság tagjai olyanok legyenek, akik a törvényt s a rendeleteket tiszteletben tartják, és akik a földigénylők bizalmát bírják. Az elmúlt földigénylő bizottság törvényellenességet nem követett el. Voltak eljárásai, amik nem voltak helyesek. Ilyen volt az is, hogy a birtoklevelet beszedték anélkül, hogy újakat adtak volna. Ezt nem szabad még egyszer megismételni. Az új földigénylő bizottság figyelmét felhívom arra, hogy ők most hatalmi testület, nekik esküt kell tenni. A törvény keretein belül kell nekik a földigénylők érdekeit képviselni.

Dr. Donáth kéri a földigénylőket, hogy 13 bizottsági tagot kell újjáválasztani. Erre kér javaslatot, ki legyen az a 13 személy, akivel a földigénylő bizottság kiegészül.

Közfelkiáltással a földigénylők közül a következő személyeket jelölték ki bizottsági tagoknak. Kiss László, ifj. Horváth György, Szabó József, Tokai Mihály, Német Sándor, Hanga Pál, Szelecki József, Pálinkás István, Török Zselenszki János, Kiss Benke József, Virág József, Szalkai István és Cseh László.

Dr. Donáth: A földigénylő bizottság haladéktalanul üljön össze, válassza

meg az öttagú választmányt és az elnököt. Az új földigénylő bizottság feladata: a legrövidebb időn belül végleges helyzetet és biztonságot teremteni. Holnap Kecskeméten leszek. A megyei tanáccsal tárgyalok. Felhívom a figyelmet arra, hogy Cegléd ügyeit a legrövidebb időn belül tárgyalja le, és az összes iratokat az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz terjesszék be. A telekkönyvi eljárást és a műszaki munkálatokat haladéktalanul meg kell kezdeni. Alig van ilyen nagy város még egy Magyarországon, ahol ennyire elvolna maradva a földreform. Ennek nem utolsósorban az az oka, hogy a földigénylő bizottság tagjai nem törődtek eleget a földreform végrehajtásával. Sok volt a marakodás, sok volt a széthúzás, s kevés volt a munka. Én a földigénylő bizottságot, amelyet megválasztottak, arra kérem, fogjanak haladéktalanul munkához, s végezzenek jó munkát. Az Országos Tanács fokozott figyelemmel fogja kísérni Cegléd ügyeit. A legrövidebb időn belül végleges helyzetet fogunk teremteni.

Több felkiáltás hangzik el, hogy a földigénylő bizottság tagjai közé Pásztor István is kerüljön be.

Dr. Donáth: Sajnos, még mindig nem érzik magukat otthon az emberek, hogy megmondják nyíltan véleményüket. Pásztor Istvánt mi nagyon derék embernek ismerjük. (Mi is!) Ellenben vele kapcsolatban különböző panaszok érkeztek be az Országos Tanácshoz, hogy erőszakos módszerei voltak. Ezek a panaszok még kivizsgálva nincsenek. Meg vagyok győződve róla, hogy ha erőszakosságot követett el, azt nem az urak érdekében követte el. Az én szememben akkor lenne igazán bűnös, ha a nép érdeke ellen tette volna ezt. Arra kérem Önöket, hogy míg ezek a panaszok kivizsgálva nincsenek, tekintsenek el Pásztor István bizottsági taggá való választásától, nehogy az ő személye miatt az új bizottságot támadások érjék.

Cseh László: Akkor én sem maradok a bizottságban. Vagy a nép választ, vagy nem.

Dr. Donáth: Ha ennek ellenére kívánják, akkor én meghajlok a nép akarata előtt.

Felkiáltások hangzanak el: Kívánjuk Pásztor Istvánt.

Dr. Donáth Pásztor Istvánt is felveszi a földigénylő bizottság tagjainak névsorába.

Dr. Donáth: Jó munkát kívánok az új földigénylő bizottságnak.

Felhívom a figyelmüket, hogy a birtoklevelet ne vegyék el addig, míg újat nem adnak helyébe. Pótolják az elmulasztottakat. Az Országos Tanács a ceglédiek ügyét úgy fogja felülbírálni, hogy a földigénylők érdekeit fogja szem előtt tartani, ugyanakkor nem fogják engedni azt, hogy akár innen, akár onnan erőszakosságokat és törvényellenességeket kövessenek el. Arra fektessék a fő súlyt, hogy minden új birtokos földje meg legyen szántva és vetve. Ez a földigénylők és az országnak érdeke. A termelési bizottságnál is kövessenek el mindent, hogy az új birtokosoknak igaerő és vetőmag álljon rendelkezésére. Minden jót kívánok maguknak.

Dr. Donáth szavait hosszan tartó taps és éljenzés követte.

Hanga Pál: Most pedig mondjunk köszönetet dr. Donáth Ferencnek, az Országos Tanács elnökének azért, hogy újjáalakította a földigénylő bizottságot.

Ezután dr. Donáth Ferenc, az Országos Tanács alelnoke az ülést berekesztette.

Kmf.

Orosházi Anna s. k.
jegyzokonyvvezeto

Csala István s. k.
az elozó bizottsag elnoke

Torok Zselenszki János s. k.
az uj bizottsag elnoke

Hitelesitők

Kalmár János s. k.
Bobori Károly

A másolat hiteléul:
Olvashatatlan aláírás
bizottsági jegyző

Bélyegző: Foldreform bizottság

Nyolcoldalas, geppel irt, hitelesitett masolat. – OL OF 1945–505.

150

Vésztő, 1945. november 4

A földigénylő bizottság kérelme az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a nincstelenek nagy részé kioszthatő föld hiányában nem jutott földhöz, ezért a bizottság a szomszédos községek megműveletlenül hagyott földjeinek juttatását kéri

Vésztő községben 1876 földigénylő volt, melyhez most még hozzájön a fogságból hazatérő katonák igen nagy száma, mely cca. 500-ra tehető.

A földreform során községünk határában 8117 hold föld állt a földigénylő bizottság rendelkezésére, melyből a földigénylők részére csupán 4217 hold volt szétoszthatő, míg a többi terület szik legelő. Ebből az ingatlanból mintegy 90 hold lett házhely céljára felhasználva.

Az ekként rendelkezésre álló ingatlanból 80 gazdasági cseléd, 653 mezőgazdasági munkás és 190 törpebirtokos, valamint 35 kisbirtokos lett földhöz juttatva, mégpedig 3–4, esetleg 5, igen nagy családúaknál 6–7 hold és pár olyan esetben, akinek 8–10 gyermeke van és kitűnő munkás és munkaszerető, az 8–10 hold földhöz lett juttatva.

A földigénylő bizottság legszigorúbb mérlegelése mellett is alig jutott földhöz a jogos és törvényszerű igényjogosult egyharmada, mondd[1] egyharmada. De még ezeken kívül, most újból ostromszerűen jönnek a fogságból nagy számmal hazatérő katonák, kik feltétlen földigénylők és jogosok is reá.

Ha a juttatásból kimaradt és a most hazatérő katonák számát vesszük figyelembe, meg kell állapítanunk azt, hogy ezek is mindannyian velünk együtt a magyar haza egy-egy alkotóelemei, kik azért, hogy Vésztőn nincsen a földreform céljára megfelelően igénybe vehető föld, nem zárhatók ki a földreformrendelkezésben biztosított földhöz juttatásból. Nem zárható pediglen ki annál inkább sem, mert a szomszédos községekben oly nagy mennyiségű szántók állnak a földreform rendelkezésére, hogy az igényjogosultak úgyszólván hétről hétre váltogatják az igénybe venni kívánt földeket, s nem 3–4 holdas tételekben, hanem 15–20 holdas tételekben, és így is van gazdátlanul még földterület.

[1] azaz

Vésztő község közvetlen szomszédságában fekszik Szeghalom, ahol az igényjogosultak részére 15 holdon felül adogattak igen számos esetekben, míg 3–4 holdas tételben nem, és az ekként történő pazar kivitel mellett is több ezer hold ingatlan áll gazdátlanul.

Ugyancsak közvetlen szomszédos község Komádi, melynek egyik részét – Kótpusztát – kivétel nélkül vésztői lakosok művelik és birtokolják, s e pusztában is van nagyobb megváltható terület, valamint a nagyihrázi káptalanbirtok, mintegy 2300 holdjával. Ennél és a kóti ingatlanoknál meg is látszik mindez, mert a puszták úgy néznek ki, mint a gazdátlan terület, tele farkasfoggal, gazzal, és táblaszámra feketéllik ezek megfeketedett gaza. Mindez nemzeti szempontból is rendkívül káros. Ezzel szemben Vésztőn a szántóföld 96 százaléka az elmúlt gazdasági évben meg volt munkálva, az új földtulajdonosok mind megmunkálták az új földjüket.

Komádi községben mintegy 1100 földigénylő lett összeírva, akiknek legnagyobb része törpebirtokos és kisbirtokos, s így csupán csak a meglevő szántóterületük kiegészítéséről lehet szó a földreform során s nem úgy, mint Vésztőn, ahol a nincstelenek száma az igényjogosultak 80%-át teszi ki.

Komádi község földigénylői közül a valóságban a szomszédos község (Magyarhomorog) földigénylő bizottságától is kapott nagyobb szántóterületet, ahol mintegy 80 igényjogosult nyert kielégítést.

Vésztő község jogos földigénylői részére országos érdek az, hogy a Komádi község határában levő Nagyihráz és Kótpuszta igénybe vehető ingatlanai, valamint a Szeghalom község határában fekvő özv. Kiss Antalné szül. Kociszki Ilona 600 holdas megváltásra kerülő ingatlana részükre legyen juttatva.

Országos érdek azt kívánja, hogy minden egyes igényjogosult földhöz jusson, és egyes községek ne legyenek kivételek a földjuttatásban, vagyis a földreform céljára igénybe vehető összes ingatlanok arányosan osztassanak meg, s ne legyen eltolódás az egyes községek jogos igényjogosultjai között ténylegesen kiosztott területek között, hanem az osztó igazságnak megfelelően arányosan osztassanak meg. Ennek megvalósítása pedig kizárólag az Országos Tanács bölcs mérlegelését igényli.

A szomszédos községek területéből a vésztői igényjogosultak részére való szétosztásra kérelmezett területből a valóságban mintegy 3000 hold kerülhetne kiosztásra, mely 3–4 holdas juttatás mellett cca. 800 családnak nyújtana megélhetést, és emelkedhetne ki a nincstelenek sorából a megérdemeltebb anyagi viszonyok közé. Ellenben a kérelmezett ingatlanok mindkét községtől oly messze fekszenek, hogy a szegény zsellér új földtulajdonos nehezen tudja megközelíteni. Ha a községből kiindul juttatott földjére dolgozni, elfárad mire kiér, alig dolgozik valamit, indulhat haza, és ismét egy több kilométeres (12–15 km) utat kell megtennie, hogy pihenésre haza juthasson családjához. Így van az aztán, hogy az új földtulajdonosok egyszerűen nem is veszik igénybe a részükre juttatott földet, mert annak megmunkálására képtelenek, különösen pedig egy nincstelen ember 10–15 kat. holdat megmunkálni nem képes, annál inkább sem, mert az a szegény új földtulajdonos nem rendelkezik semmiféle gazdasági felszereléssel, még kevésbé jószággal, mellyel a földet művelhetné, annak termését úgy saját, mint a közellátás céljára a rendeltetés helyére

szállíthassa. Mindennek következménye nem meríti ki azt a nemes célt, mely szerint a munkáscsaládokat kell kiemelni a rabszolgasorsból, sőt ellenkezőleg – országos elszegényedésnek melegágyául szolgál.

Országos érdek az, hogy minden talpalatnyi föld meg legyen művelve az új földhözjuttatottak részéről. Ez pedig ezeknél a községektől távol fekvő területeknél úgy valósítható meg, ha az olyan földigényjogosultaknak lesz juttatva 3–4 holdas tételekben, akik a földet szeretik és meg is művelik azt. Ez a cél pedig ezen területeknél a Vésztő község földigénylő bizottsága által juttatásra javaslatba hozottak által érhető el, miért is

kéri a bizottság az Országos Földbirtokrendező Tanácsot, hogy a fent leírt ingatlanokat a vésztői földigénylők részére szíveskedjék juttatni.

Vésztő község földigénylő
bizottsága megbízásából:
Marhás Sándor
bizottsági elnok

Háromoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat. – OL OF 1945–1447. (26842.)

151

Kaposvár, 1945. december 31

A Somogy megyei Földbirtokrendező Tanács II. számú tárgyaló tanácsának 1945. évi zárójelentése: beszámoló a marcali, csurgói, nagyatádi és barcsi járás területén végrehajtott földosztás eredményéről

A földbirtokreform végrehajtása az 1945. év végével nem nyert befejezést. A demokratikus átalakulás legnagyobb műve – a feudális nagybirtokok parasztkézre adása – csak alapjaiban van lerakva, a törvénnyé emelt földbirtokreform-rendelet (1945. VI. tc.-be becikkelyezett 600/1945. Me. sz. rendelet, továbbiakban R.) másik nagy célja: a földhözjuttatottak erős, egészséges, termelőképes kisbirtokos társadalommá való emelése a következő évek újjáépítő munkájában vár megvalósításra.

Az eddig végrehajtott földreform még csak torzó, az arányok, az idomok, a körvonalak már kibontakoztak, de hátra van a műnek a nemzetgazdaság testébe való szerves beleépítése, gazdasági megerősítése, termelési és fogyasztási szempontból való megszervezése, másfelől a megváltást szenvedők kártalanításának jogi és pénzügyi rendezése.

Ebből a felismerésből két következtetés adódik; egyfelől az, hogy véglegesen lezárt helyzetjelentés ez idő szerint még nem adható, még sok a függőben levő, vajúdó, rendezés alatt álló kérdés, másfelől az, hogy a rendezettség állapotának mielőbbi elérése és a fent említett végső cél biztosítása érdekében a zárójelentésnek szükségszerűen ki kell terjeszkedni a tapasztalt hibák feltárására, a rendelet végrehajtása során észlelt ellentétekre, a jogszabályozás és a szervezés körüli hiányokra, és azok orvoslásának módozataira.

A II. számú tárgyaló tanács teruleti illetékessége alá Somogy vármegye négy járása (a marcali, csurgói, nagyatádi és barcsi járások), illetőleg a négy járás területén fekvő 116 község tartozik.

A tanács illetékessége alá tartozó községek lakossága általában színmagyar, nagyobb számú német ajkú lakosság csak a kovetkező községekben él: Barcson 13%, Szulokon és Rinyabesenyőn 70%, Teklafalun 33%. E községek körul a Volksbund-tagok nagyobb száma miatt a 3820/1945. Me. sz. rendeletben szabályozott igazolási eljárást a Népgondozó Hivatal kikuldottei Szulok és Rinyabesenyő községekben végeztek.[1]

A megyei tanács az illetékessége alá tartozó osszes községekben 1945 augusztus elejére az igénybevételi és juttatási javaslatokat letargyalta és jóváhagyta. A felosztási tervezetek jóváhagyása általában a 33 000/1945 FM sz. rendelet 45. §-ában meghatározott három napon belul megtorténT. Az említett rendelethely 2. bekezdése azonban, mely szerint, ha a határozatrol a fenti három napi határidő alatt községi foldigénylő bizottság értesítést nem kap, a tervezet jóváhagyottnak tekintendő, a gyakorlatba nem ment at, mert a vasúti kozlekedés nehézségei és a községeknek a megyeszékhelytől és a vasúttól való nagy távolsága eleve kizárttá tették, hogy a felosztási terv beerkezesétol számított három nap alatt a jóváhagyás a foldigénylő bizottsághoz visszaérkezzék, viszont a felosztási tervezet torvényellenes intezkedesei csupan formai ok miatt végleges jogállapottá nem emelkedhetnek. Egyébként is az Országos Tanács a 6473/1945. számú rendeletében jóváhagyott, de túlzott mérvű földjuttatások hivatalból való felulvizsgálatát rendelte el. Miből és sok mas rendelkezésból úgy látszik, hogy a foldbirtokrendezési ugyekben alaki jogerő nincs.

Tekintettel azonban arra, hogy az alaki jogerő hiánya bizonytalanság ebresztésére alkalmas, a megyei tanács csak a legritkább esetekben, csalárd megtévesztés vagy nyilvánvaló torvénysértés esetén módosította egyéni jogokat érintő saját határozatát. Egyéb esetekben, így kulonosen mérlegelésen nyugvó intézkedéseknél az ugy osszes iratait véleményes javaslataval az Országos Tanácshoz terjesztette fel a határozat megváltoztatása végett

Maga az a tény, hogy 1945 őszén a végleges foldkiosztás már az idetartozó osszes községben megtorténT, s országos viszonylatban jelentéktelennek tekinthető teruletviták tekintetében a foldhozjuttatottak ma már mindenutt az egyéni tulajdonukba adott birtokban dolgoznak, elsősorban a községi foldigénylő bizottsagok eredményes munkájának tulajdonítható.

A kozségi foldigénylő bizottság, a földreform végrehajtásának elsőfokú tiszta népi szervezete, szokatlan és nehéz munkát végzett eleinte a régi rendszer suttogo propagandája, a gazdagabb – a foldjuttatásból birtoknagyságuknál fogva kizart – parasztsag kozonye, néhol ellenszenve, később a földhözjuttatottak mindenhol akadó elégedetlen tábora próbálta meg elgáncsolni működésuket

[1] A német nemzetiségu lakosságnak nemzethuségi szempontból való megvizsgálását a 3820/1945. Me. sz. rendelet 2. §-a ertelmeben nem a Népgondozó Hivatal kikuldottei, hanem a járási hármas bizottságok végeztek A harmas bizottságok elnokeit a belugyminiszter nevezte ki, két tagját pedig a helyi demokratikus szervek jelolték ki. [MK, 1945. julius 1.]

Még ma is érkeznek távoleső községek földigénylő bizottságaitól jelentések, melyek szerint a falusi kisgazdák azzal utasítják vissza a nekik juttatott földeket, hogy úgyis jönnek az angolok és azok megyecövekként fogják a bizottság tagjait és a földigénylőket a földbe verni.

A földreform-rendeletek szellemében eljáró földigénylő bizottságok munkájának támogatása, tekintélyük emelése és intézkedéseiknek érvényre juttatása a tanácsnak mindenkoron elsőrendű feladatát képezte.

A kozségi földigénylő bizottságok és a megyei tanács között az összműködés – ami távolról sem zárja ki egyik-másik konkrét esetben ellentétes álláspont kialakulását – általában harmonikusnak mondható.

Csak az 1945. szeptember 8–10 körül a községi földigénylő bizottságok részére Budapesten megtartott kongresszus után változott meg több községi földigénylő bizottságnak eddigi békés és harmonikus magatartása, amely bizottságok azóta nyíltan hangoztatják, hogy a megyei tanácsok reakciós úri társaságok, a nép ellenségei, és azok határozatára fütyülnek. Ennek a mesterségesen előidézett hangulatnak folyománya az, hogy ezekben a községekben a bizottságok – legtobbszor annak egy-két tagja – a rendeletekre tekintet nélkül, saját fejük után csinálják a földbirtokrendezést, jóváhagyásra semmit nem terjesztenek fel, s a megyei tanács felhívására egyáltalában nem is válaszolnak, koma, sógor szerint osztják ki vagy veszik vissza a foldeket, s ezzel olyan anarchikus állapotot teremtenek, ami nemzetgazdaságilag is óriási kárt jelent. Egy példát kiragadva, Rinyaszentkirályon a maximális földjuttatásokat a földigénylő bizottság úgy adta ki, hogy csak a magasabb fekvésű és jobb minőségű szántókat mérte ki a juttatottaknak, a kozbul eső alacsonyabb fekvésű szántókat kihagyta, a tobb száz holdas rétet kiosztatlanul hagyta, ennek folytán több száz holdnyi hasznos terület kárbaveszett, elkallódott. Amikor a tanács ezt az elhelyezési és felosztási tervet nem hagyta jóvá, s utasítást adott a helyes kiosztásra, az ottani földigénylő bizottság az Országos Tanácshoz tett előterjesztést a reakciós megyei tanács elzavarására. Ilyen előzmények után a megjelenő műszaki mérnöknek a mérési munkálatokat meg sem engedte kezdeni, úgyhogy dolgavégezetlen kellett eltávoznia.

Ezt a visszás helyzetet a tanács, megfelelő intézkedést kérve, már 1945 október elején jelentette az Országos Tanácsnak és a Földmüvelésügyi Minisztériumnak, ez ideig semmiféle intézkedés nem történt.

Szerencsére ilyen foldigénylő bizottság alig egy-kettő akad. Szórványosan, főleg a Dráva melléki községek földigénylő bizottságai részéről fordult elő, hogy ahelyett, hogy a megyei tanács határozata ellen szabályszerűen jogorvoslattal éltek volna, egyszerűen megtagadták annak végrehajtását, s a tanácsi határozattal ellentétes határozatokat hajtottak végre. Ilyen esetekre a rendeletek semmiféle végrehajthatóságot nem biztosítanak, az Országos Tanács 2048/1945. számú rendeletében megjelölt szankciók (a bekebelezés megtagadása), továbbá az Országos Tanács 4884/1945. számú körrendeletének 9. pontjában megjelölt szankció pedig (a földigénylő bizottságok elmozdítása) alkalmazásra nem került, noha ilyen irányú előterjesztések történtek. Egyébként is a tanács megítélése szerint ezeknek a szankcióknak hatékonysága nagyon is kétséges.

A rendeletellenesen eljáró földigénylő bizottságok feloszlatása és új bizottságok alakítása azért nem látszik hatékony és célravezető eszköznek, mert a föld-

igénylő bizottsági tagságot most a földkiosztás megtörténte után sokan csak terhes, kellemetlenségekkel járó tisztségnek tekintik, és szabadulni kívánnak tőle. Éppen amiatt van sok panasz és baj, nem egy kozségben, hogy egyik bizottság váltja a másikat. Az új bizottság nem ismeri sem a rendeleteket, sem az előző bizottság munkáját, ennek folytán vagy a korábbival ellenkező intézkedéseket hoz, vagy valóságban semmit nem csinál. Az eredmény mindkét esetben a földhozjuttatottak érdekeinek képviselet nélkül maradása, a földreform munkajának teljes elakadása. Előfordult Csokonyavisontán, hogy majdnem minden hónapban újabb bizottság alakult. Mindegyik – elődje munkáját semmibe véve – új kiosztásba fogott, ami olyan általános bizonytalansági érzést váltott ki a földhoz juttatottak körében, hogy a földek java része ősszel műveletlenül állott. Betetőzi a bajt az, hogy hosszú időbe telik, amíg ezekből a távol eső kozségekből az ilyen panaszok a tanácshoz érkeznek, és mire az intézkedés oda visszajut, már a nemzetgazdaságot is károsodás érte.

Viszont volt olyan kozség is (Somogyszentmiklós), ahol a földigénylő bizottság elnöki tisztét az elnök elkoltozkodése után senki nem vállalta, és az iratokat senki nem volt hajlandó átvenni, úgyhogy azokat a távozó elnök a kozségi szülésznőnél volt kénytelen elhelyezni, aki ilyenformán nemcsak az új emberpalánták világrahozatalánál, hanem a földreform megszületésénél is bábáskodott.

Mindezekre tekintettel a tanács szukségesnek tartja a községi földigénylő bizottságok állandóságának intézményes biztosítását, megfelelő eszköz volna erre, hogy az egész földigénylő bizottság újraválasztása csak a megyei tanács rendelkezése alapján volna eszkozolhető, viszont a földhózjuttatottak 10%-a javaslatot tehetne a bizottságok újjáalakítására, továbbá, amíg az új választás meg nem történik és a megválasztott bizottsági tagok fogadalmat nem tettek, addig a régi bizottság köteles működni. Ebbeli munkájának elhagyása népellenes magatartásnak tekintendő és bűnvádi eljárás alá vonható.

A nem földműves foglalkozású egyéneknek a földigénylő bizottságból való eltávolítását, továbbá a földigénylő bizottság egyes rendeletellenesen eljáró és zavart keltő tagjainak elmozdítását a tanács állandó erélyes intézkedéssel szorgalmazza, sajnos, nem mindig a kellő eredménnyel. Pusztakovácsi község földigénylő bizottságának elnökét elmozdítása után újra választották, noha elmozdítására súlyos okok voltak.

Ismételjük a földigénylő bizottságokkal kapcsolatosan fentebb ismertetett rendetlenségek szórványosak, azonban a földreform teljes rendezett állapotba juttatása megkoveteli a földigénylő bizottságok törvényszerű működésének intézményes biztosítását.

A tanács a földjuttatás alapjául szolgáló birtokegységet, illetőleg a törpebirtok kiegészítési határát [R. 33. § és a 33 000/1945. FM sz. rendelet 38. §-ának e. pontja] a kozségben igénybe vett földbirtokok minőségét, művelési ágát, mennyiségét és a földigénylők számát figyelembe véve négy-hét kat. holdban határozta meg. Ez a birtokegység a nős, de gyermektelen földjuttatásra jogosult család részére meghatározott juttatási felső határ, melynek nagysága minden háztartásban élő további családtaggal emelkedik, de legfeljebb 12 kat. holdig.

Az R. 35. §-ában meghatározott igényjogosultak körén kívül a tanács igénylés esetén, az Országos Tanács elvi döntéséhez képest, csökkentett mérvű földjuttatásban részesítette a kisközségek kisiparosait, akiknek megélhetését eddig is részben mezőgazdasági munkák biztosították. Ez a csökkentett mérvű földjuttatás a családtagok számához képest egy-három kat. hold között mozgott.

A juttatási javaslatok jóváhagyásakor a tanács szigorúan ügyelt a juttatások arányos voltára, a túlzott mérvű juttatások csökkentésére, továbbá arra, hogy a rendelet szerint nem igényjogosult személyek földjuttatást ne kaphassanak, így állami alkalmazottak, kereskedők, cigányok[1] stb. Még így is sok esetben előfordult, hogy színész, iparát most otthagyó egyén teljes mérvű földjuttatásban részesült, annak folytán, hogy a földigénylő bizottság az illetőt az összeírási ívben földműves foglalkozásúnak tüntette fel. Ezeket az eredetileg érvénytelen juttatásokat a tanács, mihelyt rájött a való helyzetre, hatálytalanította, illetőleg iparosoknál a megfelelő mértékre csökkentette.

A földigénylők különböző csoportjait tekintve a volt gazdasági cselédség elhelyezésénél a tanács mindenütt ügyelt arra, hogy a volt gazdasági cselédség – hacsak kifejezetten nem kérte a törpebirtokosokkal vegyes elhelyezést – a major körül együttesen egymás mellett kapta meg szántóföldjeit.

A katonaigénylők részére mennyiségileg megfelelő tartalékterület volt fenthagyva, és hazaérkezésük után, kérelmükre, a községben meghatározott birtokegységnek megfelelő földjuttatást meg is kapták. Panaszaik java részben az elhelyezés miatt történtek. A legtöbb esetben kétségtelenül megállapítható volt, hogy a földigénylő bizottság a tartalékterületet a távolabb eső és gyengébb minőségű földekből jelölte ki, ahol azonban időközben lemondások folytán jobb minőségű terület vált újból kiosztható vá, ott a katonák jogos sérelme orvoslást nyert.

A katonák földigénylésével kapcsolatban általános jelenség volt, hogy a demokratikus hadseregben szolgálatot teljesítő, egyébként azonban földműves foglalkozású, szüleik háztartásában kisegítő családtagként élő nőtlen (sokszor 24 éven aluli) személyek is – felettes katonai parancsnokságuk utasítására és annak útján – a 33 000/1945. FM sz. rendelet 17. §-ára hivatkozással földigénylésre jelentkeztek.

A tanács az ilyen földigényléseket, amelyet kiskorú, nőtlen katonák adtak be, általában elutasította, mert az említett rendelet 17. §-a előnyben részesítendőnek jelöli meg ugyan az új nemzeti hadseregben szolgálatot teljesítő személyeket, azonban földigénylésre való igényjogosultságot az R. 35. §-a határozza meg, ebből folyólag a két rendelkezés egybevetésével a tanács úgy látta, hogy csak az a demokratikus hadseregbeli katona részesíthető előnyben, akire nézve a földigénylés törvényes előfeltételei egyébként is fennállnak, tehát aki földjuttatásra igényjogosult. Minthogy pedig az R. 35. §-a földjuttatáshoz való előfeltételként kisbirtokosok fiú gyermekeire az öt kat. holdnál nem nagyobb várható örökrészen kívül a nős állapotot is előírja, ezért ezt a körülményt minden esetben kivizsgálni kellett.

[1] A cigányokat a 600/1945. Me. sz. rendelet nem zárta ki a juttatásból, ha a mezőgazdasági munka élethivatásuk volt. Az OFT 1. sz. tárgyaló tanácsának 1945. augusztus 17-i határozata értelmében „a cigányok közül az állandó mezőgazdasági munkából élők juttathatók". [OL OFT 1. sz. tárgyaló tanács jkv. 1945. augusztus 17.]

A földjuttatások mérve miatt beadott egyének panaszát a tanács a földigénylő bizottság bevonásával – rendszerint helyszíni kiszállás alkalmával – felülvizsgálta, s határozatát a panaszosnak is kézbesítette. Ilyen tárgyú panaszok elenyésző csekély számban még most is érkeznek, noha a panaszhatáridő régesrégen letelt. A kiosztások véglegesítése érdekében kívánatos, hogy nemcsak az ilyen elkésett, hanem általában a törvényben kizárt jogorvoslat is utasíttassék vissza. Az R. 49. §-a és a 33 000/1945. FM sz. rendelet 41. §-a és az 5600/1945. FM sz. rendelet 72. §-a a községi földigénylő bizottság hatáskörébe utalt kérdésekben egyfokú jogorvoslatot enged meg, ami annyit jelent, hogy a földjuttatások elhelyezését és mennyiségét érintő kérdésekben a megyei tanács végérvényesen határoz, mert 33 000/1945. FM sz. rendelet 8. §-a szerint ezek a kérdések a községi földigénylő bizottság hatáskörébe tartoznak.

Ez a kívánalom az Országos Tanács eddigi gyakorlatából meg nem állapítható.

Az elhelyezés miatti viták végleges lezárása csak a telekkönyvezés befejezésével várható, mert a műszaki felmérés természetszerűleg maga után von bizonyos elhelyezésbeli változásokat. Az új földhözjuttatottak zöme – az őszi helyszíni szemlék tapasztalataiból merítve – jó gazdája lett földjének, megfelelő igaerő nélkül is legtöbbször, teheneit befogva, az utolsó szem búza- vagy rozskészletét felhasználva, nagyobb területet vetett el ősszel, mint a volt uradalom szokott.

Az egyházaknak az R. 50. §-a alapján eszközölt földigénylése szűk térre szorítkozott annak folytán, hogy az Országos Tanács 5621/1945. III. számú elvi határozata saját földbirtokkal egyáltalán nem vagy csak 30 holdon aluli földbirtokkal rendelkező szegény egyházközségek személyi természetű kiadásai fedezésére engedélyezett legfeljebb 30 hold kiegészítésig terjedhető földjuttatást, márpedig az idetartozó egyházközségek legtöbbje 30 holdas földtulajdonnal eddig is rendelkezett . . .[1]

Az igénybevételi és a földjuttatási eljárás végleges befejezésének ez idő szerint két nagy akadálya van; az egyik akadály az, hogy az Országos Tanács a 100–1000 kat. hold közti földbirtokkal rendelkező megváltást szenvedők teljes földbirtokának igénybevételére vonatkozólag a javasolt esetekben az R. 12. § ut. bek. értelmében még nem döntött. A másik akadály, hogy az Országos Tanács a szomszédos több község között az igénybe vett ingatlanok megosztására vonatkozó panaszok tárgyában végleges határozatot nem hozott.

A tanács a községi földigénylő bizottságok kérelmére a következő 100–1000 kat. hold közti földbirtokok teljes igénybevételét javasolta:

1. Nikla felosztásával kapcsolatban Berzsenyi Mária, Köllő Andrásné, szül. Berzsenyi Gabriella és Adamec Béláné földbirtokára,

2. Somogytarnócán gr. Széchenyi Jenő, gr. Széchenyi Zsófia, gr. Széchenyi Franciska és gr. Széchenyi Irma földbirtokaira (27 kat. hold 255 □-öl kivételével).

[1] A jelentés a kovetkezőkben hosszasan foglalkozik az állami erdészet és a tógazdaságok túlzott foldigényléseivel.

3. Bagolásánc községben Szomolányi Dezső és neje ingatlanainak egy részére,

4. Beleznán Szájbély József és Gyula földbirtokára,

5. Drávafokon Bartha Félix, Eggenhoffer József és Tóth Lajos birtokaira,

6. Kutason (Kálistapusztán) dr. Mihálffy Antal földbirtokára,

7. Libickozmán Rozmanith Antal, kk. Vajda Miklós és Tóth Pálné birtokaira,

8. Somogybükkösdön Kardos Kálmán ingatlanára,

9. Háromfán, illetőleg Vízváron Náray Antal, Náray Lajos és Náray Miklós birtokaira.

Több község között az egymás közti megosztásra nézve folyamatban levő panaszeljárás iratai fel vannak terjesztve az Országos Tanácshoz:

1. Surd, Örtilos és Belezna községek közötti teruletátengedési vita.

2. Felsőszentmárton, Drávafok, Szentborbás, Lakócsa, Potony kozti területátengedési vita iratai.

Amíg ezek az említett kérdések véglegesen elintézve nincsenek, addig az érintett községekben a juttatási jegyzőkonyvek és a felosztási tervek végleges elkészítésének tárgyi feltételei hiányoznak. Emellett a fennálló bizonytalanság a földek megművelésénél is számba vehető nemzetgazdasági károsodást jelent.

Tekintettel arra, hogy mindegyik község földigénylő bizottsága – saját szempontjából érthetően – újabb és újabb előadással próbál előnyösebb határozatot kieszközölni, a tanács már az említett panaszok felterjesztésében javasolta és ezúttal megismétli, hogy vagy az Országos Tanács az előterjesztett adatok alapján hatalmi szóval döntsön az összes érdekelt községekre nézve véglegesen a területi vitára nézve, vagy amennyiben még további kivizsgálást lát szükségesnek, ruházza át a végleges döntés jogát a megyei tanácsra.

Állami birtokok és gazdasági szakiskolák részére a tanács megfelelő mennyiségű földterületet és épuletet biztosított. Ilyenek kellő számban létesültek.

Telepítéseket a tanács saját körzetében öntevékenyen is végzett.

A földhöz juttatással egyidejűleg az R. 25. §-a alapján igénybevétel alá eső élő és holt felszerelés is felosztásra került a földhözjuttatottak között.

Kiemelkedőnek tartja a tanács, hogy a volt gazdasági cselédség mindenütt az élő s a holt felszerelést teljes egészében magának igényelte. E tekintetben a tanács álláspontja az volt, hogy a volt cselédséget elsőbbségi, de nem kizárólagos jog illeti meg az instrukciókra, tehát pl. az a cseléd, akinek földje megmunkálásához elegendő élő vagy holt felszerelése megvan, állat vagy gazdasági eszköz juttatásában nem részesíthető, hanem amennyiben az uradalomban szolgáló gazdasági cselédség szükséglete teljesen ki van elégítve, az élő vagy holt felszereléssel egyáltalában nem rendelkező községi nincstelenek között osztandó ki. Ennek folytán pl. Csurgón az OFI-gazdaságban szép számmal megmaradt állatállományból sok községi nincstelen is részesült, mert a gazdasági cselédség java részének saját állatai voltak.

A nagyobb gazdasági eszközök (traktor, szántógép stb.) – pár kivételes esettől eltekintve, amikor annak egyéni tulajdonba adását a gép nagyon rossz állapota indokolta – a földművesszövetkezet tulajdonába mentek át.

Sajnos, a szövetkezet a legtöbb helyen később vagy még most sem alakult meg, és már több helyről érkezett jelentés, hogy a megalakult szövetkezet pár ember klikkszerű érdekszövetkezése, akik az átvett vagyontárgyak hasznosításával a juttatottak kárán tollasodnak.

A gazdasági gépeknél a tanács helyszíni megállapítása szerint a legnagyobb baj az, hogy azok sokhelyütt még ma is gondozatlanul és javítás nélkul, tető nélkuli helyen, künt a szabadban rozsdásodnak, az idő vasfoga hovatovább teljesen tonkreteszi őket, az ebből származó nemzetgazdasági kár felmérhetetlen. Hiábavaló volt a legerélyesebb intézkedés, a községi földigénylő bizottság nem tesz semmit megóvásuk érdekében, most különösen nem, mert a szövetkezet kotelességének körébe utalja, a szövetkezet pedig nem működik . . .[1]

A tanács eljárásában minden vonatkozásban a földreform-törvény és az annak végrehajtása tárgyában kibocsátott rendeletek értelmében és azok szellemében járt el, ítélkezésében semmiféle egyéni vagy pártszempontnak helyet nem engedett. Ennek a következetes, jobbra-balra nem tekintgető, szigorúan a törvény alapján álló állásfoglalásnak eredményét látja abban, hogy az illetékessége alá tartozó négy járásban a földreform ügye elég rendezett stádiumban van, a még elintézésre várt ügyekben a további határozás más körülményeken múlik.

A földbirtokreform gazdasági és termelési kérdéseire a tanács e helyütt nem terjeszkedik ki részletesen, mert dr. Fekete Béla földhivatali ügyvezető, megyei termelési miniszteri biztos elmélyült szaktudással készült év végi jelentése ez irányban kimerítő tájékoztatást adott.

A minden irányú szempontnak megfelelően elkészített év végi statisztikát a megyei foldhivatal terjeszti be, kívánságra azonban a tanács rendelkezésre bocsátja.

A tanács minden tagjának a nemzeti újjáépítés szolgálatában – a földreform végrehajtásában megfelelő ellenérték nélkül végzett lelkiismeretes munkája az elért eredményen felüli végleges eredményre csak akkor vezethet, ha a felettes végrehajtási (Országos Földbirtokrendező Tanács) és ellenőrző (Földmüvelésügyi Minisztérium) szervek a tanácsot a fentebb körvonalazott és erejét meghaladó ügyekben hatékony támogatásban részesítik.

Voros József
Papp Sándor
Juhász Lajos
Csendes Mihály
a tanács tagjai

Iharos Imre,
törvényszéki bíró,
a II. számú tárgyaló tanács
vezetője

Tizoldalas, géppel irt, eredeti tisztázat, a megyei foldhivatal bélyegzőjével. – Kaposvári ÁL FH földreformra vonatkozó iratok gyüjteménye. sz. n.

[1] A nem kozolt részben a tárgyaló tanács a gazdasági szakoktatás fontosságát emeli ki, a házhely- és épületjuttatások s a kastélyok felhasználása ügyéről tesz jelentést. Majd a tanácsi határozatok végrehajtásának biztosítását kéri.

Székesfehérvár, 1946

Fejér vármegye alispánjának jelentése a földreform végrehajtásáról

. . . A vármegye életében a megindulás szempontjából a mezőgazdasági kérdések megoldása mellett 1945 tavaszától kezdve legnagyobb jelentősége az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendeletének volt a nagybirtokrendszer megszuntetésével kapcsolatban. A vármegye területéből mintegy 58%-ot érintett a földreform, tekintettel arra, hogy 374 ember birtokában volt a megyének tobb mint a fele. Ezzel a 374-es számmal szemben áll a földhozjuttatottak 28 742-ós száma, akik közul 7205 mezőgazdasági cselédként, 10 083 mezőgazdasági munkásként és 6428 torpebirtokos, a fennmaradó csekély hányad pedig egyéb foglalkozásban tengette életét. A földbirtokreform foganatosítása előtt a vármegye területén az 5–25 holdas birtokosok száma 13 734 volt, ez a szám a cselédek és a munkások földhoz juttatása révén 17 288-cal szaporodott, 150%-kal, tekintettel arra, hogy egy ember átlagosan 6 kat. hold földet kapott. Ha összehasonlítjuk a feudális vármegye fentebbi adatát ezekkel a diadalmas új számokkal, a földreform dontő jelentőségét ma még sem gazdasági, sem pedig nemzeti szempontból teljes kihatásában felmérni nem lehet. Az azonban bizonyos, hogy ezek a számok a nagybirtok vármegyéjének eddigi lakatlan pusztáin egy új honfogalalás alapjainak a letételét jelzik, úgy, hogy a demokratikus Magyarország felépítésének, megerősodésének és további megmaradásának lesznek megdönthetetlen alapjai. A földbirtokreform eredményei ugyanis ebben a vármegyében mutatják – a fenti számok figyelmes elolvasása után – a legszembetűnőbben, hogy ez a rohammunka a magyar földért, a szabad föld megteremtésével, egy újabb ezredévre dontotte el a föld és egyben a nemzet sorsát is.

A föld kiosztása megtortént, azonban a telepítésre és egyéb célokra fenntartott földterulet ki nem osztása folytán a vármegyében még kb. 40 000 kat. hold felosztásra váró föld van. A kiosztásnak, illetőleg e földterulet hasznosításának is azonban meg kell történnie a tavasz folyamán, mert nem engedhető meg, hogy a földre gondot viselő gazda hiánya folytán a burokratizmus szovevényessége miatt maradjon megszántatlan föld a megyében akkor, ha a szántásra megvan a lehetőség. Az OFT adott ki egy rendeletet a ki nem osztott teruleteknek haszonbérlet útján való hasznosítására, azonban ez számottevő eredményre nem vezetett, mert az állat és mezőgazdasági eszkozok hiánya, továbbá a földek nagymértékű elgazosodása befolyásolja mezőgazdáink ez irányú vállalkozási kedvét. Fejér vármegye Kozjóléti Szovetkezete dicséretes kivétel, amennyiben a Budapesttől juttatott szarvasmarhák kompenzálása érdekében erre az évre kb. 500 holdas gazdaság létesítését vette tervbe, éppen a földreform során ki nem osztott teruletek gazdaságos művelése és a főváros ellátása érdekében. A probléma azonban fennáll, és a vármegye mezőgazdasági életének irányítóival egyutt meg fogom találni azt a lehetőséget, hogy az ingatlanok megmunkálása és bevetése a tavasszal megtorténjék a gőzgépek, szántógépek és a traktorok alapos kihasználásával. Szükséges azonban ehhez az is, hogy a megye állatállománya a tavaszi munkavégzés lehetőségének bekovet-

keztével teljes kizárólagossággal erre a célra legyen felhasználható, és az őszi munkák folyaman tapasztalt visszásságok a termelési bizottságok és a rendőrség erélyes ellenőrző munkája segítségével ne ismétlődhessenek meg. A földreformmal kapcsolatos részletes statisztikai kimutatás a kovetkező képet mutatja·

Az elkobzott és megváltott ingatlanok összterulete.		331 542 kat. hold
Földigénylők száma	30 485	
Földhozjuttatottak száma	28 742	
A juttatott terulet nagysága		186 457 kat. hold
Házhelyigénylők száma	17 820	
Házhelyhez juttatottak száma	12 377	
Házhely céljaira kiosztott terulet		4 075 kat. hold
Mintakísérlet és tangazdasági célra juttatott terulet nagysaga		2 425 kat. hold
Kozlegelő céljára juttatott ingatlanok		32 828 kat. hold
Telepítés céljara tartalékolt ingatlan		16 304 kat hold
Házhely céljára tartalékolt terulet		7 469 kat. hold
Egyéb célokra tartalékolt terulet		81 984 kat. hold
A felhasznált és tartalékolt terulet osszesen:		*331 542 kat. hold*

A földreform lebonyolítása után a 131 000/1945. FM-rendelet értelmében meg kellett alakítani a foldművesszovetkezeteket, hogy a foldhozjuttatottak anyagi és kulturális fejlődését, gazdasági irányítását elősegítsuk, továbbá, hogy a felosztott nagybirtokokon visszamaradt épuleteket, gazd. felszereléseket a foldművesszovetkezetek útján célszerűen hasznosíthassuk. A szovetkezetek nemcsak az ott megmaradt és szét nem osztható gazdasági szerszámok felhasznalasara gondolnak, hanem azok keretén belul kulonbozó csoportok alakulnak ős termelo, beszerzo, értékesítő, gyumolcstermelő és gépcsoportok. Teljesen kész, megalakult és működik a megye teruletén hat szovetkezet, megalakult, de cégjegyezve nincs még 13 szovetkezet. Folyamatban van továbbá 15 szövetkezet szervezese, és megkezdódtek az előmunkálatok a fennmaradó 13 szovetkezet létesítésére is. A torvény előírja, hogy a múlt év december 31-ig kell megalakítani a foldművesszóvetkezeteket, de akad a megyében olyan község is, amely partvillongások és ellenagitációk folytán a szervező ellenőroket nem vallalja, s kapával, kaszával zavarja el. A már megalakult szovetkezetekben minden esetben működik az üzemi kozpont, nagyon fontos szerepet tolt be a termelés életében a szövetkezeti gépállomás, amely gépész-, kovács- és bognárműhelyekkel kezeli, javítja a gépeket, végzi a cséplést. Az ostermelo csoport a termelest iranyítja, az értékesítő az eladással foglalkozik, a szakoktatási pedig az újgazdák gazdasági alapismereteit bővíti, fejleszti tanfolyamok, előadások tartásával. A vármegyében hat szervezo ellenőr működik, két leltározo, ket uzemfelugyelő és két korzeti uzemvezető az FM kinevezése alapján. A szovetkezeti szervezés munkaja gyorsabb utemben történhetett volna meg, azonban éppen a megalakítandó szovetkezetek nagy száma és az alapos munkavégzés okozta a szovetkezetek késedelmes megalakítását.

A nagybirtokrendszer megszüntetése mellett a földreform második korszakalkotó jelentősége a telepítésben rejlik. A sűrű népességű magyar vidékek lakói kerülnek áttelepítés útján a volt nagybirtokokból a községi földigénylők által igénybe vett területre, s ami még fontosabb, foglalják majd el egy új honfoglalás formájában a volksbundista és a nemzet ellen dolgozó svábság által eddig bitorolt gazdaságokat. A Népgondozó Hivatal járási megbízottai és a megyei földbirtokrendező tanács között eddig nem volt meg a kellő összhang. Ennek megteremtése fontos alapfeltétele a telepítés hatékonyságának. Meg fogja gyorsítani a telepítést a belügyminiszter úr 101 327/1945. számú rendeletének végrehajtása, amely a községi képviselő-testület és az igazoló választmány működésének szüneteltetését rendeli el olyan községekben, amelyekben az 1710/1945. Me. sz. rendelet 2. §-ának 5. pontja alá eső személyek kitelepítése és helyükbe mások odaköltöztetésére irányuló intézkedések vannak folyamatban. Szükségessé válnék azonban emellett kormánybiztos kirendelése is. A svábokat igazoló bizottságok működése azonban, a többi igazoló bizottságokéhoz hasonlóan, túlságosan enyhének mondható, és sváb községek magyar lakosainak is olyan a hangulata sok esetben, hogy a község ártalmára volna a svábok kitelepítése, mert szorgalmukra, összetartásukra a községnek szüksége lenne. Ilyen hangulatos beállításokkal igyekeznek befolyásolni az igazoló bizottságokat, és igyekeznek elodázni magát a telepítést is, amely éppen idegen királyok által elnyomott magyar népünknek tudja meghozni a történelmi igazságszolgáltatás segítségével, a svábok helyén, a magyar kéz által megmunkált, saját tulajdonban álló magyar szántóföldeket, magyar szőlőket.

Részlet Fejér vármegye alispánjának a közigazgatás 1945. évben végzett munkájáról szóló jelentéséből. Székesfehérvár, 1946. Debreceni István Könyvnyomdája. 15–18. old.

153

Budapest, 1946. január 16

Az Országos Földbirtokrendező Tanács rendelete a Szabolcs megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: figyelmeztesse a községi földigénylő bizottságokat, hogy a földek újraosztásával ne veszélyeztessék a földek megművelését

Szabolcs vármegye gazdasági felügyelősége táviratilag a magyar földművelésügyi miniszter úrnak jelentette, hogy a vármegyében több földigénylő bizottság a tavasszal kiosztott földeket, valamint a vármegyei tanács által a tulajdonosoknak visszaadott földeket újraosztja, s ennek következtében a földtulajdonosok teljes bizonytalanságban vannak és az időszerű munkálatokat nem végzik el.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács 11 834/1945. II. sz. körrendeletében elrendelte a termelés folytonosságának biztosítása végett, hogy azokban a községekben, ahol a megyei tanács műszaki szakértői augusztus folyamán a végleges kiosztást befejezni nem tudták, a földhözjuttatottak kötelesek a birtokukba adott területet a községi földigénylő bizottság kijelölése szerint haladéktalanul megművelni.

Ugyancsak ebben a rendeletben az Országos Tanács előírta, hogy a megkezdett gazdasági év termése, függetlenül az időkozi mérnoki munkálatoktól vagy egyéb intézkedésektől, az esetleg ideiglenesen birtokban levők tulajdonát képezi.

A Foldművelésugyi Minisztérium 30 300/1945. FM, illetőleg 22 500/1945. FM sz. rendeletével minden kozségben, minden járásban és minden vármegyében a termelés folytonosságának biztosítása céljából termelési bizottságok megalakítását rendeli el. A termelési bizottságok a termelés megszervezésére széles korű felhatalmazást kaptak. Ennek alapján joguk van minden olyan intézkedés megtételéhez, amely a termelés zavartalanságát és folytonosságát hivatott szolgálni.

Fentiek alapján felhívom a t. tanácsot, utasítsa az alárendelt osszes kozségi foldigénylő bizottságokat, hogy a termelés folytonossága biztosítása céljából a fennálló rendeleteket maradék nélkül tartsák be, és óvakodjanak minden olyan intézkedés megtételétől, amellyel a földek megművelését, illetőleg a termés eredményét veszélyeztetik.

A másolat hiteléül:

P. H. Az Országos Foldbirtokrendező Tanács nevében

Liebl *dr. Zolt László* s. k.

min. s. biv. igazgató ugyosztályvezető

Egyoldalas, geppel irt, hitelesitett másolat, az OFT bélyegzőjevel – OL OF 1946–33509

A Szabolcs megyei Foldbirtokrendező Tanács 1946. június 2-án jelentette az OFT-nek, hogy a jogellenes foldigénybevételek, egyes szórványos eseteket kivéve megszűntek, az előzőleg igénybe vett ingatlanokat pedig túlnyomo részben visszaadták. [OL OF 1946–33509. (209 920.)] Mint az OFT 1946. június 6-án az FM-nek jelentette, az 1946. évi IX. tc. hatályba lépése óta a foldreformmal kapcsolatos jogbizonytalanság nemcsak Szabolcs megyében, hanem az egész országban megszűntnek tekintheto. [OL OF 1946–49 475.]

154

Budapest, 1946. január 18

Az Országos Foldbirtokrendező Tanács előterjesztése a foldművelésugyi miniszterhez: a IV. számú végrehajtási utasítási tervezet ellen tiltakozik, mert az reakciós törekvéseket takar. Surgeti a fuggő kérdések jogi szabályozását és a foldhivatalok szervezeti megerősítését

Dr. Kerék Mihály, az Országos Földhivatal ügyvezető igazgatója, f. hó 7. napján rendelettervezetet adott át észrevételezés végett az Országos Foldbirtokrendező Tanács elnokének.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács mindhárom tárgyaló tanácsának teljes ülésén foglalkozott a tervezettel, s egyhangúlag az alábbi megállapításokat tette:

A tervezet a földreform újrakezdésére és megreformálására vonatkozó reakciós törekvéseket tükrözi vissza.

A tervezet a földhözjuttatottak jogának provizórikussá tételére és megszűkítésére, a volt úri birtokosok földjének visszajuttatására, a földreform végrehajtó szervei, közelebbről a földreform minden terhét viselő földigénylő bizottság tagjainak bírói úton történő felelősségre vonására tartalmaz többek között olyan intézkedéseket, melyek tárgyalási alapul sem fogadhatók el. A tervezet egyes rendelkezéseinek részletes taglalását ez okból a tanács mellőzi.

Megállapítja a tanács, hogy a tervezet fenti irányú rendelkezései szoros kapcsolatban állanak és mintegy konkretizálását jelentik az utóbbi időben a nép és földreform ellenségei által az ország minden részében tudatosan terjesztett annak a híresztelésnek, hogy a földreformot újra fogják kezdeni, az úri birtokokat 200 kat. holdig visszaadják, és a földigénylő bizottság tagjait büntető úton és anyagilag is felelősségre vonják.

Ezek a híresztelések tendenciózusak, el akarják riasztani a földtől a parasztságot, reménykedve egy esetleg bekövetkező változásban, késlelteni óhajtják a földreform befejezését, meg akarják akadályozni a reform demokratikusságának legfőbb biztosítékát, a parasztság cselekvő részvételét a végrehajtásban. A földigénylő bizottságok megrendszabályozásának ürügye alatt azok, akik úton-útfélen „rend" után kiabálnak, az „úri rend", a földesúri reform érvényesítését akarják a végrehajtásban.

Hogy az ilyen irányú törekvések mennyit ártanak a földreform, a demokrácia (ezzel kapcsolatban a békekötés, tehát az ország) és a termelés érdekeinek, nem kell külön részletezni. Éppen ezért az Országos Földbirtokrendező Tanács, mint a földreform legfőbb végrehajtó szerve, felelősségének teljes tudatában ezzel a bujtogatással, ezzel a tervezettel és minden olyan kísérlettel szemben, mely a földreform eredményeit gyöngíteni, az úri birtokosokat visszacsempészni, a háborús bűnösöket, hazaárulókat menteni, a földigénylők jogait kisebbíteni (a földreform szerveit megfélemlíteni) akarja, élesen szembefordul, s ezúttal is nyomatékosan kifejezésre juttatja, hogy az 1945:VI. törvénycikkbe iktatott 600/1945. Me. és az összes végrehajtási rendeleteket lényegileg megváltozhatatlannak tekinti. Annak kiemelésével, hogy a földreform létrejövetelével és megvalósításával is forradalmi jellegű volt, végrehajtását tehát nem lehet a mindennapi élet mértékével lemérni, feladatának tartja a tanács azt, hogy a rendeletek keretein belül az igazságot érvényre juttassa, a túlkapásokat megakadályozza, és a sérelmeket orvosolja, a törvényt és a fennálló jogszabályokat végrehajtsa, és határozatainak érvényt szerezzen. Minden igyekezetével azon van, hogy a földreformot mielőbb véglegesen befejezze azzal, hogy a kiosztott ingatlanokat az új juttatottak telekkönyvi tulajdonába adja.

Éppen ezért annak tudatában, hogy a földreform még befejezést nem nyert, és hogy több olyan kérdés van, melynek mielőbbi gyors szabályozása elengedhetetlen, az Országos Földbirtokrendező Tanács ismételten előterjesztést tesz a következő kérdések jogszabályi rendezésére:

1. A megváltási ár szempontjából a búza átszámítási árának megállapítása;
2. a juttatott ingatlanokra a tulajdonjog és a jelzálogjog bekebelezésének szétválasztása;
3. kézbesítés szabályozása;
4. közös tulajdonban álló ingatlanok megváltás alá vonása;
5. a Földbirtokrendező Alap további szervezése;
6. a terrágium[1] kérdésének szabályozása;
7. házhely céljaira történő igénybevétel kiterjesztése, a kártalanítás újabb megállapítása;
8. mezőgazdasági ingatlannal össze nem függő építmények megváltási árának kiszámítása;
9. földművesszövetkezeti központ (Országos Földművesszövetkezet) szervezése;
10. erdészeti és vízjogi kérdések szabályozása;
11. megváltási ár fizetése állami tulajdonba került erdők után;
12. királyi kisebb haszonvételek (iura regalia minora) igénybevételének és felhasználásának szabályozása;
13. legelők, nádasok, tőzegtelepek felhasználásának, illetve juttatásának újabb rendezése.

E jogszabályi rendezésen túlmenően szótöbbséggel hozott határozata alapján rámutat az Országos Földbirtokrendező Tanács arra is, hogy különösen az utóbbi időben földhivatali vonalon a szervezés és anyagi eszközök tekintetében nem kívánatos kiesések mutatkoznak, melyek a munka ütemét zavarják, az ügyek intézését és végeredményben a földreformnak befejezését késleltetik. A hibát ebben a vonatkozásban a tanács ott látja, hogy hiányzik a földhivatal vezetésében az az erőskezű hivatalvezető, aki minden idejét és erejét ennek a célnak szolgálatába tudja állítani. Erre az okra vezethető vissza a személyzet túlnyomórészt szerződésesekből álló, a földreform szolgálatára alkalmatlan volta, a feltétlenül szükséges fegyelem és ellenőrzés hiánya, s általában az a ziláltság is, mely a földhivatal ügymenetét jellemzi.

Utoljára, de jelentőségében nem utolsósorban észleli a tanács az anyagi eszközök, a földreform végrehajtásához és befejezéséhez szükséges kellő fedezet hiányát.

Az előadottak összegezése és eredményeképpen kéri az Országos Földbirtokrendező Tanács miniszter urat, hogy a tervezet tárgyalását mellőzni, a felvetett kérdések kidolgozására megfelelő szakemberekből álló – az Országos Földbirtokrendező Tanács kiküldötteit is magában foglaló – bizottságot alakítani, szervezeti és anyagi kérdésekben pedig sürgősen akként intézkedni szíveskedjék, hogy személyzeti vonalon erőskezű hivatalvezető mellett alkalmas személyzet, anyagi vonalon pedig megfelelő fedezet álljon az Országos Földbirtokrendező Tanács rendelkezésére.

Veres Péter

Háromoldalas, géppel írt fogalmazvány. — OL OF 1946–34112.

[1] Az az összeg, melyet a kőszénbánya vállalat tartozott fizetni a földbirtokosnak a szénbányászati jog átengedéséért.

A IV. számú végrehajtási utasítási tervezet mindenekelőtt kimondta, hogy 1946. január 1. napja után a községi foldigénylő bizottságok megváltás vagy elkobzás iránt csak az OFT előzetes hozzájárulásával tehetnek javaslatot, és az előzetes hozzájárulás előtt az ingatlant kiosztani nem szabad. Kimondta továbbá, hogy amíg valamely ingatlan elkobzása vagy megváltása kérdésében jogerős határozat nincs, addig a foldigénylő a kiosztott ingatlant csak mint haszonbérlő tarthatja birtokában. Elkobozni pedig csak annak a foldbirtokát lehet a tervezet szerint, akiről jogerős népbírósági ítélet állapította meg, hogy hazaáruló, illetve népellenes bűnos.

A Kerék Mihálynak tulajdonított végrehajtási utasítási tervezet az egész országban nagy vihart és felháborodást keltett. Általános volt a nézet, hogy a rendelettervezet az újgazdákkal szemben a foldreform revízióját jelentené, mert „mindazokban a kozségekben, ahol a törvény alapján jogszerűen igénybe vették a törvény 12. szakasza 3. bekezdése alapján a 100 kat. holdakat, az egész foldosztást újra kellene kezdeni. Az elkobzási eljárással kapcsolatban pedig olyan általános revíziót tervezett a rendelet, mely kifejezetten az alaptorvény megváltoztatását jelentette volna." [Szabad Nép, 1946. január 23.]

155

Budapest, 1946. január 28

Az Országos Foldbirtokrendező Tanács jelentése a földművelésugyi miniszterhez: egyes Csanád megyei kozségi foldigénylő bizottságok az utasításoknak vonakodnak eleget tenni. Az Országos Foldbirtokrendező Tanács Csanád megyében tobb igénybe vett parasztbirtokot visszaadott

A Független Kisgazda Párt Csanád megyei szervezete által miniszter úrhoz intézett beadvány két utolsó bekezdésére nézve az Országos Foldbirtokrendező Tanács tisztelettel kozli, hogy a megyei foldbirtokrendező tanácshoz intézett 19 900/1945. II. számú korrendeletében még a múlt év szeptemberében elrendelte, hogy azokat az ingatlanokat, amelyekre a kozségi foldigénylő bizottságok 1945. évi október hó 1. napjáig nem terjesztettek elő megváltási vagy elkobzási javaslatot, a jovőben csak az Országos Foldbirtokrendező Tanács dontése után lehet birtokba venni és kiosztani. Így tehát az 1945. szeptember 14-én kelt említett beadványban szorgalmazott egyik rendelkezés, az igénybevételi eljárás lezárása 1945. évi október hó 1-i hatállyal megtortént. Egyébként is az Országos Foldbirtokrendező Tanács a megyei foldbirtokrendező tanácsokhoz intézett minden rendelkezésében nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a foldművesnép foldhoz juttatását végző szervek kotelesek a fennálló rendelkezésekhez szorosan alkalmazkodni.

Ettől eltekintve az Országos Foldbirtokrendező Tanács maga is tobb ízben tapasztalta, hogy egyes foldigénylő bizottságok a hozzájuk intézett utasításoknak nem tesznek eleget. Ezek feloszlatását az Országos Foldbirtokrendező Tanács elrendelte, illetve ilyen értelmű eljárásra az illetékes megyei foldbirtokrendező tanácsot utasította. Általában az Országos Foldbirtokrendező Tanács a fennálló rendelkezések megtartásán és végrehajtásán minden irányban őrkodik. Egyébként is éppen Csanád megyében már tobb ilyen parasztbirtokot visszaadott.

A községi földigénylő bizottságoknak a beadvány utolsó bekezdésében említett intézményes feloszlatása meghaladja az Országos Földbirtokrendező Tanács hatáskörét, de különben is a községi földigénylő bizottságok a reájuk bízott feladatokat még nem végezték el, s így a velük szemben általánosan alkalmazott feloszlatási indítvány mint a demokrácia egyik, még szükséges szervének megszüntetésére irányuló törekvés időszerűtlen és helytelen.

A kiadmány hiteléül:

Vétek Sándorné
min. s. hív. igazgató h.

Veres Péter s. k.
Az Országos Földbirtokrendező Tanács elnoke

Egyoldalas, géppel írt, hitelesített másolat, az OFT bélyegzőjével. – OL FM 1945–30–75393. (171892/1946.)

A Kisgazdapárt Csanád megyei szervezete 1945. szeptember 14-én az FM-hez panaszt nyújtott be a községi földigénylő bizottságok ellen. Azt állította, hogy a bizottságok munkája „a törvénytől eltérő irányba tévedt," „egyre-másra szorgalmas, munkás, becsületes kisgazdák birtokaira tesznek elkobzási javaslatokat". Az FKP megyei szervezete kérte, hogy a parasztbirtokok igénybevétele szűnjon meg, és a foldosztó bizottságokat, miután a foldreform által előírt feladatukat teljesítették, oszlassák fel. Erre a kezdeményezésre adott választ az OFT-nek az FM-nek tett jelentése. [OL FM 1945–30–75393.]

156

Berettyóújfalu, 1946. január 31

A Bihar megyei földigénylő bizottságok nagygyűlésének kérelme az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: az OFT terjesszen a nemzetgyűlés elé törvényjavaslatot a műveletlenul hagyott földek kisajátítására

Bihar vármegyei Földbirtokrendező Tanács f. évi január hó 31-én az összes földigénylő bizottságok részére értekezletet hívott egybe. Az értekezlet célja volt az időszerű kérdések megbeszélése a földigénylő bizottságok együttes jelenlétében.

Az értekezleten megjelent Hosszúpályi község 110 tagú földigénylő küldöttsége, és kérte a megyei tanácsot, hogy Hosszúpályi község határában a tényleges helyzetet hagyja jóvá. Tehát a földigénylő bizottság által a tavasz folyamán kiosztott területeket mindenkinek hagyja meg birtokában és juttassa tulajdonul, és esetleg a megyei tanács által meghagyni rendelt ingatlanok tekintetében a tulajdonosokat kártalanítsa. A megyei tanács hozzájárult ahhoz, hogy ilyen irányú előterjesztést tesz az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz, illetve a megyei tanács által már korábban felterjesztett javaslatra soron kívül sürgős döntést kér.

Bihar vármegye községeinek összes földigénylő bizottsága egyhangúlag határozati javaslatot fogadott el, amely szerint az egybegyűlt földigénylő bizottságok

kívánságára kéri az Országos Foldbirtokrendező Tanácsot, hogy olyan irányú törvényjavaslatot terjesszen a nemzetgyűlés elé, hogy mindazoknak az ingatlantulajdonosoknak, akik az 1945–46. gazdasági évben ingatlanaikat megműveletlenül hagyják, az illetékes községi földigénylő bizottságok javaslatára teljes ingatlan megváltás alá kerüljön, tekintet nélkul arra, hogy a tárgybeli ingatlan egyébként a földreform-törvény hatálya alá tartozik-e vagy sem.

Kéri a földigénylő bizottságok együttes gyűlése az Országos Foldbirtokrendező Tanácsot, hogy a kat. holdanként megállapított két q búza műszaki költségét 50 kg-ban megállapítani szíveskedjék, mert az összes földigénylők igen terhesnek és méltánytalanul soknak tartják az Országos Tanács által megállapított műszaki költséget.

A földigénylő bizottságok egyuttes gyűlése a földigénylőkre nézve hátrányosnak tartja az Országos Tanácsnak azt az intézkedését, hogy a vételártorlesztésként befizetendő búza hatósági árát visszamenőleges hatállyal állapítja meg. A megyei tanácshoz az Országos Tanács távirati értesítése a búza hatósági áranak emeléséről f. évi január hó 28-án érkezett meg, amely rendelkezés szerint 25-től kell a magasabb hatósági árat befizetni. Kéri a földigénylő bizottságok gyűlése, hogy a foldigénylő bizottságok által február 1-ig 24 000 P-s búzaár szerinti befizetést teljes értékben tudomásul vétetni szíveskedjék, és a jövőre nézve kéri a nagygyűlés, hogy ne visszamenőleges, hanem későbbi időpontra megállapítandó esetleges hatósági áremelést adjon ki az Országos Tanács, mert a foldigénylőknél nagy zavarokat kelt a befizetések korul a hatósági áremelésekkel kapcsolatos bizonytalanság.

Egyhangúlag kimondta a földigénylő bizottságok nagygyűlése, hogy őszinte orommel udvozli Cegléd város foldigénylő bizottságának eredményes eljárását az Országos Tanácsnál és a miniszter úrnál, és egyhangúlag kijelenti, hogy a bizottság abból a földekből, amit már kiosztott, semmit vissza nem ad, és kéri az Országos Tanácsot, hogy az ingatlanok telekkonyvezéséhez ilyen értelemben járuljon hozzá.

A községi földigénylő bizottságok képviseletében:

Huszti Vincze — *ifj. Viski János*
Pásztor Pál — *Bujdosó Sándor*
Szepesi Lajos — *Lisztes Imre*

Egyoldalas, géppel irt, eredeti tisztazat. – OL OF 1946–32602. (37423.)

Az OFT 1946. február 25-én kozolte a Bihar vármegyei Foldbirtokrendező Tanáccsal, hogy a megműveletlenul maradt ingatlanok juttatása ügyében a községi foldigénylő bizottságok a termelési bizottságok útján a foldművelésügyi miniszterhez tegyenek közvetlenül előterjesztést. (A Földművelésugyi Minisztérium levéltárának 1946. évi irataiban ilyen előterjesztésre adat nem található.)

A műszaki költségek címén szedett két mázsa búza tekintetében az OFT megnyugtatja a földigénylő bizottságokat, hogy ez csak az egyéb költségek keretét képezi, a ténylegesen felmerült költségeken felul nem fogják az újgazdákat megterhelni.

157

Nagyhalász, 1946 január

A földigénylő bizottság elnökének felterjesztése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a nagy földéhség miatt szükség van az egyházi földek szétosztására

Azzal az alázatos kéréssel fordulok az Országos Tanács elé, hogy itt Nagyhalászban igen megszaporodott az igénylőknek a száma, és nem tudjuk őket kielégíteni, csak abban az esetben, hogy itt Nagyhalászban a ref egyháznak visszahagyott 100 kat. hold földjét és a római kat. egyháznak 60 kat hold föld van, ez összesen 160 kat. hold földet tesz ki, amiből a helybeli igénylőket teljesen ki tudnánk elégíteni, hogy akkor nem volna földéhes, és én mint a bizottság elnöke kérem az Országos Tanácsot, hogy tessenek odahatni, hogy mi még ezt a 160 hold földet szétoszthassuk, s hogy az egyház vezető tagjai ne kontárkodjanak a földdel, hanem azoké legyen a föld, akik azt megmunkálják, és munkájok után meg is tudnak abból élni, és családjukat a nemzetnek fel tudják áldozni. Az egyház úgyis a munkásokból tevődik össze, mert most újabban az a helyzet, hogy ezek a nincstelenek óriásian el vannak keseredve, hogy ők is ennek az országnak édes gyermekei, éppen olyan, mint bárki, és nagyon kérik általam az Országos Tanácsot és annak nemes lelkű elnökét, hogy adjon engedélyt a fent jelzett birtok szétosztására.

A nagyhalászi földigénylő bizottsági tagok nevében

Fábián Antal
bizottsag elnoke

Egyoldalas, geppel irt, eredeti tisztazat – OL OF 1946-32483.

Az OFT 1946. február 26-án kozolte a kozségi foldigénylő bizottsággal, hogy az egyházaknak 100 kat. holdat meg nem haladó ingatlanait a 600/1945. Me. sz. rendelet 12. §-ának (3) bekezdése alapján nem lehet földjuttatás céljára igénybe venni.

158

Fertőszentmiklós, 1946. február 21

A földigénylő bizottság és a földigénylők kérelme az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a földosztást befejezték, de a volt birtokosok fellebbezései miatt nyugtalanok. Az Országos Földbirtokrendező Tanács tegyen pontot a földreform ügyére

Fertőszentmiklós kozségben a földreformi eljárás úgy nyert befejezést, hogy a birtoklevél már mindenkinek a tulajdonában van, kiosztatlan terulet nincsen, és olyan ingatlan sincsen, amelyik elmunkálva nem volna. A munkálatok során az őszi vetés tobb, mint amennyi az előző években szokott lenni. A tavasziak alá már megkezdték a trágyázást és az osszes tavaszi munkákat, és az a legnagyobb szorgalommal folyik, kulonosen az ország súlyos kozellátási helyzetét tekintve, nagyobb teruleten szándékoznak cukorrépát termelni.

Mindezek dacára a földhozjuttatottak körében bizonyos nyugtalanság észlelhető, amennyiben a volt tulajdonosok egymás után adják be fellebbezéseiket, így gróf Széchenyi Bálint és társai (Országos Földbirtokrendező Tanács 14618/1945. III. sz. a., továbbá a volt Eszterházy hitbizományból kapott 50 kat. hold rét ellen is fellebbezés van beadva, amelynek tárgyalása 1946. március hó 10-én lesz – innét-onnét is hallatszanak hangok a további fellebbezéseket illetően). Ily módon és ezek következtében a lakosság nyugtalan, nem meri és nem akarja ingatlanait úgy kezelni, különösen trágyázni, mintha már egész biztos volna az, hogy az övé. Ez a légkör a termelés súlyos rovására megy, miért is kérjük, hogy Fertőszentmiklós földreformi ügyére végleges pontot tenni szíveskedjék, azzal, hogy semminemű változás ne történhessék, mert mi, fertőszentmiklósiak a körülöttünk elfekvő falvak lakosainál sokkal kevesebb átlagos földreformi ingatlant kaptunk, mint azok, és így őket figyelembe véve, távolról sem vagyunk ott, ahol ők, minőségről pedig beszélni sem lehet, mert az övéké a volt hercegi hitbizomány legjobb ingatlanai lettek.

Mi fertőszentmiklósiak 391 igénylő között csak 1250 holdat tudtunk elosztani, és ebben még a házhelyek is benn vannak, és így család szerint csak öthat kat. holdig tudtunk kiegészíteni, s környező községekben az átlagos kiegészítés 11–12 kat. hold.

Mexikópusztaiak fellebbezése az 50 kat. hold rétet illetően is minden alapot nélkülöz, amennyiben a juttatott ingatlanok náluk 13 és fél hold, ebből Sopron megyei tanács döntése szerint fél holdat vettek el, így fellebbezésük minden alapot nélkülöz, sőt úgyszólván jogtalan, mert a többi ingatlanaik is kiválóak, fertőszentmiklósiak pedig erre a kis rétre nagyon is rá vannak szorulva, mert elsősorban nincsen rétjük, másodsorban ezek a földek osztályzás szerint be lettek sorozva a jó minőségbe, és így, akik ebből kaptak, mellette nagyobb mennyiségű rossz földhöz is jutottak, mindennemű kötelezettségüknek eleget tettek, és ha ezt elveszik, a kiosztás teljesen felborul, és úgyszólván káosz és fejetlenség lesz, mert még egy bizottság nem fog alakulni, amelyik a földreformba belenyúljon, már most kihangsúlyozzuk, hogy mi sem vállaljuk tovább, mert egy újabb kiosztást, illetve elvonást nem lehet keresztülvinni, mert az majdnem lázadást fog előidézni.

A felhasználási terv elkészült, és így a kataszteri munkálatok kárára fog menni az egész.

Tisztelettel

Földigénylők és kfb tagjai:

özv. Locsmándi Józsefné *Rozsonits Ferenc*

Kétoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, 92 földhozjuttatott saját kezű aláírásával – OL OF 1946–33004. (39188)

Az iraton levő feljegyzés szerint az Országos Földbirtokrendező Tanács a feleket 1946. március 10-re megidézte.

Az OFT 1946. március 13-án a mexikópusztai volt gazdasági cselédeket kötelezte, hogy Fertőszentmiklósnak 50 kat. hold rétet adjanak át. A juttatási alap egyébként is túl nagy Mexikópusztán, egy igényjogosultnak átlagban 9 kat. hold szántót és 4 kat. hold rétet osztottak ki. [Ugyanott.]

Szentes, 1946. március 3

A „Magyar Alföld" tudósítása a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének nagygyűléséről: „Aki a földet vissza akarja venni, az meghal!"

Kobozzák el a bevetetlen földeket! - követelte a barázdák dolgozóinak szentesi nagygyűlése.

Vasárnap délelőtt, a szeles, tavaszi napfényben sok ezer főnyi dolgozó sorakozott fel, hogy meghallgassa a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének szónokait Szentes és környéke földmunkásai, újgazdái, törpebirtokosai megtöltötték a hatalmas Apponyi teret, nagy figyelemmel kísérték a szakszervezetek és pártok küldötteinek szavait.

Nagy Gyorgy, a szentesi szakszervezetek titkárának megnyitója után Miskolczy Imre, a termelési bizottság tagja, a Szociáldemokrata Párt részéről emelkedett szólásra. Hangsúlyozta a munkáspártok és a szakszervezetek együttműködésének fontosságát, különös tekintettel a súlyos gazdasági helyzetre. Rátért ezután a termelési kérdésekre. A bányászok széncsatájához hasonlóan a mezőgazdasági dolgozók, elsősorban az új földhozjuttatottaknak szintén termelési csatát kell indítaniok. Az őszi munkákra rátérve megemlítette, hogy igen sokan vettek fel államkölcsönt, azt azonban nem a termelésbe fektették be, hanem földjüket műveletlenul hagyták.

A vetőmagkiosztás már időszerű volna. A vetőmagkészlet itt is van, kiosztását azonban egy bizonyos klikk hátráltatja. A vetőmagot a klikk engedelye nélkül, a klikk megkerülésével fogjuk kiosztani.

A mintegy 600 új szentesi kisbirtokos közül alig 20 százalék jelentkezett cukorrépatermesztésre. Figyelmébe ajánlotta a hallgatóságnak a kendertermelés előnyös feltételeit.

A parlamenti jobboldal aknamunkája

Miskolczy Imre után Mikecz János, a Magyar Kommunista Párt szentesi szervezetének titkára lépett a szónoki emelvényre. Megemlékezett arról, hogy idestova egy esztendeje osztották fel a nagybirtokokat. Most, egy év után, a reakció ki akarja húzni a földet az újgazdák lába alól.

A Kisgazdapárt egyik csoportja, a reakciós nagytőkések és gazdag ügyvédek, a földjeiket visszaszerezni akaró nagybirtokosok minduntalan azon próbálkoznak, hogy a földet visszapereljék azoktól, akiknek végre egy esztendővel ezelőtt kiosztották. És hangot is adnak követeléseiknek. Legutóbb, amikor Dadi Imre interpellált, rámutatva, hogy ennek a társaságnak élén jár Mindszenty-Pehm hercegprímás (zajos tüntetés Mindszenty ellen) akkor ezek az urak tapsoltak. Nem Dadi Imrének, hanem Mindszentynek.

A Kisgazdapárt jobbszárnya az 1921-es, kommunisták ellen hozott törvényjavaslatot akarta továbbra is a köztársaság és a demokrácia védelmére fenntartani. Ez a javaslat a munkások, dolgozók élcsapata, az annak idején a földmunkások, gyári kommunisták ellen készült. Amikor az emberi szabadságjogok

védelmére hivatkoznak, ki akarják mondani, hogy csak azt a reakciós és fasiszta társaságot lehet üldözni, amelynek létszáma otven főt meghaladja. Vigyáznunk kell nagyon. Ez a társaság azt akarja továbbra is, amit eddig, uralkodni akar, élősködni akar. Éppen ezért a dolgozóknak szervezeteik segítségével a két munkáspárton keresztül vissza kell verni ezeket a támadásokat. Meg kell védeni a földet.

A nagygazdák szabotálnak!

Ezután Szőke Mátyás, a Földmunkás Szakszervezet szentesi járási titkára szólt a nagygyűléshez. Megállapította, hogy a súlyos és nehéz gazdasági helyzet terheit ma is a dolgozóknak kell viselniok. Surgette, hogy a hónapok óta munkanélkül álló nincstelen földmunkásságot a város közmunkák létesítése révén – mint ahogy azt a szakszervezet korábban már indítványozta is – juttassa munkalehetőséghez. Követelte, hogy a földmunkásságot mentesítsék a közmunkaváltság alól.

A gazdák nem hajlandók a szakszervezet által megállapított munkabéreket megfizetni, hanem inkább földjeiket műveletlenül hagyják.

Nem tűrhető, hogy ezután is a nagygazdák zsírosodjanak, gyarapodjanak, a munkásság pedig lerongyolódjék, tönkremenjen gazdaságilag, testileg és lelkileg.

A gazdasági reakció mesterkedése arra irányul – mondotta Szőke Mátyás –, hogy a szétzilált gazdasági helyzetet rendbe hozza, de kizárólag a munkásság rovására. Ezért nem hajlandók magasabb munkabéreket fizetni. A mi válaszunk erre az, hogy mi igenis ragaszkodunk a magasabb munkabérekhez, és ha nem hajlandók jonni, hogy kozosen állapítsuk meg a munkabéreket, meg fogjuk állapítani mi magunk, és ha valamelyik csak azért nem hajlandó odaadni részmunkára a földjét vagy nem hajlandó munkást alkalmazni, mert magasak a munkabérek, majd beműveljük a földet, és a termés a miénk lesz. (Élénk helyeslés.) Nem fordulhat ismét elő, hogy, mint az őszi munkálatoknál, egyszerűen azért, mert magas volt a szántási díj és magasak voltak a munkabérek, a szentesi határban tobb olyan földbirtokos akadt, aki 100–200 holdas birtokából egy talpalatnyi földet sem művelt meg.

Tobbek kozott ott van Jurenák Ede 200 holdja és Matyó Sándor volt városi főkertész, aki kozel 100 holdas birtokából szintén semmit sem munkált be az ősszel. Koveteljuk ezeknek a földeknek azonnali elkobzását. (Úgy van! Helyes! Nagy taps!)

Koveteljuk, készítsen a földigénylő bizottság a termelési bizottsággal karoltve azonnal listát a beműveletlen földekről. Ezeket el kell kobozni, és odaadni azoknak, akik azt majd be fogják munkálni. (Élénk helyeslés.)

A gazdasági reakcióhoz, a szabotáló nagygazdákhoz hozzászegődnek egyes reakciós ugyvédek is: itt Szentesen dr. Balázs Imre, dr. Vecseri István, dr. Péter Ernő. Meg kell jegyeznem, hogy dr. Vecseri István nemcsak hogy segíti ezeket a reakciós szabotálókat, hanem a földreformot az ősszel meg is támadta azzal, hogy kirugdosta az újgazdák mezsgyekaróit. Ennek a dr. Vecseri Istvánnak az eltávolítását koveteljuk a kozéletből, de még Szentes városából is.

Kemény harcot kell megvívnunk a földreform terén a közeljövőben, nemcsak a termelés terén, hanem azon keresztül is, hogy telekkönyveztetni tudjuk a kiosztott földeket – folytatta Szőke Mátyás. Szövetségünk álláspontja az, hogy földet vissza nem adunk! (Nem bizony!) Aki a földet vissza akarja venni, az meghal! (Nagy zúgás. Meghal!) Én itt kijelentem, hogy ahová a volt földtulajdonos be meri tenni a lábát, akár azért, hogy valamit onnan elvigyen, akár azért, hogy ott megingassa hitükben az új földbirtokosokat, verjék ki onnan! (Úgy van! Helyes!) Nincs annak semmi értelme, hogy huszonöt hivatalt állítsunk fel, amelynek költségeit megint csak az újgazdák nyögnék. Követeljük, hogy a telekkönyvezés mihamarabb bekövetkezzék. Ezután a termelési csata megnyeréséhez szükséges tervszerű gazdálkodásról szólott.

A földmunkások nyugdíja és a csereakció

A tervszerű gazdálkodás legelső feltétele, hogy irányítani tudjuk a gazdálkodást, ami a termelési bizottságok közvetlen feladata. A termelési bizottságokat mindenütt meg kell erősíteni. Úgyszólván napok kérdése a vetőmag beszerzése és helyes elosztása, az üzemanyag, az igaerők helyes elosztása, a gépek, traktorok helyes beosztása. Ne történhessen meg az, ami az ősszel megtörtént, hogy csak annak szántottak, akinek terménye, csirkéje, kövér baromfija volt, de nem jutott traktor annak, akinek csak az a pénze volt, amit az államtól kapott kölcsön. Koveteljük, hogy traktorokat kizárólag azok vehessenek igénybe, akiknek nincs igaerejük, követeljük, hogy az állam a tavaszi munkálatokra is folyósítson kölcsönt az újgazdáknak, hogy be tudják munkálni földjüket, és ezzel is hozzájáruljanak gazdasági helyzetünk rendbehozatalához.

Követeljük, hogy a csereakció keretén belül a nincstelen földmunkásság is részesüljön iparcikkekben, ne csak azok, akiknek búzájuk, terményük vagy zsírjuk van. Követeljük, hogy ne csak a reakciós tisztviselőket és a nem megfelelő munkaerőket szanálják, hanem vegyék elő a nyugdíjasok listáját is, és mindazokat töröljék belőle, akik munkaképesek, és akiknek megfelelő vagyonuk van ahhoz, hogy meg tudjanak élni belőle. Az így felszabaduló összegből folyósítsanak nyugdíjat a nincstelen földmunkásság és azok részére, akiknek családfenntartóját vitte el a háború.

Nem lehet, hogy azok kapnak nyugdíjat, akiknek a nélkül is megvan a jó zsíros megélhetésük, ugyanakkor azonban a hadiözvegyek, akiknek pillanatnyilag annyi pénzük sincs, hogy a kenyeret kiválthassák, nevetségesen alacsony összegű segélyüket késve kapják meg. A bányászok a széncsatát megindították. Mi a kötelességünk nekünk? Az, hogy ezt a csatát átvigyük a mezőgazdasági termelésbe. Ha ezt a csatát az 1946-os gazdasági évben meg tudjuk nyerni, a gazdasági reakció minden mesterkedése csődöt mond, mert a reakció mesterkedései csak gazdasági zűrzavar esetén életképesek.

Követeljük végül, hogy a határba beosztott körzetbizalmiak ne csak a nagygazdák soraiból kerüljenek ki, be kell vonni ezekbe az új földtulajdonosokat, haszonbérlőket, félesbérlőket is! – fejezte be beszédét Szőke Mátyás.

Utána Erdei Mihály, a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének alelnöke emelkedett szólásra.

A földmunkásságot ma három kérdés érdekli – mondotta –, mely szorosan összefügg s földmunkásság és mezőgazdaság kérdésével. Ez a három kérdés: a föld kérdése, a munkabér és a biztosítás kérdése.

Elsősorban a földreform kérdésével foglalkozott, és megállapította, hogy a földreform gyors befejezését, az új földtulajdonosok érdekeit védeni hivatott szervekbe (földhivatal, földbirtokrendező tanács) befurakodott reakció, a volt földesurak és nagytőkések érdekeit védő elemek késleltetik.

A Földmunkások Országos Szövetsége felszólítja Magyarország mezőgazdasági munkásságát, hogy hívó szavára egy napon mozduljon meg és tüntessen a földreform befejezése mellett. (Helyeslés.) Ebben a kérdésben nyílt harc kezdődött meg a földműveslakosság és a reakciós törekvések között. Ebben a harcban nem fogunk félreállni, még akkor sem, ha ökölre vagy fegyverre kerül a sor.

Amikor a magyar földműveslakosság ellen ez a társaság felvonul, 600 000 földhozjuttatottal és félmillió földnélküli munkással találja magát szemben. És ha hívó szavunkra ez a tömeg megmozdul, még csírájában el tudjuk tiporni azokat a bitangokat, akik Magyarország mezőgazdasági munkásságának, gazdasági fejlődésének útját állják.

A földreform kérdésével kapcsolatban szólt a telepítés kérdéséről is, sérelmezve, hogy a kitelepített svábok birtokait levitézlett nyilasoknak, volt földbirtokosoknak osztják ki, de abból a nincstelen földmunkásságnak nem jut. Ennek oka elsősorban abban keresendő, hogy a választásokon abszolút többséget kapott Kisgazdapártba betolakszik minden olyan elem, amely a munkásosztályt igyekszik kiszorítani.

Ha betolakodók akarják törekvéseinket megakadályozni, kénytelenek leszunk az előbb említett eszközökhöz folyamodni. Tömegerőnket, szervezett erőnket kell latba vetni.

Nem a szovetségnek van szüksége a földmunkások tömegeire, hanem a földmunkásság tomegeinek van szükségük a Földmunkás Szövetség összefogó erejére.

A felosztott földbirtokok fel nem osztható javai a földművesszövetkezet tulajdonába mennek át – mondotta –, amit azután meg kell majd váltani. Az Országos Földbirtokrendező Tanács kiadott egy rendelkezést, hogy a szovetkezetek ezeket azonnal váltsák meg, csak azt nem mondták meg, hogy miből. Indítványozta, hívja fel a szentesi földmunkás nagygyűlés határozatilag az Országos Földbirtokrendező Tanácsot, óvakodjék ilyen rendelet kiadásától, melyek a földhözjuttatottak és azok szövetkezeteinek tönkretételét célozzák.

Magyar Alföld, 1946. március 5. „Aki a földet vissza akarja venni, az meghal!"

1946. március 17

A földhözjuttatottak országos kongresszusának határozatai: követelik a földreform és az újgazdák megsegítését

Határozati javaslat

A Magyar Kommunista Párt 1946. március 16-ára és 17-ére a földhözjuttatottak országos kongresszusát hívta össze Budapestre. A kongresszus, amelyen részt vettek az ország valamennyi járásából a földigénylő bizottságok legöntudatosabb, legharcosabb tagjai

a következő határozatokat hozta:

1945. március 17-én, egy évvel ezelőtt jelent meg az ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete „A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról". Ez a rendelet új korszakot nyitott a magyar földművesek életében, mely maga a földigénylő bizottságok útján, mérhetetlen lelkesedéssel látott hozzá a földreform megvalósításához. A nép eldöntötte az ezeréves pert a nagybirtokosok ellen a dolgozók javára! És most, a földreform-rendelet egyesztendős fordulója alkalmából hálatelt szívvel fordulunk a hatalmas Szovjetunió és a dicsőséges Vörös Hadsereg felé. Ők tették lehetővé, hogy Magyarországon a demokratikus átalakulás megindulhjon, hogy a magyar parasztság felszabaduljon a nagybirtok politikai és gazdasági hatalma alól.

Testvéri üdvözletünket küldjük az ipari munkásságnak, mely legjobb erőinek felsorakoztatásával segítségünkre volt a földreform megvalósításában, irányította és vezette a harcunkat az úri birtokosok ellen. A parasztság és ipari munkásság szövetsége – demokráciánk fennmaradásának és megerősödésének e legszilárdabb alapja – örökre összekovácsolódott ebben a harcban.

I.

A földhözjuttatottak azonban felháborodással állapítják meg, hogy 1945. ősze óta, különösen pedig a választások után, az úri birtokosok egyre erősebb támadást indítottak a földreform ellen. Alig van olyan község Magyarországon, ahol a volt földbirtokosok, a népnyúzó ügyvédek, a megyei tanácsokba és földhivatalokba befurakodott reakciós elemek segítségével ne igyekeznének megbolygatni a múlt év első felében végrehajtott földreform rendjét. A földhözjuttatottak hétszázezer főnyi tábora állandó bizonytalanságban él, mert nem tudja, nem veszik-e vissza tőle azt a földet, amelyet a demokráciától kapott. Megdöbbenéssel tapasztalják, hogy a földbirtokreform ellen irányult törekvések még a földreform végrehajtására hivatott legfelsőbb szervekben is felütötték fejüket.

A magyar demokrácia megerősítése és a mezőgazdasági termelőmunka zavartalansága érdekében halaszthatatlan sürgős feladatoknak tartjuk és

követeljük:

1. A földbirtokreform befejezését oly módon, hogy *a kiosztott birtokok a földhözjuttatottak kezén mindenképpen megmaradjanak.* Ha a felosztás a földreform-törvény értelmében indokolatlan volt, a régi tulajdonos másutt, vagy pénzben kapjon kárpótlást, kivéve azokat a parasztbirtokosokat, akik 50 holdnál kevesebb földdel rendelkeztek a földreform előtt.

1946. április 1-e után senki ne indíthasson eljárást felosztott birtoka visszaszerzésére.

2. A kiosztott földekre vonatkozólag a műszaki munkák haladéktalan elvégzését és a telekkönyvezés meggyorsítását. E célból a műszaki személyzet nagymérvű emelését, mérnöki oklevéllel nem rendelkező, de a feladat ellátására alkalmas szakemberek bevonásával, rövid tanfolyamok útján.

3. Azoktól, akik Nyugatra menekültek és 1945. október 31-ig vissza nem tértek, a birtokot mindenképpen el kell kobozni.

4. Azoknak a földjét, akik támogatták a német fasiszta háborút vagy magatartásukkal egyébként bizonyságot szolgáltattak arról, hogy a nép ellenségei, véglegesen elkobzottnak kell tekinteni.

5. Az egységes gazdálkodás és irányítás alatt álló, több birtokos tulajdonát képező, 100 holdon felüli, már felosztott családi birtokok felosztottak maradjanak, abban az esetben is, ha egy-egy tulajdonos részilletősége nem éri el a 100 holdat.

6. Azonnal távolítsák el a megyei tanácsokból és földhivatalokból azokat, akiknek intézkedéseiből vagy a földigénylőkkel szemben tanúsított magatartásukból kitűnik, hogy akadályozzák a földreform befejezését vagy a földhözjuttatottak érdekei ellen dolgoznak.

7. A kiosztott házhelyek azonnali kimérését és azoknak a juttatottak nevére való telekkönyvezését.

8. A nincstelen magyar földművesek sürgős áttelepítését a svábok ingatlanaira és a svábok összeköltöztetését, hogy az áttelepítés haladéktalanul megkezdődhessék.

Felhívjuk az ország összes földigénylő bizottságait, hogy addig is, amíg félreérthetetlen kormányintézkedés nem történik, a földreform befejezése érdekében, erélyesen álljanak ellent az úri birtokosok támadásának, védjék meg a földhözjuttatottak érdekeit, és tegyék magukévá a jelszót: *Földet vissza nem adunk!*

II

A tavaszi mezőgazdasági munkák sikeres lebonyolítása érdekében követeljük:

9. Sürgős intézkedést, hogy az új földhözjuttatottak vetőmaghoz jussanak.

10. Rendelet kiadását, hogy a termelési bizottságok bárki igaerejét az igaerő birtokosa földjének megművelése után méltányos pénzbeli ellenszolgáltatás fejében igénybe vehessék mindaddig, míg műveletlen föld van a határban.

11. A honvédség tulajdonában levő lovaknak a tavaszi mezőgazdasági munkálatok idejére a dolgozó szegényparasztság számára való átengedését. Minden Nyugatról visszahozott lovat és egyéb állatot, mivel ezek az úri birtokosok tulajdonában voltak, szét kell osztani a földhözjuttatottak között.

12. Gépjavító központok felállítását és alkatrészekkel való ellátását.

III

A szövetkezetekkel kapcsolatban követeljük:

13. A szövetkezeti mozgalom, elsősorban a földhözjuttatottak földművesszövetkezeteinek hathatós állami támogatását.

14. A régi szövetkezetek, elsősorban a Hangya megtisztítását a népellenes elemektől.

15. A földművesszövetkezetek bekapcsolását az ipari és mezőgazdasági árucsere-forgalomba. A szövetkezeteken keresztül a dolgozó szegényparasztság ellátását mezőgazdasági gépekkel, eszközökkel, traktor-alkatrészekkel, üzemanyaggal, iparcikkekkel, készpénzfizetés ellenében. Iparcikkek juttatásában azokat is részesíteni kell, akiknek cserére felhasználható terményeik nincsenek, és lehetővé kell tenni az eszközök és gépek és iparcikkek árának aratás utáni visszafizetését is.

16. A földreform során kisajátított legelő átadását a földművesszövetkezeteknek.

17. A földművelésügyi miniszter szerezzen érvényt a törvénynek és juttassa földművesszövetkezetek tulajdonába mindazokat a mezőgazdasági ipari üzemeket, amelyek a felosztott birtokok terményeit dolgozzák fel.

18. Tanfolyamok rendezését szövetkezeti vezetők kiképzésére, hogy a helyi földművesszövetkezetek vezetői a falusi dolgozók köréből kerüljenek ki.

19. Leegyszerűsített, a népi szövetkezetek céljaira alkalmas számviteli és ügyviteli rendszer kidolgozását és törvényes bevezetését.

IV

A parasztság érdekképviseletével kapcsolatban követeljük:

20. Demokratikus mezőgazdasági érdekképviselet életre hívását a mezőgazdasági kamarák helyébe. Az érdekképviselet községi, megyei és országos tagozata egyaránt választás útján állíttassék fel. Öt csoportban történjék: 1. földtulajdonnal nem rendelkező földmunkások, 2. törpebirtokosok 5 kataszrális holdig, 3. kisbirtokosok 5–10 kat. holdig, 4. kisbirtokosok 10–20 kat. holdig, 5. birtokosok 20 katasztrális holdon felül. Az érdekképviseleti szervekbe mind az öt csoport számarányának megfelelően válasszon tagokat.

21. Az érdekképviseleti szervek községi tagozatainak széles hatáskört kell biztosítani a kozség mezőgazdaságpolitikai ügyeinek intézésében, mindenekelőtt pedig a foldhaszonbérletek feltételeinek megállapításában és a bérlők kijelolésében.

V

A haszonállatok ügyének rendezésére
követeljük:

22. Minden olyan haszonállat, melynek birtokába a földműves nem bűncselekmény útján jutott, s melyet gondozott, ápolt, etetett, az ő tulajdonát képezze. Ilyen ügyekben ne lehessen pert indítani s ezzel a népnyúzó ügyvédeket gazdagítani.

VI

Mezőgazdaságunk újjáépítése és a termelés fokozása céljából feltétlenül szükséges a munkafegyelem megszilárdítása. Ennek érdekében fel kell emelni a mezőgazdasági munkásság alacsony életszínvonalát. Éppen ezért a Földmunkás Szövetség által felállított alapkövetelések figyelembevételével rendezni kell a mezőgazdasági munkásság munkabér-, munkaidő- és szabadságidő-viszonyait:

VII

A magyar parasztság tudja, hogy a mezőgazdasági kérdések szoros kapcsolatban állanak az ország egyéb gazdasági és politikai kérdéseivel, hogy követeléseinek teljesítése a nép ellenségeinek megsemmisítésétől, az ország demokratikus megerősödésétől, felemelkedésétől függ.

Ezért az ipari munkássággal és a haladó értelmiséggel szoros szövetségben követeljük.

a pénzromlás megállítását, jó pénz megteremtését,
az újjáépítés ütemének gyorsítását,
az ipari tőke szabotázsának letörését,
a gazdagok fokozottabb megadóztatását,
a kulcsiparok államosítását,
a bankok állami ellenőrzését,
a népellenes tisztviselők eltávolítását,
a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front választások előtt kiadott programjának végrehajtását.

Mindezek biztosítására követeljük a demokráciába befurakodott, a Kisgazdapárt jobbszárnyán helyet foglaló reakciós, népellenes elemeknek a politikai életből való kiszorítását.

Örömmel üdvözöljük a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt és a Szakszervezeti Tanács által létrehozott cselekvő baloldali összefogást, az ország felemelkedésének biztosítására.

VIII

A magyar parasztság azt is tudja, hogy az ország demokratikus fejlődése és a nép uralmának megerősödése nem választható el a világ demokratikus erőinek megerősödésétől, a világ-reakció megsemmisítésétől. A világ dolgozói

csak akkor kerülhetik el az újabb háború borzalmait, ha egységesen lépnek fel a háborús uszítókkal, a nép ellenségeivel szemben. Éppen ezért élesen elítéljük a magyar reakciósokat, akik Horthy szellemében cselekednek, rontják a jugoszláv, román és csehszlovák néppel való barátságunkat. A béke biztosítása, valamint hazánk felvirágzása érdekében szükségesnek tartjuk mindenekelőtt a legszorosabb és legőszintébb baráti együttműködést új nagy szomszédunkkal, a Szovjetunióval.

A magyar dolgozó parasztság nem feledkezhet meg azokról a népekről, melyek még mindig fasiszta elnyomás alatt élnek, elsősorban a spanyol népről. Felemeljük tiltakozó szavunkat Franco fasiszta uralma ellen, s harcos üdvözletünket küldjük a spanyol népnek. Meg vagyunk győződve, hogy a spanyol nép és vele együtt a spanyol parasztság, mely az 1936–1939-es nemzeti felszabadító harcában oly súlyos áldozatokat hozott felszabadulásáért, a többi szabadságszerető nép támogatásával le fogja rázni a Franco-fasizmus igáját.

Üdvözöljük a nemzeti függetlenségért és a nép szabadságáért küzdő gyarmati népeket. A felszabadult és a felemelkedés útján elindult magyar parasztság együttérzéssel kíséri a világ minden elnyomott dolgozójának küzdelmét.

Harcunkat a nép ellenségei ellen, a magyar nép felemelkedéséért mindaddig folytatjuk, míg a haladás útjából minden reakciós, népellenes erőt eltávolítottunk, míg virágzó, gyarapodó parasztgazdaságok, művelt parasztság, boldog magyar nép hazájává tesszük Magyarországot.

Otoldalas, géppel írt tisztázat. – PI Archívum. 23/13/VI/55.

161

Miskolc, 1946. március 26

A Borsod megyei földigénylő bizottságok és földigénylők megbízottai a megyei földbirtokrendező tanács elnökének és a földhivatal ügyvezetőjének eltávolítását követelik

Jegyzőkönyv

Felvétetett Miskolcon, 1946. március 26-án a Nemzeti Parasztpárt helyiségében. Jelen vannak Borsod vármegye különböző részéből összegyűlt földigénylők és földigénylő bizottságok megbízottai, szám szerint 156-an.

Jelenlevők községenként egy-egy megbízottat választanak. A megbízottak rövid tanácskozás után egyhangúlag a következő szöveg írásba foglalását kívánják:

Néhány nappal ezelőtt múlt egy éve annak, hogy a nemzeti kormány kibocsátotta a földreform-rendeletet. Akkoriban azt hangoztatták, egy hónap alatt végre kell hajtani, hogy a tavaszi munkát az új tulajdonosok megkezdhessék. Azóta egy év telt el, a tavaszi munka ideje elmúlt: nem mi vetettünk, elmúlt a nyár: mi arattunk, de nem magunknak. Eljött az ősz és még mindig kevesen voltak közöttünk, akik nyugodt lélekkel kezdhettek az őszi szántáshoz. Itt vagyunk az új tavasz küszöbén még mindig bizonytalanul és föld nélkül.

A turelmünk elfogyott, elég volt a várakozásból. Egy év óta járjuk a hivatalokat, írjuk a kérvényeket, várjuk a határozatokat, elég volt a kilincselésből. Mi nagyon jól tudjuk, hogy a földreform végrehajtásának a kinyújtása mind úri huncutkodásból, ravasz úri számításból ered, és minden tulajdonképpen a reakció aknamunkája. Azt is tudjuk, hogy ez a halasztgatás nemcsak a mi érdekeinkkel, hanem az egész nép érdekeivel, a demokratikus kormány programjával és Veres Péter elgondolásával is szemben áll, éppen ezért törvényesnek és helyénvalónak tartjuk, ha minden eszközzel ellene szegülünk, és nem tűrjük még akkor sem, ha erőszakra kerül sor.

Mivel mi szeretjük a békességet, és fölösleges összetűzéseket igyekszünk elkerülni, világosan leszögezzük álláspontunkat.

1. A Borsod vármegyei Földbirtokrendező Tanácsot és Földhivatalt meg kell tisztítani a hátramozdítóktól. Dr. Parcsetich Béla tanácselnök eddigi munkája során bebizonyította, hogy ez a hivatal nem neki való, ezt lássa be ő maga is, ne hívja ki maga ellen az erőszakot. Dr. vitéz Mátéfalvy Elek tanácsos, a földhivatal vezetője szintén nem a földreform gyors befejezésén munkálkodik, nem hisszük, hogyha ő továbbra is a földhivatal élén maradna, jövő ilyenkorra sokkal többre jutnánk. Követeljük, hogy ezt a két személyt azonnal váltsák le. Szükségesnek tartjuk, hogy a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége és a nemzeti bizottság is vizsgálja felül delegáltjainak viselkedését. Az igazság kedvéért meg kell említenünk azt is, hogy Naszvadi mérnök úr munkájával különösképpen meg vagyunk elégedve és Karácsonyi tanácstagéval is.

Követeljük, hogy a földbirtokrendező tanács a jövőben a 600-as rendelet szellemében járjon el, ne hitegessen hétről hétre, hónapról hónapra a határozathozatallal, ne másítgassa a határozatait, ne fogadja soron kívül a földbirtokosokat, és minden erejével azon legyen, hogy a foldreformot minél hamarabb befejezhessük, a kiosztott földeket telekkönyvezhessük.

2. A községek közötti vitákat elsősorban intézze a földbirtokrendező tanács, mert ezek a viták a legnagyobb akadályai a földreform gyors befejezésének.

3. A szabotáló, erőszakoskodó és felsőbb fokú ítéleteket semmibe nem vevő vagy korrupt földigénylő bizottságokat azonnal le kell váltani. Kivételt képez az az eset, ha egy megelőző határozat alapján igénybe vett vagy 1945 évben felosztott fold visszaítélését tagadja meg a földigénylő bizottság, mert akkor minden esetben a földigénylő bizottságnak van igaza.

4. Rendeletileg mondja ki a földművelésügyi miniszter, hogy aki nyugatról még mindig nem tért vissza, ne tarthasson tovább igényt földjére.

5. A házhelyosztásnál fokozottabban vegyék figyelembe a kisparasztok érdekeit.

6. Azokat a hivatalnokokat, ügyvédeket s minden egyéb olyan személyt, aki a volt földbirtokosokat bármilyen úton bármiféle ravaszkodással igyekszik a földjébe visszasegíteni, azokat mi a demokrácia és a nép ellenségeinek tartjuk, s velük szemben mindenkor ennek megfelelően fogunk eljárni.

7. Földet vissza nem adunk. Mikor ezt tesszük, köztársasági elnökünk, miniszterelnökünk, földművelésügyi miniszterünk, Rákosi Mátyásnak, a Magyar Kommunista Párt vezérének és Veres Péternek, az Országos Föld-

birtokrendező Tanács elnokének, a Nemzeti Parasztpárt elnokének szavai szerint cselekszünk.

8. Egységesen és elszántan álluhk Veres Péter mogott. Tudjuk, hogy a mi ügyunk jó kezekben van. Aki pedig Veres Pétert, a legelső magyar parasztot támadja, az velunk találja magát szemkozt. Aki neki ellensége, az a parasztságnak és az egész dolgozó népnek ellensége, annak nincs helye a dolgozók Magyarországában.

Ezt a jegyzőkonyvet tudomásulvétel végett megkuldjuk a négy miskolci párt legfelsőbb vezetőségének, a Borsod megyei Foldbirtokrendező Tanácsnak, a Foldmunkások és Kisbirtokosok Országos Szovetsége megyei titkárának, a földművelésugyi miniszter úrnak és Veres Péternek, az Országos Foldbirtokrendező Tanács elnokének azzal a kéréssel, hogy saját hatáskorukben intézkedjenek.

A jegyzőkönyvet az egybegyűltek előtt felolvastuk, és azzal a tudattal zárjuk le, hogy álláspontunk sok tízezer borsodi földigénylő álláspontja.

Kmf.

Hegyi Imre s. k.
jegyzőkonyvvezető

Megbízottak:
Olvashatatlan aláírás s. k.
Kabderon Ferenc s. k.
Olvashatatlan aláírás s. k.
Faragó Pál s. k.
Balázs Gyula s. k.
Buzi s. k.
Szabó Sámuel s. k.
Balog Gyorgy s. k.
Zsíros Lajos s. k.
Jakab Bertalan s. k.

Jkv. zárás után felszólalás: Jégh Gyulának is távoznia kell.
A másolat hiteléül:
Olvash. aláírás
fbt. kiado

Kétoldalas, géppel írt, hitelesített másolat, a Borsod megyei Földbirtokrendező Tanács bélyegzőjével. – OL OF 1946–33557 (46401)

A jegyzőkonyvi határozat másolatát a megyei foldhivatal 1946. március 28-án az Országos Foldhivatalhoz továbbította. Borsod megyében, a Sajó vidékén – a megyei foldbirtokrendező tanács jelentése szerint – 1946 február végén nem jogos földigénylők, bányászok és ipari munkások tuntetéseket rendeztek, foldet koveteltek, és helyenként a foldigénylő bizottságokat leváltották. Másutt a foldalap tulajdonába kerult épuleteket lebontották. Borsod egyébként túlnépesedett megye volt, sok foldigénylővel és kevés kioszthatő folddel, ennek folyománya volt az elégedetlenség és a sok panasz. A kiéleződott helyzet kivizsgálására az FM és az OFT repulőbizottságot kuldott ki Miskolcra. [OL OF 1946–33557., 46401., 33440–37132.]

1946. március 4-én a szomszédos Abaúj-Torna megye székhelyén, Szikszón szintén hasonló tuntetés zajlott le. Az aszalói, öngai és felsővadászi földigénylők mintegy 200 fővi kuldottsége megszállta a megyei foldbirtokrendező tanács és foldhivatal helyiségeit azzal a szándékkal, hogy a tanácsot a községi földigénylő bizottságok eredeti juttatási tervezetének a jóváhagyására kényszerítse. A tanács kényszerhelyzetében kénytelen volt ígéretet tenni arra, hogy határozatait felul fogja vizsgálni.

Az OFT a tuntetés okait kivizsgálta, és megállapította, hogy a földigénylők tuntetése „az akkori országos hangulat folyománya volt". A tomegmozgalomra részint az adott okot, hogy az aszalói, öngai és alsóvadászi földigénylők kozul a megyei foldbirtokrendező tanács sok ipari és vasúti munkást torolt. Az indokolt sérelmek kozben orvoslást nyertek, az OFT további eljárásra okot nem látott. [OL OF 1946–32623. (217018.)]

162

Cegléd, 1946. április 1

A földigénylő bizottság határozata: ha a megyei és Országos Foldbirtokrendező Tanács nem hagyja jóvá a kozségi földigénylő bizottság földkiosztását, arról végérvényesen népgyűlésen fognak dontem

Kivonat

a ceglédi kozségi földigénylő bizottság 1946. évi március 23-án megtartott ulésén készult jegyzőkonyvből.

Határozat:

Bizottság átirattal fordul a Dél-Pest megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz azzal, hogy az igénybe vett földingatlanok felméréséhez egy héten belül mérnokot kuldjon ki, ellenkező esetben ezen munkálatok elvégzéséről a bizottság saját hatáskorében intézkedik.

Továbbá, ha a birtokok igénybevételét a megyei tanács és az Országos Foldbirtokrendező Tanács nem hagyja jóvá, akkor a bizottság népgyűlést hív ossze, és majd ott lesz eldontve a birtokok sorsa. A népgyűlésen hozott határozat ellen jogorvoslatnak nincsen helye.

Az új gazdák és földigénylők országos szovetségét kell megalakítani Budapesten. Az érdekképviseletet itt helyben kell megalakítani, éspedig kulon csoportokban az 5, 10, 15, 20 kat. hold és azon feluli birtokosokból.

Azon igénybe vett ingatlanokat, melyeket a megyei tanács, illetve az Orsz. Tanács határozatilag visszaadott, ismét a foldhozjuttatottak kozott ki kell osztani.

Azon új földtulajdonosoktól, akik iga és állat hiányában foldjuket megmunkálni nem tudták, a részukre biztosított birtokot ne lehessen elvenni. Természetesen ez nem vonatkozik a szőlőtulajdonosokra.

Bizottság az eddig átvizsgált földhözjuttatottak névsorát a lehető legrövidebb időn belül megküldi a Kecskeméti Földbirtokrendező Tanácshoz, hogy az műszaki közegeit Ceglédre elküldhesse.

A kivonat hiteléül:

Török
bizottsági elnok

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztázat, a kfb bélyegzőjével. – Pest-Nógrád megyei ÁL Pest m. FH 1950–17979.

163

Szekszárd, 1946. április 29

Fürst Sándornak, Tolna megye miniszteri biztosának jelentése a megyei földbirtokrendező tanácshoz a terézmajori termelőszövetkezet működéséről

Tárgy: A lengyeli terézmajori földművesszövetkezet és a szervezés alatt álló szakiskola közötti érdekellentétek ügyében szakvélemény.

Cím felkérésére e hó 26-án és 27-én Lengyel községben tárgyrovatban nevezett ügybeni helyszíni tárgyaláson részt vettem, és az ottani tapasztalataimról kialakult véleményemet alábbiakban adom:

Előre bocsátom, hogy maga az 1945:VI. tc., amely a nagybirtokrendszer megszüntetéséről intézkedik, a létesítendő kisbirtok leghelyesebb formáját a szövetkezeti alakulásokban látja. Ma már világosan láthatja mindenki, hogy szövetkezeti alapra való helyezkedés nélkül a kisbirtokok életképessége legalábbis vitatható. A terézmajori földművesszövetkezet mintaszerű, amelynek példaadónak kellene lenni, túlzás nélkül mondva Magyarországon. A terézmajori juttatottak kizárólag a volt Nemzeti Múzeum alapítványi gazdaságának alkalmazottai voltak, akik átvették a felosztott gazdaság egész területét, annak malmát, téglagyárát, pincészetét, gyümölcs-, virág- és konyhakertészetét üzemképes állapotban, a háborús károk kovetkeztében erősen megcsökkent felszerelést, de nem vettek át, mert nem maradt ott, állatállományt. Az átvett ipartelepek, valamint kertészet üzemképes és jól működnek, ami csak a szövetkezeti munka eredménye. Az istállóik, annak dacára, hogy a felosztott gazdaságtól nem vettek át semmit, máshonnan sem kaptak állatot, tele vannak a jó kondícióban levő, minőségileg elsőrendű haszon- és igásállatokkal, szarvasmarha- és hússertés-tenyészetük máris elérte a békebeli színvonalat. Ugyanakkor, amikor más majorokban az épületek nemcsak rossz karban vannak, hanem azokat el is bontják, itt azt tapasztaltam, hogy az épületek nemcsak jó karban tatarozva vannak, hanem a háborús károkat komoly újjáépítő munkával hozzák helyre, annak dacára, hogy a szervezés alatt álló szakiskola veszélyezteti azt, hogy az újjáépítő munka gyümölcsét ők élvezzék. Ha a szövetkezet nem alakult volna meg és nem működne ilyen szépen, ilyen jó eredménnyel, úgy a malom, kertészet, pincészet ma leszerelve és üzemképtelenül állna, mert ezek egyéni kezelésben nem létezhetnének, állatállományuk lényegesen kisebb és

minőségben összehasonlíthatatlanul rosszabb lenne, szántóföldjeik, vetéseik korántsem volnának olyan állapotban, mint azt a szemlén láthattuk. Ha a szövetkezetet megszüntettetnék, vagy ha annak tagjai sorába nem olyan emberek kerülnének be, akik a majd ott maradó tagokkal együtt tudnak továbbra is dolgozni, feltétlenül nagy visszaesést fog okozni a jelenlegi állapottal szemben, *de elképzelhetetlen romboló hatása lenne a megszűnésnek a már megalakult, de közel sem így működő, valamint a még ezután megalakítandó szovetkezeteknél.* Terézmajori földművesszövetkezet, azt mondhatom, ideális állapotokat teremtett. Azt, amit a szövetkezet például a kevésbé feltűnő legelőjavítási munkák terén végez, olyan eredménynek kell megállapítanom, amely felülmúlja minisztérium ilyen irányú várakozásait, nemcsak megyei viszonylatban. Miután a magam részéről a szakoktatást éppen a telepítési területen elengedhetetlenül szükségesnek tartom, azt a megoldást ajánlom, hogy a lengyeli kastély mellé javasoljon a tanács 25 kat. hold földet, amely területen az alsó fokú szakiskola keretében megvalósítható és bemutatható minden, amire az alsó fokú oktatásnak szüksége van. Nem tartom azonban megfelelőnek, hogy ugyanott középfokú intézet, sőt népfőiskola is létesüljön, méghozzá a virágzó szövetkezet megszüntetésével.

Az ingyenes oktatásra vonatkozóan az a véleményem, hogy az csak látszólag ingyenes, mert az állam így elesne az egész terület egyéb jövedelmétől, de az ingyenes oktatást maga Benedek igazgató úr is csak átmenetileg tartja beadványában, amint ezt velem szóban közölte. Azt illetően, hogy a szövetkezeti tagok nagy része nem igényjogosult, mert sváb, nem foglalhatok állást, de Benedek igazgató úr is jelen volt, amikor megállapíttatott, hogy cca. 30 német közül kettő a volksbundista, akikről az utólag derült ki, a többi olyan kategóriába tartozik, amely kategóriában tartozók, ha történetesen saját földdel rendelkeznének, ma is háborítatlanul birtokban volnának. A földreform célja nem lehet az, hogy volt gazdasági cselédeket sújtson. Azt, hogy a svábok kitelepítése következtében megürülő szövetkezeti tagsági helyekre kik kerüljenek, a telepítés kapcsán kell majd megoldani, és feltétlenül szükségesnek tartom, hogy a tagok kiválasztásánál a szövetkezet vezetőségének módja legyen közreműködni azért, mert nem oda való elemek feltétlenül szövetkezet bomlását idéznék elő, ami a már elmondottak alapján országos viszonylatban is nem kívánatos. Azt illetően, hogy az ingatlan parcellázva nincs, kifogást emelni nem lehet, mert ha ez a szövetkezeti tagoknak így megfelel, akkor a parcellázás felesleges, és termelési szempontból feltétlenül parcellázatlan szövetkezeti művelés a kívánatos. Azt illetően, hogy nem közérdek a szakoktatással szemben a szövetkezet fennmaradása, az a véleményem, hogy egyrészt elég a négy, már a megyében működő és egy szervezés alatt álló szakiskola 25 hold földdel, de feltétlenül fontos közérdek, hogy ilyen példaadóan mintaszerű szövetkezet további fenntartása, éppen a szövetkezeti gondolat érdekében, amire mindent lehet mondani, csak azt nem, hogy az nem közérdek. Az egyéb, a szövetkezettel támasztott igényeket illetően a tanács maga is megállapíthatta, hogy az erdészetnek van elég földje, míg a lengyeli székely földigénylők tartalékföldje kikerül a kitelepítés során még felszabaduló földekből.

Általában feltétlenül fenntartandónak kell mondanom a terézmajori földművesszövetkezetet, annál is inkább, mert egy korábbi szemle során már meg-

győződtem arról, hogy a tagok úgyszólván egyhangúlag a szövetkezeti munka mellett vannak, és azok, akik kitelepülni szándékoztak, kijelentették, hogy szándékuk nem a szovetkezet ellen irányul, hanem éppen a szervezés alatt álló szakiskola igazgatójának kijelentései késztették őket a kitelepítés kérdésére, mert félnek attól, hogy a szovetkezetet kívülről bontják meg.

Fürst Sándor s. k.
Tolna m. termelesi miniszteri biztosa

Kétoldalas, géppel írt másolat. – Szekszárdi ÁL MFT 1946–16218.

Az FM dunántúli és Duna–Tisza kozének termelési miniszteri biztosa a Tolna megyei termelési miniszteri biztos véleményét magáévá tette, és 1946. május 11-én kérte az OFT-t, hogy a terézmajori termelőszövetkezet további működését biztosítsa. Az OFT a Tolna megyei Foldbirtokrendező Tanácstól kért 1946. június 18-án véleményes jelentést. Erre azonban nem kerult sor, mert a terézmajori szövetkezet megszűnt. Az iratot 1949. szeptember 9-én irattárba tették.

164/a

Békés, 1946 május

A békési foldhozjuttatottak memoranduma az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz: tiltakoznak az alapjuttatás megváltoztatása miatt, és követelik a földek sürgős telekkonyvezését

Beadvány

Alulírottak mint foldhozjutottak előre is tiltakozunk az ellen a vármegyei foldbirtokrendező tanácstól eredő gondolat, illetve rendelkezés ellen, amely rendelkezésnek a célja a jelenlegi kiosztott földparcelláknak további felaprózása, mely parcellák jelenleg is olyan keskenyek, hogy a juttatott család munkaképességét és tehetségét jelenlegi nagyságuk mellett sem tudja kellően és gazdaságosan kifejteni, ha pedig a rajta való megélhetési lehetőséget vesszük figyelembe, akkor még indokoltabb a tiltakozásunk az ellen, hogy a jelenlegi ot-tíz kat. holdból két-három kat. holdat még levágjanak, vagyis a jelenlegi foldbirtokrendező tanács is elkovesse vagy pedig elkövetni engedje azt a birtok szerencsétlen elaprózódást, amit csak a múlt háború után, a dolgozó nép vercjtéke után előállított javakból élősködő kapitalista rendszer hiénái és a nemzet sírásói elkovettek.

A jelenlegi foldreform oda irányult, hogy olyan kis, piros cserepes tanyás kisbirtokokat kell létesíteni, mely birtokon egy család a munkaképességét a legmagasabb fokra úgy saját, mint az ország javára kifejthesse. Ezt a nemes gondolatot minden józan dolgozó ember magáévá teszi, és ezt tűzzel-vassal meg is védi.

Tiltakozunk az ellen, hogy akik még nem kaptak földet, azok részére két-három holdak levágásával teremtsenek földet, mert azok részére is lehet földet osztani, ha szétosztják azokat a birtokokat, mely birtokokon a tulajdonosok soha egy gaz szálat keresztbe nem tettek, hanem birtokukat másokkal dolgoztatják, és ők pedig élnek here módjára. Ezeket a birtokokat tessék felosztani. Ahelyett, hogy ilyen agyrémekkel teszik bizonytalanná a földhözjuttatottak helyzetét és rontják munkakedvüket, illetve országépítő alkotó munkaambíciójukat, inkább a kiosztott kisbirtokok a juttatottak nevére haladéktalanul telekkönyveztessék. Ezt annál is inkább sürgősen követeljük, mert

Földet vissza nem adunk!!!

Négyoldalas, részint géppel, részint kézzel, tintával írt, eredeti tisztázat, 190 földhözjuttatott saját kezű aláírásával. – OL OF 1946–34715.

Az OFT a panaszt 1946. május 22-én a Békés megyei Foldbirtokrendező Tanácsnak küldte meg azzal, hogy a tervezett csökkentés módjáról és jellegéről haladéktalanul tegyen jelentést.

164/b

Gyula, 1946. június 25

A Békés megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: Békés községben a kevés föld és a sok igénylő miatt az alapjuttatást revízió alá kellett venni

A nagybirtokrendszer megszüntetése tárgyában kiadott 1945. évi 600. Me. sz. rendelet, illetőleg 1945. évi VI. tc. végrehajtása Békés vármegyében ugyanúgy, mint valószínűleg az ország tobbi vármegyéjében is, úgyszólván napok alatt történt. Ennek a hihetetlenül gyors munkának letagadhatatlan eredménye, hogy a nagybirtokrendszer lába alól a földet kihúzta, mielőtt ellenállást gyakorolhatott volna, és a nincstelen parasztság százezres tömegeinek foldhöz juttatásával valóra váltván azok évszázados álmát, a magyar demokrácia legerősebb eleven védőbástyáját kiépítette.

A gyors végrehajtásnak emellett a két eredménye mellett, bár jelentőségükben ehhez nem mérhető módon, jelentkeztek hátrányai is.

Maga az alaprendelet csak sejttette egy magasabb birtok és termeléspolitikai terv körvonalait. Nem voltak azonban világosan körülírva a szükségletek, emiatt azok fedezésére gondoskodás nem történhetett.

Maguk az érdekeltek, igen nagy százalékban, múlt év tavaszán még nem bíztak a földreform valóságában. Nem jelentkeztek emiatt földigénylési kérelmukkel. A foldigénylő bizottságok a rendelkezésükre álló foldet a jelentkezők között osztották szét. Kevés lévén az első jelentkezők száma, egyes igénylőknek sok esetben bőven jutott. A rövid idő miatt nem volt idő a jogosultság komoly elbírálására. Az újságok, plakátok, politikusok nem mindig a rendelet szellemében adták meg felvilágosításaikat. Következménye az lett, hogy igen sok jogo-

sulatlan csúszott be a juttatottak közé. A földigénylő bizottsági tagok néha nem tudtak felülemelkedni saját, valamint rokonsági és baráti körük anyagi érdekein, a sógoroknak, barátoknak, esetleg saját maguknak, egyes esetekben bővebben juttattak.

Mindezek a hibák az idő teltével mindjobban előtérbe kerültek. Az igen sok esetben saját hibájukból kielégítetlenül maradt tömegek, a hazatérő hadifoglyok stb. mind erőteljesebben követelték földhöz juttatásukat. A támadások elől a földigénylő bizottság nem tudott kitérni, s így Újkígyóson, Orosházán, Békésen pl. az egész határt újraosztották, anélkül, hogy erre őket bármelyik felettes szerv felszólította volna.

A megyei tanács mindezeknek tudatában a földigénylő bizottság által beterjesztett juttatási jegyzékek felülvizsgálatánál iparkodott a gyors végrehajtás hibáit, éppen a jogos földigénylők érdekében orvosolni.

A rendelkezésre álló birtokpolitikai adatok, valamint a földigénylő bizottság által annak idején végrehajtott kiosztás adatainak figyelembevételével megállapította a vizsgálata tárgyává tett községben az alapjuttatás mértékét, valamint a gyermekek száma szerinti emelkedés nagyságát.

Ennél az eljárásnál az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak a Csorvás községi juttatások tárgyában hozott 29 707/945. III. számú és a pusztaszőlősi juttatások tárgyában hozott 2471/1945. III. számú rendelkezéseire támaszkodhatott, melyek lényegükben ilyen eljárást tartalmaznak.

Felülvizsgálatánál elsősorban a jogszabálysértő juttatások megállapítására, másodsorban pedig a túljuttatások megszüntetésére szorítkozott.

A túljuttatásokat azonban, hacsak azok nem voltak egy holdon aluliak, vagy pedig nem indokolta azokat a földnek rosszabb minősége, vagy a juttatottnak különös érdemei (internált, kiváló gazda stb.) minden egyes esetben törölte.

Megfigyelése ugyanis az volt, hogy az elégedettség annál nagyobb, minél egyenlőbb az elbírálás.

A megyei tanácshoz beérkezett panaszokból is megállapítást nyert, hogy azokban a községekben a legtöbb a panasz, legnagyobb az elégedetlenség, ahol a földigénylő bizottság nem mért egyenlő mértékkel.

Ahol a földigénylő bizottság a szükséghez mérten állapította meg az alapjuttatás mértékét, s a kielégítést a jogosultsági sorrendben, a juttatást pedig sorshúzás alapján végezte, nemigen van panasz még abban az esetben sem, ha ez az alapjuttatás három hold, a gyermekenkénti emelés pedig $^1/_2$ hold volt. (Békéssámson.)

Alaptermészete ugyanis az embereknek, hogy még a szegénység is jobban elviselhető, ha valamennyien s egyformán vagyunk szegények.

A megyei tanács lényegében az ez ideig felülvizsgált községek esetében, az egy Békés községet kivéve, az alapjuttatás nagyságát abban a területben állapította meg, mint ahogy a juttatások nagyobb része történt. De ha megállapította, minden ettől eltérő juttatást túljuttatásnak minősített, és ha nem volt kellőleg indokolt, törölte.

Ezeket a vizsgálatokat legtöbb esetben a földigénylő bizottság megbízottjainak jelenlétében és meghallgatásával végezte.

A megyei tanács határozatai a földigénylő bizottság magánvéleménye szerint

is igazságosak és közmegnyugvást okozók voltak, éppen az egyenlő elbírálás miatt.

A megyei tanácsnak a túljuttatások lefaragásával kapcsolatban nincsenek aggályai, hogy ezek miatt bárkit sérelem érhet vagy pedig emiatt a földreform szinte újból kezdődik.

A megyei tanács határozata ugyanis nyolc napon át a községben közszemlére van téve, és az ellen mindenki, aki azt magára sérelmesnek tartja, jogorvoslattal fordulhat az Országos Tanácshoz.

Ha túljuttatás miatt történik a jogorvoslat, vagy amint jogszabályellenes juttatásnál a teljes torlés miatt a megyei tanács a fellebbezett parcellákat nem juttatja tovább, a jogorvoslat eldőltéig meghagyja eredeti juttatott birtokában, s addig az államkincstár nevére telekkonyvezteti.

Ezáltal eléri, hogy a megyei tanács határozata ellen beadott jogorvoslatok elintézése nem gátolja a telekkönyvezést, ha a panasz jogos, konnyen orvosolható, s végul, hogy a túljuttatások lefaragása által teruletek szabadulnak fel a jogos igények kielégítésére, jogos panaszok orvoslására vagy esetleg a foldhiány miatt meg nem oldható kozérdekű cél megvalósítására.

Az alapjuttatás mértékét a rendeletnek megfelelően a megyei tanács sohasem állapította meg három holdon alul. Így a már kiosztott ingatlanok elaprózódása legfeljebb olyan mértékig fordulhat elő, ameddig a rendelet is megengedi. Ismételten hangsúlyozni kívánja a tanács, hogy az alapjuttatás mértékét is az egy Békés kivételével általában abban a mértékben állapította meg, ahogyan a foldigénylő bizottság juttatása általában történt.

A megyei tanács a végrehajtásnál nem is gondolt a foldigénylő bizottság által már birtokba helyezett jogos juttatott kimozdítására és a foldek újraosztására. Gyakorlatilag a megyei tanács úgy tervezi a végrehajtást, hogy akinél túljuttatás fordult elő, ennek megfelelő nagyságú teruletet a juttatott ingatlan egyik, mondjuk keleti mesgyéjével párhuzamosan levágja. Ha a szomszédos juttatottnál is fordult elő ilyen túljuttatás, az ennek megfelelő részt a nyugati mesgyével párhuzamosan vágja le, hogy a két darab egymás mellé keruljon. Így lesz elérhető, hogy a továbbjuttatás céljaira nagyobb darab foldek – szélső esetben ez a tovább juttatandó terulet egy hold lesz – álljon rendelkezésre.

Ezeknek a levágott földeknek továbbjuttatásánál letagadhatatlanul előfordulhat, hogy az új juttatott foldjét ugyanabban a dűlőben, egymáshoz kozel ugyan, de mégis két-három darabban kapja meg.

Ez azonban még mindig sokkal kedvezőbb helyzet, mint semmit sem adni. Ha ugyanis igen sok jogosult foldigénylő marad ki a földosztásból, ez ugyanolyan ellenérzést, gyűlölködést keltene a szegény paraszti tomegekben, mint annak idején a vitézi telkek keltettek – mint Veres Péter is megállapítja egyik munkájában.

Az a tény, hogy az újonnan behelyezendő jogos foldigénylők egy része két, esetleg három darabban kapja meg ingatlanát, gazdaságilag letagadhatatlanul hátrányos. Ha azonban meggondoljuk, hogy a már birtokban levő juttatottaknak egy igen jelentős százaléka torpebirtokos, akinek birtoka ma a juttatás után két, esetleg tobb darabban van, mégpedig egymástól rendszerint igen távol, esetleg a határ kulonböző részében, a túljuttatások lefaragása és tobb

darabban való továbbjuttatása által előálló helyzet kedvezőbb formában ugyan, de azonossá válik a torpebirtokos földhözjuttatottnak helyzetével. Ez a kérdéskomplexum pedig, mihelyt gazdaságilag országos viszonylatban elkészítik a belterjes gazdálkodásra való áttérés terveit, az ideiglenes telekkönyvezés befejezése után megindúló szakszerű mérnöki munkálatok során úgyis megoldandó és megoldható kérdés.

Békés vármegye községei közül Békés volt az egyetlen község, ahol a megyei tanács az alapjuttatás mértékének megállapításainál lényegesen eltért a földigénylő bizottság által foganatosított kiosztástól.

Tette pedig ezt azért, mert Békés községben a földbirtok-politikai adatok szerint a földigénylők száma 3736. Ezek közül juttatásban részesült 1237 igénylő. Áttelepült 266. Érdemtelen 700. Juttatásban nem részesült igénylők száma tehát 1533, az összes jelentkezett földigénylőknek 41%-a.

A földigénylő bizottság a földreform kezdete óta a határt egy ízben már átosztotta, és az eredeti 10 holdas alapjuttatást öt holdra szállította le. A fentebb jelentett adatok az átosztás utáni állapotra vonatkoznak.

A megyei tanács a földigénylő bizottság megbízottaival egyetértésben a kielégítetlen földigénylők igen nagy számára, a panaszokra és elégedetlenségre való tekintettel a jó minőségű földeknél az alapjuttatás mértékét három holdban, a rosszabb minőségű földeknél pedig négy holdban állapította meg. Ez az alapjuttatás gyermekenként egy-egy holddal emelkedik.

A felulvizsgálat során a túljuttatások lefaragása és a jogszabályellenes juttatások torlése által mintegy 1900 hold terület szabadult fel. Ez a terület átlag öt holddal számítva mintegy 380 kielégítetlen jogos földigénylő juttatására lenne elegendő.

A tanács véleménye szerint ezzel a területfelszabadítással Békés községben, ahol a földosztás miatt a panasz a legnagyobb, a feszültség némileg éppen az egyenlő elbírálás által enyhíthető.

Letagadhatatlan, hogy az eredeti juttatás csökkentése mintegy 835 juttatottat érint, de letagadhatatlan az is, hogy ha túljuttatások csökkentését nem hajtja végre a megyei tanács, az összes földigénylők 41%-a nem részesül a földreform áldásaiban, és mégcsak az a megnyugvása sem lehet meg, hogy azért nem jutott földhöz, mert bár a legszükségesebb mértékre szorították a juttatást, földhiány miatt nem jutott.

Területet kellett továbbá felszabadítani azért is, hogy a házhelyszükséglet kielégítéséhez szükséges terület biztosíttassék.

Hátrányos az alapjuttatásnak ez a csökkentése abból a szempontból, hogy az újonnan behelyezendő juttatottak több egymáshoz közel fekvő, de mégis két-három darabban kapják meg új ingatlanaikat. Helyzetük azonban még mindig előnyösebb lesz annál, mint aki semmit sem kapott, sőt még a törpebirtokosoknál is, akiknek földje esetleg a határ legkülönbözőbb részein fekszik szétszórtan.

Hátrányos a háromholdas alapjuttatás abból a szempontból is, hogy az eredeti terv, az életképtelen törpebirtokok helyett életképes kisbirtokok alakuljanak, emiatt nem valósítható meg.

Ez azonban nem Békés községi, hanem általános jelenség a földreform végrehajtása után. Igen sok község állapította meg három holdban az alapjuttatás

mértékét, minden tanácsi beavatkozás nélkül is, mert a rendelkezésre álló föld kevés, a foldigénylő pedig sok volt.

Amint Veres Péter mondja: „Nem segít itt semmi felülről diktált elméleti magyarázat és indokolás. A foldosztásnál a parasztságnak kell hogy dontő szava legyen. Ha a parasztság ragaszkodik hozzá, hogy inkább kisebb darabot kapjanak, de mindenki kapjon, akkor a népi akaratnak érvényesülni kell. A legkisebb életképes darab egy hold."

A megyei tanács, bár Békés esetében a foldhiány szukségessé tette volna, hogy a juttatással három hold alá szálljon, megoldottnak látta a feszültség levezetését az R.-ben engedélyezett minimum betartásával is. Egyébként a megyei tanácsnak az a kulonbozó foldigénylő bizottságéval tokéletesen egyező szerény véleménye, hogy a bekovetkező egy-két esztendő alatt az új földhözjuttatottaknak mintegy 20–30%-a a juttatott foldjéről onként lemond. Mint már fentebb ismertette a tanács, a juttatottak kiválasztása a gyors végrehajtás miatt nem történhetett meg. Amint azonban a juttatottak meg nem felelő része tudatára ébred, hogy a torvény nem tőkét, hanem munkaeszkozt juttatott részukre és a fold csak annak számára jelent megélhetést, aki azt szereti és bánni is tud vele, a foldet a reá nem méltók, minden kulső kényszer nélkul otthagyják.

Az így felszabaduló foldek lennének azok, amelyek felhasználásával az életképtelen torpebirtokokból az életképes kisbirtokok megteremthetők, és amelyeken keresztul megvalósítható a foldreform tulajdonképpeni célja, az évszázadok óta elnyomott magyar parasztság politikai, társadalmi, gazdasági és szellemi felemelése.

Nagy Károly s. k.
Békes varmegyei Foldbirtokrendező
Tanács elnoke

Dr. Ürmossy Károly s. k.
Rákóczi Mihály s. k.
Kiss Zoltán s. k.
Pálinkás Gábor s. k.
Bálint Imre s. k.
Marhás Sándor s. k.
a tanács tagjai

Négyoldalas, géppel írt másolat. – OL OF 1946–34715.

Budapest, 1946. május 13

Az 1946. évi IX. törvénycikk a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról[1]

I. FEJEZET

A telepítés

1. §. A Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. évi november hó 20. napján hozott határozata alapján Németországba áttelepített magyarországi német lakosság által visszahagyott minden vagyon tulajdonjoga tehermentesen a magyar államra száll.

2. §. A jelen törvény alapján a magyar állam tulajdonává vált ház-, mező- és erdőgazdasági ingatlanok, továbbá az ezekkel kapcsolatos mező- és erdőgazdasági ipari üzemek – ide értve a telepítés céljából szükséges kisipari üzemeket is – valamint termények, állatok, gazdasági és háztartási felszerelési tárgyak és

[1] A törvényjavaslat miniszteri indokolása:

A Szovetséges Ellenőrző Tanácsnak Potsdamban 1945. évi november hó 20. napján hozott határozata végrehajtásaként a magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítése tárgyában kiadott 12 330/1945. Me. sz. rendelet alapján megkezdődött a magyarországi német lakosságnak Németországba áttelepítése.

Az említett rendelet alapján – előzetes becslés szerint – mintegy százezer család kitelepítéséről kellett intézkedni; a kitelepítendők kozul korulbelul 70 000 család foglalkozik foldműveléssel.

Az 1945:VI. törvénycikkel törvényerőre emelt 600/1945. Me. számú rendelet végrehajtása során a kitelepítésre kerulő családoktól eddig elkoboztak: Volksbund-tagság címén 106 680 kat. hold, hazaárulás és népellenes bunosség stb. címén mintegy 100 000 kat. hold, osszesen tehát 206 680 kat. hold ingatlant. Az elkobzott ingatlanon felul a kitelepítés folytán meguresedő ingatlanok kiterjedése hozzávetőlegesen 250 000 kat. holdra becsulhető.

Az elkobzott ingatlanok jó részét a foldreform végrehajtása során a foldhozjuttatottak már birtokba vették, és ezért a már említett 12 330/1945. Me. számú rendelet végrehajtása kapcsán tulajdonképpen osszesen mintegy 300 000 kat. hold kiterjedésű ingatlan benépesítése válik szukségessé. Ha ebből a teruletből a helyi igények kielégítésére 50–100 000 kat. holdat leszámítunk, előreláthatóan 200–250 000 kat. hold fold sorsáról kell gondoskodni.

Minthogy a magyarországi német lakosságnak Németországba áttelepítése folytán meguresedő ingatlanok jó részét a német lakossággal egyutt lakó és itt maradó népesség megművelni nem tudná, viszont az ország más teruletén a foldreform végrehajtása során tekintélyes számú igényjogosultat ingatlan hiányában nem lehetett foldhoz juttatni, szukségképpen adódik az az egyeduli célravezető megoldás, hogy ezeket az ingatlanokat telepítésre kell felhasználni.

Előzetes becslés szerint a szóban levő ingatlanok betelepítésével mintegy 20–25 000 magyar családot lehet foldhoz juttatni. A magyarországi német lakosság kitelepítése tehát ezen a ponton szorosan kapcsolódik a foldreform mielőbbi végleges befejezéséhez, mert a 600/1945. Me. számú rendelet végrehajtásával kapcsolatban felmerult jogos igények kielégítésére – az alig számottevő tartalékteruleteken kívul – csak a német lakosság kitelepítése folytán meguresedő ingatlanok használhatók fel. Ebből a meggondolásból kiindulva a törvényjavaslat a telepítést a foldreform befejezésének kérdésével egyuttesen kívánja szabályozni. Ennek megfelelően a törvényjavaslat első fejezetében a telepítést, második fejezetében pedig a foldreform mielőbbi befejezését célzó kérdéseket tárgyalja.

egyéb ingóságok a földbirtokrendező alap állagához tartoznak, és azokat az 1945. évi VI. törvénycikkel törvényerőre emelt 600/1945. Me. számú rendelet (továbbiakban R.) alapján eddig juttatásban nem részesített helyi földigénylők kielégítésére, illetőleg telepítési célokra kell felhasználni. A felhasználás tekintetében az R. és annak végrehajtására vonatkozó jogszabályok irányadók a jelen törvényben foglalt eltérésekkel.

3. §. A jelen törvény alapján a magyar államra szállt, a 2. § alá nem eső egyéb vagyon felhasználásáról a minisztérium rendelkezik.

4. §. (1) Telepítés útján juttatásban részesíthetők:

a) a jelenlegi lakóhelyükön juttatásban nem részesült igényjogosultak,

b) a csereingatlan juttatására igényjogosultak,

c) az 1937. évi december hó 31-i határokon kívül eső területektől nem önként átjött magyar népesség közül az R. 14. §-a alá eső személyek[1],

d) az 1937. évi december hó 31-i határokon kívül eső területekről nem önként átjött magyar népesség közül az R. 15. §-a alá eső személyek legfeljebb huszonöt kataszteri hold föld, továbbá ház, gazdasági élő és holt felszerelés erejéig.[2]

e) az 1937. évi december hó 31-i határon belül eső területről a háború előtt kivándorolt magyar népesség közül visszatérő, az R. 14. §-a alá eső személyek.

(2) Az okszerű telepítés érdekében kert, ház és legfeljebb két kataszteri hold mezőgazdasági ingatlan juttatásban részesíthetők azok is, akik nem vagy nem élethivatásszerűen foglalkoznak földműveléssel (orvos, szülésznő, tanító, kovács, bognár, csizmadia stb.). Ezek részére élethivatásuk folytatásához szükséges berendezési és felszerelési tárgyak is juttathatók.

(3) Telepítés útján ház, kert és legfeljebb két kataszteri hold mezőgazdasági ingatlan juttatásban részesíthetők az R. 36. § első bekezdésének 1. pontja alá eső személyek akkor is, ha élethivatásuk nem a földművelés, feltéve, hogy a juttatás vagyoni helyzetuknél fogva indokolt. Ugyanilyen mérvű juttatásban részesíthetők a demokrácia szolgálatában írói, művészi vagy tudományos munkássággal kiváló érdemeket szerzett, azok a számottevő vagyonnal nem rendelkező írók, művészek, akiket a Magyar Művészeti Tanács és tudósok, akiket a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megjelölt tudományos intézmény erre érdemesnek talál.

(4) Az R. 36. §-a azzal nyer kiegészítést, hogy a telepítés során az igényjogosultság elbírálásánál az R. 14. §-a alá eső hadirokkantakat, hadiözvegyeket és hadiárvákat is előnyben kell részesíteni.

(5) Telepíteni csak azokat lehet, akik áttelepülni önként hajlandók.

5. §. Telepítés útján az R. 38. §-ában megjelölt személyeken felül juttatásban nem részesíthető:

a) aki az R. alapján jelenlegi lakóhelyén már juttatásban részesült, kivéve, ha a juttatott ingatlannak más ingatlannal felcserélése földbirtokpolitikai szempontból indokolt,

[1] A 600/1945. Me. sz. rendelet 14. §-a alá eső személy az, aki földművescsaládból származik, és a mezőgazdasági termelés élethivatása.

[2] A 600/1945. Me. sz. rendelet 15. §-a azokat nevezi meg, akik a nemzeti ellenállásban és a németellenes szabadságharcban kimagasló érdemeket szereztek.

b) aki gazdálkodási kotelezettségének személyesen nem tudna eleget tenni, kivéve a hadirokkantakat,

c) aki ıszákos vagy megrögzott munkakerulő életmódja miatt telepítésre alkalmatlan,

d) aki csődben van vagy volt.

6. §. A telepesnek lakóházat vagy lakóházrészt, továbbá a szükséghez és lehetőséghez képest gazdasági és háztartási felszerelést is kell juttatni.

7. §. (1) A telepesek a juttatott vagyontárgyakért megváltási árat és eljárási költséget kotelesek fizetni. A megváltási ár és eljárási koltség megállapítására, fizetésének módjára, továbbá a juttatott vagyontárgyakra vonatkozó elidegenítési és terhelési tilalomra az R. és annak végrehajtására vonatkozó szabályok az irányadók.

(2) A 6. § alapján juttatott lakóház, illetőleg lakóházrész megváltási ára a házadóról szóló 1927. évi 200. PM számú hivatalos osszeállítás 9. §-ának (4) bekezdésében megállapított legkisebb haszonérték minden pengője után tizenot pengő, mely osszegben csak a földadó alá nem eső ingatlanok s azoknak az alkotórészeknek és tartozékoknak a megváltási ára foglaltatik, amelyekre a végrehajtási árverés hatálya kiterjed. Az ekként megállapított megváltási árat métermázsánként negyven pengő búzaár figyelembevételével Tisza-vidéki szokványminőségű búzára kell átszámítani.

(3) A jelen törvény alapján juttatott berendezés, gazdasági, háztartási és egyéb felszerelés megváltási árának megállapításánál az R. 41. §-ában foglaltakat értelemszerűen kell alkalmazni.

8. §. (1) A telepítést az R. 48. §-a alapján létesült foldbirtokrendező testuletek a melléjük rendelt földhivatalok kozreműkodésével hajtják végre.

(2) A Népgondozó Hivatalnak a belső telepítésre vonatkozó hatáskore megszűnik.

(3) Az illetékes foldbirtokrendező testuletek a Népgondozó Hivatal eddigi betelepítéseit is felulvizsgálhatják, és a szukséges intézkedéseket megtehetik.

9. §. (1) A telepítést az Országos Foldbirtokrendező Tanács által készített általános és részletes telepítési terv szerint kell végrehajtani.

(2) A telepítési terv elkészítésénél a mezőgazdasági ingatlanok 10%-át későbbi kiosztás, illetőleg csere céljára kell tartalékolni, ha a községben (városban) a felhasználásra kerülő mezőgazdasági ingatlan terulete legalább ötszáz kataszteri hold.

10. §. A telepesek birtokba vezetése után az érdekelt községi földigénylő bizottsagokat újjá kell alakítani, és a bizottságokban a telepesek részére számarányuknak megfelelő tagságot kell biztosítani.

11. § (1) A telepestől és háza népétől a telepulés meg nem tágadható s tőluk a községi kötelékbe felvételért díj nem kovetelhető.

(2) A telepes és háza népe az áttelepítés és birtokba vezetés tényével az ingatlan fekvése szerinti községben kozségi illetőséget szerez, és ettől kezdve gyakorolja ebből folyó jogait, és teljesíti kotelezettségeit.

(3) A telepítés által érintett torvényhatósági és kozségi testuleti hatóságok kiegészítésére és újjáalakítására esetleg szukséges szabályokat a belugyminiszter rendelettel állapítja meg.

12. §. A telepesek gazdálkodásának irányítására és ellenőrzésére telepfelügyelőket lehet alkalmazni.

13. §. (1) A telepes kimozdítható, ha

a) a birtokba vezetés után nyereségvágyból elkovetett bűntett vagy vétség miatt jogerősen elítélték,

b) a népbíróság jogerősen elítélte,

c) a juttatott ingatlanon önhibájából a helyi átlagosnál feltűnően rosszabbul gazdálkodik vagy földjének megművelését, illetőleg lakóházának, gazdasági épületének, felszerelésének karbantartását vagy gondozását elhanyagolja,

d) a juttatott vagyontárgyakat gazdaságilag indokolt szükség nélkül elhasználja, elidegeníti vagy zálogba adja,

e) iszákos vagy megrogzott munkakerulő életmódjánál, vagy egyéb oknál fogva telepítésre alkalmatlannak bizonyult.

(2) A telepes kimozdítása tárgyában a kòzségi földigényló bizottság, illetőleg a telepfelugyelő indokolt javaslatára a teruletileg illetékes megyei földbirtokrendező tanács határoz. A telepes kimozdítására vonatkozó határozat a telepes háza népére is kiterjed.

(3) A telepest a juttatási határozat kézbesítésétől számított három év után kimozdítani nem lehet.

14. §. A kimozdított telepes a juttatott vagyon megszerzésére fordított kiadásai visszatérítését, valamint a szukséges és hasznos beruházásai megtérítését igényelheti. Az igény tárgyában az Országos Földbirtokrendező Tanács határoz.

15. §. (1) A 12 300/1945. Me. számú rendelet hatálya alá eső személy koteles a tulajdonában (birtokában) levő ingatlant, annak alkotórészeit, tartozékait, továbbá állatállományát és egyéb ingóságait a rendes gazda gondosságával kezelni és fenntartani, valamint a szokásos mező- és erdőgazdasági munkálatokat (talajelőkészítést, vetést, ultetést, állat- és novénygondozást) a gazdálkodás eddigi rendje szerint elvégezni mindaddig, amíg vagyontárgyait az arra illetékes szerv tőle át nem veszi.

(2) Az előbbi bekezdésben megjelölt személy, ha fenntartási, kezelési és gondozási kotelezettségének nem tesz eleget vagy ingatlanait nem műveli meg és ezáltal a termelés csokkenését okozza vagy egyéb kárt okoz, a bűntettekről és vétségekról szóló 1878:V. tc. 361. és 363. §-aban foglalt megkulonboztetés szerint a hűtlen kezelés vétségét, illetőleg bűntettét koveti el és az ezekben a §-okban foglalt buntetéssel buntetendő. A bűnvádi eljárás hivatalból indul meg.

II. FEJEZET

A földreform befejezését célzó rendelkezések

16. §. (1) Azokat az ingatlanokat, amelyekre az 1946. évi január hó 1. napjáig megváltás vagy elkobzás iránt javaslatot nem terjesztettek elő, csak az Országos Földbirtokrendező Tanács határozata alapján lehet birtokba venni és kiosztani.

(2) Az 1946. évi január hó 1. napja után csak azoknak a foldigénylőknek az igényét lehet figyelembe venni, akik azt a megjelolt időpontig rajtuk kívulálló okból (katonai szolgálat, hadifogság, deportálás, súlyos betegség stb.) nem jelenthették be személyesen vagy hozzátartozóik útján.

(3) Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés nem vonatkozik a jelen torvény alapján megváltott vagy elkobzott, továbbá a magyarországi német lakosság kitelepítése folytán megüresedő ingatlanokra, valamint az áttelepulőkre sem.

17. §. (1) Az R. 4. §-a azzal egészíttetik ki, hogy el kell kobozni azoknak a foldbirtokát és az R. 7. §-ában megjelolt egyéb vagyontárgyait is, akik az 1944. évi október hó 15. napja után lakóhelyukről onként, vagy bár az úgynevezett Szálasi-kormány utasítására, de egyébként személyukre nézve egyénileg megállapítható kényszerhelyzet fennállása nélkul Németországba vagy a németek által megszállott valamely más ország területére távoztak és az 1945. évi október hó 31. napjáig lakóhelyukre, illetőleg birtokukra vissza nem tértek.

(2) Arra nézve, aki mint katonai vagy munkaszolgálatos kotelékben álló személy az ország teruletét zárt alakulattal, abba beosztottként hagyta el, a kényszerhelyzet fennállását védelmezni kell. Nem védelmezhető a kényszerhelyzet azoknál, akiknek katonai vagy munkaszolgálatos behívása eredeti lakóhelyukről való onkéntes elmenekulésuk után más helyről történt.

(3) Azokat, akik utólag a kényszerhelyzetet, valamint azt igazolják, hogy az 1945. évi október hó 31. napjáig onhibájukon kívul nem térhettek vissza, az (1) bekezdés alapján elkobzott és foldreform céljára felhasznált, de az R. alapján egyébként megváltás alól mentes ingatlanaikért az alábbi 19. és 20. §-okban foglaltak szerint kell kártalanítani.

18. §. (1) Az R. 14. §-a alá eső elkobzást szenvedő személy házastársát és kiskorú leszármazóit, ha a leszármazók száma négy vagy ennél kevesebb, az elkobzott ingatlanból tíz kataszteri holdig, ha pedig a leszármazók száma négynél több, tizenot kataszteri holdig terjedő juttatásban lehet részesíteni. A házastárs juttatásban csak akkor részesíthető, ha igazolja, hogy házastársának az elkobzás alapjául szolgáló magatartásával, illetőleg cselekedeteivel magát nem azonosította.

(2) Az előbbi bekezdésben foglaltak alapján juttatásban nem részesíthetők a Volksbund-tagok házastársai és leszármazói, továbbá a 12 330/1945. Me. számú rendelet folytán Németországba áttelepulni köteles személyek.

19. §. (1) Az 1946. év január hó 1. napja előtt foldreform céljára igénybe vett és kiosztott ingatlant – az alábbi kivételtől eltekintve – a tulajdonosnak visszaadni nem lehet.

(2) Az (1) bekezdésben említett ingatlant az R. 14. §-a alá eső parasztbirtokosnak vissza kell adni, ha a tulajdonát képező ingatlan területe otven kataszteri holdnál kisebb, és azt az érvényben levő jogszabályok ellenére vették igénybe.

(3) A (2) bekezdésben foglalt rendelkezés végrehajtása során kimozdított igényjogosultnak – lehetőleg lakóhelyén – más ingatlant kell juttatni.

20. §. (1) Annak az R. 14. §-a alá eső parasztbirtokosnak, akinek a tulajdonát képező ingatlana otven kataszteri holdnál nagyobb és ingatlanát kétszáz kataszteri holdon aluli részében az érvényben levő jogszabályok ellenére vették

igénybe, az R., illetőleg a jelen törvény szerint az igénybevétel alól mentes ingatlanáért – ha azt a kiosztás miatt már visszaadni nem lehet – minden esetben azonos értékű megfelelő csereingatlant kell adni, lehetőleg a kiosztott ingatlanhoz legközelebb eső olyan ingatlanból, mely földreform céljára igénybe vétetett és a 19. § (2) bekezdése alapján esetleg kimozdított igényjogosultak igényeinek kielégítése után is csereingatlan céljára rendelkezésre áll.

(2) Az állam, törvényhatóság, város, község, egyház és legeltetési társulat részére az érvényben levő jogszabályok ellenére igénybe vett és kiosztott ingatlanáért – amennyiben arra lehetőség van – azonos értékű megfelelő csereingatlan juttatható.

(3) Ha az 1946. évi január hó 1. napjáig az érvényben levő jogszabályok ellenére az R. 14. §-a alá nem eső, de egyébként gazdálkodással élethivatásszerűen foglalkozó személy ingatlanát vették igénybe és osztották ki, részére a tulajdonát képező ingatlan száz kataszteri holdat meg nem haladó részéért azonos értékű csereingatlant kell juttatni, ha nincs elég csereingatlan, vagy ha az ingatlan tulajdonosának élethivatása nem a gazdálkodás, az ingatlan valóságos és teljes becsértékének megfelelő kártalanítást kell fizetni.

21. §. (1) Az R. 12. §-ának utolsó bekezdése azzal nyer kiegészítést, hogy ha nincs elegendő csereingatlan, vagy ha a megváltást szenvedőnek a gazdálkodás nem élethivatása, részére valóságos és teljes becsértéknek megfelelő kártalanítást kell fizetni.

(2) Az előbbi bekezdés rendelkezéseit kell értelemszerűen alkalmazni az R. 15. és 46. §-a alá eső személyekre is, ha az R. 15. §-a alá eső személy ingatlana már kiosztást nyert, az R. 46. §-a alá eső személy ingatlanát pedig visszajuttatni nem lehet.

22. §. (1) Az 1944. évi január hó 1. napján osztatlan közös tulajdonban volt, továbbá a telekkönyvileg vagy természetben megosztott, de együttes gazdasági kezelés és irányítás alatt állott ingatlanokból – az egyéb feltételek fennforgása esetén – összesen száz kataszteri hold (Budapest székesfőváros határától számított 30 km-es körzeten belül ötven kataszteri hold) mezőgazdasági ingatlan mentes a megváltás alól. A jelen bekezdés alkalmazása szempontjából a gyámság alatt levő kiskorú ingatlanait a gyám (vagyonkezelő) ingatlanaival nem lehet összeszámítani azon a címen, hogy az ingatlanok együttes gazdasági kezelés és irányítás alatt állanak, feltéve, hogy a gyám (vagyonkezelő) nem a szülő.

(2) Ha a társtulajdonosok (társbirtokosok) között az R. 14. vagy 15. §-a alá eső személy van, az (1) bekezdésben foglalt mentesség a kivételezésre jogosult személy birtokának száz kataszteri holdon felüli részéig, legfeljebb azonban a hivatkozott §-okban foglalt megkülönböztetés szerint összesen kettőszáz, illetőleg háromszáz kataszteri holdig terjed.

(3) Az (1) és (2) bekezdés szerint mentesített terület a társtulajdonosokat (társbirtokosokat) a megváltott ingatlanra vonatkozott tulajdonjoguk arányában illeti meg. Ezt az arányt a száz kataszteri holdon felül mentesített ingatlanrészre az R. 14. vagy 15. §-a alá eső személy javára az Országos Földbirtokrendező Tanács indokolt esetben megváltoztathatja.

(4) Az R. 19. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezések azzal az eltéréssel irányadók, hogy a társtulajdonosokat (társbirtokosokat) – figyelem-

mel az (1) bekezdésben foglaltakra is – összesen legfeljebb száz kataszteri hold mezőgazdasági ingatlannal lehet kártalanítani.

(5) Az (1) bekezdésben megjelölt ingatlanokat az R. 12. §-ának utolsó bekezdésében foglaltak alkalmazása szempontjából össze kell számítani. Az R. 11. §-ának alkalmazásánál ilyen összeszámításnak helye nincs.

(6) Ha az (1) bekezdésben megjelölt ingatlanokat az 1946. évi január hó 1. napja előtt kiosztották, a jelen törvény 19. és 20. §-ában foglaltakat kell értelemszerűen alkalmazni.

23. §. Az R. 29. §-ának első és második bekezdése akként módosul, hogy azokban a községekben, ahol legeltetési társulat van, az igénybe vett legelőt földművesszövetkezetnek kell juttatni, kivéve, ha az igénybe vett legelőt az igénybevétel előtt már a község haszonbérelte; ilyen esetben a legelőt osztatlanul a község tulajdonába kell juttatni.

24. §. (1) Annak az R. 14. §-a alá eső kishaszonbérlőnek, aki az igénybe vett ingatlant tíz évre vagy ennél hosszabb idő óta haszonbérelte, valamint azoknak, akik az 1936:XXVII. törvénycikk alapján jutottak kishaszonbérlethez, az általuk haszonbérben bírt, az R. alapján igénybe vett ingatlanból – az R. 35. §-ában megállapított igényjogosultság fennforgása nélkül is – akkora terület juttatható, amellyel a saját ingatlana huszonöt, szőlő és gyümölcsös esetén öt kataszteri holdra nyer kiegészítést. A haszonbérleti idő tartamának megállapításánál a szülő és gyermeke haszonbérletének idejét össze kell számítani.

(2) Az előbbi bekezdésben érintett kishaszonbérlők javára eredeti kishaszonbérleti ingatlanaikból kell az ott meghatározott mennyiséget visszajuttatni, mégpedig azok részére, akik tanyával is bírnak, belsőségük környékén kell volt kishaszonbérletük területéből az (1) bekezdés szerint visszajáró részt visszajuttatni. Ugyanezt a rendelkezést kell alkalmazni a haszonbérelt ingatlanon levő, nem a kishaszonbérlő által emelt egyéb építményre is, ha a kishaszonbérlőnek más ilyen épülete nincs. A szőlő és gyümölcsös juttatásának mértékét a fennálló rendelkezések figyelembevételével kell megállapítani, azzal az eltéréssel, hogy a haszonbérelt ingatlanon a kishaszonbérlő által telepített, két évnél fiatalabb szőlőt és gyümölcsöst, valamint az öt évnél fiatalabb diótelepítvényt a juttatás szempontjából szántóterületként kell számításba venni.

25. §. (1) Elkobzott vagy megváltott ingatlan hiányában, vagy ha az elkobzott és megváltott ingatlan házhely céljára nem alkalmas vagy nem elegendő, a városokban – a 2400/1945. FM számú rendelet 1. §-ának utolsó bekezdésében foglalt korlátozás mellett – az Országos Földbirtokrendező Tanács előzetes hozzájárulásával házhely céljára igénybe lehet venni a beépített (beépítésre kijelölt) területen levő be nem épített ingatlanokat, valamint a beépített ingatlanok be nem épített azt a részét is, amely a szükséges és szokásos mértéket meghaladja.

(2) Az előbbi bekezdés alapján történő igénybevétel alól mentes a beépített ingatlanoknak a szükséges és szokásos mértékét meghaladó annyiszor négyszáz négyszögöl be nem épített része, ahány házhelyjuttatásra igényjogosult leszármazója van az ingatlan tulajdonosának.

(3) A Fővárosi Földbirtokrendező Tanács illetékességi területén csak olyan

ingatlan vehető igénybe házhely céljára, amelynek igénybevételét előzetesen a Fővárosi Kozmunkák Tanácsa javasolja.

26. §. A 2400/1945. FM számú rendelet 3. és 29. §-a értelmében járó, a valóságos és teljes becsértéknek megfelelő kártalanítási árat az ingatlan átvétele után ot év alatt kell kifizetni.

27. §. (1) Az R. 40. §-ának harmadik bekezdése a megváltási ár fizetese tekintetében akként módosul, hogy mindaddig, amíg a búza tőzsdei árát nem jegyzik, a búza átszámítási árát a földmüvelésugyi miniszter a mezőgazdasági termények árának figyelembevételével, az Országos Foldbirtokrendező Tanács meghallgatása után a pénzugyminiszterrel egyetértve havonként előre állapítja meg. Szukség esetén az átszámítási ár egy hónapnál rovidebb időközökben is megállapítható. A megállapított átszámítási árat a „Magyar Kozlony"-ben kozzé kell tenni.

(2) Az átszámítási árat az előbbi bekezdésben foglaltak szerint az 1945. évi március hő 18. napjáig visszamenőleg meg kell állapítani, és a juttatottak befizetéseit ennek alapján kell elszámolni.

28. §. A foldreform során juttatott ingatlan a házastársak osztatlan kozos tulajdonát képezi, és a tulajdonjogot a házastársak javára egyenlő arányban kell bekebelezni.

29. §. A földreform végrehajtásából származó károkért – ide nem értve a bűncselekmények által okozott károkat – végrehajtásban részt vett szervek ellen kártérítési igényt érvényesíteni nem lehet.

30. §. Azt a községi foldigénylő bizottságot, amely a jelen torvény hatálybalépése után az Országos Foldbirtokrendező Tanács határozatának ellenszegul, illetőleg rendelkezéseinek végrehajtását megtagadja, az Országos Foldbirtokrendező Tanács feloszlatja, és a bizottság ellenszegulő tagjait a juttatásból kizárja.

31. §. Azoktól, akik az R., illetőleg a jelen torvény értelmében juttatásban részesíthetők nem lettek volna, az Országos Foldbirtokrendező Tanács a juttatott vagyontárgyat a birtokba helyezéstől, illetőleg a birtokba adástól számított két éven belul visszavehetı. A kimozdított igényeire a jelen torvény 14. §-ában foglaltakat kell alkalmazni.

32. §. A Foldbirtokrendező Alapot megillető minden kovetelés az Országos Foldhitelintézet, mint a Foldbirtokrendező Alap kezelő szerve által kiállított tartozási kimutatás alapján kozadók módjára hajtandó be.

33. §. Felhatalmaztatik a minisztérium, hogy az R. hatálybalépése előtt hozott földbirtok-politikai vonatkozású torvényeket az R. és a jelen torvény rendelkezéseivel osszhangba hozatala végett módosíthassa, kiegészíthesse és evégből a fennálló torvényektől eltérő rendelkezéseket állapíthat meg. Ez a felhatalmazás kiterjed az ingatlanforgalom és a haszonbérletek hatósági ellenőrzését szabályozó torvények módosítására és kiegészítésére is.

34. §. (1) Ez a torvény kihirdetésének napján lép hatályba; hatálybalépésével az R.-nek és végrehajtása tárgyában kiadott rendeleteknek, valamint a 3820/1945. Me. számú rendeletnek ellentétes rendelkezései hatályukat vesztik.

(2) A jelen törvény rendelkezéseit a folyamatban levő, a 22. §-ában foglalt rendelkezéseket pedig a már jogerősen elbírált ügyekben is alkalmazni kell.

(3) A jelen torvény végrehajtásáról – a tárcájukat érintő kérdésekben az érdekelt miniszterekkel egyetértve – a földművelésugyi miniszter gondoskodik.

Magyar Törvénytár. 1946. évi törvénycikkek. Budapest 1947. 29–42. old. 1946 : IX. tc. „A telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról."

Az 1946. évi IX. tc.-nek a telepítés megszervezése mellett másik fő célja az volt, hogy a földreform kérdésében nyugalmi állapotot teremtsen. Megtortént azonban a torvény életbe lépése után is, hogy egyes földigénylő bizottságok a megengedett kereten tul ismételten felosztás alá vették azokat a földeket, melyeknek mentesítése tárgyában a megyei vagy az Országos Földbirtokrendező Tanács jogerős határozatot hozott. Az OFT a földreform gyors befejezésének érdekében 1946. augusztus 26-an 218 807/1946. I. sz. rendeletével megtiltotta, hogy „az egy ízben már igénybevételi eljárás alá vont, jogerős megyei vagy Országos Földbirtokrendező Tanácsi határozattal az igénybevétel alól mentesített ingatlanokat az 1946. évi IX. tc.-ben megengedett kereten túlmenőleg a kfb-k igénybevételre javaslatba hozzanak". Nem lehet jogcím az, hogy kevés a föld és sok az igénylő, vagy mert új kfb alakult és az az előző bizottság eljárását magára nézve kotelezőnek nem ismeri el. [Kaposvári ÁL Torotskei kfb sz. n.]

166

Szolnok, 1946. május 16

Jegyzőkönyv a Szolnok megyei kozségi földigénylő bizottságok kongresszusáról: a megyei földbirtokrendező tanács működésének bírálata

Jegyzőkonyv

mely felvétetett 1946. május hó 16-án a megyei földigénylő bizottság kongresszusán a szolnoki szabad szakszervezet megyei székházában, Magyar utca 21. szám alatt.

Jelen voltak Jász-Nagykun-Szolnok vármegye földigénylő bizottságainak kikuldottei, Szathmáry Péter, a FÉKOSZ megyei titkára, Vankó János, Szolnok város földigénylő bizottságának elnoke, Tóth Sándor, a FÉKOSZ elnoke, Dogei Lajos MKP megyei kikuldott, Zámbó László, az Orsz. Tanács megyei kikuldott titkára, Magyari István, a „Tiszavidék" című hírlap tudósítója, az ipari munkások részéről Lambert Ernő és Csibrány Mátyás, valamint a viták során megérkezett dr. Kovács Kálmán a vármegye főispánja.

Szathmáry Péter megyei titkár üdvozli a megjelenteket, és a jegyzőkonyv hitelesítésére felkérte Fagyal Sándor kunmadarasi és Mizsey János jászberényi lakosokat – ezzel a gyűlést megnyitja, és átadja a szót Vanko János szaktársnak, ki előadja, hogy elődje, Vincze Dezső, mily káros és ártalmas munkát végzett azzal, hogy elősegítette a földek visszajuttatását volt tulajdonosaiknak, kik arra nem voltak jogosultak a földreform-rendelet szempontjából. Ezen jogtalansá-

gokat a kongresszus résztvevői felháborodással vették tudomásul, és azt is, hogy Vincze Dezső a földrendező tanács egyes vezető tagjaival hajtotta végre. Ezen Vincze és társai féle foldvisszaszerzési ugyek már koztudatba mentek át a reakciós volt földbirtokos urak korében, kik már egész nyeregben érezték magukat az újgazdák előtt, kiket mindenféle módszerrel megfélemlítettek. Továbbiak során rámutatott arra, hogy Vincze Dezső sohasem engedte, hogy a földigénylő bizottság tagjai betekintést nyerhessenek az ő általa végzett háttéri munkákba. Arra jogot adott a földreform-rendelet, akiknek mégis tévedésből osztották ki földjeiket, hogy azt kártalanítsák, de nem a már kiosztott földekből, hanem a még fennmaradt és még ki nem osztottakból. Kérdést intézett a kongresszus résztvevőihez, vajon a földrendező tanács azért van-e felállítva, hogy a földreformot végrehajtsa avagy azt bármilyen formában is kijátssza és az igénylőket jogaiktól megfosztja. Az újgazdák nevében kéri a kiosztott földek azonnali telekkonyvezését, hogy az újgazdák folytonos zaklatása végre nyugvópontra érjen, és érezze meg mindenki, hogy egy igazi demokratikus ország fiai, és most lesz miért harcoljon! de nem a reakciósok földjéért vagy puszta életéért. Továbbá feltűnést keltő ugyet vázol a jászkiséri földkiosztással kapcsolatban, hogy milyen rendelet alapján avatkozott be a Jászapáti keruleti rendőrkapitányság a kiosztott földnek régi tulajdonosának visszaadásában, nevezett ozv. Hollónénak, ki arra hivatkozva kérte vissza földjét az Országos Tanácstól, hogy két neveletlen gyermeke van, de ez nem állja meg helyét, a hatóságot félrevezette, mivel gyermekei már nem kiskorúak, hanem egyik 32 éves fiú, a másik 28 éves leány, tehát ezek már nem neveletlen gyermekek, kiket anyjuk kell hogy eltartson, és máskulonben is már önállóak, és nem is laknak Jászkiséren. Ezzel kapcsolatban felkérte Szathmáry megyei titkárt, hogy járjon el a megyei rendőrkapitányságon, és a kapott eredményt is foglalja jegyzőkonyvbe. Ami meg is történt, a kapott értesítés az Országos Földrendező Tanács 46 648/1946. IV. 9-én Szabó B. József irodaigazgató aláírással és Veres Péter s. k.-zott gépírásos aláírással ellátott rendelet folytán hajtották végre.

Kada János szólal fel és azt javasolja, hogy tekintettel arra, mivel ilyenformán a földrendező tanács nem áll hivatása magaslatán, és ránk nézve sérelmes végrehajtásokat eszközol – a kongresszus mondja ki egy kuldöttség megszervezését Budapestre – hogy ott sérelmeinket jogorvosolják.

Papp István torokszentmiklósi lakos szólal fel, és beszédében kérdést intézett Szathmáry megyei titkárhoz, és érdeklődik az iránt, hogy van-e már Szolnokon olyan szerv, amely jogi ugyeinket intézi – Szathmáry megyei titkár válaszában igennel felelt.

Tóth Sándor felszólalásában kifejti, hogy a földreform nem ugródeszka-e az újgazdák felé – merítem ezt abból, mondotta, a földmunkások érdekeit a vármegyei földbirtokrendező tanács nem támogatja, ugyeinek elintézését hetekig, sőt hónapokig sem intézi el érdemlegesen. Ha azonban egy bújdosó reakciós „testvér" bármilyen néven nevezendő ugyben fordul a nevezett tanács elé, egy órán belul elintézést nyer. Kérdést intéz a kongresszushoz, hogy az újjáépítésben lehet-e romboló elemekkel dolgoztatni, mikor mi az igazságon alapuló demokratikus Magyarországot akarjuk felépíteni. A kongreszszus egyhagúlag kiáltotta ki: *„Le a reakciós bitangokkal!"*

Lambert Ernő az ipari munkások részéről szólalt fel a házhely ügyekkel kapcsolatban. Minthogy a házhelyek is a földreformmal kapcsolatosak, mi, iparosok – mondotta – többre, mint egy házhely, nem tartunk igényt, de azt feltétlenül megköveteljük akkor, amikor az újjáépítésben a legjobban részt veszünk. Ezen a címen mi is jogot formálunk egy nyugodt otthont biztosítani. Az előttem felszólalók már aposztrofálták a vármegyei földrendező tanács működését, de ezek a szavak igen enyhék ahhoz, hogy a földrendező tanács ezt komolyan venné, mondotta nevezett beszédében. Hangsúlyozta, hogy itt sokkal radikálisabb eszközöket kell foganatosítani, ha kell, az egész ipari munkásság egyetemesen a földmunkássággal fogja mindazokkal szemben jogaikat érvényre juttatni, akik azt elszabotálni, avagy a reakciónak óhajtanak szolgálatába szegődni. Felszólalása a kongresszus előtt általános éljenzésre vezetett, s egyöntetűen hangzott el, hogy *„ott leszünk mindnyájan"*.

Szakali, Csibrány és Fagyal elvtársak beszédeikben ugyanazokat a megállapításokat hozták a kongresszus elé, amelyet az előttük felszólalók is már megvilágítottak.

Kiemelendő beszédének az a része, hogy Oszandapuszta tanítója a megyei földrendező tanácstól két kat. holdas gyümölcsöst a rajta levő urasági kastéllyal és egy 35 m hosszú magtárépületet azzal a megokolással vette birtokba, hogy a 35 m magtárépület lebontott anyagából a jövendő iskolát fogja felépíttetni, és meglepetéssel látták az oszandaiak, hogy a magtárból kikerült mindenfajta anyag eltünt, és a jelzett iskola még csak egy padot sem kapott belőle.

A kongresszus tagjai indítványozzák, hogy az elmondottakban fennálló szabálytalanságok, avagy visszaélések ügyében, melyhez a földrendező tanács is hozzájárult, az idevonatkozó ügyet haladéktalanul ki kell vizsgáltatni.

Dögei Lajos elvtárs a Magyar Kommunista Párt nevében üdvözli a megjelenteket, örömmel állapítja meg a földmunkások harcias felkészültségét, és kihangsúlyozza, hogy a demokrácia megadja a jogot mindenkinek, csak tudni kell vele élni. A beszolgáltatással kapcsolatban megemlíti azt, hogy nagyon természetesnek tartja, hogy egy újgazdát nem lehet úgy megterhelni, mint egy régit. Hangsúlyozza azt is, hogy a demokrácia két fegyvert adott mindenkinek: ez a két fegyver a jog és a szabadság, mellyel minden egyes ember szabadon rendelkezhet.

Az elhangzottak után érkezett meg dr. Kovács Kálmán, J-N-K-Szolnok megye főispánja, kit a kongresszus nagy éljenzéssel fogadott, s kit Szathmáry titkár elvtárs mutatott be a kongresszus résztvevőinek.

Kun Zsigmond tiszaroffi lakos panasz tárgyává teszi, hogy a kormány a beszolgáltatást szigorúan követeli, de a föld megmunkálásához szükséges szerszámokat, gazdasági eszközöket nem bocsátja rendelkezésére kedvezményes feltételek mellett.

Szathmáry titkár felkéri a főispán elvtársat, hogy a kongresszus résztvevőinek gazdasági kérdésekben felvilágosítással szolgáljon, és azok panaszait legyen szíves meghallgatni.

Dr. Kovács Kálmán főispán megköszönte a szívélyes fogadtatást, rövid beszédet intézett a hallgatósághoz, melyben kiemeli, feliratba kell foglalni a kongresszus résztvevőinek sérelmeit, és azt a kormánynak azzal felterjesz-

teni, hogy a földmunkásságnak a kormány által már régen és sokszor megígért ipari cikkeket, úgymint ruhaneműt, lábbelit, valamint gazdasági szerszámokat a földmunkásság végre megkaphassa.

A kongresszus nagy lelkesedéssel fogadta a főispán beszédét, és megkoszonték tobb dolgokban adott felvilágosításait.

Szathmáry megyei titkár megköszoni a főispán elvtárs szíves megjelenését és a kongresszus résztvevőinek adott szíves felvilágosításait. Majd kérdést intéz a kongresszus hallgatóihoz, hogy kifejezik-e bizalmatlanságukat a vármegyei földrendező tanács azon tagjaival szemben, kik a földigénylők részére kiosztott földeket azoktól elvenni igyekeznek és régi reakciós tulajdonosaiknak a földreform kijátszásával visszajuttatni törekednek. Egyszóval fent nevezett tanács azon tagjaival szemben, kik nem teljesítik a nemzet által reájuk rótt kötelességeiket.

Határozat

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye földigénylő bizottság vezető tagjai egyhangúlag bizalmatlanságukat fejezték ki a vármegyei földrendező tanáccsal szemben, de kulonosen dr. Öreg János és dr. Nagy János vezető tagokkal szemben, kiknek azonnali eltávolítását határozták el.

A kongresszus úgy határozott, hogy egyetemesen felvonul a vármegyei földrendező tanács székhelye elé, és ott tuntetőleg koveteli fent nevezettek azonnali hatállyal való eltávolítását.

A kongresszus határozata értelmében felkérte Szathmáry megyei titkárt, hogy járjon el a helybeli rendőrfőkapitányságon, és kérje fel, hogy nevezett szervezet hívja fel figyelmét a járási rendőrkapitányságoknak, hogy a földmunkásság érdekében a földreformmal kapcsolatosan a legmesszebbmenő támogatást nyújtsa részükre, és legyen úttorője a demokráciának és az újjáépítésnek.

Mivel tobb tárgy nem lévén, Szathmáry Péter megyei titkár megkoszonte a kongresszus tagjainak szíves megjelenésuket, és a kongresszust déli ½2 órakor bezárta.

Kmf.

Vankó János
elnok

Szathmáry Péter
titkar

Négyoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat – Szolnoki ÁL főisp. 1946–710.

A Nyugatról visszaszivárgó volt földbirtokosok fellebbezései miatt támadt jogbizonytalanság a Szolnok megyei földhozjuttatottakat arra kényszerítette, hogy az OFT-től memorandumban koveteljék a vitás ugyek elintézését, a földeknek jogos és surgős telekkönyvi birtokba adását. „Alig van kozség Szolnok vármegyében – írják az OFT-nek –, amelyben ne lenne vitás a földigénylők által már birtokba vett ingatlan. Bízzák a földigénylőkre annak elbírálását, hogy kié legyen a föld. Mi kisemberek nagyon jól tudjuk, amennyiben kicsúszna a föld talpunk alól, úgy kicsúszna a hatalom is, ismét a régi úri betyár világban találnánk magunkat." [Szolnoki ÁL Szolnoki kfb 1946. sz. n.]

Szentes, 1946. május 30

Jegyzőkönyv a Csongrád megyei községi földigénylő bizottságok és a földművesszövetkezetek kiküldötteinek gyűléséről: a megyei földbirtokrendező tanács és a földművesszövetkezetek munkájáról, a földreform végrehajtásával kapcsolatos panaszok és javaslatok

Jegyzőkönyv

Készült a Csongrád vármegye területén működő földigénylő bizottságok és földművesszövetkezetek kiküldötteinek 1946. május hó 30-ára összehívott és Szentesen a volt kaszinó nagytermében megtartott vármegyei gyűléséről.

Jelen vannak a Csongrád megyei Földbirtokrendező Tanács tagjai, a földhivatal vezetősége, a szentesi, a csongrádi, a magyartési, a fábiánsebestyéni, a kiskirálysági, a mindszenti, a kisteleki, a sövényházi, a sándorfalvi, az algyői, a kiskundorozsmai, a tápéi, a pusztaszeri, a pusztamérgesi, a nagymágocsi és hódmezővásárhelyi földigénylő bizottságok és földművesszövetkezetek kiküldöttei, valamint Szegvár és Tömörkény községek földművesszövetkezeteinek kiküldöttei. A szegvári, csányteleki és tömörkényi földigénylő bizottságok, valamint a csányteleki földművesszövetkezet kiküldöttei az értekezleten nem jelentek meg.

Jegyzőkönyvvezető dr. Mijó János földhivatali előadó.

Az értekezletet Török Antal, a megyei tanács h. elnöke nyitja meg, üdvözli az egybegyűlteket, és rámutat arra, hogy a vármegyei értekezlet összehívását a földreform mielőbbi befejezésének szükséges lépések közös megbeszélése tette szükségessé. A földért folytatott harc az évezredes elnyomás után eljutott odáig, hogy megtört a nagybirtokosok uralma, és a föld valóban azé lett, aki vérét és verejtékét adta érte, a magyar parasztságé. A nagybirtokrendszer hátrányára volt az ország egészséges fejlődésének, és Magyarország nemzeti létének és fennmaradásának alapkövetelményévé vált, hogy a nagybirtokrendszer megszűnjön, megszűnjön az úri világ, és Magyarország a dolgozó és békés parasztok országa legyen. A múlt háború után is volt földreform, azonban a földnek csak négy %-át vették igénybe, a mostani földreform ellenben 16 millió kat. hold művelés alatt álló területnek 34%-át mozgatta meg. A földet most nem egy bürokratikus szerv osztotta ki, hanem maga a parasztság. A földesúri reakció, amely a múlt hónapokban szétzúzva erőtlenül hevert a porondon, később megerősödve mindent elkövetett, hogy a földet visszaszerezze. Mindenfelé terjesztették, hogy a földreform nem egészséges, a termelés folytonosságát csak ők tudják biztosítani, megvádolták a földigénylő bizottságokat, hogy durvák és gorombák, mindent elpusztítanak, a földet sógornak, komának osztják szét. Azt el kell ismerni, hogy voltak szabálytalanságok, hiszen Magyarországon 30 000 földigénylő bizottsági tag van, és ezek közül nem mindenki felelhet meg, de ennek is éppen az a fő oka, hogy ezer éven keresztül úgy nevelték a parasztot, hogy ma nehezen tud a reá nehezedő feladatoknak eleget tenni. A földesúri reakcióhoz mások is

csatlakoztak, különösen Mindszenty hercegprímás, aki pásztorlevelében elítélte a földreformot, de elfelejti, hogy azok a védelmezők, akik a nyilasokkal és a fasisztákkal Nyugatra menekülve itthagyták földjüket, s ezeket a földeket az a sok százezer nincstelen paraszt művelte meg, aki itt maradt, és akik jogosan követelik, hogy a földreform mielőbb befejeződjön.

Beszéde további során Török Antal h. elnök felhívta a földigénylő bizottságok figyelmét a juttatási névjegyzékek elkészítése körül állandóan tapasztalható rendellenességekre, továbbá arra, hogy ezeket a juttatási névjegyzékeket a földigénylő bizottságok késedelmesen vagy egyáltalában nem készítik el, és ezzel nemcsak a megyei tanács munkáját, hanem a telekkönyvezést is hátráltatják. Sok helyen két-háromszor osztják a földet, ami teljes bizonytalanságot szül, és a reakció azt terjeszti, hogy a juttatottakat csak kihasználják, dolgoztatják, de sohasem lesz övék a föld. Sokszor támadják a megyei tanácsot, hogy akadályozza a telekkönyvezést, pedig a késedelem okát elsősorban földigénylő bizottságokban kell keresni, amit példák is igazolnak. Tömörkényen és Kiskirályságon, ahol elkészítették a juttatási névjegyzéket, azt a megyei tanács jóvá is hagyta, a földigénylő bizottságok két-három nap múlva jelentették, hogy a névjegyzék nem jo, azt át fogják javítani, azóta hónapok teltek el, és a javított juttatási névjegyzéket még máig sem küldték be. Ugyanígy volt Kisteleken és különösen Hódmezővásárhelyen, ahol a megyei tanácsot egyenesen reakciósnak nevezték ki. A megyei tanács és a megyei földhivatal által 1945 márciusától elvégzett munkának az adatait az alábbiakban ismerteti:

elkobzott és megváltott föld	128 000	kat. hold
földigénylők száma a megye területén	29 492	
földhózjutattottak száma	23 546	
a juttatott terület nagysága	108 000	kat. hold
házhelyigénylők száma	16 821	
házhelyhez juttatottak száma	182	
kozlegelők céljaira juttatva	14 385	kat. hold
egyéb célokra tartalékolt terület	4 669	kat. hold
beérkezett ügydarabok száma	10 944	db
abból véglegesen elintézve	8 690	db
közbecső intézkedés történt	2 214	db
elintézetlen ugydarabok száma	50	db

A foldigénylő bizottságok 12 felosztási tervet küldtek be, ebből a megyei tanács jóváhagyott öt db-ot, függőben levő felosztási terv hét db. A felosztási tervet megváltoztatta a megyei tanács öt esetben. A műszaki munka Szegvár és Derekegyháza teruletén van teljesen elvégezve.

Megnyitó beszéde befejezéséül Török Antal h. elnök felhívja a megjelenteket, hogy tegyenek indítványokat arra vonatkozóan, hogy hogyan lehetne eljutni a foldreform gyors befejezéséhez. Az elv az, földet vissza nem adunk, és hogy 60 000 újgazda végre nyugodtan hajthassa le a fejét, nyugodtan dolgozhasson, és elhihesse, hogy övé a fold.

Török Antal h. elnök megnyitó beszéde után dr. Papp László, a megyei föld-

hivatal ügyvezetője ismerteti a közelmúltban kihirdetett 1946. évi IX. tc.-t. Először a földművesszövetkezetek részére ad tájékoztatót. A 131 000/1945. sz. rendelet pontosan meghatározza, hogy melyek azok a vagyontárgyak, amelyeket a földművesszövetkezetek tulajdonába kell adni. E rendelet szerint azokat a gazdasági épületeket, élő és holt gazdasági felszereléseket, amelyek egyéni tulajdonba juttatva nem lettek vagy nem juttathatók, pl. cséplőgép, traktor stb., ezeket a földművesszövetkezetek tulajdonába kell adni. Ez a megyei tanács határozata alapján történik, ehhez viszont szükséges a leltárak beterjesztése. Eddig egy-két leltár érkezett be, azonban ezeknek a legnagyobb hibájuk az, hogy minden fel van leltározva, olyan tárgyak is, amelyek nem kerülhetnek a földművesszövetkezetek tulajdonába, pl. kávéscsészék, kanalak stb., ezeket a jövőben felvenni nem kell, mert ezeket a vagyontárgyakat megváltani nem lehet, s így azok a földművesszövetkezet tulajdonába sem adhatók. További vitás kérdés, hogy vannak kisebb birtokok, amelyeknek 100 vagy 200 kat. holdon felüli része került megváltásra, és az ezen ingatlanokhoz tartozó felszereléseket a megyei tanácsnak kell megosztani abban az arányban, ahogyan a megváltott és visszamaradó ingatlanrész egymáshoz aránylik. Ezeken az ingatlanokon tehát nem lehet minden vagyontárgyat felvenni. A törvény szerint a megváltott összes vagyontárgyakra vonatkozó leltározást a megyei tanács közbenjöttével a földigénylő bizottságoknak kell elvégezni. A megyei tanács ebben segítségére akart lenni a földigénylő bizottságoknak, de a foldhivatalnál olyan kevés az előadók száma, hogy azok kiküldetése nem lehetséges, s ezért a megyei tanács elhatározta, hogy egy leltározó bizottságot küld ki. Ez a bizottság eddig három községben végezte el a leltározást, de a megye területén 20 község van, és így lassan halad a munka. A megváltásra került nagybirtokoknál a leltározás különösebb problémát nem vet fel, és az a megyei tanács kiküldöttének állandó közreműködése nélkül is elvégezhető. A leltározási munkától függetlenül a földigénylő bizottságnak kötelessége, hogy ezeket a vagyontárgyakat megőrizzék. Azokra vonatkozóan, akik ezeket a felszereléseket eltulajdonítják vagy a maguk céljaira használják fel, a megyei tanácsnak haladéktalanul tegyenek jelentést, hogy a szükséges lépések – rendőrségi eljárás vagy a juttatásból való kizárás – megtehetők legyenek.

A nem uradalmi, hanem megosztott ingatlanok leltározása nehezebb, mert a földigénylő bizottságoknak meg kell állapítani, hogy mi marad meg a megváltást szenvedőnek és mi kerül megváltásra. Ezért először lehetőleg a tulajdonossal egyetértésben állapítsák meg, hogy mi marad vissza, erről jegyzőkönyvet vegyenek fel, és csak azt lehet leltárba venni, ami megváltásra kerül. A megye területén komoly problémát idézett elő a Pallavicini-uradalom felosztása, mert ebből Sövényháza község területén több község földigénylői kaptak földet. Ez a terület a jövőben is Sövényháza község területéhez fog tartozni, tehát a juttatottak adózás, beszolgáltatás tekintetében a jövőben szintén Sövényházához fognak tartozni. Kérdés, most már hogyan kapcsolódnak ebbe a földművesszövetkezetek és mit kapnak a Pallavicini-uradalomhoz tartozó vagyontárgyakból. Ezekből a vagyontárgyakból a megyei tanács a környező községek földművesszövetkezeteinek juttathat, azonban ezt kérni kell, mert különben állandó torzsalkodásra vezet, ha mindegyik földművesszövetkezet önhatalmúlag ipar-

kodik a jogait biztosítani. A földművesszövetkezetek tehát mielőbb adják be ilyen irányú kérelmeiket a megyei tanácshoz. Másik probléma a legelők ügye, törvény szerint a legelők a község tulajdonába adandók, s ennek következtében a Pallavicini-uradalomból megváltásra került legelők Sövényháza területéhez tartoznak, ha azonban a szomszédos községeknek kevés legelőjük van, adják be ez irányú kérelmüket is, és a megyei tanács kivizsgálás után rendezni fogja az ügyet. A gazdasági gépeknek a földművesszövetkezet tulajdonába való adásával kapcsolatban előfordul, hogy a megyei tanács 1 traktort átadott az egyik földművesszövetkezetnek. A traktor az átadásig a volt uradalmi alkalmazott kezelésében volt. Kívánatos, hogy az, aki eddig végezte a munkát és egyébként megfelelő ember, ne veszítse kenyerét, hanem lehetőleg maradjon meg a földművesszövetkezet alkalmazásában. Előfordult az is, hogy haszonbérlők egyes vagyontárgyait leltárba vették. Ezekből a megyei tanács egyes felszereléseket visszaadott, azonban a földművesszövetkezet nem volt hajlandó átadni. Ilyen esetekben nem a merev elzárkózás az elintézés módja, hanem a földművesszövetkezet közölje indokait a megyei tanáccsal, hogy ily egymás közötti torzsalkodást le lehessen faragni.

Ezután dr. Papp László az új törvény ismertetésére tér rá. Az 1946. évi IX. tc. két részre oszlik:

1. a telepítés,
2. a földreform gyorsabb befejezésének előmozdítása.

Megyei viszonylatban csak a második rész bír fontossággal. Először egy idő határt szab: azokat az ingatlanokat, amelyeket 1946. január 1-ig a földigénylő bizottságok megváltásra vagy elkobzásra nem javasoltak, nem lehet kiosztani és birtokba venni, míg az Országos Földbirtokrendező Tanács ez ügyben nem határoz. 1946. január 1-vel a törvény a földigénylési kérelmek beadásának lehetőségét is lezárta. Elkobzás tekintetében az R. 4. §-aiban foglaltakat a törvény kiterjeszti és úgy rendelkezik, hogy azok, akik 1944. október 15. után Nyugatra távoztak, és 1945. október 31-ig nem tértek vissza, ingatlanait el kell kobozni. A készülő végrehajtási utasítás szerint ezeknek névsorát a községi elöljáróságnak kell közölni. A kényszerhelyzet mentesít, azonban azt igazolni kell. Parasztbirtokosoknál bizonyos nagyságú terület meghagyására a törvény lehetőséget ad a gyermekek és házastárs részére, de a házastárs részére csak akkor, ha igazolja, hogy az elkobzást szenvedő házastárs magatartásával nem azonosította magát.

A törvény legjelentősebb része a 19. szakasz. Ebben szó van a kiosztott földek visszaadhatóságáról, vissza nem adhatóságáról, de nyilván csak azokról az ingatlanokról, amelyeknek kiosztása a 600/1945. sz. rendeletben foglaltak ellenére történt. A földreform forradalmi cselekedet volt, olyan tömegerők vettek részt, benne, hogy a rendelkezések több ízben túl lettek lépve. Ezeknek az ingatlanoknak a visszaadását tiltja meg a törvény igen szűk keretek közé szorított visszaadási lehetőséggel, mint amilyen 50 kat. holdon aluli parasztbirtok. Ilyen a megye területén kevés van. Ennél nagyobb ingatlant akár paraszt, akár nem parasztbirtok, visszaadni nem lehet. Hogy az „igénybe vett és kiosztott" föld alatt mit ért a törvény, azt a végrehajtási utasításnak lesz feladata meghatározni.

Igen sok igénylő nem jutott földhöz, és ezek számának csökkentésére a tör-

vény a közös tulajdonban vagy közös kezelésben levő ingatlanok területét lecsökkentette. Ebben a kérdésben is a végrehajtási utasítás útmutatásait kell meglátni. E legelőkre vonatkozólag úgy intézkedik az új törvény, hogy amelyik községben legeltetési társulat van, ott a megváltásra került legelők a földművesszövetkezetek tulajdonába kerülnek. Fontos rendelkezés van a kishaszonbérlőkre vonatkozóan is, amely szerint 10 évnél régebbi haszonbérlője a haszonbérlet saját földjét is figyelembe véve 21 kat. holdig visszajuttatható, vagyis ezt a törvény nem parancsolóan írja elő, és a kishaszonbérlő csak akkor kaphatja meg, ha erre mód van. Az új törvény intézkedik a házhelyekre vonatkozóan is. A földreform során csak házhelyeket és nem épületeket lehet juttatni, de házhely céljaira az új törvény szerint a város vagy község belterületén levő be nem épített telek is igénybe vehető. Intézkedik a törvény a vételárra vonatkozóan is. A földhivatal készíti és megküldi az úgynevezett beszerzési jegyzékeket, amelyeket a juttatási névjegyzék alapján készít el, hogy azok, akik ténylegesen birtokba vették a földet – törpebirtokosok 10%, nincstelenek öt% – ennek alapján megfizessék a föld árát. A megváltás búza alapon történik, és minden kataszteri korona után 60 kg búzát kell fizetni. A tulajdonjogot házastársakra egyenlő arányban kell telekkönyvezni, azonban a különélő házastársakra is kell végrehajtási utasításnak intézkedni. Földigénylő bizottságok és általában földreform végrehajtásában részt vett szervek ellen kártérítési igényt érvényesíteni az új törvény szerint nem lehet. Ha a földigénylő bizottságok a törvényt nem hajtják végre, azokat fel kell oszlatni. A föld két éven belül visszavonható, de hogy honnan számít ez a két év, a törvény nem mondja meg, és erre is a végrehajtási utasítás kell. A juttatási névjegyzékekkel kapcsolatban dr. Papp László ügyvezető is igen nyomatékosan felhívja a földigénylő bizottságok figyelmét, hogy a juttatási névjegyzéken a földigénylők összeírási ívének sorszámát okvetlen fel kell tuntetni, a névjegyzéket ábécé sorrendben kell elkészíteni, a foglalkozás feltüntetésénél pedig megkülönböztetést kell tenni törpebirtokos vagy nincstelen földmunkás és gazdasági cseléd között. Megjegyzi még, hogy a hátralékos részleteket közadók módjára kell végrehajtani.

Szászhelyi Péter Pál a megyei földhivatal műszaki osztályának vezetője a földreform műszaki munkájának megyei viszonylatban történt végrehajtásának jelenlegi állásáról ad tájékoztatót. Kéri a földigénylő bizottságokat, hogy mivel a műszaki munkák csak bizonyos jogi előkészítés után, jogerősen megváltott vagy elkobzott ingatlanokra vonatkozó, a megyei tanács által jóváhagyott juttatási névjegyzék alapján történhetnek, a műszaki munkálatokat csak jóváhagyott névjegyzék alapján sürgessék. Tájékoztatja a földigénylő bizottságokat a műszaki munkát végző mérnökök természetbeni ellátásával kapcsolatban felmerült félreértésekről, azután pedig arról beszél, hogy a redukálás és változtatás folytán a juttatottak elhelyezkedésében bekövetkezett eltolódást lehetőleg az érdekeltek egymás között intézzék el, nehogy a műszaki munkálatoknál a mérnök a személyes torzsalkodások miatt hátráltatva legyen. Említést tett még a vakmezsgyék kérdéséről, az erdőnek minősülő területekről és házhelyekről, amelyekkel kapcsolatban felhívja a földigénylő bizottságok figyelmét, hogy a szükséges előkészítő munkálatokat végezzék el, és mivel a házhelyek kiosztásával a községek fejlődésének évszázadokra adunk irányt, azt nem lehet máról holnapra

elintézni. A tanyatelepüléseknél az Országos Újjáépítési Felügyelőség ad segítséget, és ezt közigazgatási úton kell kérni. Olyan esetekben, ha a földigénylő bizottság megváltott ingatlanon levő épületeket vagy romépületeket akar a földigénylőknek átadni, a lebontásra a műszaki osztály javaslatá alapján a megyei tanács ad engedélyt, azonban még el nem döntött házhellyel építeni nem lehet.

Ezután Erdei Mihály, a Magyar Kommunista Párt nemzetgyűlési képviselője emelkedik szólásra, és beszédében a következőket mondja:

A magyar nép életében nagyon sorsdöntő időket élünk, azt mondhatjuk, második honfoglalás korát. A magyar mezőgazdasági munkás ezer év óta vérével és verejtékével munkált földet a birtokába veszi. Egy ilyen nagy átalakulásnál sok hiba csúszhat be, de ezeket a hibákat úgy kell értékelni, ahogyan megtörtént. Ezek a hibák megtörténhetnek elsősorban azért, mert ez az első nagyobb földosztás, és akik ezt végzik, nem rendelkeznek elég nagy gyakorlattal és képesítéssel. Ha tehát arról beszélünk, hogy a földigénylő bizottságok nagyobb hibát követnek el, akkor e felett napirendre térünk, ha ez a közösség érdekeit szolgálja, de ellenkező esetben nem térhető napirendre. Ilyen hibák lehetnek, ha a földigénylő bizottság tagjai rokonsági és egyéni szempontokat tartanak szem előtt a közösségi érdekek rovására, éppen ezért fontos, hogy ilyen közös értekezleten az eddig felmerült hibák tapasztalatait leszűrve, az 1946. évi IX. tc. azt a célt szolgálhassa, hogy ebben az évben a földreform befejeződhessen, és megerősíthessük a juttatottakat jogos birtokukban, az országban nyugalom legyen és a mezőgazdaság jobban kivehesse részét az újjáépítésben. Eddig nem vehette ki, mert nincsen megszervezve és nem tud felülemelkedni a felmerült hibákon. Az új birtokosok nem rendelkeznek megfelelő felszerelésekkel, traktorokkal stb., és 131 000/1946. sz. rendelet világosan előírta, hogy mi történjen a nagybirtokok felosztása után a gazdasági felszerelésekkel, és előírja, hogy ezek a földművesszövetkezetek tulajdonába kerüljenek. A földművesszövetkezetek több községben még nem alakultak meg. Ha komolyan nézzük a kérdést, akkor azt kell mondani, hogy a földművesszövetkezetek tulajdonába kerülő értékek óriásiak, és nem mindegy, hogy ezekkel az értékekkel mi történjen. A mai, még teljesen meg nem szervezett állapotok mellett ezek az értékek az ebek harmincadjára kerülnek, itt is a kapzsiság és mohóság érvényesül, és éppen azok járnak elöl e rombolásban, akiknek meg kellene védelmezni ezeket az értékeket. Lebontanak nagy épületeket, elviszik tanyát építeni, és másokkal nem törődnek. Az ilyen cselekedet nem hibának, hanem bűnnek számít, mert ez vét a földhözjuttatottak egyetemes érdeke ellen. Felhívja a földigénylő bizottságok figyelmét arra, hogy ezekkel a javakkal úgy sáfárkodjanak, mint a nemzet tulajdonával, és sürgősnek tartja, hogy minden egyes községben alakítsák meg a földművesszövetkezetet, és ne úgy csinálják mint Derekegyháza községben, ahol a földigénylő bizottság kijelentette, hogy aki ide kijön és ezeket az értékeket a szövetkezet birtokába akarja venni, azt agyonverik. A demokráciában lehet élni, de lehet visszaélni is, és kérdi, hogy két-három esetben kiküldött szervezők ellenére is miért nincs meg egyes községekben a szövetkezet, mint más községekben megvan. Ha valaki hibát követ el, azt ismerje el, és tartsa mindig szem előtt a közösség érdekében.

A földművesszövetkezeteknek jövője van, annak ellenére, hogy minden oldal-

ról támadják, mert a szövetkezetek a közvetítő kereskedelemnek nemcsak versenytársai, hanem legyőzői is lehetnek. Ezt ismerjék el a földigénylő bizottságok és segítsenek a nehéz munkában, hogy ezáltal a mezőgazdasági munkából ki lehessen zárni a profitot, és azok élvezhessék a hasznot, akik valóban dolgoztak is a magyar földön. A földművesszövetkezetekben vannak hibák, mert a mezőgazdasági munkásság nem rendelkezik elég káderrel és képzett vezetővel, hogy meg tudja szervezni a szövetkezeteket, mert ezer éven át kizsákmányoltja, kitaszítottja volt az országnak, nem volt képes kiművelni magát, hogy ebben a fontos kérdésben saját vezetője alatt intézhesse a saját sorsát. Illetéktelen egyének próbálnak beleszólni a földművesszövetkezetek életébe, és egyéni érdekeik céljaira akarják felhasználni. De ha már felismerik ezeket a károkozókat, akkor segíteni is lehet. Az Országos Központban folyamatban levő átszervezés tisztázni fogja az egész szövetkezeti élet és mozgalom kérdését. A szövetkezet nem akar mást, mint támogatója lenni az új földtulajdonosoknak, és nekünk közös érdekeinknél fogva a szövetkezeti mozgalmat kell választani, hogy a földhözjuttatottakat megerősíthessük, megfelelő felszerelést juttathassunk birtokába. Azt nem tehetjük meg, hogy mindenkinek adjunk egy traktort vagy cséplőgépet, hanem a szövetkezet keretében gépállomásokat hozzon létre, és akkor elérjük a kívánt célt. De nemcsak azon van a hangsúly, hogy a földet hogyan munkáljuk, hanem azon is, hogy a termés eredményét miként tudjuk értékesíteni, és hogyan tudjuk eljuttatni oda, ahová el akarjuk. Amikor a munkás-paraszt szövetségről beszélünk, ez nem szólam, hanem cél, amit el akarunk érni, és ennek a célnak az elérésében a földművesszövetkezetek vannak hivatva támogatni. A közvetítő kereskedelmet ki akarjuk rekeszteni, magunk akarjuk terményeinket a város, a bánya és a gyár dolgozóinak eljuttatni, és idegen elemek nem vághatják zsebre a mi fáradságunk gyümölcsét, hanem az a szövetkezeteknél, illetve a juttatottaknál marad. Ha a gyermek megszületik, nem tud mindjárt járni, és így van ez a földművesszövetkezeteknél is, amely nem veheti fel mindjárt a versenyt egy nagy vállalattal vagy megfelelő huncutsággal felszerelt kereskedővel. Szükséges, hogy mi igazságunk tudatában nem huncutsággal és rafinériával járjunk el, hanem szervezettségünk erejébe vetett hittel vívjuk meg a mi harcunkat, ami egyúttal politikai harc is, és be tudjuk bizonyítani, hogy a földművesszövetkezet életképes szerv, amely céljait meg is tudja valósítani. Ebben a hatalmas munkában a földhözjuttatottak egy emberként kell hogy álljanak ezen eszme mellett. A saját sorsunk saját kezünkben van letéve és kérdés, hogy miként akarjuk sorsunkat formálni vagy azt másokra hagyni. A mezőgazdasági munkásság az ipari munkássággal egy vonalba akar jutni, de nem úgy hogy az ipari munkásság életszínvonalát lesüllyesztjük a mezőgazdasági munkások életszínvonalára, hanem éppen ellenkezőleg, a mezőgazdasági munkásság életszínvonalát kell felemelni az ipari munkásság békebeli színvonalára. Ma még nem úgy könyvelnek el bennünket, mint egyenrangúakat, mert a mezőgazdasági munkásság érdekképviseleti szervei nincsenek kiépítve. Kétségtelen, hogy ezek nélkül megélhetünk, de az a kérdés, hogyan. A demokráciában sok képviseleti szervre van szükség, hogy érdekeinket megvédhessék, életszínvonalunkat felemelhessük. A régi rendszerben voltak érdekképviseletek – OMGE, GYOSZ – csak éppen a munkásságnak nem, és éppen azért a földhözjuttatottaknak és általában a dol-

gozóknak szükségük van érdekképviseleti szervekre, ami nem abból áll, hogy tagdíjat kell fizetni, mert a demokráciában nemcsak szabadságot, nemcsak jogokat, hanem kötelességeket is kaptunk, és pedig azt, hogy a közösség érdekét tartsuk szem előtt, mert csak együttesen emelkedhetünk fel. Mit ér, ha kevesen emelkednek fel magas életszínvonalra, és a sokak továbbra is lemaradnak gazdasági és szellemi nyomorban. Ebben a munkában a földhözjuttatottakat nemcsak a szövetkezetek támogatják, hanem a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének szervei is. Ez kiépül a megye területén is, de itt lehet beszélni arról, hogy jól dolgozunk vagy nem jól dolgozunk. E hibát önmagunkban kell keresni, és mindenki vizsgálja meg, hogy megtette-e kötelességét osztályos társaival és a földművesszövetkezetekkel szemben. Azt kell mondani, hogy bizony, egy kicsit elhanyagoltuk, mert ha megtörtént volna, akkor az egész ország területén bizonyára jobban dolgoznának ezek a szervek. De ezer éven át nem tanítani, hanem buzdítani igyekeztek a népet. Mi békét akarunk hozni az egész országnak, és ebben nagy része van a szakszervezetnek is. 50 szakszervezet működik, amelyek felölelik Magyarország összes dolgozóinak minden ágát, és bekapcsolódnak a szakszervezetek világszervezetébe, amely kiadta a jelszót: Soha többé nem akarunk háborút. Tőlünk függ, hogy hogyan akarjuk a jövőt formálni. Természetes, hogy a vidékre több gondot kellene fordítani, de mindenkinek magának kell megállni helyét a porondon. Ami segítséget adni módunkban áll, azt megtesszük, de kevés a megfelelő képzettségű vezető, és arra kell jóhiszeműen törekedni, hogy akiben felfedezzük a tehetséget, azt az élére állítsuk. A felszabadulás óta sok helyen látjuk, hogy a vezetők változnak, mert a dolgozók keresik a megfelelő vezetőt, és azokat, akik nem felelnek meg, egyéni célokat követnek, eltávolítják. Kéri, hogy mindenütt a meg nem felelő elemeket távolítsák el a szervezetekből, szövetkezetekből, földigénylő bizottságokból, mert ezzel a közösség érdekeit szolgálják.

Most megindult egy másik mozgalom is. Van szakszervezet, amely a munka, földművesszövetkezet, amely termelés értékesítés szempontjából iparkodik segíteni, és most van az újgazdák szövetkezete, amelyet a földigénylő bizottságnak kell megszervezni, ahová tagdíjat sem kell fizetni, amelyet szellemileg kell csupán felépíteni, és az újgazdák szövetkezete jogilag fogja tagjait megvédeni. Kéri a a földigénylő bizottságokat, hogy az újgazdák szövetkezetét mielőbb állítsák fel és vezetőségét lehetőleg a földigénylő bizottság tagjaiból állítsák össze, a szövetkezet helyiségének ott kell lennie, ahol a földművesszövetkezet helyisége van.

Több mint 600 000 földhözjuttatott van az országban, és ezeknek a régi birtokosokkal fel kell venni a versenyt. Ellenünk más szervezetek is alakulnak, amelyeknek céljuk, hogy a közbirtokosság és a régi tulajdonos érdekeit megvédjék. A mi elvünk az, hogy a föld azé, aki megmunkálja, és a közelmúltban megjelent törvény kimondja, hogy a földből egy talpalatnyit sem adunk vissza, és maradjon meg azoknak a birtokában, akiknek azt odaadták. Ha hibák vannak, azokat ki lehet küszöbölni, de a földet az új tulajdonostól elvenni nem lehet, és ezt a földet még ebben az évben a juttatottak nevére kell telekkönyveztetni. Az országban a földigénylő bizottságoknak ez az első megyei kongresszusa. Eddig a földigénylő bizottságok úgy éltek, mint egy-egy külön ország, de mindegyik

bajában, bánatában, panaszában megyei és országos probléma van. Ami nem jó Nagymágócson, az nem jó Dorozsmán sem. Az országban sok ezer társunknak nem jutott föld, és gondoskodnunk kell ezekről is, és ha valaki 10 kat. hold helyett csak nyolc kat. holdat kapott, a felesleget nem az uralkodó osztálynak adta oda, hanem egy másik nincstelennek. A földigénylő bizottságok igyekezzenek a megyei tanács segítségére lenni. A múlt évben sok panasz érkezett be a megyei tanács és a megyei földhivatal ellen, de ezek a hibák levezetődtek, és most az a helyzet, hogy a megyei tanács és a megyei földhivatal eljutott hivatásának tetőpontjára, és az együttes értekezlet éppen azt a célt szolgálja, hogy őszinte együttműködéssel igyekezzenek a felmerülő problémákat megoldani. A megyei tanács tagjai jó szocialisták és földmunkások voltak a múltban, és azok a jelenben is. Szeretné, ha a mai értekezlet nem múlna el eredmény nélkül, hanem a törvény szellemében még ebben az évben befejeződne a földreform nehéz munkája, és együtt indulhassunk el abban az új korszakban, amely nem lehet más, mint a magyar munkásság felemelkedése és a magyar demokrácia megerősítése . . .[1]

A megyei tanács részéről Szabó István tanácstag válaszol összefoglalva a felvetett kérdésekre és panaszokra, és kijelenti, hogy a felmerült ügyekben a megyei tanács a legsürgősebben végrehajtja a kivizsgálást és határozatot fog hozni.

Erdei Mihály nemzetgyűlési képviselő a szövetkezetre vonatkozó felszólalásokkal kapcsolatban közli, hogy a földművesszövetkezetek központja Budapest, Nádor u. 22. sz. alatt van. A földművesszövetkezetek ezen a címen keressenek kozvetlen kapcsolatot. Közli, hogy a vármegye területén levő földművesszövetkezetek kuldótteik útján hamarosan közös értekezletre fognak összejönni, és meg fogják alakítani a földművesszövetkezetek megyei központját itt Szentesen. A földművesszövetkezetek rézgálic beszerzésével kapcsolatban is az Országos Kozponttal lépjenek érintkezésbe. A továbbiakban előadja, hogy az épületek lebontása nem engedhető meg, és a földigénylő bizottságok felelni fognak, hogy a rájuk bízott értékekkel hogyan jártak el, és ez a felelősségre vonás nem fog elmaradni. Amilyen mértékben helyre fog állani a törvény és a rend, olyan mértékben fogják büntetni azokat, akik a közösség érdekei ellen dolgoznak, mert nem lehet buntetlenül meggazdagodni, és az értékeket pusztulásba vinni. Az elhagyott javak kormánybiztosságának működésével kapcsolatban úgy látszik, hogy ebben az országban mindent elhagyott javaknak akarnak minősíteni, de nem engedhető meg, hogy a földművesszövetkezetekhez tartozó felszerelésekre rátegyék a kezüket, és illetéktelenekne k juttassák. A nagymágocsi panaszokra

[1] A hozzaszólók általában tiltakoztak a kiosztott foldek korul tapasztalható huzavonák ellen, állást foglaltak a visszajuttatási torekvésekkel szemben. Más felszólalók a nagybirtokon megmaradt mezőgazdasági felszereléseknek a földművesszovetkezetek tulajdonába adását surgették, mert „a régi tulajdonosok ezek jó részét eladogatják". Szóba kerult a földművesszovetkezetek erdekében kifejtendő propaganda is – „a szervezők nem helyesen világosítják fel az érdekelteket".

Javaslat hangzott el arról, hogy csak ot–tíz hold föld maradjon egy-egy birtokosnak: „Min denkit ki lehet elégíteni, ez a föld elég, csak nem kell kiszolgáltatni érdekeinket a 200 holdasoknak. Ha nekünk meg kell élni öt vagy tíz holdon, akkor meg kell élni még nekik is."

Tobben megemlítették a volt kishaszonbérlők erőszakoskodásait, akik az újgazdáktól el akarják venni a kiosztott foldeket.

vonatkozóan előadja, hogy sok gyümölcsös ki lett téve a pusztulásnak, de kérdés, hogy 11 ember is megbűnhődjön azért, hogy olyan sokak mulasztottak, és felfogása szerint ennek a 11 embernek egy helyen egybefüggően kell adni gyümölcsöst, de nem olyan helyen, ahol azt a vadak tönkretették.

Szeretném, ha a mai értekezletből a földigénylő bizottságok levonnák a tanulságokat, és felfogásukat összhangba hozva arra törekednének, hogy ebben az országban a foldosztás a telekkönyvezés szempontjából mielőbb befejeződjön.

Török Antal h. elnök az ülés berekesztése előtt közli, hogy a megyei tanács a panaszokat lehetőség szerint orvosolni fogja. Mégegyszer felhívja a figyelmet a juttatási névjegyzékek pontos kitöltésére és arra, hogy a jegyzetrovatba tüntessék fel, hogy valaki miért kapott több vagy kevesebb foldet. Nehézségek vannak, de ezeket a nehézségeket ki kell küszöbölni. Ezeken a nehézségeken a megyei tanács kiszállásokon iparkodik segíteni, és bár ennek nagyon sok akadálya van, a megyei tanács mégis minden erejével támogatni fogja a foldigénylő bizottságokat. A megyei tanács helyzete sem rózsás, de tudatában vannak a tagjai annak, hogy a rájuk bízott munkákat el kell végezni, és el is fogják végezni. Kéri a földigénylő bizottságokat, hogy támogassák munkájában a megyei tanácsot, iparkodjanak kiküszöbölni a súrlódásokat, mert csak így kerülhetjuk el, hogy amikor odáig jutunk, hogy egy kozség juttatásával kapcsolatban már pontot akarunk tenni, bejön 50–100 panasz, és akkor mindig felborítja az egész munkát. Ha mindenki ilyen szellemben dolgozik, rövid időn belül pontot tudunk tenni a földreform végére, a földet örök tulajdonba kapják a juttatottak, és akkor a házhelyek ügyét is fokozottabb mértékben tárgyalás alá veszik.

Ezután Török Antal h. elnök a földigénylő bizottságok és földművesszovetkezetek vármegyei gyűlését berekeszti.

Kmf.

Dr. Mijó János s. k.
jegyzőkonyvvezető

Török Antal s. k.
megyei tanács h. elnoke

Szabó István s. k.
tanácstag

Papp Lajos s. k.
tanácstag

Tizoldalas, géppel irt másolat. – OL OF 1946–32614. (206089.)

168

Kiskunfélegyháza, 1946. július 30

A városi termelési bizottság kérvénye a földművelésügyi miniszter titkárához: az igaerőhiány és az igauzsora terheit viselő újgazdák sürgős megsegítését kérik

K.k.félegyháza m.város termelési bizottsága az újföldes gazdák sürgős megsegítése tárgyában keresi meg a földművelésügyi miniszter titkárát a tekintetben, hogy a földreform végrehajtása alapján földhözjutott újbirtokosok, akik

a földet semmi nélkül vették birtokukba, minden igavonó állat nélkul és vetőmagkészlet nélkül, ezek az újbirtokosok mindent elkövetnek, hogy a földet megtartsák és azt meg is műveljék, sajnos azonban minden eddigi erőfeszítésük elakad. I-szór azért, mert igavonó állattal nem rendelkeznek, és ennélfogva mindent, ami a folddel kapcsolatban felmerülő munkálatok elvégzését, szántást, boronálást, gabonahordás, szemhordás, ezenfelül trágyahordás, minden munkálatokért terményt kérnek, amit az újgazdák tovább nem bírnak viselni, sürgős megoldást kell eszközolni, hogy a jövő gazdasági évre a termést biztosítsuk.

A termelési bizottság azon terv kidolgozásán fáradozik, hogy mindazokon a birtokokon, amelyeken több kisbirtokos gazdálkodik, tervgazdálkodást kívánunk bevezetni, kollektív alapon, mert a jelen gazdálkodás nemzetgazdaság szempontjából nem kielégítő, és ezen változtatni kell, mert különben országunk agrártermelés szempontjából le fog zülleni. Mindezeken azonban segíteni csak abban a formában lehet, ha keresztül tudjuk vinni a kistermelők egyesülését, de amennyiben azokat keresztül is tudnánk vinni a termelési bizottság részéről szükséges mindezekhez a Földmüvelésügyi Minisztérium támogatása is, hogy mindezeken a birtokosokon csak abban a formában lehet sürgősen segíteni, hogy a birtok nagyságához mérten igavonó állatot adunk, amennyiben erre lehetőség van, hogy a Nyugatról visszahozott állatokból ezeket az egyben tomorulni kívánó újgazdákat némileg állatállománnyal el kell látni, mert az teljesen lehetetlenség, hogy 10–12 kilométer távolságról mindent fuvarossal szállítson, és a földet trágyázni teljesen lehetetlenség, de ha a Földmüvelésügyi Minisztérium a mi kérésünket, illetve a mi tervünket támogatni, illetve annak helyet adni szíveskedne, úgy ezeken a súlyos hibákon sürgősen változtatni tudnánk, és a termelést meg tudnák sokszorosítani, ami nemzetgazdaság szempontjából igen fontos, mert így lassanként eladósodnak és a terfolytatni nem tudják.

melést. lési bizottság kötelességének tartja mindezeket a hibákat a földA termel miniszteri titkárnál bejelenteni, mert a termelés nem fog rendes művelésügyi ha az újgazdák segítségére nem sietünk, és azokat rendes medederbe terel; mindezekre a Földmüvelésugyi Minisztérium támogatáderbe nem tere ennyiben a titkár úr kérésünket és panaszunkat megsára van szükség, kérnénk e tekintetben azonnali válaszát, hogy ezeken értéssel veszi tudom sul, tudjunk. Legsurgősebben 20 pár igavonó állatra a hibákon minél előbb segíten hogy a tervbe vett munkánkat keresztül tudjuk van ezeken a birtokokon szükség, vinni

Mogyoró József
termelési bizottság elnöke

Egyoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Kiskunfélegyházi VL. Termelési Bizottság. 1946–317.

A Kiskunfélegyházi Termelési Bizottság már 1946. július 8-án is hasonló kérelemmel fordult a földmüvelésügyi miniszter titkárához, Mártonfi Miklóshoz. [Ugyanott, 1946–291.]

1945. végétől kezdve az újgazdák gyakran kérték, hogy közterheiket méltányosabban állapitsák meg, nyújtsanak számukra hosszú lejáratú kolcsont stb.

A Békési Földigénylő Bizottság pl. 1945. december 11-én a Békés megyei közellátási kormánybiztoshoz intézett kérelmében elmondja, hogy az 1945. évi aszály miatt a juttatottak földjei rosszul fizettek, később is foghattak a föld megműveléséhez, mint a régi gazdák, ezért méltánytalan lenne a régi birtokkal rendelkező parasztokkal azonos módon kezelni őket. Az újgazdáknak nagy terhet jelent a gazdasági eszközök beszerzése, a kapott földre építendő tanyák költsége stb. [Gyulai ÁL Békési kfb 1945. sz. n.]

Az UFOSZ Mezőhegyesen tartott, 1946. június 2-i körzeti nagygyűlésén – a telekkönyvezés mielőbbi végrehajtása mellett – az arányosabb, igazságosabb beszolgáltatási rendszert követelték. [Makói Népújság, 1946. június 5.]

A békéscsabai UFOSZ-szervezet 1946. augusztus 22-én a főispánon keresztül a kormányhoz fordult az újgazdáknak nyújtandó kölcsön ügyében. [Gyulai ÁL Békés m. főisp. biz. 1946. sz. n.] Bizonyos kölcsön folyósítására országos intézkedés történt. A békéscsabai újgazdák 1946. december 25-i nagygyűlése vetőmagkölcsönt, olcsó üzemanyagot, igazságosabb, progresszív adózást követelt. [Viharsarok, 1946. december 29.] Hasonló határozatot fogadott el a Csanád megyei juttatottak 1947. január 5-i makói nagygyűlése is. [Makói Népújság, 1947. január 8.]

169

Vésztő, 1946. szeptember 2

A vésztői Baloldali Blokk végrehajtó bizottságának felterjesztése a földművelésügyi miniszterhez: visszautasítja a vésztői községi földigénylő bizottság elleni támadásokat

Pártszervezetünkben a mai napon a Baloldali Blokk végrehajtó bizottsága ülést tartott, melynek egyik tárgysorozata a helyi földigénylő bizottság felosztása volt. Ez ügyben a következő határozatot hozta:

Felszabadulásunk és demokráciánk pontot tett az ezeréves perre. Azé lett a föld, aki megmunkálja. E törvény szellemében a vésztői földigénylők is megalakították a maguk bizottságát, amely egyszerű, kérges tenyerű parasztemberekből áll, akik a józan, becsületes magyar gondolkozáshoz híven és a maguk természetes eszével szolgálták a törvényt, csinálták a nagy munkát, és másfél éven keresztül visszavertek eddig minden reakciós támadást, mely a volt urak, naplopók és egyéb gazemberek részéről érte őket. A földhözjuttatottak együtt a földigénylő bizottsággal, együtt a demokratikus pártokkal, jelszavuk: földet vissza nem adunk!

Most mégis meglepetéssel értesültünk, hogy akadt az országban egy olyan földrendező tanács, akinek ezen ügyekről más a véleménye, aki egyszerű határozatával semmisnek nyilvánítaná másfél év keserves munkáját és harcát, a rengeteg mérnöki munkát és költséget, bizonytalanná tenné száz és száz földhözjuttatott helyzetét, megállana a mezőgazdasági munka, hisz senki nem tudná, melyik föld az övé, melyiket kell művelnie, és ami még rosszabb, ezen földhözjuttatottak, ha kell, az életüket is odaadják földjükért, és azt tőlük csak erőszakkal, a község nyugalmának feldúlásával, de talán még így sem lehetne elvenni . . .

Ezért a Baloldali Blokk a község nyugalmának megóvása érdekében becsületes magyar ontudattal eltelve, a helyi földigénylő bizottságot minden körülmények kozott támogatja és bizalmáról biztosítja. A jobboldali reakció részéről és egyes nem földhözjuttatott szerencsétlen munkás részéről indított támadások kivizsgálásakor semmi olyan nehéz és terhelő korulmény nem forgott fenn, amely indokolná a szóban levő határozat meghozatalát. Az esetleges apró-csepro hibákat, melyek az illető földigénylő bizottsági tagok gyakorlatlanságából fakadtak, a vonatkozó rendelet szellemében korrigálni kell. Ehhez mi is hozzajárulunk. De hogy a fasiszták és jobboldali elemek aknamunkaja folytán másfél év eredményét tonkretegyék, egy község nyugalmát felborítsák, munkástestvéreinket egymásnak ugrasszák, földjuket illetően a bizonytalanságban tartsák: ez ellen a Baloldali Blokk végrehajtó bizottsága 2800 tagjának képviseletében és az újgazdák képviseletében tiltakozását fejezi ki, és az esetleg bekovetkezendő eseményekért semminemű felelősséget nem vállal . . . Ez okból a bajok megelőzése végett fordulunk t. címhez, hogy ez ugyben surgős orvoslást eszkozoljon, a vizsgálatot megindítsa, a vizsgálat befejezéséig azonban kfb-t helyében hagyja meg, tekintve, hogy ismételten őket a bizalmunkról biztosítjuk.

Azok ellen pedig, akik ezen minősíthetetlen támadást megindították, a vizsgálat befejezése után a legszigorúbb eljárást kérjuk. Hisszuk és tudjuk, hogy ezen intézkedésuk a demokrácia megerősodését, a dolgozó parasztság összefogását fogja eredményezni, mely egyeduli célja a demokratikus pártoknak és a vésztői Baloldali Blokknak.

Szociáldemokrata Párt:
Olvashatatlan aláírás

Nemzeti Parasztpárt:
Andor Géza

Magyar Kommunista Párt:
Gelencsér Mihály

Egyoldalas, géppel írt, eredeti tisztazat, az MKP, SZDP es NPP vesztői szervezete vezetőinek sajat kezu alairasával es bélyegzőjevel – OL OF 1946–34715

A Vésztői Foldigénylő Bizottság elleni feljelentések és panaszok alapján az OFT 1946. július 14–15-én a helyszínen vizsgálatot folytatott le, melynek eredménye alapján a községi földigénylő bizottságot 1946. augusztus 1-én azonnali hatállyal feloszlatta, és új kfb választását rendelte el. Az OFT megállapította, „hogy a Vésztői Foldigénylő Bizottság az 1945. évi VI. tc.-vel torvényerőre emelt 600/1945. Me. sz. rendelet végrehajtása során mind az ingatlanok kiosztásánál, mind az igénybevételi eljárás során a foldalap tulajdonába átment vagyontárgyak kezelésénél szabálytalanságot kovetett el". A földigénylő bizottság a foldosztás végrehajtása során juttatási alapot nem alkalmazott. A juttatási tervezetben sok azonos nevű igénylőnél nem volt megállapítható a személyazonosság, de nem tartalmazott adatokat a juttatottak vagyoni helyzetére nézve sem. A foldek kijelolésénél viszont egyes földigénylő bizottsági tagok teljesen onkényesen jártak el. A földalap vagyonát illetően a földigénylő bizottság nem tudott elszámolni az 1944/45-os gazdasági évben kishaszonbérletek útján hasznosított földek haszonbérével, és szabálytalanságok történtek a megyei foldbirtokrendező tanács utasítása

alapján történt gazdasági épületlebontásoknál is. Az OFT vizsgálata megállapította, hogy mindezek miatt a vésztői földigénylők között támadt feszültséget csak új községi földigénylő bizottság választásával lehet eloszlatni. [OL OF 1946–32907.]

170

Kisújszállás, 1947. január 1

A földigénylő bizottság elnökének összefoglaló jelentése a bizottság 21 hónapi tevékenységéről

Kimutatás

a kisújszállási községi földigénylő bizottság 21 hónapi munkájáról, amely bizottságot a kisújszállási földigénylők közös megegyezéssel a saját soraikból választották, 1945. évi március hó 25 napján. Ezen bizottság 12 rendes tagból és öt vezetőségi tagból áll, amely elnökévé a fenti napon Turbacs Mihály kisújszállási földigénylőt választották, akinek elnöklete alatt dolgozott a fenti bizottság egészen 1946. április hó 10 napjáig.

Ezen idő alatt a következő munkát végezte:

Összeírt összesen 1323 földigénylésre jelentkező személyt, akik közül ez ideig juttatásban részesített 937 igénylőt.

Kisújszálláson tulajdonképpen nagybirtokrendszer nem volt, így a földigénylő bizottság a juttatásra jogosultakat csak az elkobzás jogcímén vagy megváltás címén, de 100 kat. holdon felüli birtokok 100 kat. holdon felüli részének igénybevételével vagy az 1939. szeptember 1. óta vásárolt ingatlanok (mint háborús szerzemény) igénybevételével tudta csak mérsékelten kielégíteni.

A fent említett különböző címeken igénybe vett a földigénylő bizottság összesen 6400 kat. hold 1439 □-öl földet, amely állott 75 kisebb-nagyobb tanyás birtokból és hét olyan birtokból, amelyiken tanya nem volt. Ezen birtokoknak a juttatottak közötti szétosztását a földigénylő bizottság részben mérnök jelenlétében, részben a bizottság tagjainak közbenjárásával eszközölte, a végeredmény az, hogy Kisújszálláson az igénybe vett földek 1945. évben már mind ki lettek osztva és a földhözjuttatottaknak a birtoklevéllel együtt a birtokába adva, úgyhogy az 1946. gazdasági évben azokon már minden földhözjuttatott maga végezte a termelési, gazdasági munkálatokat.

A fent írt 937 igényjogosult közül átlagos juttatásban 4–7 kat. holdig részesült 891 földigénylő, míg érdem szerinti túljuttatásban 7–17 kat. hold területtel 46 igénylő részesült.

A földigénylő bizottság tagjai az igénybe vett 75 tanyás birtokon elvégezték a gazdasági élő és holt felszerelési tárgyak leltározását, és azoknak a földhözjuttatottak közötti egyéni tulajdonba juttatását.

Mindez a földmérések, leltározások, az igénybe vett ingatlanoknak a határ minden részén szétszórtan és egymástól távol fekvése miatt 83 helyszíni kiszállást igényelt.

1946. évi április hó 10. napján Turbacs Mihály elnök Zsámbékra áttelepülése folytán az elnökségről lemondott, ekkor a földigénylő bizottság helyette elnökül egyhangúlag Daku Istvánt választotta meg elnökévé. Ezen elnökváltozás azonban a munka további folyamán semmit nem csökkentett, mert az új elnök is a földigénylő bizottság együttes elhatározásán lefektetett alapokon vitte tovább a munka vezetését, úgyannyira, hogy ez a földigénylő bizottság a földosztási munkálatoknak a reá tartozó részét már teljesen elvégezte, a műszaki munkálatok is már az úgynevezett simítási munkák alatt vannak, így a telekkönyvezést a legrövidebb idő alatt meg lehet kezdeni.

Ezt pedig már csak azért is mielőbb meg kell kezdeni, mert a helyi földigénylő bizottság a Budapesten 1946. március 19-én tartott országos kongresszusón elhangzott azon jelszót, hogy „földet vissza nem adunk!", az összes földhözjuttatottakkal együtt magukévá tette.

A kisújszállási földigénylő bizottság a házhelyosztással kapcsolatban a következő munkálatokat teljesítette:

Összeírt összesen 574 házhelyigénylőt, ebből 350 igénylőnek a jogosultságát megállapította.

Házhelyosztás céljára a földigénylő bizottság igénybe vett mintegy 180 kat. hold földet, amelyből ez ideig kiosztott 24 kat. holdat részben 600, részben 400 □-öles parcellákban, amely házhelyeket mintegy 78 igénylő már birtokába is vette.

a földigénylő bizottság elnoke

Kétoldalas, géppel írt fogalmazvány. – Szolnoki ÁL Kisújszállási kfb sz. n.

171

Budapest, 1947. január 14

Az 1947:V. törvénycikk a földreform befejezése érdekében szükséges egyes rendelkezésekről

Kihirdettetett 1947. évi január hó 14. napján.

1. §. Az 1945. évi VI. törvénycikkel törvényerőre emelt 600/1945. Me. számú rendelet (a továbbiakban R.) alapján létesített megyei (fővárosi) földbirtokrendező tanácsok és községi földigénylő bizottságok a jelen törvény hatályba lépésével megszűnnek. Azokban a községekben (városokban), ahol ezt a földreform zavartalan végrehajtása feltétlenül szükségessé teszi, az Országos Földbirtokrendező Tanács kivételesen elrendelheti a községi földigénylő bizottság fenntartását vagy újbóli felállítását.

2. §. (1) A községi földigénylő bizottság, valamint a megyei (fővárosi) földbirtokrendező tanács hatásköre a megyei (fővárosi) földhivatalra száll át. Azok a községi földigénylő bizottságok azonban, amelyeknek fenntartását vagy újbóli felállítását az Országos Földbirtokrendező Tanács elrendeli, továbbra is a községi földigénylő bizottságok a jelen törvény hatályba lépését megelőzően megilletett hatáskörben járnak el.

(2) A megyei (fővárosi) földhivatalok mint elsőfokú földbirtokrendező hatóságok járnak el, s az Országos Földhivatal felügyelete alatt állanak.

3. §. (1) Az országos, valamint a megyei (fővárosi) földhivatal az adatszolgáltatással, elszámoltatással, leltározással, a földbirtokrendező alapot megillető követelések nyilvántartásával, illetőleg beszedésével összefüggő munkák elvégzését a községi elöljáróságra (polgármesterre) bízhatja. A községi elöljáróság (polgármester) ebben a munkakörében az országos, illetőleg a megyei (fővárosi) földhivatal ellenőrzése alá tartozik. Nem lehet a községi elöljáróságra (polgármesterre) bízni azoknak a feladatoknak elvégzését, amelyek a 33 000/1945. FM számú rendelet 8. §-ának a., b., c., d., e. és g. pontjai, valamint a 185 000/1946. FM számú rendelet 38. §-ának (1) bekezdése alapján tartoztak a községi földigénylő bizottság hatáskörébe.

(2) Azokban a községekben, amelyekben a községi földigénylő bizottság megszűnik, a megyei földhivatal, illetőleg az Országos Földhivatal megkeresésére az igazságügyminiszter által kijelölt ítélőbíró készíti el a juttatási javaslatot és a felhasználási tervet a nemzeti bizottság és az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége helyi szervezetének előzetes meghallgatásával.

(3) Az igényjogosultság kérdésében abban az esetben is a megyei (fővárosi) földhivatal határoz, ha a juttatási javaslatot és felhasználási tervet az előbbi bekezdés értelmében kijelölt ítélőbíró készíti el.

(4) Az illetékes földművelésügyi tanács és az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetségének helyi szervezete a földigénylők, illetőleg a juttatottak érdekében a földbirtokrendező hatóságokhoz jogorvoslattal élhetnek.

4. §. (1) A jelen törvény hatályba lépésének napjától az Országos Földbirtokrendező Tanács hatáskörébe tartozik:

a) határozathozatal a földreform végrehajtásával kapcsolatban felmerülő elvi kérdésekben;

b) határozathozatal a földművelésügyi miniszter vagy az Országos Földhivatal által közérdekből eléje utalt ügyekben;

c) határozathozatal az R. 28. és 54. §-a alapján a juttatott ingatlan elvétele, illetőleg az igénylésből való kizárás vagy a juttatott föld elvonása, továbbá az 1946:IX. tc. 13., 30. és 31. §-a alapján a kimozdítás, illetőleg a juttatásból való kizárás kérdésében;

d) határozathozatal a jelen törvény hatályba lépése előtt az Országos Földbirtokrendező Tanács által jogerősen elbírált ügyekben benyújtott újrafelvételi kérelem felett;

e) rendelkezés a földbirtokrendező alap vagyona felett, és e vagyon terhére való utalványozás;

f) javaslattétel és véleménynyilvánítás a földművelésügyi miniszter vagy az Országos Földhivatal által eléje utalt, illetőleg eléje terjesztett kérdésekben.

(2) Az Országos Földbirtokrendező Tanács hatáskörébe tartozik továbbá a községi földigénylő bizottság fenntartásának, illetőleg újbóli felállításának a jelen törvény 1. §-a alapján való elrendelése és működése időtartamának megállapítása.

(3) Az Országos Földbirtokrendező Tanács hatásköre az előző bekezdésekben felsorolt esetek kivételével az Országos Földhivatalra száll át. Az Országos

Földbirtokrendező Tanács közérdekből jogosult az (1) bekezdésben felsorolt eseteken felül a jelen törvény hatályba lépése előtt hatáskörébe tartozott bármely ügyben a döntést magához venni.

(4) Az Országos Földhivatal a hatáskörébe utalt ügyekben mint földbirtokrendező hatóság végső fokon jár el, azokban az ügyekben pedig, amelyek a jelen törvény értelmében továbbra is az Országos Földbirtokrendező Tanács hatáskörébe tartoznak, mint hivatal a 33 000/1945. FM számú rendelettel megállapított feladatokat végzi. Az Országos Földhivatal a földmüvelésügyi miniszter felügyelete alatt áll.

5. §. A jelen törvény hatályba lépése után az R. 12. §-ának utolsó bekezdése alapján ingatlant megváltani nem lehet. Ez a rendelkezés nem vonatkozik arra az ingatlanra, amelynek megváltása iránt a községi földigénylő bizottság vagy a megyei (fővárosi) földbirtokrendező tanács a törvény hatálybalépése előtt már javaslatot terjesztett elő.

6. §. Az R. 53. §-a azzal egészíttetik ki, hogy azt az ingatlant, amelyet a tulajdonos az 1944. évi január hó 1. napja után élők kozotti jogügylettel vagy öröklés útján szerzett, illetőleg szerez, megváltani nem lehet, feltéve, hogy az ingatlan az 1944. évi január hó 1. napján fennállott tényleges birtokállapot szerint megváltható nem volt, vagy nem esik az R. 13. §-ának hatálya alá.

7. §. A jelen törvény hatályba lépése előtt jogerősen eldontött ügyekben a torvény hatályba lépését követő harminc nap eltelte után felülvizsgálati vagy újrafelvételi kérelemmel élni nem lehet.

8. §. A volt tulajdonosok vagy más személyek (haszonélvezők, haszonbérlők, alkalmazottak, hitelezők stb.) részéről támasztott, a földreform lebonyolításával osszefüggő bármely jogviszonyból eredő követelést a juttatottakkal vagy az államkincstárral (földbirtokrendező alappal) szemben – a jelen torvény hatályba lépésének napjától a minisztérium rendelkezéséig – bírói úton érvényesíteni nem lehet; a már folyamatban levő pereket és az ilyen kovetelések behajtása iránt elrendelt végrehajtási eljárást fel kell fuggeszteni.

9. §. A kulturális célvagyon felülvizsgálatára az R. 17. §-a értelmében létesített bizottság működése a törvény hatályba lépésétől számított hatvan nap elteltével megszűnik.

10. §. (1) A jelen törvény hatályba lépésének időpontját a foldmüvelésugyi miniszter rendelettel állapítja meg; hatályba lépésével az R.-nek, az 1946:IX. törvénycikknek, valamint az ezek végrehajtása tárgyában kiadott rendeleteknek ellentétes rendelkezései hatályukat vesztik.

(2) A törvény végrehajtásáról – a tárcájukat érintő kérdésekben az érdekelt miniszterekkel egyetértve – a foldmüvelésügyi miniszter gondoskodik.

Az 1947. év hatályos jogszabályai. Első kötet. Budapest 1948. 3–4. old. 1947:V. tc. „A földreform befejezése érdekében szükséges egyes rendelkezésekről."

A 132 000/1947. FM sz. rendelet 1. §-a szerint a torvény 1947. február 1-én lép életbe. 2. §-a szerint a megyei földbirtokrendező tanácsok és községi foldigénylő bizottságok ugyancsak február 1-én megszűnnek.

A földreform befejezéséről szóló törvény megalkotását időszerűvé tette az a tény, hogy a földreform az ország 3227 kozségében 3 580 767 holdon befejeződött, és csak 188 községben, 174 694 holdon nem zárult még le. „Ahol a földreformot még nem fejezték be, azok a földigénylő bizottságok" a feladattal megbirkózni nem tudtak. A földreform végrehajtása során elkobzás útján 539 137 holdat, megváltás útján pedig 5 060 474 holdat vettek igénybe. Az igényjogosult földigénylőknek kiosztottak 3 258 738 holdat. Kózlegelők létesítésére, illetve kiegészítésére 422 496 holdat, tan- és mintagazdaságok céljaira 51 079 holdat juttattak. Állami tógazdaságok és nádüzemek céljára 46 542 holdat jelöltek ki. Kozségi, közbirtokossági és állami tulajdonba 1 460 167 hold erdőt adtak át. Belső telepítési célokra 91 809 holdat használtak fel. Házhelyek céljaira pedig 85 693 holdat osztottak ki. A földreform tehát az ország foldterületének egyharmadát mozgatta meg. [Szabad Szó, 1946. december 25.]

FÜGGELÉK

A

Abelovszki – FM-megbízott (Pécs) – 351, 352
Achim L. András – a parasztság nagybirtokellenes harcának képviselője – 13
Adamec Béláné – földbirtokos (Nikla) – 462
Ancsa Molnár Lajosné – földhozjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Andor Géza – NPP-titkár (Vésztő) – 520
Andrássy grófok – a Habsburg- és a dualista rendszer hívei – 85
Aszódi József – polgármester (Kecskemét) – 284

Ábrahám Imre – földhözjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Ács Elemér – az MFH műszaki osztályának vezetője (Szatmár m.) – 359
Ács Mihály – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Ádám Lajos – nb-tag (Alsógod) – 180, 181
Ádám Zsigmond – tanár, a Pedagógus Szakszervezet kikuldotte (Csorvás) – 319, 320
Árfi József – korjegyző (Dunakiliti) – 317
Áros János – (Derecske) – 276
Áros Sándor – (Derecske) – 277

B

Babáj Gyorgy – foldigénylő (Csorvás) – 395
Babenyecz Dezső – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Badari Imre – kfb-tag (Jászberény) – 350
Badari József – kfb-tag (Jászberény) – 350
Bajcsy Ede – kfb-tag (Taszár) – 440
Bajner József – nb-tag (Keléd) – 358
Bajusz János – a Foldmunkás Szakszervezet vezetője (Foldeák) – 162
Baki János – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Baksa József – MKP titkár (Kalocsa) – 243, 244
Balázs Antal – nb-tag (Tass) – 187, 270
Balázs Gyula – Borsod megyei kfb-k nagygyűlésén kuldott – 486
Balázs Imre, dr. – ugyvéd (Szentes) – 477
Balla András – földigénylő (Csorvás) – 395, 396
Balla Sándor – a Foldmunkás Szakszervezet jegyzője (Csorvás) – 193, 319, 395
Balog Gyorgy – Borsod megyei kfb-k nagygyűlésén kuldott – 486
Balog Mihály – kfb-elnok (Sárpilis) – 353
Balogh Elemér – FM-államtitkár – 323
Balogh István – miniszterelnökségi államtitkár – 44, 94, 204

Balogh István – kertészeti főiskolai tanár (Torokbálint) – 361
Balogh István – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Balogh János – nb-tag (Albertfalva) – 189
Balogh János, dr. – földbirtokos (Derecske) – 276
Balogh Sándor – a csanádi puspoki uradalom vezetője (Puspoklele) – 172
Balogh Sándor – az MKP titkára (Nagyhalász) – 364
Bamberger József – gazdasági cseléd (Somogyudvarhely) – 339
Barakonyi József – kfb-tag (Csorvás) – 396
Baranyi József – földhozjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Baráth Viktor – kfb-tag (Ozora) – 253
Barsi László – kfb-tag (Cegléd) – 451
Barta Gyula – kfb-tag (Kismarja) – 197
Barta Miklós – kfb-elnok (Olcsvaapáti) – 428
Bartha András – kfb-tag (Kismarja) – 197
Bartha Ferenc – kfb-tag (Derecske) – 275
Bartha Félix – földbirtokos (Drávafok) – 463
Bartha István, dr. – alispán (Eger) – 402
Bartók József, Cs. – kfb-tag (Ozora) – 253
Bálint Imre – mft-tag (Békés m.) – 495
Bánfi Lajos – mft-tag (Csongrád m.) – 245
Bánó Mihály – MKP-tag (Kecskemét) – 284, 285, 287, 288
Bányász Vince – nb-titkár (Gyula) – 240, 241
Báron László, dr. – mnb-tag (Csongrád m.) – 187
Básti Ágoston – nb-titkár (Kecskemét) – 241, 242, 243
Báthori István, ifj. – kfb-tag (Kismarja) – 197
Bechtler Péter – alpolgármester (Budapest) – 337
Bedő Károly – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Belák Sándorné – nagybirtokos (Igar) – 253
Belicza Gyorgy – földigénylő (Csorvás) – 395
Bencze Bálintné, ozv. – földbirtokos (Csomor) – 419
Bendis Sándor – kfb-tag (Tengelic) – 316
Bene Lajos – kfb-tag (Decs) – 385
Benedek János – kfb-tag (Derecske) – 275
Benyó Lajos, Sz. – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Berecz Dezső, dr. – mft-elnok (Sopron m.) – 343
Berecz Sándor – kfb-elnok (Ibrány) – 387
Beregszászi Sándor – MKP-kikuldott (Tamási) – 306, 307
Berzsenyi Mária – földbirtokos (Nikla) – 462
Bethlen István, gr. – 1921-től 1931-ig miniszterelnök – 13, 20
Bilinszky Antal – nb-tag (Alsógod) – 180
Bíró István – kfb-tag (Nagydorog) – 298
Bisztray László – polgármester (Sátoraljaújhely) – 250
Blahut János – MKP vezetőségi tag (Békéscsaba) – 170
Blanár László, dr. – nb-elnok (Gyula) – 173, 174, 175, 240, 241
Blenckenstein Pál, gr. – nagybirtokos (Fuzesgyarmat) – 309
Bobori Károly – kfb-tag (Cegléd) – 451, 454
Bodor Gyorgy, dr. – telepítési miniszteri biztos (Tolna m.) – 412, 417
Boldoczki János – nb-tag (Tótkomlós) – 175

Bolza Géza, gr. – nagybirtokos (Szarvas) – 308
Bolza Pál, gr. – nagybirtokos (Szarvas) – 308
Bóna Lajos – kfb-elnok (Kiskunhalas) – 262
Bor Benő – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Borbás Imre, dr. – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Borbély János – az FKP titkára (Nagydorog) – 297, 298
Boronkay Miklós Károly – földbirtokos (Tass) – 270
Borréz Mátyás – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Borsi Ferenc – az Iparoskor megbízottja (Csorvás) – 319
Bóth Barnabás – (Mohács) – 352
Botos Sándorné, sz. Oláh Erzsébet – (Derecske) – 276
Borcsok Áron – (Derecske) – 276
Borcsok Gyula – (Derecske) – 276
Borcsok Lajos – kfb-tag (Derecske) – 275
Brányi Gyorgy – kfb-tag (Vonock) – 355
Brecska Antal – földhozjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Budai János – nb-tag (Albertfalva) – 189
Bujdosó István – kfb-tag (Cegléd) – 451
Bujdosó Sándor – kfb-tag (Berettyóújfalu) – 473
Bukta Bertalan – termelési bizottság elnoke (Borsodszemere) – 195
Bundzsák István – nb-tag (Kiskunhalas) – 200, 262
Bunyeváczky József – nb-tag (Cegléd) – 238, 239
Bus Péter – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Buza Barna – az 1919. február 16-i földreform-torvény megalkotója – 14

C

Czifrik F. – nb-elnok (Győrszentiván) – 418
Csabai Pál – főjegyző (Csorvás) – 319
Csadanecz Mihály – kfb-tag (Bolhó) – 382
Csala István – nb-tag, kfb-elnok (Cegléd) – 238, 239, 444, 449, 450, 451, 452, 454
Csala László – nb-tag (Cegléd) – 238
Csapó Dániel – földbirtokos (Tengelic) – 315, 316
Csák Barnabás – nb-elnok (Borsodszemere) – 195
Csányi János – nb-tag (Kiskunhalas) – 200, 262
Császár József – földhozjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Cseh Demeter – kfb-tag (Jászberény) – 350
Cseh László – nb- és kfb-tag (Cegléd) – 238, 452, 453
Cseiztu Bertalan – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Cseke Károly – kfb-tag (Kismarja) – 197
Csekő Sándor – kfb-tag (Derecske) – 275, 276, 277
Cselényi Sándor – nb-tag (Mezőnagymihály) – 199
Csendes Mihály – mft-tag (Kaposvár) – 464
Csetle János, dr. – nb-elnok (Albertfalva) – 189, 191
Csépe István – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Csia Lajos – nb-tag (Albertfalva) – 189
Csibrány Mátyás – munkás (Szolnok) – 504, 506
Csík Kálmán – kfb-tag (Jászberény) – 350
Csikay Lajos – (Kecskemét) – 284

Csiky János – MKP járási titkár (Kemecse) – 324
Csikós János – MKP-képviselő (Bihar m.) – 290
Csillag Sándor – mft-tag (Csongrád m.) – 245
Csirc Bertalan – kfb-elnök (Szabolcsveresmart) – 52
Csiszér Ferenc – (Gyula) – 174, 240
Csonka Ignác – főgépész (Derekegyháza) – 292
Csonka Péter – (Gyula) – 174
Csorba Sándor, dr. – földbirtokos (Nagybajom) – 368, 369
Csordás Ferenc – kfb-tag (Somogyudvarhely) – 339
Csuka Lajos – kfb-tag (Vönöck) – 355
Csuka László – kfb-tag (Vönöck) – 355
Csuvár Imre – kozgyám (Csorvás) – 319

D

Dabi Bálint – nb-tag (Tass) – 270
Dadi Imre – MKP-képviselő (Szentes) – 476
Dajkovics István – FKP-képviselő (Budapest) – 447
Daku István – kfb-elnök (Kisújszállás) – 522
Dankó László – nb-tag (Tótkomlós) – 175
Darabont Sándor – kfb-tag (Kismarja) – 197
Darányi Gyula – földbirtokos (Tass) – 270
Dániel Ferenc – kfb-elnök (Medgyesbodzás) – 301
Dániel Károlyné – földbirtokos (Derecske) – 277
Deák Lajos – nb-tag (Tass) – 270
Debreceni Sándor, dr. – földbirtokos (Vác) – 382
Desetics József – kfb-tag (Bolhó) – 382
Destics Imre – kfb-tag (Bolhó) – 382
Dégen Imre – OFT-tag (Budapest) – 282, 283
Dénes József – kfb-tag (Vönöck) – 355
Dénes Lajos – kfb-tag (Vönöck) – 355
Dénes Magda – a Közgazdasági Hivatal dolgozója (Orosháza) – 192
Détáry János – nb-tag (Cegléd) – 238, 239
Diós István – kfb-elnök (Makó) – – 176, 177
Diós Sándor – mft-elnök (Csongrád m.) – 176, 245
Dobi István – az FKP agrárproletár szárnyának vezetője. 1945–1946-ban tárca nélkuli miniszter – 18, 107
Dobó István – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Dobos László – földbirtokos (Cegléd) – 239
Dobronyai István – rendfenntartó bizottsági elnok (Algyő, Irma-major) – 321
Dohányos Pál – MKP-titkár (Csorvás) – 319
Doktor Sándor – kfb-tag (Kismarja) – 197
Domán Ferenc – termelőszovetkezeti vezetőségi tag (Kömlő) – 433
Domokos János – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Donáth Ferenc, dr. – OFT-alelnök, FM-államtitkár – 282, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453
Donner Géza – kfb-tag (Cegléd) – 450, 451
Dorling Henrikné – földbirtokos (Csömör) – 419
Dózsa György – az 1514. évi magyarországi parasztháború vezetője – 149
Dogei Lajos – az MKP Szolnok megyei kuldotte a kfb-k nagygyűlésén – 504, 506
Dölles János – kfb-tag (Ozora) – 253
Dömény István – kfb-tag (Tengelic) – 316

Dömök Mihály – nb- és kfb-tag (Cegléd) – 238, 451
Dudás Pál – földhözjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Dudás Sándor – nb-tag (Cegléd) – 238
Dürgő László – kfb-tag (Derecske) – 277

E

Eckhardt Tibor – 1932-től 1941-ig az FKP vezére – 19
Eggenhoffer József – földbirtokos (Drávafok) – 463
Egry Ferenc, dr. – nb-tag (Kecskemét) – 242
Enyedi Sándor – (Gyula) – 175
Erdei Ferenc – az NPP egyik megalapítója, az Ideiglenes Kormány belügyminisztere – 160, 204
Erdei Gyula – (Derecske) – 276
Erdei József – mft-tag (Csongrád m.) – 245
Erdei Mihály – a FÉKOSZ alelnöke – 479, 513–516
Erdei Sándor – (Makó) – 177
Eredics Ferenc – nb-tag (Albertfalva) – 189
Erényi Gyula – mft-tag (Zemplén m.) – 251
Erki Imre – kfb-tag (Csongrád) – – 246, 247, 248
Erlich Béla – fakereskedő, földbirtokos (Cegléd) – 446
Esterházy grófok – a felsőház örökös tagjai, az ország leggazdagabb földbirtokosai – 85
Esterházy Pál, hg. – nagybirtokos (Budapest) – 253, 273

F

Fagyal Sándor kfb-tag (Kunmadaras) – 504, 506
Faragho Gábor – az Ideiglenes Kormány közellátási minisztere – 204
Faragó Pál – kfb-tag, küldött a Borsod megyei kfb-k nagygyűlésén – 486
Farkas Ernő – kertész (Albertfalva) – 190
Farkas István – nb-tag (Tass) – 187, 270, 271
Farkas József – földhözjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Farkas József – földigénylő (Csorvás) – 395
Farkas Márton – nb-tag (Mezőnagymihály) – 199
Fazekas István – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Fazekas József – kfb-tag (Olcsvaapáti) – 428
Fábián Albertné – MKP-megbízott (Algyő) – 321, 322
Fábián Antal – kfb-elnök (Nagyhalász) – 474
Fehér Ferenc – földigénylő (Csorvás) – 395
Fehér János – kfb-elnök (Békéscsaba) – 291
Fehér János – földhözjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Fejes Imre – volt gazdasági cseléd (Orosháza) – 192
Fejős Ádám – kfb-tag (Tengelic) – 316
Fekete Béla, dr. – MFH-ügyvezető-helyettes (Somogy m.) – 336, 464
Fekete Gábor – nb-tag (Gyula) – 240
Fekete György – nb-tag (Cegléd) – 238
Fekete Imre, dr. – földbirtokos (Kiskunhalas) – 263
Fekete Sándor – (Kecskemét) – 284, 285
Festetics György, hg. – nagybirtokos (Keszthely) – 325
Festetics Györgyné, hg. – nagybirtokos (Keszthely) – 325
Fényi Imre – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Firgi László – kfb-tag (Ozora) – 253
Fodor Péter – földhözjuttatott (Kiskunhalas) – 263

Fodor Sándor – kfb-tag (Hajdúnánás) – 194
Forján András – FKP-elnok (Csorvás) – 319
Főfaig Mihály – kfb-tag (Nagydorog) – 298
Fried Lászlóné – földbirtokos (Derecske) – 277
Friedl István – nb-tag (Albertfalva) – 189
Fuchs Imre – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Fule Miklós – földhozjuttatott (Cegléd) – 450, 451
Fulop Gyorgy, dr. – földbirtokos (Derecske) – 277
Furst Sándor – Tolna megye termelési miniszteri biztosa – 484, 490

G

Gaál Lajos – kfb-tag (Hajdúnánás) – 194
Gábor József – az Ideiglenes Kormány kereskedelem- és közlekedésügyi minisztere – 204
Gál Ernő, Sz. – nb-tag (Alsógod) – 180, 182
Gál István – volt gazdasági cseléd (Somogyudvarhely) – 339
Gál János – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Gáll István – nb-elnok (Kaba) – 293
Gáspár Jánosné – földbirtokos (Kemecse) – 439
Gáspár Pál – volt gazdasági cseléd (Orosháza) – 192
Gedó Béla – termelőszovetkezeti jegyző (Komló) – 433
Geist Gáspár, dr. – nagybirtokos (Orosháza) – 308
Geist Gyula – nagybirtokos (Kondoros) – 308
Gelencsér Mihály – MKP-titkár (Vésztő) – 520
Gellért Gyorgy – nb-jegyző (Cegléd) – 239
Gelsy Sándor – uradalmi számtartó (Csorvás) – 192, 193
Gerebenics János – (Gyula) – 174, 240
Géher Lajosné – földbirtokos (Derecske) – 277
Glibiny – szovjet kapitány – 304, 305
Góg János – nb-póttag (Gyula) – 173
Goldis Miklós – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Gonda Antal – kfb-elnok (Algyo) – 321, 322
Gondán Imre – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Gosztola István – kfb-tag (Ozora) – 253
Goboly Péter – volt gazdasági cseléd (Orosháza) – 192
Gode Lajos – ref. lelkész (Nagykőrös) – 379
Gombos Gyula – 1932-től 1936-ig miniszterelnok – 20
Gonczol Antal – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Gorog Károly – földbirtokos (Csomor) – 419
Greck István – földigénylő (Csorvás) – 395
Gruber Károly mft-tag (Zemplén m.) – 251
Gruner Mária – földbirtokos (Algyő) – 328, 332
Grunwald Béláné – földbirtokos (Derecske) – 277
Gubacsi Gábor – nb-tag (Tass) – 270, 271
Gubisi Gyorgy – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Gulácsi Sándor – nb-elnok (Tass) – 187, 270, 271
Gulyás József, id. – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Gulyás Mihály – nb-elnok (Kondoros) – 178
Gulyás Sándor – kfb-tag (Kismarja) – 197

Gy

Gyarmati Lajos – foldigénylő (Csorvás) – 395
Gyongyosi János – az Ideiglenes Kormány kulugyminisztere – 203
Gyureskó Zsuzsanna – védőnő (Csorvás) – 319
Gyure Károly – főszolgabíró (Kemecse) – 323

H

Haid Henrik – nb-tag (Albertfalva) – 189
Hajdú István – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Hajdú Pál – kfb-tag (Csongrád) – 246, 247
Hajzer János – (Derecske) – 276
Halász Mihály – kfb-tag (Ozora) – 253
Halmi István – nb-tag (Cegléd) – 238
Hanga Pál – kfb-tag (Cegléd) – 450, 451, 452, 453
Hangya István – kfb-elnok (Endrőd) – 374
Harnóczi Imre – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Havasi Győző, dr. – mft-elnok (Szabolcs m.) – 432
Hári Lajos – korjegyző (Vonock) – 356
Házi Árpád – alispán (Pest m.) – 293, 295
Hegedus András – FM-megbízott (Zemplén és Sopron m.) – 250, 251, 343, 362
Hegedús Imre – MKP-titkár (Derekegyháza) – 292
Hegedus István – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Hegedus Károly – kfb-tag (Derecske) – 275
Hegedus Lajos – MFH-ugyvezető (Győr-Sopron m.) – 436
Hegyi Imre – (Miskolc) – 486
Héjjas Iván – a fehérterror egyik leghírhedtebb különítményének parancsnoka – 79
Herczeg Antal – foldhozjuttatott (Algyő) – 321, 322
Herpai – polgármester (Kisújszállás) – 161
Hédervári Lajos – foldbirtokos (Algyő) – 328, 332
Hoffer Imre – kfb-elnok (Fábiánsebestyén) – 375
Hollósi Mihály – képviselő (Gyula) – 173, 175, 240
Hóman Bálint – 1932-től 1942-ig kis megszakítással vallás- és kozoktatásugyi miniszter – 270
Horthy Miklós – 1920-tól 1944-ig Magyarország kormányzója – 18, 79
Horváth Béla – kfb-tag (Jászberény) – 350
Horváth Ferenc – nb-elnok (Cegléd) – 238, 239
Horváth Gyorgy, ifj. – kfb-tag (Cegléd) – 452
Horváth István – kfb-tag (Taszár) – 440
Horváth Lajos – FM-megbízott (Pest m.) – 378
Horváth Lajos – kfb-tag (Vonock) – 355
Horváth Péter – (Gyula) – 174
Horváth Sándor – kfb-tag (Hajdúnánás) – 194
Horváth Zoltán – mft-tag (Csongrád m.) – 245
Hoyos József, gr. – nagybirtokos (Kőrosladány) – 309
Hraskó Gyula – nb-tag (Gyula) – 173, 175
Hunya István – foldigénylő (Csorvás) – 395
Hunya János – nb-titkár (Kondoros) – 178
Hunya József – foldigénylő (Csorvás) – 395

Husztı Mátyás – földhözjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Huszti Vince kfb-tag (Berettyóújfalu) – 473

I

Iharos Imre – mft-elnök (Somogy m.) – 464
Igmándy Aladár – foldbirtokos (Nagybajom) – 369
Illés István – jegyző (Alap) – 444
Imrédy Béla – 1938-tól 1939-ig miniszterelnök – 19
Iszak Lajos – nb-tag (Albertfalva) – 189, 191

J

Jakab Bertalan – kfb-tag, a Borsod megyei kfb-k nagygyűlésén küldott – 486
Jakab Zakariás – termelőszövetkezeti tag (Kömlő) – 433
Janó Gyula – kfb-tag (Kismarja) – 197
János József – kfb-tag (Ozora) – 253
Jánovszki János – földigénylő (Csorvás) – 395
Járai Gyula – mft szegedi tárgyaló tanácsának tagja (Csongrád m.) – 301, 305
Jégh Gyula – mft-tag (Borsod m.) – 486
Józsa István – FM-megbízott (Bács-Bodrog m.) – 348
Joros Andor – nb-tag (Alsógöd) – 180, 182
Juhász Géza – tankeruleti főigazgató (Debrecen) – 263, 264
Juhász Lajos – mft-tag (Somogy m.) – 464
Juhász László – nb-tag (Gyula) – 174, 240
Juhász Márton – kfb-tag (Csongrád) – 246, 247
Juhász Pál – SZDP-titkár (Hódmezővásárhely) – 257
Juhász Sándor – a Foldmunkás Szakszervezet titkára (Mezőkövesd) – 184
Jungreisz Adolf – nagybérlő (Borsodszemere) – 183, 184, 195, 196
Jurcsek Béla – 1944-ben földművelésügyi miniszter – 31
Jurenák Ede – foldbirtokos (Szentes) – 477
Juszkó József – az mft tárgyaló tanácsának tagja (Csongrád m.) – 301

K

Kabderon Ferenc – kfb-tag, a Borsod megyei kfb-k nagygyűlésén küldott – 486
Kada János – kfb-tag – a Szolnok megyei kfb-k nagygyűlésén küldött – 505
Kalász László – (Kecskemét) – 284
Kállay Miklós – 1942-től 1944-ig miniszterelnok – 21
Kalmár János – kfb-tag (Cegléd) – 451, 454
Kalmár Kálmán – nb-tag (Alsógöd) – 180, 181
Kannás Lajos – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Kaposi József – (Gyula) – 240
Karácsonyi Ferenc – főispán (Csongrád m.) – 257, 318
Karácsonyi Sándor – FKP-elnök (Hódmezővásárhely) – 314
Kardos Kálmán – földbirtokos (Somogybukkosd) – 463
Kardos Pál, ifj. – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Károlyi Mihály – az 1918-as polgári demokratikus forradalom miniszterelnoke. Az 1944-ben alakult Londoni Magyar Tanács elnöke – 14
Karr Sándor – kfb-tag (Tengelic) – 316
Karsay Ödön – kfb-tag (Csongrád) – 246, 247
Kasznár Lajos – nb-tag (Keléd) – 358

Katona András – az MKP szegedi szervezetének kiküldötte (Algyő) – 333
Katona József – kfb-tag (Derecske) – 275, 277
Katz Dezsőné – (Derecske) – 277
Katz Sándorné – (Derecske) – 277
Kácsor Mihály – FM-megbízott (Keléd) – 358
Kádár B. József – termelőszovetkezeti pénztáros (Komlő) – 433
Kálmán József – MKP-tag (Nagybajom) – 370
Kántor Antal – volt uradalmi cseléd (Puspoklele) – 246
Kárász Imre – nagybirtokos (Szeghalom) – 309
Kárász József – MFH-ugyvezető (Somogy m.) – 337
Kása Ferenc – kfb-tag (Csongrád m.) – 246, 247, 249
Kátai Ernő – földbirtokos (Csomor) – 419
Kecskés Lajos – nb-jegyző (Kaba) – 293
Kelemen István – nb-elnok (Keléd) – 358
Keller József – kfb-tag (Csongrád) – 246, 247, 248
Kercza József – kfb-elnok (Keléd) – – 358
Keresztes Mihály – az MKP dél-magyarországi keruleti titkára (Szeged) – 169
Kerék Mihály, dr. – az OFH ugyvezető igazgatója – 51, 96, 98, 282, 283, 384, 468, 471
Keszthelyi Ferenc – nb-tag (Albertfalva) – 189
Khuen-Héderváry Károly, gr. – földbirtokos, volt horvát bán – 85
Kicsi László – kfb-elnökhelyettes (Nagykőros) – 378, 380
Király György – kfb-tag (Cegléd) – 451
Király Lajos – kfb-tag (Cegléd) – 451
Kis Gábor, D. – (Gyula) – 174
Kispéter István, dr. – MFH-ügyvezető (Csongrád m.) – 305, 398
Kiss Antalné – földbirtokos (Szeghalom) – 456
Kis v. Joachim – termelőszövetkezeti tag (Komlő) – 433
Kiss Benke József – kfb-tag (Cegléd) – 452
Kiss Imre MNB-tag (Csongrád m.) – 187
Kiss István – kfb-tag (Derecske) – 275, 276, 277
Kiss József, Cs. – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Kiss Károly – kfb-tag (Derecske) – 275, 276
Kiss Lajos – kfb-tag (Kismarja) – 197
Kiss László, dr. – mft szegedi tárgyaló tanácsának elnoke (Csongrád m.) – 398
Kiss László – kfb-tag (Cegléd) – 452
Kiss László – földbirtokos (Csomor) – 419
Kiss Mihály – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Kiss Pál – polgármester (Hódmezővásárhely) – 257
Kiss Zoltán – mft-tag (Békés m.) – 495
Klein Antal – földbirtokos (Bonyhád) – 274
Kmetykó Benő – nb-tag (Cegléd) – 238
Kola Antal – kfb-tag (Hajdúnánás) – 194
Kolics Vendel – kfb-tag (Bolhó) – 382
Kollát Nándorné – földbirtokos (Csomor) – 419
Komlóssy László – az Országos Műszaki Hivatal vezetője – 423
Komócsin Illés – a szegedi rendőrség politikai osztályának vezetője – 334
Kosa Ferenc, R. – kfb-tag (Olcsvaapáti) – 428

Kosokai Simon – nb-tag (Albertfalva) – 189, 190, 191
Kovács Ferenc – kfb-tag (Ozora) – 253
Kovács Imre – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Kovács István – kfb-tag (Ozora) – 253
Kovács Jenő – nb-tag (Kecskemét) – 242, 284, 287, 288
Kovács Jozsef, L., ifj. – kfb-tag (Ozora) – 253
Kovács Kálmán – főispán (Szolnok m.) – 504, 506
Kovács Károly – MKP-kikuldott (Nagykőros) – 378
Kovács Lajos – nb-tag (Albertfalva) – 189
Kovács Mihály – a Foldmunkás Szakszervezet titkára (Borsodszemere) – 184
Kovács Mihály, Cs. – kfb-tag (Ozora) – 253
Kovács Mihály, V. – kfb-tag (Ozora) – 253
Kovács Pál – foldigénylő (Csorvás) – 395
Kovács Sándor – kfb-tag (Derecske) – 275
Kovács Vince – kfb-tag (Kismarja) – 197
Kozma Lajos – foldmunkás (Kismarja) – 197
Kozma Sándor – kfb-tag (Cegléd) – 451
Kóczián Mihály – kfb-elnok (Ádánd) – 326
Kósa Bálint – volt uradalmi cseléd (Algyő) – 321
Kóta János – kfb-tag (Ozora) – 253
Kőhalmi Alfréd – aljegyző (Albertfalva) – 190, 191
Kőhalmi János – tanító, a Pedagógus Szakszervezet helyi csoportjának szervezője (Csorvás) – 319, 320
Kollő Andrásné, sz. Berzsenyi Gabriella – foldbirtokos (Nikla) – 462
Kollő Zoltán – gazdasági felugyelő, foldbirtokos (Algyő) – 328, 329, 331
Kovesi Alajos – jegyző (Somogyudvarhely) – 339
Krébecz András – nb-tag (Cegléd) – 238, 239
Kukla Benő – nb-tag (Cegléd) – 238, 239
Kukla István, K. – SZDP-elnok (Csorvás) – 319
Kun Lajos, G. – kfb-tag (Kismarja) – 197
Kun Zsigmond – kfb-tag (Tiszaroff) – 506
Kurunczi Jenő – (Gyula) – 175
Kuthy Ferenc – foldművesszovetkezeti ugyvezető (Csurgó) – 442

L

Lajos Pál – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Laky Imréné – foldbirtokos (Csomor) – 419
Lambert Ernő – munkás (Szolnok) – 504, 506
Latinka Sándor – 1919-ben Kaposvárott a 44 000 holdas Esterházy-birtokon megalapítja az első mezőgazdasági termelőszovetkezetet. 1919 szeptemberében az ellenforradalmárok meggyilkolják – 149
Latóczki Ferenc – kfb-tag (Cegléd) – 444, 451, 452
Lászlo János, id. – kfb-tag (Derecske) – 275
Lendér Sándor – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Lengyel Lajos – (Gyula) – 240
Lezsák Győző – kfb-tag (Decs) – 385
Léderer László – foldbirtokos (Csabacsud) – 308
Lénárd János, dr. – a Festetics-uradalom jószágkormányzója (Keszthely) – 325

Lévai József – nb-tag (Cegléd) – 238, 239
Lévai László – kfb-tag (Ozora) – 253
Lichtenstein Dezsőné – (Derecske) – 277
Lipcsey Elek – kfb-elnök (Tiszavid) – 439
Lippai Imre – gőzfűrésztulajdonos, földbirtokos (Algyő) – 328, 329, 331, 332
Lisztes Imre – kfb-tag (Berettyóújfalu) – 473
Locsmándi Józsefné, özv. – kfb-tag (Fertőszentmiklós) – 475
Lovas Mátyás – képviselő (Csongrád m.) – 247
Lőwinger György, dr. – mft-tag (Csongrád m.) – 245
Ludvig Mátyás – (Gyula) – 175
Lukács Ferenc – kfb-jegyző (Bolhó) – 382
Lukács Géza – földbirtokos (Csömör) – 419
Lukács József – kfb-tag (Kismarja) – 197

M

Macska (Macskásy) József – OFT-tag (Budapest) – 282
Magyar József – kfb-tag (Derecske) – 275, 276
Magyari István – a „Tiszavidék" tudósítója (Szolnok) – 504
Major Imre – (Derecske) – 276
Makai Károly – földbirtokos (Kiskunhalas) – 263
Makkai Gábor – nb-tag (Tass) – 270
Maráczi Lajos – földhözjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Marhás Sándor – mft-tag, vésztői kfb-elnök (Békés m.) – 457, 495
Marik Dénes, dr. – polgármester (Gyula) – 174, 240, 241
Marinovics Imre – földbirtokos (Csömör) – 419
Marinovics László – földbirtokos (Csömör) – 419
Marja Barnabás – (Derecske) – 277
Markovits Ferenc, dr. – nb-tag (Cegléd) – 238
Maronics István – volt gazdasági cseléd (Somogyudvarhely) – 339
Marosán György – az SZDP főtitkárhelyettese – 166
Marozsán József – földigénylő (Csorvás) – 395
Matisz Mihály – mft-tag (Zemplén m.) – 251
Matolcsy Mátyás – 1939-ben a Nyilaskeresztes Front képviselője – 18
Matyó Sándor – földbirtokos (Szentes) – 477
Mazány József – MKP-kiküldött (Tamási) – 306, 307
Mácsay László – városi mérnök (Kalocsa) – 244
Mányoki Lőrinc – kfb-tag (Decs) – 385
Márkus István, dr. – FM-kiküldött (Nagykőrös) – 378
Mátéfalvy Elek – MFH-ügyvezető (Borsod m.) – 485
Mázló Károly – kfb-tag (Kismarja) 197
Medve Zsigmond, dr. – FM-biztos (Szombathely) – 411
Mehesán Péter – kfb-elnök (Battonya) – 434
Meleg István – kfb-tag (Cegléd) – 451
Meleg József – (Szentgál) – 367
Merán János, gr. – földbirtokos (Gát) – 309
Meszjár András – földigénylő (Csorvás) – 395
Méhes István – kfb-elnök (Somogyudvarhely) – 339
Mészáros Ferenc – kfb-elnök (Vép) – 429, 430
Mészáros Tivadar – (Gyula) – 240
Mihály Lászlóné, özv. – földbirtokos (Algyő) – 328, 332

Mihályffy Antal, dr. – földbirtokos (Kutas) – 463
Mijó János, dr. – MFH-előadó (Szentes) – 508, 517
Mikecz János – MKP-titkár (Szentes) – 476
Mikiri János – kfb-elnok (Decs) – 385
Miklós Béla, dálnoki – 1944 decembertől 1945 őszéig miniszterelnok – 89, 182, 183, 201, 218
Miklós István – MKP-titkár, kfb-tag (Ozora) – 253, 255, 271, 273, 274
Miklós János – kfb-tag (Ozora) – 253
Miklós János – volt gazdasági cseléd (Somogyudvarhely) – 339
Milassin Kornél – főispán (Heves m.) – 402
Mindszenty-Pehm József – esztergomi érsek, hercegprímás – 93, 476, 509
Miskei Tamás – kfb-elnök (Kiskunhalas) – 262, 263
Miskolczy Imre – termelési bizottsági tag (Szentes) – 476
Miskolczy István – volt országgyűlési képviselő, bérlő (Derecske) – 277
Mittelmann Menyhért – mft-tag (Zemplén m.) – 251
Mizere János – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Mizsey János – kfb-tag (Jászberény) – 504
Mocsáry Károly – földbirtokos (Borsodszemere) – 183
Módos Imre – (Derecske) – 276
Mogyoró József – termelési bizottsági elnok (Kiskunfélegyháza) – 518
Mogyorósi József – kfb-tag (Derecske) – 275
Molnár András – földhozjuttatott (Algyő) – 321
Molnár Erik – az Ideiglenes Kormány népjóléti minisztere – 203
Molnár Ferenc – FM-biztos (Győr) – 436
Molnár Imre – MKP-tag (Nagykereki) – 188
Molnár István, id. – (Gyula) – 173, 175, 240
Molnár István, ifj. – (Gyula) – 174
Molnár József – nb-tag (Albertfalva) – 189
Molnár József – kfb-elnok (Vönock) – 355
Molnár Péter – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Molnár Zoltán – FM-biztos (Bihar m.) – 290
Monda István – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Monszpart László, dr. – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Muhari Mihály – nb-tag (Albertfalva) – 189

N

Nagy Antal – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Nagy Antal, dr. – táblabíró, földbirtokos (Algyő) – 328, 329, 331
Nagy Emil – földbirtokos (Majsamiklós) – 253
Nagy Ferenc – FKP-politikus. 1946–1947-ben miniszterelnok – 105, 106, 110
Nagy Gábor – termelőszövetkezeti ügyvezető elnok (Komló) – 433
Nagy Gyorgy – szakmakozi titkár (Szentes) – 476
Nagy Imre – földművelésügyi miniszter – 202, 204, 218, 238, 256, 257, 264, 282, 283, 372, 412, 447
Nagy Imréné – földbirtokos (Derecske) – 277
Nagy Imre, B. – kfb-tag (Kismarja) – 197
Nagy István, K. – az MKP budapesti szervezetének kikuldotte (Nagykőros) – 378
Nagy János – kfb-tag (Derecske) – 275
Nagy János, dr. – mft-tag (Szolnok m.) – 507

Nagy János – üzemi megbízott (Csorvás) – 319
Nagy József – (Algyő) – 333, 334
Nagy József – jb. alelnök, MFH-ügyvezető (Eger) – 408
Nagy József – kfb-tag (Jászberény) – 350
Nagy József – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Nagy Kálozi József – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Nagy Károly – mft-elnök (Békés m.) – 240, 495
Nagy Lajos, P. – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Nagy László, dr. – polgármester (Kecskemét) – 242, 243, 284, 286, 288
Nagy Zoltán – főispán (Csanád m.) – 172
Nagymihály Ferenc – mérnök (Veszprém) – 367
Nánási Lajos – (Derecske) – 276
Náray Antal – a Legfelső Honvédelmi Tanács vezértitkára – 463
Nemes János, gr. – nagybirtokos (Tass) – 270
Nemeskéri Kiss Géza – földbirtokos (Sződ) – 181, 182
Neumann Ádám – nb-tag (Cegléd) – 238
Németh Ferenc – nb-tag (Kiskunhalas) – 200
Németh István – kfb-tag (Ozora) – 253, 255
Németh János – nb-tag (Albertfalva) – 189
Német János – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Németh János – a Földmunkás Szakszervezet főtitkára – 319
Németh Sándor – nb- és kfb-tag (Cegléd) – 238, 239, 444, 452
Németh Sándor – nb-tag (Tass) – 187, 270, 271
Németh P. László – kfb-tag (Ozora) – 253
Németh M. Gábor – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Némethy Károly – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Novák Pál – kfb-tag (Ozora) – 253

Ny

Nyíri Sándor – (Gyula) – 174
Nyúl Ferenc – kfb-tag (Tengelic) – 316
Nyúl János – kfb-tag (Ozora) – 253

O

Oláh Barna – (Derecske) – 276
Oláh Géza – (Derecske) – 276
Oláh József – földigénylő (Csorvás) – 395
Oláh Mihály – képviselő, a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának tagja, MKP-titkár (Hódmezővásárhely) – 257
Oláh Sándor – kfb-tag (Derecske) – 275
Opauszki Mihály – nb-jegyző (Kondoros) – 178
Órás János – földigénylő (Csorvás) – 395
Orbán Gyorgy – földigénylő (Csorvás) – 395
Orosházi Anna – (Cegléd) – 444
Osgyáni Ferenc – kfb-tag (Cegléd) – 451
Osgyáni Sándor – kfb-tag (Jászberény) 350
Oszlács Mihály – kfb-elnök (Csorvás) – 193, 319, 320, 395
Osztobányi Ferenc – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262

Ö

Öhm A. Károly – nb-tag (Keléd) – 358
Öreg János, dr. – mft-tag (Szolnok m.) – 507

Ötvös István – kfb-tag (Jászberény) – 350
Őze Imre, dr. – mft-elnok (Csongrád m.) – 318

P

Palágyi Gábor, ifj. – NPP-elnök (Kisújszállás) – 179
Palásti István – kfb-tag (Csongrád) – 246, 247, 249
Palásti János – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Palásti József – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248, 249
Palatinus Sándor – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Pallavicini Alfonz Károly, őrgr. – nagybirtokos (Algyő) – 328, 329, 330
Pap Andor, dr. – mft-elnok (Somogy m.) – 326
Papp András – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Papp Balázs – foldhozjuttatott (Kiskunhalas) – 263
Papp Gyorgyné, ozv. – foldbirtokos (Algyő) – 328, 332
Papp István – kfb-tag (Torokszentmiklós) – 505
Papp József – kfb-tag (Ozora) – 253
Papp Lajos – mft-tag (Csongrád m.) – 517
Papp László, dr. – mft-elnok (Csongrád m.) – 509, 511
Papp Sándor – mft-tag (Somogy m.) – 464
Parcsetich Béla, dr. – mft-elnok (Borsod m.) – 296, 421, 485
Pataki István – nb-tag (Cegléd) – 238
Patyi Gyorgy – nb-tag (Keléd) – 358
Pálási Imre – kfb-tag (Hajdúnánás) – 194
Pálinkás Gábor – mft-tag (Békés m.) – 175, 495
Pálinkás István – kfb-tag (Cegléd) – 452
Pámer Ádám – kfb-tag (Tengelic) – 316
Pásztor István – nb-tag (Cegléd) – 238, 450, 451, 453
Pásztor Pál – kfb-tag (Berettyóújfalu) – 473
Perepatics Antal – MKP-titkár (Vonóck) – 356
Pesti László – kfb-tag (Kiskunmajsa) – 197
Petrovics Ferenc – kfb-tag (Bolhó) – 382
Petrovszkij – szovjet őrnagy, Szovetséges Ellenőrző Bizottság tagja – 338
Pettner András – nb-tag (Gyula) – 173, 175, 240
Péntek Ferenc – kfb-tag (Bolhó) – 382
Péntek József – kfb-tag (Bolhó) – 382
Péntek Sándor – kfb-tag (Bolhó) – 382
Péter Ernő, dr. – ugyvéd (Szentes) – 477
Pfeiffer Ferenc, dr. – foldbirtokos (Sopron) – 362
Picler Gyorgy – főispáni titkár (Szeged) – 305
Pinterics Imre – MKP-titkár (Nagybajom) – 370
Pintér Mária – (Nagykőros) – 380
Pipicz Sándor – (Gyula) – 174
Pongrácz Jenő, gr. – nagybirtokos (Gyulavár) – 309
Poszpischl József – MKP-kikuldott (Vonock) – 355
Pozsgai József – (Derecske) – 277
Priskin János – foldigénylő (Csorvás) – 395
Pulai István – (Kecskemét) – 284
Purgly Emil – gyomai és battonyai nagybirtokos, volt földművelésugyi miniszter – 308, 340
Puskás István – (Gyula) – 174
Pusztai István – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248

R

Radoványi János – földbirtokos (Csomor) – 419

Raiffeisen, Friedrich Wilhelm – német kozgazdász – 386
Rajk László – az MKP KV és PB tagja, 1945-től 1948-ig belugyminiszter – 106, 130
Rajki Antal – földmunkás, szakszervezeti vezető (Földeák) – 162
Rajki István – foldigénylő (Csorvás) – 395
Rajki József – a Kozgazdasági Hivatal vezetője (Orosháza) – 192
Rakoczi Mihály – mft-tag (Békés m.) – 495
Rákosi Mátyás – az MKP főtitkára – 288, 485
Rálik Pál – földigénylő (Csorvás) – 395
Rásonyi Sándor – mft-elnok (Somogy m.) – 394
Rátz Kálmán, dr. – mft-tag (Zemplén m.) – 251
Recsetár János – nb-tag (Kelén) – 358
Reiszmann Andor – nb-tag (Kecskemét) – 242, 284
Reiszmann Gyula – (Kecskemét) – 284, 287
Remete Sándor – kfb-tag (Jászberény) – 350
Répás József – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Révai József – az MKP KV és PB tagja, a „Szabad Nép" főszerkesztője – 21, 22, 107, 197, 257
Révész László, dr. – (Kecskemét) – 284
Rimán István – kfb-tag (Derecske) – 275
Rohonczi János – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Romsics Lajos – (Kalocsa) – 243, 244
Rozmanith Antal – földbirtokos (Libickozma) – 463
Rozsnyai István – mft-tag (Csongrád m.) – 245
Rozsonits Ferenc – kfb-tag (Fertőszentmiklós) – 475
Róth Sándor – (Gyula) – 174
Rózsa István – kfb-tag (Ozora) – 253, 273, 274
Rózsinszky József – nb-tag (Cegléd) – 238

S

Sajó Gyuláné – kfb-tag (Kismarja) – 197
Sal István, dr. – (Gyula) – 175
Salamon Ferenc – (Gyula) – 174, 240
Sarádi Sándor – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Sarnai Kálmán – nb-tag (Alsógod) – 180
Sas András – kfb-tag (Jászberény) – 350
Sághy S. János – képviselő (Csongrád) – 246, 247
Sánta Gyorgy – nb-tag (Gyula) – 173, 240
Sánta Imre – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Sántha András – foldigénylő (Csorvás) – 395
Sántha József – MKP-titkár (Nagydorog) – 297, 298
Sárkozi Jenőné – foldbirtokos (Nagybajom) – 369
Sárkozi Miklós – foldbirtokos (Nagybajom) – 368, 369
Schill András – foldbirtokos (Csorvás) – 308
Schmiedt József – (Kecskemét) – 284
Sebestyén Rókus – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Seres Márton – foldigénylő (Csorvás) – 395
Sima Ferenc – (Kecskemét) – 284, 285, 286
Simon József – alispán (Veszprém m.) – 367
Smitkó János – MKP-kikuldott (Tamási) – 306, 307
Solti Lajos, dr. – MFH-ugyvezető (Csongrád m.) – 427, 428
Somodi József, dr. – (Gyula) – 174, 240

Somogyi Imre – újságíró (Szeged) – 160
Somogyi Imre – mft szegedi tárgyaló tanácsának tagja (Csongrád m.) – 301
Somogyi Lajosné, özv. – földbirtokos (Csömör) – 419
Soós Béla – nb-tag (Cegléd) – 238
Soós György – földigénylő (Csorvás) – 395
Soós János – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Spolár Imre – kfb-tag (Bolhó) – 382
Stadulka Sándor – a WM-gyár üzemi tanácsának megbízottja (Csepel) – 292
Staub Adrienna – földbirtokos (Csömör) – 419
Staub Elemér – földbirtokos (Csömör) – 419
Steiner Károly – nb-tag (Gyula) – 173, 240
Svábenszki Pál – kfb-tag (Cegléd) – 451

Sz

Szabados József – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Szabó Ferenc, dr. – mft-elnök (Somogy m.) – 299
Szabó Géza – lelkész (Tótvázsony) – 367
Szabó Gyula – FM-megbízott (Sopron) – 362, 363
Szabó Gyula – nb-tag (Kecskemét) – 242, 284
Szabó István mft-tag (Csongrád m.) – 516, 517
Szabó István, nagyatádi – 1909-ben az FKP megalapítója. 1920–1921-ben és 1922–1924-ben földművelésügyi miniszter – 16
Szabó János – budapesti kiküldött (Kiskunhalas) – 263
Szabó János – ideiglenes nemzetgyűlési képviselő (Makó) – 176, 177
Szabó János – kfb-tag (Vönöck) – 355
Szabó János – földigénylő (Csorvás) – 395, 396
Szabó János – (Gyula) – 173, 174
Szabó József – kfb-tag (Cegléd) – 452
Szabó József, dr. – (Kecskemét) – 284, 287
Szabó József – nb-tag (Mezőnagymihály) – 199
Szabó Kálmán – műszaki tiszt (Veszprém) – 367
Szabó Lajos, dr. – kfb-iroda vezetője (Kiskunhalas) – 200
Szabó Lajos – nb-tag (Mezőnagymihály) – 199
Szabó Mátyás – kfb-tag (Kiskunhalas) – 262
Szabó Mihály – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Szabó Miklós – alispán (Bihar m.) – 290
Szabó Sámuel – kfb-küldött a Borsod megyei kfb-k miskolci értekezletén – 486
Szabó Sándor – nb-tag (Cegléd) – 238
Szalay Sándor – földigénylő (Ozora) – 274
Szalkai István – kfb-tag (Cegléd) – 452
Szántó Kovács János – az agrárszocialista mozgalmak kiemelkedő vezetője – 13
Szappanos János – kfb-tag (Jászberény) – 350
Szarka József – kfb-tag (Ozora) – 253
Szathmáry Péter – a FÉKOSZ megyei titkára (Szolnok) – 504, 505, 506, 507
Szájbély József és Gyula – földbirtokosok (Belezna) – 463
Szántó Gergely – nb-tag (Albertfalva) – 189, 190, 191
Szászhelyi Péter Pál – MFH-osztályvezető (Csongrád m.) – 512
Szászi Lajos – kfb-tag (Olcsvaapáti) – 428

Szávai János – kfb-tag (Ozora) – 253, 255
Szegedi Gyula – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Szegfű Sándor – mft szegedi tárgyaló tanácsának tagja (Csongrád m.) – 301
Szekerczés Mihály – földigénylő (Csorvás) – 395
Szekeres János – kfb-elnök (Mezőcsát) – 420
Szelecki József – kfb-tag (Cegléd) – 452
Szelepcsényi Imre – nb-tag (Cegléd) – 238
Szenczi Géza – uradalmi gépész (Orosháza) – 192
Szendrey László – volt főispán, földbirtokos (Algyő) – 328, 329, 331
Szepesi Lajos – kfb-tag (Berettyóújfalu) – 473
Szécsi Ferenc, dr. – (Szeged) – 301
Széchenyi Domokos, gr. – nagybirtokos (Nagydorog) – 297, 298
Széchenyi Franciska, gr. – nagybirtokos (Somogytarnóca) – 462
Széchenyi Irma, gr. – nagybirtokos (Somogytarnóca) – 463
Széchenyi Jenő, gr. – nagybirtokos (Somogytarnóca) – 462
Széchenyi Károly, gr. – Magyar Cukorgyárosok Országos Egyesületének elnoke, nagybirtokos (Doboz) – 308
Széchenyi Taszilóné, gr. – nagybirtokos (Doboz) – 308
Széchenyi Zsófia, gr. – nagybirtokos (Somogytarnóca) – 462
Székács István, dr. – földbirtokos (Nagyszénás) – 308
Székely József – kfb-tag (Kismarja) – 197
Székely Norbert – ig. tanító (Vönöck) – 356
Széll József – földigénylő (Csorvás) – 395
Szikes Antal – nb-tag (Gyula) – 174, 240
Szilágyi András, G. – (Gyula) – 240
Szilágyi János – (Gyula) – 174
Szilágyi József – kfb-tag (Tengelic) – 316
Szakapin József – kfb-tag (Kismarja) – 197
Szlávics Ernő – nb-titkár (Győrszentiván) – 418
Szobek András – főispán (Békés m.) – 170, 240, 256
Szombati József – kfb-tag (Ozora) – 253
Szomolányi Dezső – földbirtokos (Bagolasánc) – 463
Szőke András – tsz-alelnok (Kömlő) – 433
Szőke Mária – (Derecske) – 276, 277
Szőke Mátyás – a Földmunkás Szakszervezet járási titkára (Szentes) – 477, 478
Szokőcs János – kfb-tag (Derecske) – 275
Szöllősi József – kfb-tag (Derecske) – 275
Szőnyi Imre – mnb-tag (Csongrád m.) – 187
Szörényi Imre – MADISZ-elnök (Csorvás) – 319
Sztójai Dome – 1944 márciustól – augusztusig miniszterelnök – 79
Sztraka József – (Kecskemét) – 284, 286
Szücs Ferenc – FM-biztos (Csanád m.) – 245
Szücs Gábor – nb-tag (Alsógod) – 180, 181, 182
Szvetenai József – nb-tag (Cegléd) – 238

T

Takaró István – kfb-tag (Decs) – 385
Takács János – kfb-tag (Ozora) – 253
Takács József – OFT-tag (Budapest) – 282, 283
Tanács József – mft szegedi tárgyaló tanácsának tagja (Csongrád m.) – 301

Tancsa Gyula, dr. – (Nagykőrös) – 379
Tantó István – tanító (Veszprém) – 367
Tarcsi Károly – kfb-tag (Kismarja) – 197
Tarkó Mihály – (Gyula) – 174
Tarsoly Károly – nb-tag (Keléd) – 358
Tárkány Szücs Ferenc – FKP-alelnök (Hódmezővásárhely) – 314
Teleki Géza, gr. – az Ideiglenes Kormány vallás- és kozoktatásügyi minisztere – 44, 105, 204
Tepper István – nb-tag (Cegléd) – 238
Termann József – nb-tag (Alsógöd) – 180
Tichi Endre – községi jegyző (Vép) – 429
Tildi István – FM-biztos (Fejér m.) – 176
Tildy Zoltán – FKP-elnök, 1945 novembertől miniszterelnök, 1946–1948-ban köztársasági elnök – 35, 166
Tokai Mihály – kfb-tag (Cegléd) – 452
Tomcsányi Vilmos Pál – nagybirtokos (Vásárosnamény) – 344
Tordas Zsolt, dr. – főjegyzőhelyettes (Püspöklele), MFH-ügyvezető (Csongrád m.) – 315
Tószegi András – kfb-tag (Derecske) – 275
Tót József, B. – kfb-tag (Olcsvaapáti) – 428
Tóth Dezső – városi gazdasági ügyosztályvezető (Kecskemét) – 284, 285
Tóth Ferenc – kfb-tag (Ozora) – 253
Tóth Gyula – kfb-tag (Kismarja) – 197
Tóth Ignácné – földbirtokos (Derecske) – 277
Tóth Imre – kfb-tag (Kismarja) – 197
Tóth István – kfb-tag (Ozora) – 253
Tóth István – foldigénylő (Csorvás) – 395
Tóth István – kfb-tag (Decs) – 385
Tóth József – kfb-tag (Somogyudvarhely) – 339
Tóth Károly, dr. – nb-tag (Alsógöd) – 180, 181
Tóth Lajos – földbirtokos (Drávafok) – 463
Tóth László – polgármester (Kecskemét) – 284, 285, 287
Tóth Pál – kfb-tag (Cegléd) – 451
Tóth Pálné – foldbirtokos (Libickozma) – 463
Tóth Sándor – FÉKOSZ-elnök (Szolnok) – 504, 505
Török Antal – mft-elnökhelyettes (Csongrád m.) – 508, 509, 517
Török Sándor – nb-tag (Cegléd) – 238
Török Zselenszki János – kfb-tag (Cegléd) – 452, 454, 488
Tövisi János – (Derecske) – 276
Traum Péter – nb-tag (Alsógöd) – 180
Turbacs Mihály – kfb-elnök (Kisújszállás) – 521, 522
Túri Imre – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Túri István – képviselő (Csongrád) – 246, 247, 248
Túri Mihály – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Túrós Mihály – kfb-tag (Ozora) – 253, 273
Tüdős Imre – karcagi küldött a nagykunsági földreformot sürgető delegációban – 161

U

Újlaki Kálmán – földmunkás szakszervezeti elnök (Kismarja) – 197
Újszászi József – kfb-tag (Csongrád) – 246, 248
Unghváry László és József – nagybirtokosok (Cegléd) – 239, 451

Ü

Ürmössy Károly, dr. – mft-elnok (Békés m.) – 309, 495

V

Vad János – képviselő, FM-biztos (Csongrád m.) – 245, 256, 257
Vajda József – (Derecske) – 276
Vajda Miklós – földbirtokos (Libickozma) – 463
Vajda Ödön – mérnök (Veszprém) – 367
Valentiny Ágoston – SZDP központi vezetőségi tag, igazságügyminiszter – 204
Vankó János – kfb-elnök (Szolnok) – 504, 507
Varga István – kfb-tag (Csongrád) – 246, 247
Varga József, dr. – MF-ügyvezető (Fejér m.) – 431
Varga József, B. – kfb-tag (Ozora) – 253
Varga Lajos – kfb-tag (Jászberény) – 350
Varga Lászlóné – MNDSZ-megbízott (Csorvás) – 319
Varga Pál – kfb-tag (Csongrád) – 247, 248
Varga Sándor – kfb-tag (Vönöck) – 355
Varga Sándor, Gy. – mnb-tag (Csongrád m.) – 187
Varga Vince – (Csömör) – 419
Vágó László – kfb-elnök (Nagykőrös) – 378
Vámos Ferenc – volt uradalmi cseléd (Orosháza) – 192
Váradi Imre, dr. – nb-tag (Cegléd) – 238, 239
Várkonyi István – földmunkás, politikus, század elején a foldreform híve – 13
Várőczy Mihály – nb-tag (Cegléd) – 238, 239
Várszegi József – nb-tag (Albertfalva) – 189
Vásáry István – nemzetgyűlési képviselő, pénzügyminiszter (Debrecen) – 204
Vecseri István, dr. – ügyvéd (Szentes) – 477
Veres Péter – földmunkás, író, politikus, az NPP és az OFT elnöke – 51, 130, 282, 283, 302, 353, 381, 383, 447, 470, 472, 485, 486, 493, 495
Vezendi Józsefné, özv. – földbirtokos (Derecske) – 277
Víg István – kfb-tag (Cegléd) – 451
Vincze Dezső – kfb-elnok (Szolnok) – 504, 505
Vincze Gábor – kfb-tag (Hosszúpályi) – 189
Virág József – kfb-tag (Cegléd) – 452
Virág László – kfb-tag (Cegléd) – 451
Viski János, ifj. – kfb-tag (Berettyóújfalu) – 473
Vlaszkó Mihály – a WM-gyár üzemi tanácsának megbízottja (Csepel) – 292
Vorosilov, K. J. – a Szovjetunió marsallja, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság magyarországi elnöke – 127
Völgyi István – kfb-elnök (Jászberény) – 350
Vörös János – az Ideiglenes Kormány honvédelmi minisztere – 204, 367
Vörös József – mft-tag (Somogy m.) – 464

W

Wenckheim Friderika, gr. – nagybirtokos (Vésztő) – 308
Wenckheim Jenő, gr. – nagybirtokos (Doboz) – 308
Wenckheim József, gr. – nagybirtokos (Újkígyós) – 179, 308
Wenckheim Lajos, gr. – nagybirtokos (Doboz) – 308
Wenckheim László, gr. – nagybirtokos (Békés) – 308
Wenckheim Matild, gr. – nagybirtokos (Csorvás) – 308
Wendler Kálmán – MKP-titkár (Keléd) – 358

Wécsey Miklós, br. – földbirtokos (Mezőberény) – 308
Wigandt Péter – kfb-elnok (Tengelic) – 315, 316
Wohl Béla – nb-tag (Tass) – 187, 270
Wolentics Ferenc – nb-tag (Alsógod) – 180, 181, 182

Z

Zagyva Sándor – kfb-tag (Cegléd) – 451
Zámbó László – OFT-kikuldótt (Szolnok) – 504
Zolnai Imre, dr. – mft szegedi tárgyaló tanácsának elnoke (Csongrád m.) – 301, 305
Zombori Pál – foldhozjuttatott (Algyő) – 321

Zs

Zselénszky János, lovag – földbirtokos (Orosháza-Kakasszékfurdő) – 308
Zsiday Imre – miniszteri osztálytanácsos, földbirtokos (Algyő) – 328, 329, 331
Zsíros Lajos – kfb-kuldott, a Borsod megyei kfb-k miskolci értekezletén – 486
Zsolt László, dr. – OFT-ügyosztályvezető (Budapest) – 468
Zsótér Péter – földigénylő (Csorvás) – 395

A

Abaúj-Torna megye – 487
Abádszalók (Szolnok m.) – 64, 66
Adonyi járás (Fejér m.) – 430
Ajak (Szabolcs m.) – 278
Alap (Fejér m.) – 443
Albertfalva (1945-ben Pest m.) – 189, 191
Algyő (Csongrád m.) – 321, 327, 328, 329, 330, 331, 335, 508
Alsógöd (Pest m.) – 180
Amerikai Egyesült Államok – 228, 325, 373
Andráshida (Zala m.) – 60
Anglia – 288
Aszaló (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 487
Ádánd (Somogy m.) – 53, 55, 326
Ágfalva (Győr-Sopron m.) – 341, 363

B

Babarc (Baranya m.) – 311
Bagolasánc (Zala m.) – 463
Baja (Bács-Bodrog m.) – 337, 338, 345, 351
Balf (Győr-Sopron m.) – 363
Balmazújváros (Hajdú m.) – 40
Baracska (lásd Nagybaracska, Bács-Kiskun m.) – 346, 351
Baranya megye – 309, 351
Barcs (Somogy m.) – 458
Barcsi járás (Somogy m.) – 299, 458
Battonya (Békés m.) – 340, 433, 434, 435
Bácsalmás (Bács-Kiskun m.) – 338, 347
Bács-Bodrog megye – 337, 345, 346, 347, 348
Bácsbokod (Bács-Kiskun m.) – 345
Bácsborsód (Bács-Kiskun m.) – 345
Bácska – 310
Bánfalva (Sopron m.) – 341
Bátmonostor (Bács-Kiskun m.) – 345
Beled (Sopron m.) – 341
Belezna (Zala m.) – 463
Beremend (Baranya m.) – 312
Berettyóújfalu (Hajdú-Bihar m.) – 197, 472
Berkesz (Szabolcs-Szatmár m.) – 281
Berzence (Somogy m.) – 325
Besenyszög (Szolnok m.) – 42
Békés (Békés m.) – 121, 308, 320, 377, 490, 491, 491–495, 519
Békés megye – 240, 255, 307, 308, 309, 320, 365, 373, 376, 377, 491–495, 519
Békéscsaba (Békés m.) – 121, 170, 290, 291, 300, 301, 309, 320, 366, 519
Békéssámson (Békés m.) – 492
Bihar megye – 188, 472, 473
Biharnagybajom (Hajdú-Bihar m.) – 42
Bódvaszilas (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 68
Bolhó (Somogy m.) – 381, 382
Bonyhád (Tolna m.) – 53, 415, 417
Borota (Bács-Kiskun m.) – 348
Borsod megye – 195, 196, 295, 296, 420, 484
Borsodnemere (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 118

Borsodszemere (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 183, 195, 196
Bolcske (Tolna m.) – 64
Buda környéki járás – 295
Budapest – 180, 337, 380, 382, 385, 423, 459, 465, 468, 480, 496
Bukovina – 414
Bulgária – 288

C

Cegléd (Pest m.) – 238, 444–454, 473, 487
Ceglédbercel (Pest m.) – 451
Cikó (Tolna m.) – 413

Cs

Csabacsud (Békés m.) – 308
Csanád megye – 161, 171, 186, 244, 433, 471, 472, 519
Csanádapáca (Bekés m.) – 75
Csanytelek (Csongrád m.) – 508
Csány (Heves m.) – 406, 407
Császártoltés (lásd Toltés, Bács-Kiskun m.) – 304
Csátalja (Bács-Kiskun m.) – 345
Csávoly (Bács-Kiskun m.) – 338, 345
Csepreg (Vas m.) – 362
Csikéria (Bács-Kiskun m.) – 347
Csokonyavisonta (Somogy m.) – 460
Csongrád (Csongrád m.) – 246, 247, 318, 508
Csongrád megye – 40, 256, 301, 313, 317, 318, 321, 327, 374, 396, 424–428, 508–517
Csorvás (Békés m.) – 54, 117, 192, 308, 319, 395, 396, 492
Csomoder (Zala m.) – 60
Csomor (Pest m.) – 419
Csurgó (Somogy m.) – 441, 463
Csurgói járás (Somogy m.) – 441, 458

D

Darnózseli (Győr m.) – 85
Dávod (Bács-Kiskun m.) – 338, 346, 351
Debrecen (Hajdú-Bihar m.) – 167, 169, 173, 174, 180, 186, 201, 205, 263, 282, 445
Decs (Tolna m.) – 384, 385
Demjén (Heves m.) – 407
Derecske (Hajdú-Bihar m.) – 275, 277
Derekegyháza (Csongrád m.) – 292, 509, 513
Deszk (Csongrád m.) – 245
Diósgyőr (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 67
Doboz (Békés m.) – 174, 308
Dombrád (Szabolcs m.) – 71
Dorozsma (Csongrád m.) – 516
Drávafok (Baranya m.) – 463
Dunakiliti (Győr-Sopron m.) – 316
Dunántúl – 158, 240, 271, 283, 295, 296, 310, 329, 348, 374, 427, 442, 445

E

Ecséd (Heves m.) – 354
Eger (Heves m.) – 398, 399, 407, 408, 409
Egerbakta (Heves m.) – 407
Egerszalók (Heves m.) – 49, 118
Egri járás (Heves m.) – 406
Elek (Békés m.) – 175, 300, 301
Endrőd (Békés m.) – 80, 373
Erdőtelek (Heves m.) – 407
Eszlár (Hajdú-Bihar m.) – 41

F

Fadd (Tolna m.) – 65, 84
Fajsz (Tolna m.) – 65
Fábiánsebestyén (Csongrád m.) – 374, 375, 508
Fedémes (Heves m.) – 407
Fehérgyarmati járás (Szabolcs-Szatmár m.) – 278
Fejér megye – 430, 431, 443, 465, 466, 467
Felnémet (Heves m.) – 408
Felsőnyék (Tolna m.) – 272, 273
Felsőszentiván (Bács-Kiskun m.) – 346
Felsőszentmárton (Baranya m.) – 463

Ferencszállás (Csongrád m.) – 245
Fertőrákos (Győr-Sopron m.) – 363
Fertőszentmiklós (Győr-Sopron m.) – 474, 475
Földeák (Csongrád m.) – 66, 161
Fürged (Tolna m.) – 254, 271, 272
Füzesabony (Heves m.) – 407, 408
Füzesgyarmat (Békés m.) – 309

G

Gara (Bács-Kiskun m.) – 346
Gádoros (Csongrád m.) – 64
Geszt (Békés m.) – 289

Gy

Gyoma (Békés m.) – 116, 308
Gyöngyösi járás (Heves m.) – 406
Győr (Győr m.) – 435, 436
Győr megye – 418, 435
Gyorköny (Tolna m.) – 73
Győrség (Győr m.) – 66
Győrszentiván (Győr m.) – 418, 419
Győrszentmárton (Győr m.) – 63
Gyula (Békés m.) – 87, 173, 174, 240, 255, 307, 365
Gyulai járás (Békés m.) – 174, 179
Gyulakeszi (Veszprém m.) – 59
Gyulavári (Békés m.) – 174, 309

H

Hajdúböszörmény (Hajdú-Bihar m.) – 41, 116, 125
Hajdúhádház (Hajdú-Bihar m.) – 41, 160
Hajdúnánás (Hajdú-Bihar m.) – 194
Hajdúsámson (Hajdú-Bihar m.) – 42, 184, 185, 186
Harka (lásd Magyarfalva, Győr-Sopron m.) – 341, 363
Hatvan (Heves m.) – 129
Háromfa (Somogy m.) – 463
Hercegszántó (Bács-Kiskun m.) – 338, 346
Heves megye – 398, 432
Hidas (Baranya m.) – 415
Hódmezővásárhely (Csongrád m.) – 40, 116, 162, 177, 313, 314, 508, 509
Hosszúpályi (Hajdú-Bihar m.) – 189, 472

I

Ibrány (Szabolcs-Szatmár m.) – 386
Igali járás (Somogy m.) – 299
Igar (Fejér m.) – 253

J

Jánoshalma (Bács-Kiskun m.) – 348
Jászapáti (Szolnok m.) – 505
Jászberény (Szolnok m.) – 55, 82, 104
Jászkisér (Szolnok m.) – 505
Jugoszlávia – 288

K

Kaba (Hajdú-Bihar m.) – 71, 80, 292
Kalocsa (Bács-Kiskun m.) – 243
Kanada – 373
Kaposvár (Somogy m.) – 58, 299, 335, 370, 457
Kaposvári járás (Somogy m.) – 299
Kapuvár (Győr-Sopron m.) – 362
Karcag (Szolnok m.) – 40, 59, 108, 161
Katymár (Bács-Kiskun m.) – 347
Kállósemjén (Szabolcs-Szatmár m.) – 282
Kecskemét (Bács-Kiskun m.) – 241, 243, 284, 285, 286, 287, 288, 446
Kelebia (Bács-Kiskun m.) – 347
Keléd (Vas m.) – 358
Kemecse (Szabolcs-Szatmár m.) – 323, 439, 440
Kemecsei járás (Szabolcs-Szatmár m.) – 278, 323
Kenderes (Szolnok m.) – 49, 161

Keszthely (Zala m.) – 324
Kétegyháza (Békés m.) – 175
Kisbudmér (Baranya m.) – 311
Kisdorog (Tolna m.) – 415
Kiskirályság (Eperjes, Csongrád m.) – 508, 509
Kiskundorozsma (Csongrád m.) – 508
Kiskunfélegyháza (Bács-Kiskun m.) – 59, 517, 518
Kiskunhalas (Bács-Kiskun m.) – 200, 262, 263
Kismarja (Hajdú-Bihar m.) – 41, 197
Kisszállás (Bács-Kiskun m.) – 348
Kistelek (Csongrád m.) – 182, 508, 509
Kisújszállás (Szolnok m.) – 40, 79, 80, 87, 161, 178, 179, 521, 522
Kisvárda (Szabolcs-Szatmár m.) – 71, 280, 281
Kisvárdai járás (Szabolcs-Szatmár m.) – 278, 279
Klárafalva (Csongrád m.) – 245
Komádi (Hajdú-Bihar m.) – 456
Kondoros (Békés m.) – 117, 178, 308
Komló (Heves m.) – 432, 433
Korosladány (Békés m.) – 309
Kőszeg (Vas m.) – 109
Kunbaja (Bács-Kiskun m.) – 338, 347
Kuncsorba (Szolnok m.) – 437
Kunhegyes (Szolnok m.) – 40, 64, 66, 127, 161
Kunmadaras (Szolnok m.) – 40, 161
Kunszentmárton (Szolnok m.) – 41
Kutas (Somogy m.) – 463

L

Lakócsa (Somogy m.) – 463
Lengyel (Tolna m.) – 488
Lengyeltóti járás (Somogy m.) – 299
Libickozma (Somogy m.) – 463
Ligetaljai járás (Szabolcs-Szatmár m.) – 278, 280, 281

M

Madaras (Bács-Kiskun m.) – 347
Madocsa (Tolna m.) – 85
Magyarcsanád (Csongrád m.) – 245
Magyarfalva (korábban Harka, Győr-Sopron m.) – 341, 363
Magyarpécska (Románia) – 434
Magyartés (Csongrád m.) – 508
Maklár (Maklártálya, Heves m.) – 407
Makó (Csanád m.) – 40, 66, 175, 186, 244, 246
Marcali járás (Somogy m.) – 299, 458
Maroslele (lásd Puspoklele, Csongrád m.) – 171, 245, 246, 314
Mád (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 87
Máriafalva (Békés m.) – 174
Mátészalka (Szabolcs-Szatmár m.) – 281, 358, 359
Mátételke (Bács-Kiskun m.) – 338, 347
Mátraderecske (Heves m.) – 42
Medgyesbodzás (Békés m.) – 300, 301,
Mezőberény (Békés m.) – 82, 194, 195, 308
Mezőcsát (Borsod-Abaúj-Zemplen m.) – 420
Mezőgyán (Békés m.) – 289
Mezőhegyes (Békés m.) – 121, 176, 283, 434, 435, 519
Mezőkovesd (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 73, 184, 275
Mezőnagymihály (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 199
Mezőszilas (Fejér m.) – 65, 253
Mezőtúr (Szolnok m.) – 249
Mélykút (Bács-Kiskun m.) – 348
Mérges (Győr m.) – 66
Miklósfa (lásd Somogyszentmiklós, Somogy m.) 460
Mindszent (Csongrád m.) – 318, 508
Miskolc (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 58, 184, 195, 275, 295, 436, 484, 485, 486, 487
Mohács (Baranya m.) – 351
Monostorpályi (Hajdú-Bihar m.) – 41
Móri járás (Fejér m.) – 430
Mosonmagyaróvári járás (Győr-Sopron m.) – 316

N

Nagyatádi járás (Somogy m.) – 299, 458
Nagybajom (Somogy m.) – 368, 369, 370
Nagybaracska (lásd Baracska, Bács-Kiskun m.) – 346, 351
Nagybudmér (Baranya m.) – 311
Nagydorog (Tolna m.) – 63, 297
Nagygyanté (Mezőgyán, Békés m.) – 289
Nagyhalász (Szabolcs-Szatmár m.) – 364, 365, 474
Nagykálló (Szabolcs-Szatmár m.) – 280
Nagykamarás (Békés m.) – 300
Nagykanizsa (Zala m.) – 60, 113
Nagykároly (Románia) – 359
Nagykereki (Hajdú-Bihar m.) – 188
Nagykovácsi (Pest m.) – 289
Nagykőrös (Bács-Kiskun m.) – 378, 379, 380
Nagymágocs (Csongrád m.) – 54, 64, 76, 318, 508, 516
Nagyszénás (Békés m.) – 308
Nagyvarsány (Szabolcs-Szatmár m.) – 281
Nádudvar (Hajdú-Bihar m.) – 53
Nemesnádudvar (Bács-Kiskun m.) – 304
Németmárok (Márok, Baranya m.) – 311
Németország – 165, 212, 248, 496
Németpalkonya (Palkonya, Baranya m.) – 311
Nikla (Somogy m.) – 462

Ny

Nyim (Somogy m.) – 326
Nyíradony (Hajdú-Bihar m.) – 186, 281
Nyírábrány (Szabolcs-Szatmár m.) – 281
Nyírbátor (Hajdú-Bihar m.) – 61
Nyírbátori járás (Szabolcs-Szatmár m.) – 278, 280
Nyíregyháza (Szabolcs-Szatmár m.) – 279, 280, 281, 431
Nyírpazony (lásd Pazony, Szabolcs-Szatmár m.) – 323

O

Okány (Békés m.) – 289
Ókígyós (lásd Újkígyós, Békés m.) – 175, 179, 308, 365, 492
Olcsvaapáti (Szabolcs-Szatmár m.) – 428
Onga (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 487
Oros (Szabolcs-Szatmár m.) – 323
Orosháza (Békés m.) – 40, 64
Orosházi járás (Csongrád m.) – 308
Oroszi (Veszprém m.) – 326
Orzsák (Tolna m.) – 63
Ózd (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 67
Ozora (Tolna m.) – 63, 253, 254, 271, 272, 273, 274

Ö

Öcsény (Tolna m.) – 385
Őrtilos (Somogy m.) – 463

P

Paks (Tolna m.) – 63
Pazony (lásd Nyírpazony, Szabolcs-Szatmár m.) – 323
Pári (Tolna m.) – 306
Pátroha (Szabolcs-Szatmár m.) – 197, 198
Pereszteg (Győr-Sopron m.) – 363
Pest megye – 293, 294, 295, 304, 360, 378, 382, 383, 419, 444, 487
Pétervására (Heves m.) – 41
Pétervásári járás (Heves m.) – 406
Petneháza (Szabolcs-Szatmár m.) – 279
Pincehely (Tolna m.) – 65, 253, 273, 274

Pocsaj (Hajdú-Bihar m.) – 41
Póstelek (Doboz, Békés m.) – 308
Potony (Somogy m.) – 463
Potsdam – 496
Pusztakovácsi (Somogy m.) – 460
Pusztamérges (Csongrád m.) – 508
Pusztaszer (Csongrád m.) – 52, 182, 256, 257, 508
Pusztaszőllős (lásd Tótkomlós, Békés m.) – 175
Putnok (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 67
Puspokladány (Hajdú-Bihar m.) – 113, 118
Püspoklele (lásd Maroslele, Csongrád m.) – 171, 245, 246, 314

R

Rábapatona (Győr m.) – 66
Rakamaz (Szabolcs-Szatmár m.) – 125, 278, 279
Rákóczifalva (Szolnok m.) – 112
Rém (Bács-Kiskun m.) – 338, 348
Rinyabesenyő (Somogy m.) – 458
Rinyaszentkirály (Somogy m.) – 459
Románia – 191, 288
Roszke (Csongrád m.) – 182

S

Sarkad (Békés m.) – 377
Sarud (Heves m.) – 408
Sándorfalva (Csongrád m.) – 182, 330, 508
Sárbogárdi járás (Fejér m.) – 430
Sárkeresztúr (Tolna m.) – 94
Sárospatak (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 54, 252
Sárpilis (Tolna m.) – 352, 353, 384
Sárszentlőrinc (Tolna m.) – 86
Sátoraljaújhely (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 250, 251, 252
Siklós (Baranya m.) – 311, 312
Siklósi járás (Baranya m.) – 311
Siófok (Somogy m.) – 84
Som (Somogy m.) – 65, 326
Somogybukkosd (Somogy m.) – 463
Somogy megye – 299, 300, 310, 326, 335, 339, 368, 370, 371, 372, 381, 383, 389–394, 440, 441, 457–464
Somogyszentmiklós (lásd Miklósfa, Somogy m.) – 460
Somogytarnóca (Somogy m.) – 462
Somogyudvarhely (Somogy m.) – 339, 340
Sopron (Sopron m.) – 341, 354, 362, 363,
Sopronkovesd (Sopron m.) – 363
Sopron megye – 341, 362, 474
Sövényháza (Csongrád m.) – 330, 508, 510
Surd (Zala m.) – 463

Sz

Szabolcs megye – 278, 279, 281, 323, 344, 364, 386, 431, 439, 467, 474
Szabolcsveresmart (Szabolcs m.) – 52
Szarvas (Békés m.) – 308
Szarvaskő (Heves m.) – 407
Szatmár megye – 278, 280, 281, 358, 359, 428, 438
Szatmárnémeti (Románia) – 359
Szárfold (Győr-Sopron m.) – 363
Szederkény (Baranya m.) – 311
Szeged (Csongrád m.) – 40, 41, 159, 162, 169, 182, 183, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 332, 397, 398
Szeghalom (Békés m.) – 121, 309, 456
Szegvár (Csongrád m.) – 508
Szekszárd (Tolna m.) – 63, 273, 388, 416, 488
Szentborbás (Somogy m.) – 463
Szentes (Csongrád m.) – 317, 318, 476, 508
Szentetornya (Csongrád m.) – 64
Szentgál (Veszprém m.) – 367
Szentistván (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 275
Szentlőrinc (lásd Tarcsa, Baranya m.) – 309, 310, 311

Szeremle (Bács-Kiskun m.) – 346
Székesfehérvár (Fejér m.) – 430, 465
Székesfehérvári járás (Fejér m.) – 430
Szigetvár (Baranya m.) – 257
Szigetvári járás (Baranya m.) – 299
Szihalom (Heves m.) – 257
Szikszó (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 487
Szolnok – 112, 117, 129, 504
Szolnok megye – 349, 350, 504–507
Szombathely (Vas m.) – 409
Szovjetunió – 202, 271, 288
Sződ (Pest m.) – 181, 182
Szulok (Somogy m.) – 458

T

Tabi járás (Somogy m.) – 299
Tabód (Tolna m.) – 413
Tamási (Tolna m.) – 84, 85, 272, 306
Tamási járás (Tolna m.) – 306
Tarcal (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 252, 354
Tarcsa (lásd Szentlőrinc, Baranya m.) – 309, 310, 311
Tard (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 275
Tarnaméra (Heves m.) – 408
Tass (Bács-Kiskun m.) – 40, 187, 270
Taszár (Somogy m.) – 440
Tataháza (Bács-Kiskun m.) – 348
Táp (Győr m.) – 63
Tápé (Csongrád) – 182, 330, 508
Tápiósáp (Szolnok m.) – 59
Téglás (Hajdú-Bihar m.) – 41, 54
Teklafalu (Baranya m.) – 458
Tengelic (Tolna m.) – 69, 315
Tengőd (Tolna m.) – 125
Tiszabercel (Szabolcs-Szatmár m.) – 278
Tiszafüredi járás (Heves m.) – 406
Tiszarád (Szabolcs-Szatmár m.) – 279
Tiszapüspöki (Szolnok m.) – 57
Tiszaroff (Szolnok m.) – 506
Tiszavid (Szabolcs-Szatmár m.) – 438, 439
Tiszántúl – 158, 444, 446
Tokaj (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) – 252, 354
Tolna megye – 274, 297, 315, 352, 384, 388, 488
Tolnanémedi (Tolna m.) – 65, 273, 274
Torvaj (Somogy m.) – 326
Tótkomlós (lásd Pusztaszőllős, Békés m.) – 175
Tótvázsony (Veszprém m.) – 367
Töltés (lásd Császártoltés, Bács-Kiskun m.) – 304
Töltéstava (Győr m.) – 66
Tömörkény (Csongrád m.) – 508, 509
Torokbálint (Pest m.) – 360
Torokszentmiklós (Szolnok m.) – 58, 62, 75, 86, 112, 505
Túrkeve (Szolnok m.) – 40, 76, 79, 161

Ú

Újkígyós (lásd Ókígyós Békés m.) – 175, 179, 308, 365, 492
Újpetre (Baranya m.) – 311

V

Varsány (Nógrád m.) – 289
Vaskút (Bács-Kiskun m.) – 338, 345, 346
Vas megye – 355, 358, 408, 411, 412, 429
Vasszilvágy (Vas m.) – 408
Vác (Pest m.) – 382
Vácrátót (Pest m.) – 382
Váli járás (Fejér m.) – 430
Várdomb (Tolna m.) – 384, 385
Várszeg (Tolna m.) – 65
Vásárosnamény (Szabolcs-Szatmár m.) – 344
Veszprém – 366
Veszprémi járás – 366, 367, 368
Vép (Vas m.) – 429

Vésztő (Békés m.) – 455, 456, 457, 519, 520, 521
Villány (Baranya m.) – 354
Virágos (Villány, Baranya m.) – 311
Vízvár (Somogy m.) – 463
Vokány (Baranya m.) – 311,
Vonock (Vas m.) – 355, 356, 357

Z

Zalaegerszeg (Zala m.) – 375
Zala megye – 375, 442
Zalaszentgrót (Zala m.) – 442, 443
Zemplén megye – 250, 251, 422
Zirc (Veszprém m.) – 431

1945. március 18.	600/1945. Me. A nagybirtokrendszer megszuntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról
1945. március 31.	33 000/1945. FM I. sz. végrehajtási utasítás
1945. május 6.	2400/1945. FM II. sz. végrehajtási utasítás. Házhelyek, valamint kozérdekű telkek juttatásáról
1945. június 7.	5600/1945. FM III. sz. végrehajtási utasítás
1945. május 8.	700/1945. OFT Budapest határától számított 30 km-es korzetbe sorolt városokról és kozségekről
1945. május 10.	1710/1945. Me. A Népgondozó Hivatal felállításáról
1945. június 19.	3120/1945. Me. Földjuttatással kapcsolatos eljárás illetékmentességéről
1945. július 1.	3820/1945. Me. A Népgondozó Hivatal hatáskorének kiterjesztéséről
1945. augusztus 4.	71 800/1945. FM Pest megye teruletén második megyei földbirtokrendező tanács alakításáról
1945. augusztus 23.	6710/1945. Me. Az ipari novénytermesztés biztosítása tárgyában
1945. augusztus 28.	71 700/1945. FM A nemzeti ellenállásban kimagasló érdemeket szerzett ingatlantulajdonosok mentesítési kérelmeinek előterjesztéséről
1945. szeptember 16.	1945:VI. tc. A 600/1945. Me. rendelet törvényerőre emeléséről
1945. szeptember 19.	7200/1945. Me. A nemzeti ellenállási mozgalomban és a németellenes szabadságharcban szerzett érdemek elismeréséről
1945. október 31.	75 000/1945. FM Fővárosi földbirtokrendező tanács alakításáról
1945. október 31.	75 200/1945. FM Földalap kezelése tárgyában
1945. november 18.	131 000/1945. FM Földművesszovetkezetek alakításáról
1946. február 14.	145 150/1946. FM Országos Földművesszovetkezeti Szervező Iroda működésének szabályozásáról
1946. március 6.	171 700/1946. FM Juttatott ingatlanokra a tulajdonjog telekkonyvi rendezésének előmozdítása tárgyában
1946. május 13.	1946:IX. tc. A telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról
1946. június 27.	7310/1946. Me. A Népgondozó Hivatal megszuntetése tárgyában
1946. július 4.	145 500/1946. FM A földművesszovetkezetekkel kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában

1946. július 14.	185 000/1946. FM A telepítésről és a foldreform befejezésének előmozdításáról szóló torvény végrehajtási utasítása
1946. szeptember 19.	146 180/1946. FM Az Országos Foldművesszovetkezeti Szervező Iroda működésének megszuntetése
1946. november 24.	45 900/1946. NM A foldreform folytán ellátás nélkül maradt gazdasági nyugdíjasok átmeneti segélyezése tárgyában
1946. december 1.	194 900/1946. FM A kozségi foldigénylő bizottságok működésének szabályozása
1946. december 5.	194 500/1946. FM Az 5600/1945. FM rendelet módosításáról, ill. kiegészítéséről
1946. december 28.	146 760/1946. FM A foldművesszövetkezetek megalakításával kapcsolatos egyes kérdések szabályozása
1947 január	1947:V. tc. A foldreform befejezése érdekében szukséges egyes rendelkezésekről
1947. február 1.	132 000/1947. FM Az 1947:V. tc. végrehajtási utasítása

RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA

ÁL	Állami Levéltár
alisp.	alispáni
Bp-i NB	Budapesti Nemzeti Bizottság
eln.	elnöki
fb	földigénylő bizottság
fh	földhivatal
FKP	Független Kisgazda Párt
FM	Földművelésügyi Minisztérium
ft	földbirtokrendező tanács
főisp.	főispáni
főszolg.	főszolgabíró
id.	ideiglenes
jkv.	jegyzőkönyv
kfb	községi földigénylő bizottság
kgy	közgyűlés
m.	megye
me.	miniszterelnöki
mf	megyei földhivatal
mft	megyei földbirtokrendező tanács
min.	miniszteri
MK	Magyar Közlöny
MKP	Magyar Kommunista Párt
mnb	megyei nemzeti bizottság
Mt.	minisztertanács
nb	nemzeti bizottság
NM	Népjóléti Minisztérium
NPP	Nemzeti Parasztpárt
OF	Országos Földhivatal
OFT	Országos Földbirtokrendező Tanács
OL	Országos Levéltár
OMGE	Országos Magyar Gazdasági Egyesület
OT	Országos Tanács = Országos Földbirtokrendező Tanács
PDP	Polgári Demokrata Párt
PI	Párttörténeti Intézet
PK	Párttörténeti Közlemények
PM	Pénzügyminisztérium
polgm.	polgármesteri
R.	600/1945. Me. rendelet
Rt.	részvénytársaság
SZDP	Szociáldemokrata Párt
sz. n.	szám nélkül
vft	vármegyei földbirtokrendező tanács
VL	Városi Levéltár
vm	vármegye
vnb	városi nemzeti bizottság
Vr.	Végrehajtási rendelet — 33 000/1945. FM, 5600/1945. FM sz. rendeletek

TARTALOM

AZ 1945-ÖS FÖLDREFORM

Bevezetés 7
A földreform-rendelet megalkotása 29
A földosztás végrehajtása 49
Kuzdelem a kiosztott föld megvédéséért 89
A termelés megindítása a felosztott földeken 111
A földreform eredményei, jellege 135

IRATOK A FÖLDREFORMRÓL

Tájékoztató a dokumentumgyűjtemény használatához 157

FÖLDOSZTÁST! 1944. október 23–1945. március 16. 159

1. A „Szegedi Népakarat": „A föld ... azok kezébe kerul, akik ősi jogon érdemlik" *(Szeged, 1944. október 23.)* 159
2. Jegyzőkonyv a Nagyerdő és Csereerdő kozbirtokosságok választmányainak uléséről: egyhangú határozattal tiltakoznak a földbirtokosok tulajdonjogát fenyegető mozgalmak ellen *(Hajdúhadház, 1944. december 28.)* 160
3. A polgármester átirata Karcag polgármesteréhez: a nemzeti bizottság határozata alapján a földreform haladéktalan végrehajtását követelve a Nagykunság nevében kuldottség megy Debrecenbe *(Kisújszállás, 1945. január 9.)* 161
4. A Magyar Földmunkás Szakszervezet helyi csoportjának jelentése Csanád megye alispánjához az elmenekult birtokosok földjeinek átvételéről, munkásokból és szakemberekből álló gazdasági tanács alakításáról *(Földeák, 1945. január 11.)* 161
5. A „Délmagyarország" kozli a Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslatát *(Szeged, 1945. január 14.)* 162
6. A „Néplap" kozli a Magyar Kommunista Párt állásfoglalását a földreformról *(Debrecen, 1945. január 18.)* 167
7. A Magyar Kommunista Párt dél-magyarországi titkárságának korirata a pártszervezetekhez: szervezzenek gyűléseket a földreform ugyében, memorandumban kérjék a földosztást a kormánytól, indítsanak kuldottségeket Debrecenbe *(Szeged, 1945. január 21.)* 169

8. Jegyzőkonyv a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjainak a Nemzeti Parasztpárt földreform-javaslatáról tartott kozos nagygyűléséről *(Békéscsaba, 1945. január 21.)* 170
9. A csanádi puspoki uradalom beadványa a megye főispánjához: a készülő földreform ne érintse az egyházi célvagyonokat *(Puspoklele, 1945 január)* 171
10. A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkonyve: 100 holdas birtokmaximum legyen, népgyűléseket kell rendezni, kuldottséget kell menesztení Debrecenbe *(Gyula, 1945. január 25.)* 173
11. Jegyzőkonyv a nemzeti bizottság üléséről: memorandumot intéznek a debreceni kormányhoz az elmenekult, fasiszta nagybirtokosok földjeinek kiigénylése érdekében *(Tótkomlós, 1945. január 27.)* 175
12. A „Makói Népújság" a Nemzeti Parasztpártnak a földreform ugyében tartott nagygyűléséről *(Makó, 1945. január 28.)* 175
13. A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkonyve: a földreform előkészítésére földigénylőkből és kisbirtokosokból álló bizottságot kell alakítani *(Orosháza, 1945. február 1.)* 177
14. Jegyzőkonyv a nemzeti bizottság üléséről: az uradalmak vezetésére uzemi bizottságokat kell alakítani, a földeket a megmunkálás biztosítására fel kell parcellázni *(Kondoros, 1945. február 1.)* 178
15. A Nemzeti Parasztpárt kisújszállási szervezetének indítványa a városi képviselő-testulethez: szervezzék meg a földreform-bizottságot a földosztás mielőbbi lebonyolítására *(Kisújszállás, 1945. február 10.)* ... 178
16. A kozségi elöljáróság jelentése a gyulai járás főszolgabírájához: a haszonbéres földekre vonatkozó igénylést a nép a földosztás előkészítésének tartja és tomegesen jelentkezik *(Újkígyós, 1945. február 12.)* 179
17. A nemzeti bizottság jegyzőkönyve: elhatározzák a földigénylők összeírását és két szomszédos pusztának a kozséghez csatolását *(Alsógod, 1945. február 14.)* 180
18. A „Délmagyarország" beszámolója: parasztkuldottségek a földreform mielőbbi megvalósítását surgették a Szegeden tartózkodó miniszterelnoknél *(Szeged, 1945. február 18.)* 182
19. A helyi földmunkások szakszervezetének felterjesztése a főispánhoz a földreform mielőbbi végrehajtásának szukségességéről *(Borsodszemere, 1945. február 18.)* 183
20. A nemzeti bizottság előterjesztése a földmüvelésugyi miniszterhez a helybeli „radikális földreformra" vonatkozóan *(Hajdúsámson, 1945. február 20.)* 184
21. A Csanád megyei Nemzeti Bizottság ülésének jegyzőkonyve a földreformot előkészítő bizottság megalakításáról *(Makó, 1945. februar 22.)* 186
22. A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkonyve a fasiszták birtokai és a földigénylők összeírásáról *(Tass, 1945. február 25.)* 187
23. A Magyar Kommunista Párt helyi vezetősége felterjesztésben bejelenti Bihar megye alispánjának a termelőszovetkezet megalakítását, traktor- és házhelyjuttatást kérnek *(Nagykereki, 1945. február 26.)* 188
24. A nemzeti bizottság jegyzőkonyvé a kozségi földigénylő bizottság tagjainak kijelöléséről *(Hosszúpályi, 1945. március 1.)* 189

25. A nemzeti bizottság jegyzőkönyve: a bizottság kollektív művelésű kertgazdaság létesítéséhez alkalmas területről, gazdasági eszközökről, munkaerőkről és hitelről gondoskodik *(Albertfalva, 1945. március 2.)* 189
26. A Közgazdasági Hivatal jegyzőkönyve arról, hogy a kakasszéki uradalom cselédei a kiosztásra kerülő földön szövetkezetszerű művelést akarnak folytatni *(Orosháza, 1945. március 2.)* 191
27. A Földmunkások Szabad Szakszervezete vezetőségének átirata a helyi nemzeti bizottsághoz: a földosztás előkészítése ellen lázító uradalmi számtartó eltávolítását javasolják *(Csorvás, 1945. március 3.)* 192
28. A községi földigénylő bizottság alakuló ülésének jegyzőkönyve *(Hajdúnánás, 1945. március 6.)* 194
29. A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkönyve a földreform-bizottság megalakításáról *(Mezőberény, 1945. március 8.)* 194
30/a A községi nemzeti bizottság és termelési bizottság határozata a Jungreisz-féle bérgazdaság kishaszonbérletbe adásáról *(Borsodszemere, 1945. március 9.)* 195
30/b Borsod megye alispánja értesíti a Borsodszemerei Nemzeti Bizottságot és a termelő bizottságot, hogy a Jungreisz-féle bérgazdaság kishaszonbérletbe adását beleegyezőleg tudomásul veszi *(Miskolc, 1945. márc. 14.)* 195
31. A helyi földmunkásszövetség ülésének jegyzőkönyve a községi földigénylő bizottság megalakításáról *(Kismarja, 1945. március 9.)* 197
32. Jegyzőkönyv a termelőszövetkezet megalakulásáról *(Pátroha, 1945. március 10.)* 197
33. A nemzeti bizottság felterjesztése Borsod megye főispánjához a földreform-törvény sürgős megalkotása és a földhaszonbérleti szerződések módosítása érdekében *(Mezőnagymihály, 1945. március 11.)* 199
34. A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkönyve a földigénylő bizottság megalakításáról *(Kiskunhalas, 1945. március 16.)* 200

A FÖLD A NÉPÉ! 1945. március 17–1945. október 31. 201
35. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendkívüli minisztertanácsa elfogadja a földreformot *(Debrecen, 1945. március 17.)* 201
36/a Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 600/1945. Me. számú rendelete „a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról" *(Debrecen, 1945. március 15.)* 205
36/b A földművelésügyi miniszter 33 000/1945. FM számú rendelete a földreform-rendelet végrehajtása tárgyában (I. számú végrehajtási rendelet) *(Debrecen, 1945. március 28.)* 219
37. A nemzeti bizottság jegyzőkönyve: az elhagyott birtokok feletti rendelkezési és ellenőrzési jogot a földreformbizottságra ruházzák *(Cegléd, 1945. március 18.)* 238
38. A városi nemzeti bizottság rendkívüli ülésén Szobek András főispán ismerteti a földreform-rendeletet, és közli a végrehajtásra vonatkozó irányelveket *(Gyula, 1945. március 20.)* 240
39. A nemzeti bizottság ülésének jegyzőkönyve: a földreform-rendelet megjelenése után előkészítik a földigénylő bizottság megalakítását *(Kecskemét, 1945. március 21.)* 241

40. A polgármester átirata a nemzeti bizottsághoz: kéri, hogy a Magyar Kommunista Párt helyi szervezetének keretei között 1945 januárja óta működő földigénylő bizottságot koalíciós alapon alakítsák újra *(Kalocsa, 1945. március 23.)* 243
41. Jegyzőkönyv a Csanád megyei Földbirtokrendező Tanács megalakulásáról és első határozatairól *(Makó, 1945. március 25.)* 244
42. Jegyzőkönyv a földigénylő bizottság megalakulásáról és a földosztás megszervezéséről *(Csongrád, 1945. március 26.)* 246
43. A földigénylő bizottság jegyzőkönyve: a választmány beszámol munkájáról, majd a bizottság elhatározza, hogy a földosztásnál mennyiség vagy minőség szempontjából senkit sem részesít előnyben *(Mezőtúr, 1945. március 27.)* 249
44/a Hegedüs András Zemplén megyei miniszteri megbízott jelentése a földművelésügyi miniszterhez a földreform végrehajtása érdekében tett első intézkedéseiről és a megyei és városi közigazgatás vezetőinek passzív magatartásáról *(Sátoraljaújhely, 1945. március 27.)* 250
44/b A miniszteri megbízott második jelentése a földművelésügyi miniszterhez: a földigénylő bizottságok minden községben megalakultak, a szervezési nehézségeket a megérkezett járási megbízottak segítségével igyekszik megoldani *(Sátoraljaújhely, 1945. március 30.)* ... 251
45. A községi elöljáróság jelentése Tolna megye főispánjához: a földigénylő bizottság megalakult és összeírta az elkobozható és megváltható birtokokat *(Ozora, 1945. március 28.)* 253
46. A főispán utasítása a földigénylő bizottságokhoz: a földosztást gyorsan hajtsák végre, és a törpebirtokosokat is részesítsék juttatásban *(Gyula, 1945. március 28.)* 255
47. A „Vásárhely Népe" tudósít a földosztás ünnepélyes megkezdéséről *(Pusztaszer, 1945. március 29.)* 256
48. A főszolgabíró rendelete a községi jegyzőkhöz a földreform végrehajtásáról: a földet három napon belül fel kell osztani *(Szigetvár, 1945. március 29.)* 257
49. A földigénylő bizottság jelentése a megyei földbirtokrendező tanácshoz: a bizottság megalakult, a kiosztás megkezdődött *(Kiskunhalas, 1945. március 31.)* 262
50. Juhász Géza debreceni tankerületi főigazgató rendelete a hatósága területén levő összes nép- és mezőgazdasági iskolák igazgatóihoz: világosítsák fel a népet, hogy a demokratikus rendszer megváltoztathatatlan, és a föld véglegesen a nép jogos tulajdonába kerül *(Debrecen, 1945. március 31.)* 263
51. A Magyar Kommunista Párt röplapja: „Szervezzük a földreform végrehajtását!" *(Budapest, 1945. április 1.)* 264
52. A nemzeti bizottság ülése határozatot hoz az elkobzandó birtokok ügyében, megállapítja a földigénylő bizottság hatáskörét és működésének elveit *(Tass, 1945. április 2.)* 270
53. A Magyar Kommunista Párt helyi vezetőségének jelentése a földosztásról a főispán, a Kommunista Párt megyei titkársága, a politikai

rendőrség főnöke és a megyei földbirtokrendező tanács részére *(Ozora, 1945. április 3.)* 271
54. Az alispán felterjesztése a földművelésügyi miniszterhez 3000 mezőkövesdi sommásmunkás-család áttelepítése ügyében *(Miskolc, 1945. április 3.)* 275
55. A községi földigénylő bizottság alakuló ülésének jegyzőkönyve. A bizottság kijelöli a megváltásra és elkobzásra javasolt birtokokat *(Derecske, 1945. április 3.)* 275
56. A Magyar Kommunista Párt kiküldöttjének jelentése a Szabolcs és Szatmár megyei földosztás végrehajtásáról, a reakció mesterkedéseiről, a hibákról és a pártok közreműködéséről *(1945. április 3–5.)* ... 278
57. Jegyzőkönyv az Országos Földbirtokrendező Tanács 1945. április 4-én tartott első üléséről *(Debrecen, 1945. április 4.)* 282
58. A földreform végrehajtása ügyében tartott pártközi értekezlet jegyzőkönyve *(Kecskemét, 1945. április 4.)* 284
59. A „Néplap" tudósítása: „Parasztoké a geszti Tisza-birtok" *(Debrecen, 1945. április 6.)* 289
60. A földigénylő bizottság jelentése a megyei földbirtokrendező tanácshoz a jogosult igénylők kategorizálásáról és a földhiány megoldására tett javaslatokról *(Békéscsaba, 1945. április 6.)* 290
61. Jegyzőkönyv a volt uradalmi cselédek gyűléséről: a Kommunista Párt és a Weiss Manfréd-gyár üzemi bizottságának kezdeményezésére szövetkezetet alakítanak *(Derekegyháza, 1945. április 8.)* 292
62. A nemzeti bizottság javaslata a földművelésügyi miniszterhez a földreform-rendelet módosítása tárgyában *(Kaba, 1945. április 11.)* 292
63. Házi Árpádnak, Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye alispánjának körrendelete a főszolgabírókhoz és a városok polgármestereihez: a földreformot radikálisan, gyorsan és bürokráciamentesen hajtsák végre *(Budapest, 1945. április 11.)* 293
64. A Borsod megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földreform végrehajtásának állásáról: a földhöz jutási vágy határtalan, a földigénylő bizottságok a mentesített birtokokat is igénybe veszik *(Miskolc, 1945. április 12.)* 295
65. A földigénylő bizottság jegyzőkönyve: számba veszik a kiosztható nagybirtokokat és elutasítják Széchenyi Domokos gróf mentesítési kérelmét *(Nagydorog, 1945. április 13.)* 297
66. A Somogy megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése a földművelésügyi miniszterhez: a hadműveletek miatt elmenekült lakosság most tér vissza, ezért a községi földigénylő bizottságok késedelmesen alakultak meg *(Kaposvár, 1945. április 14.)* 299
67. A községi földigénylő bizottság felterjesztése a Csanád megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: az 50 holdon felüli birtokok igénybevétele érdekében *(Medgyesbodzás, 1945. április 15.)* 300
68. A megyei földbirtokrendező tanács szegedi tárgyaló tanácsa ülésén ismertetik az Országos Földbirtokrendező Tanács elvi jelentőségű döntéseit és a földreform állásáról tájékoztatják a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kiküldöttjét *(Szeged, 1945. április 16.)* 301

69. A Magyar Kommunista Párt központi kiküldötteinek jelentése a tamási járásban végrehajtott földosztásról *(Tamási, 1945. április 16.)* 306
70. A megyei földbirtokrendező tanács jelentésében beszámol az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak a földreform fogadtatásáról, állami mintagazdaságok létesítéséről, az elhagyott kastélyok állapotáról és a községi földigénylő bizottságok magatartásáról *(Gyula, 1945. április 17.)* 307
71. A helybeli földigénylők a községi földigénylő bizottság közvetítésével a megyei földbirtokrendező tanácstól kérik, hogy Tarcsapusztán kendertermesztésre és feldolgozásra szövetkezetet létesíthessenek *(Szentlőrinc, 1945. április 18.)* 309
72. A siklósi szolgabíró jelentése a megyei földbirtokrendező tanácshoz a földreform végrehajtásának nehézségeiről *(Siklós, 1945. április 18.)* 311
73. A Független Kisgazda Párt helyi szervezetének beadványa a Csongrád megyei főispánhoz: tiltakozik a földigénylő bizottság igénybevételi javaslata ellen *(Hódmezővásárhely, 1945. április 18.)* ... 313
74. A községi elöljáróság jelentése Csanád megye főispánjához a földosztás befejezéséről *(Püspöklele, 1945. április 18.)* 314
75. Tengelic község földigénylő bizottsága választmányának határozata Csapó Dániel földbirtokos mintagazdaságának mentesítéséről *(Tengelic, 1945. április 19.)* 315
76. A dunakiliti körjegyző jelentése a mosonmagyaróvári járási főszolgabíróhoz: a községi elöljáróság a Magyar Kommunista Párt helyi szervezete földosztó bizottságával a földek összeírását megkezdte *(Dunakiliti, 1945. április 20.)* 316
77. A Csongrád megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földreform végrehajtásáról, az áttelepítések nehézségeiről és mintagazdaságok létesítéséről *(Szentes, 1945. április 21.)* 317
78. Jegyzőkönyv a földigénylő bizottság, a pártok és más helyi szervek együttes üléséről: munkaiskola felállítását és erre a célra terület juttatását határozzák el *(Csorvás, 1945. április 21.)* 319
79. A Magyar Kommunista Párt megbízottjának vezetésével tartott gyűlés jegyzőkönyve: a volt uradalom ingó és ingatlan vagyonának megőrzésére öttagú bizottságot választanak, és előkészítik a termelőszövetkezet megalakítását *(Algyő, 1945. április 23.)* 321
80. A kemecsei járási földigénylő bizottság elnökének jelentése a megyei és az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földreform kezdeti nehézségeiről, a parasztság félénk magatartásáról, a Nyugatról visszaszivárgó földbirtokosok aknamunkájáról *(Kemecse, 1945. április 24.)* 323
81. A Festetics-uradalom jószágkormányzójának beadványa az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a berzencei uradalom mintabirtokká nyilvánítását és mentesítését kéri *(Keszthely, 1945. április 24.)* 324
82. A földigénylő bizottság elnökének jelentése a Somogy megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: a földeket kiosztották; tiltakoznak a volt gazdasági cselédek zaklatása miatt *(Ádánd, 1945. április 25.)* 326

83. A Magyar Kommunista Párt kiküldöttének jelentése a községben lezajlott földosztásról és a közhangulatról *(Algyő, 1945. április 26.)* .. 327
84. A Somogy megyei Földhivatal jelentése dr. Kerék Mihály kormánybiztoshoz a tárgyaló tanácsok megalakulásáról, a földosztás menetéről, a földművesszövetkezetek és állami birtokok szervezéséről *(Kaposvár, 1945. április 28.)* 335
85. Budapest székesfőváros polgármesterének rendelete a földreform iskolai megünnepléséről *(Budapest, 1945. április 30.)* 337
86. Bács-Bodrog vármegye alispánjának és földbirtokrendező tanácsának jelentése a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz a földbirtokreform végrehajtásáról *(Baja, 1945. április 30.)* 337
87. Jegyzőkönyv a földigénylő bizottság és a volt gazdasági cselédek vitájáról: a cselédek kevésnek tartják a részükre juttatott földmennyiséget *(Somogyudvarhely, 1945. május 5.)* 339
88. Vitéz Purgly Emil battonyai nagybirtokos beadványa a Csanád megyei Földbirtokrendező Tanácshoz, melyben maga és fia részére 200-200 hold mentesítését kéri *(Budapest, 1945. május 5.)* 340
89. A Sopron megyei Földbirtokrendező Tanács és a Sopron megyei miniszteri biztos elvi határozatai a földbirtokreform végrehajtásával kapcsolatban *(Sopron, 1945. május 7.)* 341
90. A megyei földbirtokrendező tanács jelenti az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak, hogy Tomcsányi Vilmos Pált háborús bűnösnek nyilvánította *(Vásárosnamény, 1945. május 7.)* 344
91. A Földművelésügyi Minisztérium Bács-Bodrog megyei megbízottjának jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földosztásról és a volksbundisták ellenpropagandájáról *(Debrecen, 1945. május 7.)* 345
92/a A földigénylő bizottság beadványa az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: az úri földeket elkobzásra javasolja, mert tulajdonosaikat kivétel nélkül háborús bűnösöknek tekinti *(Jászberény, 1945. május 10.)* 349
92/b A földigénylő bizottság ötös tanácsának újabb kérelme az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: közölje, kit kell háborús bűnösnek tekinteni *(Jászberény, 1945. június 14.)* 350
93. Bóth Barnabás mohácsi lakos jelentése Baranya megye főispánjának: a földreform végrehajtása ügyében nagy tájékozatlanság uralkodik, felhatalmazást kér, hogy konkrét esetekben intézkedhessék *(Mohács, 1945. május 11.)* 351
94. A földigénylő bizottság kérelme a Tolna megyei miniszterimegbízotthoz: Orbópusztán a volt gazdasági cselédség szövetkezetbe tömörült, s az élő és holt felszerelés igénybevételének engedélyezését kéri *(Sárpilis, 1945. május 14.)* 352
95. Az Országos Földbirtokrendező Tanács rendelete a megyei földbirtokrendező tanácsokhoz: a községi földigénylő bizottságokkal szemben biztosítsák határozataik végrehajtását *(Budapest, 1945. május 15.)* 353
96. A Földművelésügyi Minisztérium Szőlészeti és Borászati Ügyosztályának átírata az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a villányi

és tokaj-hegyaljai kincstári szőlőket hagyják meg állami kezelésben *(Budapest, 1945. május 16.)* 354
97. A foldigénylő bizottság jelentése a Vas megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz a bizottság megalakulásának korulményeiről, összetételéről és a foldosztás végrehajtásáról *(Vonock, 1945. május 18.)* 355
98. Jegyzőkonyv a kelédi Kommunista Párt, a nemzeti bizottság, a foldigénylő bizottság vezetőinek és a Foldművelésugyi Minisztérium megbízottjának mezőgazdasági ipari termelőszovetkezet alapításával kapcsolatos sikertelen megbeszéléséről *(Keléd, 1945. május 19.)* 358
99. A Szatmár-Bereg-Ugocsa megyei Foldhivatal jelentése az Országos Foldhivatalhoz a foldreform munkálatainak állásáról, a mentesített foldek felosztásáról, térképek és kataszteri birtokívek hiánya okozta nehézségekről *(Mátészalka, 1945. május 19.)* 358
100. A foldigénylő bizottság összefoglaló jelentése az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz a foldreform végrehajtásáról es a volksbundistáknak az új birtokosok ellen támadásáról *(Torokbálint, 1945. május 19.)* 360
101. A Sopron megyei Foldbirtokrendező Tanács jelentése Sopron megye alispánjához a foldreform végrehajtásárol *(Sopron, 1945. május 20.)* 362
102. A Magyar Kommunista Párt nagyhalászi szervezete által összehívott népgyűles jegyzőkonyve: a jelenlevők az elhagyott ipari és mezőgazdasági uzemek szovetkezeti kezelését határozzák el *(Nagyhalász, 1945. május 21.)* 364
103. Jegyzőkonyv a Békés megyei Foldbirtokrendező Tanács uléséről: felhívják az Újkígyósi Foldigénylő Bizottságot, hogy a foldosztás során az igénylőket ert jogos sérelmeket orvosolja, munkájához pedig kérje a pártok támogatását *(Gyula, 1945. május 22.)* 365
104. A veszprémi járás főjegyzőjének jelentése az alispánhoz a foldosztás eredményéről *(Veszprém, 1945. május 23.)* 366
105. A Magyar Kommunista Párt és a Nemzeti Parasztpárt helyi vezetőinek kérelme a foldművelésugyi miniszterhez: „hatalmi szóval" intézkedjék a miniszter, hogy a megyei foldbirtokrendező tanács az igénybe veendő birtokok felosztását ne hátráltassa, és a foldek aknamentesítése megtorténjen *(Nagybajom, 1945. május 27.)* 368
106. A Somogy megyei Foldhivatal jelentése a Szovetséges Ellenőrző Bizottsághoz a foldosztás befejezéséről *(Kaposvár, 1945. június 2.)* 370
107. A foldigénylő bizottság elnokének jelentése az Országos Foldbirtokrendező Tanács rendeletére: a községi foldigénylő bizottság még géppisztollyal sem tudja a földhozjuttatottaktól a foldet visszavenni *(Endrőd, 1945. június 2.)* 373
108. A földigénylő bizottság felterjesztése az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz: a Csongrád megyei Földbirtokrendező Tanács csak a kiosztások toredékét hagyta jóvá, emiatt a községben nagy az elégedetlenség *(Fábiánsebestyén, 1945. június 4.)* 374
109. A Zala megyei Foldbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz a Foldművelésugyi Minisztérium megyei megbízottja és a tanács kozotti nézeteltérésekről *(Zalaegerszeg, 1945. június 5.)* 375

110. A Rizstermelő és Értékesítő Szövetkezet átirata az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a szövetkezeti rizstermelésnek Békés megyében történő megszervezéséről és annak akadályairól *(Budapest, 1945. június 8.)* 376
111. A földigénylő bizottság jegyzőkönyve: a Pest megyei Földbirtokrendező Tanács kecskeméti tárgyaló tanácsának döntésével szemben a bizottság fenntartja a földreform végrehajtásával kapcsolatban tett valamennyi intézkedését *(Nagykőrös, 1945. június 9.)* 378
112. Az Országos Földbirtokrendező Tanács előterjesztése a földművelésügyi miniszterhez a mezőgazdasági termelés és a gazdasági szakoktatás átszervezése ügyében *(Budapest, 1945. június 11.)* 380
113. Jegyzőkönyv a földigénylő bizottság üléséről: a volt gazdasági cselédek egy tagban, a községi igénylők pedig holdanként akarják a földet felosztani *(Bolhó, 1945. június 17.)* 381
114. Veres Péternek, az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökének leirata a Pest megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: a tanács orvosolja a községi földigénylő bizottságok panaszait, és védje meg a volt gazdasági cselédek érdekeit *(Budapest, 1945. június 18.)* 382
115. Az Országos Földbirtokrendező Tanács rendelete a Somogy megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: a túlzott földjuttatásokat vizsgálja felül, hogy jusson föld telepítésre és állami birtokok létesítésére *(Budapest, 1945. június 23.)* 383
116. A földigénylő bizottság jelentése Tolna megye Földbirtokrendező Tanácsához: a földhözjuttatottak mezőgazdasági gépszövetkezetet alakítottak, s a volt uradalom gépeit kérik *(Decs, 1945. június 25.)* 384
117. A Földművelésügyi Minisztérium szövetkezeti ügyosztályának feljegyzése a „földműves társulatok" megszervezéséről *(Budapest, 1945. június 25.)* 385
118. A földigénylő bizottság felterjesztése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a már kiosztott 100 holdon felüli ingatlanok kiosztását hagyja jóvá és a régi tulajdonosoknak csak annyi földet adjanak vissza, amennyit maguk meg tudnak művelni *(Ibrány, 1945. június 27.)* 386
119. A Tolna megyei gazdasági felügyelő jelentése a megyei földhivatalhoz a földreformnak a termelésre gyakorolt hatásáról *(Székszárd, 1945. június 27.)* 388
120. A Somogy megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a földreform gyors végrehajtásának akadályairól, a községi földigénylő bizottságoknak nyújtott segítség elégtelenségéről és a megyei földbirtokrendező tanácsra háruló többletmunkáról *(Kaposvár, 1945. június 28.)* 389
121. Az újonnan megalakult földigénylő bizottság jegyzőkönyve: megállapítják a földosztás felülbírálásának és az új kiosztásnak az alapelveit *(Csorvás, 1945. június 29.)* 395
122. A Csongrád megyei Földbirtokrendező Tanács szegedi tárgyaló tanácsának összefoglaló jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz a szegedi földreform különleges problémáiról, a kis-

haszonbérletek ügyéről, a földosztásnak a termelésre gyakorolt kedvező hatásáról *(Szeged, 1945. június 30.)* 396
123. A Heves megyei Földhivatal 1945 első félévi működéséről szóló jelentés *(Eger, 1945. június 30.)* 398
124. A vasszilvágyi gazdaság volt cselédeinek kérelme a Vas megyei Földbirtokrendező Tanácshoz: a földhözjutottak és a földosztásból kimaradtak további földosztást kérnek. Bejelentik, hogy termelőszövetkezetet kívánnak létesíteni *(Vasszilvágy, 1945. július 1.)* 408
125. Heves megye alispánjának felhívása a közigazgatási hatóságokhoz, a földosztásban részt vett hivatali és társadalmi szervekhez *(Eger, 1945. július 2.)* 409
126. A földművelésügyi miniszter megbízólevele dr. Medve Zsigmond részére: Vas vármegyében a legrövidebb időn belül teremtse meg a juttatott földek telekkönyvezésének előfeltételeit *(Budapest, 1945. július 5.)* 411
127. Bodor Gyorgy, a bukovinai magyarok letelepítésére kiküldött miniszteri biztos jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: előzetes elvi állásfoglalást kér a telepítésre kijelölt Tolna megyei területtel kapcsolatos speciális kérdések szabályozására *(Budapest, 1945. július 7.)* 412
128. A Győrszentiváni Nemzeti Bizottság kérése Győr, Sopron és Pozsony vármegyék földbirtokrendező tanácsához a földreform megnyugtató befejezése érdekében *(Győrszentiván, 1945. július 12.)* 418
129. Csömör község nemzeti bizottságának jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a csömöri nép ragaszkodik a már kiosztott és az utólag mentesített földbirtokokhoz, a megyei földbirtokrendező tanács határozatát elfogadó községi földigénylő bizottságot lemondatta *(Csömör, 1945. július 17.)* 419
130. Borsod megye Földbirtokrendező Tanácsának átirata a megye főispánjához: tájékoztatja a mezőcsáti földosztással kapcsolatos panaszokról *(Miskolc, 1945. július 25.)* 420
131. A Zemplén vármegyei Földbirtokrendező Tanács megkeresése a főszolgabirókhoz a mezőgazdasági szeszgyárszövetkezetek megalakítása ugyében *(Sátoraljaújhely, 1945. július 26.)* 422
132. Az Országos Földbirtokrendező Tanács műszaki hivatalának korrendelete a megyei földhivatalok műszaki osztályaihoz: a régi majorsági épületek környékén földterületeket kell tartalékolni tanyaközpont vagy új községek létesítésére *(Budapest, 1945. július 27.)* 423
133. A Csongrád megyei Földhivatal felterjesztése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a községi földigénylő bizottságok rendeletellenes határozatai miatt a földosztás teljes felülvizsgálását és új kiosztási tervezetek készítését javasolja *(Szentes, 1945. július 31.)* 424
134. A földigénylő bizottság tagjainak jelentése a megyei földbirtokrendező tanácshoz: tiszteletdíjukról lemondanak, mert amit tettek, „az emberi kötelesség volt" *(Olcsvaapáti, 1945. augusztus 3.)* 428
135. Jegyzőkönyv a földhözjuttatottak ünnepélyes birtokba helyezéséről *(Vép, 1945. augusztus 3.)* 429

136. A Fejér megyei Foldhivatal ugyvezetőjének jelentése a megye alispánjához a foldreform végrehajtásának állásáról *(Székesfehérvár, 1945. augusztus 8.)* 430
137. A Szabolcs megyei Foldbirtokrendező Tanács igazoló jelentése az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz a jogorvoslatok számának novekedéséről és az intézkedések elhúzódásának okairól *(Nyíregyháza, 1945. augusztus 16.)* 431
138. A komlói szakszervezet taggyűlésének jegyzőkonyve a helybeli termelőszovetkezet megalakulásáról *(Komló, 1945. augusztus 19.)* 432
139. A községi foldigénylő bizottság felterjesztése a Csanád megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz: a juttatásból kimaradtak részére a meghagyott 100 holdas birtokok és a mezőhegyesi ménesbirtok egy részének felosztását kérik *(Battonya, 1945. augusztus 22.)* 433
140. Molnár Ferenc miniszteri megbízott jelentése a foldművelésugyi miniszterhez: a Győr megyei Foldbirtokrendező Tanács és Foldhivatal működése gyokeres felulvizsgálatra szorul *(Győr, 1945. augusztus 22.)* 435
141. A Miskolci Dohánybeváltó Hivatal főnokének megkeresése a Zemplén megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz: a foldosztó bizottságokat figyelmeztesse a dohánytermelés fontosságára *(Miskolc, 1945. augusztus 23.)* 436
142. A foldigénylő bizottság meghívja a foldhozjuttatottakat a birtoklevelek unnepélyes átadására *(Kuncsorba, 1945. augusztus 27.)* 437
143. A foldigénylő bizottság elnokének jelentése a megyei foldhivatalhoz: tiltakozik a kiosztott foldek egy részének a volt tulajdonos részére történő visszaadása ellen *(Tiszavid, 1945. augusztus 30.)* 438
144. A foldigénylő bizottság fellebbezése a megyei foldbirtokrendező tanács határozata ellen Gáspár Jánosné foldbirtokának megváltoztatásával kapcsolatban *(Kemecse, 1945. augusztus 31.)* 439
145 A foldigénylő bizottság jelentése a Somogy megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz: a volt gazdasági cselédek szovetkezetbe tomorultek es nem hajlandók a termésen a falusiakkal osztozkodni *(Taszár, 1945. szeptember 20.)* 440
146. A foldigénylő bizottság felhívása a csurgói járásbeli foldigénylő bizottságokhoz a csurgói járási foldművesszovetkezet támogatása érdekében *(Csurgó, 1945. szeptember 22.)* 441
147. A Zalaszentgroti Gyumolcstermelő és Értékesítő Szovetkezet a megyei foldbirtokrendező tanácstól onállóságának engedélyezeset kéri *(Zalaszentgrót, 1945. szeptember 26.)* 442
148 A földhözjuttatottak kérése ugyében készult jegyzőkonyv: kovetelik a kiosztott foldek surgős telekkonyvezését *(Alap, 1945. október 30.)* 443
149. Jegyzőkonyv a ceglédi földigénylők népgyűléséről: Donáth Ferenc előadása a foldreform végrehajtását segítő és gátló okokról, a régi birtokosok mesterkedéseiről és a foldhozjutottak termelési gondjairól. Az előadó beszéde után a foldigénylő bizottságot részben újraválasztjak *(Cegléd, 1945. október 31.)* 444

MEGVÉDJÜK A FÖLDET! 1945. november 1–1947. január 14. 455

150. A földigénylő bizottság kérelme az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a nincstelenek nagy része kioszthatő föld hiányában nem jutott földhöz, ezért a bizottság a szomszédos községek megműveletlenül hagyott földjeinek juttatását kéri *(Vésztő, 1945. november 4.)* ... 455
151. A Somogy megyei Földbirtokrendező Tanács II. számú tárgyaló tanácsának 1945. évi zárójelentése: beszámoló a marcali, csurgói, nagyatádi és barcsi járás területén végrehajtott foldosztás eredményéről *(Kaposvár, 1945. december 31.)* 457
152. Fejér vármegye alispánjának jelentése a foldreform végrehajtásáról *(Székesfehérvár, 1946.)* 465
153. Az Országos Földbirtokrendező Tanács rendelete a Szabolcs megyei Foldbirtokrendező Tanácshoz: figyelmeztesse a községi földigénylő bizottságokat, hogy a földek újraosztásával ne veszélyeztessék a foldek megművelését *(Budapest, 1946. január 16.)* 467
154. Az Országos Földbirtokrendező Tanács előterjesztése a földművelésügyi miniszterhez: a IV. számú végrehajtási utasítási tervezet ellen tiltakozik, mert az reakciós törekvéseket takar. Sürgeti a függő kérdések jogi szabályozását és a foldhivatalok szervezeti megerősítését *(Budapest, 1946. január 18.)* 468
155. Az Országos Földbirtokrendező Tanács jelentése a földművelésügyi miniszterhez: egyes Csanád megyei községi földigénylő bizottságok az utasításoknak vonakodnak eleget tenni. Az Országos Földbirtokrendező Tanács Csanád megyében több igénybe vett parasztbirtokot visszaadott *(Budapest, 1946. január 28.)* 471
156. A Bihar megyei földigénylő bizottságok nagygyűlésének kérelme az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: az OFT terjesszen a nemzetgyűlés elé törvényjavaslatot a műveletlenül hagyott földek kisajátítására *(Berettyóújfalu, 1946. január 31.)* 472
157. A foldigénylő bizottság elnökének felterjesztése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: a nagy foldéhség miatt szükség van az egyházi foldek szétosztására *(Nagyhalász, 1946 január.)* 474
158. A foldigénylő bizottság és a földigénylők kérelme az Országos Foldbirtokrendező Tanácshoz: a földosztást befejezték, de a volt birtokosok fellebbezései miatt nyugtalanok. Az Országos Földbirtokrendező Tanács tegyen pontot a foldreform ügyére *(Fertőszentmiklós, 1946. február 21.)* 474
159. A „Magyar Alföld" tudósítása a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének nagygyűléséről: „Aki a földet vissza akarja venni, az meghal!" *(Szentes, 1946. március 3.)* 476
160. A földhözjuttatottak országos kongresszusának határozatai: követelik a földreform befejezését és az új gazdák megsegítését *(1946. március 17.)* 480
161. A Borsod megyei földigénylő bizottságok és földigénylők megbízottai a megyei földbirtokrendező tanács elnökének és a földhivatal ügyvezetőjének eltávolítását követelik *(Miskolc, 1946. március 26.)* 484

162. A földigénylő bizottság határozata: ha a megyei és Országos Földbirtokrendező Tanács nem hagyja jóvá a községi földigénylő bizottság földkiosztását, arról végérvényesen népgyűlésen fognak dönteni *(Cegléd, 1946. április 1.)* 487
163. Fürst Sándornak, Tolna megye miniszteri biztosának jelentése a megyei földbirtokrendező tanácshoz a terézmajori termelőszövetkezet működéséről *(Szekszárd, 1946. április 29.)* 488
164/a A békési földhözjuttatottak memoranduma az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: tiltakoznak az alapjuttatás megváltoztatása miatt, és követelik a földek sürgős telekkönyvezését *(Békés, 1946. május)* 490
164/b A Békés megyei Földbirtokrendező Tanács jelentése az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz: Békés községben a kevés föld és a sok igénylő miatt az alapjuttatást revízió alá kellett venni *(Gyula, 1946. június 25.)* 491
165. Az 1946. évi IX. törvénycikk a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról *(Budapest, 1946. május 13.)* 496
166. Jegyzőkönyv a Szolnok megyei községi földigénylő bizottságok kongresszusáról: a megyei földbirtokrendező tanács működésének bírálata *(Szolnok, 1946. május 16.)* 504
167. Jegyzőkönyv a Csongrád megyei községi földigénylő bizottságok és a földművesszövetkezetek kiküldötteinek gyűléséről: a megyei földbirtokrendező tanács és a földművesszövetkezetek munkájáról, a földreform végrehajtásával kapcsolatos panaszok és javaslatok *(Szentes, 1946. május 30.)* 508
168. A városi termelési bizottság kérvénye a földművelésügyi miniszter titkárához: az igaerőhiány és az igauzsora terheit viselő újgazdák sürgős megsegítését kérik *(Kiskunfélegyháza, 1946. július 30.)* 517
169. A vésztői Baloldali Blokk végrehajtó bizottságának felterjesztése a földművelésügyi miniszterhez: visszautasítja a vésztői községi földigénylő bizottság elleni támadásokat *(Vésztő, 1946. szeptember 2.)* ... 519
170. A földigénylő bizottság elnökének összefoglaló jelentése a bizottság 21 hónapi tevékenységéről *(Kisújszállás, 1947. január 1.)* 521
171. Az 1947: V. törvénycikk a földreform befejezése érdekében szükséges egyes rendelkezésekről *(Budapest, 1947. január 14.)* 522

Függelék 527
Névmutató 529
Helynévmutató 549
Jogszabálymutató 557
Rövidítések magyarázata 559

A FÖLDREFORM IRATANYAGÁNAK TEMATIKAI FELDOLGOZÁSÁBAN RÉSZT VETTEK:

Komoroczy Gyorgy, Újlaki Zoltán	Debreceni ÁL
Erényi Márton, Soós Imre	Egri ÁL
Vitál József	Esztergomi ÁL
Nagy Lajos	Fővárosi L
Lengyel Alfred, Sáry István	Győri ÁL
Csákabonyi Kálmán	Gyulai ÁL
Kanyar József, Leidecker Jenő	Kaposvári ÁL
Balanyi Béla, Szabó Ferenc	Kecskeméti ÁL
Szabo Ferenc	Kiskunfélegyházi ÁL
Gyimessy Sándor, Hársfalvi Péter	Miskolci ÁL
Hársfalvi Péter	Nyíregyházi ÁL
Kopasz Gábor	Pecsi ÁL
Endrényi Ferenc, Krizsán László, Ladányi Erzsébet	Pest-Nógrád m. ÁL
Jenei Károly, Karsai Elek	Sátoraljaújhelyi ÁL
Horváth Zoltán, dr. Takács Endre, Tirnitz József, Radó József	Soproni ÁL
Oltvai Ferenc, Szabo Ferenc, Vinczi Károlyné	Szegedi ÁL
Farkas Gábor, Klauszné Móra Magda	Székesfehérvári ÁL
Hadnagy Albert	Szekszárdi ÁL
Páhi Ferenc, Schneider Miklós	Szentesi ÁL
Antal Árpád, Fodor Zoltán, Jenei Károly	Szolnoki ÁL
Horváth Ferenc, Kiss Mária	Szombathelyi ÁL
Kiss Mária, dr. Takács Endre, Jenei Károly	Veszprémi ÁL
Degré Alajos	Zalaegerszegi ÁL
Káposztás István, Jenei Károly	Országos L

Felelős kiadó a Kossuth Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztette: Teleki Éva. A borító és a kötéstervet Darvas Sándor munkája. Műszaki vezető: Szécsi Andor. Műszaki szerkesztő: Vértes Jenő. A szedést 1964. X. 24-én kezdték meg. Megjelent 1965. VIII. 5-én, 2300 példányban. Terjedelme 50,4 (A/5) ív + 4 db mell. Táblázat

PL—7—K—6568

64,4649/1 — Zrínyi Nyomda, Budapest F. v.: Bolgár I.